

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

TÜRK ÇİNİ SANATINDA KARANFİL

**Yüksek Lisans Tezi
Serap YILDIRIM**

**Enstitü Ana Bilim Dalı: Geleneksel Türk El Sanatları
Enstitü Bilim Dalı: Eski Çini Onarımları**

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Ahmet Sacit AÇIKGÖZOĞLU

ŞUBAT - 2010

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK ÇİNİ SANATINDA KARANFİL

Yüksek Lisans Tezi
Serap YILDIRIM

Enstitü Ana Bilim Dalı: Geleneksel Türk El Sanatları
Enstitü Bilim Dalı: Eski Çini Onarımları

Bu tez 09/02/2010 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği / oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. A. Sacit
AÇIKGÖZOĞLU

Yrd. Doç. Dr. M. Hülya
DOĞRU

Yrd. Doç. Ali Rıza
ÖZCAN

_____
Jüri Başkanı

_____
Jüri Üyesi

_____
Jüri Üyesi

Kabul
 Red
 Düzeltme

Kabul
 Red
 Düzeltme

Kabul
 Red
 Düzeltme

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Serap YILDIRIM

09.02.2010

ÖNSÖZ

Orta Asya'dan, Anadolu'ya gelişen süsleme sanatlarımızın temelini motifler oluşturmaktadır. Bunların içerisinde en önemli yeri hiç şüphesiz bitkisel kökenli motifler almaktadır. Oldukça stilize bir şekilde sanatımızda yer alan çiçek motifleri, zamanla yarı üsluplaşmış bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır.

Süsleme sanatlarımızda kullanılan çiçek motifleri içerisinde karanfilin ayrı bir önemi vardır. Katalog çalışmamızda incelediğimiz mimari eserlerin çini süslemelerinin yüzyıllar içerisinde genel bir değerlendirmesini yaptık. Klasik ya da yarı stilize anlayış ile resmedilen birçok karanfil motifinin benzerliklerini ve farklarını detaylı bir şekilde gözler önüne sermeye çalıştım. Mimari eserler içerisinde çeşitli güzel örneklerinin yer aldığı karanfil motifinin incelenmesi şüphesiz geçmiş sanatımızın kendine özgü dünyasını anlamaya bir vesile teşkil edecektir. Ayrıca lale ve gül motifleri çok sayıda araştırmaya konu olurken, karanfilin bu kadar fazla kullanılmasına rağmen detaylı bir şekilde ele alınmayışı da bizi harekete geçirdi.

Böyle bir konuyu yüksek lisans tezi olarak seçmemi tavsiye eden, çalışmam boyunca yol göstericim olarak adımlarımın basması gereken yerleri aydınlatan, lisans, yüksek lisans eğitimim süresince tecrübelerini, bilgilerini ve değerli emeklerini hiçbir zaman esirgemeyen kıymetli hocam ve danışmanım Yrd. Doç. Dr. Sacit AÇIKGÖZOĞLU'na teşekkürlerimi sunmayı bir borç biliyorum.

Ayrıca yine tez çalışmam esnasında duyarlı davranan, değerli bilgilerini esirgemeyen ve yol gösteren Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Geleneksel Türk Sanatları bölümü öğretim üyesi Yrd. Doç Ali Rıza ÖZCAN'a, Yrd. Doç.Dr. M. Hülya DOĞRU'ya, tezimin oluştururken karşılaştığım tüm zorluklar karşısında beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan, her türlü bilgi ve olanaklarını benimle paylaşan Sağlık Bakanlığı Müfettişi Özlem DAYLAN'a, Müge BOZBAŞ'a, Raziye DİRİM'e, Hamdullah SATIK'a ve Songül ERGÜN'e, Tüm eğitimim süresince her zaman yanımda olan ve desteleyen çok kıymetli aileme, ilgi ve alakalarından dolayı sonsuz teşekkür ve saygılarımı sunuyorum.

Serap YILDIRIM

İÇİNDEKİLER

RESİM LİSTESİ	iv
ÇİZİM LİSTESİ	xxiv
ÖZET	xxxvii
SUMMARY	xxxviii
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: TÜRK TEZYİNATI VE ÇİNİ SANATI	3
1.1. Türk Tezyinatı Tarihi	3
1.2. Türk Çini Sanatı	8
1.3. Türk Çini Sanatında Bitkisel Motifler ve Karanfil	23
BÖLÜM 2: KATALOG	33
2.1. Eyüp Sultan Türbesi (1458)	33
2.2. Hırka-i Sadet Dairesi (1465)	56
2.3. Hadım İbrahim Paşa Camii (1551)	70
2.4. Şehzade Mehmet (Mustafa-i Cedid) Türbesi (1555)	73
2.5. Hürrem Sultan Türbesi (1557)	78
2.6. Rüstem Paşa Camii (1561).....	88
2.7. Selimiye Camii (1569)	112
2.8. Nurbanu Valide-i Atik Camii (1570)	118
2.9. Sokullu Mehmet Paşa Camii (1571)	126
2.10. Piyale Paşa Camii (1573)	132
2.11. Kılıç Ali Paşa Camii (1578).....	136

2.12. II. Selim Türbesi (1574).....	140
2.13. III. Murat Has Odası (1579).....	147
2.14. Valide Sultan Dairesi (1580).....	154
2.15. Mehmet Ağa Camii(Çarşamba) (1585).....	160
2.16. Manisa Muradiye Camii (1585).....	166
2.17. Ramazan Efendi Camii (1586).....	170
2.18. Araba Kapısı (1587).....	175
2.19. Takkeci İbrahim Ağa Camii (1591–1592)	185
2.20. III. Murat Türbesi (1595)	195
2.21. Yeni Cami (1597).....	199
2.22. Bosnalı İbrahim Paşa Türbesi (1603).....	230
2.23. Sultan I. Ahmet Has Odası (1608)	235
2.24. Gözdeler Taşlığı (1608)	250
2.25. Sultan Ahmet Camii (1609)	255
2.26. Destarî Mustafa Paşa Türbesi (1611).....	282
2.27. Sultan I. Ahmed Türbesi (1617).....	287
2.28. Revan Köşkü (1635)	292
2.29. Sünnet Odası (1640).....	299
2.30. Üsküdar Çinili Camii (1640).....	308
2.31. Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi (1663).....	312
2.32. III. Ahmet Kütüphanesi (1718).....	327
2.33. I. Mahmut Ayasofya Kütüphanesi (1739).....	331
2.34. Kandilli Camii (1751)	341

2.35. Beylerbeyi Camii (1777).....	351
2.36. IV. Mehmet Kasrı (?).....	360
2.37. Şehzade Dairesi (?)	366
2.38. Karaağalar Taşlığı (?).....	377
2.39. Hünkâr Sofası (?)	386
2.40. Sultan Reşad Türbesi (1910-12)	389
DEĞERLENDİRME-SONUÇ	395
KAYNAKLAR	408
EKLER.....	414
ÖZGEÇMİŞ.....	487

RESİM LİSTESİ

Resim 1: Eyüp Sultan Türbesi iç görünüşü	35
Resim 2: Eyüp Sultan Türbesi, iç mekân sağında yer alan Vazolu Pano 1.....	36
Resim 3: Vazolu pano içerisindeki karanfil motifi.....	37
Resim 4: Vazolu pano içerisindeki karanfil motifi.....	38
Resim 5: Eyüp Sultan Türbesi, iç mekân sağında yer alan çini pano	39
Resim 6: Panoda içerisindeki karanfil motifi	40
Resim 7: Panoda içerisindeki karanfil motifi	41
Resim 8: Eyüp Sultan Türbesi, iç duvarının sağında ve kapı üzerindeki çini pano	42
Resim 9: Panoda yer alan karanfil motifi	42
Resim 10: Panoda yer alan karanfil motifi	43
Resim 11: Panoda yer alan karanfil motifi	44
Resim 12: Panoda yer alan karanfil motifi	44
Resim 13: Panoda yer alan karanfil motifi	45
Resim 14: Panoda yer alan karanfil motifi	45
Resim 15: İç mekânda yer alan XVIII. yüzyıl Tekfur Sarayı Çinileri	46
Resim 16: Panoda yer alan karanfil motifi	46
Resim 17: Panoda yer alan karanfil motifi	47
Resim 18: Panoda yer alan karanfil motifi	47
Resim 19: Eyüp Sultan Türbesi, iç mekânda yer alan bordür çinisi	48
Resim 20: Bordür çinisi içerisinde bulunan karanfil motifi	49
Resim 21: Bordür çinisi içerisinde bulunan karanfil motifi	49
Resim 22: Eyüp Sultan Türbesi, çıkış kapısı yan duvarlarındaki süpürelük çinisi	50

Resim 23: Süpürgelik çinisi içerisinde bulunan karanfil motifi.....	51
Resim 24: Eyüp Sultan Türbesi, çıkış kapısı yan duvarlarında yer alan ulama çiniler..	51
Resim 25: Çıkış kapısı yan duvarlarında ki ulama çinilerde bulunan karanfil motifi....	52
Resim 26: İç mekânda yer alan parça çiniler içerisindeki karanfil motifi.....	53
Resim 27: İç mekânda yer alan parça çiniler içerisindeki karanfil motifi.....	53
Resim 28: İç mekânda yer alan parça çiniler içerisindeki karanfil motifi.....	54
Resim 29: İç mekânda yer alan parça çiniler içerisindeki karanfil motifi.....	54
Resim 30: İç mekânda yer alan parça çiniler içerisindeki karanfil motifi.....	55
Resim 31: Hırka-i Sadet Dairesi iç genel görünüşü	57
Resim 32: Hırka-i Sadet Dairesi, Şadırvanlı Sofa'da yer alan ulama pano.....	58
Resim 33: Şadırvanlı Sofa'da yer alan ulama pano içerisindeki karanfil motifi.....	58
Resim 34: Şadırvanlı Sofa'da yer alan ulama pano içerisindeki karanfil motifi.....	59
Resim 35: Hırka-i Sadet Dairesi, Şadırvanlı Sofa'da yer alan ulama pano.....	59
Resim 36: Şadırvanlı Sofa'da yer alan ulama pano içerisindeki karanfil motifi.....	60
Resim 37: Hırka-i Sadet Dairesi, Şadırvanlı Sofa giriş kapısı yanında bulunan bordür	61
Resim 38: Şadırvanlı Sofa giriş kapısı yanında bulunan bordürdeki karanfil motifi	61
Resim 39: Hırka-i Sadet Dairesi, Destimal Odası'nda yer alan ulama pano.....	62
Resim 40: Destimal Odası'nda yer alan ulama pano içerisindeki karanfil motifi.....	62
Resim 41: Hırka-i Sadet Dairesi, Arzhane Odasında yer alan süpürgelik çinisi.....	63
Resim 42: Arzhane Odasında yer alan süpürgelik çinisi içerisindeki karanfil motifi....	64
Resim 43: Arzhane Odasında yer alan süpürgelik çinisi içerisindeki karanfil motifi....	64
Resim 44: Arzhane Odasında yer alan süpürgelik çinisi içerisindeki karanfil motifi....	64
Resim 45: Hırka-i Sadet Dairesi, Hasoda giriş kapısında yer alan bordür	65

Resim 46: Hasoda giriş kapısında yer alan bordür içerisindeki karanfil motifi	66
Resim 47: Hasoda giriş kapısında yer alan bordür içerisindeki karanfil motifi	66
Resim 48: Hırka-i Sadet Dairesi, Hasoda sol duvarda bulunan ulama pano.....	67
Resim 49: Hasoda sol duvarda bulunan ulama pano içerisindeki karanfil motifi.....	67
Resim 50: Hasoda sol duvarda bulunan ulama pano içerisindeki karanfil motifi.....	68
Resim 51: Hasoda sol duvarda bulunan ulama pano içerisindeki karanfil motifi.....	69
Resim 52: Hadım İbrahim Paşa Cami pencere alınlığı	71
Resim 53: Pencere alınlığındaki karanfil motifi.....	72
Resim 54: Şehzade Mehmet Türbesi iç mekân görünüşü	74
Resim 55: Şehzade Mehmet Türbesi iç mekân panosu	75
Resim 56: Türbenin iç mekân panosu içerisinde yer alan karanfil motifi.....	76
Resim 57: Hürrem Sultan Türbesi iç genel görünüş	78
Resim 58: Hürrem Sultan Türbesi, revakta sağ ve sol da yer alan eş panodan detay ...	81
Resim 59: Revak panosunda yer alan karanfil motifi	82
Resim 60: Revak panosunda yer alan karanfil motifi	82
Resim 61: Revak panosunda yer alan karanfil motifi	83
Resim 62: Hürrem Sultan Türbesi iç mekân niş çinileri	84
Resim 63: Beş kademeli niş panosu içerisinde yer alan karanfil motifi.....	84
Resim 64: Hürrem Sultan Türbesi altı kademeli niş panosu	85
Resim 65: Altı kademeli niş panosu içerisinde yer alan karanfil motifi	86
Resim 66: Altı kademeli niş panosu içerisinde yer alan karanfil motifi	86
Resim 67: Rüstem Paşa Camii iç mekânı.....	89
Resim 68: Rüstem Paşa Camii son cemaat yeri panosu	91

Resim 69: Rüstem Paşa Camii Son cemaat yeri karanfil motifi	93
Resim 70: Rüstem Paşa Camii mihrap sağ duvarında yer alan karanfil motifi.....	94
Resim 71: Rüstem Paşa Camii üst kat kadınlar mahfeli panosu	95
Resim 72: Üst kat kadınlar mahfeli panosu içerisinde yer alan karanfil motifi	95
Resim 73: Rüstem Paşa Camii üst kat kadınlar mahfilinde yer alan bordür	96
Resim 74: Üst kat kadınlar mahfilinde bordür içinde yer alan karanfil motifi	96
Resim 75: Rüstem Paşa Camii üst katta yer alan karma çiniler	97
Resim 76: Üst katta karma çiniler arasında yer alan karanfil motifi.....	97
Resim 77: Rüstem Paşa Camisinin üst katının sağında yer alan pano	98
Resim 78: Üst kat sağ tarafta bulunana panonun içerisinde yer alan karanfil motifi.....	98
Resim 79: Rüstem Paşa Camii üst katının sağında yer alan pano.....	99
Resim 80: Üst katının sağında köşe dolgusu içerisinde yer alan karanfil motifi	99
Resim 81: Rüstem Paşa Camii, üst katının sağında yer alan pano.....	100
Resim 82: Üst katının sağında köşe dolgusu içerisinde yer alan karanfil motifi	100
Resim 83: Rüstem Paşa Cami üst katının sağında yer alan pano	101
Resim 84: Üst katının sağında köşe dolgusu içerisinde yer alan karanfil motifi	101
Resim 85: Rüstem Paşa Cami üst katının sağında yer alan pano	102
Resim 86: Üst katının sağında köşe dolgusu içerisinde yer alan karanfil motifi	102
Resim 87: Rüstem Paşa Cami üst katının solunda yer alan pano.....	103
Resim 88: Üst katının solunda köşe dolgusu içerisinde yer alan karanfil motifi	104
Resim 89: Rüstem Paşa Camii üst katının solunda yer alan pano.....	105
Resim 90: Camii üst katının solunda köşe dolgusu içerisindeki karanfil motifi.....	105
Resim 91: Camii üst katının solunda köşe dolgusu içerisindeki karanfil motifi.....	106

Resim 92: Rüstem Paşa Camii üst katının solunda yer alan pano.....	106
Resim 93: Camii üst katının solunda köşe dolgusu içerisindeki karanfil motifi.....	107
Resim 94: Camii üst katının solunda köşe dolgusu içerisindeki karanfil motifi.....	108
Resim 95: Camii üst katının solunda köşe dolgusu bordürü karanfil motifi.....	109
Resim 96: Rüstem Paşa Camii üst katının solunda yer alan pano.....	109
Resim 97: Camii üst katının solunda köşe dolgusu içerisindeki karanfil motifi.....	110
Resim 98: Camii üst katının solunda köşe dolgusu içerisindeki karanfil motifi.....	110
Resim 99: Selimiye Camii iç genel görünüşü	113
Resim 100: Selimiye Camii Hünkâr mahfelinde bulunan elmalı pano	114
Resim 101: Hünkâr mahfilinde elmalı pano içerisinde yer alan karanfil motifi	115
Resim 102: Selimiye Camii Hünkâr mahfilinde yer alan pano.....	116
Resim 103: Hünkâr mahfilinde şemse içerisinde yer alan karanfil motifi	116
Resim 104: Nurbanu Valide-i Atik Sultan Camii iç genel görünüşü	118
Resim 105: Nurbanu Valide-i Atik Sultan Camii iç mekân mihrap sofası panosu	121
Resim 106: Mihrap sofası panosu içerisinde yer alan karanfil motifi.....	122
Resim 107: Mihrap sofası panosu içerisinde yer alan karanfil motifi.....	123
Resim 108: Mihrap sofası panosu içerisinde yer alan karanfil motifi.....	123
Resim 109: Mihrap sofası panosu içerisinde yer alan karanfil motifi.....	124
Resim 110: Mihrap sofası panosu içerisinde yer alan karanfil motifi.....	124
Resim 111: Kadirga Sokullu Mehmet Paşa Camii iç mekân genel görünüşü.....	127
Resim 112: Kadirga Sokullu Mehmet Paşa Camii mihrap duvarında yer alan bordür .	129
Resim 113: Mihrap duvarında bordür içerisinde yer alan karanfil motifi.....	129
Resim 114: Sokullu Mehmet Paşa Camii, vitray pencereleri arasında kalan panolar..	130

Resim 115: Cami pencereleri arasında kalan panolar içerisindeki karanfil motifi	131
Resim 116: Piyale Paşa Cami iç mekân genel görünüşü.....	133
Resim 117: Piyale Paşa Camii mihrabı	134
Resim 118: Piyale Paşa Camii mihrabı içerisinde yer alan karanfil motifi.....	135
Resim 119: Kılıç Ali Paşa Camii iç mekân görünüşü	137
Resim 120: Kılıç Ali Paşa Camii, mihrap üstü madalyon pano	138
Resim 121: Kılıç Ali Paşa Camii iç mekân bordüründe yer alan karanfil motifi.....	139
Resim 122: II. Selim Türbesi çinilerinden	141
Resim 123: II. Selim Türbesi iç mekânda yer alan süpürgelik çinisi.....	143
Resim 124: Türbedeki süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi	143
Resim 125: II. Selim Türbesi Şemse motifi	144
Resim 126: II. Selim Türbesi şemse içerisinde yer alan karanfil motifleri.....	144
Resim 127: II. Selim Türbesi şemse içerisinde yer alan karanfil motifleri.....	145
Resim 128: II. Selim Türbesi şemse içerisinde yer alan karanfil motifleri.....	145
Resim 129: II. Selim Türbesi şemse içerisinde yer alan karanfil motifleri.....	146
Resim 130: III. Murat Has Odası Ocağı içerisinde yer alan karanfil motifi	148
Resim 131: III. Murat Has Odası koridorunda yer alan bahar ağaçlı pano.....	149
Resim 132: Koridorda yer alan bahar ağaçlı pano içerisindeki karanfil motifleri	150
Resim 133: III. Murat Has Odası koridorunda yer alan bahar ağaçlı pano.....	152
Resim 134: Odanın koridorunda bahar ağaçlı panodaki karanfil motifi	153
Resim 135: Valide Sultan Dairesi üst kat panosu	155
Resim 136: Valide Sultan Dairesi üst kat panosu içerisindeki karanfil motifi.....	156
Resim 137: Valide Sultan Dairesi üst kat panosu içerisindeki karanfil motifi.....	156

Resim 138: Valide Sultan Dairesi üst kat panosu içerisindeki karanfil motifi.....	157
Resim 139: Valide Sultan Dairesi üst kat panosu içerisindeki karanfil motifi.....	157
Resim 140: Valide Sultan Dairesi giriş kapısında yer alan süpürgelik çinisi.....	158
Resim 141: Giriş kapısında yer alan süpürgelik çinisi içerisindeki karanfil motifi	158
Resim 142: Giriş kapısında yer alan süpürgelik çinisi içerisindeki karanfil motifi	158
Resim 143: Giriş kapısında yer alan süpürgelik çinisi içerisindeki karanfil motifi	159
Resim 144: Çarşamba Mehmet Ağa Cami iç mekân görünüşü.....	161
Resim 145: Çarşamba Mehmet Ağa Camii Son cemaat yeri pencere alınlığı	163
Resim 146: Son cemaat yeri pencere alınlığında yer alan karanfil motifi	163
Resim 147: Çarşamba Mehmet Ağa Camii Son cemaat yeri pencere alınlığı	163
Resim 148: Son cemaat yeri pencere alınlığında yer alan karanfil motifi	164
Resim 149: Camii iç mekân bordüründe yer alan karanfil motifi.....	164
Resim 150: Camii iç mekân bordüründe yer alan karanfil motifi.....	165
Resim 151: Manisa Muradiye Camii iç mekân	166
Resim 152: Manisa Muradiye Camii, iç mekânda mihrap sofası sağ duvarı bordür ...	168
Resim 153: İç mekânda mihrap sofası sağ duvarında yer alan bordür.....	168
Resim 154: Ramazan Efendi Camii iç genel görünüşü.....	171
Resim 155: Ramazan Efendi Camii, iç mekân alınlığı.....	172
Resim 156: İç mekân alınlığı köşe dolgusunda yer alan karanfil motifi.....	173
Resim 157: İç mekân alınlığı köşe dolgusunda yer alan karanfil motifi.....	173
Resim 158: Araba Kapısı'nın sağında yer alan pano	176
Resim 159: Araba Kapısı'nın sağında yer alan pano içerisindeki karanfil motifi	177
Resim 160: Araba Kapısı'nın sağında yer alan pano içerisindeki karanfil motifi	177

Resim 161: Araba Kapısı'nın sağ panonun bordüründeki karanfil motifi	178
Resim 162: Araba Kapısı'nın sağ panonun bordüründeki karanfil motifi	179
Resim 163: Araba Kapısı'nın sağ panonun bordüründeki karanfil motifi	180
Resim 164: Araba Kapısı'nın solunda yer alan pano	180
Resim 165: Araba Kapısı'nın solunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi	181
Resim 166: Araba Kapısı'nın solunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi	182
Resim 167: Araba Kapısı'nın solunda yer alan pano	182
Resim 168: Araba Kapısı'nın solunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi	183
Resim 169: Araba Kapısı'nın solunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi	184
Resim 170: Takkeci İbrahim Ağa Cami Süpürgelik çinisi.....	187
Resim 171: Süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi	188
Resim 172: Süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi	188
Resim 173: Süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi	189
Resim 174: Cami Süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi	189
Resim 175: Takkeci İbrahim Ağa Camii, ahşap pencere alınlığı karanfil motifi.....	190
Resim 176: Caminin Ahşap pencere alınlığı içerisinde yer alan karanfil motifi	190
Resim 177: Takkeci İbrahim Ağa Camii iç mekân duvar çinisi	191
Resim 178: Cami iç mekân duvar çinisinde yer alan karanfil motifi	192
Resim 179: Takkeci İbrahim Ağa Camii iç mekân panosu.....	193
Resim 180: Cami iç mekân panosu içerisinde yer alan karanfil motifi.....	193
Resim 181: III. Murat Türbesi iç mekânı	196
Resim 182: III. Murat Türbesi iç mekân bordürü.....	198
Resim 183: III. Murat Türbesi iç mekân bordür çinisinde yer alan karanfil motifi	198

Resim 184: Yeni Camii İç mekân görünüşü.....	200
Resim 185: Yeni Camii Hünkâr Mahfilinde yer alan pano.....	202
Resim 186: Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifi	203
Resim 187: Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifi	203
Resim 188: Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifi	204
Resim 189: Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifi	205
Resim 190: Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifi	206
Resim 191: Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifi	207
Resim 192: Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifi	207
Resim 193: Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifi	208
Resim 194: Yeni Cami Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifi.....	209
Resim 195: Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifi	210
Resim 196: Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifi	211
Resim 197: Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifi	211
Resim 198: Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifi	212
Resim 199: Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifi	212
Resim 200: Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifleri	213
Resim 201: Hünkâr Mahfilinde yer alan bordür.....	213
Resim 202: Hünkâr mahfilinde yer alan bordür içerisinde bulunan karanfil motifi	214
Resim 203: Hünkâr Mahfilinde yer alan pencere alınlığı	214
Resim 204: Hünkâr Mahfili pencere alınlığı içerisinde yer alan karanfil motifi	215
Resim 205: Yeni Camii üst kat giriş kapısının sağında yer alan pencere alınlığı.....	215
Resim 206: Üst kat giriş kapısı sağ, pencere alınlığı içerisindeki karanfil motifi.....	216

Resim 207: Yeni Camii üst kat sol tarafta yer alan pencere alınlığı	216
Resim 208: Üst kat sol tarafta pencere alınlığı içerisinde bulunan karanfil motifi	216
Resim 209: Yeni Camii üst kat girişi solunda yer alan pencere alınlığı	217
Resim 210: Üst kat girişi solunda pencere alınlığı içerisinde bulunan karanfil motifi	217
Resim 211: Üst kat girişi solunda pencere alınlığı içerisinde bulunan karanfil motifi	217
Resim 212: Üst kat girişi solunda pencere alınlığı içerisinde bulunan karanfil motifi	218
Resim 213: Üst kat girişi solunda pencere alınlığı içerisinde bulunan karanfil motifi	218
Resim 214: Üst kat girişi solunda pencere alınlığı içerisinde bulunan karanfil motifi	219
Resim 215: Üst kat girişi solunda pencere alınlığı içerisinde bulunan karanfil motifi	219
Resim 216: Üst kat girişi solunda pencere alınlığı içerisinde ki karanfil motifi	220
Resim 217: Yeni Camii üst kat sol tarafta yer alan pencere alınlığı	220
Resim 218: Üst kat sol tarafta pencere alınlığı içerisinde bulunan karanfil motifi	220
Resim 219: Yeni Camii iç mekân bordürü	221
Resim 220: Yeni Camii iç mekân bordürü içerisinde bulunan karanfil motifi	221
Resim 221: Yeni Camii iç mekân bordürü içerisinde bulunan karanfil motifi	222
Resim 222: Yeni Camii iç mekân bordürü içerisinde bulunan karanfil motifi	222
Resim 223: Yeni Camii üst katında yer alan ulama pano	223
Resim 224: Üst katında yer alan ulama pano içerisinde bulunan karanfil motifi	223
Resim 225: Yeni Cami Hünkâr Mahfelinde yer alan pano	224
Resim 226: Yeni Camii Hünkâr mahfelinde yer alan panoda ki karanfil motifi	224
Resim 227: Yeni Cami süpürgelik çinileri	225
Resim 228: Yeni Cami süpürgelik çinileri içerisinde bulunan karanfil motifi	225
Resim 229: Yeni Cami süpürgelik çinileri içerisinde bulunan karanfil motifi	225

Resim 230: Yeni Cami son cemaat yeri solunda yer alan mihrap çinileri	226
Resim 231: Son cemaat yeri mihrap çinileri içerisinde bulunan karanfil motifi.....	226
Resim 232: Son cemaat yeri mihrap çinileri içerisinde bulunan karanfil motifi.....	227
Resim 233: Son cemaat yeri mihrap çinileri içerisinde bulunan karanfil motifi.....	228
Resim 234: Son cemaat yeri mihrap çinileri içerisinde bulunan karanfil motifi.....	228
Resim 235: Bosnalı İbrahim Paşa Türbesi, süpürgelik çinisi.....	232
Resim 236: Bosnalı İbrahim Paşa Türbesi, süpürgelik çinisinde ki karanfil motifi.....	232
Resim 237: Bosnalı İbrahim Paşa Türbesi, süpürgelik çinisinde ki karanfil motifi.....	233
Resim 238: Bosnalı İbrahim Paşa Türbesi, süpürgelik çinisinde ki karanfil motifi.....	233
Resim 239: Bosnalı İbrahim Paşa Türbesi, süpürgelik çinisinde ki karanfil motifi.....	234
Resim 240: Sultan I.Ahmet Has Odası iç mekânı	235
Resim 241: Sultan I. Ahmet Has Odası zeminin de yer alan çinilerden detay.....	236
Resim 242: Zemin de yer alan çiniler içerisinde karanfil motifi.....	237
Resim 243: Zemin de yer alan çiniler içerisinde karanfil motifi.....	237
Resim 244: Sultan I.Ahmet Has Odasında sağ tarafta bulunan dolap çinileri	238
Resim 245: Odanın sağ taraftaki dolap çinileri içerisinde yer alan karanfil motifi.....	238
Resim 246: Sultan I.Ahmet Has Odası sol tarafında yer alan niş çinisi.....	239
Resim 247: Odanın sol tarafında yer alan niş çinisi içerisindeki karanfil motifi	240
Resim 248: Sultan I.Ahmet Has Odası sol tarafında yer alan niş çinisi.....	240
Resim 249: Odanın sol tarafında yer alan niş çinisi içerisindeki karanfil motifi	241
Resim 250: Sultan I.Ahmet Has Odası sol tarafında yer alan niş çinileri	242
Resim 251: Odanın sol tarafında yer alan niş çinisi içerisindeki karanfil motifi	242
Resim 252: Sultan I.Ahmet Has Odası sol tarafında yer alan niş çinisi.....	243

Resim 253: Odanın sol tarafında yer alan niş çinisi içerisindeki karanfil motifi	243
Resim 254: Sultan I.Ahmet Has Odası'nın giriş kapısı karşısı üstte ki çini pano.....	244
Resim 255: Sultan I.Ahmet Has Odası'nın giriş kapısı karşısı üst panoda ki karanfil	244
Resim 256: Sultan I.Ahmet Has Odası'nın giriş kapısı karşısı üst panoda ki karanfil	245
Resim 257: Sultan I.Ahmet Has Odası'nın giriş kapısı karşısı üst panoda ki karanfil	246
Resim 258: Sultan I.Ahmet Has Odası'nın giriş kapısı karşısı üst panoda ki karanfil	246
Resim 259: I.Ahmet Has Odası'nın giriş kapısı sağ, pencere içerisinde ki çini pano..	247
Resim 260: Giriş kapısı sağ pencere içerisinde çini panoda ki karanfil motifi	247
Resim 261: Giriş kapısı sağ pencere içerisinde çini pano da karanfil motifi	248
Resim 262: Giriş kapısı sağ pencere içerisinde ki çini panoda karanfil motifi	248
Resim 263: İkballer/Gözdeler Taşlığı dış mekân genel görünüm	250
Resim 264: İkballer/Gözdeler Taşlığı dış mekân süpürgelik çinisi.....	251
Resim 265: Dış mekân süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi	252
Resim 266: Dış mekân süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi	252
Resim 267: Dış mekân süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi	252
Resim 268: Gözdeler Taşlığı yan duvarında yer alan panodan detay	253
Resim 269: Gözdeler Taşlığı yan duvarı, pano bordüründeki karanfil motifi	253
Resim 270: Sultan Ahmet Camii iç genel görünüşü	257
Resim 271: Sultan Ahmet Camii zemin katta yer alan iç mekân panosu.....	258
Resim 272: Zemin kat iç mekân panosu içerisinde yer alan karanfiller.....	259
Resim 273: Zemin kat iç mekân panosu içerisinde yer alan karanfiller.....	259
Resim 274: Zemin kat iç mekân panosu içerisinde yer alan karanfiller.....	260
Resim 275: Sultan Ahmet Camii üst kat panosu	260

Resim 276: Üst kat panosunun köşe dolgusu içerisinde karanfil motifi	261
Resim 277: Üst kat panosunun köşe dolgusu içerisinde karanfil motifi	262
Resim 278: Üst kat panosunun köşe dolgusu içerisinde karanfil motifi	263
Resim 279: Üst kat panosunun köşe dolgusu içerisinde karanfil motifi	263
Resim 280: Üst kat panosunun köşe dolgusu içerisinde karanfil motifi	264
Resim 281: Üst kat panosunun köşe dolgusu içerisinde karanfil motifi	264
Resim 282: Sultan Ahmet Cami üst kat sol giriş kapısında yer alan pano.....	265
Resim 283: Üst kat sol giriş kapısındaki panoda yer alan karanfil motifi	266
Resim 284: Üst kat sol giriş kapısı yan duvarlarında bulunan karanfil motifi.....	266
Resim 285: Üst kat sol giriş kapısı yan duvarlarında bulunan karanfil motifi.....	267
Resim 286: Üst kat sol giriş kapısı yan duvarlarında bulunan karanfil motifi.....	267
Resim 287: Üst kat sol giriş kapısı üst duvarlarda bulunan karanfil motifi	268
Resim 288: Üst kat sol giriş kapısı üst duvarlarda bulunan karanfil motifi	268
Resim 289: Sultan Ahmed Cami üst katta yer alan servi-üzüm salkımlı asma pano ...	269
Resim 290: Servi-üzüm salkımlı asma pano içerisinde yer alan karanfil motifleri	270
Resim 291: Servi-üzüm salkımlı asma pano içerisinde yer alan karanfil motifleri	270
Resim 292: Servi-üzüm salkımlı asma panosu içerisinde yer alan karanfil motifi	271
Resim 293: Sultan Ahmet Camii, üst kat sol giriş kapısı yan duvarı karanfilli pano ..	271
Resim 294: Üst kat sol giriş kapısı yan duvarlarında bulunan karanfil motifleri.....	272
Resim 295: Üst kat sol giriş kapısı yan duvarlarında bulunan karanfil motifleri.....	273
Resim 296: Üst kat sol giriş kapısı yan duvarlarında bulunan karanfil motifleri.....	273
Resim 297: Üst kat sol giriş kapısı yan duvarlarında bulunan karanfil motifleri.....	274
Resim 298: Sultan Ahmet Camii, üst kat sol giriş kapısı duvarı karanfil motifli	274

Resim 299: Üst kat sol giriş kapısı yan duvarlarında bulunan karanfil motifi.....	275
Resim 300: Sultan Ahmed Cami, üst kat üçüncü açıklık üst duvarları şemseli pano .	275
Resim 301: Şemse içerisinde yer alan karanfil motifi.....	276
Resim 302: Şemse içerisinde yer alan karanfil motifi.....	276
Resim 303: Şemse içerisinde yer alan karanfil motifi.....	277
Resim 304: Üst kat ikinci açıklık üst duvarlarında bulunan şemseli pano.....	277
Resim 305: Sultan Ahmet Camii Şemse içerisinde yer alan karanfil motifleri.....	278
Resim 306: Sultan Ahmet Camii şemse içerisinde yer alan karanfil motifleri	278
Resim 307: Sultan Ahmed Cami üst kat süpürgelik Panosu	279
Resim 308: Üst kat süpürgelik Panosu içerisinde yer alan karanfil motifi	279
Resim 309: Üst kat süpürgelik Panosu içerisinde yer alan karanfil motifi	280
Resim 310: Üst kat süpürgelik Panosu içerisinde yer alan karanfil motifi	280
Resim 311: Destarî Mustafa Paşa Türbesi iç genel görünüşü	282
Resim 312: Lahitler üzerinde yer alan karanfil motifi	284
Resim 313: Destarî Mustafa Paşa Türbesi iç mekân panosu.....	285
Resim 314: İç mekân panosunda yer alan karanfil motifi.....	285
Resim 315: I. Ahmet Türbesi iç genel görünüşü.....	287
Resim 316: Sultan I. Ahmed Türbesi, iç mekân panosu	289
Resim 317: İç mekân panosunda yer alan karanfil motifleri.....	290
Resim 318: İç mekân panosunda yer alan karanfil motifi.....	291
Resim 319: Revan Köşkü iç genel görünüşü.....	292
Resim 320: Revan Köşkü balkon süpürgelikleri.....	295
Resim 321: Revan köşkü balkon süpürgeliği içerisinde yer alan karanfil motifi.....	295

Resim 322: Revan köşkü balkon süpürgeliği içerisinde yer alan karanfil motifi.....	296
Resim 323: Revan köşkü balkon süpürgeliği içerisinde yer alan karanfil motifi.....	296
Resim 324: Revan Köşkü iç mekân bordürü	297
Resim 325: Revan Köşkü iç mekân bordürü içerisinde yer alan karanfil motifi	297
Resim 326: Revan Köşkü balkon bordüründe yer alan karanfil motifi.....	298
Resim 327: Sünnet Odası genel görünüşü.....	299
Resim 328: Sünnet Odası dış cephe panosu	302
Resim 329: Dış cephe panosu karanfil motifi	303
Resim 330: Dış cephe panosu karanfil motifi	304
Resim 331: Dış cephe panosu karanfil motifi	304
Resim 332: Sünnet Odası, iç mekân süpürgelik çinileri.....	305
Resim 333: Süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi	305
Resim 334: Süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi	306
Resim 335: Süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi	306
Resim 336: Üsküdar Çinili Cami iç mekân görünüşü.....	309
Resim 337: Çinili Cami minber külâhı.....	310
Resim 338: Çinili Cami minber külâhı içerisinde yer alan karanfil motifi.....	310
Resim 339: Çinili Cami minber külâhı içerisinde yer alan karanfil motifi.....	311
Resim 340: Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi iç genel görünüşü	313
Resim 341: Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi sağ revakında yer alan pano.....	315
Resim 342: Sağ revakında yer alan panodaki karanfil motifi	315
Resim 343: Sağ revakında yer alan panodaki karanfil motifi	316
Resim 344: Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi, iç mekân sağda yer alan pano	316

Resim 345: İç mekânının sağında yer alan pano bordüründeki karanfil motifi	317
Resim 346: Türbe giriş kapısının sağında yer alan üst kat kapısı çinileri	317
Resim 347: Türbe giriş kapısı sağı, üst kat kapısı çinilerindeki karanfil motifi.....	318
Resim 348: Türbesi giriş kapısının sağ ve solunda yer alan pano.....	319
Resim 349: Şemse içerisinde yer alan karanfil motifi.....	319
Resim 350: Şemse içerisinde yer alan karanfil motifi.....	320
Resim 351: Şemse içerisinde yer alan karanfil motifi.....	320
Resim 352: Türbe giriş kapısı sağ ve solunda yer alan panoda ki karanfil motifi	321
Resim 353: Türbe giriş kapısı sağ ve solunda yer alan panoda ki karanfil motifi	322
Resim 354: Türbe iç mekânının solunda yer alan pano	322
Resim 355: Türbe iç mekânının solunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi....	323
Resim 356: Türbe iç mekânının solunda yer alan pano	324
Resim 357: Türbe iç mekânının solunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi....	324
Resim 358: Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi süpürgelik çinileri	325
Resim 359: Süpürgelik çinisi içerisindeki karanfil motifi.....	325
Resim 360: Süpürgelik çinisi içerisindeki karanfil motifi.....	326
Resim 361: III. Ahmet Kütüphanesi iç mekânı	327
Resim 362: III. Ahmet Kütüphanesi Pencere Köşebent Çinisi	329
Resim 363: Pencere köşebent çinisi içerisinde yer alan karanfil motif.....	329
Resim 364: I. Mahmud Kütüphanesi giriş koridorunda yer alan pano.....	332
Resim 365: Giriş koridorunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi.....	333
Resim 366: Giriş koridorunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi.....	334
Resim 367: Giriş koridorunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi.....	335

Resim 368: Giriş koridorunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi.....	336
Resim 369: Giriş koridorunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi.....	336
Resim 370: Giriş koridorunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi.....	337
Resim 371: Giriş koridorunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi.....	337
Resim 372: Giriş koridorunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi.....	338
Resim 373: Giriş koridorunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi.....	338
Resim 374: I. Mahmud Kütüphanesi okuma odasında yer alan ulama pano	339
Resim 375: Okuma odasında yer alan ulama pano içerisindeki karanfil motifi.....	339
Resim 376: Kandilli Camii iç mekân görünüşü	342
Resim 377: Kandilli Cami Mihrabı çinileri.....	343
Resim 378: Mihraptaki çinilerinde yer alan karanfil motifi.....	343
Resim 379: Kandilli Camii mihrabı yan duvarlarında yer alan çini pano.....	344
Resim 380: Mihrap yan duvarlarındaki pano içerisindeki karanfil motifi	344
Resim 381: Mihrap yan duvarlarındaki pano içerisindeki karanfil motifi	345
Resim 382: Mihrap yan duvarlarındaki pano içerisindeki karanfil motifi	346
Resim 383: Mihrap yan duvarlarındaki pano içerisindeki karanfil motifi	346
Resim 384: Mihrap yan duvarlarındaki pano içerisindeki karanfil motifi	347
Resim 385: Mihrap yan duvarlarındaki pano içerisindeki karanfil motifi	348
Resim 386: Mihrap yan duvarlarındaki pano içerisindeki karanfil motifi	348
Resim 387: Mihrap yan duvarlarındaki pano içerisindeki karanfil motifi	349
Resim 388: Mihrap yan duvarlarındaki pano içerisindeki karanfil motifi	350
Resim 389: Beylerbeyi Camii iç mekân görünüşü.....	353
Resim 390: Beylerbeyi Camii, süpürgelik çinilerinden	354

Resim 391: Süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi	354
Resim 392: Süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi	355
Resim 393: Beylerbeyi Camii İç mekân şemse motifi	356
Resim 394: Şemse içerisinde yer alan karanfil motifi.....	356
Resim 395: Şemse içerisinde yer alan karanfil motifi.....	356
Resim 396: Şemse içerisinde yer alan karanfil motifi.....	357
Resim 397: Şemse içerisinde yer alan karanfil motifi.....	357
Resim 398: Beylerbeyi Camii, parça çiniler içerisinde yer alan karanfil motifi.....	358
Resim 399: Parça çiniler içerisinde yer alan karanfil motifi	358
Resim 400: Parça çiniler içerisinde yer alan karanfil motifi	359
Resim 401: IV. Mehmed Kasrı/ Veliâht Dairesi iç görünüşünden.....	360
Resim 402: IV. Mehmed Kasrı üst kat panosu.....	361
Resim 403: IV. Mehmed Kasrı üst kat panosu içerisindeki karanfil motifi.....	362
Resim 404: IV. Mehmed Kasrı üst kat panosu içerisindeki karanfil motifi.....	363
Resim 405: IV. Mehmed Kasrı üst kat panosu içerisindeki karanfil motifi.....	363
Resim 406: IV. Mehmed Kasrı giriş kapısında yer alan süpürgelik çinisi.....	364
Resim 407: Giriş kapısında yer alan süpürgelik çinisindeki karanfil motifi.....	364
Resim 408: Giriş kapısında yer alan süpürgelik çinisindeki karanfil motifi.....	365
Resim 409: Şehzade Dairesi çinili ocağı.....	367
Resim 410: Şehzade Dairesi çinili ocağı üzerinde yer alan karanfil motifi	367
Resim 411: Şehzade Dairesi süpürgelik çinisi	368
Resim 412: Süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi	368
Resim 413: Süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi	368

Resim 414: Şehzade Dairesi üst pencere aralarında yer alan çini pano	369
Resim 415: Üst pencere aralarında yer alan çini pano içerisindeki karanfil motifi	370
Resim 416: Üst pencere aralarında yer alan çini pano içerisindeki karanfil motifi	370
Resim 417: Şehzadeler Dairesi'nin devamında yer alan oda içerisinde bulunan pano	371
Resim 418: Şehzadeler Dairesi'nin devamı odada bulunan panonun karanfilini.....	371
Resim 419: Şehzadeler Dairesi'nin devamı odada ki bulunan panonun karanfilini.....	372
Resim 420: Şehzadeler Dairesi'nin devamı odada ki bulunan bordürün karanfilini.....	373
Resim 421: Şehzadeler Dairesi'nin devamı odada ki bulunan bordürün karanfilini.....	373
Resim 422: Şehzadeler Dairesi'nin devamı odaki içerisinde bulunan pano	374
Resim 423: Şehzadeler Dairesi'nin devamı odada ki bulunan panonun karanfilini.....	375
Resim 424: Şehzadeler Dairesi'nin devamı odada ki bulunan panonun karanfilini.....	375
Resim 425: Kara Ağalar Taşlığının sol tarafında yer alan pano	378
Resim 426: Kara Ağalar Taşlığı sol taraf, pano içerisindeki karanfil motifi	378
Resim 427: Kara Ağalar Taşlığı sol taraf, pano içerisindeki karanfil motifi	379
Resim 428: Kara Ağalar Taşlığının sol tarafında yer alan pano	380
Resim 429: Kara Ağalar Taşlığı sol taraf, pano içerisindeki karanfil motifi	381
Resim 430: Kara Ağalar Taşlığı sol taraf, pano içerisindeki karanfil motifi	381
Resim 431: Kara Ağalar Taşlığı sol taraf, pano içerisindeki karanfil motifi	381
Resim 432: Kara Ağalar Taşlığının sol tarafında yer alan pano	382
Resim 433: Kara Ağalar Taşlığı bordür içerisinde yer alan karanfil motifi.....	383
Resim 434: Kara Ağalar Taşlığı Şemse içerisinde yer alan karanfil motifi.....	383
Resim 435: Kara Ağalar Taşlığı Şemse içerisinde yer alan karanfil motifi.....	384
Resim 436: Kara Ağalar Taşlığı Şemse içerisinde yer alan karanfil motifi.....	384

Resim 437: Kara Ağalar Taşlığı bordür içerisinde yer alan karanfil motifi.....	385
Resim 438: Hünkâr Sofası'nın sağ tarafında yer alan niş çinilerinden	387
Resim 439: Hünkâr Sofası sağ tarafı, nişin içerisindeki karanfil motifi	387
Resim 440: Sultan Reşad Türbesi iç genel görünüşü	390
Resim 441: Sultan Reşad Türbesi'nin giriş kapısının sağ ve solunda yer alan pano ...	391
Resim 442: Panonun içerisinde yer alan karanfil motifi	392
Resim 443: Panonun içerisinde yer alan karanfil motifi	392
Resim 444: Panonun içerisinde yer alan karanfil motifi	393
Resim 445: Panonun içerisinde yer alan karanfil motifi	393

ÇİZİM LİSTESİ

Çizim 1: Karanfil motifinin taç yaprak alanı ve çanak kısmının çizimi.....	29
Çizim 2: Karanfil motifinin taç yaprak alanı ve çanak kısmının çizimi.....	29
Çizim 3: Karanfilin taç yapraklarının yerinin belirlenerek çizimi	30
Çizim 4: Karanfil motifinin taç yaprak alanı ve çanak kısmının çizimi.....	31
Çizim 5: Karanfilin taç yapraklarının yerinin belirlenerek çizimi	31
Çizim 6: Vazolu pano içerisindeki karanfil motifi	37
Çizim 7: Vazolu pano içerisindeki karanfil motifi	38
Çizim 8: Panoda içerisindeki karanfil motifi	40
Çizim 9: Panoda içerisindeki karanfil motifi	41
Çizim 10: Panoda yer alan karanfil motifi	42
Çizim 11: Panoda yer alan karanfil motifi	43
Çizim 12: Panoda yer alan karanfil motifi	44
Çizim 13: Panoda yer alan karanfil motifi	44
Çizim 14: Panoda yer alan karanfil motifi	45
Çizim 15: Panoda yer alan karanfil motifi	45
Çizim 16: Panoda yer alan karanfil motifi	46
Çizim 17: Panoda yer alan karanfil motifi	47
Çizim 18: Panoda yer alan karanfil motifi	47
Çizim 19: Bordür çinisi içerisinde bulunan karanfil motifi.....	49
Çizim 20: Bordür çinisi içerisinde bulunan karanfil motifi.....	49
Çizim 21: Süpürgelik çinisi içerisinde bulunan karanfil motifi	51
Çizim 22: Çıkış kapısı yan duvarlarında ki ulama çinilerde bulunan karanfil motifi	52

Çizim 23: İç mekânda yer alan parça çiniler içerisindeki karanfil motifi	53
Çizim 24: İç mekânda yer alan parça çiniler içerisindeki karanfil motifi	53
Çizim 25: İç mekânda yer alan parça çiniler içerisindeki karanfil motifi	54
Çizim 26: İç mekânda yer alan parça çiniler içerisindeki karanfil motifi	54
Çizim 27: İç mekânda yer alan parça çiniler içerisindeki karanfil motifi	55
Çizim 28: Şadırvanlı Sofa’da yer alan ulama pano içerisindeki karanfil motifi	58
Çizim 29: Şadırvanlı Sofa’da yer alan ulama pano içerisindeki karanfil motifi	59
Çizim 30: Şadırvanlı Sofa’da yer alan ulama pano içerisindeki karanfil motifi	60
Çizim 31: Şadırvanlı Sofa giriş kapısı yanında bulunan bordürdeki karanfil motifi	61
Çizim 32: Destimal Odası’nda yer alan ulama pano içerisindeki karanfil motifi	62
Çizim 33: Arzhane Odasında yer alan süpürgelik çinisi içerisindeki karanfil motifi	64
Çizim 34: Arzhane Odasında yer alan süpürgelik çinisi içerisindeki karanfil motifi	64
Çizim 35: Arzhane Odasında yer alan süpürgelik çinisi içerisindeki karanfil motifi	64
Çizim 36: Hasoda giriş kapısında yer alan bordür içerisindeki karanfil motifi	66
Çizim 37: Hasoda giriş kapısında yer alan bordür içerisindeki karanfil motifi	66
Çizim 38: Hasoda sol duvarda bulunan ulama pano içerisindeki karanfil motifi	67
Çizim 39: Hasoda sol duvarda bulunan ulama pano içerisindeki karanfil motifi	68
Çizim 40: Hasoda sol duvarda bulunan ulama pano içerisindeki karanfil motifi	69
Çizim 41: Pencere alınlığındaki karanfil motifi	72
Çizim 42: Türbenin iç mekân panosu içerisinde yer alan karanfil motifi	76
Çizim 43: Revak panosunda yer alan karanfil motifi	82
Çizim 44: Revak panosunda yer alan karanfil motifi	82
Çizim 45: Revak panosunda yer alan karanfil motifi	83

Çizim 46: Beş kademeli niş panosu içerisinde yer alan karanfil motifi	84
Çizim 47: Altı kademeli niş panosu içerisinde yer alan karanfil motifi.....	86
Çizim 48: Altı kademeli niş panosu içerisinde yer alan karanfil motifi.....	86
Çizim 49: Rüstem Paşa Camii Son cemaat yeri karanfil motifi.....	93
Çizim 50: Rüstem Paşa Camii mihrap sağ duvarında yer alan karanfil motifi	94
Çizim 51: Üst kat kadınlar mahfeli panosu içerisinde yer alan karanfil motifi.....	95
Çizim 52: Üst kat kadınlar mahfilinde bordür içinde yer alan karanfil motifi.....	96
Çizim 53: Üst katta karma çiniler arasında yer alan karanfil motifi	97
Çizim 54: Üst kat sağ tarafta bulunana panonun içerisinde yer alan karanfil motifi	98
Çizim 55: Üst katının sağında köşe dolgusu içerisinde yer alan karanfil motifi.....	99
Çizim 56: Üst katının sağında köşe dolgusu içerisinde yer alan karanfil motifi.....	100
Çizim 57: Üst katının sağında köşe dolgusu içerisinde yer alan karanfil motifi.....	101
Çizim 58: Üst katının sağında köşe dolgusu içerisinde yer alan karanfil motifi.....	102
Çizim 59: Üst katının solunda köşe dolgusu içerisinde yer alan karanfil motifi.....	104
Çizim 60: Camii üst katının solunda köşe dolgusu içerisindeki karanfil motifi	105
Çizim 61: Camii üst katının solunda köşe dolgusu içerisindeki karanfil motifi	106
Çizim 62: Camii üst katının solunda köşe dolgusu içerisindeki karanfil motifi	107
Çizim 63: Camii üst katının solunda köşe dolgusu içerisindeki karanfil motifi	108
Çizim 64: Camii üst katının solunda köşe dolgusu bordürü karanfil motifi	109
Çizim 65: Camii üst katının solunda köşe dolgusu içerisindeki karanfil motifi	110
Çizim 66: Camii üst katının solunda köşe dolgusu içerisindeki karanfil motifi	110
Çizim 67: Hünkâr mahfilinde elmalı pano içerisinde yer alan karanfil motifi.....	115
Çizim 68: Hünkâr mahfilinde şemse içerisinde yer alan karanfil motifi.....	116

Çizim 69: Mihrap sofası panosu içerisinde yer alan karanfil motifi	122
Çizim 70: Mihrap sofası panosu içerisinde yer alan karanfil motifi	123
Çizim 71: Mihrap sofası panosu içerisinde yer alan karanfil motifi	123
Çizim 72: Mihrap sofası panosu içerisinde yer alan karanfil motifi	124
Çizim 73: Mihrap sofası panosu içerisinde yer alan karanfil motifi	124
Çizim 74: Mihrap duvarında bordür içerisinde yer alan karanfil motifi	129
Çizim 75: Cami pencereleri arasında kalan panolar içerisindeki karanfil motifi.....	131
Çizim 76: Piyale Paşa Camii mihrabı içerisinde yer alan karanfil motifi	135
Çizim 77: Kılıç Ali Paşa Camii iç mekân bordüründe yer alan karanfil motifi	139
Çizim 78: Türbedeki süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi.....	143
Çizim 79: II. Selim Türbesi şemse içerisinde yer alan karanfil motifleri	144
Çizim 80: II. Selim Türbesi şemse içerisinde yer alan karanfil motifleri	145
Çizim 81: II. Selim Türbesi şemse içerisinde yer alan karanfil motifleri	145
Çizim 82: II. Selim Türbesi şemse içerisinde yer alan karanfil motifleri	146
Çizim 83: Koridorda yer alan bahar ağaçlı pano içerisindeki karanfil motifleri.....	151
Çizim 84: Odanın koridorunda bahar ağaçlı panodaki karanfil motifi.....	153
Çizim 85: Valide Sultan Dairesi üst kat panosu içerisindeki karanfil motifi	156
Çizim 86: Valide Sultan Dairesi üst kat panosu içerisindeki karanfil motifi	156
Çizim 87: Valide Sultan Dairesi üst kat panosu içerisindeki karanfil motifi	157
Çizim 88: Valide Sultan Dairesi üst kat panosu içerisindeki karanfil motifi	157
Çizim 89: Giriş kapısında yer alan süpürgelik çinisi içerisindeki karanfil motif.....	158
Çizim 90: Giriş kapısında yer alan süpürgelik çinisi içerisindeki karanfil motifi.....	158
Çizim 91: Giriş kapısında yer alan süpürgelik çinisi içerisindeki karanfil motifi.....	159

Çizim 92: Son cemaat yeri pencere alınlığında yer alan karanfil motifi.....	163
Çizim 93: Son cemaat yeri pencere alınlığında yer alan karanfil motifi.....	164
Çizim 94: Camii iç mekân bordüründe yer alan karanfil motifi	165
Çizim 95: İç mekânda mihrap sofası sağ duvarında yer alan bordür	168
Çizim 96: İç mekân alınlığı köşe dolgusunda yer alan karanfil motifi	173
Çizim 97: İç mekân alınlığı köşe dolgusunda yer alan karanfil motifi	173
Çizim 98: Araba Kapısı'nın sağında yer alan pano içerisindeki karanfil motifi.....	177
Çizim 99: Araba Kapısı'nın sağında yer alan pano içerisindeki karanfil motifi.....	177
Çizim 100: Araba Kapısı'nın sağda yer alan panonun bordüründeki karanfil motifi ..	178
Çizim 101: Araba Kapısı'nın sağda yer alan panonun bordüründeki karanfil motifi ..	179
Çizim 102: Araba Kapısı'nın sağda yer alan panonun bordüründeki karanfil motifi ..	180
Çizim 103: Araba Kapısı'nın solunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi.....	181
Çizim 104: Araba Kapısı'nın solunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi.....	182
Çizim 105: Araba Kapısı'nın solunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi.....	183
Çizim 106: Araba Kapısı'nın solunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi.....	184
Çizim 107: Süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi	188
Çizim 108: Süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi	188
Çizim 109: Cami Süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi.....	189
Çizim 110: Caminin Ahşap pencere alınlığı içerisinde yer alan karanfil motifi.....	190
Çizim 111: Cami iç mekân duvar çinisinde yer alan karanfil motifi	192
Çizim 112: Cami iç mekân panosu içerisinde yer alan karanfil motifi	193
Çizim 113: III. Murat Türbesi iç mekân bordür çinisinde yer alan karanfil motifi.....	198
Çizim 114: Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifi.....	203

Çizim 115: Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifi.....	203
Çizim 116: Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifi.....	204
Çizim 117: Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifi.....	205
Çizim 118: Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifi.....	206
Çizim 119: Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifi.....	207
Çizim 120: Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifi.....	207
Çizim 121: Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifi.....	208
Çizim 122: Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifi.....	210
Çizim 123: Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifi.....	211
Çizim 124: Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifi.....	212
Çizim 125: Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifi.....	212
Çizim 126: Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifleri.....	213
Çizim 127: Hünkâr mahfilinde yer alan bordür içerisinde bulunan karanfil motifi.....	214
Çizim 128: Hünkâr Mahfili pencere alınlığı içerisinde yer alan karanfil motifi.....	215
Çizim 129: Üst kat giriş kapısı sağ, pencere alınlığı içerisindeki karanfil motifi.....	216
Çizim 130: Üst kat sol tarafta pencere alınlığı içerisinde bulunan karanfil motifi	216
Çizim 131: Üst kat girişi solunda pencere alınlığı içerisinde bulunan karanfil motifi.	217
Çizim 132: Üst kat girişi solunda pencere alınlığı içerisinde bulunan karanfil motifi.	217
Çizim 133: Üst kat girişi solunda pencere alınlığı içerisinde bulunan karanfil motifi.	218
Çizim 134: Üst kat girişi solunda pencere alınlığı içerisinde bulunan karanfil motifi.	218
Çizim 135: Üst kat girişi solunda pencere alınlığı içerisinde bulunan karanfil motifi.	219
Çizim 136: Üst kat girişi solunda pencere alınlığı içerisinde bulunan karanfil motifi.	219
Çizim 137: Üst kat girişi solunda pencere alınlığı içerisinde bulunan karanfil motifi.	220

Çizim 138: Üst kat sol tarafta pencere alınlığı içerisinde bulunan karanfil motifi	220
Çizim 139: Yeni Camii iç mekân bordürü içerisinde bulunan karanfil motifi.....	221
Çizim 140: Yeni Camii iç mekân bordürü içerisinde bulunan karanfil motifi.....	222
Çizim 141: Yeni Camii iç mekân bordürü içerisinde bulunan karanfil motifi.....	222
Çizim 142: Üst katında yer alan ulama pano içerisinde bulunan karanfil motifi.....	223
Çizim 143: Yeni Camii Hünkâr mahfelinde ki pano içerisindeki karanfil motifi.....	224
Çizim 144: Yeni Cami süpürgelik çinileri içerisinde bulunan karanfil motifi.....	225
Çizim 145: Yeni Cami süpürgelik çinileri içerisinde bulunan karanfil motifi.....	225
Çizim 146: Son cemaat yeri mihrap çinileri içerisinde bulunan karanfil motifi	226
Çizim 147: Son cemaat yeri mihrap çinileri içerisinde bulunan karanfil motifi	227
Çizim 148: Son cemaat yeri mihrap çinileri içerisinde bulunan karanfil motifi	228
Çizim 149: Son cemaat yeri mihrap çinileri içerisinde bulunan karanfil motifi	228
Çizim 150: Bosnalı İbrahim Paşa Türbesi, süpürgelik çinisinde ki karanfil motifi	232
Çizim 151: Bosnalı İbrahim Paşa Türbesi, süpürgelik çinisinde ki karanfil motifi	233
Çizim 152: Bosnalı İbrahim Paşa Türbesi, süpürgelik çinisinde ki karanfil motifi	233
Çizim 153: Bosnalı İbrahim Paşa Türbesi, süpürgelik çinisinde ki karanfil motifi	234
Çizim 154: Zemin de yer alan çiniler içerisinde karanfil motifi	237
Çizim 155: Zemin de yer alan çiniler içerisinde karanfil motifi	237
Çizim 156: Odanın sağ taraftaki dolap çinileri içerisinde yer alan karanfil motifi	238
Çizim 157: Odanın sol tarafında yer alan niş çinisi içerisindeki karanfil motifi.....	240
Çizim 158: Odanın sol tarafında yer alan niş çinisi içerisindeki karanfil motifi.....	241
Çizim 159: Odanın sol tarafında yer alan niş çinisi içerisindeki karanfil motifi.....	242
Çizim 160: Odanın sol tarafında yer alan niş çinisi içerisindeki karanfil motifi.....	243

Çizim 161: I.Ahmet Has Odası'nın giriş kapısı karşısı, üst panoda ki karanfil motifi	244
Çizim 162: I.Ahmet Has Odası'nın giriş kapısı karşısı, üst panoda ki karanfil motifi	245
Çizim 163: I.Ahmet Has Odası'nın giriş kapısı karşısı, üst panoda ki karanfil motifi	246
Çizim 164: I.Ahmet Has Odası'nın giriş kapısı karşısı, üst panoda ki karanfil motifi	246
Çizim 165: Giriş kapısı sağ pencere içerisinde çini panoda ki karanfil motifi	247
Çizim 166: Giriş kapısı sağ pencere içerisinde çini pano da karanfil motifi.....	248
Çizim 167: Giriş kapısı sağ pencere içerisinde ki çini panoda karanfil motifi	248
Çizim 168: Dış mekân süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi.....	252
Çizim 169: Dış mekân süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi.....	252
Çizim 170: Dış mekân süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi.....	252
Çizim 171: Gözdelers Taşlığı yan duvarı, pano bordüründeki karanfil motifi.....	253
Çizim 172: Zemin kat iç mekân panosu içerisinde yer alan karanfiller	259
Çizim 173: Zemin kat iç mekân panosu içerisinde yer alan karanfiller	259
Çizim 174: Zemin kat iç mekân panosu içerisinde yer alan karanfiller	260
Çizim 175: Üst kat panosunun köşe dolgusu içerisinde karanfil motifi.....	261
Çizim 176: Üst kat panosunun köşe dolgusu içerisinde karanfil motifi.....	262
Çizim 177: Üst kat panosunun köşe dolgusu içerisinde karanfil motifi.....	263
Çizim 178: Üst kat panosunun köşe dolgusu içerisinde karanfil motifi.....	263
Çizim 179: Üst kat panosunun köşe dolgusu içerisinde karanfil motifi.....	264
Çizim 180: Üst kat panosunun köşe dolgusu içerisinde karanfil motifi.....	264
Çizim 181: Üst kat sol giriş kapısındaki panoda yer alan karanfil motifi	266
Çizim 182: Üst kat sol giriş kapısı yan duvarlarında bulunan karanfil motifi	266
Çizim 183: Üst kat sol giriş kapısı yan duvarlarında bulunan karanfil motifi	267

Çizim 184: Üst kat sol giriş kapısı yan duvarlarında bulunan karanfil motifi	267
Çizim 185: Üst kat sol giriş kapısı üst duvarlarda bulunan karanfil motifi.....	268
Çizim 186: Üst kat sol giriş kapısı üst duvarlarda bulunan karanfil motifi.....	268
Çizim 187: Servi-üzüm salkımlı asma pano içerisinde yer alan karanfil motifleri.....	270
Çizim 188: Servi-üzüm salkımlı asma pano içerisinde yer alan karanfil motifleri.....	270
Çizim 189: Servi-üzüm salkımlı asma panosu içerisinde yer alan karanfil motifi.....	271
Çizim 190: Üst kat sol giriş kapısı yan duvarlarında bulunan karanfil motifleri	272
Çizim 191: Üst kat sol giriş kapısı yan duvarlarında bulunan karanfil motifleri	273
Çizim 192: Üst kat sol giriş kapısı yan duvarlarında bulunan karanfil motifleri	273
Çizim 193: Üst kat sol giriş kapısı yan duvarlarında bulunan karanfil motifleri	274
Çizim 194: Üst kat sol giriş kapısı yan duvarlarında bulunan karanfil motifi	275
Çizim 195: Şemse içerisinde yer alan karanfil motifi	276
Çizim 196: Şemse içerisinde yer alan karanfil motifi	276
Çizim 197: Şemse içerisinde yer alan karanfil motifi	277
Çizim 198: Sultan Ahmet Camii Şemse içerisinde yer alan karanfil motifleri	278
Çizim 199: Sultan Ahmet Camii şemse içerisinde yer alan karanfil motifleri.....	278
Çizim 200: Üst kat süpürgelik Panosu içerisinde yer alan karanfil motifi.....	279
Çizim 201: Üst kat süpürgelik Panosu içerisinde yer alan karanfil motifi.....	280
Çizim 202: Üst kat süpürgelik Panosu içerisinde yer alan karanfil motifi.....	280
Çizim 203: İç mekân panosunda yer alan karanfil motifi	285
Çizim 204: İç mekân panosunda yer alan karanfil motifleri	290
Çizim 205: İç mekân panosunda yer alan karanfil motifi	291
Çizim 206: Revan köşkü balkon süpürgeliği içerisinde yer alan karanfil motifi.....	295

Çizim 207: Revan köşkü balkon süpürgeliği içerisinde yer alan karanfil motifi	296
Çizim 208: Revan köşkü balkon süpürgeliği içerisinde yer alan karanfil motifi	296
Çizim 209: Revan Köşkü iç mekân bordürü içerisinde yer alan karanfil motifi.....	297
Çizim 210: Revan Köşkü balkon bordüründe yer alan karanfil motifi	298
Çizim 211: Dış cephe panosu karanfil motifi.....	303
Çizim 212: Dış cephe panosu karanfil motifi.....	304
Çizim 213: Dış cephe panosu karanfil motifi.....	304
Çizim 214: Süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi	305
Çizim 215: Süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi	306
Çizim 216: Süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi	306
Çizim 217: Çinili Cami minber külâhı içerisinde yer alan karanfil motifi.....	310
Çizim 218: Çinili Cami minber külâhı içerisinde yer alan karanfil motifi.....	311
Çizim 219: Sağ revakında yer alan panodaki karanfil motifi.....	315
Çizim 220: Sağ revakında yer alan panodaki karanfil motifi.....	316
Çizim 221: İç mekânının sağında yer alan pano bordüründeki karanfil motifi.....	317
Çizim 222: Türbe giriş kapısı sağ, üst kat kapısı çinilerindeki karanfil motifi	318
Çizim 223: Şemse içerisinde yer alan karanfil motifi	319
Çizim 224: Şemse içerisinde yer alan karanfil motifi	320
Çizim 225: Şemse içerisinde yer alan karanfil motifi	320
Çizim 226: Türbe giriş kapısı sağ ve solunda yer alan panoda ki karanfil motifi.....	321
Çizim 227: Türbe giriş kapısı sağ ve solunda yer alan panoda ki karanfil motifi.....	322
Çizim 228: Türbe iç mekânının solunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi	323
Çizim 229: Türbe iç mekânının solunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi	324

Çizim 230: Süpürgelik çinisi içerisindeki karanfil motifi	325
Çizim 231: Süpürgelik çinisi içerisindeki karanfil motifi	326
Çizim 232: Pencere köşebent çinisi içerisinde yer alan karanfil motif	329
Çizim 233: Giriş koridorunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi	333
Çizim 234: Giriş koridorunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi	334
Çizim 235: Giriş koridorunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi	335
Çizim 236: Giriş koridorunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi	336
Çizim 237: Giriş koridorunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi	336
Çizim 238: Giriş koridorunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi	337
Çizim 239: Giriş koridorunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi	337
Çizim 240: Giriş koridorunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi	338
Çizim 241: Giriş koridorunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi	338
Çizim 242: Okuma odasında yer alan ulama pano içerisindeki karanfil motifi	339
Çizim 243: Mihraptaki çinilerinde yer alan karanfil motifi	343
Çizim 244: Mihrap yan duvarlarındaki pano içerisindeki karanfil motifi.....	344
Çizim 245: Mihrap yan duvarlarındaki pano içerisindeki karanfil motifi.....	345
Çizim 246: Mihrap yan duvarlarındaki pano içerisindeki karanfil motifi.....	346
Çizim 247: Mihrap yan duvarlarındaki pano içerisindeki karanfil motifi.....	346
Çizim 248: Mihrap yan duvarlarındaki pano içerisindeki karanfil motifi.....	347
Çizim 249: Mihrap yan duvarlarındaki pano içerisindeki karanfil motifi.....	348
Çizim 250: Mihrap yan duvarlarındaki pano içerisindeki karanfil motifi.....	348
Çizim 251: Mihrap yan duvarlarındaki pano içerisindeki karanfil motifi.....	349
Çizim 252: Mihrap yan duvarlarındaki pano içerisindeki karanfil motifi.....	350

Çizim 253: Süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi	354
Çizim 254: Süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi	355
Çizim 255: Şemse içerisinde yer alan karanfil motifi	356
Çizim 256: Şemse içerisinde yer alan karanfil motifi	356
Çizim 257: Şemse içerisinde yer alan karanfil motifi	357
Çizim 258: Şemse içerisinde yer alan karanfil motifi	357
Çizim 259: Parça çiniler içerisinde yer alan karanfil motifi.....	358
Çizim 260: Parça çiniler içerisinde yer alan karanfil motifi.....	359
Çizim 261: IV. Mehmed Kasrı üst kat panosu içerisindeki karanfil motifi	362
Çizim 262: IV. Mehmed Kasrı üst kat panosu içerisindeki karanfil motifi	363
Çizim 263: IV. Mehmed Kasrı üst kat panosu içerisindeki karanfil motifi	363
Çizim 264: Giriş kapısında yer alan süpürgelik çinisindeki karanfil motifi	364
Çizim 265: Giriş kapısında yer alan süpürgelik çinisindeki karanfil motifi	365
Çizim 266: Şehzade Dairesi çinili ocağı üzerinde yer alan karanfil motifi.....	367
Çizim 267: Süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi	368
Çizim 268: Süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi	368
Çizim 269: Üst pencere aralarında yer alan çini pano içerisindeki karanfil motifi.....	370
Çizim 270: Üst pencere aralarında yer alan çini pano içerisindeki karanfil motifi.....	370
Çizim 271: Şehzadeler Dairesi'nin devamı odada bulunan panonun karanfili	371
Çizim 272: Şehzadeler Dairesi'nin devamı odada ki panonun karanfili.....	372
Çizim 273: Şehzadeler Dairesi'nin devamı odada ki bordürün karanfili	373
Çizim 274: Şehzadeler Dairesi'nin devamı odada ki bordürün karanfili	373
Çizim 275: Şehzadeler Dairesi'nin devamı odada ki panonun karanfili.....	375

Çizim 276: Şehzadeler Dairesi'nin devamı odada ki panonun karanfilı.....	375
Çizim 277: Kara Ağalar Taşlığı sol taraf, pano içerisindeki karanfil motifi.....	378
Çizim 278: Kara Ağalar Taşlığı sol taraf, pano içerisindeki karanfil motifi.....	379
Çizim 279: Kara Ağalar Taşlığı sol taraf, pano içerisindeki karanfil motifi.....	381
Çizim 280: Kara Ağalar Taşlığı sol taraf, pano içerisindeki karanfil motifi.....	381
Çizim 281: Kara Ağalar Taşlığı sol taraf, pano içerisindeki karanfil motifi.....	381
Çizim 282: Kara Ağalar Taşlığı bordür içerisinde yer alan karanfil motifi	383
Çizim 283: Kara Ağalar Taşlığı Şemse içerisinde yer alan karanfil motifi	383
Çizim 284: Kara Ağalar Taşlığı Şemse içerisinde yer alan karanfil motifi	384
Çizim 285: Kara Ağalar Taşlığı Şemse içerisinde yer alan karanfil motifi	384
Çizim 286: Kara Ağalar Taşlığı bordür içerisinde yer alan karanfil motifi	385
Çizim 287: Hünkâr Sofası sağ tarafı, nişin içerisindeki karanfil motifi.....	387
Çizim 288: Panonun içerisinde yer alan karanfil motifi.....	392
Çizim 289: Panonun içerisinde yer alan karanfil motifi.....	392
Çizim 290: Panonun içerisinde yer alan karanfil motifi.....	393
Çizim 291: Panonun içerisinde yer alan karanfil motifi.....	393

Tezin Başlığı: Türk Çini Sanatında Karanfil	
Tezin Yazarı: Serap Yıldırım	Danışman: Yrd. Doç. Dr. A. Sacit Açıkgozöglü
Kabul Tarihi: 09 Şubat 2010	Sayfa Sayısı: xxxviii (ön kısım) + 413 (tez) + 73 (ekler)
Anabilimdalı: Geleneksel Türk El Sanatlar	Bilimdalı: Eski Çini Onarımları
<p>Türk çini sanatında kullanılan motiflerin kaynağı, Asya'da yaşayan Türk kavimlerine kadar uzanmaktadır. Ancak motiflerin çeşitlilik kazanarak üsluplaşması İslamiyet'ten sonraki döneme rastlanmaktadır. Belirgin bir üslup birliğinin varlığı XIII. yüzyıl Anadolu Selçuklularının abidevi eserlerinde görülmektedir. Osmanlı sanatında ise süslemelerin temelini oluşturan motifler, hükümdarların desteklediği atölyelerde daha da zenginleşerek yeni üslupların doğmasına olanak sağlamıştır.</p> <p>XVI. yüzyılın ilk yarısından sonra hasbahçe çiçekleri ile yapılan önemli bir üslup göze çarpmaktadır. Yarı sivilize çiçek üslubu olarak adlandırılabilir bu yeni oluşum XVI. yüzyıl çini sanatında sıralı tekniği ile beraber mükemmel örneklerle zenginleşmiş, tasarımlar Osmanlı kimliği içerisinde büyük bir olgunluğa ulaşmıştır.</p> <p>Şah Kulu'nun öğrencisi Karamemi başta gül, lale, karanfil, süsen, zerrin gibi has bahçelerin popüler çiçekleri ile meyve ağaçlarını, Osmanlıya özgü bir süsleme anlayışı ile bezeme sanatına mal etmiştir. Osmanlı sanatının çeşitli dallarında tercih edilen çiçekler arasında karanfilin ayrı bir önemi vardır. Karanfil motifi, ilkbahar çiçeklerinin topluca kullanıldığı kompozisyonlarda olmazsa olmaz öğelerinden bir tanesidir. Çok çeşitli şekillerde çizilmiş ve renklendirilmişlerdir. Beyazdan kırmızıya kobalt mavisinden moruna kadar çini sanatındaki tüm renklerle boyanmışlar, çeşitli fırça oyunları ile farklı şekillerde dönemine göre güzellik kazanmışlardır. Mimari eserler içerisinde özellikle Mimar Sinan dönemine ait pek çok yapıda karanfillerin birçok örneğine rastlanmaktadır. Karanfillerin özelliklerini belirlemek için yapmış olduğumuz katalog çalışmamızda mimari eserlerin çini süslemelerinin XVI. yüzyıl, XVII. yüzyıl, XVIII. yüzyıl, XX. yüzyıl Tekfur Sarayı ve Avrupa çinilerinin tüm özelliklerini yansıttığı görülmektedir.</p> <p>Karanfil motifinin Çini sanatında kullanılan karakteristik çiçeklerden biri olması tez çalışmamızın önemini arttırmıştır. Daha önce lale, sümbül gibi sivilize çiçeklerin üzerinde çalışılmasına karşın karanfil motifinin detaylı bir şekilde değerlendirilmemiş olması nedeniyle yapılan çalışma gelecek nesilleri yönlendirmesi açısından değer taşımaktadır.</p>	
Anahtar kelimeler: Karanfil, Çini Sanatı	

Title of the Thesis: Carnation In Turkish Art Of Glazed Tile

Author: Serap Yıldırım

Supervisor: Assist. Prof. Dr. A. Sacit Açıkgözoğlu

Date: 09 February 2010
(appendices)

Nu. of pages: xxxviii (pre text) + 413 (main body) + 73

Department: Tradational Turkish Minor Arts, Art **Subfield:** Old Tiles Restoratiuous

The source of patterns used in Turkish Art of Glazed Tile dates back to the Turkish tribes lived in Asia. However, it encounters to the period after Islam that these patterns has increased in variety and became as a style. The existence of an explicit union of style can be seen on the monumental works of Anatolian Seljuks in 13th century. In the Art of Ottoman, the patterns which make up the basis of ornaments were richened in the workshops with the support of emperor and gave way to the new styles.

An important style which was formed by using the flowers of the private garden of Sultan (Hasbahçe) stands out after the first half of 16th century. This new manner which might be called as "half stylized" enriched with the great examples by the use of underglaze technique and designs ripened greatly under the identity of Ottoman. Karamemi, student of Şahkulu, attributed the favoured flowers of private garden of Sultan such as rose especially, tulip, carnation, iris, jonquil and the fruit trees to the ornamentation art in a specific manner of Ottoman.

Among the flowers, which were preferred in various branches of Ottoman Art, carnation holds an important place. Carnation designs are one of the indispensable elements of compositions where the spring flowers used as a group. They were drawn in many different forms and colours. They were painted in all colours that used in the Art of Glazed Tile, from white to red, from cobalt-blue to purple and they gained beauty in different forms with various brush games according to their era. Among the architectural works, especially in works that belong to Mimar Sinan Era, we see a lot of examples of carnation designs. In our study of categorizing designs which were aimed to show the qualities of carnations, it can be seen that the ornamentations in tiles of architectural works reflect all the qualities of 16th, 17th, 18th and 20th century tiles of Tekfur Palace and of European tiles.

As carnation designs being one of the characteristic flowers in the Art of Tile, the thesis study gains more importance. Although it was studied on stylized flowers such as tulip, hyacinth before, that there hasn't been any detailed study of carnation designs makes this study fundamental and a guide for the next generations.

Keywords: Carnation, Art Of Tile

GİRİŞ

Amacı:

Lale ve gülden sonra Türk tezyinatının ve çinisinin önemli bir unsuru olan karanfil motifinin mimarideki tarihi seyri ve çeşitliliğinin ortaya koyulmasıdır.

Önemi:

Geleneksel Türk El Sanatlarının birçok alanında kullanılabilecek bir motifin renk ve kompozisyon özellikleriyle belgelenmesi ve tarihi gelişimi gözler önüne sergilenmesi açısından önem taşıyan araştırmamız bundan sonra hem sanat tarihi araştırmalarına hem de uygulamalara ışık tutabilecektir.

Yöntemi:

Amaca uygun olarak XVI., XVII. ve XVIII. yüzyıl Osmanlı Çini Sanatı'nda rastlanan karanfil motifini içeren yazılı ve görsel kaynaklardan ulaşılabilenlerin tümü taranmıştır. Çoğunluğu XVI. yüzyıl yapısı olmakla birlikte, XIV. ila XVIII. yüzyıl arasında inşa edilmiş yapılar incelenmiştir.

Yazılı kaynaklar ise, Sakarya Üniversitesi Süleyman Demirel Kütüphanesi, Beyazıt, IRCICA, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İslam Araştırmaları Merkezi, İstanbul Üniversitesi, Ege Üniversitesi ve Dokuz Eylül Üniversitesi kütüphanelerinden temin edilmiştir.

Elde edilen bütün yazılı kaynaklar, T.C. Kültür Bakanlığı ve Fatih Müftülüğünden alınmış olan izin belgesi ile tespit edilen yapılarda tarafımdan yapılmış olan fotoğraf ve kamera çekimleriyle desteklenmiş bir sistem dâhilinde yapılar görsel olarak tanıtılmış, tüm yapıların çini süsleme öğelerinin incelikleri anlatılarak, karanfil motifinin anatomik yapısının incelenmesi ve kavranılması için değerlendirilmiştir.

İncelememiz neticesinde çini bezeli yapılarda karanfil süslemelerinin genellikle detaysız bir anlatımla ele alındığı görülmüştür. Biz bu eserlerden farklı olarak çinili yapılarda bulunan karanfil motiflerini resim ve çizimlerle destekleyen, karanfil çeşitlerinin ortaya çıkarılmasını hedefleyen detaylı bir katalog çalışması gerçekleştirmeye çalıştık. Ayrıca

katalog çalışmasında elde edilen bulguların birbirleriyle benzerlikleri ve farklılıklarını ortaya koyan karşılaştırmalar yapılmıştır.

Hazırlanan tez çalışması üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde “*Türk Tezyinatı ve Çini Sanatı*” genel başlığı altında; “*Türk Tezyinatı Tarihi*”, “*Türk Çini Sanatı*” ve “*Türk Çini Sanatında Bitkisel Motifler ve Karanfil*” bölümleriyle Türk çini sanatı incelenmiştir.

İkinci bölümde “*Katalog*” genel başlıklı çalışmaya yer verilmiştir. Karanfil motifinin tespit edildiği yapılar hakkında bilgiler, belirlenen karanfil motiflerinin özellikleri, çizim ve resimleri ayrıntılı olarak katalog halinde sunulmaya çalışılmıştır. Tez çalışmamız sırasında kullanılan resim ve çizim listeleri verilmiştir. Sonuç kısmında çinilerin bölgesel, tarihsel ve teknik özellikleri ile değerlendirilmiş karşılaştırmalar yapılmıştır. Kaynakça bölümünden sonra, çalışmamız eklerde bulunan çizim ile son bulmaktadır.

BÖLÜM 1: TÜRK TEZYİNATI VE ÇİNİ SANATI

1.1. Türk Tezyinatı Tarihi

Asırlar boyu çok geniş bir alana yayılmış olan Türk boylarının, uzun yıllar farklı toplum ve medeniyetler ile yapmış oldukları çeşitli sanat ilişkileri nedeni ile Türk tezyini sanatları oldukça zengin malzeme, teknik ve motif birikimine sahiptir.

Hunlardan Osmanlılara kadar kurulmuş yirmiye yakın devlet içinde zamanla, bir sanat geleneğinin geliştiği görülür. Bu gelişme içinde Türk Sanatı diğer kültürlerle fazlaca etkileşmiş olmasına rağmen genel karakterini koruyarak günümüze kadar gelebilmiştir.

İslamiyet'ten önceki dönemde tarih sahnesinde ilk görülen Hunların ve ardından gelen Göktürk ve Uygurların merkezi Çin sınırlarına yakın olduğundan, Çin medeniyeti ile karşılıklı kültür alış verişinde bulunmuşlardır. Ayrıca Türk topluluklarının kabul ettikleri yeni dinler ve komşu medeniyetlerle olan temasları, Orta Asya bozkır sanatını gittikçe zenginleştirmiş, orijinal bir kişilik, dinamizm ve form anlayışı kazandırmıştır¹.

VIII. ve IX. yüzyılda Uygur sanatı Türk sanat tarihinin İslam öncesi parlak bir dönemini temsil eder. Budizm ve daha sonra Maniciliğin etkisi ile yoğrulan bu sanat, Moğollar aracılığı ile İran ve Anadolu'ya taşınmıştır. Selçuklu Türkleri tarafından geliştirilerek Türk-İslam Sanatı'nın kaynağı olmuştur. Bu dönemde Mani dininin etkisi ile göçebe savaşçı topluluk ruhu yerini, tarım ve ticarete dayalı yerleşik şehir kültürüne bırakmış olduğu ve bu değişimin sanat eserlerine yansıdığı görülür².

Batıya göç eden Türkler sanatlarını Anadolu ve çevresindeki kültürlerle yoğurarak yeniden biçimlendirirken, Orta Asya'da kalan Türkler de bu bölgede gücün ve ihtişamın simgesi olan farklı bir sanat anlayışı yarattılar. XIV. yüzyıl sonlarından XVI. yüzyıl başlarına kadar özellikle Orta Asya ve İran çevresinde gelişen bu sanat Timur'un ve onun soyundan gelen hükümdarların damgasını taşıyan "Timurlu" sanatıdır.

Tezyini Sanatların en parlak dönemlerinden biri olan Timur devrinin Semerkant ve Herat mektepleri, Timur'un XIV. yüzyılda Bağdat istilasını sırasında harp ganimeti olarak

---

¹ DİYARBEKİRLİ, Nejat (1993), "İslamiyet' ten Önceki Türk Sanatı", *Başlangıcından Bugüne Türk Sanatı*, İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, s.23

² BİROL, İnci A., Çiçek Derman (1991), *Türk Tezyini Sanatlarında Motifler*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul, s.9

aldığı Uygur sanatçıları tarafından kurulmuştur. XV. yüzyılda özellikle tezhip, hat ve minyatür sahasında, kendileri de sanatkâr olan Timur sülalesinden görülen destekle, çok kıymetli eserlerin yapılması sağlanmıştır.

Diğer taraftan İslamiyet'in Türkler tarafından kabulü ile Karahanlı zamanında atılan sağlam temeller gelişerek İran'da Büyük Selçuklu Devleti ile devam etmiştir. Bu dönemin üslubu olan geometrik süslemeler, Anadolu Selçuklu sanatında gelişerek tezyinatın her alanına hâkim olmuştur. Ayrıca zaman zaman rumi ve bitkisel motiflerden ayıramadığımız münhani motifinin de bu yüzyıl bezemelerinde egemen olduğu göze çarpar³.

Türk sanatında kullanılan motiflerin kaynağı, Asya'da yaşayan Türk kavimlerine kadar uzanmaktadır. Ancak motiflerin çeşitlilik kazanarak üsluplaşması İslamiyetken sonraki döneme rastlamaktadır. Belirgin bir üslup birliğinin varlığı XIII. yüzyıl Anadolu Selçuklularının abidevi eserlerinde görülmektedir. Osmanlı sanatında ise süslemelerin temelini oluşturan motifler, hükümdarların desteklediği atölyelerde daha da zenginleşerek yeni üslupların doğmasına olanak sağlamıştır. “Üsluplaştırma veya üslup çekmek” batı dillerinde “sitlezasyon” başka bir adı ile ‘soyutlama’ denilen çizim şekli şu şekilde tanımlanmıştır: “*Sanatkârın modelini kopya etmeden, sadece ana çizgilerini koruyarak, onu kendi istek ve düşünceleri doğrultusunda, görmek veya göstermek istediği şekilde çizmesidir.*”⁴

Osmanlı sanatında üsluplaşmanın ilk esintileri mavi-beyaz olarak adlandırılan çini ve seramiklerde görülmektedir. Bu üslubun yaratıcısı ve temsilcisi Baba Nakkaştır. XV. yüzyılda saray nakkaşlarının önde gelen isimlerinden olan Baba Nakkaş, kendi üstlerine dönük yapraklarla, yuvarlak hatlı hatayi üslûbu motifler, yazı, rumi, bulut ve geometrik motiflerden oluşan grubun yaratıcısı olarak kabul edilir. Baba Nakkaş üslubu üç evrede incelenmiştir. Birinci evrede Girift ve kuralcı tasarımlar hâkim olup, yoğun hatayi, rumi ve zencereklerden oluşan kapların zeminleri, koyu kobalt mavisi ile beyaz alan bırakılmadan renklendirilmiştir. İkinci evrede koyu kobalt mavisi yerini daha açık bir tona bırakmıştır. Desenlerin bu dönemde sadeleştiği, hatayi, rumi motiflerinin irileştiği,

³ MÜLAYİM, Selçuk (1993), “Geometrik Süslemeler”, *Thema Larousse*, Cilt:6, Milliyet Yayınları, s.230–231

⁴ BİROL, İnci Ayan (2000), “Türklerin Sanata Bakışı ve Tezyini Sanatlarda Desen Çizme Tekniği”, *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, Cilt: 12, Ankara, s.313

düğüm ve bulut motiflerinin desenlerde kullanılmaya başladığı görülmüştür. Baba Nakkaş'ın üçüncü evresi olarak adlandırılan dönemde ise motifler beyaz zemin üzerinde kobalt mavisinin tonları ile boyanmıştır. Bu dönemde, desenin özelliklerini yitirmeye başlamasıyla birlikte yeni arayışlara girilmiştir. “Ustaların üslubu seramikler” olarak adlandırılan grup bu arayışlara cevap vermeye çalışmış⁵, titizlikle düzenlenen girift tasarımlar çok basit ve çabuk çizilebilen düzenlemeler yapmıştır.

Ustaların üslubu seramikler, erken naturalist üslup olarak da nitelendirilmiş, seramik ve çinilerde lâle, karanfil, sümbül gibi çiçek ve tomurcuklar, sadeleşmiş hatayi motifi ve yapraklar, hayvan, nadiren insan figürleri kullanılmıştır. Aynı arayış, Ustaların üslubunu takip eden Şam tipi seramiklerde de görülmektedir. Şam tipi seramiklerde yarı sitilize motifler, klasik çizim anlayışından çok, doğa coşkusuyla dolu özgür bir anlayış ile tasarlanır. Mavi-beyaz ve Şam tipi örneklerden sonra yeni bir çini ve seramik grubuyla karşılaşmaktadır. Rodos işi olarak adlandırılan bu çini ve seramikler ise teknik ve estetik açıdan mükemmeli yakalayan formlarının yanı sıra, renkleri, zengin çeşitte motif ve desenleriyle göz doldurmaktadır.

XVI. yüzyılın ilk yarısından sonra hasbahçe çiçekleri ile yapılan bir başka üslup daha görülmektedir. Yarı sitilize çiçek üslubu olarak adlandırılabilen bu yeni oluşum XVI. yüzyıl çini sanatında sır altı tekniği ile beraber mükemmel örneklerle zenginleşmiş, tasarımlar Osmanlı kimliği içerisinde büyük bir olgunluğa ulaşmıştır. Bu gelişimde, 1557 yılında saraya baş nakkaş olan, Şah Kulu'nun öğrencisi ve naturalist üslubun kurucusu Karamemi'nin rolü büyüktür. Karamemi'nin hocası Şahkulu 1514'te Yavuz Sultan Selim'in Tebriz Seferi'nde Amasya'ya gönderilmiş Bağdatlı bir ressamdır. Bir süre Amasya'da yaşadktan sonra Kanuni Sultan Süleyman tarafından Saraya başnakkaş yapılmıştır. Şahkulu'nun yeni üslubu, öncelikle mürekkep resimlerinde ortaya çıkmış ve çok beğenilmiştir. Sanatçı çok ustalıklı kullandığı fırçası ile büyüteçle bile zor seçilebilecek ayrıntılarla peri resimleri, yaprak, hatayi çeşitleri, ejderler, simurglar, melek resimlerini resmederek geliştirdiği Saz Üslubu'nda Osmanlı çini, tezhip, cilt, minyatür sanatında en görkemli örneklerini vermiştir⁶. Değerli bir sanatkâr olan Şahkulu, Osmanlı sanatına büyük katkılarda bulunmuş ve kendine has bir üslup oluşturacak olan öğrencisi Karamemi'yi yetiştirmiştir.

⁵ MAHİR, Banu (1988), “Saz Yolu”, *Türkiyemiz*, Sayı:54, Yıl: 18, s.31

⁶ MAHİR, Banu (1988), a.g.e., s.31

Karamemi, hocası Şahkulu'nun ölümünden sonra nakkaşbaşılık görevini üstlenerek pek çok nakkaşın hocası olmuştur. Kanuni Sultan Süleyman döneminde sarayın sernakkaşı olan Karamemi'nin doğum yılı ve yeri, tahsili, nasıl sanatkâr olduğu, saraya nasıl geldiği, nereye gömülü olduğu bilinmemektedir. . Üstün sanat yeteneği sayesinde saray nakkaşhanesindeki diğer sanatkârlardan ayrılarak zirveye ulaşmış olan Karamemi hakkında en önemli kaynak, tarihçi Gelibolulu Mustafa Ali Efendi'nin 1586 yılında yazdığı Menakıb-ı Hünerveran'dır. Ali Efendi eserinin müzehhiplerle ilgili bölümünde Karamemi'den bahsetmektedir. Sanatkâr, Türk bezeme sanatına yeni bir üslup ve anlayış kazandırarak, süsleme sanatında klasik kuralların dışına çıkan canlı motiflerle, o güne kadar örneği görülmemiş bir üslubun öncüsü olmuştur. “Her motif kendi doğrultusunda gitmelidir.” gibi klasik kuralların dışına çıkan Karamemi, kalıpcılıktan uzak durarak sivilize çiçekleri geliştirmiş ve natüralist çiçeklerle birlikte kullanmıştır. Karamemi başta gül, lale, karanfil, süsen, zerrin gibi has bahçelerin popüler çiçekleri ile meyve ağaçlarını Osmanlıya özgü bir natüralizm ile bezeme sanatına mal etmiştir. Natüralist üsluptaki denemelerini önce kitap sanatında daha sonra ise çini başta olmak üzere diğer sanat dallarında kullanmaya başlamıştır.

“Muhibbi Divanı'nı tezhiplayen Karamemi, yeni bir üslubun yaratıcısı olurken, sanatının ana kaidelerini zorlayan, yorumlar meydana getiren bir sanatkârdır. Karamemi'nin Türk tezyinatında sanatkârların kendisine örnek aldığı tabiatı, hakikat ve mantık çerçevesinden çıkardığını görülmektedir. Türk sanatkârlarının belki en mühim özelliği olan, gerçekçi düşünce mahsulü olarak hazırlanmış desenler burada fanteziye dönüşmüştür.” Karamemi üslubunun en güzel ve belirgin örnekleri, Kanuni Sultan Süleyman'ın ‘Muhibbi’ mahlası ile kaleme aldığı şiirlerinin toplandığı “Divan-ı Muhibbi” nüshalarının tezhiplerinde de görülmektedir⁷.

“Aniden beliren ve göz alıcı renk ve kıvrak çizgilerle doğadaki örneklerine eş gibi çizilmiş çiçek motiflerinin nereden esinlenerek çinilere yansımış olduğu kesinlikle açıklamak mümkün olmasa da on altıncı yüzyılda, zarafet ve üstün kalitesiyle batı piyasalarında aranan Türk kumaşlarından geçmiş olması muhtemeldir. Sayıca az

---

⁷ BİROL, İnci A., Çiçek Derman (1991), *Türk Tezyini Sanatlarında Motifler*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul, s. 66-70

olmakla beraber, tarihleri belli XV. yüzyıl kumaşları, düzen ve motif açısından, çinilerde ortaya çıkan motif zenginliği ve üslubun öncüleri olmalıdır”⁸.

Oktay Aslanapa; “Önce kumaşlarda sonra Osmanlı saray seccadelerinde görülen bu çiçek dekoru XVI. yüzyıl ortasından sonra bütün Türk sanatına girmiştir”⁹. Aynı yazarın bir başka kitabında konu ile ilgili yorumu ise şöyledir: “XVI. yüzyıl asır ortalarında çiniler üzerinde birden bire ortaya çıkan çok renkli natüralist çiçek ve yaprak motiflerinin nereden geldiği ve bugüne kadar esaslı olarak aydınlanmamıştır. Fakat bunların kumaş motiflerinden çiniye geçmiş olması muhtemeldir”¹⁰.

Klasik dönemde Türk motifleri, renk çeşitliliği ve olgunlukları ile en uyumlu ve güzel örnekleri görülmektedir. Fakat XVIII. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu’nun Batı’ya kapılarını açması ile her şeyde olduğu gibi süsleme sanatlarında da kendini göstermiş, batının oluşturduğu Barok, Ampir, Rokoko sanatları bölgesel karakterlerle karışarak ‘Türk Rokokosu’ adı verilen yeni bir üslubun doğmasına yol açmıştır. Başlangıcı III. Ahmet dönemine dayanan bu değişimler XVIII. yüzyıl sonuna dek sürmüştür. Bu dönemde natüralist bitkisel motifler klasik motiflerin yerini almış, daha ağırbaşlı desen anlayışı süsleme sanatlarında yok olmaya başlamıştır. Klasik dönemde görülen tüm motifler renk ve biçimleri ile bu dönemde tabiattaki görünüşlerine uygun olarak ışıık ve gölgeli çalışılmıştır.

Çiçekler, dallar, yapraklar vazolar içerisinde ya da fiyonklarla bağlanarak sunulmuştur. Bu süsleme tarzı Şukufe olarak da adlandırılmaktadır. Bazen aşırıya kaçan kıvrımlar girift görüntülerle süslemeyi tamamlayabilmiştir. Tabak içerisinde yer alan meyvelerde bu dönemde ortaya çıkmaktadır. Türk Süsleme sanatçıları bu yeni akımda Batı’yı taklit etmemiş; Batıda örneği görülmeyen yeni tasarımlar ortaya koymuştur. Fakat zaman içerisinde Batı etkili akımlar Türk sanatını etkisi altına alarak geleneğinden uzaklaştırmış ve gerilemesine sebep olmuştur. Sultan II. Mahmud’un Ermeni ustalara nakkaşlık yetkisi verdikten sonra iş tamamen çığırından çıkmış, Müslüman müzehhipler de zamana uyarak kendi geleneklerine uygun desen çizmek yerine, aşırı süslü biçim ve renklere bürünmüş motiflerle özlerinden uzaklaşmışlardır. XVIII. yüzyılda Avrupa

---

⁸ SİNEMOĞLU, Nermin (1996), “Onaltıncı Yüzyıl Çinilerinde Motif Zenginliği”, *Prof. Dr. Şerare Yetkin Anısına Çini Yazıları*, Sanat Tarihi Dergisi Yayınları, İstanbul, s.127

⁹ ASLANAPA, Oktay (1993), *Türk Sanatı El Kitabı*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, s.159

¹⁰ ASLANAPA, Oktay (1949), *Osmanlı Devrinde Kütahya Çinileri*, Üçler Basımevi, İstanbul, s.22

etkisine karşı Ali Üsküdarî'nin eserleri seçkin örnekleri ile direnmeye çalışmış, süreç içerisinde gelişen akımlara engel olamamıştır. XX. yüzyıl başında ise Türk süslemesi bu bütünüyle bozulmuştur¹¹.

1.2. Türk Çini Sanatı

Türklerin Orta Asya'dan beri ulusal sanatları içerisinde yer alan ve binlerce yıllık mazisi olan Çini Sanatı, genellikle duvar kaplaması olarak kullanılmış, çoğunlukla da seramik ile birlikte uygulanmıştır. Anadolu Türkçesinde ve Osmanlı kaynaklarında sırlı seramiklere “sırça”; fayans, sırlı karolara “kaşi” veya çini, porselene ise fağfur/fağfuri (Çin imparatorlarının unvanı) isimleri verilmiştir. Genel bir tanımlamaya göre çini silis, kaolen, kil gibi maddelerin belli oranlarda birbirine karıştırılarak hazırlanan çamurdan oluşturulmuş levhaların çeşitli tekniklerle desenlenip şeffaf bir sır ile sırlanmasından sonra fırınlanması ile elde edilen süs malzemesidir¹².

Çininin ilk arkaik örnekleri, tuğla yüzeyinin renkli sırla sırlanması şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu tekniğin ilk önceleri Eski Mısır ve Mezopotamya 'da daha sonra ise pek çok sanat ekolünde kullanıldığı bilinmektedir. Emeviler döneminde sırlı tuğla, sırlı levha ve çini kullanımının çok az olduğu bilinmektedir. Buna karşın Abbasiler döneminde çini ve keramik sanatının büyük gelişme gösterdiği Samarra'da yapılan kazılarda ortaya çıkmıştır. Abbasiler döneminin en önemli çini ve keramik merkezi Rakka şehridir. Rakka seramiklerine teknik ve estetik yönünden benzer özellikler gösteren önemli bir diğer çini merkezide Fustat'tır. Bu merkezlere Selçuklular sonrasında Rey ve Kaşan şehirleri de eklenmiştir. İslam sanatında çini ve seramik kullanımı Türkistan, İran, Horasan, Yukarı Mezopotamya ve Anadolu topraklarında yaygın olup, bu sanat dalının en güzel örneklerini Türkler ve İranlılar vermiştir.

Göktürkler, Moğolistan'da Uygurlar, Türkistan'da Karahanlılar, İran'da Büyük Selçuklular, Suriye ve Irak'ta Atabekler, Gazne'de Gazneliler, Anadolu'da Anadolu Selçukluları, Türk Beylikleri ve Osmanlılar bazı sanatların gelişmesinde rol almış önemli Türk devletleridir¹³. Çininin ise Türk mimarisinde kullanımı Uygurlar dönemine

---

¹¹ BİROL, İnci A., Çiçek Derman (1991), *Türk Tezyini Sanatlarında Motifler*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul, s.19

¹² SAKAOĞLU, Necdet - Nuri AKBAYAR, “Osmanlı'da Zanaattan Sanata”, s.13

¹³ MÜLAYİM, Selçuk (1989), “Erken Devir Türk Sanatı”, *Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C.2, S.5, İstanbul, s. 19

dayanmaktadır. İdikut ve Kara-hoco kazılarında ortaya çıkan mabetlerde zeminde kullanılan mavi sırlı kare levhalara rastlanmıştır. Buradan Uygur Türklerinin sırlı tuğla imalatını bildikleri ve kullandıkları anlaşılmaktadır. Bu nedenle İslam öncesi Türk sanatında Uygurlular dönemi, çininin başlangıç dönemi olarak kabul edilmiştir¹⁴.

İslamiyet'ten sonraki Türk mimarisinde XI. yüzyıl Karahanlılar ve Gazneliler döneminde kullanılmaya başlanan çini süsleme, asıl ve köklü gelişimini Büyük Selçuklular zamanında göstermiştir. Büyük Selçuklu yapılarında özellikle minarelerde ve mezar yapılarında çini ve sırlı tuğla süslemeler dikkat çekicidir. İlk defa minarelerin kitabe şeritlerinin (Damgan Mescid-i Cuması 1050) tuğla süslemeleri arasında karşımıza çıkan küçük çini parçaları mavi ve firuze renklidir. Daha sonraları çini Büyük Selçuklu eserlerinin hemen hepsinde değişik tekniklerle kullanılmıştır.

XII. yüzyıl sonunda İran'da Selçuklu hâkimiyeti gerilemiş; XIII. yüzyıl da çok az mimari eserler verilmiştir. Doğuda başlayan Moğol istilası İran'ı kaplamış, birçok Selçuklu abidesinin yerle bir olmasına sebep olmuştur. Moğol istilası ve diğer etkenlerle siyasi yönü Anadolu'ya çevrilen Selçuklular, Malazgirt Savaşı ile Anadolu'ya yayılmaya başlamışlar, kısa zamanda Danişmend, Mengücek, Saltuk, Artuk gibi ufak Türk emirliklerini hâkimiyetleri altına alarak güçlenmişlerdir. Zamanla bu topraklar üzerinde yaşayan Bizanslılarla savaşarak, Anadolu'nun birçok yöresini fethedip topraklarını genişletmişlerdir. XIII. yüzyılda İran'da görülen durgunluğa karşılık Anadolu Türk mimarisi bu yüzyılda en muhteşem eserlerini vermiş, çini sanatı teknik üstünlüğü ile en parlak devrini yaşamıştır.

Anadolu çini sanatının gelişmesi çini tekniklerinin çeşitliliği ve zenginliğinde en kuvvetli dayanağını bulmuştur. Başlangıçtan itibaren süratli bir gelişme ile birbirine bağlanan ve birbirini aşan yeni teknikler bunun en açık belirtisi olmuştur. Anadolu'da bu erken devrin çini teknikleri kullanılan malzeme ile de sıkı sıkıya bağlıdır. Malzeme ve teknik birbirini tamamlayan iki unsurdur. Kullanılan malzeme aynı zamanda tekniğiyle ön plana çıkmasını sağlamıştır¹⁵. Türk Çini Sanatının gelişimi içerisinde Selçuklular tarafından kullanılan çini teknikleri sırsız tuğla, sırlı tuğla, tek renk düz

---

¹⁴ ÜNAL, Serap (1999), "Farklı Bir Çini Merkezi Diyarbakır", *Antik Dekor Dergisi*, Sayı:50, İstanbul, s.7

¹⁵ YETKİN, Şerare (1986), *Anadolu'da Türk Çini Sanatının Gelişmesi*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, s.159

çiniler, kabartmalı çiniler, yıldız çiniler, mozaik çini tekniği, minai tekniği, perdah (Lüster) tekniği, olmuştur.

Çini mozaik tekniğinin başlangıcını sırsız tuğla mozaik tekniği oluşturmaktadır. XII-XIII. Yüzyıllarda çini tezyinatında bu teknik kullanılmıştır. Yassı kare şeklindeki tuğlaların geniş ve dar yüzeylerinin, yatay ve diyagonal sıralanış düzeninde yerleştirilmesi ile çeşitli geometrik kaplamalar elde edilmiştir. Ayrıca sırsız tuğlalarla kesilen parçalarla çeşitli geometrik geçmeli örgüler ve bilhassa kitabeleri hazırlamak mümkün olmuştur. Sırsız tuğlaların hamuru iri taneli bol kuarslı kildir¹⁶.

Tuğlaların sırlanması mimari süslemede renkli çini mozaığın kullanılmasına yol açmıştır. Bu tekniğin hamuru sarımtırak kül renkli olup, silisli tipten hamurlardır ve silis miktarı çok yüksektir. Sırlı tuğlanın Anadolu Selçuklu mimari süslemesinde büyük ağırlığı vardır. Daha dayanıklı olan sırlı tuğla bezemenin özellikle yapı dışında, çininin ise yapı içinde yer aldığı dikkati çeker. Yapı içerisinde sırlı tuğlalar kemerleri, tonozları, eyvanları, kubbeleri, kubbe geçişlerini ve duvarları bezeyebilir. Sırsız tuğlalarla birlikte sırlı tuğlalar çok çeşitli geometrik şekiller oluşturur¹⁷.

Selçuklu kubbeleri ve kubbe geçişleri tuğla ve sırlı tuğla bezemelerin girift örgü düzenlemeleriyle çok etkileyicidir. Birçok Selçuklu minaresinin de sırlı tuğlayla bezendiği görülmektedir.

XIII. yüzyıl ikinci yarısından başlayarak sırlı tuğla bezemenin daha zenginleştiği ve karışık bezemelerin yapıldığı görülmektedir. Erken örneklerin sade firuze bordürleri, kufi yazıları, mukarnas dolguları, geç örneklerde giderek daha karışık geometrik şekillere, dikey, yatay, diyagonal, zikzak, yollara dönüşür. Geç örneklerde daha girift kufi yazı şeritleri, kaideleri kaplayan rozet kompozisyonları görülmektedir. XIII. yüzyıl ikinci yarısında sırlı tuğla birçok minarenin gövdesinde kullanılmıştır.

Sivas ve Kayseri Ulu Cami minareleri, Akşehir Taş Medrese, Antalya Yivli Minare, Konya İnce Minareli Medrese, Sahip Ata Cami, Sivas Gök Medrese ve Çifte Minareli Medrese sırlı tuğla tekniğinin erken devirlerden başlayarak uygulandığı örneklerdendir.

---

¹⁶ ARIK, Rüçan – Oluş (2007), *Anadolu Toprağının Hazinesi Çini Selçuklu ve Beylikler Çağı Çinileri*, Kale Gurubu Kültür Yayınları, İstanbul, s.16

¹⁷ YETKİN, Şerare (1986), *Anadolu'da Türk Çini Sanatının Gelişmesi*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, s.160–161

Beylikler dönemine gelindiğinde çinili eserler sadeleşir. Erzurum Yakutiye Medresesi, İznik Yeşil Cami, Birgi Ulu Cami, Manisa Ulu Cami, Tire Yeşil İmaret gibi örnekler Selçuklu eserleriyle yarışabilen ender, sırlı tuğla tekniğinin kullanıldığı yapılardır. Fakat Bursa Yeşil Türbe'nin(1421) dışını kaplayan firuze çiniler bu tekniğin daha önce ve sonra tekrarlanmayan en önemli örneğini temsil etmektedir¹⁸.

Tek renk sırlı çiniler, ağırlıklı olarak Selçuklu devri yapılarının iç bezemesinde kullanılmıştır. Ayrıca Beylikler ve Osmanlı Mimarisi'nde de tercih edilen bir teknik olmuştur. Düz çiniler kare, dikdörtgen, altıgen ve üçgen formlu olabilirler. Bazen de çeşitli renkte ve formda düz çiniler büyük geometrik kompozisyonlar oluşturmak üzere birlikte kullanılabilmiştir. Bu çini ve seramikler sırlı tuğlaya benzer şekilde, fakat daha kaliteli ve sert olan çini hamuru ile yapılır. Selçuklular devrinde çini ve seramik hamuru genellikle sarımtırak kül renginde, Beylik ve Erken Osmanlı devrinde kırmızımsı, Klasik Osmanlı çağında kirli beyazdır. Tek renk düz çinilerin hamurlarında silis oranı yüksektir. Düz çinilerde en yaygın kullanılan renk firuzedir.

Firuze renkli çiniler adeta Selçuklu çini sanatının bir sembolü gibidir. Sırlı tuğla tekniğinin erken örneklerinde firuze rengin yanı sıra mor, siyah, kobalt mavisi özellikle XIII. yüzyıl ortalarında çoğalmaya başlar¹⁹. Selçuklu devri lahitleri çoğunlukla düz çini plakalar veya çini mozaik tekniği ile yapılmış çinilerle kaplıdır. Konya Alâeddin Camii bitişiğindeki II. Kılıç Aslan Türbesi'nin lahit çinileri düz çinilere güzel bir örnek oluşturur. Konya Sahip Ata Camii (1258), İznik Orhan Camii (1334–1335), Tokat Gök Medrese (1270), Bursa Yeşil Camii (1415–1424), Yeşil Türbe (1425) lahitleri ve duvarları, Bursa Muradiye Camii (1246), Çinili Köşk (1472), Bursa Muradiye Şehzade Ahmed Türbesi (1429), Şehzade Cem Türbesi (1479), Şehzade Mahmud Türbesi (1506), ek renk düz çinilerin kullanıldığı önemli yapılar arasındadır.

Selçuklu çinileri arasında kullanılan diğer bir teknik ise kabartma çinilerdir. Bu tip çiniler, özellikle Selçuklu ve Beylikler devri kitabeleri ve yazıları için kullanılmıştır. Harfler çini hamuru üzerine kalıpla basılma veya zemin kazınarak harflerin kabartma olarak ortaya çıkması ile yapılır. Aynı kabartma desen etrafı kesilip de çıkarılarak da elde edilir. Birinci pişirimi yapıldıktan sonra üzeri tek renk krem, firuze, lacivert, mor

---

¹⁸ ÖNEY, Gönül (1987), *İslam Mimarisinde Çini*, Ada Yayınları, İzmir, s. 45

¹⁹ ÖNEY, Gönül (1987), *a.g.e.*, s. 45–46

veya yeşil renklerle sırlanarak tekrar fırınlanır. İran Selçuklu seramiğinde çok yaygın olan bu teknik Anadolu’da daha az olarak mimaride kullanılmıştır. İran Selçuklularında özellikle figürlü ve bitkisel desenin işlendiği bu çiniler, Anadolu’da daha çok kitabelerde kullanılmış ve Selçuklu Devletinden sonra önemini kaybetmiştir. Konya Kara Aslan Kümbeti’ndeki lahdin çini kaplaması bilhassa bu teknik için mühim bir örnek oluşturmaktadır²⁰.

Yıldız çiniler genellikle sırüstü dekorlarda altın, platin, gümüş gibi değerli madenlerin çözeltileri ile yapılan dekorlardır. Bu maden çözeltileri içinde en çok tercih edilen altın yıldızlardır. Yıldızlar genellikle altın ve mat altın olmak üzere iki guruba ayrılırlar. Parlak altınlar pişirildikten sonra parlak görünüm verirler. Tek renk firuze, yeşil, mor veya lâcivert renkte hazırlanan altıgen, üçgen veya kare çinilerin bazen sır üzerine altın yıldızla boyandığını görülmektedir. Bu tekniğin hamuru sarımtırak kül renkli olup, silis miktarı çok yüksektir. Yıldız desen çoğunlukla bitkisel desenler halindedir, çininin bütünü veya ortasını doldurur. Bu şekilde hazırlanan çiniler yapı içlerinde düz duvarları kaplamak için kullanılır. Selçuklu devrinde ender olarak görülen bu tip çiniler Beylikler ve Erken Osmanlı eserlerinde daha yaygındır. Konya Karatay Medresesi’nin duvarlarını kaplayan altıgen firuze yeşil levhalarda, aynı zamanda çinili köşkte bu tekniğe ait çok güzel örnekler bulunmaktadır²¹.

Mozaik çini tekniği Anadolu sanatına Selçukluların yeni katkısıdır. Mozaik tekniği ile kemer, kubbe, tonoz gibi iç bükey kıvrımlı yüzeyleri, eyvanları, mihrapları ve nişleri kaplamak mümkün olmaktadır. Ayrıca çok zengin detaylı yuvarlak ve kıvrıntılı motifleri yapmak için, tuğla işçiliği ile mümkün olan sadece düz ve kesik hatlı motiflerin yapılması yanında daha elverişlidir. Selçuklu çini sanatında en çok tercih edilen teknik olmuştur. Anadolu’da mozaik çini sanatı daha başlangıçtan itibaren kendine has bir takım özellikler ortaya koymuştur. En basit şekli tuğlalar arasındaki boşluklara çini parçalarının yerleştirilmesidir. Asıl çini mozaik tekniği ise ayrı ayrı düz renkteki çini levhalardan küçük bir keski veya bir testere ile verilen örneğe göre motifler ve süsleme yüzeyini teşkil eden motif aralarının kesilmesi ile oluşur. Bu teknikle oluşturulmuş çinilerde renkler çok parlak ve kalitelidir.

---

²⁰ ÖNEY, Gönül, “Çini ve Seramik Sanatı”, *Geleneksel Türk Sanatları*, Kültür Bakanlığı Yayınları, s.77–82

²¹ ÖNEY, Gönül (1987), *İslam Mimarisinde Çini*, Ada Yayınları, İzmir, s.69

Mozaik çini tekniğinin en mühim özelliği işçiliğın atölyelerde değil, doğrudan doğruya inşaatta yapılmış olması ve alçı ile birleştirilerek kaplanmasıdır. Mozaik çini tekniğinin mihraplarda çok ilginç ve başarılı uygulamaları görülmektedir. İslam dünyasında ilk kez Anadolu Selçuklularında mozaik çini tekniği ile bezenmiş mihraplarla karşılaşılır. Bu tekniğin kullanıldığı en özel mihraplar şunlardır. Konya Alâeddin Camii (1220–21), Sadeddin Konevi Mescidi (1274), Sahip Ata Camii (1258), Sırçalı Mescid (13. yüzyılın ikinci yarısı) ve Beyhekim Mescidi (13. yüzyılın ikinci yarısı), Çay’dan Taş Medrese (1278), Harput’tan Alaca Mescid (1279), Sivas Gök Medrese Mescidi (1271), Ankara Aslanhane Camii(1289–1290)’dir. Bu mihraplar geometrik ağlar, bitkisel kompozisyonlar, kufi ve nesih yazı bordürleriyle bezelidir. Erken örneklerde sade geometrik şekiller görülür. Devir ilerledikçe, özellikle XIII. yüzyılın ikinci yarısından başlayarak bezeme daha giriftleşir. Geometrik ağlar bitkisel bezeme ile karışır. Çift kat görünümünde yazı, rumi veya geometrik şekiller işlenir. Bu teknikte hâkim renk firuzedir. Firuze renk daha çok erken örneklerde kullanılmış; geç örneklerde ise mor, siyah kobalt mavisinin fazlalaştığı gözlenmiştir. Mozaik tekniğinin uygulamalarının XVI. yüzyıl ortalarına kadar sürdüğü bilinmektedir²².

Cami, türbe gibi dini mimarinin yanı sıra saraylarda da çini sanatı değişik teknikler kullanımıyla yerini almıştır. Bu teknikler, minai, perdah(lüster) teknikleridir. Minai teknikli çiniler bugüne kalmayan saray yapılarında çok başarılı bir şekilde kullanılmıştır. Biçim renk, desen ve teknik bakımdan çok farklı olan çini formları sekiz ve altı köşeli yıldız, kare, dört kollu haç, deltoit şeması olarak tanımlanabilecek şekillerdendir. Bu teknikte yedi renk kullanıldığı için kaynaklarda adı *Heft Reng* olarak geçmektedir.

Bu teknikte renklerin bir kısmı sıraltına bir kısmı ise sır üstüne uygulanmaktadır. Sıraltına yüksek hararete dayanan yeşil, koyu mavi, mor, firuze renkler uygulanarak, sonra örnek sırlanır. Bundan sonra örneğin siyah, kiremit kırmızısı, beyaz ve altın yaldızla yapılacak yerleri boyanır ve daha az bir hararetle fırınlanarak renkler sır üstüne tespit edilir. Kullanılan sır genellikle renksizdir. Bu çinilerin hamuru sarımtırak renkte olup daha ince ve kesiftir. Sert olup kolaylıkla toz haline gelemes. Hamuru çok iyi

---

²² YETKİN, Şerare (1986), *Anadolu’da Türk Çini Sanatının Gelişmesi*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, s.162

yoğrulmuş olup, her bir levha ayrı ayrı şekillendirilmiştir. Çok zor ve kaliteli bir teknik olan Minai tekniğindeki çiniler sadece Konya'daki Selçuklu sarayında bulunmuştur.

Kılıç Arslan zamanında yapımına başlanmış olan ve bugün Alâeddin Köşkü adını alan saraya ait çinilerin benzerlerine Anadolu'daki başka saraylar topluluğunun hiç birine rastlanmamıştır. Bugün tamamen yok olan sarayın çok kısıtlı çini malzemesinde Kubadabad çinilerindeki gibi sarayla ilgili figürlü konuların işlendiği görülmektedir. Yıldız veya altıgen şeklindeki çiniler Kubadabad Sarayı (1224–1226) çinilerinden çok daha küçüktür. Kubadabad örneklerinde her çini üzerinde sadece tek bir figür yer alırken, bu tekniğin uygulandığı saray çinilerinde üçlü taht sahnesi gibi daha kalabalık kompozisyonlar da işlenmiştir. Genellikle minyatür stili hâkimdir. XII. yüzyılda İran Selçukluları zamanında genellikle seramik sahasında zengin örnekler vermiş olan minai tekniğin tamamen bir Türk buluşu çini ve seramik tekniği oluşu bakımından önemlidir²³.

Selçuklu sarayında kullanılan çini tekniklerinden biri de sır üstü tekniği olan Perdah (lüster) tekniğidir. Bu çinilerde mat beyaz bir sır veya firuzenin mavi ve yeşil tonları ile sırlanmış ya da patlıcani mor renkte sırlanmış altıgen, yıldız, haç biçimli çini levhalara perdah denilen altın, gümüş tozları ve diğer maden oksitler uygulanarak bir nevi ikinci bir sır ile örnekler yapılmaktadır. Havasız dumanlı bir fırında daha az hararetle bir fırında pişirilir. Pişirim sırasında oksitler toprak halinde dökülür. Asıl maden kısmı ince bir yüzey halinde satıhı kaplar. Böylece sır üstüne sürülmüş perdahla, örnekler sır üstüne yapılır ve madeni bir parlılık kazanır. Bu teknik ile yapılmış olan çinilerin bulunduğu yerler, buralarda bir Selçuklu köşkünün veya sarayının bulunduğunu göstermektedir. Bu tekniğin hamur özellikleri hafif sarımsı renkte olup, kaba hamurlu bir birleşimi vardır. Parmakla kolayca ezilerek ufalanabilir. Biçim renk, desen ve teknik bakımdan çok farklı olan çini formları sekiz ve altı köşeli yıldız, kare, dört kollu haç şeması olarak bilinmektedir.

Alâeddin Keykubad tarafından yaptırılan Kayseri yakınlarındaki Keykubadiye (1224–26), Beyşehir gölü kıyısındaki Kubadabad (1226–1237) ve Antalya yakınlarında Aspendos'daki Antik tiyatronun Selçuklular zamanında saray olarak kullanıldığı,

---

²³ YETKİN, Şerare (1986), *Anadolu'da Türk Çini Sanatının Gelişmesi*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, s.163–165

çinilerinde ise perdah tekniği ile birlikte sıratlı tekniğinin de kullanıldığı görülmüştür. Saray çinileri içerisinde figürlü bezemesi en bol olan örnekler Kubadabad Sarayında bulunmaktadır. Bugün bu çiniler Konya Karatay Medresesi'nde sergilenmektedir. Yapılan kazılar sonucunda bulunan çiniler olağanüstü zengin ve ustalıklı insan ve hayvan figürleriyle bezeli örneklerle doludur.

Anadolu'da Türk-İslam dönemini başlatan Selçuklu devletinin, siyasi iktidarını yitirmesinin ardından, farklı yörelere hâkim beyler tarafından çeşitli beylikler kurulmuştur. Karamanoğulları, Saruhanoğulları, Aydınoğulları, Eşrefoğulları, Hamidoğulları, Germiyanogulları, Menteşeoğulları, Candaroğulları, Pervane oğulları, Ramazanoğulları. Eratnaoğulları ile Osmanogulları, XIV. yüzyılda, hüküm sürdükleri alanlarda belirli güçlere sahipken, XV. yüzyıldan itibaren dengeler değişmeye başlamış, Osmanlılar Anadolu'nun büyük bir bölümüne hâkim olmuştur. Bu güç değişimi, kabaca iki yüz yıllık bir devri kapsayan dönemin “Beylikler ve Erken Osmanlı Devri” olarak adlandırılmasına neden olmuştur. Sanat anlayışının değişmeye ve gelişmeye başladığı Erken Osmanlı devrinde, Klasik Osmanlı sanatının de temelleri atılmıştır. XIV. ve XV. yüzyıl Beylikler ve Erken Osmanlı çini sanatı, XIII. yüzyıl Anadolu Selçuklu dönemi ile XVI. yüzyıl Klasik Osmanlı devri arasında bir köprü görevi üstlenerek, yeni anlatım ve tekniklerle de zenginleşmiş, Türk çini sanatının önemli dönemlerinden birini oluşturmuştur. Anadolu Selçukluları döneminde görülen çini teknikleri ve süsleme kompozisyonları, Beylikler ve Erken Osmanlı döneminde de kullanılmaya devam etmiştir²⁴.

Erken Osmanlı dönemi mimarisi çok renkli ve çeşitli denemelerin gerçekleştirildiği bir dönemdir. İlk merkez İznik'ten sonra, Bursa'nın Osmanlıların başkent olması ile yoğun bir imar faaliyetine geçilmiştir. Osmanlılaşan bir üslupla yapılan eserlerde, Selçukluların iç mekânda taş kabartma, sırlı tuğla, çini mozaik ile süslü eserleri yerine dini mimaride kalem işi boyamalar, alçılar, düz çini plakalar, renkli sır tekniğinde çiniler kullanılmıştır. Erken Osmanlı döneminin çini alanında bir önemli katkısı ise zengin örneklerini seramik alanında görülen mavi-beyaz olarak adlandırılan, sıratlı teknikli çinilerin ortaya çıkmasıdır. Renk ve desen açısından Uzakdoğu Çin porselenleri etkilerinin görüldüğü bu çinilerde, rumilerin yanı sıra, krizantemler ve sarmaşıklar

---

²⁴ YETKİN, Şerare (1986), *Anadolu'da Türk Çini Sanatının Gelişmesi*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, s.165

kullanılmıştır.

Özellikle Çini Sanatı için yenilikler dönemi olan bu devirde, farklı desen özellikleriyle diğer çinilerden oldukça ayrı bir görünüşe ve kaliteye sahip çeşitli yapılar süslenmiştir. Bursa Timur -taş Hamamı (XV. yüzyıl başı), Edirne Muradiye Camii, Edirne Üç Şerefeli Camii (1437–48), Bursa Şehzade Mustafa ve Cem Sultan Türbesi, Bursa Şehzade Mahmud Türbesi (1507), Bursa Şehzade Ahmed Türbesi (1514), mavi-beyaz sıraltı teknikli çinilerle süslü, son derece özgün örneklerle sahip eserler arasında verilebilir.

Erken dönemi temsil eden renkli sırlı çiniler, Anadolu Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı dönemlerinde çok başarılı bir şekilde çiniye uygulanmıştır. Özellikle erken Osmanlı döneminde ağırlığı bu teknikle yapılmış çiniler oluşturmaktadır. Erken Osmanlı çini süslemesinin uzak doğu Timur devri etkili en ilginç ve yeni örnekleri renkli sır tekniğiyle üretilen çinilerdir. Özellikle XV. yüzyılda uygulanan bu teknik birkaç örnekle XVI. yüzyıl başında İstanbul'a kadar varmıştır. Timur ordularının Anadolu'ya uzanmasıyla ve daha önce ipek yoluyla gelişen Doğu-Batı ticaretiyle artan uzak doğu etkisi, sanatta kendini, özellikle çini ve seramik dünyasında hissettirir. Semerkant'ın ünlü medreselerinde ve Şah Zinde türbelerinde, İran'da Tebriz Gök Mescid'de büyük ustalıklarla işlenen renkli sır tekniği Osmanlı eserlerinde aynı başarıyla uygulanmıştır.

Genellikle renkli sır tekniği ile işlenen çinilerde desen hamura kalıpla basılarak veya kazılarak işlenir. Bu nedenle, istenildiğinde kabartmalı veya ajur gibi delikli desenler de elde edilir. Çini fırınlandıktan veya kurutulduktan sonra üzerine astar çekilmeden, mavi, firuze, lacivert, siyah, beyaz, sarı, mor, eflatun, fıstık yeşili renkli sırlarla desen boyanır. Motiflerin birbirine karışmaması için aralarına balmumu veya nebati yağ, mangan karışımı sürülür. Fırınlama esnasında balmumunun erimesi ile motiflerin arasındaki sınırlar kırmızı çizgi şeklinde belirir. Nebati yağ karışımında ise sınırlar siyaha döner. Bu teknikte de renkli sırla boyanan satırların arasında yer yer, mozaik çini süslemeye olduğu gibi, mat kırmızı, macun gibi satırlar görülür. Bunlar fırınlamadan sonra uygulanarak çininin renk programını zenginleştirmektedir. Bazı örneklerde altın yaldızla boyama da uygulanır. Renkli sır tekniği İspanya'da da çok yaygındır. Burada

renkli sırların birbirlerine karışmaması için iplik kullanıldığından sanat tarihinde bu tekniğe *Cuerda Seca* (renkli sır tekniği) adı da verilmiştir²⁵.

Bu tekniğin uygulanmasında görülen teknik zorluklardan biri, uygulanmış olan sırların birbirleri içerisine akmasını önleyebilmektir. İkinci bir zorluk ise, farklı renkteki sırların içerdikleri minerallerin ideal fırınlama sıcaklıklarının farklı oluşundan kaynaklanmaktaydı. Bütün bu zorlukları o zamanın ustaları yenerek, çok başarılı renkli sır tekniği ile yapılmış çiniler bırakmışlardır. Ancak sırlı alanların çepeçevre kontürlenmesi desenlere belli bir hantallık getirmiş, buna rağmen çok hareketli çizgilerle ve gölgeli renklerle başarılı örnekler oluşturulmuştur. Çinilerin üretim yerleri ise İznik ve Kütahya olmuştur. Sanat tarihçileri İznik'in bir üretim merkezi olarak ön plana çıkmasını çeşitli nedenlere bağlarlar. Bunlardan biri İznik şehri başkent İstanbul'a yakındır ve İstanbul'u Anadolu'ya ve İpek Yolu'na bağlayan ticaret yolu üzerindedir. İstanbul'a yakınlığı sayesinde nakliyenin kolaylaştığı ve harcamaların asgari düzeyde tutulduğu düşünülmektedir. Çini ve seramik üretiminde yakacak olarak odun kullanan atölyeler için İznik ve çevresi bol ağaçlı ormanlarıyla üretime kaynak sağlayan elverişli bir bölgedir. Seramik yapımı için gerekli olan malzeme de civardaki verimli topraklardan elde edilebilmektedir. Tüm bunların yanı sıra XVI. ve XVII. yüzyıllarda Osmanlı İmparatorluğu'nun geniş bir coğrafyaya yayılan topraklarında yapılan sayısız külliye ve binada bezeme unsuru olarak çininin kullanılması İznik üretimine sonsuz bir destek oluşturmuştur²⁶.

Renkli sır tekniği ile boyamada desenler mozaik çini tekniğine kıyasla daha kolay şekillendirilir. Bu nedenle karmaşık, çok katlı izlenimi veren bitkisel ve geometrik desenler, kufi ve sülüs ayet yazıları, kitabeler kolaylıkla uygulanabilmiştir. Osmanlı sanatına Uzak Doğu'dan kazandırılan bu yeni teknikle yapılan çinilerde, Selçuklu bezemesiyle kıyaslandığında, daha gerçekçi üslupta çiçek ve yapraklar Çin sanatı etkili krizantem, lotus motifleri dikkati çekmektedir. Lacivert zemin üzerinde kabartmalı iri sarı veya beyaz yazılar eserlere hat sanatı açısından da özel bir değer kazanmaktadır. Renkli sır tekniğinin uygulanması 1550 yıllarına kadar sürdürülmüş, bu tarihten sonra bu teknikle yapılan çalışmalar bıçakla kesilircesine sona ermiştir. Mavi, firuze, lacivert,

---

²⁵ ÖNEY, Gönül (1987), *İslam Mimarisinde Çini*, Ada Yayınları, İzmir, s.70-71

²⁶ DEMİRİZ, Yıldız (2000), "Osmanlı Çini Sanatı", *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, Cilt: 12, Ankara, s. 350-353

siyah, beyaz, sarı, mor, eflatun, fıstık yeşili renkleri bu teknikte kullanılan başlıca renklerdir. Renkli sır tekniğinin uygulandığı en ustalıkla örnekleri Bursa Yeşil Camii Külliyesi, Kütahya Germiyanoglu II. Yakup Bey Türbesi, Edirne Muradiye Cami, İstanbul Çinili Köşk'te bulunan Karaman İbrahim Bey İmareti mihrabında, İstanbul Sultan Selim ve Şehzadeler Türbesi'nde, Bozüyük Kasımpaşa Hamamı'nda ve İstanbul Topkapı Sarayı arz odasında görülmektedir. Bu tekniğin yoğun görülen örneklerinden olan Yeşil Cami ve Yeşil Türbe mihrapları bambaşka bir kategorinin eserleridir.

XVI. yüzyıl Osmanlı sanatında çini ve seramik sanatı önemli bir yer tutmaktadır. Bu yüzyılda Osmanlı çinilerinde büyük bir değişim yaşanmıştır. Bu değişim hem teknikte hem de desen anlayışında görülmektedir. İlk anda daha çok göze çarpan, teknikteki değişimdir. Yüzyıllardan beri geniş çapta uygulanmakta olan renkli sır tekniğinden XVI. yüzyıl ortasından itibaren tamamen vazgeçilmiştir. Renkli sır tekniğinden vazgeçilmesinin sebepleri arasında az sayıda renkle yetinilmesi, çift kontur uygulama zorunluluğunun olması, bu durumun desenlerde belli bir kabalığa izin vermiş olmasıdır.

Sıraltı tekniği, aslında XV. yüzyılda daha çok seramik kaplarda kullanılan, duvar çinilerinde de sık örnekleri görülen mavi- beyaz örneklerle Osmanlı sanatında ilk ürünlerini vermiştir. Bu tekniğin karakteristik renk ve desen özelliklerinin ortaya çıkması XVI. yüzyıl ortalarına doğru olmuştur²⁷.

Sıraltı tekniğinde, genellikle beyaz hamurlu olan çininin beyaz zemini fırça ile renklendirilmektedir. Süsleme sanatlarında geleneksel yöntemler kullanılarak, iğne ile delinmiş kalıplardan faydalanarak desen daha önce bir kez fırınlanmış çini üzerine kömür tozu ile geçirilmektedir. Daha sonra geçirilen desen fırça yardımı ile kontürlenmekte, zemin ya da desenler yine fırça ile boyanmaktadır. Dekorlama işlemi çok özenli bir şekilde yapılmaktadır. Sırlanan ürün son olarak 900–950°C arasında pişirilmektedir.

Bu yöntemle çalışılarak, sanatçının desen dağarcığındaki bütün desenler çiniye işlenebilmektedir²⁸. Sıraltı tekniğinin sanatçıya getirdiği desen olanakları, Osmanlı çinilerini haklı bir üne kavuşturmuştur. Renkli sır tekniğinde kullanılan soluk yeşil

²⁷ DÖNMEZ, Naza Emine (2002), “Osmanlı Dönemi Türk Çini Sanatı”, *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, Cilt: 12 Ankara, s. 367–368

²⁸ SEVİM, Sıdıka Sibel (2003), *Seramik Dekorları*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, s.46–49

sıratlı tekniğinin uygulandığı çinilerde yerini zümrüt yeşiline bırakmıştır. Özellikle bitkisel dekor için olmazsa olmaz sayılabilecek kırmızı da bu teknikle birlikte 1550'lerden itibaren nefis bir mercan kırmızısına dönüşmüştür. Bu renk kabarık olması dolayısı ile daha da dikkat çekici bir görünüme sahiptir. “Herhalde İznik çini atölyelerinin bir buluşu olan kabarık ve parlak mercan kırmızısı, sıratlı çini ve seramik tekniğinde kontrol edilmesi çok güç renklerden biri olduğundan, çiniye girmesi estetik olduğu kadar teknik bir zafer sayılır. Bu parlak kırmızıyı, İtalyan Mayolikaları veya erken devir Suriye seramiklerinin donuk kiremit rengi ile karşılaştırılırsa Osmanlıların bu sahada eriştiği başarı daha iyi anlaşılır²⁹.” “Bu parlak kırmızıyı yapan ustalar renkleri yapmakta kullandıkları oksidi kendileri üretirler ve karışımları, pişirme metodunu bir sır olarak saklarlar, yalnızca oğullarına öğretirlerdi. Herhalde son ustada sırrını kimseye vermeden ölmüş olmalıdır ki parlak kırmızı, 1557 tarihinden itibaren 45 sene kadar seramik ve çinilerde başarılı bir şekilde uygulandıktan sonra birden bire ortadan kaybolmuştur³⁰.” Çini ve seramiğin her dönem ve teknikte sevilen ve başarı ile uygulanan kobalt mavisi, firuze ve patlıcan moru gibi renkleri diğer önem kazanan renklerden olmuştur. Sıratlı teknikli çini ve seramiklerde karşılaşılan renkler arasında kahverengiyi de saymak gerekir. Ancak bu renk ağaç gövdelerinde ve dalların renklendirilmesinde kullanılmıştır.

Renk çeşitliliği, sıratlı tekniğinde tarama, noktalama, gibi fırça oyunlarının rahatça kullanılabilmesi sayesinde daha da artmıştır. Bütün bu teknik ve malzeme olanakları, Saray Nakkaşhanesi'nin usta sanatçıları ile birleşince, dünyanın bugün bile hayranlıkla izlediği Osmanlı çinileri ortaya çıkmıştır. XVI yüzyılın ikinci yarısında sır altı tekniği ile beraber natüralist üslûp motiflerinin mükemmel örneklerle zenginleştiği, tasarımların Osmanlı kimliği içerisinde büyük bir olgunluğa ulaştığı gözlenmektedir. Bu gelişimde, 1557 yılında saraya baş nakkaş olan, Şah Kulu'nun öğrencisi ve natüralist üslûbun yaratıcısı Karamemi'nin rolü büyüktür. Bu zenginliğin ilk örnekleri Karamemi'nin tezhiplerinde görülür. Çinide kullanılan natüralist çiçeklerin boyutları daha büyük olup tezhiplerdeki gibi, doğaya uygun stilize edilmiştir.

---

²⁹ ATASOY, Nurhan, Julian RABY (1989), *İznik Seramikleri*, Türkiye Ekonomi Bankası Yayınları, London, s.220

³⁰ ARSEVEN, Celal Esat (1984), *Türk Sanatı*, Cem Yayınları, s.247

Çinilerle bezeli yapılarda, lâle, karanfil, gül, sümbül motiflerinin yoğunluğunun yanı sıra, bahar dalları, zambak, süsen, peygamber çiçeği, zerrin, Manisa lâlesi, afyon motifi, kokulu menekşe, üzüm salkımları, servi ağacı, meyveli ağaçlar, kandil, vazo formları, mermer taklidi desenler, sülüs, nesih kitabeler, "S" şeklinde soyut formlar, kuvvet sembolü çintamâni gibi zengin çeşitte motifler kullanılmıştır. Edirne Selimiye Camii Hünkâr mahfilinde yer alan elma ağaçlı pano natüralist üslubun geldiği noktayı en iyi şekilde göstermektedir. Türk çini sanatında var olan stilize bitkisel motiflerden hatayı, hayvansal kökenli olduğu düşünülen rumi ve Çin kökenli bulut motifleri, sıraltı tekniği çini ve seramiklerinde bir yenilik olarak gözükme de XVI. yüzyılın ikinci yarısında natüralist üslûpla birlikte zenginleşen ve gelişen özgün tasarımlar olarak önem kazanırlar³¹. Söz konusu motiflerin kullanıldığı kompozisyonlar incelendiğinde belli ilke ve prensipler ışığında çalışıldığı anlaşılmaktadır.

Sıraltı tekniğinin uygulandığı çinilerin üretimi İznik başta olmak üzere Kütahya'da da devam etmiştir. XVI. yüzyıl tekniğinin çinileri, özellikle Mimar Sinan'ın inşa ettiği yapıları değerlendirmiştir. Mimar Sinan eserlerinde, çini süslemenin tasarımını kendisi tespit etmiş, yapının yapısal özelliklerini değerlendiren bir yaklaşımla mekân ve plan çeşitlemelerine uygun olarak çini süslemeyi kullanmıştır. Yapı ile bütünleşen bu çini süsleme, hiçbir zaman mimarının önüne geçmemiştir.

XVI. yüzyılda sıraltı tekniği çinileri üretiminde görülen artış bu nedenle Mimar Sinan'a bağlanabilir. Bu tekniğinin uygulandığı en güzel örnekler, Süleymaniye Camii(1557), Kadirga Sokullu Mehmet Paşa Camii(1571), Edirne Selimiye Camii(1575), Kılıç Ali Paşa Camii(1580), Rüstem Paşa Camii(1561), Topkapı Sarayı Sultan III. Murad Odası, Topkapı Sarayı Hırka-i Saadet Dairesi sayılabilir³².

XVII. yüzyıl çini ve seramik üretiminin verimliliğini yitirdiği ve yüzyılın sonuna doğru düşüşe geçtiği bir dönemdir. Osmanlı İmparatorluğunun içerisinde bulunduğu siyasi, sosyal ve ekonomik bunalımlar tüm sanat dallarını olduğu gibi çini sanatını da etkilemiştir. İznik atölyelerinin karşı karşıya kaldığı ekonomik sıkıntılar, XVII. yüzyılda yeni keşiflerle birlikte deniz yollarıyla Avrupa'ya ulaşılması, ticaret yollarının değişmesi, devletin İznik atölyelerine gereken önemi göstermemesi gerilemenin en

³¹ DÖNMEZ, Naza Emine (2002), "Osmanlı Dönemi Türk Çini Sanatı", *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, Cilt: 12 Ankara, s.368–369

³² ASLANAPA, Oktay (1989), *Çini ve Keramik Sanatı*, Remzi Kitapevi, İstanbul, s.324–325

önemli faktörlerinden olmuştur. XVII. yüzyılın ilk yarısında çini sanatında tüm bu gerilemelere rağmen yoğun bir faaliyetle yaşandığı bilinmektedir. Bu dönemde çiniler yurt dışına ihraç edilmiş, teknik yönden kalitede bir düşüş yaşansa bile çini süslemenin bütünlüğüne yeni desen ve motifler katılmıştır. Bu yüzyılda görülen motifler, XVI. yüzyılın süsleme programını devam ettirmekle beraber yeni bir hareketlilik ve canlılık kazanmıştır. Süslemede görülen hareketlilik, dalların kıvrımları, yazı sanatında birbirini delip geçen harfler, panoların dışına taşan süslemeler bu yüzyılın çini sanatında beliren değerleridir. Karanfil, gül ve gül goncası, elma ve sedir ağaçları, üzüm salkımları, lale, sümbül, hatayi ve penç gurubu, menekşe, şakayık, nar çiçekleri, bahar dalları, vazolar, karışık çiçek motifleri, kandiller, kuşlar, hayvanlar, rumiler, uzun kıvrık dişli yapraklar bu motiflerin yanı sıra uzak doğu etkili olan bulut, pul, ejder, krizantem, hatayi ve kaya motifleri başarılı şekillerde kullanılarak görsel bir şölen oluşturmuştur. Bu yüzyılın birinci yarısında çini hamurunun beyazlığı, saydam sırn duru beyazlığı ile desteklenmiştir. XVII yüzyıl Türk Çini Sanatı, süslemelerde XVI. yüzyılın mükemmelliğini sürdürmekle birlikte teknik olarak ciddi farklılaşmalar göstermektedir. Bu yüzyılda kullanılan renk skalası da değişmiştir. Genellikle firuze, kobalt mavisi, siyah ve yeşil renkler kullanılmıştır. XVI. yüzyıl Çinilerine adını veren domates kırmızısı XVII. yüzyılın ikinci yarısında giderek soluklaşmaya başlamış ve yüzyılın sonunda kahverengiye dönüşerek tamamen yok olmuştur.

Eskinin canlı renkleri yüzyılın ikinci yarısında yerini soluk, karışık, cansız renklere bırakmıştır. Çoğu kez renklerin desenlerden taşarak birbiri içerisine karıştığı görülür. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren renk çeşitliliği iyice azalmış mavi-lacivert tonları ile sınırlı kalmıştır. Ayrıca vazodan ve ayaklı kâselerden çıkan hatayi ve natüralist üsluplu motiflerin oluşturduğu desenler irileşmiş ve özensizleşmiş, çin hamuru ise daha çok kabalaşarak sır kalitesi düşmüştür. Bu yüzyılda görülen önemli bir detay ise çinilerdeki ölçek değişikliğidir. İri ölçekli süslemeler XVI. yüzyıl süslemelerinden belirgin derecede ayrılan bir yapıdadır. Bu yüzyılın bilinen en önemli çinili yapıları arasında Eminönü Yeni Camii, Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi, Topkapı Sarayı Haremi, Valide Sultan Dairesi sayılabilir³³.

---

³³ DÖNMEZ, Naza Emine (2002), “Osmanlı Dönemi Türk Çini Sanatı”, *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, Cilt: 12 Ankara, s.368–371

XVIII. yüzyıl Osmanlı çini sanatının yok olmaya başladığı bir dönem olmuştur. Kütahya'da üretim devam ederken İznik 'de üretim durma noktasına gelmiştir. Bu dönemdeki Kütahya çinilerine bakıldığında özellikle Ermeni ustalar tarafından yapılan ve konusu genellikle Hıristiyanlıkla ilgili olan çiniler üretildiği görülür. Bu çiniler Kudüs, İstanbul ve Anadolu'da yer alan kiliselerde bulunmaktadır. III. Ahmed İstanbul'da, kaybolan çini sanatını tekrar canlandırmak için Eğrikapı'da Tekfur Sarayında atölyeler kurdurmuş, İznik'teki çini ustalarını buraya getirtmiştir. Tekfur Sarayında çini üretimi 20 yıl kadar sürmüş sonra çini sanatının İstanbul ayağı tamamen kapanmıştır. Tekfur Sarayı çinileri İznik geleneğini devam ettirmiş fakat aynı güzelliği ve başarıyı yakalayamamıştır. Bu çinilerde zemin kirli beyazdır. Soluk kırmızı, kobalt mavisi, firuze, sarı, yeşil renkler kullanılmıştır. Sır kalitesi çok düşük olup çiniler sır çatlağı içindedir. Bu çinilerin süslemeleri diğer dönemlerdeki çinilerden biraz farklılıklar içerir. Çintemani motifinin yer aldığı süslemelerde XVII. yüzyılın etkileri görülmektedir. Ayrıca Kâbe betimlemeli panolarda bu dönemde üretilmiştir. Bu panolarda, üç boyutluluk ve belirli bir perspektif anlayışı vardır. Eyüp Sultan Türbesi, Ayasofya Camii, I. Mahmud Kütüphanesi Tekfur Sarayı çini örneklerinin görüldüğü özel yapılardan bazılarıdır.

XIX. ve XX. yüzyıl başında ise Kütahya'da çini üretimi devam etmektedir. Özellikle I.Ulusal Mimarlık dönemi yapılarını süsleyen çinilerin büyük bir kısmı Kütahya 'da Çanakçı Emin olarak tanınan Mehmed Emin Efendi tarafından yapılmıştır. Kütahya Cumhuriyet döneminde çini merkezi olarak halen faaliyetini sürdürmekte, Mehmed Emin Efendi ve döneminin çini ustalarının ailelerine mensup kişilerce geleneksel çini sanatı yaşatılmaya devam etmektedir³⁴.

---

³⁴ DÖNMEZ, Naza Emine (2002), "Osmanlı Dönemi Türk Çini Sanatı", *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, Cilt: 12 Ankara, s.372

1.3. Türk Çini Sanatında Bitkisel Motifler ve Karanfil

Klasik Türk tezyini Sanatlarının genel olarak iki önemli ana unsuru vardır. Bunlardan ilki motif bilgisi, ikincisi ise desen bilgisidir. Desenin yapı taşı sayılan motifler, çıkış kaynağı, çizim tekniği, tarihsel gelişimi, özellikleri, kullanılış şeklinin iyi bilinmesi doğru bir desen tasarımında atılacak ilk önemli adımdır³⁵.

Süsleme sanatında kullanılan zengin çiçek motifleri, Türklerin doğa sevgisinin bezemeye yansıyan yönü olmuştur. Çini sanatında ve diğer süsleme sanatlarında kullanılan çiçek motiflerinden tespit edilenler, çeşitli kaynaklardaki sınıflamaların ortak yönleri göz önünde bulundurularak şöyle gruplandırılıp anlatılabilir.

1. Yapraklar

- a. Tek yapraklar
- b. Çift yapraklar
- c. Üçlü yapraklar
- d. Beşli yapraklar
- e. Hançer yapraklar
- f. Gül yaprakları
- g. Karanfil yaprakları
- h. Lale yaprakları
- ı. Asma yaprağı
- i. Sümbül yaprağı

2. Sitize Çiçekler

- A. Hatayiler (Basit hatayiler, Gelişmiş hatayiler)
- B. Penç

---

³⁵ BİROL, İnci Ayan (2000), "Türklerin Sanata Bakışı ve Tezyini Sanatlarda Desen Çizme Tekniği", *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, Cilt: 12, Ankara, s.313

3. Yarı Sitalize Çiçekler

- a. Gül
- b. Lale
- c. Sümbül
- d. Karanfil
- e. Nergis
- f. Menekşe
- g. Zambak
- h. Nar çiçeği
- ı. Kır çiçekleri

4. Ağaçlar

- a. Selvi
- b. Meyve Ağaçları
- c. Çiçek açmış ağaçlar (Bahar dalları)³⁶

Çiçekler içerisinde önemli görevler üstlenmiş olan yaprak motifi, şekil bakımından pek çok farklılıklar gösterir. Selçuklu sanatında geometrik süslemenin hâkimiyeti yüzünden fazla gelişmemiş olan yaprak, Osmanlı döneminde bilhassa XVI. yüzyılda diğer bitkisel motifler gibi en mükemmel şeklini bulmuştur. XVI. yüzyılın ilk yarısında işlenen çinilerde yapraklar, minik, uzun, ince, sade, üç tırtıklı veya sadece bir tarafı tırtıklı örneklerden oluşmaktadır. Bu sade çizilmiş yapraklar özellikle bordürlerde beraberinde çizildiği çiçeklerin yanında çok küçük kalmaktadır. Bu dönemde genellikle çiçeklere fon oluşturan yapraklar yardımcı öge görevini üstlenmiştir. Yüzyılın ikinci yarısında ise yapraklar, çiçeklerle eşdeğer işlenmiş, kompozisyonlarda çiçek motifleriyle birlikte dengeli bir şekilde kullanılmıştır. Desenlerin bazılarında çiçeğe yer verilmeden sadece yaprakların kullanıldığı kompozisyonlarda yer alır. Bu kompozisyonlarda yapraklar,

---

³⁶ SEÇKİNÖZ, Mine (1986), *Süsleme Resmî ve Süsleme Sanatları Tarihi*, M. E.G.S.B., Ankara, s.199

değişik yönlere hareketli, yaklaşmış uzaklaşmış, birbirini delip geçen veya dolanan şekillerde hatta içlerinde kuş gibi ilginç figürlerinin de yer aldığı örnekler göstermektedir. Bu yüzyıl içerisinde Şahkulu tarafından geliştirilen Saz Yolu olarak adlandırılan yaprak çeşitleri de yer almaktadır. Sık dişli, saçaklı bir görünüme sahip olan bu yapraklar sonraki dönemlerde de bolca kullanılmıştır. Basit bir yaprak çizimine yaprağın kanaviçesinin çizilmesi ile başlanmaktadır. Hafif çizgilerle belirlenen bu kanaviçe, yaprak motifinin çeşit ve büyüklüğüne göre değişim göstermektedir. Yaprak motifleri genellikle yeşil, kobalt, turkuaz renklerle boyanmış, beyaz bırakıldıklarında ise üzerleri kırmızı beneklerle süslenmiştir³⁷.

Hatayi motifinin kaynağı Orta Asya'dır. Bu motif adını Çin Türkistan'ından Hatay'dan almıştır. Türk bezeme sanatında bolca kullanılan hatayi; şakayık, gül, narçiçeği gibi çok çeşitli çiçeğin stilize edilmiş şeklidir. Bu motiflerin yer aldığı tasarımlar ise hatayi üslûbunu oluşturur. Orta Asya'dan İran yolu ile Anadolu'ya gelen bu motifin en yaygın şekli ile kullanımı Osmanlılar zamanında olmuştur. Yapı itibarı ile üstten, yandan, küçük, büyük, sade veya çok çeşitli şekillere sahiptirler. Hatayilerin hemen hepsinde ise büyük bir simetri özelliği göze çarpar³⁸. Özellikle bordür, alınlık, şemse ve panolarda rumi motifi ile birlikte oluşturulan kompozisyonlarda yer alırlar.

Penç motifi ise çeşitli çiçeklerin üstten görünümünün çizgisel ifadesidir. Hatayi çiçeği kadar Türk sanatında önemli bir yere sahiptir. Penç kelimesi Farsça beş anlamına gelmektedir. Yaprak sayısına göre bu motif Se Berk (üçlü yaprak), Cihar Berk (dörtlü yaprak), Şeş Berk (Altılı Yaprak) gibi isimler almaktadır. Pençler kullanılacağı kompozisyonun detayına ve sanatçının zevkine göre çeşitli şekillerde çizilebilirler. Hatayide olduğu gibi pencin çizimi de belli bir yöntem ışığında olur. Öncelikle motifin sınırlarını belirleyecek daire çizilir. Merkezde çiçeğin sapa bağlanacak noktası yer alır. Kullanılacak penç motifinin detayına göre daireler iç içe çizilerek çiçeğin katmerleri belirlenir. Daha sonra çiçek kaç yapraklı çizilmek isteniyorsa ona göre eşit parçalara ayrılmış katlar verilir³⁹. Bu katlar son olarak dilimli dişli içe kıvrık yapraklarla bezenir.

³⁷ SİNEMOĞLU, Nermin (1996), "Onaltıncı Yüzyıl Çinilerinde Motif Zenginliği", *Prof. Dr. Şerare Yetkin Anısına Çini Yazıları*, Sanat Tarihi Dergisi Yayınları, İstanbul, s.141-142

³⁸ BAKIR, Sitare Turan (1999), *İznik Çinileri ve Gülbenkyan Koleksiyonu*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, s.189

³⁹ BAKIR, Sitare Turan (1999), *a.g.e.*, s.190

XVI. yüzyılda hatayi ve penç motiflerinin en muhteşem örnekleri çini sanatında görülmektedir.

Lale, Anadolu'da Selçuklu döneminden itibaren bahçe çiçeği olarak Türk kültüründe yer almıştır. Bu çiçeği 1550 yıllarında batıya tanıtanlar ise Osmanlılardır. Osmanlılar zamanında bu çiçeğe karşı duyulan ilgi ve sevgi neticesinde III. Sultan Ahmet zamanına rastlayan döneme "Lale Devri" ismi verilmiştir.

Lale kelimesinin, eski Türkçe yazıldığında 'Allah' kelimesi ile aynı harfleri bünyesinde taşıdığı bilinir. Bundan dolayıdır ki cami, mezar taşları ve türbe gibi dini eserlerin süslemesinde lale motifine sık rastlanır⁴⁰. Lale motifinde de belli bir çizim tekniğine uyulmuştur. Lalenin formu ovaldir. Oval formun dış kısımları belirlendikten sonra lalenin çanak ve taç yaprak kısımları bu ovalin içerisine yerleştirilir. Taç yaprakları genellikle üç uzun yaprak şeklindedir. Bazı örneklerde ortada yer alan taç yaprağı tepede iki veya üç bölüme ayrılabilir. Lale motifinin yaprakları ise doğadaki gerçeklerine uygun ince uzun silitize edilmiş yapraklardır. Sanatçının zevki doğrultusunda bu motif değişik şekillerde süslenebilmiştir.

Gül, Osmanlı Sanatı'nda natüralist üslubun başından beri görülen en yaygın kullanılan çiçek çeşididir. Müslümanlıkta Hz. Muhammed'in sembolü, sevgilinin ise yüzü veya endamıdır. Divan şiirinde ve lale devrinde adı en çok geçen çiçektir⁴¹. XVI. yüzyıl çini sanatında çok çeşitli gül motiflerine rastlamaktadır. Üstten veya profilden yarı silitize tarzda çizilen gül motifinin yaprakları ise tombul ve sivri dişlidir. Profilden çizilmiş olan güller daha çok açmış ve yaprakları aşağı düşmüş şekildedir. Tepeden görünen gül motifleri ise penç motifini andıracak bir görüntüye sahiptir. Ayrıca gül motifinin kullanıldığı kompozisyonlarda gül goncaları vazgeçilmez yardımcı unsurlardan olmuştur. Gül motifi diğer motiflerle birlikte aynı dalın üzerinde yer almaz. Diğer motiflerle birlikte aynı kompozisyon içerisinde zeminden yükselerek tasarım içerisinde kullanılır.

Divan ve halk şiirinde sıkça adı geçen sümbül çiçeği sevgilinin saçına benzetilmektedir. Lalenin popülerliğini yitirdiği, lale soğanını bir servet harcayarak satın alabilen varlıklı

⁴⁰ ARSEVEN, Celal Esat (1950), "Lale", *Sanat Ansiklopedisi*, İstanbul, Cilt:3, s.1219

⁴¹ DEMİRİZ, Yıldız (1986), *Osmanlı Kitap Sanatında Natüralist Üslupta Çiçekler*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, s.346

kişilerin iflas ettiği tarihlerde Avrupa’da özellikle Hollanda ve Osmanlı imparatorluğunda ön plana geçmiş bir çiçektir. Bu çiçeğin çeşitlerinin bazıları Avrupa’da öteden beri tanınıyor olsa bile kültür çiçeği olarak önem kazanması, Avrupa’ya ithali sayesinde olmuştur. Çini sanatında natüralist çiçek akımının başlaması ile sümbül motifi örnekleri de hemen ortaya çıkar. Tek dal halinde veya simetrik yerleştirilmiş iki dal halinde görülmektedirler⁴².

Nergis çiçeği XVI. yüzyıl çini desenlerinde çok sık görülen bir motiftir. Bu motif bir saptan çıkan altı taç yapraklı birkaç çiçekten oluştuğu için kullanıldığı kompozisyonlarda kolaylıkla ayırt edilebilir. Çini desenlerinde bu motifin sade ve yalın kat türleri tercih edilmiştir.

Kokulu menekşe, ağaç veya büyükçe çalılarının içerisinde kendini belli edemeyen bir çiçektir. Buna karşılık güzel kokusu, tatlı mor rengi ile her zaman sevilen bir çiçek olmuştur. Bahçelerde görülen kullanım şekli sanatımızda da kendini göstermektedir. Genellikle büyük bitkiler altına sığınmış, aranmadıkça fark edilmeyen, ama kompozisyon içerisinde boş kalan alanları başarı ile doldurup zenginleştiren bir motif niteliği taşımaktadır. Çinilerde büyük panoların alt kısımlarında, topraktan fışkıran çiçeklerin arasında, vazo içindeki çiçek gruplarında aşağı doğru sarkarak boşlukları orantılı bir şekilde doldurmaktadır. Yürek biçimindeki yaprakları ve asimetrik çiçeği ile hemen fark edilen bir yapıya sahiptir⁴³.

Zambak çiçeği, ilk kez duvar çinilerinde XVI. yüzyılın üçüncü çeyreğinde görülmektedir⁴⁴. Kandil, vazo, çini tabak gibi formlar üzerinde süsleme ögesi olarak çok ender kullanılmıştır. XVI. yüzyılın üçüncü çeyreğinden sonra ve diğer yüzyılda zambak, tek bir sap üzerinde tek, çift ya da üçlü örnekler halinde, Kadırga Sokullu Mehmet Paşa, Takkeci İbrahim Ağa ve Sultan Ahmet Camii çinilerinde gül, karanfil, lale, sümbül gibi motifler içerisinde narin sap dönüşleri yapan örnekleri bulunmaktadır. Zambak çiçeğinin yaprakları karanfil motifinin yapraklarına benzemektedir. Sapları ise bazı örneklerde boğum boğumdur.

---

⁴² DEMİRİZ, Yıldız (1986), *Osmanlı Kitap Sanatında Natüralist Üslupta Çiçekler*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, s.365

⁴³ DEMİRİZ, Yıldız (2000), “Osmanlı Çini Sanatı”, *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, Cilt: 12, Ankara, s.354

⁴⁴ DEMİRİZ, Yıldız (1986), *a.g.e.*, s.354–355

Narçiçeği motifi, Osmanlı süsleme sanatında özellikle çini ve kumaşlarda görülmektedir. Yarım ay biçimli, kenarları tırtıklı bir çift yaprakla çevrelenmiş olan nar motifi, çinilerde ilk kez İstanbul Sultan Selim Caminin pencere üst alınlıklarında, üsluplaştırılmış motifleri birbirine bağlayan kıvrım dallar ile rumilerin arasında ana motif olarak kullanılmıştır. Çeyrek yüzyıl sonra bu motif tekrar iri ve ayrıntılı işlenmiş şekli ile Şehzade Mehmet Türbesi çinilerinde de görülmektedir. Türbede narçiçeği motifi, ilk çinili örneğinde olduğu gibi desenin merkezine, göz çeken noktalarına yerleştirilmiştir⁴⁵. XVI. yüzyıl boyunca devamlı işlenen nar motifi, Takkeci İbrahim Ağa Camii, III. Mehmet Türbesi, Sultan Ahmet Camii ve Türbesi, Üsküdar'daki çinili cami çinilerinde ana motif olarak kullanılmıştır.

Çinilerde sık görülen bir ağaç çeşidi de servidir. Sanatın tüm dönem ve çevrelerinde özellikle sonsuz yaşamı simgelemesi ile önem kazanan servi, Osmanlı çini sanatında da sık kullanılan motiflerden olmuştur. Bazı eski inanışlara göre ağaç kutsaldır. Müslümanlıkta servi, sürekli yeşil ve dirençli olması ile önem kazanmıştır. Yeşil rengini sürekli koruması onda ruh ve manayı ifade etmektedir. Dirençli olması ise İslamiyet'te önemli olan sabır olgusunu çağrıştırmaktadır. Bazı tarikatlarda servinin Allah'ın ilk harfi lam elife benzetilmektedir. Çini sanatında kompozisyonlarda genellikle ana eksen, hâkim eleman olarak yer almıştır. Ayrıca, iki üç tane servi ağacının bir araya gelerek oluşturulan tasarımlarda söz konusudur.

Üzüm salkımlı asma yapraklı motifin ilk örnekleri XVI. yüzyılda mavi beyaz olarak adlandırılan seramik tabaklarda görülür. XVI. yüzyılın ikinci yarısı ve XVII. yüzyılın ilk yarısında Osmanlıya has bir üslupla gelişmiştir. Servi ağacı ile birlikte tasarlandığı gibi tek başına da kullanılmıştır.

Meyve ağaçları, değişik meyve ağaçlarının yarı sivilize şeklidir. Kompozisyonadaki durumuna göre bahar dalı olarak da adlandırılan baharların hangi ağacı temsil ettiğini anlamak güçtür. Yaprakların ve çiçeklerin durumuna göre kiraz, elma, şeftali, erik ağacı

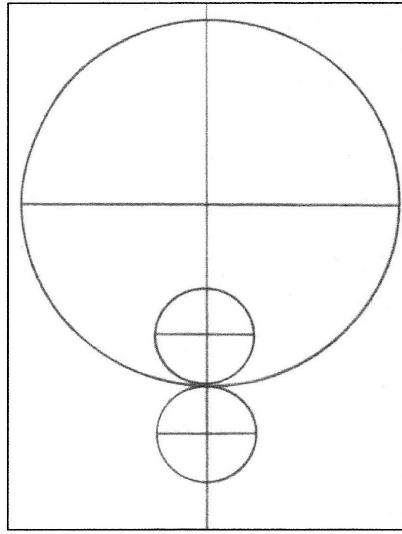
---

⁴⁵ DEMİRİZ, Yıldız (2000), "Osmanlı Çini Sanatı", *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, Cilt: 12, Ankara, s.354–355

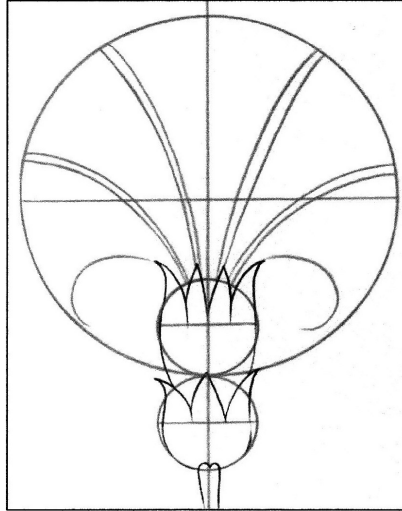
diye isimlendirilebilmektedir. XVI. yüzyılın ikinci yarısından itibaren natüralist üslubun sevilen ve özellikle çinili eserlerde bol kullanılan bir motiftir⁴⁶.

Karanfil, Çini Sanatı'nda lale ve gülden sonra en çok tercih edilen motiftir. Karanfil motifi, çiçeğin profilden görünümünün sitle edilmesiyle oluşmuştur. Kompozisyon içerisinde bu karanfiller tamamen açmış ya da gonca halinde kullanılmıştır. Tamamen açmış karanfil çiziminde motif bir çanak üzerine yerleştirilir. Hatta bu çanak üzerinde daha uzunca bir diğer çanakta yer alabilmektedir.

Çizim 1: Karanfil motifinin taç yaprak alanı ve çanak kısmının çizimi

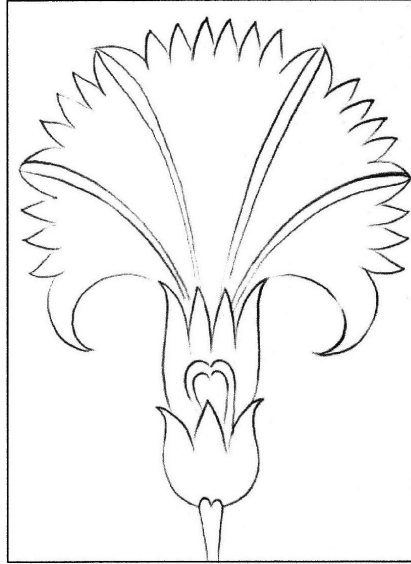
Çizim 2: Karanfil motifinin taç yaprak alanı ve çanak kısmının çizimi

⁴⁶ SİNEMOĞLU, Nermin (1996), "Onaltıncı Yüzyıl Çinilerinde Motif Zenginliği", *Prof. Dr. Şerare Yetkin Anısına Çini Yazıları*, Sanat Tarihi Dergisi Yayınları, İstanbul, s.133-144

Sanatçının tercihe göre bu çanak sayıları artış gösterebilir. Motifin çiziminde çanak kısmı belirlendikten sonra, taç yaprakların yer alacağı kısım, yelpaze şeklinde yarım daireyi andırır biçimde çizilip, orantılı ölçülere ayrılarak çanak kısmı ile birleştirilir. Yelpaze ortasında kalan yapraklar daha iri, yanlara doğru gidildikçe daha küçülen yapraklar simetrik olarak yerleştirilir. Oluşturulan simetrik yaprakların içerisine penç motifi dilimlerini andıran küçük yapraklarda yer alabilmektedir. Genellikle karanfil çiçeğinin yaprak sayısı üç, beş, yedi gibi tek sayılardan oluşmaktadır. Sanatçının zevkine göre bu ölçülerin dışına çıkılabilmektedir. Yelpaze dilimleri bazen testere dişi gibi dilimlendirilerek karanfil oluşturulmaktadır.

Çizim 3: Karanfilin taç yapraklarının yerinin belirlenerek çizimi

Karanfil goncası, açmış karanfil çiçeğine çok benzemektedir. Karanfil gonçasında yapraklar henüz açmadığı için üst üste, irili ufaklı yapraklar halinde çizilmiştir. Karanfil motifinin yaprakları ise doğadaki gerçeğine uygun, lale yaprağı kadar uzun olmasa da ince ve belli bir zariflikte resmedilmiştir⁴⁷. Çinilerde kullanılan motifler arasında bulunan karanfil motifi, lale ve gül çiçeğine göre daha belirgin bir şekilde stilize edilmiştir. Sık kullanılan gül ve lale gibi geleneksel motiflerin arasına karışarak Türk çini sanatında eşsiz güzellikte örnekler sergilemektedir. Karanfil motifi, ilkbahar çiçeklerinin topluca kullanıldığı kompozisyonlarda olmazsa olmaz öğelerinden bir tanesidir. Çok çeşitli şekillerde çizilmiş ve renklendirilmişlerdir. Beyazdan kırmızıya

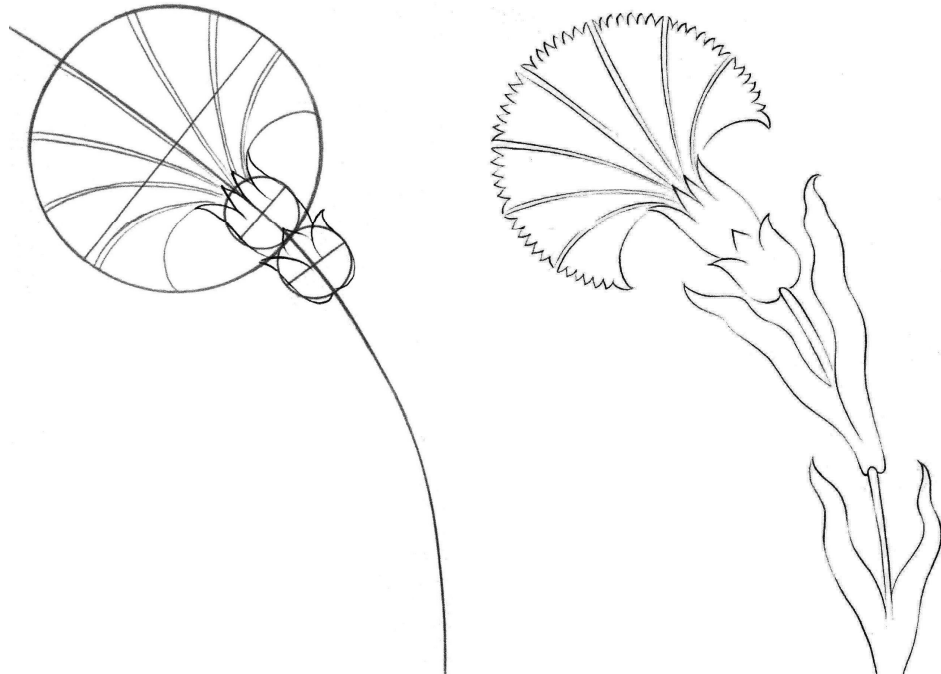
⁴⁷ BAKIR, Sitare Turan (1999), *İznik Çinileri ve Gülbenkyan Koleksiyonu*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, s.208–209

kobalt mavisinden moruna kadar çini sanatındaki tüm renklerle boyanmışlar, tarama noktalama gibi fırça oyunları ile çeşitli şekillerde dönemine göre hareketlilik kazanmışlardır. Kumaşlarda XV. yüzyılda kullanılmasına rağmen, XVI. yüzyılda çinilerde ilk kez bu motif, Hürrem Sultan Türbesi'nin mihrabının mukarnas dolgularında görülmektedir⁴⁸.

Yüzyılın ikinci yarısında, erik ağacının dibinde daima lale ile görülen karanfil motifi, yüzyılın sonuna kadar genellikle aynı kompozisyonda yer almıştır. Yüzyılın üçüncü çeyreğinde ise, kenar sularını oluşturan çinilerde görülen lalelerin yerini karanfil motifi almaya başlamıştır. Ayrıca karanfiller tek sap üzerinde goncası ile beraber çizilmeye başlanmıştır. Yüzyılın sonlarına doğru ise karanfili vazo içerisinde laleler ile birlikte görülmeye başlar. Çini Sanatında Süpürgelik Çiniler olarak adlandırılan kompozisyonlarda özellikle kullanılan bir motif olan karanfil, üsluplaştırılmış, natüralist, şematik olarak işlenmiş örnekleri ile daima doğadaki örneklerine benzer bir görünümde canlandırılmıştır⁴⁹.

Çizim 4: Karanfil motifinin taç yaprak alanı ve çanak kısmının çizimi
Çizim 5: Karanfilin taç yapraklarının yerinin belirlenerek çizimi

⁴⁸ SİNEMOĞLU, Nermin (1996), "Onaltıncı Yüzyıl Çinilerinde Motif Zenginliği", *Prof. Dr. Şerare Yetkin Anısına Çini Yazıları*, Sanat Tarihi Dergisi Yayınları, İstanbul, s.132

⁴⁹ SİNEMOĞLU, Nermin (1996), a.g.e., s.132-133

XVI. yüzyılın ikinci yarısından itibaren sevilerek kullanılmaya başlanan karanfil motifini özellikle taş, kumaş ve işlemlerde sıkça görülmeye başlar. Kitap sanatında ise kumaşlardaki kadar sık kullanılan bir motif olamamıştır. Bunun yanı sıra Tezhip sanatında XVI. yüzyıl ortalarından itibaren Kuran sayfalarında⁵⁰ küçük mütevazı karanfil örnekleri görülmektedir.

---

⁵⁰ DEMİRİZ, Yıldız (1986), *Osmanlı Kitap Sanatında Natüralist Üslupta Çiçekler*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, s.353

BÖLÜM 2: KATALOG

2.1. Eyüp Sultan Türbesi (1458)

Katalog No: 1

Resim, Çizim No: 1–30, 6–27

İnşaa Tarihi: 1458

Yeri: İstanbul - Eyüp

Banisi: Fatih Sultan Mehmed

Mimarı: Bilinmemektedir.

Eyüp Sultan Türbesi, kendi adıyla bilinen caminin kuzey tarafında ve iç avlunun hemen önünde yer alır. İstanbul’da yapılan ilk Türk eserlerinden biridir. Büyük Türk hükümdarı Fatih Sultan Mehmet tarafından yaptırılmıştır⁵¹.

Türbenin mimarı bilinmemektedir⁵². Sekiz köşeli türbe tek kubbelidir. Tamamen kesme taştan yapılmıştır. Kubbe kasnaksız olup doğrudan cephe yüzeyine oturmaktadır⁵³. Cephe köşelerine kabartma sütunlar yapılmıştır⁵⁴. Kapının bulunduğu cephe hariç, diğer duvarlarda altlı üstlü ikişer pencere bulunmaktadır. Üst pencereler alttakilere göre daha küçük ve kemerlidir. Alttakiler ise daha büyük olup dikdörtgen biçimindedir⁵⁵.

Giriş kısmının tavanı klasik Türk tezyinatına ait kalem işleri ile süslüdür. Duvarları ise çinilerle kaplıdır. Girişe açılan kapının sağ tarafında Fatih ve Sultan Bayezid devri nişancılarından Ahmet Çelebi Paşa’nın kabri vardır. Lahit şeklindeki bu mezarın arkasında ve türbenin sağ tarafında ise Kadınlar Mescidi bulunmaktadır.⁵⁶ Türbenin ortasında etrafı gümüş şebekeli bir parmaklık içinde Hz. Halid Bin Zeyd’in (Ebu Eyyûb el-Ensari Hazretleri) sandukası bulunmaktadır⁵⁷. Ebu Eyyûb el-Ensari Hazretleri’nin

---

⁵¹ BAYINDIR, Ahmet (2003), “Eyüp Sultan’daki Anıtsal Kültür Varlıklarımızdan Örnekler”, *Eyüp Sultan Sempozyumu 6*, İstanbul, s.603

⁵² EFENDİOĞLU, Mehmet (2004), *Eyüp’e Adını Veren Sahabi Ebu Eyyud el-Ensari*, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, s.17

⁵³ BAYINDIR, Ahmet (2003), a.g.e., s.603

⁵⁴ HASKAN, Mehmet Nermi (1993), *Eyüp Tarihi I*, Turing Yayınevi, İstanbul, s.182

⁵⁵ ŞEN, Ferize (2003), “Eyüp Sultan Türbesi Çinileri”, *Eyüp Sultan Sempozyumu 6*, İstanbul, s.74

⁵⁶ HASKAN, Mehmet Nermi (1993), a.g.e., s.185

⁵⁷ HASKAN, Mehmet Nermi (1993), a.g.e., s.182

kabrine ait bu sanduka ahşaptan olup, üzeri güzel yazı örnekleriyle süslü siyah atlastan yapılmış bir örtüyle kaplıdır.

Bunun yanında türbe içinde padişahların birçoğunun ve ünlü hattatların kaleminden çıkmış değerli levhalar bulunmaktadır⁵⁸. Türbenin caminin son cemaat yerine bakan yüzeyi ve iç kısmı tamamen çini ile kaplıdır. Türbenin ana girişinde bulunan sedef parmaklık kapı ise Sultan II. Abdülhamit'in bizzat kendi eliyle yaptığı kıymetli bir eserdir⁵⁹.

Fatih Sultan Mehmed'in yaptırdığı türbe değişik dönemlerde gördüğü onarım ve eklerle kısmen değişime uğramıştır⁶⁰. Türbe tamirat gördüğü halde mimarisine özgün bırakılmıştır⁶¹. Bu tamirler sırasında türbeye sebil, hacet penceresi, kadınlar mescidi kısmı (uzun yol) ve cüzhane gibi bugün hala varlığını koruyan bölümler eklenmiştir⁶².

Çini Programı: Türbenin caminin son cemaat yerine bakan yüzeyi ve iç kısmı alt pencerelerin üst hizasına kadar tamamen çini ile kaplıdır. Çinilerin üzerinde lacivert zemin üzerine beyaz celi sülüs hatla yazılmış Tevbe Suresi'nden ayetler ve Besmele'nin yazılı olduğu bir çini kuşağı yer almaktadır. Türbenin çinileri İznik, Kütahya ve Avrupa kaynaklı olup, XV. yüzyıldan XVIII yüzyıl sonuna kadar olan geniş bir döneme aittir. Türbe içinde bu kadar geniş bir dönemi kapsayan çinilerin bulunmasının temel sebebi; türbenin geçirdiği tadilatlar sırasında başka yerlerden sökülüp getirilmiş ve depolarda bulunan değişik dönemlere ait çinilerin kullanılmış olmasıdır. Türbe duvarlarında, kırmızılı sıraltı tekniği ile hazırlanmış çiniler yanında, Tekfur Sarayı çinileri ve az miktarda mavi beyaz çini tekniği ile imal edilmiş çiniler de bulunmaktadır.

Eyüp Sultan Türbesi çinileri genellikle klasik dönem İznik çinilerinin renk özelliklerine sahiptir. Klasik dönemde kullanılan beyaz, lacivert (kobalt), kırmızı, yeşil, turkuaz ve siyah renklerin yanında XVII. yüzyıl sonları XVIII. yüzyıl başlarında kullanılmış olan renklerden, lacivert, yeşil, kirli sarı ve soluk kırmızı da çinilerde kullanılmıştır. Türbe

---

⁵⁸ EYİCE, Semavi, *İslam Ansiklopedisi*, 12. Cilt, s.12

⁵⁹ EFENDİOĞLU, Mehmet (2004), *Eyüp'e Adını Veren Sahabi Ebu Eyyud el-Ensari*, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, s.17

⁶⁰ BAYINDIR, Ahmet (2003), *Eyüp Sultandaki Anıtsal Kültür Varlıklarımızdan Örnekler*, Eyüp Sultan Sempozyumu 6, İstanbul, s.603

⁶¹ EYİCE, Semavi, *İslam Ansiklopedisi*, 12. Cilt, s.11

⁶² EFENDİOĞLU, Mehmet (2004), *a.g.e.*, s.20

içinde ayrıca XV. yüzyıl sonuna tarihlendirilen yeşil ve sarının kullanıldığı bir pano da mevcuttur.

Resim 1: Eyüp Sultan Türbesi iç görünüşü

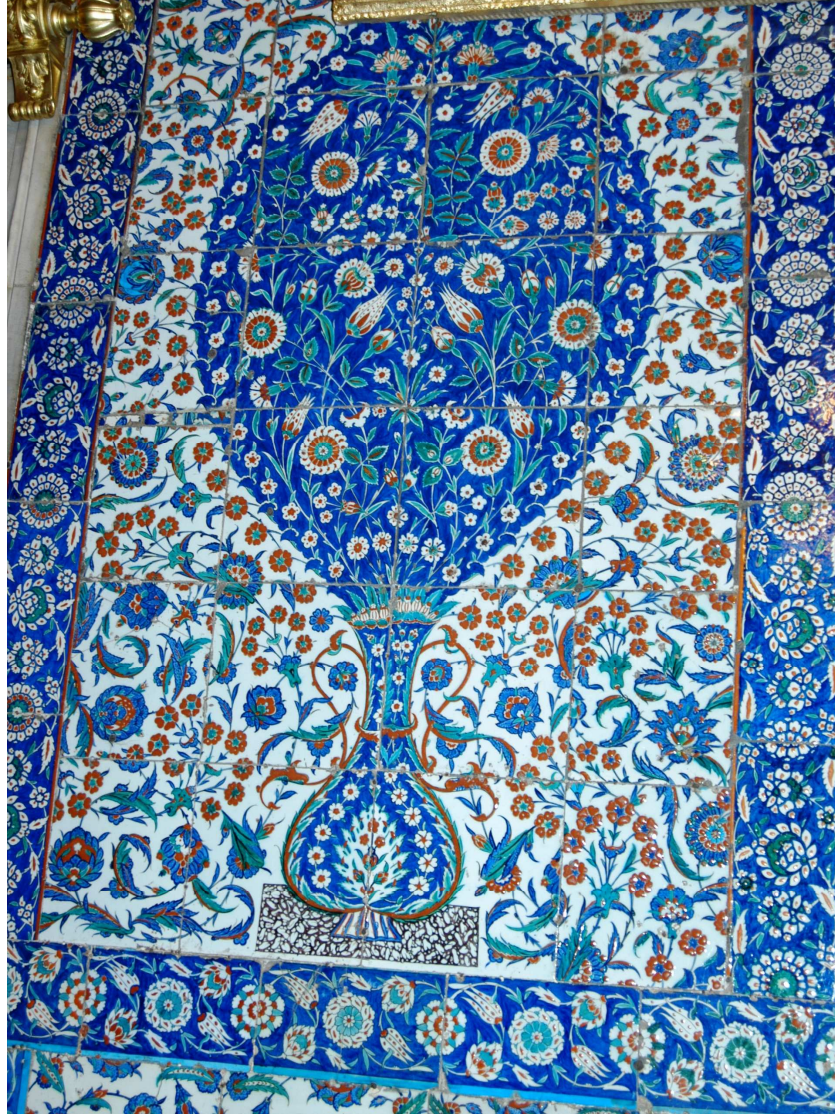
Türbede çok geniş bir yelpazede kullanılan başarılı tasarımlar, bitkisel motifler (hatayi grubu motifler, yarı stilize motifler), Sembolik motifler (bulut, rûmi, çintamani) ve Geometrik motiflerden oluşturulmuştur. Türbenin geneline hâkim olan süsleme ise natüralist üsluptur.

Karanfilin yer aldığı çiniler: İç mekânda hacet penceresinin sağında ve solunda yer alan panolarda, ön cephe iç duvarının sağında ve kapı üzerinde küçük bir alanda, çıkış kapısının yan duvarlarında, caminin son cemaat yerine bakan duvarın iç cephesini süsleyen çinilerde, iç mekânın bordüründe ve parça çiniler içerisinde karanfil motifi kullanılmıştır. Bu karanfiller buldukları tasarım içerisinde defalarca tekrarlanmıştır. Karanfil motifinin yer aldığı çiniler XVI. ve XVII. yüzyıl İznik, XVIII yüzyıl Tekfur Sarayı çinileridir.

XVI. Yüzyıl İznik çinileri ile hazırlanmış olan karanfil motifinin yer aldığı ilk pano, sanduka hücresinin karşısındaki hacet penceresinin sağ ve solunda olmak üzere iki adet bulunmaktadır. Hacet penceresinin sağındaki vazolu pano kompozisyonu 28 tam ve 4

yarım karo üzerine tasarlanmış olup, kenar bordürleri pano kompozisyonuna dâhil değildir. (Resim-2)

Resim 2: Eyüp Sultan Türbesi, iç mekân sağında yer alan Vazolu Pano 1

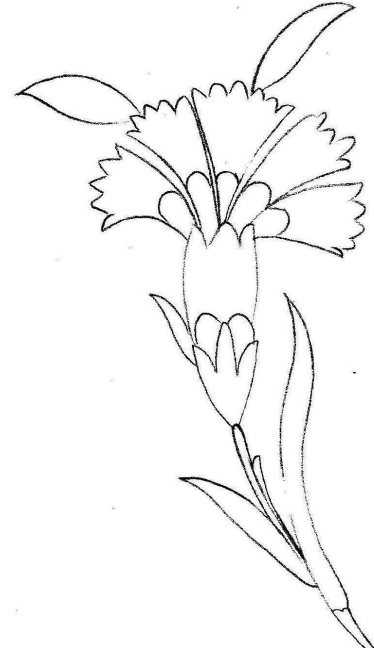

Kompozisyonun temelini vazo ve vazodan çıkan büyük şemse ile büyük şemsenin üzerinden çıkan küçük şemse oluşturmaktadır. Vazo ve şemselerin zemini kobalt mavisi olup, panonun diğer yerlerinde zemin beyaz bırakılmıştır. Alt karoların ortasında bulunan mermer görünümlü zemin üzerine oturtulmuş vazo, karşılıklı iki uzun yapraktan meydana getirilmiştir. Vazonun ortasında beyaz zeminli iri bir yaprak bulunur. Bu beyaz yaprağın ortasında küçük kırmızı çiçekler ve yeşil yaprakları bulunmaktadır. Bu vazodan çıkan bahar dalları ve üzerindeki çiçekler büyük şemsenin sınırını oluşturmaktadır. Vazodan çıkan simetrik dallar üzerinde lale, karanfil, penç,

bahar dalı, gül goncası ve bunların yaprakları bulunmaktadır. Vazo ve şemse dışında kalan beyaz zeminli alan farklı tipte çiçekler ve yapraklarla bezenmiştir. Şemsenin içinde bulunan lale, karanfil, gül goncası ve pençlerde de beyaz, yeşil ve mercan kırmızısı kullanılmıştır. Şemsenin etrafını dolanan bahar dallarından içtekilerin ortası kırmızı, taç yaprakları beyazdır. Şemsenin dışındaki bahar dallarının çiçeklerinin ortası yeşil olup, taç yaprakları kırmızıdır. Şemsenin içindeki yapraklar yeşil orta damarları ise kırmızıdır. Yaprak sapları çok ince olup, beyaz bırakılmıştır. Beyaz zeminli alandaki yapraklarda ise yeşil, kırmızı ve kobalt mavisi kullanılmıştır.

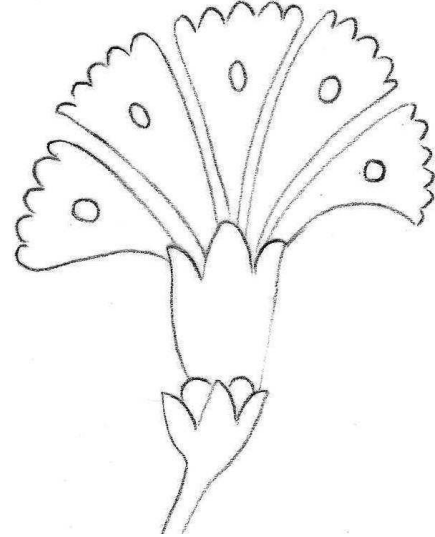
Önceki paragrafta anlatılan pano içerisinde yer alan karanfil motiflerinden bir tanesi turkuaz renkli iki çanağa sahiptir. Çanakların uçları sivri dişlidir. Birinci çanağın üzerinde kırmızı renkli iki noktacık bulunur. İkinci çanaktan sonra beş dilimli taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların uçları beyaz bırakılmış olup, içleri kırmızı bir nokta ile süslenmiştir. Taç yaprakların çanağa doğru daralan kısımları kırmızı ile boyanarak katmerli bir görünüm oluşturulmuştur. Ayrıca taç yaprakların üzerinde turkuaz renkli irice bir yaprak bulunur. Karanfil motifi, ince uzun, beyaz bırakılmış bir sapa bağlanmıştır. (Resim-3, Çizim-6)

Resim 3: Vazolu pano içerisindeki karanfil motifi
Çizim 6: Vazolu pano içerisindeki karanfil motifi

Aynı pano içerisinde yer alan bir diğer karanfil motifi ise iki çanaklıdır. İlk çanak ikinci çanağa göre daha kısa ve tombuldur. Birinci çanağın üzerinde kenarlarında hava payı bırakılarak boyanmış küçük iki penç bulunur. Her iki çanakta turkuaz ile boyanmıştır. İkinci çanaktan hemen sonra beş dilimli taç yapraklar yer alır. Taç yapraklar beyaz bırakılmış olup, içleri kırmızı birer nokta ile süslenmiştir. Taç yaprakların üzerinde sağa doğru kıvrımlı, turkuaz renkli küçük bir yaprak yer alır. Karanfil motifi, ince, uzun, beyaz bırakılmış bir sap üzerinde bulunur. Bu sap üzerinde karanfilin turkuaz renkli sola doğru kıvrımlı küçük bir yaprağı da yer alır. (Resim-4, Çizim-7)

Resim 4: Vazolu pano içerisindeki karanfil motifi
Çizim 7: Vazolu pano içerisindeki karanfil motifi

Caminin son cemaat yerine bakan duvarın iç cephesini süsleye diğer bir çini pano, XVI. yüzyıla tarihlendirilmiş olup, ayrı alanlar için tasarlanmış iki farklı kompozisyonun birleştirilmesi sonucu oluşturulmuştur. Mermer görünümlü dikdörtgen alan üzerine oturtulan vazo, iki uzun yaprağın birleştirilmesi ile oluşturulmuştur.

Vazodan çıkan kobalt mavisi zeminli şemsenin üst kısmı farklı bir panoya ait kobalt mavisi zeminli şemse ile tamamlanmaya çalışılmıştır. Alttaki şemse, hatayi ve pençlerden oluşan kompozisyon bulunmakta iken, üstteki şemse içinde natüralist üsluplu çiçekler yer almaktadır. Her iki pano parçasının da renkleri ve sır son derece kalitelidir.

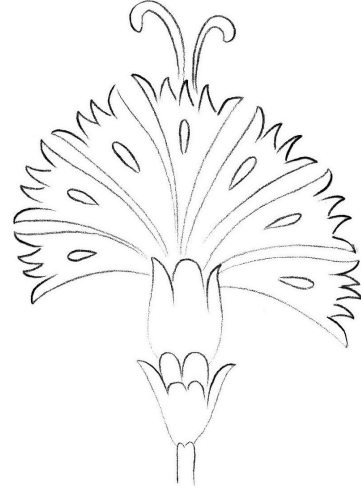

Resim 5: Eyüp Sultan Türbesi, iç mekân sağında yer alan çini pano

Bir önceki paragrafta anlatılan kompozisyon içerisinde birbirinden farklı iki karanfil motifi bulunmaktadır. Bu motiflerinden birinin iki çanağı vardır. Çanakların her ikisi de turkuaz renkli olup, uçları sivri dişlidir. İlk çanak, ikinci çanağa göre daha kısadır. İlk çanağın sivri dişlerinin arasında kırmızı renkli iki küçük nokta yer alır. İkinci çanağın hemen üzerinde yelpaze gibi açılmış yedi dilimli, uçları sivri dişli taç yapraklar bulunmaktadır. Taç yapraklar beyaz bırakılmış olup, içleri kırmızı damlalar ile süslenmiştir. Taç yaprakların üzerinde ise beyaz bırakılmış, küçük, sağ ve sola kıvrımlı helezon bulunur. Karanfil motifi, ince, uzun, beyaz bırakılmış bir dal üzerinde bulunmaktadır. Bu dal üzerinde karanfile ait zarif yapraklar bulunmaz. (Resim-6, Çizim-8)

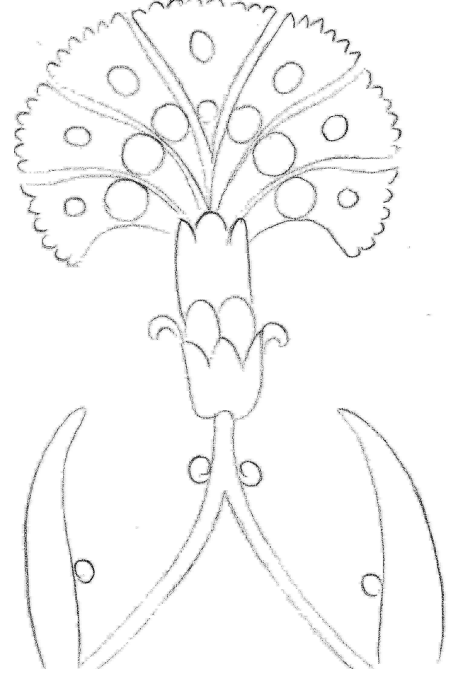
Resim 6: Panoda içerisindeki karanfil motifi
Çizim 8: Panoda içerisindeki karanfil motifi

Aynı kompozisyon içerisinde yer alan bir başka karanfil motifi de iki çanaklıdır. Çanakların her ikisi de turkuaz renkli olup, uçları sivri dişlidir. İlk çanak, ikinci çanağa göre daha kısadır. İlk çanağın sivri dişlerinin arasında kırmızı renkli iki küçük nokta yer alır. Ayrıca ilk çanağın uçları dışa doğru zarif bir şekilde kıvrımlar yapmıştır. İkinci çanağın hemen üzerinde yelpaze gibi açılmış yedi dilimli, uçları sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yapraklar beyaz bırakılmış olup, çanağa doğru daralan kısımları büyükçe kırmızı noktalarla, yelpaze gibi açılmış, geniş kısımları ise küçük kırmızı noktalarla süslenmiştir. Karanfil motifi, ince, uzun, beyaz bırakılmış bir dal üzerinde bulunmaktadır. Bu dal üzerinde karanfile ait zarif yapraklar bulunmaz.

Karanfil motifinin kullanıldığı diğer bir tasarım, XVI. yüzyıl İznik çinilerinden olup ön cephe iç duvarının sağında ve kapı üzerinde küçük bir alanda bulunmaktadır. Bu çini karolardan dış cephe duvarında pano düzenlemeleri de mevcuttur. Kompozisyon iki karo içinde düzenlenmiş olup, her karoda diğer karo ile birleşince bir bütün oluşturan yarım tepelik ile aynı ana daldan çıkıp üç kola ayrılan bahar dallarından oluşur. Her yarım tepeliğin içinde bir karanfil, bir hatayi, goncası ve bir yaprak bulunur. Tepeliğin zemini kobalt mavisi olup, içindeki çiçek ve karanfil beyaz üzeri kırmızı beneklidir. Yaprığın taban kısmı yeşil iken kendisi beyaz olup, içinde kırmızılı küçük çiçek düzenlemeleri vardır. Tepeliğin etrafı bir hat halinde kenarları beyaz kalacak şekilde kırmızı boyalıdır. Tepelik dışında kalan zemin beyazdır. (Resim-7, Çizim-9)

Resim 7: Panoda içerisindeki karanfil motifi
Çizim 9: Panoda içerisindeki karanfil motifi

Dallar üzerindeki bahar dalı çiçekleri kobalt mavisi olup, ortaları kırmızıdır. Ayrıca bahar dallarındaki çiçeklerin aralarından çıkan yeşil çanak yapraklı, kırmızı goncalar dikkat çekmektedir. Aynı zeminde bulunan karanfil mercan kırmızısı olup, muhteşem görünmektedir. Bu karanfilin hemen altından yukarı doğru yükselen lale kobalt mavisi olup, çanak yaprağı kırmızıdır. Karoda bulunan yapraklar yeşil renkli ve damarları kırmızı ile belirlenmiştir.

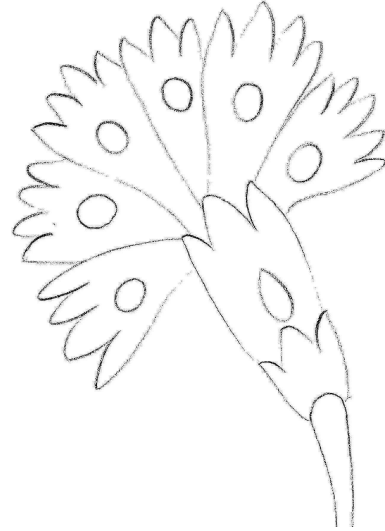
Bir önceki paragrafta anlatılan pano içerisinde birbirinden farklı altı çeşit karanfil motifi bulunmaktadır. Bu karanfil motiflerinden biri iki çanaklıdır. Her iki çanak turkuaz ile renklendirilmiş olup, uçları sivri dişilidir. Birinci çanak ikinci çanağa göre daha kısadır.

İkinci çanağın ortasında kırmızı ile renklendirilmiş küçük bir nokta bulunmaktadır. İkinci çanağın üzerinde altı dilimli taç yapraklar bulunur. Taç yaprakların uçları sivri dişlidir. Taç yapraklar beyaz bırakılmış olup, içleri kırmızı noktalar ile süslenmiştir. Karanfil motifi, ince, beyaz bırakılmış bir sap ile bağlıdır. Bu sap üzerinde karanfilin zarif yaprakları bulunmaz. (Resim-9, Çizim-10)

Resim 8: Eyüp Sultan Türbesi, iç duvarının sağında ve kapı üzerindeki çini pano

Resim 9: Panoda yer alan karanfil motifi
Çizim 10: Panoda yer alan karanfil motifi

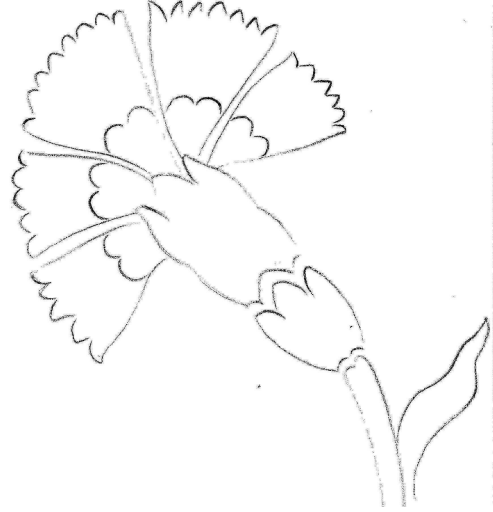
Aynı kompozisyon içerisinde yer alan bir başka karanfil motifi ise iki çanaklıdır. Her iki çanağın uçları sivri dişlidir. İlk çanak ikinci çanağa göre biraz daha kısadır. Her iki çanak arasında küçük bir hava payı yer alır. Yeşile yakın turkuaz renk ikinci çanakta, açık kobalt mavisi renk ise ilk çanakta kullanılmıştır. İkinci çanaktan hemen sonra beş dilimli taç yapraklar yer alır. Taç yapraklar kırmızı ile renklendirilmiş olup, uçları sivri dişlidir. Karanfil motifi yeşile yakın turkuaz ile renklendirilmiş ince bir sap ile bağlıdır. Bu sap üzerinde motifin turkuaz renkli, küçük bir yaprağı yer alır. (Resim-10, Çizim-11)

Resim 10: Panoda yer alan karanfil motifi
Çizim 11: Panoda yer alan karanfil motifi

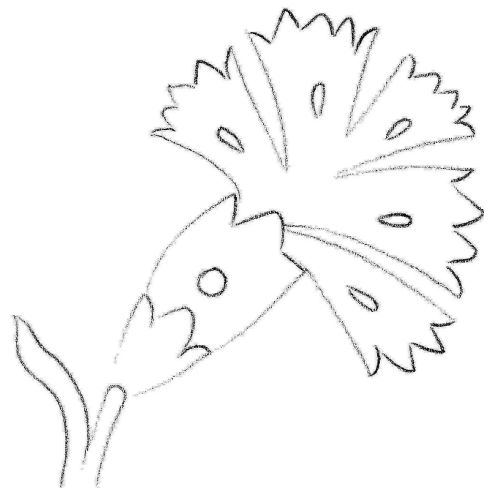
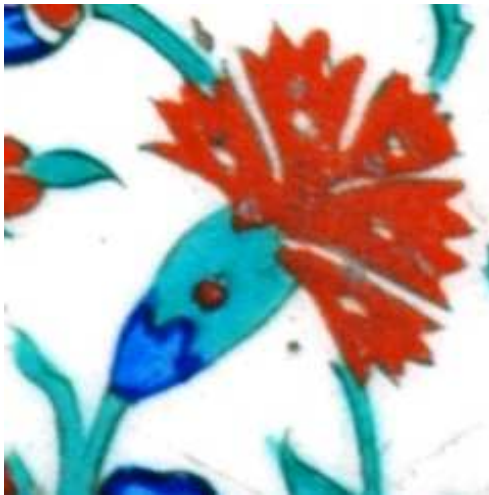
Aynı kompozisyon içerisinde yer alan bir sonraki karanfil motifi, iki çanaklıdır. Birinci çanak ikinci çanağa göre daha küçüktür. Her iki çanağın uçları sivri dişli olup, aralarında küçük bir hava payı bulunur. Birinci çanak açık kobalt mavisi, ikinci çanak ise yeşile yakın turkuaz renk ile boyanmıştır. İkinci çanaktan sonra beş dilimli taç yapraklar yer alır. Yelpaze şeklini çok iyi yansıtan taç yapraklar çanak kısmına doğru daralmaktadır. Daralan kısımlar açık kobalt mavisi ile hava payı bırakılarak renklendirilmiştir. Taç yaprakların geniş yüzeyleri, nefis bir kırmızı ile boyanmıştır. Motif, açık kobalt mavisi ile boyalı ince bir sap ile bağlanmıştır. Bu sap üzerinde küçük zarif turkuaz ile renklendirilmiş yapraklar da bulunur. (Resim-11, Çizim-12)

Resim 11: Panoda yer alan karanfil motifi
Çizim 12: Panoda yer alan karanfil motifi

Aynı pano içerisinde bulunana başka bir karanfil motifi de iki çanaklıdır. Birinci çanak ikinci çanağa göre daha küçüktür. Her iki çanağın uçları sivri dişlidir. Birinci çanak açık kobalt mavisi, ikinci çanak ise yeşile yakın turkuaz renk ile boyanmış olup, ortasında kırmızı renkli bir nokta bulunur. İkinci çanaktan sonra beş dilimli taç yapraklar yer alır. Yelpaze gibi açılmış olan taç yapraklar kırmızı ile renklendirilmiş olup, üzerleri beyaz bırakılmış damlalar ile süslenmiştir. Karanfil motifi, ince, uzun, hafif kıvrımlı, turkuaz renkli bir sapa bağlanmıştır. Bu sap üzerinde karanfilin turkuaz renkli küçük kıvrımlı yaprağı bulunur. (Resim-12, Çizim-13)

Resim 12: Panoda yer alan karanfil motifi
Çizim 13: Panoda yer alan karanfil motifi

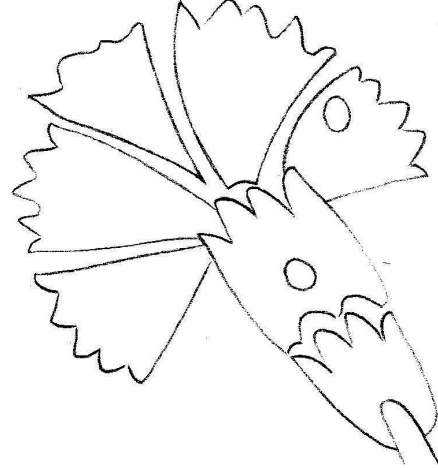

Aynı pano içerisinde yer alan bir sonraki karanfil motifi ise iki çanaklıdır. Her iki çanağın uçları sivri dişlidir. İlk çanak açık kobalt mavisi, ikinci çanak turkuaz renk ile

boyanmıştır. Her iki çanak arasında küçük bir hava payı yer alır. İkinci çanağın hemen üzerinde yelpaze gibi açılmış, beş dilimli taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların rengi kırmızıdır. Motif, açık kobalt mavisi ile renklendirilmiş bir sap ile bağlanmıştır. Bu sap üzerinde turkuaz renkli karanfil yaprağı yer almaktadır. (Resim-13, Çizim-14)

Resim 13: Panoda yer alan karanfil motifi

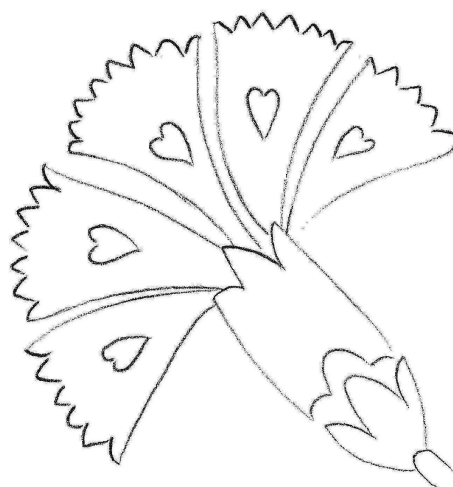
Çizim 14: Panoda yer alan karanfil motifi

Aynı pano içerisinde yer alan bir başka karanfil motifi de iki çanaklıdır. Her iki çanağın rengi yeşile yakın turkuaz olup, uçları sivri dişlidir. İlk çanak ikinci çanağa göre kısadır. İkinci çanaktan sonra beş dilimli taç yapraklar yer alır. Taç yapraklar kırmızı ile renklendirilmiş olup, içleri beyaz bırakılmış damlalarla süslenmiştir. Karanfil kobalt mavisi bir sap üstünde bulunur. Bu sap üstünde motifin yaprağı bulunmaz. (Resim-14, Çizim-15)

Resim 14: Panoda yer alan karanfil motifi

Çizim 15: Panoda yer alan karanfil motifi

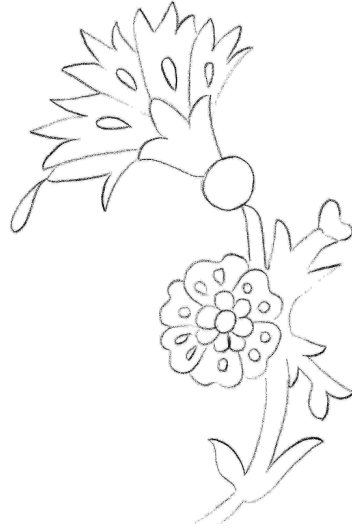

Resim 15: İç mekânda yer alan XVIII. yüzyıl Tekfur Sarayı Çinileri

Karanfil motifinin yer aldığı bir diğer çini pano, XVIII. yüzyıl Tekfur Sarayı çinileri olup, türbe içinin geneli bu karolarla kaplıdır. Bu çinilerde kompozisyon yukarıda anlatılan İznik çinilerine ait kompozisyonla aynıdır. Ancak gerek renk gerek desen olarak yer yer bozukluklar göze çarpmaktadır. Bunun dışında İznik çinilerinde muhteşem görünen kırmızılarının yerini kirli sarı almıştır. İki farklı döneme ait aynı kompozisyonda olan bu karoların aynı duvarda kullanılmış olması dönemlerin karşılaştırılması açısından çok önemlidir. (Resim-16, Çizim-16)

Resim 16: Panoda yer alan karanfil motifi
Çizim 16: Panoda yer alan karanfil motifi

Bir önceki paragrafta anlatılan tasarım içerisinde birbirinden farklı iki çeşit karanfil motifi bulunmaktadır. Bu karanfil motiflerinden biri tek çanaklıdır. Çanağın uçları sivri dişli olup, yeşile yakın turkuaz ile renklendirilmiştir. Çanağın altında sarı renk ile renklendirilmiş büyükçe bir daire yer alır. Bu daire de bir nevi çanak görevini üstlenmiş gibidir. Karanfil motifinin çanağından sonra beş dilimli taç yapraklar bulunmaktadır.

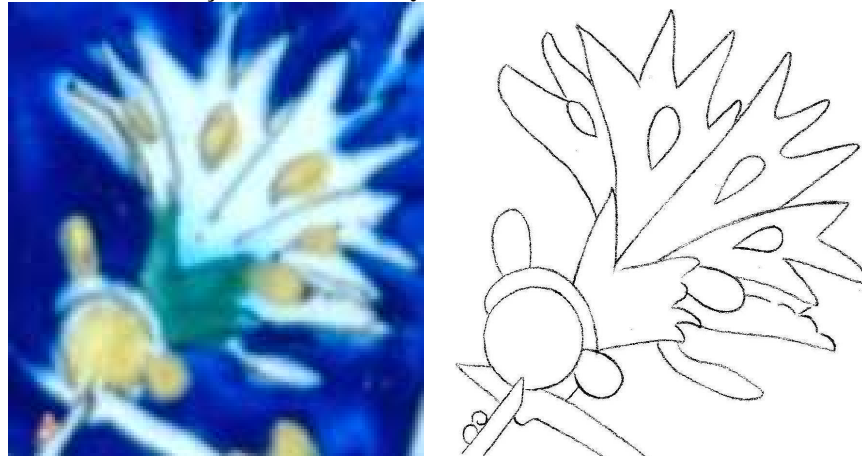
Taç yaprakların uçları sivri dişilidir. Taç yapraklar sarı ile renklendirilmiş olup, ortalarında beyaz bırakılmış damlalar yer alır. Motif, kobalt mavisi ile renklendirilen bir sap ile bağlanmıştır. Bu sap üzerinde karanfilin yaprakları bulunmaz.(Resim-17, Çizim-17)

Resim 17: Panoda yer alan karanfil motifi
Çizim 17: Panoda yer alan karanfil motifi

Aynı pano içerisinde yer alan diğer bir karanfil motifi de tek çanaklıdır. Çanağın uçları sivri dişli olup, yeşile yakın turkuaz ile renklendirilmiştir. Çanağın altında sarı renk ile renklendirilmiş büyükçe bir daire yer alır. Bu daire bir nevi çanak görevini üstlenmiş gibidir. Karanfil motifinin çanağından sonra beş dilimli taç yapraklar bulunmaktadır. Taç yaprakların uçları sivri dişilidir. Taç yapraklar beyaz bırakılmış olup, ortalarında sarı ile renklendirilmiş damlalar yer alır. Motif, kobalt mavisi ile renklendirilen bir sap ile bağlanmıştır. Bu sap üzerinde karanfilin yaprakları bulunmaz. (Resim-18, Çizim-18)

Resim 18: Panoda yer alan karanfil motifi
Çizim 18: Panoda yer alan karanfil motifi

Türbe içerisinde çıkış kapısının yan duvarlarında bulunan panolar lale ve karanfilden oluşan bir bordürle çevrelenmektedir. Maviye yakın turkuaz zeminli bu bordürün kompozisyonu, iki dal üzerine tasarlanmış olup, bir dalda laleler, diğer dalda karanfiller yer almaktadır. Beyaz zeminli lale, karanfil ve yaprakların ortaları kırmızı ile renklendirilmiştir.

Resim 19: Eyüp Sultan Türbesi, iç mekânda yer alan bordür çinisi

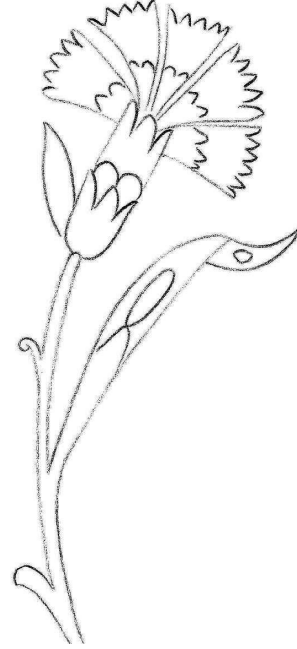

Bordür içerisinde yer alan karanfil motifi, iki çanaklıdır. Her iki karanfilin uçları sivri dişlidir. Birinci karanfilin üstünde, ikinci karanfilin içerisinde, kalp şeklinde kırmızı ile renklendirilmiş küçük bir yüzey bulunur. Ayrıca birinci çanağın sol kenarında beyaz bırakılmış, içi kırmızı nokta ile süslenmiş küçük bir yaprak bulunmaktadır. Birinci çanak beyaz, ikinci çanak ise kirli beyaz rengindedir. İkinci çanağın üzerinde beş dilimli taç yapraklar yer alır. Taç yapraklar kendi içinde sivri dişlidir. Taç yaprakların çanağa doğru daralan kısımları kırmızı geriye kalan geniş yüzeyleri beyaz ile renklendirilmiştir. Karanfil motifi, ince, beyaz bırakılmış bir sap ile bağlanmıştır. Bu sap üzerinde karanfilin kırmızı noktalarla renklendirilmiş zarif yaprakları bulunur.(Resim-20, Çizim-19)

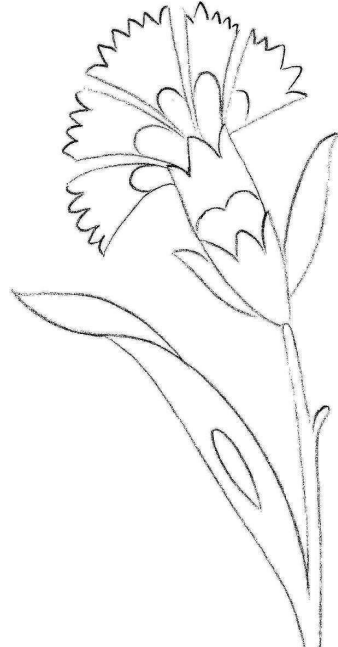
Bordür içerisinde yer alan diğer karanfil motifi de iki çanaklıdır. Her iki karanfilin uçları sivri dişlidir. Birinci karanfilin üstünde, ikinci karanfilin içerisinde, kalp şeklinde kırmızı ile renklendirilmiş küçük bir yüzey bulunur. Ayrıca birinci çanağın sol ve sağ kenarında biri büyük biri küçük iki yaprak bulunmaktadır. Birinci çanak beyaz, ikinci çanak ise kirli beyaz rengindedir. İkinci çanağın üzerinde beş dilimli taç yapraklar yer alır. Taç yapraklar sivri dişlidir. Taç yaprakların çanağa doğru daralan kısımları kırmızı geriye kalan geniş yüzeyleri beyaz ile renklendirilmiştir. Karanfil motifi, ince, beyaz

bırakılmış bir sap ile bağlanmıştır. Bu sap üzerinde karanfilin kırmızı noktalarla renklendirilmiş zarif yaprakları bulunur. (Resim-21, Çizim-20)

Resim 20: Bordür çinisi içerisinde bulunan karanfil motifi
Çizim 19: Bordür çinisi içerisinde bulunan karanfil motifi

Resim 21: Bordür çinisi içerisinde bulunan karanfil motifi
Çizim 20: Bordür çinisi içerisinde bulunan karanfil motifi

Türbe içinin muhtelif yerlerinde boş kalan alanları tamamlamak için gelişigüzel yerleştirilmiş çini karolar mevcuttur. Resimdeki karışık yerleştirilmiş karolar, türbenin sağındaki tek servili panonun yanına gelişigüzel yerleştirilmiştir. XVI. yüzyıl İznik çinisi olan bu karolarda renkler ve sır çok kalitelidir. Aynı yüzeyde karışık yerleştirilmiş bordür parçaları da yer almaktadır.

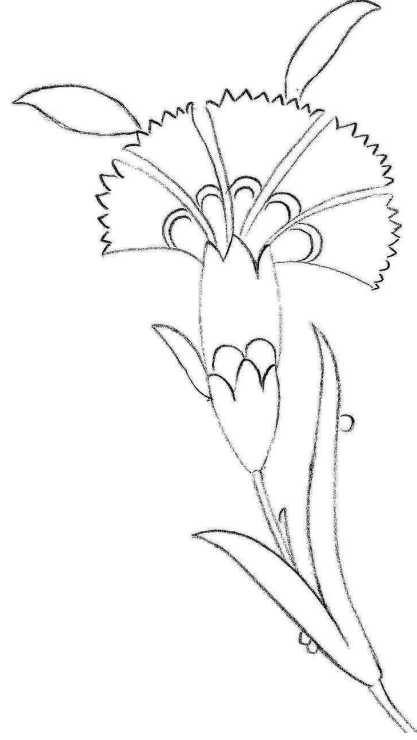
Resim 22: Eyüp Sultan Türbesi, çıkış kapısı yan duvarlarında yer alan süpürgelik çinisi

Türbe çıkış kapısının yanındaki duvarda bulunan bu düzenlemeler içerisinde süpürgelik çinileri ve ulama tasarımlar içerisinde karanfil motifleri bulunmaktadır. Süpürgelik çinisinde karanfil ve lale motiflerinin kullanılması ile oluşan tasarım bir vazodan çıkış yapmaktadır. Simetrik olan tasarımda laleler açık kobalt mavisi, karanfiller kırmızı renk ile boyanmıştır.

Süpürgelik kompozisyonu içerisinde yer alan karanfil motifi, iki çanaklıdır. Her iki çanak yeşile yakın turkuaz renkli olup, uçları sivri dişlidir. İkinci çanaktan sonra yer alan taç yapraklar altı dilimlidir. Yelpaze şeklini çok iyi yansıtan taç yapraklar çanak kısmına doğru daralmaktadır. Daralan kısımlar açık kobalt mavisi ile kenarları beyaz kalacak şekilde renklendirilmiştir. Taç yaprakların geniş yüzeyleri, nefis bir kırmızı ile boyanmıştır. Ayrıca taç yaprakların üstünde sağ ve sol tarafta turkuaz renkli küçük birer yaprakta yer alır. Motif, açık kobalt mavisi ile boyalı ince bir sap ile bağlanmıştır. Bu sap üzerinde küçük zarif turkuaz ile renklendirilmiş yapraklar bulunmaz. (Resim-23, Çizim-21)

Resim 23: Süpürgelik çinisi içerisinde bulunan karanfil motifi
Çizim 21: Süpürgelik çinisi içerisinde bulunan karanfil motifi

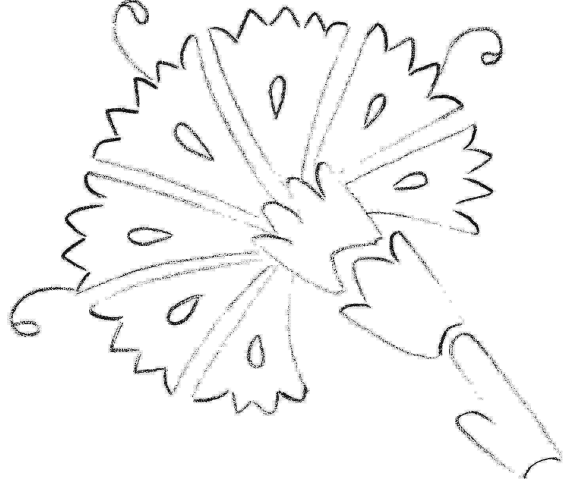
Türbenin çıkış kapısının yan duvarlarında sümbül, zambak, lale, karanfil motiflerinden oluşturulmuş ulama kompozisyon ile parça çiniler de bulunmaktadır.

Resim 24: Eyüp Sultan Türbesi, çıkış kapısı yan duvarlarında yer alan ulama çiniler

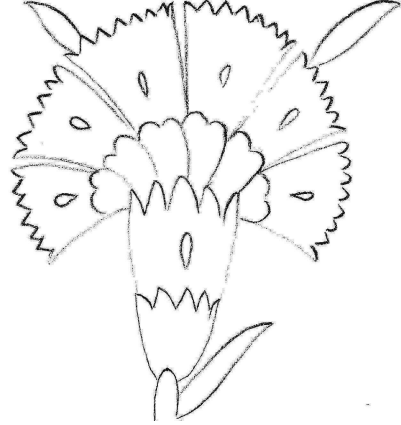
Ulama kompozisyon içerisinde yer alan karanfil motifi iki çanaklıdır. Her iki çanağın uçları sivri dişlidir. İlk çanak açık kobalt mavisi, ikinci çanak turkuaz renk ile boyanmıştır. Her iki çanak arasında küçük bir hava payı yer alır. İkinci çanağın hemen üzerinde yelpaze gibi açılmış yedi dilimli taç yapraklar bulunmaktadır. Taç yaprakların rengi kırmızı olup, içleri beyaz bırakılmış damlalarla süslenmiştir. Ayrıca taç yaprakların üzerinde üç adet sağ-sol ve ortada küçük helezonlar bulunur. Motif, koyu kobalt mavisi ile renklendirilmiş bir sap ile bağlanmıştır. Bu sap üzerinde karanfilin yaprağı bulunmaz. (Resim-25, Çizim-22)

Resim 25: Çıkış kapısı yan duvarlarında ki ulama çinilerde bulunan karanfil motifi
Çizim 22: Çıkış kapısı yan duvarlarında ki ulama çinilerde bulunan karanfil motifi

Parça çiniler içerisinde yer alan karanfil motifi iki çanaklıdır. Birinci çanak koyu kobalt mavisi, ikinci çanak ise turkuaz ile renklendirilmiştir. İkinci çanağın ortasında kırmızı renkli küçük bir damla bulunur. Çanaklardan hemen sonra altı dilimli taç yapraklara yer verilmiştir. Yelpaze şeklini çok iyi yansıtan taç yapraklar çanak kısmına doğru daralmaktadır. Daralan kısımlar açık kobalt mavisi ile renklendirilmiştir. Taç yaprakların geniş yüzeyleri soluk bir kırmızı ile boyanmıştır. Taç yaprakların üzerinde sağ ve sol tarafta turkuaz ile renklendirilmiş küçük yapraklar bulunur. Karanfil motifi küçük çini parçası üzerinde yer aldığı için nasıl bir sap üstünde yer aldığı bilinmemektedir. (Resim-26, Çizim-23)

Resim 26: İç mekânda yer alan parça çiniler içerisindeki karanfil motifi
Çizim 23: İç mekânda yer alan parça çiniler içerisindeki karanfil motifi

Parça çiniler içerisinde yer alan bir sonraki karanfil motifi ise tek çanaklıdır. Çanağın rengi turkuaz olup, uçları sivri dişlidir. Çanağın hemen üzerinde beş dilimli taç yapraklar yer alır. Taç yapraklar koyu kobalt mavisi ile renklendirilmiştir. Taç yaprakların üzerinde sola doğru küçük bir helezon bulunmaktadır. Karanfil motifi, turkuaz renkli çok ince bir sap ile bağlanmıştır. Bu sap üzerinde karanfilin turkuaz renkli ince, uzun zarif yapraklar bulunur. (Resim-27, Çizim-24)

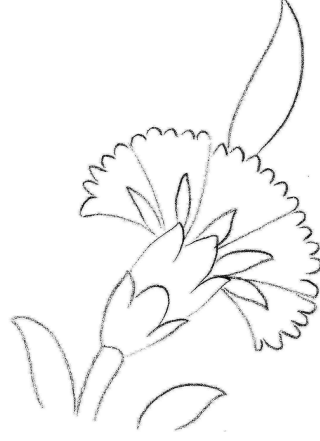
Resim 27: İç mekânda yer alan parça çiniler içerisindeki karanfil motifi
Çizim 24: İç mekânda yer alan parça çiniler içerisindeki karanfil motifi

Parça çiniler içerisinde yer alan bir sonraki karanfil motifi, kırmızı zeminli bir şemse içerisinde yer alır. Karanfil motifi, iki çanaklıdır. Her iki çanağın uçları sivri dişlidir. İlk çanak yeşile yakın turkuaz, ikinci çanak beyaz renklidir. İkinci çanağın üzerinde beş dilimli taç yapraklar yer alır. Taç yapraklar sivri dişlidir. Taç yaprakların çanağa doğru daralan kısımları içerisinde açık kobalt mavisi ile badem şeklinde noktalar vardır.

Karanfil motifi, kalın, beyaz bırakılmış bir sap ile bağlanmıştır. Bu sap üzerinde karanfilin yaprakları bulunmaz. (Resim-28, Çizim-25)

Resim 28: İç mekânda yer alan parça çiniler içerisindeki karanfil motifi
Çizim 25: İç mekânda yer alan parça çiniler içerisindeki karanfil motifi

Parça çiniler içerisinde yer alan bir sonraki karanfil motifi, kırmızı zeminli bir şemse içerisinde yer alır. Karanfil motifi, iki çanaklıdır. Her iki çanağın uçları sivri dişlidir. İlk çanak yeşile yakın turkuaz, ikinci çanak beyaz renklidir. İkinci çanağın üzerinde beş dilimli taç yapraklar yer alır. Taç yapraklar sivri dişlidir. Taç yaprakların çanağa doğru daralan kısımları içerisinde açık kobalt mavisi ile badem şeklinde noktalar vardır. Ayrıca taç yaprakların üzerinde turkuaz ve beyaz ile renklendirilmiş olan motife görece irice bir yaprak bulunur. Karanfil motifi, kalın, beyaz bırakılmış bir sap ile bağlanmıştır. Bu sap üzerinde karanfilin bir kısmı turkuaz ile renklendirilmiş olan yaprakları yer alır. (Resim-29, Çizim-26)

Resim 29: İç mekânda yer alan parça çiniler içerisindeki karanfil motifi
Çizim 26: İç mekânda yer alan parça çiniler içerisindeki karanfil motifi

Parça çiniler içerisinde yer alan bir başka karanfil motifi, kırmızı zeminli bir şemse içerisinde yer alır. Karanfil motifi, iki çanaklıdır. Her iki çanağın uçları sivri dişlidir.

Çanakların ikisi de beyaz bırakılmış olup, ilk çanağın ortasında kobalt mavisi, ikinci çanağın ortasında turkuaz renkli birer nokta yer alır. İkinci çanağın üzerinde beş dilimli taç yapraklar yer alır. Taç yapraklarda çanakta olduğu gibi beyaz bırakılmış olup, içleri kobalt mavisi birer nokta ile süslenmiştir. Ayrıca taç yaprakların üzerinde turkuaz ile renklendirilmiş olan motife görece irice bir yaprak bulunur. Karanfil motifi, ince, beyaz bırakılmış bir sap ile bağlanmıştır. Bu sap üzerinde karanfilin bir kısmı turkuaz ile renklendirilmiş olan yaprakları yer alır. (Resim-30, Çizim-27)

Resim 30: İç mekânda yer alan parça çiniler içerisindeki karanfil motifi
Çizim 27: İç mekânda yer alan parça çiniler içerisindeki karanfil motifi

Karşılaştırma: Fatih Sultan Mehmed'in yaptırmış olduğu Eyüp Sultan Türbesi'nin iç kısmı alt pencerelerin üst hizasına kadar tamamen çini ile kaplıdır. XV. yüzyıldan XVIII. yüzyıl sonuna kadar olan geniş bir döneme ait olan bu çiniler İznik, Kütahya ve Tekfur Sarayı çinilerinin renk ve motif özelliklerini çok iyi yansıtmaktadır. Birçok dönemin çini örneklerinin bir arada görülmesi, Eyüp Sultan Türbesi'nin en önemli özelliklerindedir.

Türbedeki karanfil motifleri XVI. ve XVII. yüzyıl çini sanatının tüm karakterini taşımaktadır. Genel olarak natüralist üsluptaki desenlerde görülen karanfil motiflerinin sırları parlak, renkleri canlıdır. Türbe içerisindeki karanfillere turkuaz, kobalt mavisi, sarı, beyaz ve kırmızı renkler hâkim olup, bazı karanfiller çok başarılı bir şekilde üsluplaştırılmıştır. Öyle ki üsluplaşmış bu karanfillere incelenen diğer yapılarda rastlanmamaktadır. Eyüp Sultan Türbesi içerisinde bolca ve değişik karanfil motifine yer verilmiş olması yapıyı diğer yapılardan ayıran en önemli unsur olmuştur.

2.2. Hırka-i Sadet Dairesi (1465)

Katalog No: 2

Resim, Çizim No: 33–51, 28–40

İnşaa Tarihi: 1465–1468

Yeri: Harem/Topkapı Sarayı

Banisi: Fatih Sultan Mehmet

Mimarı: Bilinmemektedir.

Hasoda, diğer adları ile Hasoda Kasrı, Sultanın Kış Odası, Hırka-i Saadet Dairesi, yakın zamanda da Emanet-ı Mukaddese ve Kutsal Emanetler Dairesi denilen Hasoda, Enderun Avlusunun kuzeybatı köşesinde, Ağalar Cami arkasındaki Hasoda Koğuşu ile Silahdar Hazinesi arasında yer almaktadır. Fatih döneminde yapılmış ve diğer padişahlar tarafından onartılmış olan hasoda, bir saray köşkü olup, sofa ve odaları içermektedir⁶³.

Sarayın 1465–1468 yılları arasındaki ilk yapım döneminde inşa edilmiş olan Hasoda, kubbeli dört odadan oluşan üst kat ile bu kata bir merdivenle bağlantılı bodrumdan oluşmaktadır. Binanın plan şeması dikdörtgen olup, etrafı revaklar ile çevrilidir⁶⁴. Girişteki ilk mekân, Kubbealtı'ndaki mermer şadırvandan dolayı Şadırvanlı Sofa ismi ile anılmıştır. Birinci kubbenin altında mermer şadırvan, ikinci kubbenin altında ise bir seki bulunmaktadır. Her iki kubbede aydınlık feneri bulunmakta olup, odanın duvarları XVI. ve XVII. yüzyıl çinileri ile kaplıdır. Girişin sağındaki ilk oda ise padişah ile görüşmeye gelenlerin kabul edildiği Arslanhane ismi ile de bilinen Arzhane'dir. Bu odanın duvarları da XVI. ve XVII. yüzyıl çinileri ile kaplıdır. Köşedeki ikinci oda ise dairenin en önemli bölümü olan Hasoda'dır. Daha yüksek bir kubbeye sahip bu oda İslam âleminin mukaddes emanetlerinin muhafaza edildiği bölümdür. Odanın iç duvarları İznik çinileri ile kaplıdır. Şadırvanlı Sofa'nın solunda ise günümüzde Destimal Odası da denilen Has Odalılar Koğuşu bulunmaktadır. Bu oda da kubbeli bir mekân

⁶³ SAKAOĞLU, Necdet (2005), *Tarihi Mekânları Kitabeleri ve Anıları ile Saray-ı Hümayun Topkapı Sarayı*, Deniz Bank Yayınları, s.205

⁶⁴ SEÇKİN, Nadide (1998), *Topkapı Sarayı'nın Biçimlenmesine Egemen Olan Tasarım Gelenekleri Üzerine Bir Araştırma (1453–1755)*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara, s.124

olup, duvarları çini ve çeşitli kitabelerle kaplıdır⁶⁵. Hasoda bugün ziyarete açık ve iyi durumdadır.

Çini Programı: Hasoda duvarları zeminden kubbeye kadar XVI. ve XVII. yüzyıl sıralı teknikli çiniler ile kaplıdır. Bu çinilerin kompozisyonlarında ağırlıklı olarak hatayi gurubu motifleri, natüralist üsluplu çiçekler ile rumi kullanılmıştır. Tasarımlara hâkim renkler ise kobalt mavisi, kırmızı, turkuaz ve yeşildir.

Resim 31: Hırka-i Sadet Dairesi iç genel görünüşü

Karanfil motifinin yer aldığı çiniler: Yapı içerisinde karanfil motifleri, şadırvanlı sofa, Arzhane, Hasoda ve Destimal odasının duvarlarını süsleyen panolar içerisinde görülmektedir. Yapı içerisinde karanfillere ilk olarak giriş kısmını oluşturan Şadırvanlı Sofa'da rastlanmaktadır. Şadırvanlı Sofanın sağ ve sol duvarlarında görülen şemselerden oluşmuş ulama pano içerisinde şemseler 20x20cm karonun yüzeyini doldurup diğer karoya da taşacak şekilde yerleştirilmiştir. Ayrıca panonun köşelerinde şemsenin dörtte biri de yer almaktadır. Şemselerin içleri simetrik kompozisyon

⁶⁵ ŞİMŞİRGİL, Ahmet (2005), *Taşa Yazılan Tarih Topkapı Sarayı*, Tarih Düşünce Kitapları/13, İstanbul, s.121

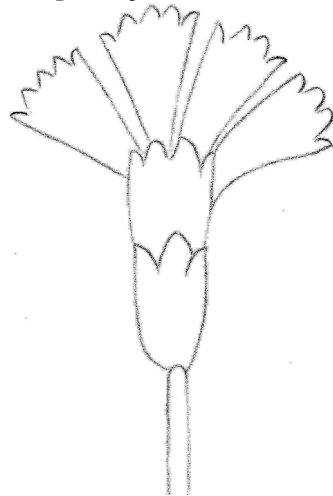
özelliğine sahip karanfil ve lalelerle süslenmiştir. Panoya hâkim renkler kırmızı, turkuaz ve açık kobalt mavisidir.

Resim 32: Hırka-i Sadet Dairesi, Şadırvanlı Sofa'da yer alan ulama pano

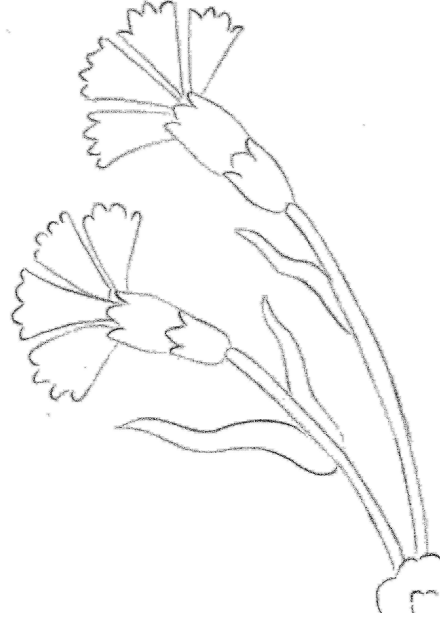

Bu pano içerisinde görülen karanfil motifi, iki çanaklı olup, uçları sivri dişlidir. Çanakların hemen üzerinde dört dilimden ve uçları sivri dişlerden oluşan taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların tamamı mercan kırmızısı ile boyanmıştır. Çanaklar ve motifin bağlandığı ince sap, yeşile çalan turkuaz rengi ile renklendirilmiştir. Motifin sapı üzerinde karanfil çiçeğine özgü ince, zarif, hafif kıvrımlı yapraklar bulunur. Yaprakların rengi turkuazdır. Bu karanfil motifi, yapı içerisinde defalarca tekrarlanmaktadır. (Resim-33, Çizim-28)

Resim 33: Şadırvanlı Sofa'da yer alan ulama pano içerisindeki karanfil motifi
Çizim 28: Şadırvanlı Sofa'da yer alan ulama pano içerisindeki karanfil motifi

Resim 34: Şadırvanlı Sofa'da yer alan ulama pano içerisindeki karanfil motifi
Çizim 29: Şadırvanlı Sofa'da yer alan ulama pano içerisindeki karanfil motifi

Şadırvanlı Sofanın solunda yukarıda anlatılan tasarımlardan başka sümbül, hatayi, lale, karanfil, zambak motiflerinden oluşan bir başka tasarımda göz doldurur. Yukarı doğru yükselen “S” kıvrımları üzerine orantılı bir şekilde yerleşen bu motiflerde mercan kırmızısı natüralist çiçeklerin taç yapraklarını, açık kobalt mavisi hatayi çiçeğini sümbülleri ve sapları, turkuaz renk yaprakları süslemektedir. Bu kompozisyon içerisinde farklı bir karanfil motifi daha tespit edilmiştir. (Resim-36, Çizim-300)

Resim 35: Hırka-i Sadet Dairesi, Şadırvanlı Sofa'da yer alan ulama pano

Resim 36: Şadırvanlı Sofa'da yer alan ulama pano içerisindeki karanfil motifi

Çizim 30: Şadırvanlı Sofa'da yer alan ulama pano içerisindeki karanfil motifi

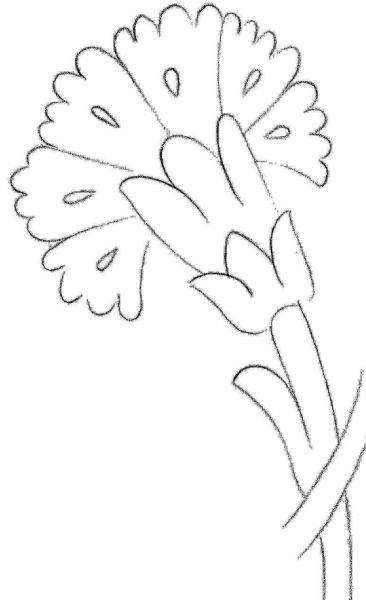
Karanfil motifi, iki çanaklı ve sivri dişlere sahiptir. İlk çanak kobalt mavisi, ikinci çanak turkuaz ile renklendirilmiştir. İkinci çanağın üzerinde beş dilimli ve sivri dişli, kırmızı renkli taç yapraklar bulunur. Karanfil motifi, turkuaz renkli bir sap üstünde yer alır. Bu sap üstünde motifin zarif kıvrımlı, turkuaz renkli yaprakları bulunur.

Yapı içerisinde giriş kapısının yanında yer alan şemselerden oluşmuş tasarımı çevreleyen bordür içerisinde de farklı bir karanfil motifi bulunmaktadır. (Resim-38, Çizim-31)

Resim 37: Hırka-i Sadet Dairesi, Şadırvanlı Sofa giriş kapısı yanında bulunan bordür

Resim 38: Şadırvanlı Sofa giriş kapısı yanında bulunan bordürdeki karanfil motifi
Çizim 31: Şadırvanlı Sofa giriş kapısı yanında bulunan bordürdeki karanfil motifi

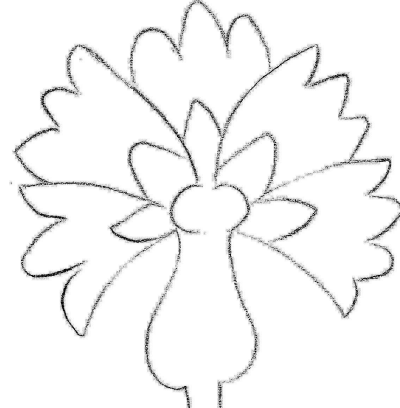
Karanfil, iki çanaklı olup, sivri dişlere sahiptir. İlk çanak, ikinci çanağa göre daha küçük ve beyaz bırakılmış, ikinci çanak ise turkuaz ile renklendirilmiştir. İkinci çanağın hemen üzerinde altı dilimli ve sivri dişli, beyaz bırakılmış taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların içleri kobalt mavisi birer nokta ile süslenmiştir. Karanfil motifi beyaz bırakılmış bir sap üstünde bulunmaktadır.

Yapının girişinde solda yer alan Destimal odasında 20 x 20cm karo yüzeyine şemselerin dikey olarak yerleştirilmesi ile oluşmuş bir diğer ulama tasarım içerisinde de karanfil motifi görülmektedir. Ancak bu karanfil tüm tasarım içerisinde yalnızca bir kez kullanılmıştır. (Resim-40, Çizim-32)

Resim 39: Hırka-i Sadet Dairesi, Destimal Odası'nda yer alan ulama pano

Resim 40: Destimal Odası'nda yer alan ulama pano içerisindeki karanfil motifi
Çizim 32: Destimal Odası'nda yer alan ulama pano içerisindeki karanfil motifi

Karanfil motifi, tek çanaklıdır. Çanağın hemen üzerinde beş dilimli ve sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların çanağa doğru daralan kısımları kırmızı ile

renklendirilmiş olup, geniş yüzeyleri beyaz bırakılmıştır. Karanfil motifi, yine beyaz bırakılmış olan bir sap üstünde bulunmaktadır.

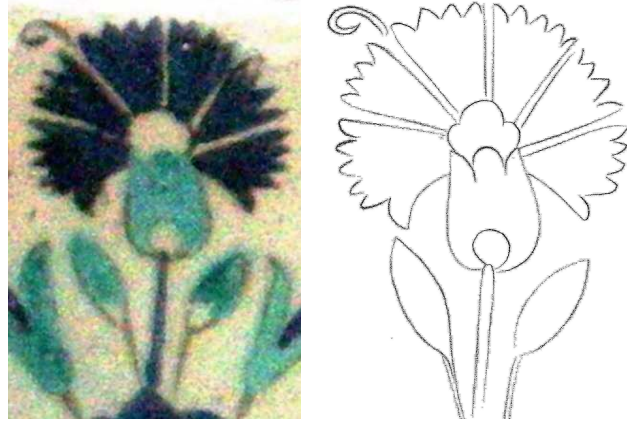
Şadırvanlı Sofa'nın solunda yer alan Arzhane odasında da karanfil motifleri görülmektedir. Bu odanın sol duvarı ve alt pencere yüzeyleri genellikle süpürgelik çiniler ile kaplanmıştır. Tasarım içerisinde karanfiller ayaklı bir vazodan lalelerle birlikte çıkış yapar. Motiflerin sapsarı bir gerdanlık ile bağlıdır. Kompozisyon simetrik özellik taşır. Tek tip olan karanfil motifi yapıda defalarca kullanılmıştır. Ayrıca aynı süpürgelik çinisi Hasoda, Arzhane duvarlarını da süslemektedir.

Resim 41: Hırka-i Sadet Dairesi, Arzhane Odasında yer alan süpürgelik çinisi

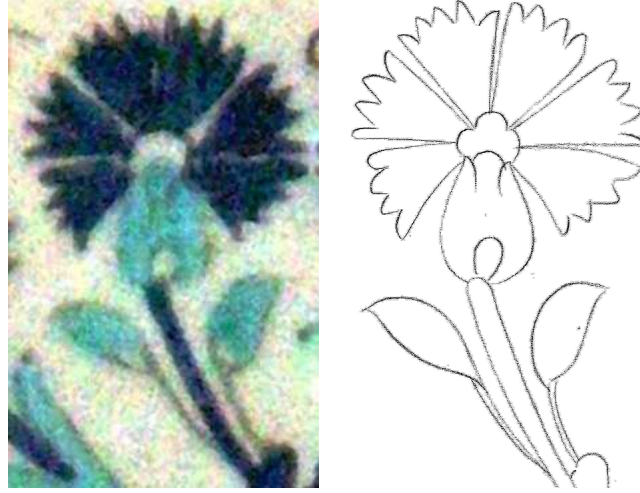

Karanfil motifi, tek çanaklı ve turkuaz renklidir. İnce bir çizgi şeklinde olan sap kısmının çanağa bağlandığı noktada ufak bir halka bulunur. Tohum kısmı ise küçük yarım daire şeklindedir. Taç yapraklar ise genellikle altı dilimlidir. Fakat tasarım içerisinde aynı özelliklere sahip karanfilin beş dilimli taç yapraklı olanları da vardır. Taç yapraklar açık kobalt mavisi ile renklendirilmiştir. Küçük benekler yapraklar üzerinde görülmez. Bu karanfil motifinde tohum kısmının çanak ve taç yapraklar arasında sıkışmış gibi çok küçük bir alanı kapladığı görülür. Motif gövdesinde küçük turkuaz renkli zarif yapraklara sahiptir. (Resim-42-44, Çizim-33-35)

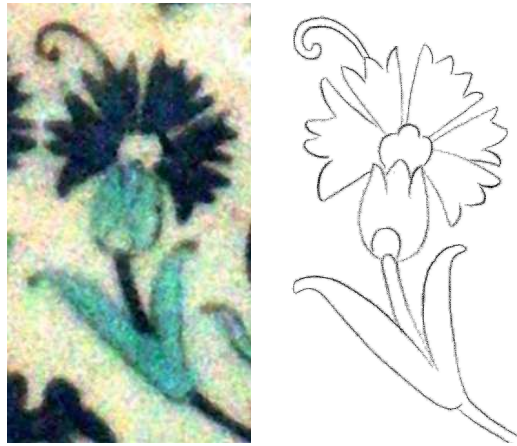
Resim 42: Arzhane Odasında yer alan süpürgelik çinisi içerisindeki karanfil motifi
Çizim 33: Arzhane Odasında yer alan süpürgelik çinisi içerisindeki karanfil motifi

Resim 43: Arzhane Odasında yer alan süpürgelik çinisi içerisindeki karanfil motifi
Çizim 34: Arzhane Odasında yer alan süpürgelik çinisi içerisindeki karanfil motifi

Resim 44: Arzhane Odasında yer alan süpürgelik çinisi içerisindeki karanfil motifi
Çizim 35: Arzhane Odasında yer alan süpürgelik çinisi içerisindeki karanfil motifi

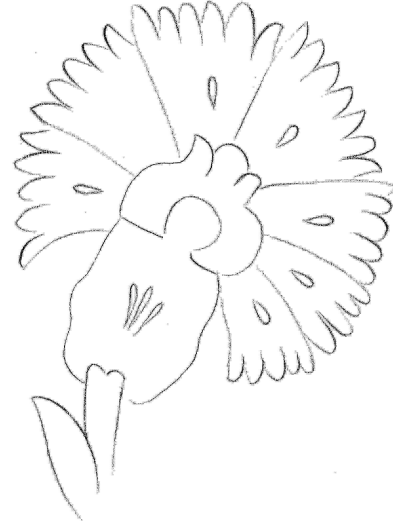
Yapının en önemli odası olan Hasoda çinileri içerisinde de karanfil motifleri görülmektedir. İlk karanfil motifi odanın giriş kapısında yer alan çinileri çevreleyen bordür içerisinde görülür. Bordürün kompozisyonu ise yarı stilize edilmiş çiçeklerden oluşmakta olup, motifler aşağı ve yukarı doğru kıvrımlar yaparak asimetrik bir özellik göstermektedir. Motifler üç iplik dal üzerine yerleştirilmiştir.

Resim 45: Hırka-i Sadet Dairesi, Hasoda giriş kapısında yer alan bordür

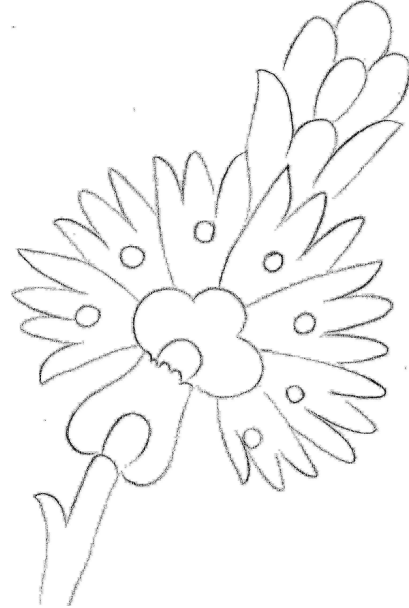

Karanfil motifi, tek çanaklıdır. Beyaz bırakılmış çanağın ortasında üç küçük çizgi yer alır. Çanağın hemen üzerinde nar şeklinde, turkuaz renkli bir tohumluk kısmı bulunur. Tohum kısmının içerisinde küçük, beyaz bırakılmış, bir damla görülmektedir. Çanağın üzerinde ise yedi dilimli ve sivri dişli taç yapraklar bulunmaktadır. Beyaz bırakılmış olan taç yaprakların içerisi birer siyah nokta ile süslenmiştir. Ayrıca taç yaprakların üzerinde turkuaz ile renklendirilmiş olan gonca motifi de yer alır. Karanfil motifi, beyaz bırakılmış bir sap üzerinde bulunmaktadır. (Resim-46-47, Çizim-36-37)

Resim 46: Hasoda giriş kapısında yer alan bordür içerisindeki karanfil motifi
Çizim 36: Hasoda giriş kapısında yer alan bordür içerisindeki karanfil motifi

Resim 47: Hasoda giriş kapısında yer alan bordür içerisindeki karanfil motifi
Çizim 37: Hasoda giriş kapısında yer alan bordür içerisindeki karanfil motifi

Bordür içerisinde yer alan bir başka karanfil motifi, tek çanaklıdır. Beyaz bırakılan çanağın sapa bağlanan kısmında kırmızı renkli bir nokta bulunmaktadır. Çanağın hemen üzerinde tohum kısmı gibi düşünülen penç motifi yer alır. Penç motifinin içi turkuaz ile renklendirilmiştir. Yedi dilimli ve sivri dişli, yelpaze gibi açılmış taç yapraklar penç motifinin üzerini süslemektedir. Beyaz bırakılan taç yaprakların içinde kırmızı renkli birer nokta bulunmaktadır. Taç yaprakların üzerinde beyaz bırakılmış bir gonca

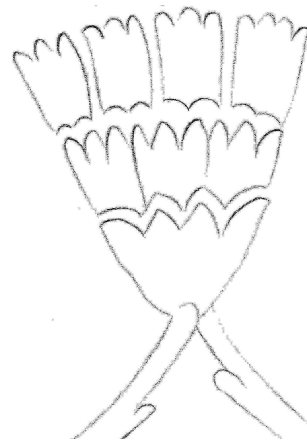
bulunmaktadır. Goncanın ortası kırmızı renk ile süslenmiştir. Karanfil motifi beyaz bırakılmış bir dal üstünde yer alır.

Hasoda'da solda karanfil ve lalelerden oluşturulmuş olan ulama tasarım içerisinde de birbirinden farklı iki karanfil motifi bulunmaktadır. Tasarım içerisinde yer alan karanfiller defalarca tekrarlanmıştır. Ulama tasarım içerisindeki karanfil motifi, tek çanaklı ve sivri dişlidir. Çanak açık kobalt mavisi ile renklendirilmiştir. Çanağın hemen üzerinde taç yapraklar yer almaktadır. Taç yapraklar iki kademeli olarak yerleştirilmiştir. (Resim-49, Çizim-38)

Resim 48: Hırka-i Sadet Dairesi, Hasoda sol duvarda bulunan ulama pano

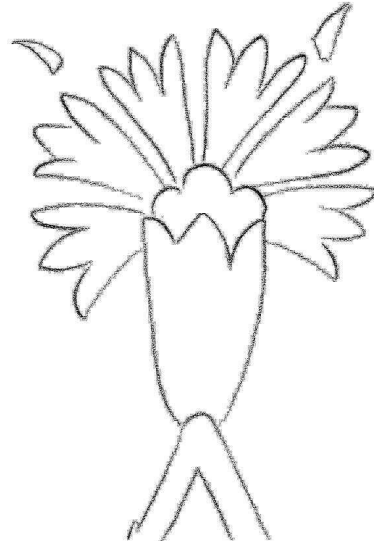
Resim 49: Hasoda sol duvarda bulunan ulama pano içerisindeki karanfil motifi
Çizim 38: Hasoda sol duvarda bulunan ulama pano içerisindeki karanfil motifi

İlk kademede üç dilimli, turkuaz renkli ve sivri dişli taç yapraklar bulunmaktadır. İkinci kademede ise dört dilimli, kobalt mavisi renkli ve sivri dişli yapraklar yer alır. Karanfil motifi, kobalt mavisi renkli iki sap üstünde bulunmaktadır. Bu saplar üstünde motifin turkuaz renkli S kıvrımlı yaprakları yer alır.

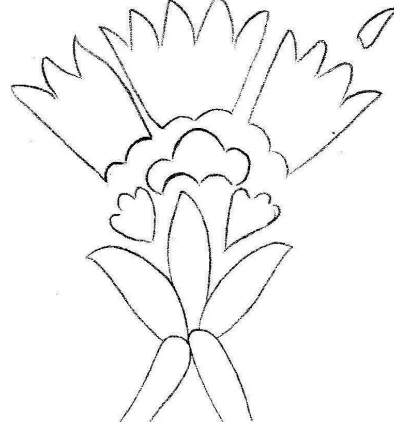
Ulama tasarım içerisindeki bir başka karanfil motifi ise tek çanaklı olup, sivri dişlidir. Çanağın rengi turkuazdır. Çanağın hemen üzerinde üç boğumlu, beyaz bırakılmış, bir tohumluk kısmı bulunur. Altı dilimli, turkuaz renkli ve sivri dişli olan taç yapraklar, tohumluk kısmının üzerine çok dengeli bir şekilde yerleştirilmiştir. Taç yaprakların üzerinde turkuaz renkli sağ ve sola doğru kıvrımlı motifin küçük yaprakları bulunmaktadır. Karanfil, kobalt mavisi renkli iki sap ile bağlıdır. Bu sap üzerlerinde motifin turkuaz renkli S kıvrımlı iki yaprağı yer almaktadır. (Resim-50, Çizim-39)

Resim 50: Hasoda sol duvarda bulunan ulama pano içerisindeki karanfil motifi
Çizim 39: Hasoda sol duvarda bulunan ulama pano içerisindeki karanfil motifi

Ulama tasarım içerisinde yer alan bir başka karanfil motifi ise çok farklı bir çanağa sahiptir. Yonca şeklini andıran turkuaz renkli üç yaprağa sahip çanak kısmının üzerinde iki kademeli taç yapraklar yer alır. Birinci kademede yer alan taç yapraklar kobalt mavisi ile renklendirilmiş olup, şekli tam olarak belirgin değildir. İkinci kademede yer alan taç yapraklar ise üç dilimli ve turkuaz renklidir. Karanfil motifi kobalt mavisi renkli bir sap üzerinde yer alır. Bu sap üstünde karanfilin S kıvrımlı turkuaz renkli yaprakları da bulunmaktadır. (Resim-51, Çizim-40)

Resim 51: Hasoda sol duvarda bulunan ulama pano içerisindeki karanfil motifi
Çizim 40: Hasoda sol duvarda bulunan ulama pano içerisindeki karanfil motifi

Karşılaştırma: Sarayın ilk yapım döneminde inşa edilen Hırka-i Sadet Dairesi dört büyük görkemli odaya sahiptir. Her birinin ayrı ayrı isimlerinin olduğu bu dört büyük oda dış mekânın tersine zeminden kubbeye kadar XVI. ve XVII. yüzyıl sıraltı teknikli yoğun çiniler ile kaplıdır.

Bu çiniler içerisinde yer alan karanfiller, XVII. yüzyıl çini sanatının renk ve motif özelliklerini çok iyi yansıtmaktadır. Daire içerisindeki karanfillere turkuaz, kobalt mavisi, beyaz renkler hâkim olup, çok başarılı bir şekilde resmeden tarafından üsluplaştırılmıştır. Kendine has bir tarza sahip olan bu karanfil motiflerine incelenen başka yapılar da rastlanmamaktadır. Karanfil motifleri genellikle natüralist üsluplu tasarımlar içerisinde ve bordürlerde görülmekte olup, ulama kompozisyon ve şemse içerisinde yer alanları da vardır. Ayrıca yapının süpürgelik çinileri içerisinde bulunan karanfili Yeni Cami, Topkapı Sarayındaki Gözdeler Taşlığı, Revan Köşkü, Valide Sultan Dairesi, IV. Mehmet Kasrı, Şehzade Dairesi ve Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi süpürgelik karanfili ile birebir aynıdır. Yapıda şemse içerisinde yer alan karanfil motifi de bulunduğu kompozisyonu ile birlikte Beylerbeyi Cami'sindeki ile birebir aynıdır.

2.3. Hadım İbrahim Paşa Cami (1551)

Katalog No: 3

Resim, Çizim No: 52–53, 41

İnşaa Tarihi:1551

Yeri: Silivrikapı

Banisi: Hadım İbrahim Paşa

Mimarı: Mimar Sinan

İstanbul'da Silivrikapı'da yer alan Hadım İbrahim Paşa Cami'i 1551 yılında Mimar Sinan tarafından inşa edilmiştir. Eser, kare planlı ve tek kubbeli bir yapıdır. Yapının kütlesi, dışarıdan kübik bir blok halinde yükselmektedir. Caminin yuvarlak kasnaklı kubbesi, alttan mukarnaslı bir konsolla desteklenen istiridye kabuğu şeklini andıran tromplara oturturulmuştur. Tromplar, yapıyı üç yönden kuşatan payanda duvarları üzerinde yer alır. Bu şekilde yapıyı ferahlatan, ileriye doğru çıkıntı yapan mekânlar elde edilmiştir⁶⁶. Yan duvarlarda ve kuzey duvarında maksureler oluşturularak mekâna derinlik kazandıran bu tasarım bir yandan da Sinan'ın ilk olarak, tromplarla doğrudan duvarlara oturan bir kubbe yerine sekiz dayanaklı bir strüktürü denemesi açısından önemlidir⁶⁷. Caminin üç tarafı kesme taş ve tuğla örgülü, son cemaat yerinin duvarı ise sadece kesme taştandır.

Sivri kemerli beş kubbeli, altı mermer sütuna oturan son cemaat yeri iki taraftan hafifçe taşkındır. Son cemaat yerindeki cami duvarına göre nişlerin içinden geçilerek batıda minareye, doğuda ise küçük bir mekâna çıkılmaktadır. Mukarnaslı tromplar üzerine oturan orta kubbe yükseltilmiş ve dışarıdan dilimlenerek belirtilmiştir. Diğer kubbelere geçişler ise pandantiflerle sağlanmıştır. Harim bölümüne mukarnas örtülü, mermer söveli, renkli taş kakmalı kapıdan girilir. Zarif bir işçilikle yapılan kapı kanatlarında sedef ve yüzeylerinde on kollu yıldız şeklinde geometrik geçmelerle tasarlanmış bitkisel bezemeler görülmektedir.

---

⁶⁶ ASLANAPA, Oktay (1988), *Mimar Sinan'ın Hayatı ve Eserleri*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara, s. 28–30

⁶⁷ OKÇUOĞLU, Tarkan (1995), “*Hadım İbrahim Paşa Cami*”, İstanbul Ansiklopedisi, C.3, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, s.490–491

Harim mekânında kubbenin içi ve pencere alınlıkları ve üst kat pencerelerinin çerçeveleri klasik üslupta kalem işleri ile bezelidir. Caminin minberi, ajurlu korkulukları ve mukarnas kapısı ile mermer işçiliğine çok güzel bir örnektir. Müezzin mahfeli ise içlerine altın yıldızların kakıldığı, altıgen geometrik geçmelerle oluşturulmuş bir bantla çevrilidir. Son olarak camiye kuşatan çevre duvarının içinde, üç yöndeki kapılardan girilebilen ağaçlı, büyük bir avlu yer almaktadır.

Çini Programı: Cami içerisinde XVI. yüzyıl sıratlı teknikli çinilerinin güzel örnekleri yer almaktadır. Camide çinili yüzeyler sadece son cemaat yerinde görülmektedir. Burada yer alan sivri kemerli üç pencere alınlığında, lacivert zemin üzerine beyaz sülüs ile ayetler yazılmıştır. Yazı içerisinde harflerin gözleri turkuaz renk ile boyanmış, içerisinde ise yer yer lale, karanfil, rumi motifleri boşlukları doldurma amaçlı kullanılmıştır.

Karanfil motifinin yer aldığı çiniler: Hadım İbrahim Paşa Camii'nde karanfil motifi son cemaat yerinin sol tarafında yer alan pencere alınlığı içerisinde tek çeşit olarak görülür. Zemini koyu kobalt mavisi ile boyanmış olan pencere alınlığı içerisinde yazı boşlukları lale, karanfil, rumi motifleri ile süslenmiştir. Alınlık içerisinde simetrik bir şekilde yer alan karanfil motifi, iki çanaklıdır. Her iki çanakta yuvarlak hatlara sahip üç dişten oluşur. Çanakların rengi turkuazdır.

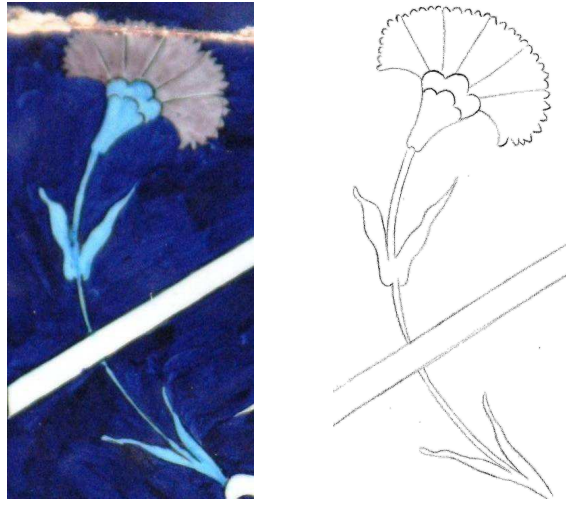
Resim 52: Hadım İbrahim Paşa Cami pencere alınlığı

Taç yapraklar, üst üste yer alan çanaklardan sonra gelmektedir. Sekiz dilimden oluşan taç yaprakların dişleri çanakların aksine sivridir. Sade bir görüntü sergileyen karanfil motifinin en dikkat çekici yeri taç yapraklarının rengidir. Yapraklar, alışılmış renklerin dışına çıkılarak mor ile renklendirilmiştir. Yapılan incelemede, bu rengin karanfillerde çok nadir kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu rengin uzaktan bakıldığında diğer renkler

arasında zayıf kalması zamanla bu rengin yok olmasına neden olmuştur⁶⁸. Hadım İbrahim Paşa Cami'sinde pencere alınlığı içerisinde yer alan karanfil motifinde taç yaprakların mor, zemin renginin koyu kobalt mavisi olması gerçektende motifin seçilmesinde zorluk oluşturmuştur. Buna karşın karanfil motifi tüm renkliliği ve yapısal sadeliği ile görenleri kendine hayran bırakmaktadır. Karanfil motifi yine turkuaz renkli bir sap ile bağlanmıştır. Bu sap üstünde aynı renkten zarif S kıvrımlı yapraklar bulunur. (Resim-53, Çizim-41)

Resim 53: Pencere alınlığındaki karanfil motifi
Çizim 41: Pencere alınlığındaki karanfil motifi

Karşılaştırma: Mimar Sinan'ın mütevazı yapılarından biri olan Hadım İbrahim Paşa Cami'sinde çini örnekleri sadece son cemaat yerinde görülmektedir. Bu çiniler XVI. yüzyıl sıraltı teknikli çinilerin renk ve motif özelliklerini çok iyi yansıtmaktadır. Hadım İbrahim Paşa Cami'sinde karanfil motifi son cemaat yerinin sol tarafında yer alan pencere alınlığı içerisinde görülür. Karanfil motifine turkuaz ve mor renkler hâkimdir. Diğer yapılardaki karanfillerden ayrılan en önemli ögesi taç yaprakların renklendirilmesinde kullanılan bu mor renk olmuştur. Ancak taç yaprakların mor, alınlığın zemin renginin koyu kobalt mavisi olması, karanfil motifinin alınlık içerisinde seçilmesinde zorluk oluşturmuştur. Taç yapraklarda görülen mor renge incelenen diğer hiçbir yapıda rastlanmamaktadır. Bu durum Hadım İbrahim Paşa Cami'sinin karanfil motifini farklı kılmıştır.

⁶⁸ YETKİN, Şerare (1986), Anadolu'da Türk Çini Sanatının Gelişmesi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, s.

2. 4. Şehzade Mehmet Türbesi (1555)

Katalog No: 4

Resim, Çizim No: 54–56, 42

İnşaa Tarihi:1555

Yer: Bursa

Banisi: Sultan II. Selim

Mimarı: Belli değil

Şehzade Mehmet Türbesi, Bursa Muradiye’de, Sultan II. Murat ve Şehzade Alâeddin türbelerinin güney batısındadır. Kanuni Sultan Süleyman’ın Konya Ovası’nda boğdurduğu oğlu Şehzade Mustafa’ya (1515–1553) ait olan türbenin kapısı üzerindeki kitabede, Kanuni Sultan Süleyman’ın oğlu Sultan II. Selim tarafından 1555’te yaptırıldığı yazılıdır⁶⁹. Türbe sekiz köşeli plana sahip olup, üzeri sekizgen kasnağa oturan bir kubbe ile örtülüdür. Duvarları üç sıra tuğla, bir sıra kesme taştan örülmüştür.

Türbede girişin önüne bir revak yapılmak istenmiş; fakat bundan vazgeçilmiştir. Basık kemerli giriş açıklığından geçilerek girilen türbe, alt ve üst kısım planları; itibari ile farklılık gösterir. Bu durumu daha evvel bir başkası için yapılan türbenin Şehzade Mustafa’ya tahsisinden sonraki değişiklikle alakalı olduğunu açıklayanlar olmuştur.

Oysa yapı, hem kitabesi, hem de inşa özellikleri itibariyle Şehzade Mustafa’ya aittir. Mekânı süsleyen çini kaplamaların üst seviyesinden itibaren köşelerden pilasterler yükselerek yukarıda kemerlerle birbirine bağlanır. Pilasterler arasındaki yüzeylerin zengin kalem işi bezemelere sahip oldukları tespit edilerek bu motifler ve kompozisyonlar yenilenmiştir. Mekân alt ve üst sırada açılmış pencerelerle yeterli bir ışığa sahiptir⁷⁰. Türbe içerisinde Şehzade Mustafa’dan başka Kanuni Sultan Süleyman’ın oğlu Şehzade Orhan, Kanuni Sultan Süleyman’ın eşi, Şehzade Mustafa’nın annesi Mahi Devran Hatun ve kime ait olduğu bilinmeyen bir çocuk mezarı bulunmaktadır.

⁶⁹ ÖNKAL, Hakkı (1999), *Selçuklu-Osmanlı Sultanları ve Türbeleri*, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, s.52

⁷⁰ ASLANAPA, Oktay (1993), *Türk Sanatı*, Remzi Kitap Evi, İstanbul, s.286

Çini Programı: Türbenin iç mekânı zeminden itibaren yaklaşık üç metre yüksekliğe kadar XVI. yüzyıl sıra altı teknikli İznik çinileri ile kaplıdır. Türbenin çinilerinin Adana Ramazanoğlu Cami ve Türbesi ile birlikte bilinen en erken kırmızılı İznik çinileri olduğu söylenmektedir⁷¹.

Resim 54: Şehzade Mehmet Türbesi iç mekân görünüşü

Türbenin içi lale, sümbül, karanfil, narçiçeği, hatayi, zambak ve yaprak motiflerinin kullanılması ile oluşturulmuş bir tasarım ile çepeçevre süslenmiştir. Çinilerde hâkim renkler, turkuaz, kırmızı, kobalt mavisi ve yeşil renkleridir. Ayrıca, Çini kaplamaların üzerinde koyu kobalt mavisi zemin üzerine yazılmış Ayet-ül Kürsi yazı kuşağı mekânı çepeçevre dolanmaktadır.

Karanfil motifinin yer aldığı çiniler: Karanfil motifi, türbenin içerisini pencere hizalarına kadar çepeçevre kaplayan kompozisyon içerisinde görülmektedir. Zemini beyaz olan tasarımda lale, zambak, karanfil, hatayi, narçiçeği ve yaprak motifleri yukarıya doğru ilerleyen bir kompozisyon sergiler. Tasarım içerisinde motif defalarca tekrarlanmıştır.

Tasarım içerisinde birbirinden farklı üç değişik karanfil motifi tespit edilmiştir. Bu Karanfillerden ilki ince, uzun, iki çanaklı ve sivri dişlidir. Çanaklardan ilki turkuaz, ikincisi açık kobalt mavisi ile boyanmıştır. İkinci çanağın hemen üzerinde yelpaze gibi

⁷¹ ÖNEY, Gönül (1976), *Türk Çini Sanatı*, Yapı Kredi Bankası Yayınları, İstanbul, s.104–105

açılmış yedi dilimli ve sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yapraklar kırmızı ile renklendirilmiş olup, ortalarında beyaz bırakılmış birer damlalar bulunur. Taç yaprakların üzerinde kalın, içi kırmızı ile boyanmış helezon gibi düşünülmüş bir çıkıntı bulunur. Son olarak motif turkuaz boyalı bir sap ile bağlanmıştır. Bu sap üstünde karanfilin turkuaz renkli küçük yaprağı bulunur.

Resim 55: Şehzade Mehmet Türbesi iç mekân panosu

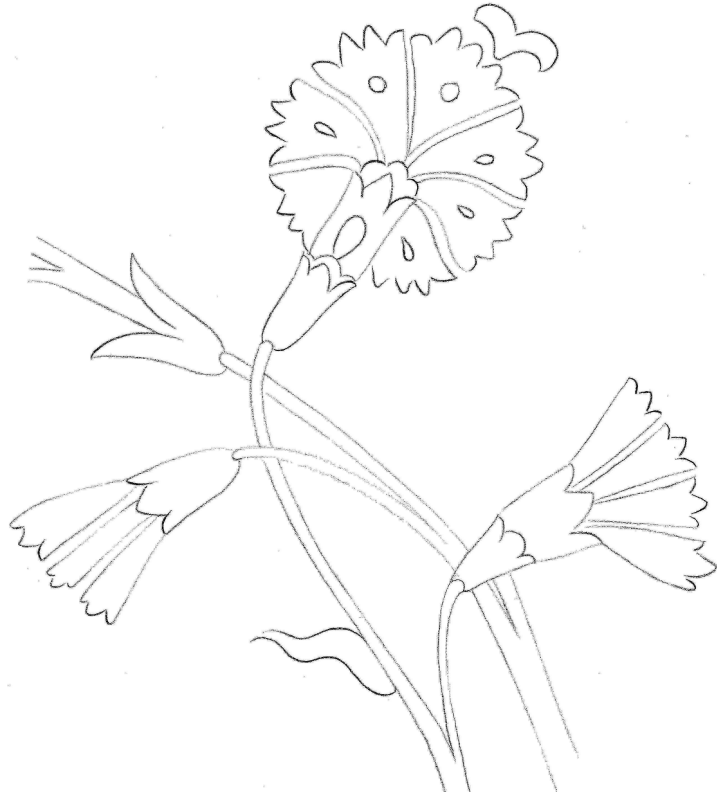

Aynı pano içerisinde bir başka karanfil motifi ise, tek çanaklı ve sivri dişlidir. Karanfil goncası görünümündeki motifin çanağından sonra üç dilimli, sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yapraklar yan yana dizilmiş ince, uzun çubuk görünümünde olup, kırmızı ile renklendirilmiştir. Motif, turkuaz boyalı ince bir sap ile bağlanmıştır. (Resim-56, Çizim-42)

Resim 56: Türbenin iç mekân panosu içerisinde yer alan karanfil motifi

Çizim 42: Türbenin iç mekân panosu içerisinde yer alan karanfil motifi

Aynı pano içerisinde yer alan bir başka karanfil motifi ise, iki çanaklı ve sivri dişlidir. Karanfil goncası görünümündeki motifin ilk çanağı turkuaz, ikinci çanağı ise açık kobalt mavisi ile boyanmıştır. İkinci çanaktan sonra dört dilimli sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yapraklar yan yana dizilmiş ince, uzun çubuk görünümünde olup, kırmızı ile renklendirilmiştir. Motif son olarak turkuaz boyalı ince bir sap ile bağlanmıştır.

Karşılaştırma: Erken dönem yapılarından biri olan Şehzade Mehmet Türbesinin iç mekânı zeminden itibaren yaklaşık üç metre yüksekliğe kadar XVI. yüzyıl sıra altı teknikli İznik çinileri ile kaplıdır.

Türbenin çinilerinin bilinen en erken kırmızılı İznik çinileri olduğu söylenmektedir⁷². Bu çiniler XVI. yüzyıl çiniciliğinin renk ve motif özelliklerini çok iyi yansıtmaktadır. Türbenin içi lale, sümbül, karanfil, narçiçeği, hatayi, zambak ve yaprak motiflerinin kullanılması ile oluşturulmuş bir tasarım ile çepeçevre süslenmiştir. Karanfil motifi, türbenin içerisini pencere hizalarına kadar çepeçevre kaplayan bu kompozisyon içerisinde görülmektedir. Karanfil motifine turkuaz, kobalt mavisi ve kırmızı renkler çok başarılı bir şekilde uygulanmıştır. Bu tasarımda kullanılan bazı karanfiller Sultan Ahmet Camisi içerisinde yer alan karanfilleri hatırlatır.

---

⁷² ÖNEY, Gönül (1976), *Türk Çini Sanatı*, Yapı Kredi Bankası Yayınları, İstanbul, s.104–105

2.5. Hürrem Sultan Türbesi (1557)

Katalog No: 5

Resim, Çizim No: 47–66, 43–48

İnşaa Tarihi: 1557

Yeri: İstanbul - Süleymaniye

Banisi: Kanuni Sultan Süleyman

Mimarı: Mimar Sinan

Mimari: Süleymaniye haziresi içerisinde yer alan türbe, kesme taşla kaplı sekizgen gövdenin, kubbe ile örtülmesinden oluşmuş üç kemer gözlü revaklı bir yapıdır. Üzeri geniş mermer levhalarla düz örülmüş olan revakın iki yanında sekiler yapılmış, sütunların arasına ise mermerden korkuluklar yerleştirilmiştir⁷³.

Resim 57: Hürrem Sultan Türbesi iç genel görünüş

⁷³ ASLANAPA, Oktay (1988), *Mimar Sinan'ın Hayatı ve Eserleri*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara, s.144

Türbe içerisinde Hürrem Sultan'dan başka Sultan II. Selim'in şehzadesi Mehmet ile Kanuni Sultan Süleyman'ın kız kardeşi Hatice Sultan'ın kızı Hanım Sultan gömülüdür. Geçme tarzında örülmüş basık kemerli ve geniş mermer söveli kapısı, bir niş içerisinde yer alır. Dikdörtgen çerçeveye sahip mermerden yapılmış nişin köşelerinin sertliği kavislerle giderilmiş, üstünde ise Bursa kemeri ile sonlandırılmıştır⁷⁴. Kapının üstünde yer alan dikdörtgen çerçevede Kelime-i Tevhid yazılıdır. Eser, dışta sekiz kenarlı poligonal plan şemasına sahip iken, içte on altı kenarlı poligonal bir plan şeması sergilemektedir. Türbenin üzeri yuvarlak kasnaklı bir kubbe ile örtülmüştür. Bu kasnağın üzerine de kabartma olarak ayetler yazılmıştır. Türbede her cephe altı üstlü pencere grupları ile aydınlatılmaktadır. Düz atkılı ve mermer söveli alt pencerelerin üzerinde sivri kemerler bulunur. Üste yer alan alçı pencereler ise sivri kemerlidir⁷⁵.

Türbede çini süslemeler dışında ağaç işlerine ve kalem işlerine de geniş yer verilmiştir. Kubbe içerisinde kalem işinden bitkisel kompozisyonlar yapılmıştır. Kapı kanatlarında, pencere kanatlarında, sanduka şebekelerinde ağaç işçiliği kullanılmış, özellikle künde kari tekniği hemen hemen tüm ağaç işlerinde kullanılmıştır

Çini Programı: Haseki Hürrem Sultan Türbesi, XVI. yy sıraltı çini süslemeleri ile dikkati çekmektedir⁷⁶. Türbe, sıraltı tekniğinin uygulandığı ilk mezar yapılarından. Hürrem Sultan Türbesi, dış görünüşü itibarıyla, klasik devirde inşa edilmiş birçok türbe ile benzerlik içinde olmasına rağmen içinde yer alan çiniler, renk ve kompozisyonları ile çok özel bir yere sahiptir.

Türbede kapı açıklığının her iki yanında, iç ve dış mekânda görülen çinilerle alakası olmayan renkli sır teknikli çinilerde bulunmaktadır. Kapı girişinin kemeri ise, hatayi, gonca, yaprak ve rumilerden oluşmuş bir tasarım ile kaplıdır. Tasarım beyaz zemin üzerine koyu kobalt mavisi, turkuaz ve kırmızı ile renklendirilmiştir. Burada motifler iç ve dış mekânda yer alan çinilerde olduğu gibi en küçük detayına kadar çok belirgindir. Bu durum XVI. yüzyıl Çini Sanatı'nın ve İznik atölyelerinin erişmiş olduğu teknik üstünlüğü bir kez daha göstermektedir. Öyle ki kullanılan sırlar parlak ve çatlaksız, renkler canlı ve dinamik, tasarımları süsleyen motifler ise yumuşak kıvrımları ve geçişleri ile son derece zariftir.

⁷⁴ KUBAN Doğan,(2007), *Osmanlı Mimarisi*, Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul, s.294

⁷⁵ ÖNKAL, Hakkı (1992), *Osmanlı Hanedan Türbeleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, s.145

⁷⁶ ÖNEY, Gönül (1976), *Türk Çini Sanatı*, Yapı Kredi Bankası Yayınları, s.108

Türbeden içeriye girildiğinde niş çinileri hemen dikkatleri üzerine toplamaktadır. Niş çinileri mihrabın mukarnas dolgularının kenarlarında oluşan boşlukları kaplamaktadır. Niş çinileri beş ve altı kademeli olduklarından iki çeşittir denilebilir. Beş kademeli niş panoları içerisinde, koyu kobalt mavisi zemin üzerinde siyah gövdeli, bahar açmış ağaç motifi tüm güzelliği ile yer alır. Ağacın çiçeklerinin yaprakları zemin renginden dolayı beyaz bırakılmış, ortaları ise kırmızı boyanmıştır. Beyaz yapraklar üzerinde yer alan siyah noktacıklar tasarımı hareketlendirerek, ince bir detay katmıştır. Bahar ağacının yapraklarında ve guncalarında ise yeşile yakın turkuaz renk kullanılmıştır. Ağacın kök kısmını ise natüralist çiçeklerden lale ve karanfil motifleri ile yapraklar süslemiştir. Bahar ağacını ince bir bordür çevrelemektedir. Zemini turkuaz boyalı bu bordürde, penç motifleri zarif yapraklarla yer almaktadır. Bordürün en mühim özelliği ise penç ve yapraklarının siyah renkle boyanmış olmasıdır. Bordür ile bahar ağacı motifinin zemin rengi arasında beyaz bir sınır bırakılmıştır. Bu sınırdaki çerçeve görevini üstlenmiştir.

Altı kademeli olan niş çinilerinde kullanılan motifler beş kademeli olanlar ile hemen hemen aynı olup, çok küçük farklar ile birbirinden ayrılırlar. Bu farklardan birincisi bordürde görülür. Altı kademeli nişi penç motifi değil rumilerden oluşmuş bir tasarım çevrelemektedir. Zemin rengi yine turkuaz, rumiler ise siyahtır. Farklardan ikincisi ise bahar açmış ağacın zemininde kullanılan natüralist çiçeklerde görülmüştür. Burada kullanılan natüralist çiçeklerden lale ve karanfilin sayısı artmıştır. Niş çinileri dönüşümlü olarak türbeyi dolanmaktadır.

Türbe içerisinde niş çinilerinden sonra güzellikleri ile dikkat çeken diğer bir çini pano ise pencere alınlıkları üzerinde yer alır. Bu pano içerisinde beyaz zemin üzerine açık kobalt mavisi, turkuaz, kırmızı ve siyah rengin hâkimiyetinde çeşitli büyüklüklerde hatayiler, narçiçekleri, pençler, içleri mine şeklinde pençlerle doldurulmuş hançer yapraklar süslemeye hâkim olmuştur. Bu tasarımı zemini açık kobalt mavisi, çiçekleri beyaz bırakılmış bordür çevreler. Panonun köşebentleri ise turkuaz zeminli hatayi, penç ve narçiçeklerinden oluşmuş bir tasarıma sahiptir. Çiçeklerde kullanılan siyah ve kırmızı renk uyumu eşsiz bir görünüm sergilemektedir. Tıpkı mihrabı süsleyen çinilerde olduğu gibi, bu çinilerde her pencere üstünü süsleyerek yapıyı çepeçevre dolanmaktadır. Mihrabın iç yüzeyini ve diğer boş alanları hatayi, penç ve yapraklardan oluşan tasarım,

bazı bordürleri ise gonca, lale, hatayi ve yapraklar süslemektedir. Sadece rumilerden oluşmuş bordürlerde boş alanları doldurmakta kullanılmıştır.

Karanfil motifinin yer aldığı çiniler: Türbede birbirinden farklı üç çeşit karanfil motifi tespit edilmiştir. Bu karanfiller revakta yer alan bahar ağaçlı panoların içerisinde ve beş kademeli mukarnas dolgularını süsleyen nişin içerisinde görülmektedir. Simetrik tasarım içerisinde yer alan karanfil motifi panolarda birçok kez tekrarlanmaktadır.

Revakta giriş kapısının hemen yanında sağlı-sollu, duvar satırlarını zengin ve görkemli görünüme sahip eş iki çini pano yer alır.

Resim 58: Hürrem Sultan Türbesi, revakta sağ ve sol tarafta yer alan eş panodan detay

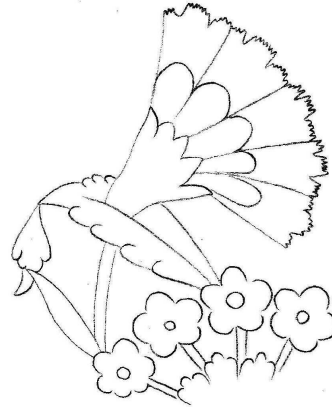

Bu panonun içerisinde zemini lacivertle boyanmış, çiçeklerin ortası kırmızı, yaprakları beyaz bırakılmış, siyah konturlu bahar ağacı canlandırılmıştır. Ağacın alt kısmında yer alan boşluklarında, lale, karanfil, bahar çiçekleri muhteşem bir renk armonisi ve tasarımı ile görenleri kendine hayran bırakmaktadır. Bahar ağaçlı pano köşebentlerle son bulmaktadır. Bu köşebentlerin içini turkuaz renkli çin bulutları süslemektedir. Panoyu, hatayi üslubu çiçeklerden oluşan beyaz zeminli bir bordür sınırlamaktadır⁷⁷. Ayrıca, her iki ağaç kompozisyonlu panoların alt kısmında dokuz adet çinili mermer taklidi pano yer alır.

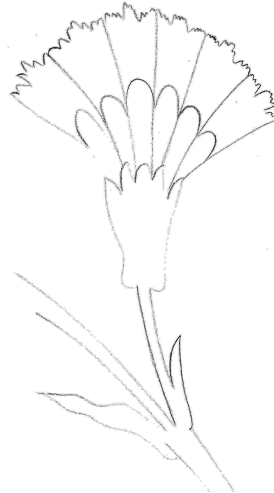
⁷⁷ BAKIR, Sitare Turan (1999), “İznik Çinileri ve Gülbenkyan Koleksiyonu”, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, s.251

Bu pano içerisinde birbirinden farklı üç karanfil motifi görülmektedir. İlk karanfil motifi, tek çanaklıdır. Turkuaz renkli çanağın uçları sivri dişlidir. Çanaklardan hemen sonra beş dilimli taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların geniş kısımları açık kobalt mavisi zemin renginden dolayı beyaz bırakılmıştır. Taç yaprakların çanağa doğru daralan kısımları ise kırmızı renk ile boyanmıştır. Karanfil motifi, ince, turkuaz renkli bir sap üstünde yer alır. Bu sap üstünde karanfilin yine turkuaz renkli küçük yaprağı bulunmaktadır. Görünümündeki özelliklerinden dolayı karanfil motifinin doğaya yakın bir şekilde stilize edilmiş olduğu anlaşılmaktadır. (Resim-59-60, Çizim-43-44)

Resim 59: Revak panosunda yer alan karanfil motifi
Çizim 43: Revak panosunda yer alan karanfil motifi

Resim 60: Revak panosunda yer alan karanfil motifi
Çizim 44: Revak panosunda yer alan karanfil motifi

Aynı pano içerisinde yer alan bir diğer karanfil motifi ise tek çanaklıdır. Turkuaz renkli çanağın uçları sivri dişlidir. Çanaklardan hemen sonra altı dilimli taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların geniş kısımları açık kobalt mavisi zemin renginden dolayı beyaz

bırakılmıştır. Taç yaprakların çanağa doğru daralan kısımları ise kırmızı renk ile boyanmıştır. Karanfil motifi, ince, turkuaz renkli bir sap üstünde yer alır. Bu sap üstünde karanfilin yine turkuaz renkli küçük yaprağı bulunmaktadır.

Aynı pano içerisinde yer alan bir başka karanfil motifi, tek çanaklıdır. Turkuaz renkli çanağın uçları sivri dişlidir. Çanaklardan hemen sonra dört dilimli taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların geniş kısımları açık kobalt mavisi zemin renginden dolayı beyaz bırakılmıştır. Taç yaprakların çanağa doğru daralan kısımları ise kırmızı renk ile boyanmıştır. Karanfil motifi, ince, turkuaz renkli bir sap üstünde yer alır. Bu sap üstünde karanfilin yine turkuaz renkli küçük yaprağı bulunmaktadır. (Resim-61, Çizim-45)

Resim 61: Revak panosunda yer alan karanfil motifi

Çizim 45: Revak panosunda yer alan karanfil motifi

Türbeden içeri girildiğinde niş çinileri hemen dikkatleri üzerine toplamaktadır. Niş çinileri mihrabın mukarnas dolgularının kenarlarında oluşan boşlukları kaplamaktadır. Niş çinileri beş ve altı kademeli olduklarından iki çeşittir denilebilir. Beş kademeli niş panoları içerisinde, koyu kobalt mavisi zemin üzerinde siyah gövdeli, bahar açmış ağaç motifi tüm güzelliği ile yer alır. Ağacın çiçeklerinin yaprakları zemin renginden dolayı beyaz bırakılmış, ortaları ise kırmızı boyamıştır. Beyaz yapraklar üzerinde yer alan siyah noktacıklar tasarımı hareketlendirerek, ince bir detay katmıştır. Bahar ağacının yapraklarında ve goncalarında ise yeşile yakın turkuaz renk kullanılmıştır. Ağacın kök kısmını ise natüralist çiçeklerden lale ve karanfil motifleri ile yapraklar süslemiştir. Bahar ağacını ince bir bordür çevrelemektedir. Zemini turkuaz boyalı bu bordürde, penç motifleri zarif yapraklarla yer almaktadır. Bordürün en mühim özelliği ise penç ve

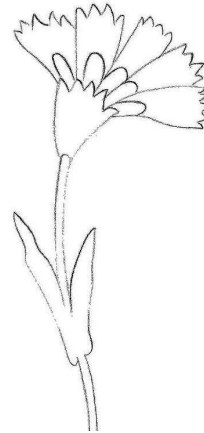
yapraklarının siyah renkle boyanmış olmasıdır. Bordür ile bahar ağacı motifinin zemin rengi arasında beyaz bir sınır bırakılmıştır. Bu sınır çerçeve görevini üstlenmiştir.

Resim 62: Hürrem Sultan Türbesi iç mekân niş çinileri

Beş kademeli nişin köşe dolguları içerisinde tek çeşit karanfil motifi bulunmaktadır. Karanfil, tek çanaklı olup, uçları sivridir. Turkuaz boyalı çanağın hemen üzerinde beş dilimli ve uçları sivri dişli taç yapraklar yer alır. Bu taç yapraklar ince uzun bir görünüme sahiptir. Taç yaprakların çanağa bağlanan alt kısımları revakta yer alan karanfiller gibi aynı tarzda kırmızı renkle boyanmış olup, geniş yüzeyleri beyaz bırakılmıştır. Karanfil motifi, ince, uzun, turkuaz renkli bir sap ile bağlanmıştır. Bu sap üzerinde karanfilin zarif turkuaz renkli “S” kıvrımlı yaprakları bulunur. (Resim-63, Çizim-46)

Resim 63: Beş kademeli niş panosu içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 46: Beş kademeli niş panosu içerisinde yer alan karanfil motifi

Altı kademeli olan niş çinilerinde kullanılan motifler beş kademeli olanlar ile hemen hemen aynı olup, çok küçük farklar ile birbirinden ayrılırlar. Bu farklardan birincisi bordürde görülür. Altı kademeli nişi rumilerden oluşmuş bir tasarım çevrelemektedir. Zemin rengi turkuaz, rumiler ise siyahtır. Farklardan ikincisi ise bahar açmış ağacın zemininde kullanılan natüralist çiçeklerde görülmüştür. Burada kullanılan natüralist çiçeklerden lale ve karanfilin sayısı artmıştır. Niş çinileri dönüşümlü olarak türbeyi dolanmaktadır.

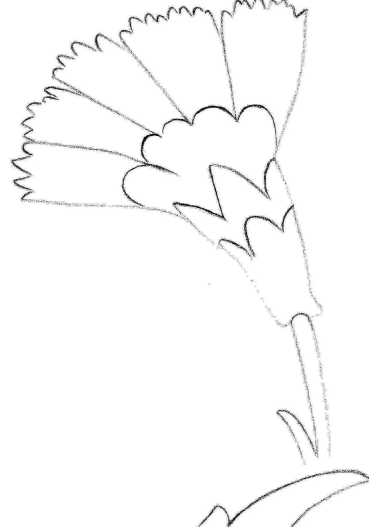
Altı kademeli nişin içerisinde iki çeşit karanfil motifi bulunmaktadır. Karanfil motiflerinden biri iki çanaklıdır. Turkuaz renkli olan her iki çanağın uçları sivri dişlidir. Çanaklardan hemen sonra beş dilimli taç yapraklar yer alır.

Resim 64: Hürrem Sultan Türbesi altı kademeli niş panosu

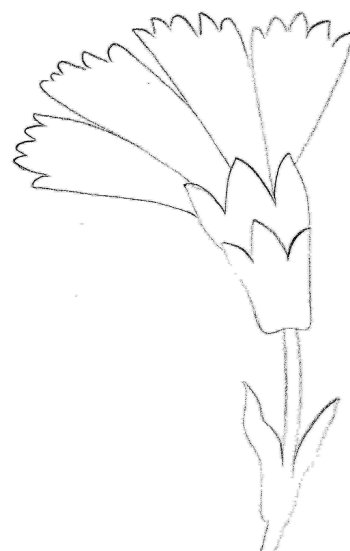
Taç yaprakların geniş kısımları açık kobalt mavisi zemin renginden dolayı beyaz bırakılmıştır. Taç yaprakların çanağa doğru daralan kısımları ise kırmızı renk ile boyanmıştır. Karanfil motifi, ince, turkuaz renkli bir sap üstünde yer alır. Bu sap üstünde karanfilin yine turkuaz renkli küçük yaprağı bulunmaktadır. (Resim-65, Çizim-47)

Resim 65: Altı kademeli niş panosu içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 47: Altı kademeli niş panosu içerisinde yer alan karanfil motifi

Aynı niş içerisinde yer alan bir başka karanfil motifi ise iki çanaklıdır. Turkuaz renkli çanakların uçları sivri dişlidir. Çanaklardan hemen sonra dört dilimli taç yapraklar yer alır. Taç yapraklar kırmızı ile renklendirilmiştir. Kırmızı rengin değişik tonu ise motifin görselliğini daha da çekici hale getirmiştir. Karanfil motifi, ince, turkuaz renkli bir sap üstünde yer alır. Bu sap üstünde karanfilin yine turkuaz renkli küçük yaprağı bulunmaktadır. (Resim-66, Çizim-48)

Resim 66: Altı kademeli niş panosu içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 48: Altı kademeli niş panosu içerisinde yer alan karanfil motifi

Karşılaştırma: Mimar Sinan'ın inşa etmiş olduğu, çinileri ile ünlü Hürrem Sultan Türbesi, dış görünüşü itibarıyla, klasik devirde inşa edilmiş birçok türbe ile benzerlik içinde olmasına rağmen içinde yer alan çiniler, renk ve kompozisyonları ile çok özel bir yere sahiptir. Bu çiniler XVI. yüzyıl sıraltı tekniğinin tüm özelliklerini yansıtmaktadır.

Türbe de karanfil motifleri revakta yer alan bahar ağaçlı panoların içerisinde ve beş kademeli mukarnas dolgularını süsleyen nişin içerisinde görülmektedir. Bu karanfil motiflerine turkuaz, beyaz ve kırmızı renkler hâkimdir. Karanfillerin yumuşak kıvrımları ve geçişleri oldukça etkileyicidir. Kullanılan renkler, sır çok kaliteli ve parlaktır. Özellikle karanfillerin taç yapraklarında kullanılan kırmızı renk çok etkileyicidir. Bu durum XVI. yüzyıl Çini Sanatı'nın ve İznik atölyelerinin erişmiş olduğu teknik üstünlüğü bir kez daha göstermektedir. Ayrıca türbede karanfillerin yelpaze gibi açılmış hali, yine aynı yüzyıl çini sanatının temsilcileri olan Rüstem Paşa Cami, Sokullu Mehmet Paşa Cami, Sultan Ahmet Cami, Selimiye Cami, Topkapı Sarayı Sünnet Odası, Bosnalı İbrahim Paşa Türbesi, Eyüp Sultan Türbesi'ni süsleyen bazı karanfillerde de görülmektedir.

2. 6. Rüstem Paşa Camii (1561)

Katalog No: 6

Resim, Çizim No: 67–98, 49–66

İnşaa Tarihi: 1561–1562

Yer: Eminönü/İstanbul

Banisi: Rüstem Paşa

Mimarı: Mimar Sinan

Yapı, Kanuni Sultan Süleyman'ın veziri Rüstem Paşa tarafından 1561 yılında yaptırılmaya başlanmış; 1562 yılında tamamlanmıştır. Cami'nin mimarı Mimar Sinan'dır. Çarşı ve bodrum tonozları üzerinde altı metre yükseklikte Haliç'e hâkim durumundaki cami, kalabalıktan kurtarılmış, sakin bir ibadet yeridir. Rüstem paşa camii, dikdörtgen kitleli, sekizgen şemaya göre inşa edilmiş camilerdendir⁷⁸.

Dikdörtgen plan şeması taşıyan caminin merkez kubbesi kemerlerle dört fil ayağına ve sütunlara oturtulmuştur. Köşelerde bulunan kemerler yarım kubbe şeklindedir. İki yana konulmuş olan sekizgen planda ikişer fil ayağı ile sahın üç kısımdan oluşmuş olup, ortada yer alan merkezi sahın kare, kubbe kaidesi ise sekizgen şeklindedir⁷⁹. Yanlarda dikdörtgen şeklinde iki sofa yer almaktadır. Bu sofalar ikişer büyük kemerle üç kısma ayrılmış, her kısım tonozlarla örtülerek üzerlerine küçük kubbeler yapılmıştır⁸⁰. Dışta yan nefeslerin küçük tonozları çok alçakta kaldığı için kubbe, çok yüksek bir kasnakla yükselerek çevresindeki çok kubbeli yapılara hâkim olmuş, kasnak etrafındaki sekiz payanda kemeri ile de desteklenmiştir⁸¹. Avlusu olmayan cami, yan cephelerin yarısına kadar saçakvari geniş bir sundurma ile sarılıdır. Sundurmadan sonra beş kubbeli son cemaat yerine geçilir. Rüstem paşa camisinin son cemaat yeri altı kolona binen beş kubbe ile örtülüdür. Kolonlar çatladıkları için çemberle takviye edilmiş, başlıkları ise stalâkit ile oluşturulmuştur. Son cemaat yeri eğimli çatılı, kapalı bir mekân

⁷⁸ KURAN, Aptullah (1986), *Mimar Sinan'ın İstanbul'daki Eserleri Külliye Camiler ve Mescidler*, İstanbul, s.129

⁷⁹ KUBAN, Doğan (2007), *Osmanlı Mimarisi*, Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul, s.321

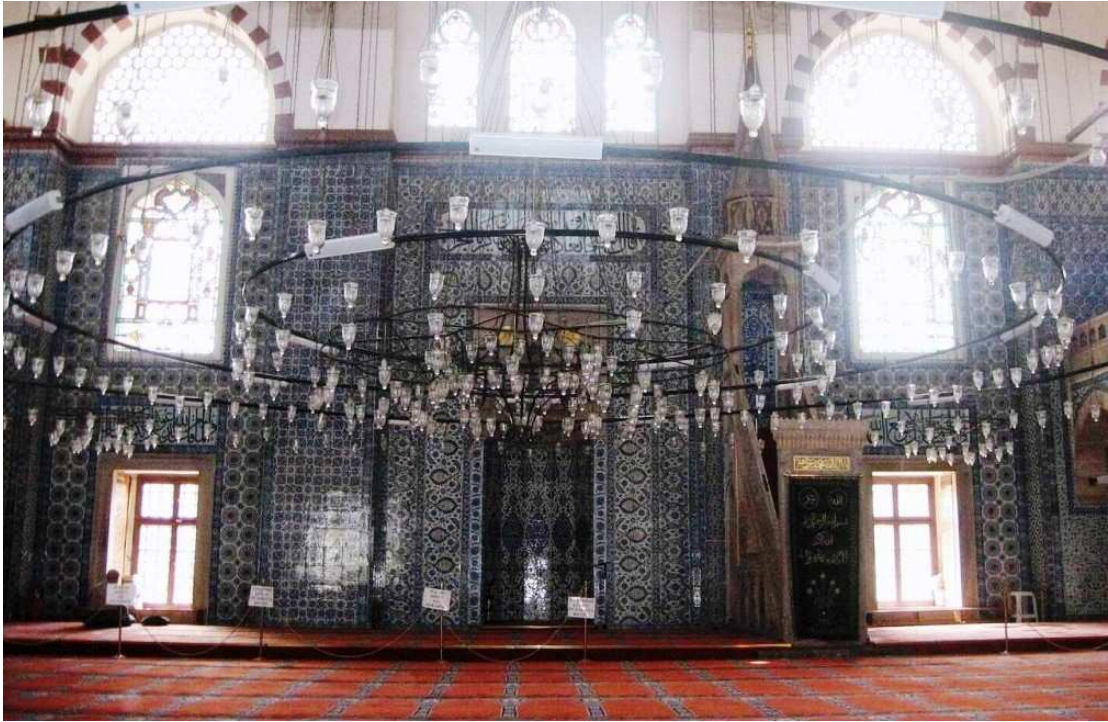
⁸⁰ Eminönü Camileri, Türk Diyanet Vakfı Yayınları, s.162

⁸¹ KUBAN, Doğan, "Rüstem Paşa Cami", İstanbul Ansiklopedisi, Cilt:6, *İstanbul Ansiklopedisi*, Tarih Vakfı Yayınları, s.372

durumundadır. Caminin minaresi girişin sol tarafında asıl yapıdan ayrı inşa edilmiştir. Yapı içerisinde ahşap ve mermer işçiliğinin özellikle de çini süslemelerinin güzel örnekleri bulunmaktadır. Eser, bugün ibadete açık ve iyi durumdadır.

Çini Programı: Bu cami, Mimar Sinan tarafından yapılan camiler içinde, en yoğun çini süslemenin kullanıldığı yapıdır. Mimar Sinan mimariyi de etkileyen bir çini süsleme düzenini banisinin desteği ile Rüstem Paşa Camisi için seçmiştir.

Resim 67: Rüstem Paşa Camii İç mekânı

Cami çinileri XVI. yüzyıl sıraltı İznik ve Kütahya çinilerinden oluşmaktadır. İznik atölyelerine verilen çini siparişleri yeterli gelmeyince Kütahya çini atölyelerinden destek alınmıştır. Bu nedenle caminin çini kaplamasında farklı üslupta ve süslemede çiniler görülmektedir. Dıştan sade ve süslemesiz görülen caminin, asıl çini süslemeleri son cemaat yerinden başlar, daha da yoğunlaşarak iç mekânda da devam eder. Son cemaat yerindeki çiniler, duvar boyunca pencere aralıklarını ve mihrapları kaplar. Son cemaat yerinde kapının sol tarafında yer alan çiniler yapının en zarar görmüş çinileridir. XVII. yüzyıldaki büyük yangından sonra bu çiniler harap olmuş ve dökülmüştür. Tamirler sonucunda bu devrin çinileri çok karışık bir düzenleme ile yüzeye yerleştirilmiş, hatta daha da geç devre ait çiniler ve Avrupa çinileri de kullanılarak

güzelliklerinden çok şey kaybettirilmiştir. Genel anlamda ise son cemaat yeri yüzeylerini natüralist üsluplu pano dışında hat yazıları, hatayi ve penç motifinin değişik çeşitte kompozisyonları doldurmaktadır.

Osmanlı Çini Sanatının XVI. yüzyılın ikinci yarısında görülen teknik başarısı ve süslemedeki ihtişamı bu yapının içerisinde toplanmış gibidir. Özellikle lale motifi bu cami içerisinde değişik kompozisyonlarda zengin çeşitlemesi ile yerini almıştır. Cenneti temsil eden bahar açmış ağaçlar, mihrapta vazolar içerisinde kullanılmıştır. Mihrabın üzerinde sülüs yazı ile yazılmış dikdörtgen bir kitabe yer alır. Mihrap duvarları ise ulama çinileriyle bezenmiştir⁸².

Rüstem Paşa Camii'nde çini süslemeler, belli bir düzen göstermeden kendilerine ayrılan yüzeyleri kaplamaktadır. Bu yüzden birbirlerinden ilgisiz kompozisyonlar üst üste veya yan yana panolar halinde yerleştirilmiştir. Sadece mihrap duvarlarında ve alt galeri duvarlarında belli bir simetrik düzen görülür. Panolar birbirlerinden ayrıda olsa bir uyum sağlanmak istenmiştir⁸³.

Rüstem Paşa Camisi çinilerinde Saz Üslubu'nun çok başarılı örnekleri görülmektedir. Birbirini keserek delerek çıkan sivri dişili yapraklar, hançer yapraklar ulama kompozisyon özelliği göstererek bu cami çinilerinde kullanılmıştır. Ayrıca cami içerisinde "Klasik rumili üslup" diye de adlandırılabilen sadece rumilerin ve pençlerin ince dallarla birleştirildiği kompozisyonlarda yer alır. Cami içerisinde çeşitli üslupların yer alması bizlere saray nakkaş hanesinin haklı başarısını göstermektedir. Fakat kullanılan tüm kompozisyonlar aynı kalite ve değerde değildir. Yukarıda bahsedilen iki üsluptan sonra cami süslemesinde dikkat çeken bir diğer süsleme ögesi ise natüralist üsluptur. Bu üslubun özelliklerini taşıyan ve haklı olarak Türk çiçekleri adını alan, tabiattakine çok yakın çizgilerle verilen lale, sümbül, karanfil, gül gibi çiçekli kompozisyonlar yapı içerisinde çokça kullanılmıştır.

Karanfil motifinin yer aldığı çiniler: Cami içerisinde karanfil motifi ilk olarak son cemaat yerinde yer alan natüralist üsluplu çiçeklerin yoğun olarak kullanıldığı pano içerisinde görülmektedir. Bu pano XVI. yüzyıl çini sanatının en muhteşem

⁸² BAKIR, Sitare Turan (1999), "İznik Çinileri ve Gülbenkyan Koleksiyonu", Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, s.263

⁸³ YETKİN, Şerare (1989), "İstanbul Rüstem Paşa Camii Çinileri Üzerinde Bazı Gözlemler Ve Saray Nakkaşlarının Bu Çiniler Üzerinde Etkisi", *Kültür ve Sanat Dergisi*, Yıl:1, Sayı:4, s.16

örneklerinden sayılabilir. Bu pano lacivert zemin üzerine, beyaz bahar çiçekleri açmış çifte ağaç ve dipte fişkırان devrin natüralist üslubunu aksettiren çiçekleri, üzüm salkımı ve narlarla bezelidir. Mor renkle harenmiş ağaçların dibindeki, saz üslubunun güzel bir örneği olan kıvrık hançerli yapraklar, zarif sümbül dalları ile süslenmiştir. Pano içerisinde yer alan iri iki lalenin üzerinde ise çintemani motifi yer alır.

Resim 68: Rüstem Paşa Camii son cemaat yeri panosu

Motiflerin arasına zarif çin bulutları serpiştirilmiştir. Kırmızı renkte düğümlü bir şerit, pano içerisinde niş gibi kullanılarak çok başarılı bir kompozisyon ortaya konulmuştur. Niş içerisinde rumi, hatayi ve penç motifleri turkuaz zemin üzerinde çok çarpıcı

örnekler görülmektedir. Bu panonun en mühim özelliği, çini sanatında kullanılan simetrik düzenlemeden uzaklaşması ve asimetrik bir düzenlemenin çok başarılı bir şekilde uygulamış olmasıdır⁸⁴.

Bahar açmış ağaçların alt köşelerini süsleyen karanfil motifleri, bu pano da enfes güzellikte ve çeşitte başarılı örnekler sunar. Bu pano içerisinde birbirinden farklı üç karanfil motifi yer alır. Pano simetrik kompozisyon özelliği göstermediğinden karanfiller pano içerisinde bir kez daha tekrar edilmez.

Bu karanfillerden en büyük görünümlü olanı çok değişik detaylardan oluşan iki çanağa sahiptir. İlk çanak içerisinde çiçeğin sap kısmına doğru iki küçük zarif yaprak bulunur. Çanak üç dişli ve yaprağı ile birlikte turkuaz renklidir. İlk çanak üzerinde kırmızı konturlu, içi kırmızı, kenarları beyaz kalacak şekilde boyanmış üç tane mine yer alır. Bu mineler aynı zamanda ikinci çanak içerisinde bulunur. İkinci çanak ise dört dişlidir ve ilk çanak gibi turkuaz boyalıdır.

Karanfilin taç yaprakları ise oldukça güzel ve değişik bir görünüme sahiptir. Karanfil motifi beş taç yaprağından oluşmaktadır. Bu taç yapraklar çanak kısmına doğru hafifçe daralmaktadır. Taç yapraklar iki kademedен oluşur. Bu şekilde katmerli bir hava yaratılmaya çalışılmıştır. Ayrıca motifte kırmızı konturun kullanılması da dikkat çekicidir. Zemin renginden dolayı taç yapraklar beyaz bırakılmış, içleri ise çok yoğun şekilde kırmızı noktalarla süslenmiştir. Taç yaprakların her iki katmanı da sivri dişlere sahiptir. Tam ortada yer alan taç yaprağın üzerinde minik bir gonca bulunmaktadır. Karanfil turkuaz renkli ince narin kıvrımlara sahip bir sapa bağlıdır. Bu sap üstünde karanfilin küçük kıvrımlı turkuaz renkli yaprağı bulunur.

Aynı pano içerisinde bir önceki paragrafta anlattığımız karanfilin altında yer alan bir başka karanfil motifi çeşidi ise tek çanaklı ve sivri dişlidir. Sivri dişleri turkuaz renkle boyalı ince bir şerit halinde diğer bir diş takip eder. Karanfil motifi beş taç yapraklıdır. Diğer karanfilde olduğu gibi taç yapraklar kırmızı konturlu benekli ve iki katmerlidir. Bu karanfilde taç yapraklar yelpaze gibi yayılmamıştır. Dar, ince, uzun bir görüntü sergilerler. Zemin renginden dolayı taç yapraklar ve çanak beyaz bırakılmıştır. Çanak

---

⁸⁴ YETKİN, Şerare (1989), “İstanbul Rüstem Paşa Camii Çinileri Üzerinde Bazı Gözlemler Ve Saray Nakkaşlarının Bu Çiniler Üzerinde Etkisi”, *Kültür ve Sanat Dergisi*, Yıl:1, Sayı:4, s.16

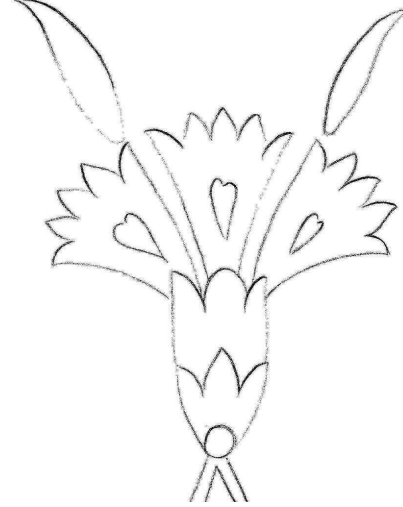
içerisinde de taç yapraklarda olduğu gibi kırmızı benekler mevcuttur. Bu fırça oyunları karanfil motiflerine uzaktan bile ayırt edilebilecek çarpıcı bir görüntü katmıştır. Karanfilin çanağının dış kısmında küçük bir sülük yer alır. Karanfil motifi turkuaz renkli bir sap üstünde yer alır. Bu sap üstünde karanfilin turkuaz renkli küçük yaprağı da bulunmaktadır. (Resim-69, Çizim-49)

Resim 69: Rüstem Paşa Camii Son cemaat yeri karanfil motifi
Çizim 49: Rüstem Paşa Camii Son cemaat yeri karanfil motifi

Son cemaat yerinden sonra karanfil motifinin görüldüğü bir diğer yer ise cami içerisinde mihrabın sağ duvarında yer alan panodur. Pano içerisinde karanfil motifi birçok kez tekrarlanmaktadır. Bu panoda karanfil motifi iki çanaklıdır. Her iki çanakta üç sivri diş sahiptir. İlk çanağın sapa bağlandığı kısmında küçük kırmızı bir nokta bulunur. Birinci çanak diğer çanağa göre daha kısadır. Her iki çanakta turkuaz renkle boyanmıştır. İkinci çanaktan sonra hemen taç yapraklara sıra gelir. Motif üç taç yapraklı ve sivri dişlidir. Bu taç yapraklar çanak kısmına doğru hafifçe daralmaktadır. Bilinen yelpaze modeli bu yapraklara hâkimdir. Taç yaprakların genel rengi açık kobalt mavisidir. Yaprakların tam ortasında ise kırmızı renkle boyanmış birer damla bulunur. Karanfil, ince kavisli açık kobalt mavisi ile renklendirilmiş bir sapa bağlanır. (Resim-70, Çizim-50)

Resim 70: Rüstem Paşa Camii mihrap sağ duvarında yer alan karanfil motifi
Çizim 50: Rüstem Paşa Camii mihrap sağ duvarında yer alan karanfil motifi

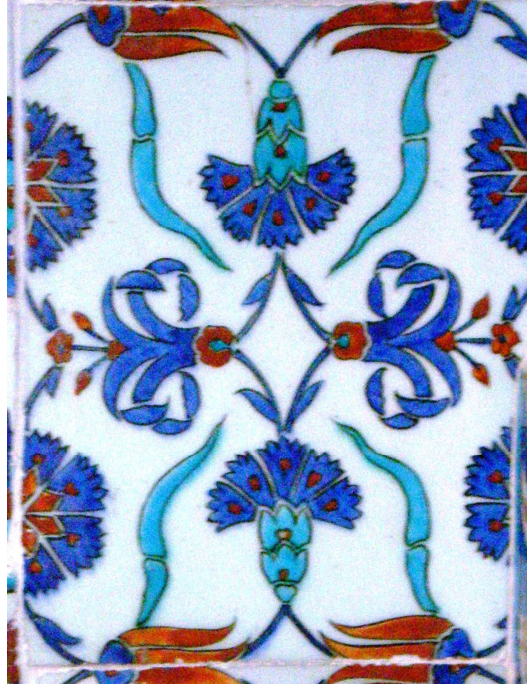

Rüstem Paşa Camii'nde karanfil motifleri üst katta yer alan çinilerin kompozisyonları içerisinde de kullanılmıştır. Zambak, karanfil ve laleden oluşan tasarım içerisinde değişik çeşitte bir karanfil motifi tespit edilmiştir. Bu kompozisyon içerisinde motif birçok kez tekrarlanmaktadır. Üst kat çinilerinde kolonları süsleyen karanfil motifi, üç çanakta oluşur. Karanfilin çanakları bilinen klasik çanaklardan yapısal olarak farklılık gösterir. Her çanağın sınırları belli olmasına karşın, aralarında küçük bir hava payı bırakılmıştır. Çanağı meydana getiren birinci bölüm küçük yarım daire şeklindedir. Çanağın ikinci bölümü üç belirgin sivri dişten oluşmuş olup, ortasında da kırmızı renkten küçük kalp şeklinde bir damla bulunmaktadır. Çanağın üçüncü ve son bölümü ise ikinci çanakta görülen tüm özellikleri taşımaktadır. Çanağın tamamına hâkim renk ise turkuazdır. Çanak kısmını taç yaprakları takip eder.

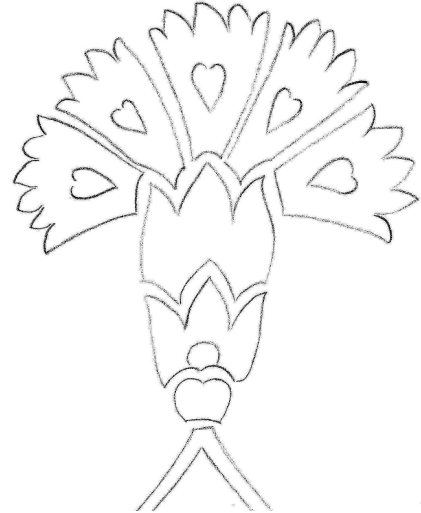
Taç yaprakların gövdeleri ile çanak arasında da hava payı bırakılmıştır. Küçük bir zemin boşluğundan sonra başlayan taç yapraklar beş dilimli, sivri dişlidir. Her bir taç yaprağın içerisinde kalp şeklindeki damlacıklar çanakta olduğu gibi kırmızı renkte kullanılmıştır. Taç yapraklara hâkim renk ise açık kobalt mavisidir. Karanfil motifi ince, açık kobalt mavisi ile boyanmış bir sapa bağlanmıştır. (Resim-72, Çizim-51)

Resim 71: Rüstem Paşa Camii üst kat kadınlar mahfeli panosu

Resim 72: Üst kat kadınlar mahfeli panosu içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 51: Üst kat kadınlar mahfeli panosu içerisinde yer alan karanfil motifi

Üst kat çinilerinde görülen diğer karanfil çeşitlerinden bazıları ise boşluk doldurma amaçlı kullanılan çiniler içerisinde görülür. Küçük parçalar halinde olan bu çinilerde bazı kompozisyonlar belirginken, bazılarında ise sadece motif belirgindir. Bu tür çinilerin yüzeyinde görülen karanfil motiflerinin özellikleri ise şöyledir:

Resim 73: Rüstem Paşa Camii üst kat kadınlar mahfilinde yer alan bordür

Bordür içerisinde yer alan karanfil motifi, tek çanaklıdır. Karanfilin çanağı, servi ağacının yapraklarını andıran bir dilimleme şekli ile tüm dikkatleri üzerine çeker. Karanfil motifine orijinalliğini taç yaprakları kazanmaktadır. Karanfilin taç yaprakları alışla gelmiş bir şekilde gövdeye dört yaprağı ile birlikte bağlanır. Sivri dişli olan yapraklar aynı zamanda katmerlidir. Taç yaprakların birinci katı kırmızı ikinci katı ise beyaz renklidir. Turkuaz renkli çanak kısmı, yine aynı rengi taşıyan sap kısmı ile bağlanmıştır. Motif bordür içinde birçok kez tekrarlanmaktadır. (Resim-74, Çizim-52)

Resim 74: Üst kat kadınlar mahfilinde bordür içinde yer alan karanfil motifi
Çizim 52: Üst kat kadınlar mahfilinde bordür içinde yer alan karanfil motifi

Kadınlar mahfelinde, parça çinilerin bir araya gelmesi ile oluşan yüzey içerisinde yer alan bir diğer karanfil motifinin gövdesi ise iki çanaktan oluşmaktadır. İlk çanak, sap kısmına doğru damla şeklinde olan iki yaprak içerip, turkuaz renkli, dört sivri dişlidir.

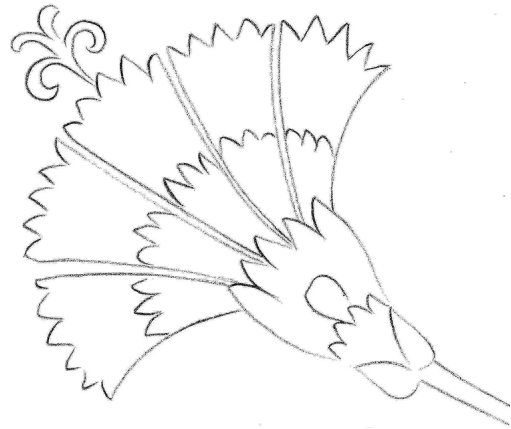
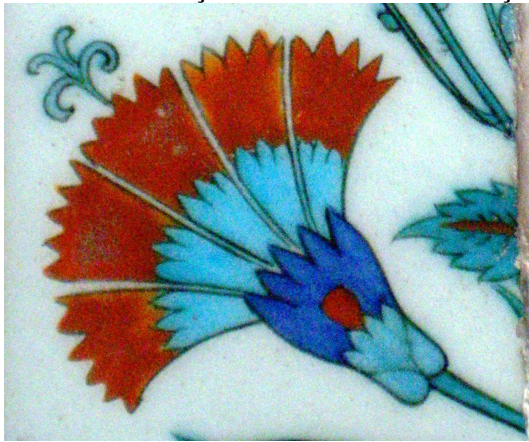
Birinci çanağın hemen üzerinde yer alan ikinci çanak beş dişli ve açık kobalt mavisi ile boyalıdır. Çanağın ortasında kırmızı ile renklendirilmiş bir damla yer alır. Çanak kısmını taç yapraklar takip eder. Beş dilimden oluşan taç yapraklarının her biri katmere

sahiptir. Taç yapraklarının ilk bölümü turkuaz, ikinci bölümü ise kırmızı renkle renklendirilmiştir. Karanfil motifi, ince turkuaz renkli bir sapa bağlanmıştır. Motif caminin başka yerlerinde tekrarlanmaz. (Resim-76, Çizim-53)

Resim 75: Rüstem Paşa Camii üst katta yer alan karma çiniler

Resim 76: Üst katta karma çiniler arasında yer alan karanfil motifi
Çizim 53: Üst katta karma çiniler arasında yer alan karanfil motifi

Üst kat çinilerinde bazı panoların çevresini dolanan bordürlerde farklı tarza sahip bir karanfil motifi daha görülmektedir. Motif bordür içerisinde birçok kez tekrarlanmaktadır. Karanfil iki çanaktan oluşmaktadır. Her iki çanak arasında hava payı yer alır. Çanakların her ikisi de üç sivri dişlidir. İlk çanak beyaz bırakılmış, ikinci çanak ise turkuaz renkle renklendirilmiştir. Çanaklardan sonra motifin taç yaprakları yer alır. Taç yapraklar, dört dilimli ve sivri dişlidir. Zemin renginin açık kobalt mavisi olması, taç yaprakların beyaz kalmasına olanak vermiştir. Her taç yaprağın ortasında kalp şeklinde küçük kırmızı damlalar yer almaktadır. Bu durum klasik karanfil görüntüsünü

bizlere yansıtır. Karanfil motifi, beyaz bırakılmış, ince bir sapa ile bağlanmıştır. Bu sap üstünde karanfilin turkuaz renkli tek bir yaprağı bulunur. (Resim-78, Çizim-54)

Resim 77: Rüstem Paşa Camisinin üst katının sağında yer alan pano

Resim 78: Üst kat sağ tarafta bulunana panonun içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 54: Üst kat sağ tarafta bulunana panonun içerisinde yer alan karanfil motifi

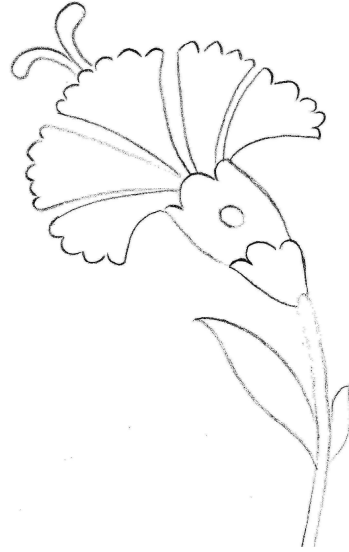

Üst kat çinilerinde hatayi, penç ve laleden oluşan tasarımlı panonun üst köşebentlerinde de karanfil motifi yer alır. Motif simetrik olan bu köşebentlerin dışında bir daha tekrarlanmaz. Bu karanfil klasik bir görünüme sahip olup iki çanaklıdır. Bu çanaklar daha önceki karanfillerde görülen çanaklardan daha dar ve uzun bir görüntüye sahiptir. Birinci çanak küçük bombeli, kırmızı renkli, ikinci çanak ise turkuaz renklidir. İkinci çanağın ortasında kırmızı renkli bir nokta bulunmaktadır. Çanaklardan hemen sonra yer alan taç yapraklar ise beş dilimli ve kırmızı renklidir. Taç yaprakların üzerinde turkuaz renkli iki küçük helezon bulunur. Yapraklardan çıkış yapan karanfilin sapı turkuaz renklidir. Bu sap üstünde motifin yine aynı renkli küçük yaprağı bulunur.

Resim 79: Rüstem Paşa Camii üst katının sağında yer alan pano

Resim 80: Üst katının sağında köşe dolgusu içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 55: Üst katının sağında köşe dolgusu içerisinde yer alan karanfil motifi

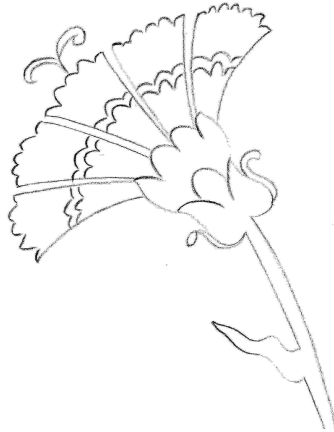
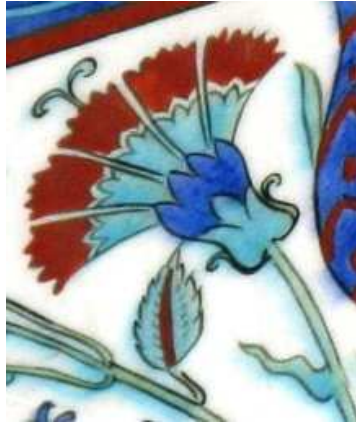
Aynı panonun bir başka tasarımdan oluşan köşebendinde de farklı tarzda bir karanfil motifi daha bulunmaktadır. Simetrik köşebentler içerisinde yer alan motif, caminin herhangi bir yerinde bir daha tekrarlanmaz. Bu karanfilde iki çanaklıdır. İlk çanak turkuaz renklidir. İlk çanağı içine alan, dışarıya doğru kıvrım yapan küçük helezonlar bulunur. İkinci çanak ise açık kobalt mavisi ile boyanmıştır. İkinci çanaktan sonra taç yapraklar yer alır. Taç yapraklar beş dilimlidir. Her dilim katmerden oluşur. Taç yapraklar tam bir yelpaze görünümündedir. Taç yaprakların ilk bölümü turkuaz ikinci

bölümü ise kırmızı ile renklendirilmiştir. Ayrıca taç yaprakların üzerinde turkuaz renkli küçük helezonlar da yer almaktadır. Motif turkuaz renkli bir sap ile bağlıdır. (Resim-80, Çizim-55)

Resim 81: Rüstem Paşa Camii, üst katının sağında yer alan pano

Resim 82: Üst katının sağında köşe dolgusu içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 56: Üst katının sağında köşe dolgusu içerisinde yer alan karanfil motifi

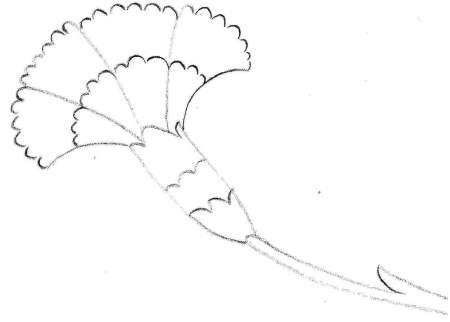
Üst katta yer alan çinileri dolanan bir diğer bordürde de sade bir karanfil motifi bulunur. Bu motif bordür içerisinde defalarca tekrarlanır. İki çanaktan oluşan karanfil, sivri dişlidir. İlk çanak turkuaz boyalıdır. Çanaklardan sonra yer alan taç yapraklar dört dilimli ve katmerlidir. Karanfilin taç yapraklarında birinci bölüm ile ikinci bölüm arasında hava payı yer alır. Zemin renginin açık kobalt mavisi olmasından dolayı taç

yapraklar ve çanağın ikinci kısmı beyaz bırakılmıştır. Motif yine beyaz bırakılmış bir sap ile bağlıdır.

Resim 83: Rüstem Paşa Cami üst katının sağında yer alan pano

Resim 84: Üst katının sağında köşe dolgusu içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 57: Üst katının sağında köşe dolgusu içerisinde yer alan karanfil motifi

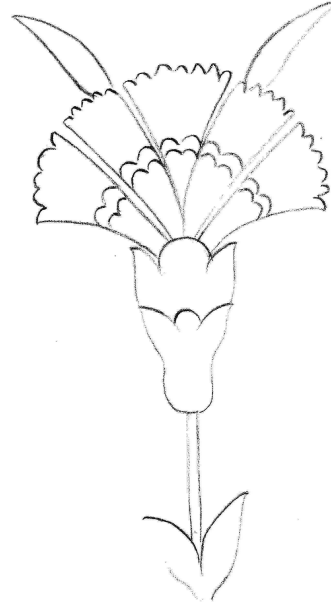
Üst katın sağında hatayi ve lalelerden oluşan tasarım içerisinde karoların birleşim yerlerinde farklı bir karanfil motifine daha rastlanmaktadır. Karanfil motifi tasarım boyunca defalarca tekrarlanmaktadır. Motif, iki çanaklı ve sivri dişlidir. İlk çanak kobalt mavisi, ikinci çanak turkuaz ile boyanmıştır. Çanakların hemen üzerinde beş dilimli ve sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların dilimleri iki bölümlüdür. Her iki bölüm arasında küçük bir hava payı yer alır. Taç yaprakların rengi kırmızıdır. Motif kobalt mavisi renkli bir sap üstünde bulunur. Bu sap üzerinde karanfilin yine kobalt mavisi ile

renklendirilmiş küçük yaprakları bulunmaktadır. Karanfil motifinin karoların birleşim yerlerine denk gelmesinden dolayı görünümü oldukça bozuktur. (Resim-86, Çizim-58)

Resim 85: Rüstem Paşa Cami üst katının sağında yer alan pano

Resim 86: Üst katının sağında köşe dolgusu içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 58: Üst katının sağında köşe dolgusu içerisinde yer alan karanfil motifi

Üst katın solunda kolonların üzeri de birbirinden güzel çiniler ile kaplıdır. Kolonun yüzeyi penç ve buluttan oluşan ulama kompozisyon ile süslenmiştir. Bu kompozisyonun köşe dolgularına lale, karanfil, sümbül ve gonca motiflerinden oluşan natüralist bir süsleme hâkim olmuştur. Bu köşe dolgusu içerisinde yapıda daha önce görülmemiş bir diğer karanfil motifi dikkati çekmektedir.

Karanfil, iki çanaklıdır. Her iki çanağın uçları sivri dişlidir. İlk çanağın çiçeğin sapına bağlanan kısmında, çanağın yuvarlak hatlarını saran, ince, dışa doğru taşıntı yapan, turkuaz renkli, çanağı andıran bir şerit bulunmaktadır. Çanağın her ikisi de turkuaz renklidir. İlk çanağın ortasında kobalt mavisi, ikinci çanağın ortasında kırmızı birer nokta bulunur. İkinci çanağın üzerinde beş dilimli ve sivri dişli taç yapraklar yer alır.

Resim 87: Rüstem Paşa Cami üst katının solunda yer alan pano

Taç yaprağın rengi kırmızıdır. Taç yaprağın çanağa doğru daralan kısımları ile geniş kısımları arasında küçük bir hava payı bulunur. Taç yaprakların üzeri beyaz bırakılmış, nokta şeklindeki daireler ile süslenmiştir. Taç yaprakların üzerinde turkuaz renkli, sağ ve sola kıvrımlı küçük bir helezonda yer alır. Karanfil motifi, ince, uzun, turkuaz renkli bir sap üzerinde bulunmaktadır. Bu sap üzerinde karanfilin yine turkuaz renkli hafifçe S kıvrımlı bir yaprağı bulunur. (Resim-88, Çizim-59)

Resim 88: Üst katının solunda köşe dolgusu içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 59: Üst katının solunda köşe dolgusu içerisinde yer alan karanfil motifi

Üst katta solda yer alan diğer bir kolon ise bir önceki paragrafta anlatılan çini süslemelerine sahiptir. Ancak tek fark köşe dolgusu içerisinde farklı iki karanfil motifine yer verilmiş olmasıdır. Bu karanfillerden biri iki çanaktan oluşmuş olup, sivri dişlidir. İlk çanağın çiçeğin sapına bağlanan kısmında, çanağın yuvarlak hatlarını saran, ince, dışa doğru uzayan, kırmızı renkli, çanağı andıran bir şerit bulunmaktadır. İlk çanak turkuaz boyalıdır. İkinci çanak ise kobalt mavisi ile renklendirilmiştir.

Çanaklardan sonra yer alan taç yapraklar beş dilimlidir. Karanfilin çanağa doğru daralan kısımları turkuaz ile boyanmıştır. Taç yaprakların geniş kısımları kırmızı ile renklendirilmiştir. Karanfilin taç yapraklarının daralan ve genişleyen yüzeyleri arasında küçük bir hava payı bulunmaktadır. Taç yaprakların üzerinde turkuaz renkli, sağ ve sola kıvrımlı küçük bir helezonda yer alır. Karanfil motifi, ince, uzun, turkuaz renkli bir sap üzerinde bulunmaktadır. Bu sap üzerinde karanfilin yine turkuaz renkli hafifçe S kıvrımlı bir yaprağı bulunur. (Resim-90, Çizim-60)

Resim 89: Rüstem Paşa Camii üst katının solunda yer alan pano

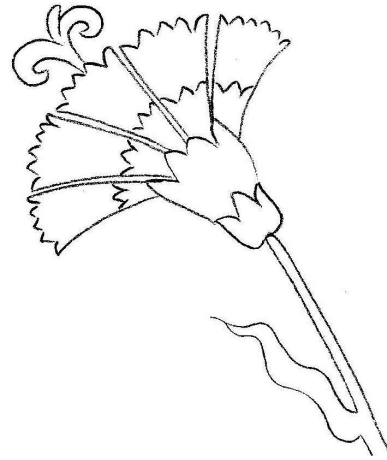

Resim 90: Camii üst katının solunda köşe dolgusu içerisindeki karanfil motifi
Çizim 60: Camii üst katının solunda köşe dolgusu içerisindeki karanfil motifi

Aynı kompozisyon içerisinde yer alan bir başka karanfil motifi ise iki çanaktan oluşmuş olup, sivri dişlidir. İlk çanak turkuaz boyalıdır. İkinci çanak ise kobalt mavisi ile renklendirilmiştir. Çanaklardan sonra yer alan taç yapraklar beş dilimlidir. Karanfilin çanağa doğru daralan kısımları turkuaz ile boyanmıştır. Taç yaprakların geniş kısımları kırmızı ile renklendirilmiştir. Taç yaprakların üzerinde turkuaz renkli, sağ ve sola kıvrımlı küçük bir helezonda yer alır. Karanfil motifi, ince, uzun, turkuaz renkli bir sap üzerinde bulunmaktadır. Bu sap üzerinde karanfilin yine turkuaz renkli hafifçe S kıvrımlı bir yaprağı bulunur. (Resim-91, Çizim-61)

Resim 91: Camii üst katının solunda köşe dolgusu içerisindeki karanfil motifi
Çizim 61: Camii üst katının solunda köşe dolgusu içerisindeki karanfil motifi

Üst katta sol tarafta yer alan başka bir kolonun köşe dolguları içerisinde birbirinden farklı beş karanfil motifi tespit edilmiştir. Köşe dolgusunu süsleyen tasarım içerisinde karanfil, sümbül ve lale motifleri çok başarılı bir şekilde kullanılmıştır

Resim 92: Rüstem Paşa Camii üst katının solunda yer alan pano

Bu karanfil motiflerinden buketin ortasında yer alanı iki çanaklı olup, çanakların uçları sivri dişlidir. Her iki çanak turkuaz renk ile boyanmıştır. İkinci çanağın üzerinde dokuz dilimli ve sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yapraklar kırmızı ile renklendirilmiştir. Taç yaprakların çanağa doğru daralan kısımları ile geniş kısımları arasında küçük bir hava payı yer alır. Ayrıca taç yaprakların üzerinde sağ ve sola doğru kıvrımlı küçük helezonlar bulunur. Karanfil, ince, uzun, turkuaz renkli bir sap ile bağlıdır. Bu sap üzerinde motifin turkuaz renkli S kıvrımlı iki yaprağı bulunur. (Resim-93, Çizim-62)

Resim 93: Camii üst katının solunda köşe dolgusu içerisindeki karanfil motifi
Çizim 62: Camii üst katının solunda köşe dolgusu içerisindeki karanfil motifi

Aynı buketin sol alt köşesinde yer alan karanfil motifi, iki çanaklı olup, çanakların uçları sivri dişlidir. Her iki çanak turkuaz renk ile boyanmıştır. Birinci çanağın üzerinde sol tarafta turkuaz renkli küçük bir yaprak bulunur. İkinci çanağın hemen üzerinde sekiz dilimli ve sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yapraklar kırmızı ile renklendirilmiştir. Taç yaprakların çanağa doğru daralan kısımları ile geniş kısımları arasında küçük bir hava payı yer alır. Ayrıca taç yaprakların üzerinde sağ ve sola doğru kıvrımlı küçük helezonlar bulunur. Karanfil, ince, uzun, turkuaz renkli bir sap ile bağlıdır. Bu sap üzerinde karanfil motifinin turkuaz renkli S kıvrımlı iki yaprağı yer alır.

Aynı buketin sağında yer alan karanfil motifi de iki çanaklı olup, uçları sivri dişlidir. Her iki çanak turkuaz renk ile renklendirilmiştir. İkinci çanağın hemen üzerinde dört dilimli, S kıvrımlı, kırmızı renkli taç yapraklar yer alır. Karanfil motifi, ince, uzun, turkuaz renkli bir sap ile bağlıdır. Bu sap üzerinde karanfilin turkuaz renkli, küçük yaprağı bulunur.

Aynı kompozisyonun sağ köşebendinde yer alan buketin içindeki bir diğer karanfil motifi ise iki çanaklı olup, çanakların uçları sivri dişlidir. Her iki çanak turkuaz renk ile boyanmıştır. İkinci çanağın hemen üzerinde sekiz dilimli ve sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yapraklar kırmızı ile renklendirilmiştir. Taç yaprakların çanağa doğru daralan kısımları ile geniş kısımları arasında küçük bir hava payı yer alır. Ayrıca taç yaprakların

üzerinde sağ ve sola doğru kıvrımlı küçük helezonlar da bulunur. Karanfil, ince, uzun, turkuaz renkli bir sap ile bağlıdır. Bu sap üzerinde karanfil motifinin turkuaz renkli S kıvrımlı yaprakları yer alır. (Resim-94, Çizim-63)

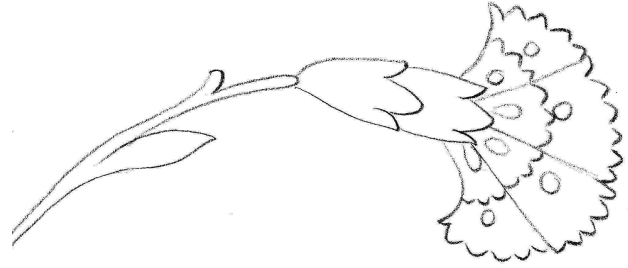
Resim 94: Camii üst katının solunda köşe dolgusu içerisindeki karanfil motifi
Çizim 63: Camii üst katının solunda köşe dolgusu içerisindeki karanfil motifi

Aynı buketin içerisinde bulunan diğer karanfil motifi ise iki çanaklı olup, çanakların uçları sivri dişlidir. Her iki çanak turkuaz renk ile boyanmıştır. İkinci çanağın hemen üzerinde altı dilimli ve sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yapraklar kırmızı ile renklendirilmiştir. Taç yaprakların çanağa doğru daralan kısımları ile geniş kısımları arasında küçük bir hava payı yer alır. Ayrıca taç yaprakların üzerinde sağ ve sola doğru kıvrımlı küçük helezonlar da bulunur. Karanfil, ince, uzun, turkuaz renkli bir sap ile bağlıdır. Bu sap üzerinde karanfil motifinin turkuaz renkli S kıvrımlı yaprakları yer alır.

Aynı panonun bordüründe de farklı bir karanfil motifi bulunmaktadır. Karanfil iki çanaklı olup turkuaz ile boyanmıştır. İkinci çanaktan hemen sonra dört dilimli taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların rengi beyaz olup, içleri kırmızı noktalar ile süslenmiştir. Ayrıca taç yaprakların çanağa doğru daralan kısımlarında yapraklar ikiye bölünmüştür. Karanfil beyaz bırakılmış bir sap üstünde yer alır. Bu sap üzerinde motifin turkuaz renkli küçük yaprağı bulunur. Bu karanfil çeşidi caminin üst katında defalarca tekrarlanmaktadır. (Resim-95, Çizim-64)

Resim 95: Camii üst katının solunda köşe dolgusu bordürü karanfil motifi
Çizim 64: Camii üst katının solunda köşe dolgusu bordürü karanfil motifi

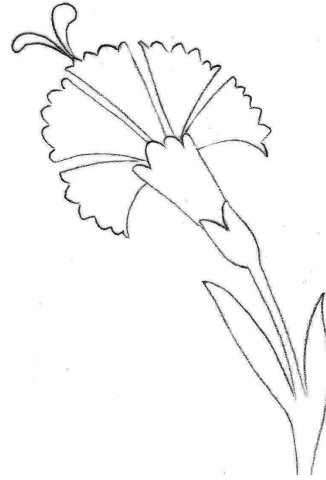
Üst katta sol tarafta yer alan başka bir kolonun köşe dolguları içerisinde de birbirinden farklı iki karanfil motifi tespit edilmiştir. Köşe dolgusunu süsleyen tasarım içerisinde karanfil ve lale motifleri çok ağırlıklı olarak kullanılmıştır.

Resim 96: Rüstem Paşa Camii üst katının solunda yer alan pano

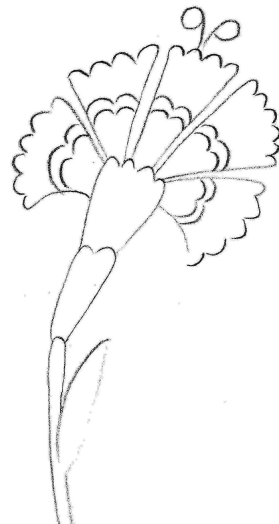
Üst katta sol tarafta bulunan diğer bir kolonun tasarımında yer alan karanfil motifi, iki çanaklı olup, uçları sivri dişlidir. Her iki çanağın rengi turkuazdır. İkinci çanağın hemen üzerinde beş dilimli ve uçları sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yapraklar kırmızı ile renklendirilmiştir. Taç yaprakların çanağa doğru daralan kısımları ile geniş kısımları arasında küçük bir hava payı yer alır. Ayrıca taç yaprakların üzerinde sağ ve sola doğru kıvrımlı küçük, turkuaz renkli helezonlar bulunur. Karanfil, ince, uzun, turkuaz renkli bir sap ile bağlıdır. Bu sap üzerinde karanfil motifinin turkuaz renkli, zarif, iki yaprağı yer alır. (Resim-97, Çizim-65)

Resim 97: Camii üst katının solunda köşe dolgusu içerisindeki karanfil motifi
Çizim 65: Camii üst katının solunda köşe dolgusu içerisindeki karanfil motifi

Üst katta sol tarafta bulunan diğer bir kolonun tasarımında yer alan karanfil motifi, iki çanaklı olup, uçları sivri dişlidir. İlk çanak kırmızı, ikinci çanak yeşil renk ile renklendirilmiştir. İkinci çanağın hemen üzerinde beş dilimli ve uçları sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yapraklar kırmızı ile renklendirilmiştir. Taç yaprakların çanağa doğru daralan kısımları ile geniş kısımları arasında küçük bir hava payı yer alır. Ayrıca taç yaprakların üzerinde sağ ve sola doğru kıvrımlı küçük, kırmızı renkli helezonlar bulunur. Karanfil, ince, uzun, yeşil renkli bir sap ile bağlıdır. Bu sap üzerinde karanfil motifinin yeşil renkli, zarif, tek yaprağı yer alır. (Resim-98, Çizim-66)

Resim 98: Camii üst katının solunda köşe dolgusu içerisindeki karanfil motifi
Çizim 66: Camii üst katının solunda köşe dolgusu içerisindeki karanfil motifi

Karşılaştırma: Mimar Sinan'ın önemli mimari eserlerinden biri olan Rüstem Paşa Camii, iç ve dış yüzeyini süsleyen ünlü çinileri ile adından sıkça söz ettirmektedir. Cami çinileri XVI. yüzyıl sıraltı teknikli İznik ve Kütahya çinilerinden oluşmaktadır. İznik atölyelerine verilen çini siparişleri yeterli gelmeyince Kütahya çini atölyelerinden destek alınmıştır. Bu nedenle caminin çini kaplamasında farklı üslupta ve süslemede çiniler görülmektedir. Dıştan sade ve süslemesiz görülen caminin, asıl çini süslemeleri son cemaat yerinden başlar; daha da yoğunlaşarak iç mekânda devam etmektedir. Cami içerisinde birçok motifin değişik kompozisyon çeşitleri ile birlikte kullanılmış olması bu camiyi Türk Çini Sanatının klasik döneminin özeti haline getirmiştir.

Camide karanfil motifleri iç ve dış mekânda yer alan tasarımlar içerisinde bol ve çeşitli olarak bulunmaktadır. Özellikle son cemaat yerinde, natüralist üsluplu çiçeklerin yoğun olara kullanıldığı pano ve iç mekânda üst katta köşe dolguları içerisinde yer alan karanfil motifleri en etkileyici olanlarıdır. Bu kompozisyon içerisinde bulunan karanfiller çok başarılı bir şekilde üsluplaştırılmıştır. Karanfillerin yumuşak kıvrımları ve geçişleri, taç yapraklarında görülen fırça oyunları görenleri kendine hayran bırakmaktadır. Üsluplaşmış bu karanfillere incelenen diğer yapılarda rastlanmamaktadır. Cami içerisindeki karanfillere turkuaz, kobalt mavisi, beyaz ve kırmızı renkler hâkimdir. Renklerin canlılığı ve parlaklığı kullanılan sıran kalitesi ise çok dikkat çekicidir. Ayrıca Camide karanfillerin yelpaze gibi açılmış hali, yine aynı yüzyıl çini sanatının temsilcileri olan Rüstem Paşa Camii, Sokullu Mehmet Paşa Camii, Sultan Ahmet Camii, Piyale Mehmet Paşa Camii, Selimiye Camii, Topkapı Sarayı Sünnet Odası, Manisa Muradiye Camii'ni süsleyen bazı karanfillerde de görülmektedir.

2. 7. Selimiye Camii (1569)

Katalog No: 7

Resim, Çizim No: 99–103, 67–68

İnşaa Tarihi:1569- 1575

Yer: Edirne - Merkez

Banisi: II. Selim

Mimarı: Mimar Sinan

Edirne'nin ve Osmanlı İmparatorluğu'nun simgesi olan cami, kentin merkezinde, eskiden Sarı Bayır ve Kavak Meydanı denilen yerdedir. Yapı, medrese, hamam, türbe, imaret, sıbyan mektebi, darülhadis, arasta gibi birçok binadan oluşan külliye topluluğu içerisinde yer almaktadır.

Kesme taştan yapılan cami Mimar Sinan'ın yarattığı sekiz dayanaklı cami planının en başarılı örneğidir. Mimarlık tarihinde en geniş mekâna kurulmuş yapı olarak nitelenen Selimiye Camisi, yerden yüksekliği otuz bir metreyi bulan kubbesiyle ilgi çeker⁸⁵. Eserde, kubbenin ağırlığı sekiz paye ve bunların arasındaki payanda kemerleri ile karşılanarak, sekizgen kaide üzerine oturan kubbe sistemi, son olanaklara kadar geliştirilmiştir.

Kubbenin bıraktığı köşelere eksedralar gelmiş; payeler arasında kemerler de pencere sıraları ile doldurulmuştur. Mihrap sofası bölümü ise daha alçakta kalan bir yarım kubbe ile örtülmüştür. Caminin revakı on sekiz kubbe ve on altı sütunla çevrilidir⁸⁶. Yapının kuzeye, güneye ve avluya açılan üç kapısı vardır. İç avlu kubbe ve revaklar ile süslüdür. Avlunun ortasında mermerden özenle taş oyma ile işlenmiş bir şadırvan bulunmaktadır⁸⁷. Edirne Selimiye Cami'sinin en önemli özelliklerinden birisi de ön avlunun ortasında bulunan şadırvanın caminin içerisinde de simgesel olarak

---

⁸⁵ YETKİN, Suut Kemal (1954), *İslam Sanatı Tarihi*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Türk İslam Sanatları Tarihi Enstitüsü Yayınları:2, Ankara, s.276

⁸⁶ ASLANAPA, Oktay (2004), *Osmanlı Devri Mimarisi*, T. İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, s.288

⁸⁷ KUBAN, Doğan (2007), *Osmanlı Mimarisi*, Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul, s.307

tekrarlanmasıdır. İç şadırvan, üzerindeki müezzin mahfili ile birlikte yapının tam ortasında yer almaktadır.

Ayrıca yapı üçer şerefeli dört zarif minareye sahiptir. Giriş yönündekilerle şerefelere tek yolla, diğer ikisinde ise üç şerefeye ayrı ayrı yollardan çıkılmaktadır. Edirne Selimiye Camii'nin iç süslemesi de en az mimarisi kadar dikkat çekicidir. Caminin ak mermerden mihrabı ile dantel gibi işlenmiş olan minberi çok alımlıdır. Bunun yanı sıra Selimiye cami taş, sıraltı tekniği ile yapılmış İznik çinileri, ahşap, sedef, gibi süsleme sanatının emsalsiz güzellikteki özelliklerine de sahip bulunmaktadır⁸⁸.

Çini Programı: Osmanlı cami mimarisinin en muhteşem örneği olan ve haklı olarak Mimar Sinan tarafından *ustalık eseri* olarak belirtilen Edirne Selimiye Camii'nde hünkâr mahfili, mihrap, minber köşkünün arka duvarı ile külahı, kadınlar mahfili, galerileri taşıyan kemerlerin köşe dolguları ve pencere alınlıkları XVI. yüzyılın en nadide çini koleksiyonu ile kaplıdır. Özellikle Hünkâr Mahfelinin bütün duvarlarını yarıya kadar kaplayan çiniler, kalite bakımından mihrap kısmı çinilerinden daha yüksektir.

Resim 99: Selimiye Camii iç genel görünüşü

⁸⁸ YETKİN, Suut Kemal (1954), *İslam Sanatı Tarihi*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Türk İslam Sanatları Tarihi Enstitüsü Yayınları:2, Ankara, s.277

İznik atölyelerinde hazırlanan bu çiniler, teknik, kalite ve kompozisyonlarındaki ustalık, renklerin seçilişindeki zevk ve samimiyet ile görenlerde çok etkileyici izler bırakır. Caminin çinileri sıraltı tekniktir. Çinilerin üzerindeki sır tabakasının ince ve parlak oluşu kullanılan motiflerin kompozisyon içerisinde net algılanmasına izin vermiştir. Selimiye Camii çinilerinde kabartma mercan kırmızısı, mavinin açıktan laciverde kadar gelen tonları, beyaz, yeşil ve kahverengi kullanılmıştır. Birbirinden güzel kompozisyonları ise natüralist üsluplu çiçekler rumi, hatayi, penç motifleri süslemektedir.

Karanfil motifinin yer aldığı çiniler: Selimiye Camisi içerisinde hünkâr mahfilinde yer alan panolar içerisinde iki çeşit karanfil motifi tespit edilmiştir. Karanfil motiflerinden bir tanesi Hünkâr mahfilinin giriş kapısının solunda yer alan elma ağaçlı panonun içerisinde yer alır.

Resim 100: Selimiye Camii Hünkâr mahfilinde bulunan elmalı pano

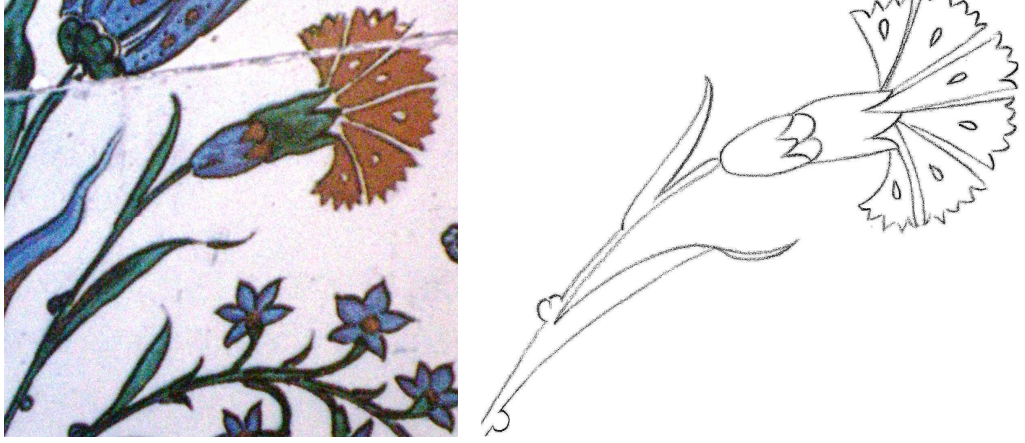

Kahverengi bir gövdenin üstünde kırmızı renkli elmaları turkuaz renkli küçük yapraklar süslemektedir. Elma ağacının dibinde yapraklardan çıkış yapan lale, sümbül, karanfil ve kır çiçekleri dengeli bir şekilde yerleştirilmiştir. Burada yer alan Karanfil motifi, iki çanaklı ve sivri dişlidir. Çanakların her ikisi de ince uzun bir görünüme sahiptir. Birinci çanak açık kobalt mavisi ile ikinci çanak yeşil renk ile boyanmıştır. İki çanağın birleşim yerlerinde kırmızı ile boyanmış iki küçük bombe yer alır. İkinci çanağın hemen üzerinde ise altı dilimli, sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yapraklar kırmızı ile

boyanmış ve içlerinde beyaz damlalar unutulmamıştır. Karanfil motifi, ince, uzun, turkuaz renkli bir sapa bağlanmıştır. Bu sap üzerinde motifin turkuaz renkli uzun, zarif yaprakları bulunur. (Resim-101, Çizim-67)

Resim 101: Hünkâr mahfilinde elmalı pano içerisinde yer alan karanfil motifi

Çizim 67: Hünkâr mahfilinde elmalı pano içerisinde yer alan karanfil motifi

Cami içerisinde bir diğer karanfil motifi ise yine hünkâr mahfilinde pencereler arasının süsleyen panolar içerisinde yer alır. Kompozisyon hatayı ve penç motifleri ile şemse içerisinde natüralist üsluplu çiçeklerin kullanılması ile oluşmuştur. Şemselerin içini süsleyen karanfil motifleri iki çeşittir. Bu karanfil motiflerinden biri iki çanaklı ve sivri dişlidir. Motifte her iki çanak turkuaz renk ile boyanmıştır. İkinci çanağın hemen üzerinde beyaz bırakılmış altı dilimli, sivri dişli taç yapraklara yer verilmiştir. Taç yaprakların ortasında birer kırmızı noktacık bulunmaktadır. Karanfil motifi, beyaz bırakılmış, ince, uzun bir sap üstünde bulunur. Bu sap üzerinde motifin, turkuaz renkli küçük yapraklarına da yer verilmiştir.

Şemse içerisinde yer alan bir başka karanfil motifi ise iki çanaklı ve sivri dişlidir. Motifte her iki çanak turkuaz renk ile boyanmıştır. İkinci çanağın hemen üzerinde beyaz bırakılmış beş dilimli, sivri dişli taç yapraklara yer verilmiştir. Taç yaprakların ortasında birer kırmızı noktacık bulunmaktadır. Taç yaprakların üzerinde iki küçük, turkuaz renkli yaprak bulunmaktadır. Karanfil motifi, beyaz bırakılmış, ince, uzun bir sap üstünde bulunur. Bu sap üzerinde motifin, turkuaz renkli küçük yapraklarına da yer verilmiştir. (Resim-103, Çizim-68)

Resim 102: Selimiye Camii Hünkâr mahfilinde yer alan pano

Resim 103: Hünkâr mahfilinde şemse içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 68: Hünkâr mahfilinde şemse içerisinde yer alan karanfil motifi

Karşılaştırma: Osmanlı mimarisinin en güzel ve mühim örneği olan, Mimar Sinan tarafından *ustalık eseri* olarak belirtilen Edirne Selimiye Camii, dışta görkemli minareleri ve mimarisi, içte klasik çini süslemeleri ile Türk Çini Sanatının en ihtişamlı yapılarından biridir. Cami XVI. yüzyıl sıratlı teknikli en nadide çini koleksiyonu ile kaplıdır. İznik atölyelerinde hazırlanan bu çiniler, teknik, kalite ve

kompozisyonlarındaki ustalık ve zarafet, renklerin parlaklığı ve canlılığı ile görenlerde çok etkileyici izler bırakır.

Selimiye Camii'si içerisinde bulunan karanfil motifleri hünkâr mahfili içerisinde yer alan panolar içerisinde görülmektedir. Bu karanfiller XVI. yüzyıl Çini Sanatının renk ve motif özelliklerini çok iyi yansıtmaktadır. Karanfil motiflerine turkuaz, kobalt mavisi, beyaz ve kırmızı renkler hâkimdir. Ayrıca camide karanfillerin yelpaze gibi açılmış hali, yine aynı yüzyıl çini sanatının temsilcileri olan Rüstem Paşa Camii, Sokullu Mehmet Paşa Camii, Sultan Ahmet Cami, Selimiye Camii, Topkapı Sarayı Sünnet Odası, Bosnalı İbrahim Paşa Türbesi'ni süsleyen bazı karanfillerde de görülmektedir.

2. 8. Nurbanu Valide-i Atik Camii (1570)

Katalog No: 8

Resim, Çizim No: 104–110, 69–73

İnşaa Tarihi: 1570 – 1583

Yer: Üsküdar/İstanbul

Banisi: Nurbanu Valide-i Atik Sultan

Mimarı: Mimar Sinan

Sultan II. Selim'in hanımı III. Murat'ın annesi Nurbanu Valide Sultan adına yapılmış olan eser, Mimar Sinan'ın Anadolu yakasında inşa ettiği en büyük külliye özelliğini taşımaktadır⁸⁹. Külliye'nin yapımına 1570 yılında başlanmış, tam 13 yıl sonra 1583 yılında tamamlanmıştır⁹⁰.

Resim 104: Nurbanu Valide-i Atik Sultan Camii iç genel görünüşü

⁸⁹ KUBAN, Doğan (2007), *Osmanlı Mimarisi*, Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul, s.336

⁹⁰ TANMAN, M. Baha (1991), "Atik Valide Sultan Külliyesi ", *İslam Ansiklopedisi*, C.4, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, s.408

Atik Valide Camii Mimar Sinan'ın altıgen şemalı camilerinden bir başkasıdır. Yapının gerek dış görünüşüne gerekse iç mekânda bulunan merkezi kubbe, güneyde ve kuzeyde ikişer duvar payesine, batıda ve doğuda, kahverengi somakiden birer sütuna oturan altı adet sivri kemerle taşınmaktadır. Sütunlar sivri kemerlerle gerilerindeki payelere bağlanmıştır. Merkezi kubbe, ikisi batıda, ikisi doğuda, biride güneyde olmak üzere, toplam beş yarım kubbe ile desteklenmiş, bütün bu örtü öğeleri ile duvarlar arasına küçük pendentifler yerleştirilmiştir⁹¹.

Caminin giriş cephesindeki dış revak, dört paye ile on altı sütuna oturtulan, beyaz mermer ve somaki ile örülmüş sivri kemerlerle dışarı açılmaktadır. Dış revaka gömülmüş olan son cemaat yeri beş birimlidir. Yüksek tutulmuş olan aynalı birim aynalı tonozla, diğerleri pendentifli kubbelerle örtülüdür⁹².

Eser, beden duvarlarında yetmiş üç, yarım kubbelerin eteklerinde yirmi üç, merkezi kubbenin kasnağında on sekiz tane olmak üzere toplamda 114 pencere ile aydınlatılmaktadır. Caminin iki minaresi vardır. Tarihi saptanamayan bir depremde doğudaki kaidesine, batıdaki şerefe altına kadar yıkılan minareler XVIII. yüzyılda yenilenmiş, Osmanlı Barok'u tarzında şerefe altları boğumlu yapılmış, petekleri ise biçimini bu yenileme sırasında almıştır⁹³. Cami içerisinde süsleme öğelerine çokça yer verilmiştir. Çini bezemeler, sedef ve fildişi kakmalarla zenginleştirilmiş geometrik kompozisyonlar çok etkileyicidir. Ayrıca kapı ve pencere kanatları XVI. yüzyılın ahşap işçiliğinin kıymetli örneklerindedir. Bunun yanı sıra kubbe ve kemerlerin iç yüzeylerinde ve pendentiflerde bulunan kalem işleri klasik süsleme motiflerini içermektedir. Mahfil tavanlarında, koyu kırmızı zemin üzerine açık kırmızı ve yaldızla çalışılmış olan kalemişleri tezhibe yaklaşan bir inceliktedir.

1956–1972 yılları arasında vakıflar idaresinin esaslı biçimde onardığı cami, değişik dönemlerde yapılan ekleme ve yenilemelerle birlikte zaman mimari karakterini çok iyi korumaktadır⁹⁴.

---

⁹¹ TANMAN, M. Baha (1991), “Atik Valide Sultan Külliyesi ”, *İslam Ansiklopedisi*, C.4, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, s.408

⁹² TANMAN, M. Baha (1991), a.g.e., s.408

⁹³ ASLANAPA, Oktay (2004), *Osmanlı Devri Mimarisi*, T. İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, s.326

⁹⁴ TANMAN, M. Baha (1991), a.g.e., s.409

Çini Programı: Mimar Sinan'ın bütün eserlerinde olduğu gibi, Atik Valide Cami'nde oranların ahengi ile anlam kazanan dış cephelerde süsleme yok denecek kadar azdır. Buna karşılık içeride oldukça zengin bir süsleme programının uygulandığı görülür. Süsleme öğeleri içerisinde öncelikle caminin inşa edildiği dönemde en parlak çağını yaşayan İznik çiniciliğinin, karakteristik özelliklerini taşıyan çok başarılı panolar bulunmaktadır. XVI. yüzyılın ikinci yarısı sıraltı tekniği ile üretilmiş olan, kompozisyonlarda natüralist çiçek motiflerinin ağır bastığı bu çiniler mihrap sofasında yoğunlaşmaktadır. Bu bölümdeki pencerelerin üst hizasında yer alan ve mihrap tarafından iki eşit parçaya bölünen yazı kuşağı, lacivert zemin üzerine beyaz ile yazılmış, celi sülüs hatlı “ayetü'l-kürsi” yi içermektedir⁹⁵.

Eserde son cemaat yerinde altı adet çinili ayet panosu bulunmaktadır. Bu panoların içlerinde yer alan yazıların satır boşlukları ufak çiçekler, yapraklar, rumi motifi ve geometrik geçmelerle süslenmiştir. Ayrıca iç mekânda mihrap kısmını dolanan yazı kuşağında bazı harflerin gözleri ve iç boşlukları firuze ya da mercan kırmızısı ile renklendirilmiştir. Güney duvarındaki pencerelerin iç, kuzey duvarındakilerin ise dış yüzeylerinde aynı özellikleri gösteren yazı panoları vardır.

Caminin çinileri eski kalitelerini muhafaza ederek günümüze kadar gelmiştir. Sırlar parlak ve çatlaksızdır. Renkler çok canlıdır ve birbirine karışmamaktadır. Doğal ve canlı renkler kullanılmıştır.

Karanfil motifinin yer aldığı çiniler: Bu cami içerisinde karanfil motifi, mihrap sofasının yan duvarlarında yer alan birbirinin aynı iki büyük pano içerisinde bulunur. Dikdörtgen pano ½ simetrik kompozisyon özelliği taşır. Bahar dalı motifi ile hazırlanan desen, yapraklardan çıkış yapmaktadır. Zarif kıvrımlarla yükselen kahverengi dallar üzerinde ortaları mercan kırmızısı, yaprakları mavi olan bahar çiçekleri ile küçük yeşil yapraklar tüm kompozisyona hâkimdir.

Panonun alt köşelerinde serbest olarak tasarlanan lale, karanfil, gonca, kır çiçeği motifleri yer alır. Mercan kırmızısı zemin üzerine, beyaz rumilerle süslü bir vazodan, birbirine bağlı biri büyük biri küçük iki şemse motifi çıkmaktadır. Şemselerin içerisinde koyu kobalt zemin üzerine beyaz, mercan kırmızısı ve koyu yeşille renklendirilmiş

---

⁹⁵ KURAN, Aptullah (1986), *Mimar Sinan*, Hürriyet Vakfı Yayınları, s.11–20

laleler, karanfiller, güller, goncalar, birtakım ufak çiçekler ve yapraklar oldukça karmaşık bir düzende yerleştirilmiştir.

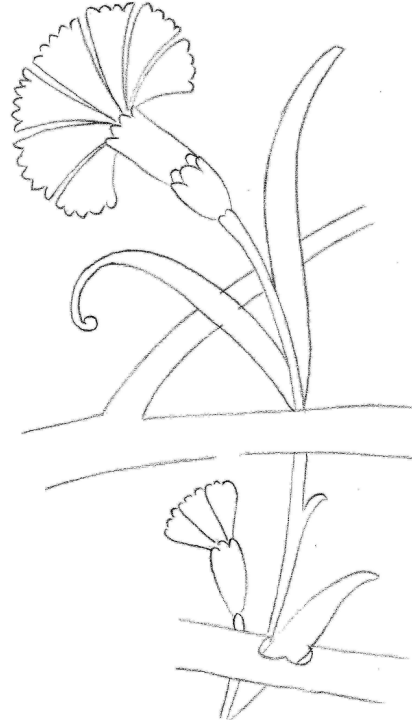
Resim 105: Nurbanu Valide-i Atik Sultan Cami iç mekân mihrap sofası panosu

Bu kompozisyon içerisinde birbirinden farklı üç karanfil motifi tespit edilmiştir. Panonun zemin kısmında yer alan ve yapraklardan çıkış yapan karanfil motifi, iki çanaklıdır. Her iki çanağın uçları sivri dişlidir. Çanakların hemen üzerinde yedi dilimli taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların rengi kırmızı olup, uçları sivri dişlidir. Ayrıca, taç yaprakların içerisinde beyaz bırakılmış damlalar da bulunmaktadır. Karanfil motifi, ince, uzun turkuaz renkli bir sap ile bağlıdır. Bu sap üzerinde karanfilin zarif, turkuaz renkli yaprakları bulunur. Anlattığımız karanfilin sol alt köşesinde yer alan bir diğer

karanfil motifi ise tek çanaklıdır. Çanağın rengi turkuazdır. Çanaktan hemen sonra dört dilimli, kırmızı renkli taç yapraklar yer alır. Karanfil motifi, turkuaz renkli ince bir sap üstünde bulunmaktadır. (Resim-106, Çizim-69)

Resim 106: Mihrap sofası panosu içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 69: Mihrap sofası panosu içerisinde yer alan karanfil motifi

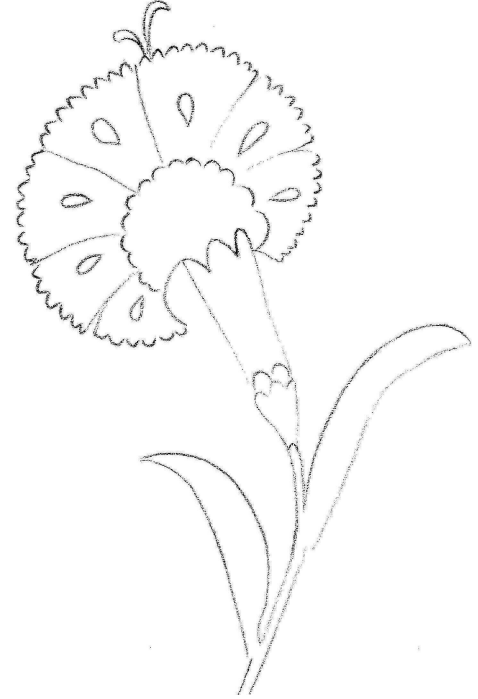

Tasarımda şemselerin içerisinde birbirinden farklı üç karanfil motifi bulunmaktadır. Bu karanfiller tasarımın içerisindeki diğer küçük şemse süslemelerinde de aynı şekilde tekrarlanmaktadır. Karanfillerden biri tek çanaklı ve uçları sivri dişlidir. Motifin çanağı turkuaz renk ile boyanmıştır. Çanağın hemen üzerinde yedi dilimli ve uçları sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların çanağa doğru daralan kısımları çiçeğin katmeri gibi düşünülmüş olup, kırmızı renk ile boyanmıştır. Taç yaprakların geriye kalan yüzeyleri ise beyaz bırakılmış, içleri kırmızı damlalarla süslenmiştir. Karanfil motifi, ince, turkuaz renkli bir sap ile bağlanmıştır. Bu sap üzerinde motifin zarif, turkuaz renkli yaprakları bulunur. (Resim-107, Çizim-70)

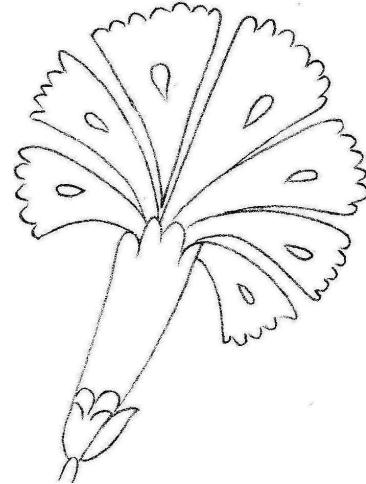
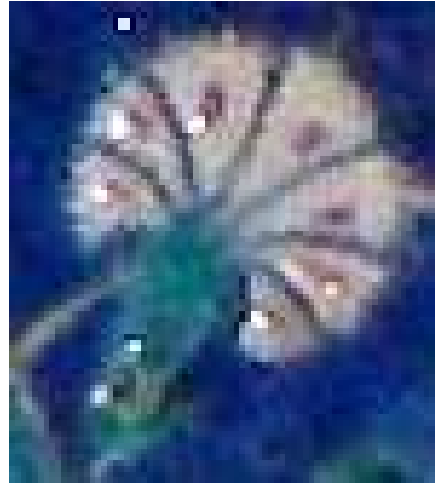
Aynı şemse içerisinde yer alan diğer bir karanfil motifi ise, iki çanaklı ve uçları sivri dişlidir. Çanağın hemen üzerinde yedi dilimli, uçları sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yapraklar beyaz bırakılmış içleri kırmızı damlalarla süslenmiştir. Motif beyaz renkli

bir sap ile bağlanmıştır. Panoda anlatılan karanfille aynı özellikleri taşıyan yalnızca taç yaprak sayısı beş olan karanfilde yer alır. (Resim-108, Çizim-71)

Resim 107: Mihrap sofası panosu içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 70: Mihrap sofası panosu içerisinde yer alan karanfil motifi

Resim 108: Mihrap sofası panosu içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 71: Mihrap sofası panosu içerisinde yer alan karanfil motifi

Aynı şemse içerisinde yer alan başka bir karanfil motifi ise, iki çanaklı ve uçları sivri dişlidir. Çanağın hemen üzerinde beş dilimli, uçları sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yapraklar beyaz bırakılmış içleri kırmızı damlalarla süslenmiştir. Motif beyaz renkli bir

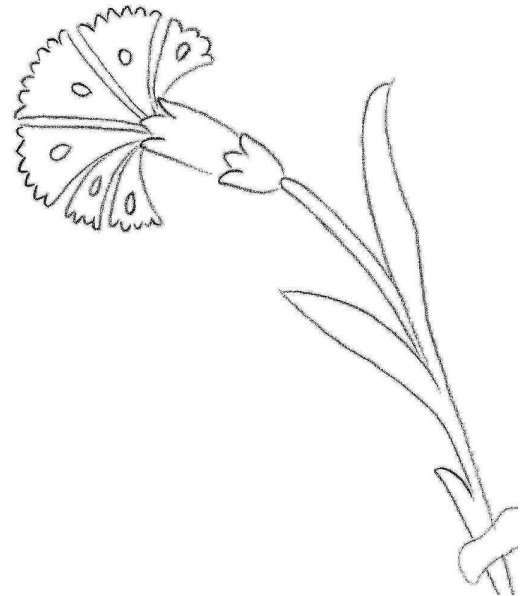
sap ile bağlanmıştır. Bu sap üzerinde karanfilin beyaz bırakılmış, ince, uzun yaprakları bulunur. (Resim-109, Çizim-72)

Resim 109: Mihrap sofası panosu içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 72: Mihrap sofası panosu içerisinde yer alan karanfil motifi

Aynı şemse içerisinde yer alan başka bir karanfil motifi ise, iki çanaklı ve uçları sivri dişlidir. Çanağın hemen üzerinde altı dilimli, uçları sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yapraklar beyaz bırakılmış içleri kırmızı damlalarla süslenmiştir. Motif beyaz renkli bir sap ile bağlanmıştır. Bu sap üzerinde karanfilin beyaz bırakılmış, ince, uzun yaprakları bulunur. (Resim-110, Çizim-73)

Resim 110: Mihrap sofası panosu içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 73: Mihrap sofası panosu içerisinde yer alan karanfil motifi

Karşılaştırma: Mimar Sinan'ın Anadolu yakasında inşa ettiği en büyük külliye özelliğini taşıyan Nurbanu Valide-i Atik Sultan Camisinin dış cephelerinde süsleme yok denecek kadar azdır. Buna karşılık içeride oldukça zengin bir süsleme programının uygulandığı görülür.

Süsleme öğeleri içerisinde öncelikle caminin inşa edildiği dönemde en parlak çağını yaşayan İznik çiniciliğinin, karakteristik özelliklerini taşıyan çok başarılı panolar bulunmaktadır. Caminin çinileri eski kalitelerini muhafaza ederek günümüze kadar gelmiştir. Sırlar parlak ve çatlaksızdır. Doğal ve canlı renkler kullanılmıştır. XVI. yüzyılın ikinci yarısı sıraltı tekniği ile üretilmiş olan, kompozisyonlarda yarı stilize çiçek motiflerinin ağır bastığı bu çiniler mihrap sofasında yoğunlaşmaktadır. Cami içerisinde karanfil motifleri mihrap sofasında yer alan bu panolar içerisinde görülmektedir. Karanfil motiflerine kobalt mavisi, beyaz, turkuaz ve kırmızı renkler hâkimdir. Ayrıca Camide bazı karanfillerin yelpaze gibi açılmış hali, yine aynı yüzyıl çini sanatının temsilcileri olan Rüstem Paşa Camii, Sokullu Mehmet Paşa Camii, Sultan Ahmet Camii, Selimiye Camii, Topkapı Sarayı Sünnet Odası, Manisa Muradiye Camii, Piyale Paşa Camii, Ramazan Efendi Camii'ni süsleyen bazı karanfillerde de görülmektedir.

2. 9. Sokullu Mehmet Paşa Camii (1571)

Katalog No: 9

Resim, Çizim No: 111–115, 74–75

İnşaa Tarihi: 1571

Yeri: Eminönü/İstanbul

Banisi: Sokullu Mehmet Paşa

Mimarı: Mimar Sinan

Yapı, Eminönü ilçesinde, Kadırga'da Şehit Mehmet Paşa yokuşunda Suterazisi sokağındadır. Cami 1571 yılında Mimar Sinan'a yaptırılmıştır. Sinan'ın altıgen kubbeli baldakenle yaptığı orta büyüklükte cami planları içinde mekân bütünlüğünü pürüzsüz elde ettiği yapılardan biri Sokullu Mehmet Paşa Camisidir⁹⁶.

Caminin ana kubbesi, kuzeyde iki fil ayağına, güneyde beden duvarlarına, yanlarda ise stalâktitli konsollara oturan yarım kubbelere oturturulmuştur. Böylelikle doğudan ve batıdan dört yarım kubbe ile beslenen ana kubbe altıgen bir kaide üzerinde yükselmiş olur⁹⁷. Beden duvarları, yarım kubbe kemerlerinin bulunduğu alanlarda payandalarla desteklenmiştir. Caminin yedi kubbeli son cemaat revakı ana kütlede bağımsız iki yana taşar. Revakın altı kolunu beyaz mermerden, başlıkları stalâktitten yapılmıştır⁹⁸. Caminin minaresi sivri külahlı olup, yapının batısında yer alır. Petek ve gövde kısmının köşelerinde dikey çubuklar vardır. Çok sağlam bir yapıya sahip olan minare günümüze kadar gelebilmiştir. Sokullu camisinin beden duvarlarında ikili guruplar halinde düzenlenmiş üç sıra halinde pencereler bulunur. Bütün camilerde olduğu gibi burada da Mimar Sinan oldukça aydınlık bir mekân yaratmıştır. Cami içerisinde çini süslemenin dışında büyük kubbenin, yarım kubbelerin, son cemaat yeri yarım kubbelerinin içi kalemişleri ile kaplıdır. Ayrıca kible kapısının üzerindeki etrafı yaldızlı bir taşta vardır. Bu taş Kâbe'nin siyah taşının bir parçasıdır. Aynı taştan birer parçada mihrap ve

⁹⁶ KUBAN, Doğan (1995), "Sokullu Mehmet Paşa Külliyesi", *İstanbul Ansiklopedisi*, Cilt:7, Tarih Vakfı Yayınları, s.33

⁹⁷ KUBAN, Doğan (2007), *Osmanlı Mimarisi*, Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul, s.326

⁹⁸ KURAN, Apdullah (1986), *Mimar Sinan'ın İstanbul'daki Eserleri Külliye Camiler ve Mescidler*, İstanbul, s.135

minberin üzerine konulmuştur⁹⁹. Ayrıca, yapıda Vitray süslemeleri de oldukça dikkat çekicidir. Cami bugün çok iyi durumdadır ve ibadete açıktır.

Çini Programı: Sokullu Mehmet Paşa Camii, Mimar Sinan'ın yaratıcı gücünün zirvede olduğu bir dönemde yapılmıştır. Cami içerisinde mihrabın ve üstündeki altı pencerenin çevresi döşemelerden kubbe eteğine kadar nefis XVI. yüzyıl sıraltı teknikli İznik çinileri ile bezelidir. Ayrıca minber köşkünün tamburu, külahı ve büyük kubbenin oturduğu altıgen kaidenin pandantifleri de çinilerle kaplıdır¹⁰⁰. Caminin göz kamaştırıcı mihrap kısmı hatayi ve pençlerden oluşan bir kompozisyona sahiptir. Kompozisyonu zenginleştiren yapraklar içerisinde tombul bulut motifleri, yaprakların arasında ise zarif bahar dalları yer almaktadır.

Resim 111: Kadirga Sokullu Mehmet Paşa Camii iç mekân genel görünüşü

Mihrabın her iki yanında yer alan eş panolar da en az mihrap çinileri kadar özeldir. XVI. Yüzyılın tüm muhteşemliğini yansıtan bu panolarda hatayi, penç ve yapraklar dairesel helezonlar üzerinde uyumlu bir şekilde yerleştirilmiştir. Panoların çevresini zemini kobalt mavisi ile renklendirilmiş, motifleri beyaz bırakılmış olan bir bordür

⁹⁹ KURAN, Aptullah (1986), *Mimar Sinan*, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul, s.112

¹⁰⁰ KURAN, Aptullah (1986), *a.g.e.*, s.112

çevreler. Bu bordürde hatayi motifinin çok güzel çeşitleri görülmektedir. Mihrap panosunun yan duvarlarında natüralist üsluplu çiçeklerden oluşan bir bordürde yer alır. Mihrabın sol ve sağ kısımlarında ayrıca mihrabın tam üstünde koyu kobalt mavisi zemin üzerinde beyaz sülüs harflerle Elham suresi yazılmıştır. Bu surenin hemen üstünde kare form içerisinde yine koyu kobalt mavisi zemin üzerinde beyaz harflerle Besmele ve İhlâs suresinin yazılı olduğu panolarda yer alır. Bu panoların üçgen köşeliklerinde Süleymaniye, Beylerbeyi camilerinde olduğu gibi şemse içinde rumi motifleri, yaprak, hatayi ve pençten oluşan bir kompozisyon bulunur. Kare formlu olan bu panoları da oval form içerisinde Kelimeyi Tevhit ve Kelimeyi Şahadet yazılı diğer panolar takip eder.

Mihrabın üzerinde vitray pencerelerinin bulunduğu alanlarda başlı başına çini ile kaplıdır. Sokullu Mehmet Paşa Camii'nde kubbeye geçiş ögesi olarak kullanılan pandantifler, caminin çinili yüzeylerine katkıda bulunan diğer mimari öğelerdendir. Bu kısımda yer alan çiniler dört tarafta sadece hat yazıları değiştirilerek tekrarlanmıştır. Ayrıca camimin üst katında sağ ve sol tarafta altışar, toplamda on iki adet çinili pano yer alır. Bu panolardan ikisi hariç diğerleri pencere alınılığıdır. Çinilerin bitkisel imgeleri mimarının dengeli yapısı içerisinde bir canlılık oluşturmuş ve stalâktit, baklavalı sütun başlıkları gibi yapı öğelerinin geometrik vurgusunu dengelemiştir. Bu camide mimari ve dekorasyon zarif zıtlıklar oluşturmak amacı ile tasarlanmıştır¹⁰¹.

Karanfil motifinin yer aldığı panolar: Sokullu Mehmet Paşa Camisi'nde iki çeşit karanfil motifi tespit edilmiştir. Bunlardan ilki mihrabın yan duvarlarında yer alan bordür çinisinde bulunur. Bu bordür içerisinde açık kobalt mavisi ile renklendirilmiş lale, kırmızı ve yeşil ile boyanmış gül goncası motifleri ile bir şemse bulunur. Tasarımın ortasına dikey bir şekilde yerleştirilen şemse içerisinde ise koyu kobalt mavisi ile renklendirilmiş lale, sümbül motifleri ile kırmızı renkli karanfil motifi bulunmaktadır. Cami içerisinde bu bordür bir daha tekrarlanmaz.

Karanfil motifi, üst üste gelen üç çanaktan oluşmuştur. Çanaklar sivri dişlere sahiptir. Çanaklar karoların birleşim yerlerine denk geldiğinden görünümü oldukça bozuktur. Çanakları hemen taç yapraklar takip eder. Beş dilimden oluşan taç yapraklar sivri dişlidir. Havasız mercan kırmızısı ile renklendirilmiş taç yapraklar sıradan bir görünüm

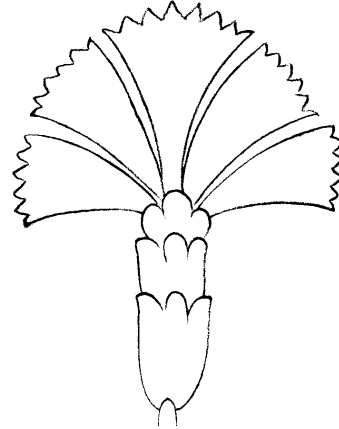
¹⁰¹ ATASOY, Nurhan - Julian RABY (1989), *İznik*, Türkiye Ekonomi Bankası, London, s.231

sergiler. Karanfil motifi, açık kobalt mavisi rengine sahip bir sap ile bağlıdır. (Resim-113, Çizim-74)

Resim 112: Kadirga Sokullu Mehmet Paşa Cami mihrap duvarında yer alan bordür

Resim 113: Mihrap duvarında bordür içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 74: Mihrap duvarında bordür içerisinde yer alan karanfil motifi

Camide görülen diğer karanfil motifi, vitray pencerelerinin bulunduğu alanları kaplayan çinilerin kompozisyonları içerisinde yer alır. Bu yüzeylerde natüralist üsluplu çiçeklerden lale, karanfil, gül, gül goncası, yaprak motifleri, XVI. yüzyılın parlak renk ve sırsı ile birlikte kullanılmıştır. Bu yüzey tasarımında tüm çiçeklerin yukarıya doğru çıkarken oranlarının büyümesi kompozisyonun güzelliğine güzellik katan bir diğer

unsurdur. Oldukça yüksek bir mekânda, gösterişli bir kompozisyon içerisinde yer alan karanfil motifi sayılamayacak kadar çok tekrarlanmıştır.

Motif, iki çanaklı ve sivri dilimlidir. Çanaklar arasında küçük bir hava boşluğu yer alır. Çanaklardan hemen sonra taç yapraklarına yer verilmiştir. Taç yapraklar kompozisyonun gidişatına göre dört, beş dilimden oluşabilmektedir. Taç yapraklar kendi içinde katmerli bir görünüme sahiptir. Çanak kısmına doğru hafifçe daralan kısımları ile genişleyen yüzey arasında hava boşluğu bırakılarak bu katmer sağlanmıştır. Yaprakların geniş yüzeylerinde beyaz bırakılan minik damlalarda yer alır. Karanfil motifinde geniş taç yapraklarında mükemmel bir mercan kırmızısı kullanılmıştır. Öyle ki motif camide gözün rahatça fark edebileceği bir uzaklıkta olmamasına karşın, kullanılan kırmızı renk sayesinde ilgiyi hemen üzerine toplamaktadır. Katmer olarak nitelendirilebilecek taç yapraklar ise kobalt mavisi renk ile süslenmiştir. Çanaklarda turkuaz renk hâkimdir. İnce ve zarif kıvrımlar yapan karanfilin sapı yeşil renklidir. Sap üzerinde karanfil motifinin zarafetine yakışır şık yapraklar sap renginde yerini almıştır. Sokullu Mehmet Paşa Camisi çinileri zeminlerinin duru beyazlığı, renklerinin parlaklığı, sırlarının çatlaksızlığı ile İznik çiniciliğinin en güzel temsilcilerinden biridir. Bugün bu çiniler döneminin ihtişamını halen korumakta ve ziyarete gelenleri büyülemektedir. (Resim-115, Çizim-75)

Resim 114: Kadırğa Sokullu Mehmet Paşa Camii, vitray pencereleri arasında kalan panolar

Resim 115: Cami pencereleri arasında kalan panolar içerisindeki karanfil motifi
Çizim 75: Cami pencereleri arasında kalan panolar içerisindeki karanfil motifi

Karşılaştırma: Sokullu Mehmet Paşa Camii Mimar Sinan'ın inşa ettiği önemli yapılardan biridir. Caminin çinileri XVI. yüzyıl İznik çiniciliğinin renk ve motif özelliklerini çok iyi yansıtmaktadır.

Mihrabın üzerinde vitray pencerelerinin bulunduğu alanlar başlı başına çini ile kaplıdır. Bu alanlarda caminin en güzel karanfilleri mevcuttur. Bu karanfillerin en büyük özelliği bulunduğu kompozisyon içerisinde yukarı doğru büyüyerek yer almış olmasıdır. Karanfil motiflerine turkuaz, kobalt mavisi, beyaz ve kırmızı renkler hâkimdir. Ayrıca Camide karanfillerin yelpaze gibi açılmış halleri, yine aynı yüzyıl çini sanatının temsilcileri olan Rüstem Paşa Camii, Sultan Ahmet Camii, Selimiye Camii, Topkapı Sarayı Sünnet Odası, Manisa Muradiye Camii, Piyale Mehmet Paşa Camii'ni süsleyen bazı karanfillerde de görülmektedir.

2. 10. Piyale Paşa Camii (1573)

Katalog No: 10

Resim, Çizim No: 116–118, 76

İnşaa Tarihi:1573

Yeri: İstanbul - Kasımpaşa

Banisi: Piyale Paşa

Mimarı: Mimar Sinan

İstanbul Kasımpaşa Kozludere mevkiindeki Piyale Paşa Camii, II. Selim'in damadı ve Kaptan-ı Deryası Piyale Paşa tarafından 1573 yılında Mimar Sinan'a yaptırılmıştır. Bazı kaynaklar caminin eski tersaneden camiye dönüştürüldüğünü, bu yüzden camiye Tersane Camii de denildiğini belirtilir.

Caminin planı Osmanlı mimarisinin erken dönemde revaçta olan çok birimli (Ulu Cami) şemasının gelişmiş bir örneğidir¹⁰². Dikdörtgen biçimindeki cami, iki büyük granit sütunla kemerler üzerine, her biri altı kubbe ile örtülmüş, yanlara doğru tonozlarla biraz daha genişletilmiştir. Pandantiflerle donatılan kubbelerin ağırlığı sivri kemerler aracılığı ile ortada yer alan yekpare granit sütuna, çevrede ise harim duvarları ile kaynaştırılmış payelere bağlanır. Harimin kuzey duvarında, duvar payelerinin meydana getirdiği üç girintiden ortadakinde, taç kapının bulunması gereken mihrap ekseninde minare yükselmektedir. Minarenin bu alışılmadık konumundan dolayı harim girişi yanlardaki birimlerin ekseninde bulunan iki kapı ile sağlanır.

Caminin minareden başka çarpıcı bir diğer yönü ise, harimin yanlardan iki katlı galerilerle kuşatılmış olmasıdır. Yan cephelerin önünde gelişen galerilerden alttakiler, kısa ve kalın payelere oturan sivri kemerlere sahiptir. Bir külliye halinde inşa edilen eserde duvarların bir kısmı ve payeler küfeki taş ile diğer kısımları ise moloz taş ile örülmüş, üst yapıyı oluşturan kubbe, tonozlarda ise tuğla kullanılmıştır. Caminin son cemaat yeri, Sinan döneminde ilk uygulamalarının görüldüğü, çift revaklı düzeni takip eder. Son cemaat revakı altı paye ile üç bölüme ayrılmış, her iki yanında sivri kemerler

---

¹⁰² DEMİRİZ, Yıldız, Tanman, M.Taha (1995), "Piyale Paşa Külliyesi", *İstanbul Ansiklopedisi*, Tarih Vakfı Yayınları, Cilt:6 s.256

açılmıştır. Düz çatılı çift son cemaat yeri ve iki yanda ağır payelerin taşıdığı tonozlu revakın üstünde açık bir teras yer alır¹⁰³. Cephede baklava başlıklı yirmi iki mermer sütunla ikinci son cemaat revakının düz saçağı bugün yıkılmıştır. Caminin dış görünümünde klasik Osmanlı mimarisine ters düşen bir takım uygulamalarına karşın, içeride son derece ferah, aydınlık bir mekân yaratılmıştır. Mekânı üç sıra halinde yükselen pencereler aydınlatmaktadır.

Çini Programı: Caminin barındırdığı süslemeler arasında, bütünü ile çiniden oluşmuş olan mihrap özellikle dikkat çeker. Caminin inşa edildiği dönemde en parlak çağını yaşayan İznik çiniciliği en güzel örneklerinden birini de bu mihrapta sergiler.

Resim 116: Piyale Paşa Cami iç mekân genel görünüşü

Mihrap, dışta dikdörtgen içte sivri kemerli olup tüm yüzeyi eşsiz İznik çinileri ile kaplıdır. Mihrabı en dışta ince bir bordür çevreler. Küçük şemseler içerisinde rumi motiflerinin yer aldığı bu bordürde, beyaz zemin üzerine kırmızı, kobalt mavisi renkleri kullanılmıştır. Dışta yer alan ince bordürden sonra hatayi çiçeğinin ve büyük kıvrık dişli yaprakların yer aldığı başka bir bordürde mihrabı dolanmaktadır. Zarif kıvrımlar yapan büyük dişli yapraklar içerisinde minelerde bulunmaktadır. Kırmızı, turkuaz ve kobalt

¹⁰³ ASLANAPA, Oktay (1988), Mimar Sinan'ın Hayatı ve Eserleri, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara, s.29-30

mavisi renkleri, zemini beyaz bırakılmış bordürde kaliteli görünümüyle dikkati çeker. Mihrapta sivri kemerli nişin üzerinde aynı büyük kıvrık yapraklar, lale, karanfil, gül, gül goncası, sümbül, beyaz bahar dalları, menekşe motifleri başarılı bir kompozisyon içinde çiçek bahçesini anımsatacak güzellikte ve canlılıkta kullanılmıştır. Mihrap nişinin dışta kalan köşeleri, bahar dalları ile süslenmiştir. Zemini koyu kobalt mavisi olan köşeliklerde bahar dalları beyaz bırakılmıştır.

Harim bölümünde yer alan çinilerde en az mihrap çinileri kadar güzeldir. Kubbeyi taşıyan kemerlerin üzengi hizasında dolaşan bu çiniler, lacivert zemin üzerine beyaz renkli celi sülüs harflerden oluşan ayet kuşağıdır. Genel anlamda bu camide yer alan çiniler çok kaliteli görünümünü koruyarak günümüze kadar gelebilmeyi başarmıştır. Kullanılan kompozisyonlar, sırn kalitesi, renklerde elde edilen başarı ile bu cami, mihrabı ile adından birçok kaynakta söz ettirmektedir.

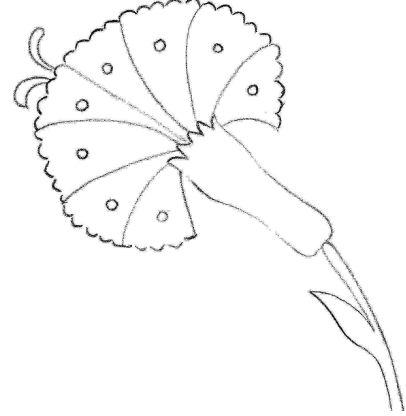
Karanfil motifinin yer aldığı çiniler: Piyale Paşa Camii mihrabında bir çeşit karanfil motifi yer almaktadır. Karanfil ince, uzun, hafif kavisli, sivri dişli bir çanağa sahiptir. Sekiz dilimli, sivri dişli taç yapraklardan oluşan motif, sade bir görünüm sergiler. Taç yapraklar nefis bir mercan kırmızısı ile renklendirilmiştir. Taç yapraklar içerisinde minik damlalarda unutulmamış ve beyaz bırakılmıştır. Motifin çanağı ve sapı ise yeşil renk ile boyanmıştır. Bu sap üzerinde karanfilin küçük yeşil bir yaprağı da bulunmaktadır. (Resim-118, Çizim-76)

Resim 117: Piyale Paşa Camii mihrabı

Resim 118: Piyale Paşa Camii mihrabı içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 76: Piyale Paşa Camii mihrabı içerisinde yer alan karanfil motifi

Harim bölümünde yer alan çinilerde en az mihrap çinileri kadar güzeldir. Kubbeyi taşıyan kemerlerin üzengi hizasında dolaşan bu çiniler, lacivert zemin üzerine beyaz renkli celi sülüs harflerden oluşan ayet kuşağıdır. Genel anlamda bu camide yer alan çiniler çok kaliteli görünümlerini koruyarak günümüze kadar gelebilmeyi başarabilmiştir. Kullanılan kompozisyonlar, sırn kalitesi, renklerde elde edilen başarı ile bu cami, mihrabı ile adından birçok kaynakta söz ettirmektedir.

Karşılaştırma: Mimar Sinan yapıları arasında yer alan Piyale Mehmet Paşa Cami tamamen çiniden oluşmuş mihrabı ile özellikle dikkat çekmektedir. İncelenen yapılar içerisinde mihrabı yoğun ve görkemli çini bezeme ile kaplı olan ender yapılardan birisini bu cami temsil etmektedir. Caminin mihrabının tüm yüzeyi eşsiz XVI. yüzyıl İznik çinileri ile kaplıdır.

Piyale Mehmet Paşa Cami mihrabı içerisinde yer alan karanfil, XVI. yüzyıl İznik çiniciliğinin renk ve motif özelliklerini çok iyi yansıtmaktadır. Cami içerisindeki karanfile yeşil ve kırmızı renkler hâkimdir. Ayrıca Camide karanfilin yelpaze gibi açılmış hali, aynı yüzyıl çini sanatının temsilcileri olan Rüstem Paşa Camii, Sokullu Mehmet Paşa Camii, Sultan Ahmet Camii, Selimiye Camii, Topkapı Sarayı Sünnet Odası, Manisa Muradiye Camii'ni süsleyen bazı karanfillerde de görülmektedir.

2.11. Kılıç Ali Paşa Camii(1578)

Katalog No: 11

Resim, Çizim No: 119–121, 77

İnşaa Tarihi: 1578

Yeri: İstanbul - Tophane

Banisi: Kılıç Ali Paşa

Mimarı: Mimar Sinan

Tophane meydanında bulunan yapı, içerisinde cami, medrese, türbe, hamam bulunduran küçük bir külliye şeklindedir. Eser Kılıç Ali Paşa tarafından dönemin baş mimarı Mimar Sinan'a 1578 yılında yaptırılmıştır¹⁰⁴.

Kılıç Ali Paşa Camii, uzunlamasına düzenlenmiş bir kitleye sahiptir¹⁰⁵. Dört fil ayağına oturan kubbeye geçiş pandantiflerle sağlanmıştır. İç mekân, kuzeyde ve güneyde yarım kubbelerle desteklenerek kubbenin yükü doğuda ve batıda kemerli payandalarla zemine aktarılmıştır. Orta kubbenin kasnağı da sekiz adet kemerli payanda ile takviye edilmiştir. Caminin son cemaat yeri çift revaklıdır¹⁰⁶. İç revak beş gözlü olup, gözlerin hepsi kubbelidir. İç revakta yer alan kolonların tamamı mermerden ve başlıkları stalâktitli olarak yapılmıştır. Caminin dış revakı ahşap çatılı, ön köşelerde L biçiminde ayaklara, yanlarda üçer, cephelerde on kolona oturmaktadır¹⁰⁷. Bu kolonlar beyaz mermerden yapılmıştır. Caminin tek minaresi batıda yer alan merdivenli kulenin üzerine oturtulmuştur. Minarenin gövdesi ve petek kısmı çubukludur. Kılıç Ali Paşa Camii'nde beden duvarları tamimiyle kesme küfeki taşından yapılmıştır. Kubbeler, tonozlar, kemerler, kemerli payandalar ve duvarlar kurşun kaplanmıştır. Caminin beden duvarlarında, zeminde ve mahfil seviyesinde altı üstlü pencereler vardır.

---

¹⁰⁴ EYİCE, Semavi, "Kılıç Ali Paşa Külliyesi", *İstanbul Ansiklopedisi*, Cilt:4, s.558

¹⁰⁵ KURAN, Aptullah (1986), *Mimar Sinan'ın İstanbul'daki Eserleri Külliyeler Camiler ve Mescitler*, İstanbul, s.234

¹⁰⁶ KUBAN, Doğan (2007), *Osmanlı Mimarisi*, YEM Yayınları, İstanbul, s.332

¹⁰⁷ ASLANAPA, Oktay (2004), *Osmanlı Devri Mimarisi*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, s.334

Cami içerisinde çeşitli süslemelere de yer verilmiştir. Bu süslemeleri çini başta olmak üzere, ahşap, kalem işi, vitray, taş işçilikleri oluşturmaktadır. Caminin bugünkü durumu iyi ve ibadete açık durumdadır.

Çini Programı: Kılıç Ali Paşa Camii içerisinde mihrap, üst pencere altına kadar uzanan duvarlar ve pencere alınlıkları çini ile kaplıdır. Cami süslemesinde XVI. yüzyıl sıralı teknikli kaliteli İznik çinileri kullanılmıştır. Son cemaat yerinde portalın iki yanında ikişer pencerenin sivri kemerli alınlıklarında koyu kobalt mavisi zemin üzerinde bulunan dört pencere alınlığında Haşr Suresinin bazı ayetleri ayeti yazılıdır. Panoların her birini penç ve rumi motiflerinden oluşturulmuş bordür çevrelemektedir.

Resim 119: Kılıç Ali Paşa Camii iç mekân görünüşü

Kılıç Ali Paşa Camii çinilerinin en yoğun olduğu bölüm mihrap çevresidir. Mihrabın iki yanı üst pencere çizgisine kadar iki farklı bordürle çevrelenir. Bu bordürlerden ilki hatayi, penç ve zarif yapraklardan meydana gelmiştir. Oldukça iri resmedilmiş olan hatayi ve penç motiflerinde mercan kırmızısı, turkuaz, açık kobalt mavisi renkler başarıyla kullanılmıştır. Bordürün zemin rengi koyu kobalt mavisidir. İkinci bordür ise,

hatayi, penç motiflerine ek olarak zemini mercan kırmızısı ile boyalı şemse motifinden oluşur. Şemselerin içleri karanfil ve lale motifleri ile bezelidir. Bir sıra karanfil bir sıra lale kompozisyonu gelecek şekilde şemseler bordür içerisinde orantılı bir şekilde dik olarak yerleştirilmiştir. Şemselerin zemin rengi mercan kırmızısıdır.

Lale ve karanfil motifleri beyaz bırakılmış, motiflerin çıkış yerleri ve yaprakları kobalt mavisi ve yeşil renk ile boyanmıştır. Mihrabın hemen üzerinde dikdörtgen bir çini levha yer alır. Zemini turkuaz renkli dikdörtgen levhanın içerisi rumi motifleri ile bezelidir. Levhanın tam ortasında daire içerisinde zemini koyu kobalt mavisi ile renklendirilmiş harfleri beyaz bırakılmış celi yazı ile Ya Henan(çok şevkatli),Ya Menan(çok cömert) ibaresi dairesel formda tekrarlanarak yazılmıştır. Cami içerisinde pencere alınlıkları dikdörtgen biçimli panolardan oluşmaktadır. Bütün pencere alınlıkları içerisinde Kur'an-ı Kerim'den alınmış sureler bulunmaktadır. Yazı panolarının hepsini rumi ve çeşitlerinden oluşturulmuş bordürdür çevrelemektedir. Ayrıca ayet yazıları içerisinde boşluk doldurma amaçlı yaprak, rumi, hatayi gurubu motiflerine de yer verilmiştir. Caminin giriş kapısının sol tarafındaki ilk panoda "Ayet el Kürsi" ve Bakara Suresinin 256. ayeti, mihrap girintisinin sağında yer alan dört panoda "Fatiha Suresi",caminin sağ tarafındaki pencere alınlıklarında ise Bakara Suresinin 257–258–259 ayetleri yazılıdır.

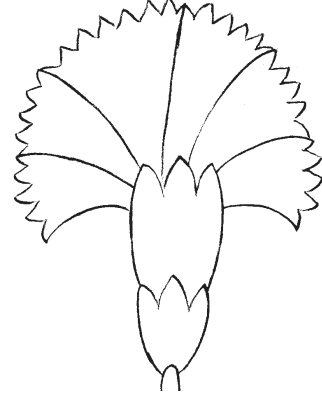
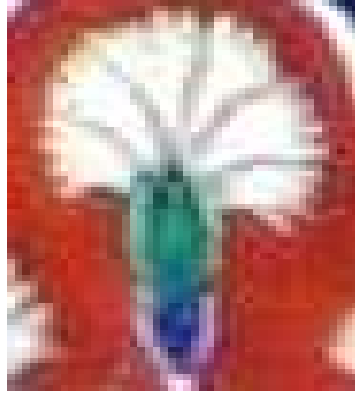
Resim 120: Kılıç Ali Paşa Camii, mihrap üstü madalyon pano

Karanfil motifinin yer aldığı çiniler: Cami içerisinde tek tip karanfil motifi tespit edilmiştir. Mihrap çinilerini dolanan, bordür içerisinde yer alan ve defalarca

kompozisyon içerisinde tekrarlanan karanfil motifi ince, uzun, sivri dişlere sahip bir çanaktan meydana gelmiştir. (Resim-121, Çizim-77)

Resim 121: Kılıç Ali Paşa Camii iç mekân bordüründe yer alan karanfil motifi
Çizim 77: Kılıç Ali Paşa Camii iç mekân bordüründe yer alan karanfil motifi

Çanakların hemen üzerinde altı ya da yedi dilimden oluşmuş, sivri dişli taç yapraklar bulunmaktadır. Taç yapraklar üzerinde içi yeşil renk ile boyalı küçük bir yaprak motifi de yer alır. Karanfil motifinin çanak kısmı yeşil, taç yaprakları ise beyaz ile renklendirilmiştir. Karanfil motifi beyaz bırakılmış ince bir sap ile bağlıdır. Motif bu özellikleri ile oldukça sıradan bir görünüm sergilemektedir.

Karşılaştırma: Küçük bir külliye topluluğu içerisinde yer alan Kılıç Ali Paşa Camisi Mimar Sinan'ın önemli yapılarından. Cami süslemesinde XVI. yüzyıl sıraltı teknikli kaliteli İznik çinileri kullanılmıştır.

Mihrap çinilerini dolanan bordür içerisinde yer alan tek tip karanfil motifi, XVI. yüzyıl İznik çiniciliğinin renk ve motif özelliklerini çok iyi yansıtmaktadır. Karanfil motifine turkuaz, kobalt mavisi ve kırmızı renkler hâkimdir. Ayrıca Camide karanfilin yelpaze gibi açılmış hali, yine aynı yüzyıl çini sanatının temsilcileri olan Rüstem Paşa Camii, Sokullu Mehmet Paşa Camii, Sultan Ahmet Camii, Selimiye Camii, Topkapı Sarayı Sünnet Odası, Manisa Muradiye Camii'ni süsleyen bazı karanfillerde de görülmektedir.

2. 12. II. Selim Türbesi (1574)

Katalog No: 12

Resim, Çizim No: 122–129, 78–82

İnşaa Tarihi: 1574

Yeri: İstanbul - Sultanahmet

Banisi:

Mimarı: Mimar Sinan

Ayasofya Camisi haziresinde yer alan türbe,1574 yılında Mimar Sinan'a yaptırılmıştır. II. Selim Türbesi kare planlı, iç içe yer alan çift kubbeli bir yapıdır. Dış kubbesi ana kitleyi tümü ile örter. İç kubbesi karenin ortasında bir sekizgen oluşturan mermer sütunlara oturmuştur.

Sütunlar beden duvarlarına enli kemerlerle bağlanmış, alttaki kare yapıdan üsteki sekizgen yapıya, köşelerde derin troplar, eksenler üzerinde dik açılı kollara geçmiştir¹⁰⁸. Türbenin üç basamakla çıkılan revakı demir eli böğründeler dayalı geniş bir saçak ile korunur. Üç kemer gözlü revakın yan gözleri ayna tonoz, orta gözü stalâktitli bingilere basan sekiz dilimli bir kubbe ile örtülüdür. Kubbe köşelerdeki mermerden mukarnas dolgu tromplara oturur¹⁰⁹.

Revakın dip duvarı, türbenin gövdesinden dışarıya doğru fırlamaktadır. Bu kısımda ortasında türbeye geçişi sağlayan kapı yer alır. İki renkli mermerden geçme tarzına örülmüş kapı, kilit taşı üzerinde bir rozet bulunan sivri kemerli bir niş içerisindedir. Türbe duvarlarında üç sıra halinde eksedralara açılmış pencerelerle bol ışık almaktadır. Yapı dönemin en önemli ve masraflı yapılarında görülen teknik özellikleri başarıyla sergilemektedir¹¹⁰. Türbenin ana duvarları küfeki ve Marmara mermeri ile oluşan bir karma teknikle gerçekleştirilmiştir. Bu örgü tümü ile özel kenetlerle birbirlerine tutturulmuştur. Yapıda zengin bir süsleme programı bulunmaktadır. Türbe içerisinde çini kalemişi, sedef ve ahşap süslemelere yer verilmiştir. Eksedraların göbeklerinde yer

¹⁰⁸ KUBAN, Doğan (2007), *Osmanlı Mimarisi*, Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul, s.341

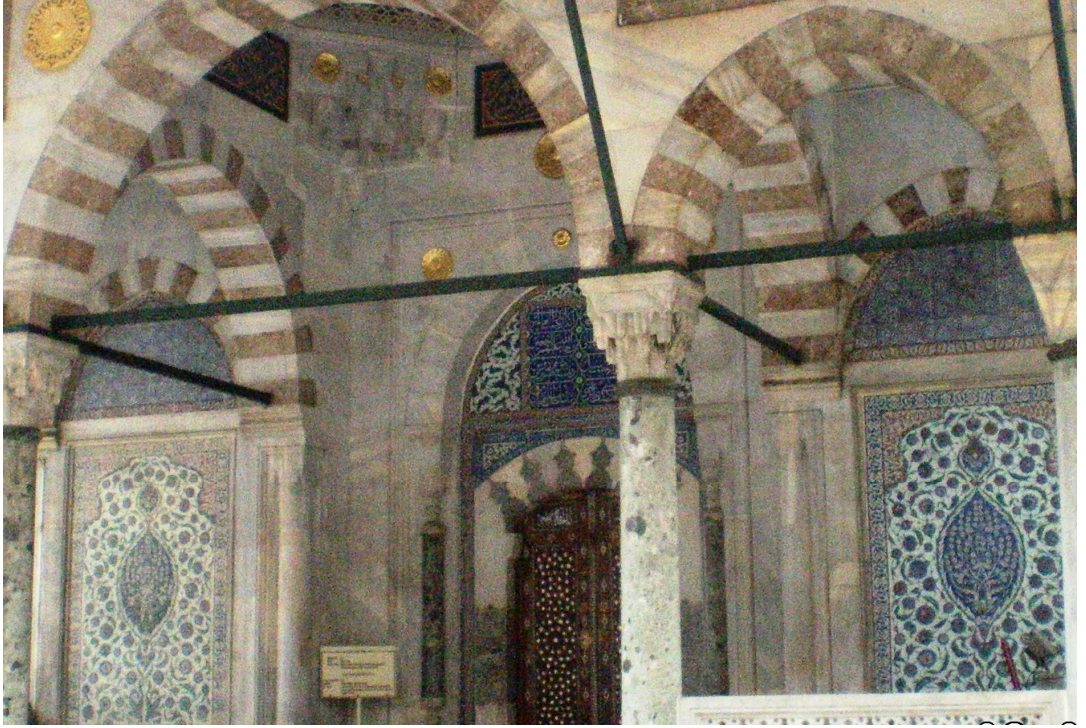
¹⁰⁹ KURAN, Abdullah (1986), *Mimar Sinan*, Hürriyet Vakfı Yayınları, s.331

¹¹⁰ ÖNKAL, Hakkı (1999), *Selçuklu-Osmanlı Sultanları ve Türbeleri*, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, s.51

alan dairevi madalyonlar ve şemse motifleri, kubbe göbeğinin merkezinde yer alan dairevi madalyon ve kubbe değişik çiçek motifleri ve rumilerle bezelidir. Girişin sedef kakmalı kapısı ahşap işçiliğinin çok güzel bir örneğidir. Kündekari tarzında geometrik ağ ile bezeli kapakların serenlerinde dahi sedef kullanılmıştır. Zemini altı kenarlı iri tuğlalarla döşeli türbede irili ufaklı kırk bir sanduka bulunur¹¹¹.

Çini Programı: Türbede giriş kapısının iki yanı, iç mekânda pencere ve dolaplar arasındaki dar satırlar, alt pencerenin üst hizasına kadar zeminden itibaren yaklaşık 4.50 m. yüksekliğe kadar XVI. yüzyılın sıraltı teknikli en güzel çinileri ile bezenmiştir. Özellikle giriş kapısının yanındaki birbirine benzer iki çini pano ilk bakışta tüm dikkatleri üzerine çeker¹¹².

Resim 122: II. Selim Türbesi çinilerinden

Bu panolar dikdörtgen biçimli ve beyaz zeminlidir. Beyaz zemini bezeyen kompozisyonlar hatayi, penç, gonca, hançer yapraklar ve narçiçeklerinden oluşmuştur. Panoların tam ortasında ise iç içe kıvrılan yaprakların bir araya gelerek meydana getirdiği büyükçe bir şemse motifi yer alır. Şemselerin içerisinde kıvrık hançer

¹¹¹ ÖNKAL, Hakkı (1992), *Osmanlı Hanedan Türbeleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, s.163-164

¹¹² YÜCEL, Erdem (1989), "Ayasofya'nın Çinileri", *Kültür ve Sanat Dergisi*, S.2, Y.1, Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı, İstanbul, s.14

yapraklar arasına yerleştirilmiş bahar dalı kompozisyonu bulunur. Panoların en dikkat çekici yeri bu şemselerdir. Zeminleri koyu kobalt mavisi ile boyalı bu şemseler içerisinde yer alan bahar dalları beyaz bırakılmış, çiçeklerinin göbeklerinde ve dallarında yer yer kırmızı, hançer yapraklarında ise yeşil renkler kullanılarak tasarım daha da dikkat çekici hale getirilmiştir.

II. Selim Türbe'sinin kapı alınlığı çini kitabelidir. Kemerli alınlığın ortasına oturan bordürlü dörtgenin içi, yazı ile bezeli yan yana dizili dilimli dörtgen formlardan oluşur. Beyaz zeminli alan yan sınırlara beyaz motifler gelecek şekilde rumi helezonlarla tasarlanmıştır. Bu kitabeli alınlık zemini kırmızı olan penç ve yapraklarla süslü ince bir bordürle çevrelenmiştir¹¹³. Türbenin iç yüzeyi en az dış portalında olduğu gibi kıymetli çinilerle kaplıdır. Bu çinilerin kompozisyonu genellikle hatayi, penç, şemse ve rumi motiflerinden tasarlanmıştır. Çiniler kompozisyonuna göre dikdörtgen panolar halinde ya da ulama şemaya sahip bir şekilde türbe yüzeylerini doldurmuştur. Bunun yanı sıra bazı panoların hemen altında boşluk doldurma amaçlı süpürgelik çinilerinde süslemede kullanıldığı görülür.

İç yüzeyi kaplayan çiniler içerisinde güzellikleri ile göz dolduran tasarımlar, şemse içerisine yerleştirilmiş natüralist üsluplu çiçekler ile tasarımı yukarıya doğru ilerleyen narçiçeği, hatayi, kıvrık yapraklar ve bahar dalından oluşturulmuş kompozisyonudur. Özellikle karşılıklı narçiçekleri arasında kalan zarif kıvrımlı yapraklar ve bahar dalları mükemmel bir kompozisyon anlayışı ve renk güzelliği ile bizleri karşılar. Türbenin içinde dört duvarı dolanan bir yazı kuşağı da yer alır. Bu kuşak içerisindeki satır boşluklarını penç, rumi, yaprak motifleri tüm zarafetleri ile süslemektedir.

Karanfil motifinin yer aldığı çiniler: Türbe içerisinde karanfil motifleri sağ duvarda yer alan süpürgelik çinisi ve şemseli tasarım içerisinde bulunur. Sıralı tekniği kullanılarak hazırlanan bu çinilerden şemseli olanı sayılamayacak kadar çok tekrarlanmıştır. Süpürgelik çinisi ise dört adettir.

Süpürgelik çinilerinde desen simetrik tasarlanmıştır. Ana kompozisyonu ayaklı bir kâse üstüne oturmuş, balıksırtı desenleriyle süslü bir vazodan çıkış yapan yaprak, karanfil ve

---

¹¹³ ATASOY, Nurhan- Julian RABY (1989), *İznik*, Türkiye Ekonomi Bankası Yayınları, London, s.288

lale motifleri meydana getirir. Laleler açık kobalt mavisi, karanfiller kırmızı renk ile boyanmıştır. Ayrıca, vazonun kenarlarından menekşe motifleri de çıkış yapmaktadır.

Resim 123: II. Selim Türbesi iç mekânda yer alan süpürgelik çinisi

Süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi iki çanaklı olup, uçları sivri dişlidir. Çanakların hemen üzerinde altı dilimli ve uçları sivri dişli taç yapraklar bulunur. Ancak taç yapraklar birbirinden ayrı bir görünüm sergilemektedir. Taç yapraklarının bu özelliği motifi diğer karanfil motiflerinden ayıran bir öge olmuştur. Taç yaprakların üzerinde küçük helezonlar da bulunmaktadır. Karanfil motifi, açık kobalt mavisi ile boyanmış bir sap ile bağlıdır. Bu sap üzerinde karanfilin turkuaz renkli ince uzun yaprakları bulunmaktadır. (Resim-124, Çizim-78)

Resim 124: Türbedeki süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 78: Türbedeki süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi

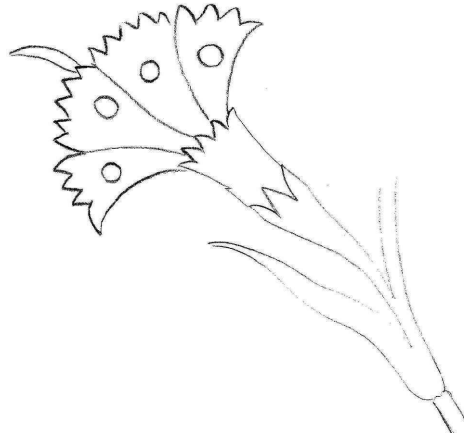

Resim 125: II. Selim Türbesi Şemse motifi

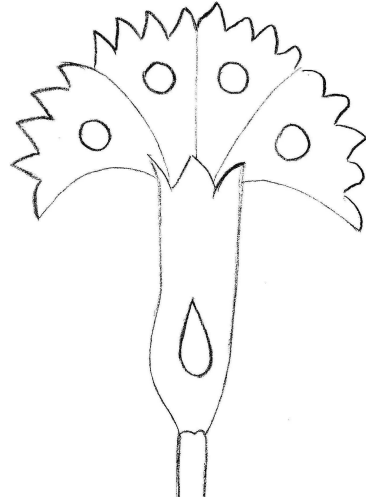

Diğer karanfil motifi ise türbe içerisinde açık kobalt mavisi zemin üzerinde lale motifi ile birlikte tasarlanan şemseler içerisinde yer alır. Bu şemseler beyaz zemin üzerine dikey olarak belli aralıklarla dizilmişlerdir. Burada yer alan karanfil motifi çok sıradan bir görünümündedir. İki çanaklı, uçları sivri dişli olan motif, dört taç yaprağa sahiptir. Taç yapraklar beyaz bırakılarak ortaları kırmızı beneklerle süslenmiştir. Çanaklar ise yeşil renkle renklendirilmiştir. Motif, beyaz bırakılmış ince bir sap ile bağlanmıştır. Aynı şemseli kompozisyon içerisinde anlatılan tüm özellikleri taşıyan yalnızca taç yaprak sayısı beş dilimden oluşan karanfil motifi de bulunmaktadır. (Resim-126-127, Çizim-79-80)

Resim 126: II. Selim Türbesi şemse içerisinde yer alan karanfil motifleri
Çizim 79: II. Selim Türbesi şemse içerisinde yer alan karanfil motifleri

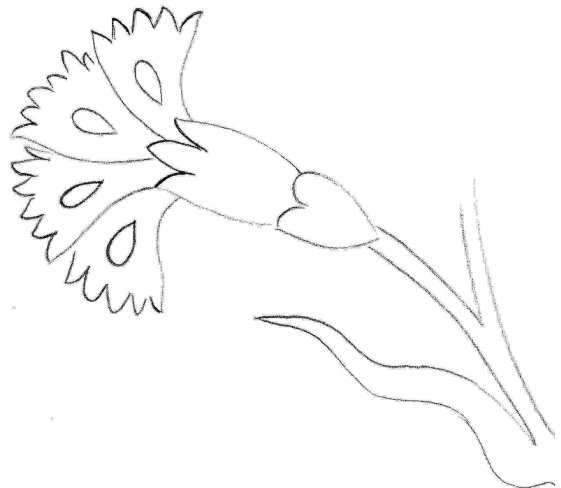

Resim 127: II. Selim Türbesi şemse içerisinde yer alan karanfil motifleri
Çizim 80: II. Selim Türbesi şemse içerisinde yer alan karanfil motifleri

Türbe içerisinde bir önceki paragrafta anlattığımız şemse ile aynı özellikleri taşıyan yalnızca kullanılan renkleri farklılık gösteren kompozisyonda bulunmaktadır. Bu kompozisyon içerisinde yer alan karanfil motifi İki çanaklı olup, dört taç yaprağa sahiptir. Taç yapraklar beyaz bırakılarak ortaları kırmızı beneklerle süslenmiştir. Çanaklar ise turkuaz renkle renklendirilmiştir. Motif, beyaz bırakılmış ince bir sap ile bağlanmıştır. Bu sap üstünde motifin turkuaz ile kısmen renklendirilmiş kıvrımlı yaprağı bulunur. (Resim-128, Çizim-81)

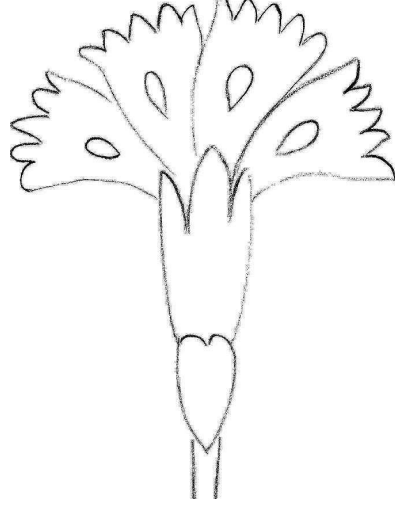
Resim 128: II. Selim Türbesi şemse içerisinde yer alan karanfil motifleri
Çizim 81: II. Selim Türbesi şemse içerisinde yer alan karanfil motifleri

Aynı şemse içerisinde yer alan bir diğer karanfil motifi de İki çanaklı olup, dört taç yaprağa sahiptir. Taç yapraklar beyaz bırakılarak ortaları kırmızı beneklerle süslenmiştir. Çanaklar ise turkuaz renkle renklendirilmiştir. Motif, beyaz bırakılmış ince

bir sap ile bağlanmıştır. Bu sap üstünde motifin turkuaz ile kısmen renklendirilmiş yaprakları bulunmaktadır. (Resim-129, Çizim-82)

Resim 129: II. Selim Türbesi şemse içerisinde yer alan karanfil motifleri
Çizim 82: II. Selim Türbesi şemse içerisinde yer alan karanfil motifleri

Karşılaştırma: Ayasofya Camisi içerisinde Mimar Sinan'ın inşa ettiği II. Selim Türbesi'nde giriş kapısının iki yanı, iç mekânda pencere ve dolaplar arasındaki dar satırlar, alt pencerenin üst hizasına kadar zeminden kubbeye kadar XVI. yüzyılın sıralı teknikli en güzel çinileri ile bezenmiştir. Bu çinilerin sırları parlak, renkleri canlıdır.

Türbe içerisinde karanfil motifleri sağ duvarda yer alan süpürgelik çinisi ve şemseli tasarım içerisinde bulunur. Bu karanfillere turkuaz, kobalt mavisi, beyaz ve kırmızı renkler hâkimdir. Bununla birlikte yapının süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfili, Takkeci İbrahim Ağa Camii'nin süpürgelik karanfili ile birebir aynıdır.

2. 13. III. Murat Has Odası (1579)

Katalog No: 13

Resim, Çizim No: 130–134, 83–84

İnşaa Tarihi: 1579

Yeri: Sultanahmet/İstanbul

Banisi: III. Murat

Mimarı: Mimar Sinan

Odayı Hünkâr Sofası ile birlikte dört padişah köşkü ve yüzme havuzu çevirmektedir. Önündeki yüzme havuzu nedeni ile Havuzlu Köşk diye de anılmıştır.1579'da Sultan III. Murat'ın emri ile Mimar Sinan tarafından inşa edilmiştir. III. Murat Has Odası bilinen ilk hükümdar odası burasıdır. Yapılışından itibaren tarih boyunca padişahların resmi ve özel dairesi olarak kullanılmıştır¹¹⁴.

III. Murat Has Odası pandantifli bir kubbe ile örtülü, Kare planlı anıtsal bir Türk odasıdır. Mimar Sinan tarafından yapılan ve 16. yüzyılın tüm görkemini yansıtan oda, mavi renkli çinilerin arasına serpiştirilmiş mercan kırmızısı çinileriyle gözleri büyülemektedir. Ayrıca, XVI yüzyılın ahşap işçiliğinin en güzel örnekleri olan sedef kakma dolap ve kapılar, vitray pencerelerinin alçı işçiliği, kubbenin ve pandantiflerin kalem işi bezemesi bu odayı klasik Osmanlı mimarisinin bütün estetik eğilimlerini ve teknik olanaklarını gösteren bir örneği yapar. Burada kullanılan çiniler bu yapıdan sonra başka yerde kullanılmamıştır¹¹⁵.

Klâsik motiflerle süslenmiş muhteşem bir kubbeye örtülü bu bölümde sağ tarafta karşılıklı simetrik olarak yapılmış dört süslü direk üzerine oturan içleri kalem işleriyle, dışları ise altın yıldızlarla tezyin edilmiş bir örtü sistemine sahip küçük mekânlar, salonun bütün görkemini bir kat daha arttırırlar. Bunların aralarında görülen ocak ise devrinin tüm güzelliklerine sahiptir. Bakır yaşmaklı ocağın tam karşısında ise gömme

---

¹¹⁴ ŞİMŞİRGİL, Ahmet (2005), *Taşa Yazılan Tarih Topkapı Sarayı*, Tarih Düşünce Kitapları/13, İstanbul, s.206

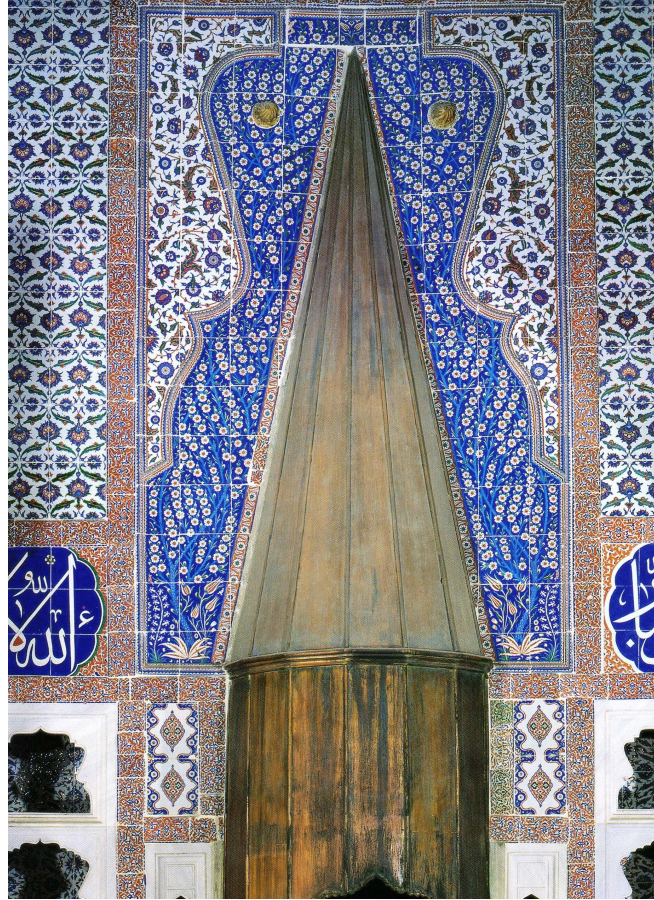
¹¹⁵ KUBAN, Doğan (1997), "Topkapı Sarayı", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Cilt:7, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, s. 288

olarak yapılmış üç kademeli mermer bir çeşme göze çarpar. Bu çeşmenin o dönemde açık bırakılmasının nedeni içerdeki konuşmaların dışarıdan duyulmaması içindir.

Odanın ilginç bir özelliği pencerelerinin çok yükseklere açılmış olmasıdır. Topkapı Sarayı'nın düzensiz gelişimi içinde odanın kuzeybatısında yapılan I. Ahmet Kütüphanesi, güneybatısında yapılan Hünkâr Sofası, daha sonra III. Ahmet döneminde yapılan Yemiş Odası Has Odanın mimarisini bozmuş; iç mekânın etkisini değiştirmiş; mimari bağımsızlığını ortadan kaldırmıştır.

Çini Programı: Odanın, nişleri, pencere içleri, pencere aralarında kalan yüzeyleri zeminden kubbeye kadar XVI. yüzyıl sıralı teknikli İznik çinileri ile bezenmiştir. Bu çinileri başarılı kompozisyonlar içerisinde hatayi, penç, rumi, vazo, yaprak, bulut, bahar ağacı, lale, karanfil motifleri süslenmiştir. III. Murat Has Odasına hâkim renkler kırmızı, kobalt mavisi, turkuaz renkleridir.

Resim 130: III. Murat Has Odası Ocağı içerisinde yer alan karanfil motifi

III. Murat Has Odası giriş kapısının tam karşısında yer alan çinili ocak odanın en yoğun çini ile kaplı bölümüdür. İhtişamlı görünümü ile görenleri oldukça etkileyen bu ocak ve çinileri XVI. yüzyıl çiniciliğinin tüm özelliklerini yansıtmaktadır. Ocağın çini süslemelerinin en çok yoğunlaştığı kısmı, külahının başlangıcından bitimine kadar olan kısımdır. Ocağın külahının çevresinde en dikkat çekici çinili kompozisyon, zemini koyu kobalt mavisi ile boyanmış, dalları turkuaz ile renklendirilmiş, çiçekleri beyaz bırakılmış, yapraklardan çıkış yapan, yukarı doğru serpilerek büyüyen bahar dalından oluşmaktadır.

Ayrıca oda içerisinde üst pencereler ile alt pencereler arasında yer alan ve yapıyı çepre çevre dolanan bir yazı kuşağı da bulunur. Sülüs yazı ile yazılan bu kuşakta Ayet el Kürsi ve bir ayeti kerime yazılıdır. Ayrıca III. Murat Has Odasının kapı sahanlığı da çok görkemli XVI. yüzyıl çinileri ile kaplanmıştır.

Karanfil motifinin yer aldığı çiniler: III. Murat Has Odasında karanfil motifi odanın giriş holünde yer alan pano içerisinde görülmektedir.

Resim 131: III. Murat Has Odası koridorunda yer alan bahar ağaçlı pano

Çok zengin bir süslemeye sahip panoda bahar ağacı ve yarı sivilize çiçekler kullanılmıştır. Panoya hâkim renkler kobalt mavisi, beyaz, turkuaz ve kırmızıdır. Bu pano içerisinde birbirinden farklı karanfiller görülmektedir. Bu karanfil motiflerinden biri iki çanaklı ve sivri dişlidir. İlk çanak beyaz bırakılmış olup, ortasında kırmızı bir nokta bulunur. İkinci çanak ise yeşil renklidir. İkinci çanağın hemen üzerinde yelpaze gibi iyice açılmış yedi dilimli ve sivri dişli taç yapraklar yer alır. Beyaz bırakılmış olan taç yaprakların ortalarında kırmızı birer nokta bulunmaktadır. Karanfil motifi, beyaz bırakılmış bir sap üstünde yer alır. Bu sap üzerinde motifin turkuaz renkli küçük yaprağı bulunmaktadır. Aynı tip karanfil motifinin tasarım içerisinde sekiz dilimli olanı da mevcuttur. Bazı karanfil motiflerinin üzerinde turkuaz renkli küçük yapraklarda görülmektedir. (Resim-132, Çizim-83)

Resim 132: Koridorda yer alan bahar ağaçlı pano içerisindeki karanfil motifleri

Çizim 83: Koridorda yer alan bahar ağaçlı pano içerisindeki karanfil motifleri

III. Murat Has Odası giriş kapısı koridorunda yer alan diğer bir bahar ağaçlı çini pano da çok görkemlidir. Pano içerisinde çift bahar ağacı panonun yanlarından çıkış yapmaktadır. Panonun ortasında oldukça büyük hatayi gurubu motiflerinden oluşturulmuş bir şemse ve bahar dalları kompozisyona hâkimdir. Ayrıca panonun zemin kısmında natüralist üsluplu çiçeklerden oluşturulmuş küçük tasarımlar da bulunmaktadır.

Resim 133: III. Murat Has Odası koridorunda yer alan bahar ağaçlı pano

Bu pano içerisinde yer alan karanfil motiflerinden biri iki çanaklı ve sivri dişlidir. İlk çanak ikinci çanağa göre daha küçük olup açık kobalt mavisi, ikinci çanak turkuaz renk ile renklendirilmiştir. İkinci çanağın hemen üzerinde beş dilimli ve sivri dişli taç yapraklar yer almaktadır. Taç yaprakların çanağa doğru daralan kısımları açık kobalt mavisi, geniş kısımları ise kırmızı ile renklendirilmiştir. Kobalt mavisi ve kırmızı renk arasında küçük bir hava payı yer almaktadır. Ayrıca taç yaprakların kırmızı boyalı geniş yüzeylerinde beyaz bırakılmış birer küçük damla ve üzerlerinde turkuaz renkli bir yaprak da unutulmamıştır. Karanfil motifi, ince, uzun, açık kobalt mavisi renkli bir sap üstünde bulunmaktadır. Bu sap üstünde karanfilin kobalt mavisi yaprağı da bulunmaktadır. Anlattığımız karanfilin sağ alt köşesinde bir başka karanfil motifi daha yer almaktadır. Karanfil iki çanaklıdır. İlk çanak kobalt mavisi, ikinci çanak turkuaz renklidir. İkinci çanağın üzerinde üç dilimli ve sivri dişli taç yapraklar bulunmaktadır. Taç yaprakların rengi kırmızıdır. Taç yaprakların üzerinde kobalt mavisi ile renklendirilmiş küçük bir yaprak da yer alır. Karanfil motifi, ince, kobalt mavisi renkli bir sap ile bağlanmıştır.

Aynı pano içerisinde yer alan bir diğer karanfil motifi ise iki çanaklıdır. İlk çanak kobalt mavisi, ikinci çanak turkuaz ile boyanmıştır. İkinci çanağın hemen üzerinde üç dilimli ve sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların rengi kırmızıdır. Karanfil motifi, ince, uzun, açık kobalt mavisi renkli bir sap üzerinde yer almaktadır. (Resim-134, Çizim-84)

Resim 134: Odanın koridorunda bahar ağaçlı panodaki karanfil motifi

Çizim 84: Odanın koridorunda bahar ağaçlı panodaki karanfil motifi

Karşılaştırma: Topkapı Sarayı içerisinde yer alan Mimar Sinan tarafından inşa edilen III. Murat Has Odası bilinen ilk hükümdar odasıdır. Odanın birçok yeri çepe çevre çiniler ile kaplanmıştır.

Özellikle has oda içerisinde yer alan ocağın çevresi çok görkemli çiniler ile süslenmiştir. Son derece ihtişamlı olan bu odanın süslemelerinde kullanılan çiniler XVI. yüzyıl sıraltı teknikli İznik çinileridir. Odanın en güzel çinilerinin bulunduğu yer ise ocağın çevresi ve giriş koridorudur. III. Murat Has Odası koridorunu süsleyen tasarımlar içerisinde yer alan karanfiller, XVI. yüzyıl İznik çinilerinin renk ve motif özelliklerini çok iyi yansıtmaktadır. Bu karanfil motifleri bahar ağaçlarından oluşturulmuş çok etkileyici tasarımlar içerisinde yer almaktadır. Karanfil motiflerine turkuaz, kobalt mavisi, beyaz ve kırmızı renkler hâkim olup, kullanılan sırn parlaklığı ve renklerin canlılığı motifin güzelliklerinin ön plana çıkmasını sağlamıştır. Karanfil motiflerinin bazıları çok başarılı bir şekilde resmeden tarafından üsluplaştırılmıştır. Öyle ki üsluplaşmış bu karanfillere incelenen diğer yapılarda rastlanmamaktadır.

2. 14. Valide Sultan Dairesi (1580)

Katalog No: 14

Resim, Çizim No: 135–143, 85–91

İnşaa Tarihi: 1580

Yeri: Harem/Topkapı Sarayı

Banisi: Bilinmemektedir.

Mimarı: Mimar Sinan/Davut Ağa

Kadıfendiler Dairesi bitişiğinde bulunan, Valide Sultan Taşlığı'ndan Harem-i Hümayun bahçesine kadar iç içe ve odalar halinde uzanan yapı geniş bir daire niteliğindedir. Birçok mekâna sahip olan dairenin günümüzde ziyaret edilen bölümü nöbet odasından girilen sofa ile yanında yer alan yatak odalarıdır¹¹⁶.

Mimar Sinan ve Davut Ağa tarafından 1580'lerde yapılan Valide Sultan Dairesi bir cephe yapısıdır¹¹⁷. Kademeli ve derin bir revak ile avludan girilen dairenin ön bölümü eyvanlı, kubbeli bir divanhane ile valide sultanın has odası, namaz mekânı ve balkondan oluşur. Valide Sultan Dairesi özellikle sultanın has odasında kullanılan ve bu oda için özel olarak İznik'te üretilen çini programı ve ampir üslupta Şirvan'ı ile adından söz ettirir¹¹⁸.

Haremmini en özenli ve geniş bölümlerinden biri olan daire, her çeşit gereksinimin karşılanabilmesine olanak sağlamış; IV. Mehmed döneminde yenilenmiş, bazı değişiklik ve eklemeler ile günümüze kadar gelmiştir.

Çini Programı: Valide Sultan Dairesi zemininden tavana kadar XVII. yüzyılın sıraltı teknikli görkemli çini panoları ile kaplıdır. Panoların kompozisyonları ağırlıklı olarak natüralist üsluplu çiçekler, hatayi, penç, rumi motiflerinden oluşturulmuştur. Kasırda çinilere hâkim renkler ise turkuaz, kobalt mavisi, beyaz ve kırmızıdır.

¹¹⁶ ŞİMŞİRGİL, Ahmet (2005), *Taşa Yazılan Tarih Topkapı Sarayı*, Tarih Düşünce Kitapları/13, İstanbul, s.194

¹¹⁷ SAKAOĞLU, Necdet (2005), *Tarihi Mekânları Kitabeleri ve Anuları ile Saray-ı Hümayun Topkapı Sarayı*, Deniz Bank Yayınları, s.346

¹¹⁸ ESEMENLİ, Deniz (1999), "Topkapı Sarayı Mimarisi", *Osmanlı Ansiklopedisi*, Cilt.11, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s.596

Karanfil motifinin yer aldığı çiniler: Valide Sultan Dairesi'nde karanfil motifleri üst pencere hizasında yer alan panoların içerisinde ve giriş kapısının solunda bulunan süpürgelik çinileri içerisinde görülmektedir.

Üst pencere hizasında iç içe oturtulmuş üç vazodan çıkış yapan, natüralist çiçekler ile karmaşık bir şekilde süslenmiş olan bir pano yer alır.

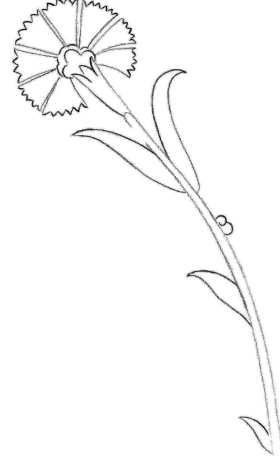
Resim 135: Valide Sultan Dairesi üst kat panosu

Bu pano içerisinde yer alan bir karanfil motifi, tek çanaklı olup, turkuaz renklidir. Çanağın ortasında koyu kobalt mavisi ile boyanmış küçük bir damla bulunur. Çanağın hemen üzerinde üç boğumlu, koyu kobalt mavisi ile renklendirilmiş olan tohum kısmı yer alır. Tohum kısmından sonra ise sekiz dilimli ve sivri dişli taç yapraklar bulunmaktadır. Taç yaprakların rengi kırmızıdır. Taç yaprakların üzerinde sağa doğru S şeklinde kıvrımlı zarif, turkuaz renkli bir yaprak bulunur. Karanfil motifi, ince, uzun,

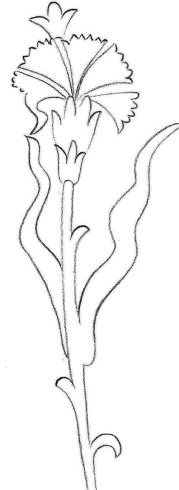
açık kobalt mavisi renkli bir sap ile bağlıdır. Bu sap üzerinde karanfilin ince, uzun, turkuaz renkli iki yaprağı bulunmaktadır. (Resim-136, Çizim-85)

Resim 136: Valide Sultan Dairesi üst kat panosu içerisindeki karanfil motifi
Çizim 85: Valide Sultan Dairesi üst kat panosu içerisindeki karanfil motifi

Bir diğer karanfil motifi ise iki çanaklı olup, ilk çanak turkuaz, ikinci çanak ise kobalt mavisi ile boyanmıştır. Çanağın hemen üzerinde beş dilimli ve sivri dişli taç yapraklar yer almaktadır. Taç yaprakların rengi kırmızıdır. Taç yaprakların üzerinde turkuaz renkli küçük, yaprak görünümlü çıkıntı bulunmaktadır. Karanfil motifi, ince, uzun, açık kobalt mavisi renkli bir sap ile bağlıdır. Bu sap üzerinde karanfilin ince, uzun, turkuaz renkli iki yaprağı bulunmaktadır. (Resim-137, Çizim-86)

Resim 137: Valide Sultan Dairesi üst kat panosu içerisindeki karanfil motifi
Çizim 86: Valide Sultan Dairesi üst kat panosu içerisindeki karanfil motifi

Üçüncü karanfil motifi de tek çanaklı olup, turkuaz renklidir. Çanağın hemen üzerinde altı dilimli ve sivri dişli taç yapraklar yer almaktadır. Taç yaprakların rengi kobalt mavisidir. Taç yaprakların üzerinde turkuaz renkli iki küçük helezon ve bir yaprak

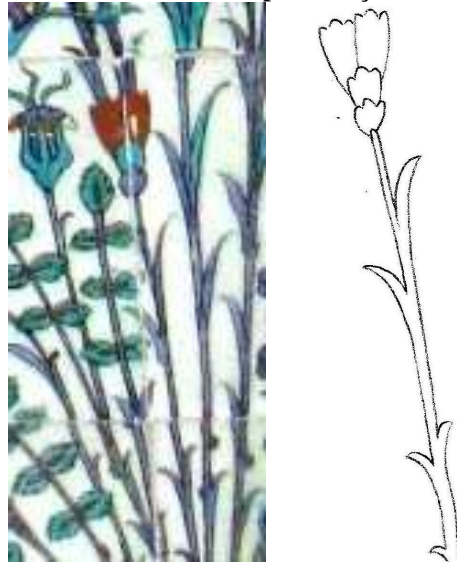
bulunmaktadır. Karanfil motifi, ince, uzun, açık kobalt mavisi renkli bir sap ile bağlıdır. Bu sap üzerinde karanfilin ince, uzun, turkuaz renkli iki yaprağı bulunmektedir. (Resim-138, Çizim-87)

Resim 138: Valide Sultan Dairesi üst kat panosu içerisindeki karanfil motifi
Çizim 87: Valide Sultan Dairesi üst kat panosu içerisindeki karanfil motifi

Aynı pano içerisinde yer alan bir başka karanfil motifi de iki çanaklıdır. Her iki çanakta daire görünümündedir. İlk çanak açık kobalt mavisi, ikinci çanak turkuaz renklidir. İkinci çanağın üzerinde iki dilimli ve sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların rengi kırmızıdır. Karanfil motifi, ince, uzun, açık kobalt mavisi bir sap üstünde bulunur. Bu sapın üzerinde karanfilin çok ince, açık kobalt mavisi renkli bir yaprağı bulunmektedir. (Resim-139, Çizim-88)

Resim 139: Valide Sultan Dairesi üst kat panosu içerisindeki karanfil motifi
Çizim 88: Valide Sultan Dairesi üst kat panosu içerisindeki karanfil motifi

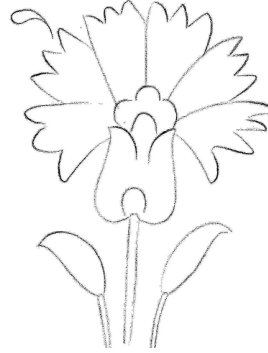

Yapının giriş kapısının solunda süpürgelik çinileri yer almaktadır. Bu çinilerin tasarımında karanfiller ayaklı bir vazodan lalelerle birlikte çıkış yapar. Motiflerin sapları bir gerdanlık ile bağlıdır. Kompozisyon simetrik özellik taşır. Tek tip olan karanfil motifi yapıda defalarca kullanılmıştır. (Resim-141-142, Çizim-89-90)

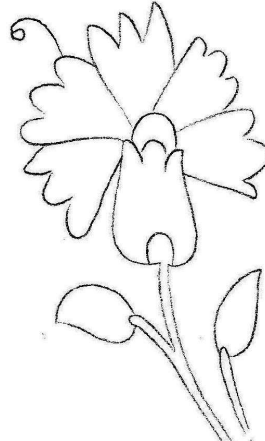
Resim 140: Valide Sultan Dairesi giriş kapısında yer alan süpürgelik çinisi

Resim 141: Giriş kapısında yer alan süpürgelik çinisi içerisindeki karanfil motifi
Çizim 89: Giriş kapısında yer alan süpürgelik çinisi içerisindeki karanfil motif

Resim 142: Giriş kapısında yer alan süpürgelik çinisi içerisindeki karanfil motifi
Çizim 90: Giriş kapısında yer alan süpürgelik çinisi içerisindeki karanfil motifi

Karanfil motifi, tek çanaklı ve turkuaz renklidir. İnce bir çizgi şeklinde olan sap kısmının çanağa bağlandığı noktada ufak bir halka bulunur. Tohum kısmı ise küçük yarım daire şeklindedir. Taç yapraklar ise genellikle beş dilimlidir. Fakat altı dilimli

örnekleri de tasarım içerisinde mevcuttur. Taç yapraklar açık kobalt mavisi ile renklendirilmiştir. Küçük benekler yapraklar üzerinde görülmez. Bu karanfil motifinde tohum kısmının çanak ve taç yapraklar arasında sıkışmış gibi çok küçük bir alanı kapladığı görülür. Motif gövdesinde küçük zarif yapraklara sahiptir. (Resim-143, Çizim-91)

Resim 143: Giriş kapısında yer alan süpürgelik çinisi içerisindeki karanfil motifi
Çizim 91: Giriş kapısında yer alan süpürgelik çinisi içerisindeki karanfil motifi

Karşılaştırma: Topkapı Sarayı Harem dairesinde Mimar Sinan ve Davut Ağa'nın inşa etmiş olduğu Valide dairesi zemininden tavana kadar XVII. yüzyılın sıraltı teknikli görkemli çini panoları ile kaplıdır.

Valide Sultan Dairesi'nde karanfil motifleri üst pencere hizasında yer alan panoların içerisinde ve giriş kapısının solunda bulunan süpürgelik çinileri içerisinde görülmektedir. Bu karanfil motifleri XVII. yüzyıl çini sanatının renk ve motif özelliklerini çok iyi yansıtmaktadır. Kasır içerisindeki karanfillere turkuaz, kobalt mavisi ve kırmızı renkler hâkimdir. Ayrıca yapının süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfili, bulunduğu tasarımı ile birlikte Yeni Cami, Topkapı Sarayındaki Gözdeler Taşlığı, Revan Köşkü, Hırka-i Sadet Dairesi, IV. Mehmet Kasrı, Şehzade Dairesi ve Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi süpürgelikleri ile birebir aynıdır. Bununla birlikte dairenin üst kat çini panoları içerisinde yer alan karanfilleri, IV Mehmet Kasrı'nın üst pencere panoları içerisinde yer alan karanfillerle bire bir aynıdır.

2. 15. Mehmet Ağa Camii (Çarşamba) (1585)

Katalog No: 15

Resim, Çizim No: 144–150, 92–94

İnşaa Tarihi: 1585

Yeri: Çarşamba/İstanbul

Banisi: Mehmet Ağa

Mimarı: Davut Ağa

Fatih Çarşamba' da Kâtip Muslihuddin mahallesinde yer alan cami, tekke, türbe, çifte hamam, medrese ve iki çeşmeden oluşan bir külliye topluluğu niteliğindedir. Yapı,1585 yılında Mehmet Ağa tarafından Davut Ağa'ya inşa ettirilmiştir¹¹⁹.

Mehmet Ağa cami tek kubbeli, tek minareli, son cemaat revakı beş gözlü olan bir camidir. Bu şema orta boy vezir camilerinde görülen plan düzenini yansıtmakla birlikte, camide kubbe dört sütun ve dört ayağa basan kemerler üstünde yükselir¹²⁰.

Mehmet Ağa Camii'nin mimari kuruluşu kubbeye geçişin troplarla gerçekleştirildiği tek kubbeli camilerle aynı özellikleri göstermekle birlikte tek farkı camide üst yapının sekiz köşeli düzeni, taşıyıcı duvarlarla da desteklenip, kubbenin oturduğu ayak ve sütunlar kubbe kasnağının çevresinde ağırlık kulelerine dönüştürülerek sekizgen şema hem içte hem dışta tekrarlanmış olmasıdır. Köşelerde tromplara oturmuş, dışarıya taşkın mihrap bir yarım kubbe ile örtülmüştür. Harim kapısının iki yanından iki kapı ile hanımlar mahfiline çıkılır. Caminin mukarnas yaşmaklı mermer mihrabı iki yandan mermer sütunlar ile sınırlandırılarak üzerinde üçgen bir tepelik bulundurmaktadır.

Eser, iki sıra pencereler ile aydınlatılır. Üsteki pencereler sivri kemerli ve revzenli, alttaki pencereler ise düz mermer söveli, demir parmaklıklı, sivri hafifletme kemerlidir. Caminin mihrap duvarında da yuvarlak iki pencere açılmıştır. Kesme taştan oluşturulmuş olan caminin minaresi kuzeybatıda son cemaat yeri ile harim bölümün

¹¹⁹ GÜNDÜZ, Filiz (2003), "Mehmet Ağa Külliyesi", *İslam Ansiklopedisi*, C. 28, T.D.V. Yayınları, Ankara, s. 431–432

¹²⁰ KURAN, Aptullah (1986), *Mimar Sinan*, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul, s.223

birleştiği yerde bulunmaktadır¹²¹. Minarenin geometrik geçmeli şerefe korkulukları altı mukarnas dolguludur. Eserin dış duvarları tuğla hatıllı taş, son cemaat duvarları ise düzgün kesme taştandır.

Cami içerisinde mermer, ahşap işçiliğinin, kalem işi bezemenin güzel örnekleri de bulunmaktadır. Son cemaat yerindeki kubbeler ile ana mekânın kubbeleri rumi motifleri ile bezelidir. Ayrıca ana mekânda kubbeye geçiş duvarlarında servi ağacı, kubbe göbeğinin de ise ayetli bir madalyon resmedilmiştir. İç mekânda pandantifler de kalem işi ile süslenmiştir. Kırmızı zemin üzerine rumi motifleri ile bezeli pandantiflerin ortasında ayetler yazılı birer madalyon bulunmaktadır.

Çini Programı: Cami içerisinde son cemaat yeri, mihrabın sağ ve sol yanları, iç mekânda pencere aralarındaki dar satırlar alt pencerinin üst hizasına kadar çinilerle kaplıdır. Sıralı boyama tekniği ile imal edilen bu çiniler farklı dönemlere aittir. XVI. yüzyıl İznik ve Kütahya çinileri ile XVIII. yüzyılda imal edilen Tekfur sarayı çinileri caminin çeşitli yerlerinin süslemesinde kullanılmıştır.

Resim 144: Çarşamba Mehmet Ağa Cami iç mekân görünüşü

¹²¹ OKÇUOĞLU, Tarkan (1995), "Mehmet Ağa Külliyesi", *İstanbul Ansiklopedisi*, Cilt:5, Tarih Vakfı Yayınları, s.356

Alt pencerenin tepelerindeki panolar ile mihrabın iki yanını dolduran panolar Kütahya ve İznik çinileri ile bezelidir. Giriş kapısının sağında pencere üzerinde yer alan ayetli pano ise XVIII. yüzyıl Tekfur Sarayı çinisi özelliğini gösterir. Bu panonun sonradan buraya yerleştirildiği düşünülmektedir¹²². Panonun kobalt mavisi zeminli beyaz celi sülüslü harflerinin arasında tipik rokoko tarzında resmedilmiş güller doğaya hayli yakın bir şekilde üsluplaştırılmıştır. Güller soluk kırmızı ve sarı, yapraklar turkuaz renk ile renklendirilmiştir. Yazının içinde serbest bir şekilde yer alan güller panodan taşıyormuş hissini uyandırmaktadır. Son cemaat yerinde bulunan tüm pencere alınlıkları şemse ve yapraklardan oluşan bordür çinileri ile çevrelenmiştir. Bordürün zemin rengi kırmızıdır. Şemselerin zemin rengi ise turkuaz olup, içleri rumi motifleri ile süslenmiştir.

Caminin iç mekânı da görkemli çinilerle kaplıdır. Pencere kenarlarındaki duvarları süsleyen dikdörtgen panoların içleri beyaz zemin üzerine hatayi, penç, yapraklar ve büyük helezonlar çizen rumi motifleri ile bezelidir. Panoların köşe dolguları kırmızı zeminli, beyaz bırakılmış bulut motifleri ile bezelidir. Panolara hâkim renkler turkuaz, yeşil, kobalt mavisi ve kırmızıdır. Özellikle kırmızı renk büyük helezonlar çizen rumi motiflerinin içlerini etkileyici bir şekilde süslemektedir. Bu panoları son cemaat yerindeki pencere alınlıklarının çevreleyen bordür dolaşır. Ayrıca bu bordürden başka koyu kobalt mavisi zemin üzerinde iki çeşit şemselerden oluşturulmuş bordürde panoları çevrelemektedir.

Mihrabın sağ ve sol duvarını süsleyen çinilerin motifleri ise nefis bir mercan kırmızısı renk ile boyalı vazodan çıkış yapan hatayi, penç ve iri yapraklardan oluşmuş kompozisyondur. Ayrıca iç mekânın pencere alınlıklarını son cemaat yerindeki pencere alınlıklarını dolaşan bordür çevrelemektedir.

Karanfil motifinin yer aldığı çiniler: Cami içerisinde üç farklı çeşit karanfil motifi tespit edilmiştir. İlk karanfil motifi son cemaat yerinde sağda ilk pencere alınlığı içerisinde yer alır. Pencere alınlığı XVIII. yüzyıl Tekfur Sarayı çinilerindedir. Karanfil motifi, ince ve uzun bir çanağa sahiptir. Karanfil motifinin taç yaprakları rokoko tarzında, doğaya hayli yakın bir şekilde üsluplaştırılmıştır. Karanfil motifinin taç yaprakları kirli sarı, çanağı ve sap kısmı ise turkuaz renklidir. Karanfilin sapı üzerinde S kıvrımlı turkuaz renkli yapraklarda bulunmaktadır. (Resim-146, Çizim-92)

¹²² KURAN, Abdullah (1986), *Mimar Sinan*, Hürriyet Vakfı Yayınları, s.224

Resim 145: Çarşamba Mehmet Ağa Camii Son cemaat yeri pencere alınlığı

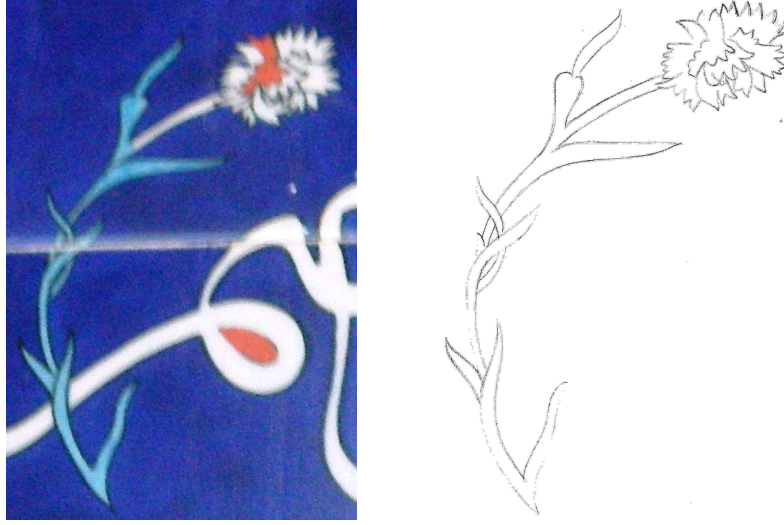
Resim 146: Son cemaat yeri pencere alınlığında yer alan karanfil motifi
Çizim 92: Son cemaat yeri pencere alınlığında yer alan karanfil motifi

Resim 147: Çarşamba Mehmet Ağa Camii Son cemaat yeri pencere alınlığı

Resim 148: Son cemaat yeri pencere alınlığında yer alan karanfil motifi
Çizim 93: Son cemaat yeri pencere alınlığında yer alan karanfil motifi

Cami içerisinde bir diğer karanfil motifi ise son cemaat yerinin solunda yer alan pencere alınlığı içerisinde görülür. Bir önceki paragrafta anlattığımız karanfille kısmen aynı özellikleri taşıyan bu karanfilde taç yaprakların bir kısmı beyaz bırakılmış, küçük bir kısmı ise kırmızı ile renklendirilmiştir. Karanfil motifi, turkuaz ve beyaz rengin yer aldığı ince bir sap üstünde bulunur. Bu sap üstünde motifin turkuaz renkli, birbirleri üzerine sarılan yaprakları bulunmaktadır.

Resim 149: Camii iç mekân bordüründe yer alan karanfil motifi

Diğer bir karanfil motifi harim girişinin sağında büyük panoların alt kısımlarında yer alan bordür çinileri içerisinde bulunur. Burada yer alan çiniler çok yıpranmış, farklı çini

parçalarının bir araya getirildiği, kırık, soluk, lekeli bir görünüm sergiler. Karanfil motifi ise çok sıradan bir görünüme sahiptir. İki çanaklı, uçları sivri dişlere sahip motifin ilk çanağı turkuaz, ikinci çanağı beyaz renklidir. İkinci çanağın ortasında kırmızı renkli bir damla yer alır. İkinci çanaktan hemen sonra beş dilimli taç yapraklar yer almaktadır. Taç yapraklar beyaz bırakılmış, içleri kırmızı birer damlalarla süslenmiştir. Çanakların her ikisi de turkuaz renkle boyanmıştır. Karanfil motifi, beyaz bırakılmış bir sap ile bağlıdır. Bu sap üzerinde motifin turkuaz renkli yaprağı da bulunur. (Resim-150, Çizim-94)

Resim 150: Camii iç mekân bordüründe yer alan karanfil motifi
Çizim 94: Camii iç mekân bordüründe yer alan karanfil motifi

Karşılaştırma: Davut Ağa tarafından inşa edilmiş olan caminin çini süslemelerinde birçok dönemin bir arada bulunması çok dikkat çekicidir. Bu çiniler XVI. yüzyıl sıraltı İznik ve Kütahya çinileri ile XVIII. Yüzyıl Tekfur sarayında imal edilmiş çinilerdir. XVI. yüzyıl İznik ve Kütahya yapımı çinilere genellikle cami içerisinde yer verilirken Tekfur Sarayı çinilerine giriş kapısının sağında yer alan alınlıkta rastlanmaktadır.

Çarşamba Mehmet Ağa Cami içerisinde yer alan karanfiller, XVI. yüzyıl İznik ve Kütahya çinileri ile XVIII. yüzyılda imal edilen Tekfur sarayı çinilerinin renk ve motif özelliklerini çok iyi yansıtmaktadır. Özellikle Tekfur Sarayı imalatlı çini pano içerisinde yer alan, taç yaprakları sarı renkli olan karanfil motifi çok dikkat çekicidir. Bu karanfil motifinin resmeden tarafından üsluplaştırılması, taç yapraklarda görmeye alışık olunmayan sarı rengin uygulanmış olması, Mehmet Ağa Camiyi diğer yapılardan hemen ayırmaktadır. Çünkü Karanfil motifinde taç yapraklarının sarı ile renklendirilmesi sadece bu camiye özgüdür. Sarı rengin dışında karanfil motiflerinde turkuaz, beyaz ve kırmızı renklerde kullanılmıştır.

2. 16. Manisa Muradiye Camii (1585)

Katalog No: 16

Resim, Çizim No: 151–153, 95

İnşaa Tarihi: 1585

Yer: Manisa - Merkez

Banisi: III. Murat

Mimarı: Mimar Sinan

Eser şehrin güneyinde, Manisa Dağı'nın hemen altında, Sultaniye Camii'nin yakınında bulunur. 1585 yılında III. Murat tarafından Mimar Sinan'a yaptırılan cami, medrese, imaret, çeşmeler ve dükkânlardan meydana gelen bir külliye topluluğunun merkezindedir¹²³.

Resim 151: Manisa Muradiye Camii iç mekân

¹²³ ACUN, Hakkı (1999), *Manisa'da Türk Devri Yapıları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, s.214–220

Cami enine dikdörtgen planlı ve üç bölümlüdür. Yapının doğu ve batı bölümleri dikdörtgen planlı, üzeri kubbemsi yarım çapraz tonozla, orta bölümü kare planlı üzeri kubbe ile örtülüdür. Kubbeye pandantiflerle geçilir. Ana kubbe, iki yönde atılan üç askı kemerle kuzey duvarındaki payeler üzerine oturur. Payeler girişin iki yanında ve dikdörtgen şeklindedir. Kuzey duvarları ve askı kemerlerin oluşturduğu ortadaki kare bölüm, güneye doğru enine dikdörtgen şeklinde çıkıntı yapar. Bu mihraplı mekânın da üstü kubbe ile örtülüdür¹²⁴. Harimin kuzeyinde doğudan batı duvarına kadar uzanan bir üst mahfil bulunur. Üst mahfilin askı kemerleri arasında yer alan kısmı mihraba doğru balkon gibi çıkıntı yapmaktadır. Bu çıkıntı kare kesitli dört ince sütun tarafından taşınır. Üst mahfil, yan kapıların üzerine gelecek şekilde güneye doğru uzanmıştır. Mahfilin köşelerinde minareye çıkış kapıları açılmıştır. Harimin kuzeyindeki üst mahfilden başka yan kanadın güneydoğu köşesinde hünkâr mahfili bulunur. Hünkâr mahfelini duvardaki üzengilerle, iki serbest sütun üzerine oturan üç sivri kemer taşır. Harimin köşesinde beş bölümlü bir son cemaat yeri yer alır. Son cemaat yeri altı sütunla taşınmaktadır¹²⁵. İç mekânı dikey ekseninde yer alan üç sıra pencere aydınlatır.

Caminin değişik yerlerinde abartısız oranlarla uygulanmış olan çini, kalem işi, cam, alçı, ahşap ve madeni süslemelere de yer verilmiştir. Yapı bugün ibadete açık ve iyi durumdadır.

Çini Programı: Manisa Muradiye Camii'nde son cemaat yeri, mihrap, mihrap duvarlarının iki yanında kalan satırlar, yukarıdaki stalâktitli silmeye kadar XVI. yüzyıl sıratlı İznik çinileri ile kaplanmıştır. Dışarıda son cemaat yerinde ve içeride mihrap yanındaki alt pencerelerin üstünde koyu kobalt mavisi zemin üzerinde beyaz sülüs hatla yazılmış çini kitabeler bulunmaktadır. Bu çini kitabeler zemini mercan kırmızısı ile boyanmış, içi rumi motifleri ile bezeli bordürlerle çevrelemektedir. Mihrap duvarları ve bunun iki yanında kalan satırlar ise natüralist üsluplu çiçeklerden lale, zambak, karanfil motiflerinden oluşan bordürlerle hatayı, penç motiflerinden oluşan panolarla bezelidir. Çiniler üzerinde XVI. yüzyılın en önemli rengi olan mercan kırmızısının yanı sıra mavi, beyaz, yeşil, siyah renkler başarıyla kullanılmıştır. Caminin çinileri bugün oldukça iyi durumdadır.

¹²⁴ KARAKAYA, Enis, (2006), "Çinili Cami ve Külliyesi", *İslam Ansiklopedisi* Cilt:31, T.D.V. Yayınları, İstanbul, s.201

¹²⁵ ASLANAPA, Oktay, (2004), *Osmanlı Devri Mimarisi*, T. İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul s.337

Karanfil motifinin yer aldığı çiniler: Muradiye Camisi içerisinde tek çeşit karanfil motifi tespit edilmiştir. Karanfil motifi caminin iç mekânında mihrap sofasının sağ yan duvarları üzerinde yer alan bordür içerisinde görülmektedir. Motif bordür içerisinde defalarca tekrarlanmaktadır. Motif iki çanaklı olup, uçları sivri dişlidir. Çanakların hemen üzerinde yedi dilimli, kendi içinde sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yapraklar mercan kırmızısı, birinci çanak kobalt mavisi, ikinci çanak yeşile yakın turkuaz ile renklendirilmiştir. Ayrıca karanfil motifi kobalt mavisi ile boyanmış bir sap ile bağlıdır. Bu sap üzerinde motifin turkuaz renkli, çok küçük yaprakları da bulunur. (Resim-153, Çizim-95)

Resim 152: Manisa Muradiye Camii, iç mekânda mihrap sofası sağ duvarında yer alan bordür

Resim 153: İç mekânda mihrap sofası sağ duvarında yer alan bordür
Çizim 95: İç mekânda mihrap sofası sağ duvarında yer alan bordür

Karşılaştırma: Şehzadeler şehri olarak bilinen Manisa’da külliye topluluğu içerisinde Mimar Sinan tarafından inşa edilen Muradiye Camisi XVI. yüzyıl İznik sıraltı çinileri ile bezelidir. Bu güzel çiniler çok parlak, canlı renklere ve sıra sahiptir.

Cami içerisinde karanfil motifi mihrap sofasının sağ yan duvarları üzerinde yer alan bordür içerisinde görülmektedir. Karanfil motifi, XVI. yüzyıl İznik çiniciliğinin renk ve motif özelliklerini çok iyi yansıtmaktadır. Karanfil motifine turkuaz, kobalt mavisi ve kırmızı renkler hâkimdir. Ayrıca camide karanfilin yelpaze gibi açılmış hali, yine aynı yüzyıl çini sanatının temsilcileri olan Rüstem Paşa Camii, Sokullu Mehmet Paşa Camii, Sultan Ahmet Cami, Selimiye Camii, Topkapı Sarayı Sünnet Odası, Bosnalı İbrahim Paşa Türbesi’ni süsleyen bazı karanfillerde de görülmektedir.

2. 17. Ramazan Efendi Camii (1586)

Katalog No: 17

Resim, Çizim No: 154–157, 96–97

İnşaa Tarihi: 1586

Yer: Fatih/İstanbul

Banisi: Bezirgân Hacı Hüsrev Çelebi

Mimarı: Mimar Sinan

Mimar Sinan'ın son eserlerinden olan bu yapı, Fatih ilçesinde, Kocamustafapaşa'da, Arabacı Beyazıt mahallesinde bulunmaktadır. Yapımına 1586 yılında Mimar Sinan tarafından başlanan Ramazan Efendi Camii, önünde ahşap direkli bir son cemaat yeri bulunan dikdörtgen kitleli, tek minareli bir yapıdır¹²⁶. Caminin duvarları kâgir yapılmış, üstü, içine son cemaat yerini de alan dört satırlı, dik ahşap bir çatı ile örtülmüştür.

Camide son cemaat yeri ahşap direklidir. Son cemaat yerinin üst katı orijinal kadınlar mahfeli ile birleştirilerek üst seviyede derin bir mekân elde edilmiştir. Son cemaat girişi ile aynı eksen üzerinde bulunan harim girişi yanlardan beyaz mermer söveler ile kuşatılmış, basık kemeri pembe renkli bir taş ve mermerle örülmüştür. Beyaz mermerden yontulmuş olan kilit taşı üzerinde, klasik Osmanlı mimari bezemesinde hemen hiç görülmeyen, ilginç bir kabara dikkat çeker. Yarım küre biçimindeki kabaranın tepe noktasında bir daire, bunun çevresinde altı tane daha küçük daire, geriye kalan yüzeyde ise ışımsal düzende yerleştirilmiş on iki adet çubuk bulunmaktadır¹²⁷.

Camide beyaz mermerden yontulmuş olan minber ve mihrap dönemlerinin klasik ayrıntılarını ve inceliklerini taşır. Mukarnas kavsarası ve kum saatli köşe sütunları ile mihrap, yan şebekelerle hafifletilmiş olan minber çok dengeli bir tasarıma sahiptir. Caminin tek minaresi son cemaat yerinin sınırında, batı cephesinden taşan, kare planlı, almaşık örgülü bir kaide üzerine oturmuştur. Camide aydınlatma unsuru olan

---

¹²⁶ KURAN, Abdullah, *Mimar Sinan'ın İstanbul'daki Eserleri Külliye Camiler ve Mescidler*, s.167–168

¹²⁷ TANMAN, M.Baha (1995), *Ramazan Efendi Camisi ve Tekkesi*, İstanbul Ansiklopedisi, C.7, İstanbul Ansiklopedisi, Tarih Vakfı Yayınları, s.302

pencerelerden alt sırada yer alanlar sağır kemerli, çerçeveleri ve kemer aynaları beyaz mermerden yapılmıştır. Üst pencereler alçı şebekelidir. Ramazan Efendi camisinin önünde yüz yıllık çınarlarla çevrili, beyaz mermerden yapılmış son derece güzel bir şadırvan bulunmaktadır¹²⁸. Camii bugün ibadete açıktır ve iyi durumdadır.

Çini Programı: Ramazan Efendi Camii kuzey duvarından alt pencerelerin üst hizasına, diğer duvarlarda tepe pencerelerinin başlangıcına kadar çinilerle kaplıdır. Bu çiniler XVI. Yüzyıl İznik çiniciliğinin popülerliğini yitirmeye yüz tuttuğu son parlak döneminin güzel örneklerindedir. Teknik, kompozisyon ve renk kalitesi açısından dikkat çekici olan çiniler sıraltı tekniği ile imal edilmiş, beyaz zemin üzerine lacivert, firuze, yeşil ve ünlü mercan kırmızısı kullanılarak rumi, hatayi, penç, natüralist çiçeklerden lale ve karanfil gibi klasik dönemin motifleri başarı ile resmedilmiştir¹²⁹.

Resim 154: Ramazan Efendi Camii iç genel görünüşü

¹²⁸ KURAN, Abdullah, *Mimar Sinan'ın İstanbul'daki Eserleri Külliye Camiler ve Mescidler*, s.167–168

¹²⁹ TANMAN, M.Baha (1995), *Ramazan Efendi Camisi ve Tekkesi*, İstanbul Ansiklopedisi, C.7, İstanbul Ansiklopedisi, Tarih Vakfı Yayınları, s.301

Karanfil motifinin yer aldığı çiniler: Ramazan Efendi Camii'nde iki çeşit karanfil motifi tespit edilmiştir. Bu motifler tüm pencerelerin üzerinde aynı tarzda süslenen, simetrik kompozisyona sahip pencere alınlıklarının köşe dolgusu içerisinde defalarca tekrarlanmaktadır. Bu alınlıkların deseni dikdörtgen levha içerisinde yer almaktadır. Kemerli alınlığın içi hatayi üsluplu çiçeklerle bezelidir. Desen ortada iri hatayi motifinden başlar. Yukarıya doğru çıkan sap büyük bir helezonla kemer duvarındaki yarım çiçekten geçer. Alt tabandaki iri ve yarım hatayiden çıkan kalın sap büyük bir saz yaprağıyla ortaya doğru kıvrılır. Boşluklar diğer yardımcı saplar ve çiçeklerle doldurulmuştur. Bu alınlıklarda harikulade mercan kırmızısı, açık kobalt mavisi, yeşil renkler kullanılarak motiflerin güzellikleri iyice belirginleştirilmiştir. Ayrıca tasarımda açık kobalt mavisinin kullanıldığı yüzeylerde koyu kobalt mavisi ile küçük noktacıklarla fırça oyunları yapılarak motif görsel olarak zenginleştirilmeye çalışılmış, bunda çok başarılı olunmuştur.

Bu alınlıkların kemer dolguları en az içi kadar güzel ve dikkat çekicidir. Simetrik olarak tasarlanan panolarda natüralist çiçeklerden lale ve karanfil motifleri bahar dalları ile yapraktan çıkış yaparak yukarıya doğru uzanmaktadır. Mercan kırmızısı, açık kobalt mavisi ve yeşil renkler tasarımda çok orantılı bir şekilde kullanılmıştır. Alınlığın köşe dolgusu içerisinde bulunan karanfil motiflerinden ilki tasarımda bahar dalı ile birlikte ana motif görevini üstlenmiştir.

Resim 155: Ramazan Efendi Camii, iç mekân alınlığı

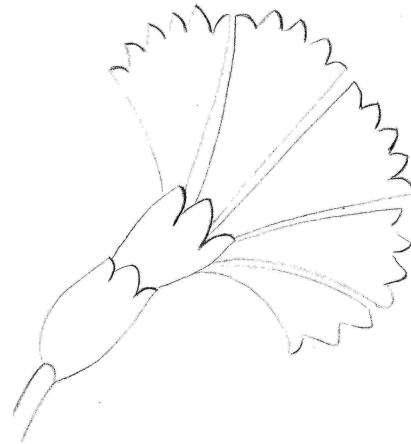
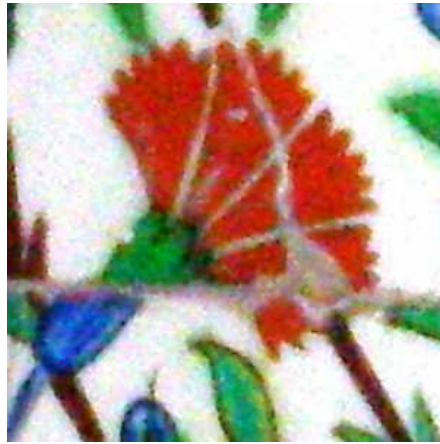

Motif iki çanaklı olup, uçları sivri dişlidir. İlk çanak ikinci çanağa göre biraz daha kısadır. Her iki çanak arasında küçük bir hava payı yer alır. Yeşil renk ikinci çanakta, açık kobalt mavisi renk ise ilk çanakta kullanılmıştır. Taç yapraklar hemen çanaklardan sonra gelir. Tasarımda muhtelif yerlerinde aynı özellikleri taşıyan karanfiller sadece taç yaprak sayısı farklı olarak kullanılmıştır. Altı ve beş dilimden oluşabilen taç yapraklar sivri dilimlere sahiptir. Taç yapraklar mercan kırmızısı ile renklendirilmiştir. Motif açık kobalt mavisi ile renklendirilmiş ince bir sap ile bağlıdır. Bu sap üzerinde motifin bilinen ince narin yaprakları bulunmaz. (Resim-156-157, Çizim-96-97)

Resim 156: İç mekân alınlığı köşe dolgusunda yer alan karanfil motifi
Çizim 96: İç mekân alınlığı köşe dolgusunda yer alan karanfil motifi

Resim 157: İç mekân alınlığı köşe dolgusunda yer alan karanfil motifi
Çizim 97: İç mekân alınlığı köşe dolgusunda yer alan karanfil motifi

Alınlık içerisinde yer alan bir diğer karanfil motifi ise tasarımda küçük ölçeği ile gonca görevinde kullanılmıştır. Çok sade olan karanfil tek çanaklıdır. Uçları sivri dişli olan

çanak tatlı bir yeşil renk ile boyanmıştır. Çanaktan hemen sonra yer alan taç yapraklar, üç dilimlidir. Çanakta yeşil, taç yapraklarda mercan kırmızısı kullanılmıştır. Motif ince ve oldukça kısa bir sapa bağlanmıştır.

Karşılaştırma: Mimar Sinan'ın güzel eserlerinden biri olan Ramazan Efendi Camii XVI. yüzyıl sıraltı İznik çinileri ile bezelidir. Bu çiniler içerisinde yer alan karanfiller, XVI. yüzyıl İznik çiniciliğinin renk ve motif özelliklerini çok iyi yansıtmaktadır.

Karanfil motifleri cami içerisinde pencere alınlıklarının köşe dolgusunda yer alır. Karanfil motiflerine kobalt mavisi, turkuaz ve kırmızı renkler hâkimdir. Ayrıca Camide bazı karanfillerin yelpaze gibi açılmış hali, yine aynı yüzyıl çini sanatının temsilcileri olan Rüstem Paşa Camii, Sokullu Mehmet Paşa Camii, Sultan Ahmet Camii, Selimiye Cami, Topkapı Sarayı Sünnet Odası, Manisa Muradiye Camii, Piyale Paşa Camii'ni süsleyen bazı karanfillerde de görülmektedir.

2. 18. Araba Kapısı (1587)

Katalog No: 18

Resim, Çizim No: 158–169, 98–106

İnşaa Tarihi:1587

Yeri: Topkapı Sarayı - Harem

Banisi: III. Murat

Mimarı: Mimar Sinan

Araba Kapısı, ikinci yer denilen meydanda Kubbealtı ile Zülüflü Baltacılar Koğuşu kapısının arasında yer almaktadır. Valide ve Haseki Sultanlar, Padişah kızları ve sarayda oturan tüm kadınlar buradan araba ile girip çıktıkları için bu adı almıştır. Araba Kapısının söveleri mermerden buna bağlı olan kanatları demirden yapılmış olup, etrafındaki duvarlar ise XVII. yüzyıl çinileri ile kaplanmıştır.

Kapının kemeri üzerindeki kitabede yapının 1587 yılında III. Murat Han zamanında yapıldığı belirtilmektedir. Araba Kapısından içeri girildiğinde doğrudan doğruya hareme geçilmiş olmaz. Bu kapı ile asıl Harem-i Hümayun kapısına kadar uzanan kısım daireye girişi oluşturmaktadır. Araba Kapısından asıl harem kapısına kadar olan kısım iki kapı ve üç bölümden ibaret bir koridor niteliğindedir¹³⁰.

Çini Programı: Araba Kapısı duvarları boydan boya XVII. yüzyılın en görkemli çinileri ile kaplıdır. Bu çinilerin kompozisyonlarında ağırlıklı olarak hatayi gurubu motifleri, natüralist üsluplu çiçekler ve rumi kullanılmıştır. Tasarımlara hâkim renkler ise kobalt mavisi, turkuaz ve yeşildir.

Karanfil motifinin yer aldığı çiniler: Araba Kapısı'ndan içeri girilince sağda yer alan şemseli tasarımın içerisinde ve yapıyı süsleyen çinilerin bordürlerinde karanfil motiflerine rastlanmaktadır. Tespit edilen yedi çeşit birbirinden farklı karanfil motifi yapı içerisinde defalarca tekrarlanmaktadır.

---

¹³⁰ ŞİMŞİRGİL, Ahmet (2005), *Taşa Yazılan Tarih Topkapı Sarayı*, Tarih Düşünce Kitapları/13, İstanbul, s.181

Araba Kapısı'nın sağında yer alan pano şemselerden oluşturulmuştur. Bu pano içerisinde şemseler 20 x 20 cm. karonun yüzeyini doldurup diğer karoya da taşacak şekilde yerleştirilmiştir. Ayrıca panonun köşelerinde şemsenin dörtte biri de yer almaktadır. Şemselerin içleri ise iki farklı kompozisyon ile süslenmiştir. Bunlardan ilki karanfilli ve zambaklı, ikincisi ise rumili simetrik tasarımlardır. Panoya hâkim renkler beyaz, turkuaz ve açık kobalt mavisidir.

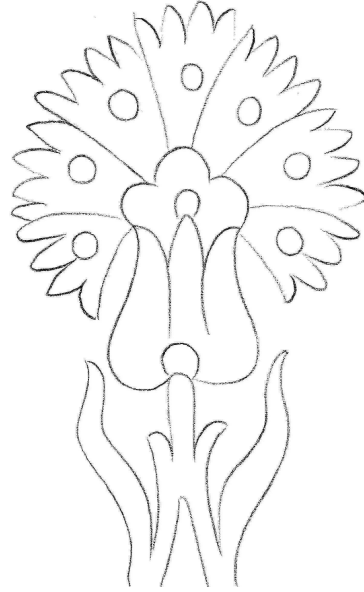
Resim 158: Araba Kapısı'nın sağında yer alan pano

Bu pano içerisinde bulunan karanfil motifi tek çanaklı olup, sivri dişlidir. Çanağın rengi beyazdır. Ancak sap ile bağlantılı olan bölümünde turkuaz renkli küçük bir nokta bulunur. Çanağın üzerinde geniş yüzeyi turkuaz, çanağa yakın yeri beyaz bırakılmış olan küçük bir penç motifi yer alır. Yedi dilimli ve sivri dişli taç yapraklar tohum kısmı gibi düşünülmüş olan bu penç motifinin üzerinde bulunmaktadır.

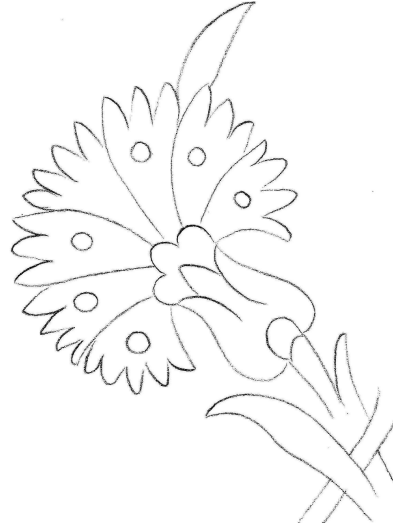
Taç yaprakların rengi de beyaz olup, içlerinde birer kırmızı nokta yer almaktadır. Karanfil motifi, beyaz bırakılmış, ince bir sap üstünde bulunur. Bu sap üstünde motifin yine beyaz bırakılmış iki yaprağı da yer alır. Karanfil motifi yapı içerisinde defalarca tekrarlanmaktadır. (Resim-159, Çizim-98)

Resim 159: Araba Kapısı'nın sağında yer alan pano içerisindeki karanfil motifi
Çizim 98: Araba Kapısı'nın sağında yer alan pano içerisindeki karanfil motifi

Tasarım içerisinde yer alan bir başka karanfil motifi ise bir önceki paragrafta anlattığımız karanfille aynı özellikleri taşımakta olup, çok küçük farkla birbirlerinden ayrılırlar. Bu karanfilde taç yaprakların bağlandığı penç şeklindeki tohum kısmı tamamen turkuaz ile renklendirilmiştir. Ayrıca taç yaprakların üzerinde beyaz bırakılmış yapraklar bulunmaktadır. (Resim-160, Çizim-99)

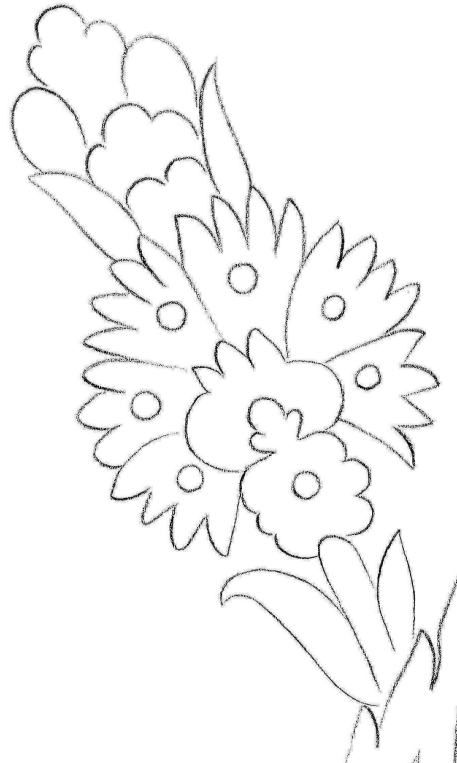
Resim 160: Araba Kapısı'nın sağında yer alan pano içerisindeki karanfil motifi
Çizim 99: Araba Kapısı'nın sağında yer alan pano içerisindeki karanfil motifi

Araba Kapısı'nda yer alan panoların çevresini genellikle aynı bordür dolanmaktadır. Bordürün kompozisyonu ise yarı sitle edilmiş çiçeklerden oluşmakta olup, motifler aşağı ve yukarı doğru kıvrımlar yaparak asimetrik bir özellik göstermektedir.

Motifler üç iplik dal üzerine yerleştirilmiştir. Bu karanfiller yapı içerisinde defalarca tekrarlanmaktadır. Bu karanfil motiflerinden biri tek çanaklıdır. Beyaz bırakılmış çanağın ortasında kırmızı bir nokta yer alır. Çanağın hemen üzerinde nar şeklinde, turkuaz renkli bir tohum kısmı bulunur. Tohum kısmının içerisinde küçük, beyaz bırakılmış, üç boğumlu damla yer alır. Çanağın üzerinde altı dilimli ve sivri dişli taç yapraklar yer alır. Beyaz bırakılmış olan taç yaprakların içerisinde birer kırmızı nokta bulunmaktadır. Ayrıca taç yaprakların üzerinde kırmızı ve turkuaz ile renklendirilmiş olan gonca motifi de yer almaktadır. Karanfil motifi, beyaz bırakılmış bir sap üzerinde bulunmaktadır. Bu sap üstünde motifin beyaz yaprakları da yer almaktadır. (Resim-161, Çizim-100)

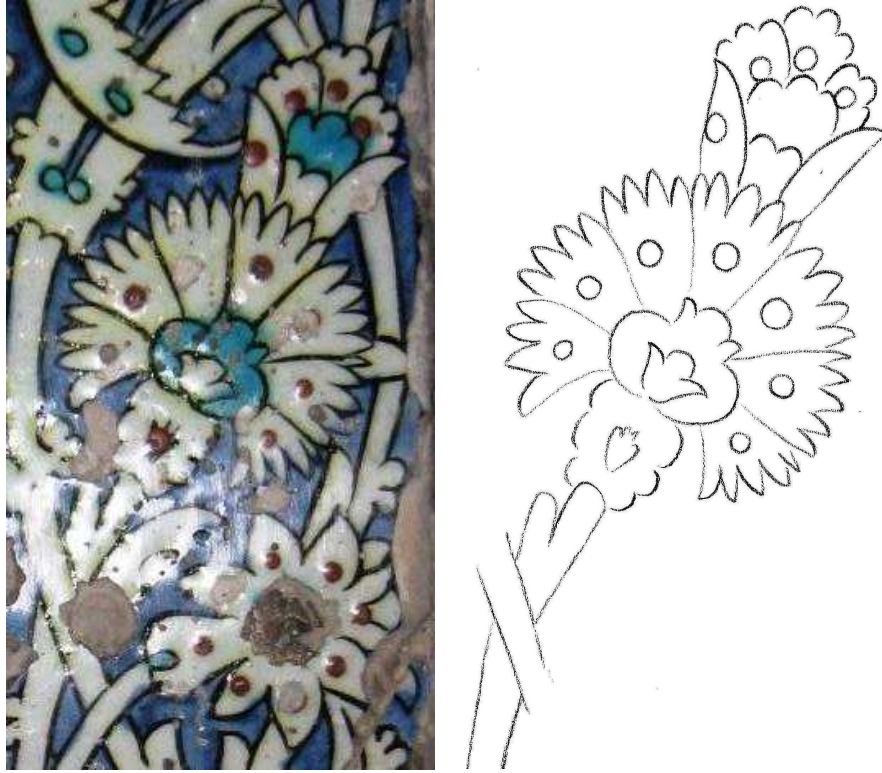
Resim 161: Araba Kapısı'nın sağında yer alan panonun bordüründeki karanfil motifi
Çizim 100: Araba Kapısı'nın sağında yer alan panonun bordüründeki karanfil motifi

Aynı bordür içerisinde yer alan bir başka karanfil motifi ise tek çanaklıdır. Beyaz bırakılmış çanağın ortasında kırmızı bir nokta yer alır. Çanağın hemen üzerinde nar şeklinde, turkuaz renkli bir tohumluk kısmı bulunur. Tohum kısmının içerisinde küçük,

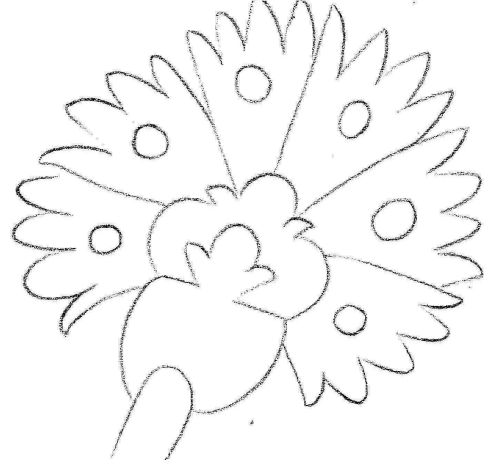
beyaz bırakılmış, üç boğumlu damla görülmektedir. Çanağın üzerinde ise yedi dilimli ve sivri dişli taç yapraklar bulunmaktadır. Beyaz bırakılmış olan taç yaprakların içerisi birer kırmızı noktada ile süslenmiştir. Ayrıca taç yaprakların üzerinde kırmızı ve turkuaz ile renklendirilmiş olan gonca motifi de yer almaktadır. Karanfil motifi, beyaz bırakılmış bir sap üzerinde bulunmaktadır. Bu sap üstünde motifin beyaz yaprağında da yer almaktadır. (Resim-162, Çizim-101)

Resim 162: Araba Kapısı'nın sağında yer alan panonun bordüründeki karanfil motifi
Çizim 101: Araba Kapısı'nın sağında yer alan panonun bordüründeki karanfil motifi

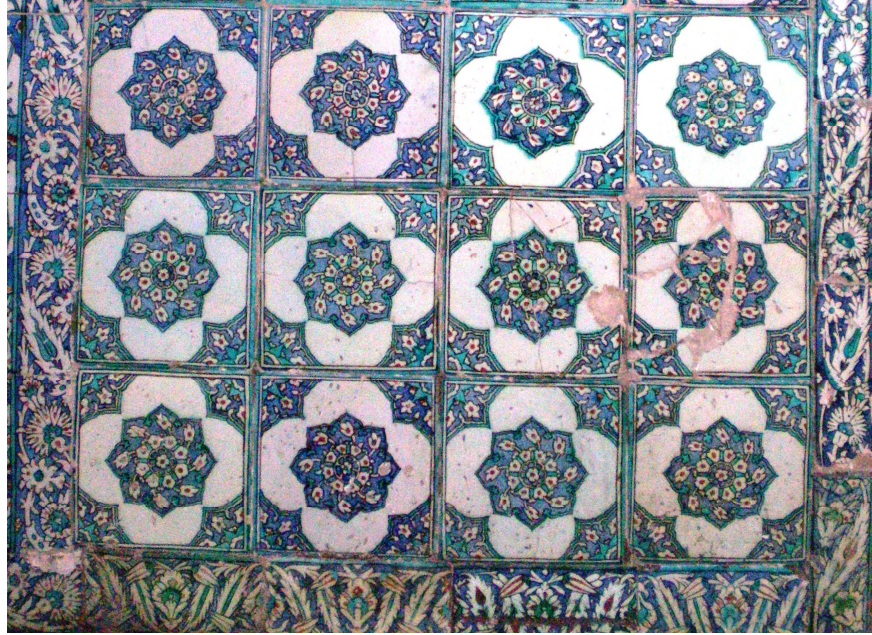
Bu bordür içerisinde yer alan bir başka karanfil motifi, tek çanaktan oluşmaktadır. Çanağın rengi beyazdır. Çanağın üst kısmında yer alan tohumluk kısmı narın dişli kısımlarına benzeyen kavisler içerir. Bu bölüm turkuaz ile boyalıdır. Bu kavislerin içerisinde çanak kısmının üç kavisle son bulduğu çıkıntısı yer alır. Tohum kısmının üzerinde altı dilimli ve sivri dişli taç yapraklar yer almaktadır. Taç yapraklar beyaz bırakılmış olup, ortalarında birer kırmızı nokta bulunur. Karanfil beyaz bırakılmış bir sap ile bağlıdır. (Resim-163, Çizim-102)

Resim 163: Araba Kapısı'nın sağında yer alan panonun bordüründeki karanfil motifi
Çizim 102: Araba Kapısı'nın sağında yer alan panonun bordüründeki karanfil motifi

Araba Kapısı'nın solunda yer alan diğer bir pano ise dilimli şemse formundan oluşturulmuş bir tasarıma sahiptir. Şemselerin içi merkezden çıkan sapların ucunda dönüşümlü olarak yer alan penç ve gonca motifleri ile süslenmiştir.

Resim 164: Araba Kapısı'nın solunda yer alan pano

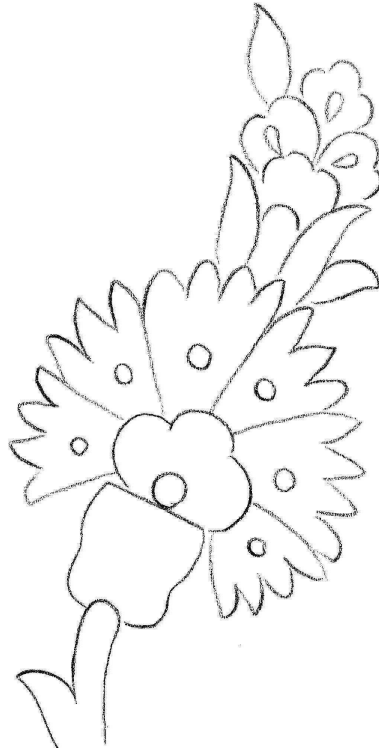

Bu panoyu çevreleyen bordürün kompozisyonu ise yarı sitle edilmiş çiçeklerden oluşmakta olup, motifler aşağı ve yukarı doğru kıvrımlar yaparak asimetrik bir özellik göstermektedir. Motifler üç iplik dal üzerine yerleştirilmiştir. Bordür içerisinde bir çeşit

karanfil motifine rastlanmaktadır. Karanfil motifi, bordür içerisinde defalarca tekrarlanmaktadır.

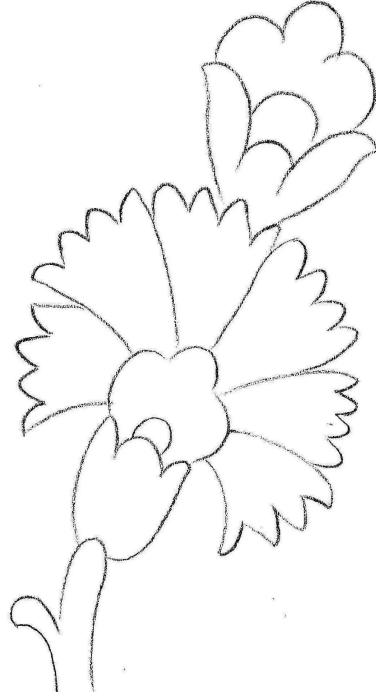
Bordür içerisinde bulunan karanfil motifi tek çanaklıdır. Beyaz bırakılmış çanağın ortasında kobalt mavisi renkli bir nokta yer alır. Çanağın hemen üzerinde penç şeklinde turkuaz renkli bir tohum kısmı bulunur. Tohum kısmı altı dilimli ve sivri dişli taç yapraklar ile bağlanmıştır. Beyaz bırakılmış olan taç yaprakların içerisinde birer kobalt mavisi nokta bulunmaktadır. Ayrıca taç yaprakların üzerinde turkuaz ile renklendirilmiş olan gonca motifi de yer almaktadır. Karanfil motifi, beyaz bırakılmış, kısa bir sap üzerindedir. (Resim-165, Çizim-103)

Resim 165: Araba Kapısı'nın solunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi
Çizim 103: Araba Kapısı'nın solunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi

Bordür içerisinde bulunan bir diğer karanfil motifi ise tek çanaklıdır. Çanak beyaz bırakılmıştır. Çanağın hemen üzerinde penç şeklinde turkuaz renkli bir tohum kısmı bulunur. Tohum kısmı altı dilimli ve sivri dişli taç yapraklar ile bağlanmıştır. Taç yaprakların rengi beyazdır. Ayrıca taç yaprakların üzerinde turkuaz ile renklendirilmiş olan gonca motifi de yer almaktadır. Karanfil motifi, beyaz bırakılmış, kısa bir sap üzerindedir. (Resim-166, Çizim-104)

Resim 166: Araba Kapısı'nın solunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi
Çizim 104: Araba Kapısı'nın solunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi

Araba Kapısı'nın solunda yer alan diğer bir panoda şemselerden oluşturulmuştur. Bu pano içerisinde şemseler 20 x 20 cm. karonun yüzeyini doldurup diğer karoya da taşacak şekilde yerleştirilmiştir. Ayrıca panonun köşelerinde şemsenin dörtte biri de yer almaktadır. Şemselerin içleri ise iki farklı kompozisyon ile süslenmiştir. Bunlardan ilki laleli, ikincisi ise rumili simetrik tasarımlardır. Panoya hâkim renkler beyaz, turkuaz ve açık kobalt mavisidir.

Resim 167: Araba Kapısı'nın solunda yer alan pano

Bu panonun çevresini dolanan bordür içerisinde bulunan karanfil motifi tek çanaklıdır. Çanağın rengi beyaz olup, Ortasında kobalt mavisi renkli bir nokta yer alır. Çanağın hemen üzerinde nar şeklinde, turkuaz renkli bir tohumluk kısmı bulunur.

Tohum kısmının içerisinde de küçük, beyaz bırakılmış, üç boğumlu bir damla yer almaktadır. Tohum kısmı sekiz dilimli ve sivri dişli taç yapraklar ile bağlanmıştır. Taç yaprakların içerisinde kobalt mavisi renkli birer nokta bulunmaktadır. Ayrıca taç yaprakların üzerinde turkuaz ile renklendirilmiş olan gonca motifi de yer almaktadır. Karanfil motifi, beyaz bırakılmış, kısa bir sap üzerinde bulunmaktadır. Karanfil motifi pano içerisinde defalarca tekrarlanmaktadır. (Resim-168, Çizim-105)

Resim 168: Araba Kapısı'nın solunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi
Çizim 105: Araba Kapısı'nın solunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi

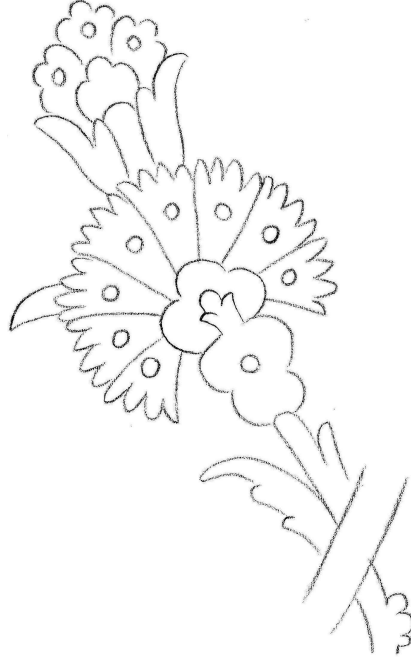

Bu panonun çevresini dolanan bordür içerisindeki bir başka karanfil motifi ise tek çanaklıdır. Çanağın rengi beyaz olup, Ortasında kırmızı renkli bir nokta yer alır. Çanağın hemen üzerinde nar şeklinde, turkuaz renkli bir tohumluk kısmı bulunur.

Tohum kısmının içerisinde de küçük, beyaz bırakılmış, üç boğumlu bir damla yer almaktadır. Tohum kısmı sekiz dilimli ve sivri dişli taç yapraklar ile bağlanmıştır. Taç yaprakların içerisinde kırmızı renkli birer nokta bulunmaktadır. Ayrıca taç yaprakların üzerinde turkuaz ile renklendirilmiş olan gonca motifi de yer almaktadır. Karanfil

motifi, beyaz bırakılmış, kısa bir sap üzerinde bulunmaktadır. Karanfil motifi pano içerisinde defalarca tekrarlanmaktadır. (Resim-169, Çizim-106)

Resim 169: Araba Kapısı'nın solunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi
Çizim 106: Araba Kapısı'nın solunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi

Karşılaştırma: Harem dairesine giriş bölümünde yer alan Araba Kapısı adı ile bilinen yapı birçok odanın bulunduğu, ince, uzun bir koridor şeklindedir. Bu koridorun duvarları boydan boya XVII. yüzyılın en görkemli çinileri ile kaplıdır. Bu çinilerin sırları ve renkleri XVI. yüzyıl da görülen kaliteyi sergilememektedir.

Araba Kapısı duvarlarını süsleyen çiniler içerisinde yer alan karanfiller, XVII. yüzyıl çini sanatının renk ve motif özelliklerini çok iyi yansıtmaktadır. Bu karanfiller şemselerden oluşturulmuş ulama tasarım ile panoları çevreleyen bordürde görülmektedir. Yapı içerisindeki karanfillere turkuaz, kobalt mavisi, beyaz ve kırmızı renkler hâkimdir. Ayrıca yapının panolarını çevreleyen bordür içerisindeki karanfil motifi Şehzadeler Dairesi, Kara Ağalar Taşlığı, Hırka-i Sadet Dairesi içerisindeki çini panoları çevreleyen bordürlerde görülen karanfil motifleri ile benzerlikler göstermektedir.

2. 19. Takkeci İbrahim Ağa Camii (1591–1592)

Katalog No: 19

Resim, Çizim No: 170–180, 107–112

İnşaa Tarihi: 1591–1592

Yeri: İstanbul - Topkapı

Banisi: İbrahim Çavuş

Mimarı: Mimar Sinan

Mimari: Camii, Topkapı'da sur dışında, eski Edirne yolu üzerindedir. Yapı, Takkeci Camii, Takkeci İbrahim Çavuş, Arakiyeci İbrahim Ağa olarak da bilinir. Caminin avlusunun kible tarafındaki kapının sağına bitişik kısmında üstü açık bir sebil, su kuyusu ve haznesi, bir mektep binası bulunmaktadır.

Camii, taş levha ve iri dikmelerle inşa edilmiş bir duvarla çevrilmiştir. Yapı, ahşap kubbeli olup, çatılıdır. Caminin iki sıralı ahşap direk üzerinde, geniş saçaklı son cemaat yeri U şeklinde yapıyı çevrelemektedir¹³¹. Ön ve yan saçak alınları üçgen şeklindedir. Eserde solda bulunan minare kaidesinin bir eşi de sağda yapılarak denge kurulmaya çalışılmıştır. Buradan içeriden ve dışarıdan mahfile çıkılmaktadır. Caminin minaresi kesme taştan, şerefe altı stalâktitli, çok kenarlı bir gövdeye sahiptir. Cami on dört alt ve on dört üst pencere ile aydınlatılmaktadır.

Eserde mükemmel güzellikte çini süslemelere yer verilmiştir. Bunun yanı sıra ahşap, malakari, kalemişlerinin zarif örnekleri de bulunmaktadır. Caminin mermer minberi, şebekeli korkuluğu, kafesli yanlıkları ve sade silmeleri ile de dikkat çekmektedir. Ahşap olan cümle kapısı tamamıyla orijinaldir ve kündekari tekniği ile yapılmıştır. Alt pencereler arasında iki adet üstü dilimli ve köşeleri malakari ile süslenmiş mihrap bulunur. Ahşap kubbe yıldızlı çita ile dilimlenmiş, eteklerindeki mukarnasları altın yıldızla iki sıra badem ve yapraklarla tezyin edilmiştir. Kubbe göbeğinde yuvarlak içinde tekrarlanan bir ayet bulunmaktadır.

---

¹³¹ YÜKSEL, Aydın (1995), "Takkeci İbrahim Ağa Camii", İstanbul Ansiklopedisi, Cilt:7, Tarih Vakfı Yayınları, s.194

Çini Programı: Cami içerisinde mihrap, pencere alınlıkları, mahfil, mahfil yanları, iç mekân duvarları, teknik, desen, renk ve kompozisyon açısından nefis çinilerle kaplıdır. Takkeci İbrahim Ağa Cami'sinin dört duvarını mükemmel bir şekilde bezeyen bu çiniler, devrinin en güzel örneklerindedir.

“Bu dört duvar içinde ziyaretçi İznikli sanatkârların ruh dünyasına kanat açar ve onun renk ve çiçek âlemine nüfuz eder. XVI. yüzyılda sıraltı tekniği ile ateşin içinden derlenen bu zarafet, insanı zaman zaman hayrete düşürür. Bu yüksek zevke ulaşan o eski ve isimsiz ustanın sanatına hayran olunur”¹³².

Caminin hayranlık uyandıracak kadar güzel çinilerinde mercan kırmızısı, parlak turkuaz, yeşil ve kobalt mavisi renkleri hatayi, penç, natüralist üsluplu çiçeklerle oluşturulmuş desenlerinin Çin bulutlarının içlerini doldurmaktadır.

Pencere aralarında vazo ve çiçek buketleri ile bezenmiş panoların kemer köşelikleri ve içleri zengin motiflerle süslenmiştir. Mihrabın alçı mukarnasları hariç tamamı çini ile kaplıdır. Ayrıca mihrap ayeti de çini ile kaplıdır. Bununla birlikte çok kıymetli ve orijinal olan bu çinilerin bazı duvarlarda taklitleri de bulunmaktadır. Bazı panolar tamamen sökülerek alınmış ve yerlerine baskı tekniği ile yapılmış çiniler konulmuştur. Bu çinilerden bazıları Lizbon'daki Salazar Müzesi'ne hediye edildiği söylenmektedir¹³³.

Takkeci İbrahim Ağa Camii'nin en güzel çinilerinden biri üzüm salkımlı, bahar dallı kompozisyonla oluşturulmuş etkileyici tasarımıdır. S kıvrımı şeklinde olan dallar üzerine ahenkli bir şekilde yerleştirilen bahar dalları ve üzüm salkımları yukarı doğru ilerler. Tasarımı zenginleştiren bu ahenk içerisinde bahar dallarının çiçeklerinin yukarı, üzüm salkımlarının aşağı doğru kıvrım yapması ise çok dikkat çekicidir. Üzüm salkımları mükemmel görünen kabarık mercan kırmızısı ile bahar dalları ise kobalt mavisi ile renklendirilmiştir. Tasarımda yardımcı öğe olarak kullanılan yapraklar ise yeşildir. Yapraklarda detaya önem verilerek fırça oyunları ile damarları belli edilmiştir. Göz dolduran tasarım bir niş içine yerleştirilmiştir. Nişin köşe dolguları çin bulutları ile bezelidir. Köşe dolgularının zemin rengi mercan kırmızısıdır.

¹³² YÜKSEL, Aydın (1985), “Takkeci İbrahim Ağa Camii”, *Lale Dergisi*, Sayı:3, s.5

¹³³ YÜKSEL, Aydın (1995), “Takkeci İbrahim Ağa Camii”, *İstanbul Ansiklopedisi*, Cilt:7, Tarih Vakfı Yayınları, s.195

İkinci süpürgelik çinisi kırmızı ile renklendirilip, şeritlere ayrılmış boğumlu bir kâsenin üstünde içi balık pulu deseni gibi süslenen kulplu bir vazodan çıkış yapar. Dar bir ağza sahip olan vazo içersine simetrik düzende önce yapraklar daha sonra ise lale ve karanfil motifleri yerleştirilmiştir. Vazonun gövdesinden yine simetrik düzende kır çiçekleri çıkış yapmaktadır. Karoların yan yana gelen birleşim yerlerinde ise yapraklardan çıkış yapan çeşitli kır çiçekleri kompozisyonu zenginleştirmektedir. Süpürgelik çinisinin bu tasarımı alışlagelmiş süpürgelik kompozisyonunu tekrarlamaması açısından son derece önemlidir. Bugün caminin birçok yerindeki çinilerin bazıları dökülmüş durumdadır. Dökülen çini parçaları yerine baskı tekniği ile hazırlanmış çini parçaları yapıştırılmıştır. Dökülen çinilere karşın, zamana yenik düşmemiş çiniler, XVI. yüzyılın tüm nefis özelliklerini en iyi şekilde yansıtarak günümüze kadar gelebilmeyi başarmıştır.

Karanfil motifinin yer aldığı çiniler: Takkeci İbrahim Ağa Camii içerisinde süpürgelik çinileri bulunmaktadır. Bu çiniler pencerelerin alt kısımlarını doldurma amaçlı kullanılmıştır. Cami içerisinde iki ayrı tasarıma sahip süpürgelik çinisi bulunur. Birinci süpürgelik çinisinde motifler içi simetrik bir şekilde lale ve penç motifi ile süslü vazodan çıkış yapar. Vazonun üzerinde karanfil ve lale motiflerinden oluşan natüralist çiçekler tıpkı vazosunda olduğu gibi simetrik düzende yerleştirilmiştir.

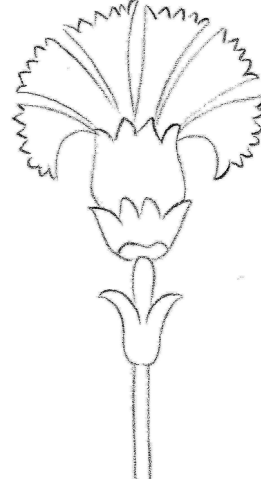
Resim 170: Takkeci İbrahim Ağa Cami Süpürgelik çinisi

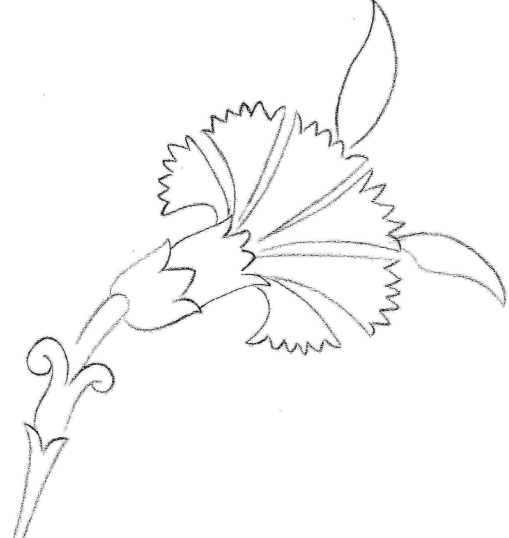
Tasarımın köşelerinde rumi motifi ile bezeli paftalar bulunur. Karoların yan yana sıralanması paftaların içerisindeki motifin belirginleşmesini sağlar. Kompozisyonda laleler ve vazonun zemini açık kobalt mavisi, karanfiller kırmızı, sap ve yapraklar turkuaz renkle renklendirilmiştir. Yukarıda anlatılan süpürgelik çinisi içinde yer alan

karanfil motifi, iki çanaklı olup, sivri dişlidir. İkinci çanak ilk çanak içerisine çok zarif bir şekilde oturtulmuştur. Çanaklardan hemen sonra altı dilimli ve sivri dişli taç yaprakları yer alır. Taç yaprakların sağ ve solunda yer alan son dilimleri motifin çanağına doğru tatlı bir kavis yapmaktadır. Son olarak motif açık kobalt mavisi ile boyanmış sap ile bağlanmıştır. Çiçeğin çanakları ve sapları üzerinde yer alan yapraklar turkuaz, taç yapraklar mercan kırmızısı ile renklendirilmiştir. (Resim-171-172, Çizim-107-108)

Resim 171: Süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 107: Süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi

Resim 172: Süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 108: Süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi

Bir diğer süpürgelik çinisi ise kırmızı ile renklendirilip şeritlere ayrılmış boğumlu bir kâsenin üstünde, içi balık pulu deseni gibi süslenen kulplu bir vazodan çıkış yapar. Dar bir ağza sahip olan vazo içersine simetrik düzende önce yapraklar daha sonra ise lale ve

karanfil motifleri yerleştirilmiştir. Vazonun gövdesinden yine simetrik düzende kır çiçekleri çıkış yapmaktadır. Karoların yan yana gelen birleşim yerlerinde ise yapraklardan çıkış yapan çeşitli kır çiçekleri kompozisyonu zenginleştirmektedir.

Resim 173: Süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi

Resim 174: Cami Süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 109: Cami Süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi

Bu kompozisyon içerisinde yer alan karanfil motifi iki çanaklı olup, sivri dişlidir. Çanakların hemen üzerinde altı dilimli, renkli, sivri dişli taç yapraklar bulunur. Ancak taç yapraklar birbirinden ayrık ve dar görünümlüdür. Taç yapraklarının bu özelliği

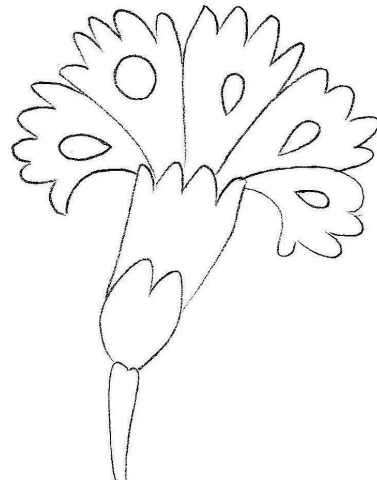
motifi diğerkaranfil motiflerinden ayıran bir öge olmuştur. Taç yaprakların üzerinde küçük salyangozlar da bulunmaktadır. Son olarak çiçek ince bir sap ile bağlanmıştır. Birinci çanakta ve sap üzerinde yer alan yapraklarda turkuaz, ikinci çanakta ve saptaçık kobalt mavisi, taç yapraklarda soluk bir kırmızı motifi renklendirmektedir. (Resim-174, Çizim-109)

Caminin güney duvarındaki pencere alınlıkları ahşap kitabelidir. Bunların boş kalan yerleri çinilerle süslenmiştir. Köşe dolgusu niteliğinde olan bu çinilerin kompozisyonu lale, bahar dalı, karanfil motiflerinden oluşmuştur. Bu motifler zemin renginin kırmızı olması sebebi ile beyaz bırakılmıştır. Pencere alınlığının ahşap ve çini kaplı bu uyumu mükemmel bir güzellik sergiler.

Resim 175: Takkeci İbrahim Ağa Camii, ahşap pencere alınlığında yer alan karanfil motifi

Resim 176: Caminin Ahşap pencere alınlığı içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 110: Caminin Ahşap pencere alınlığı içerisinde yer alan karanfil motifi

Bu alınlık içerisinde yer alan karanfil motifi, diğer karanfil motiflerinden çok küçük nüanslarla ayrılmıştır. Çiçek iki çanaklıdır. Birinci çanak iki dişlidir. Çanakların hemen üzerinde beş dilimli ve sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yapraklar zemin renginin kırmızı olması sebebi ile beyaz bırakılmış, içlerine kobalt mavisi ile noktalar konulmuştur. Birinci çanak açık kobalt mavisi, ikinci çanak turkuaz ile renklendirilmiştir. (Resim-176, Çizim-110)

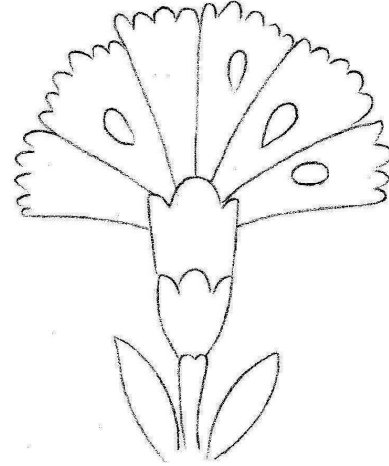
Caminin mihrabı mukarnaslara kadar yedi sıra enine, yedi sıra dikine çini levhalarla süslenmiştir. Beyaz zeminli kompozisyon içerisinde lale ve iri resmedilmiş hatayiler yukarıya doğru zarif kıvrımlar yaparak ilerler. Tasarımı iki çeşit hatayi motifi zenginleştirmiştir. İlk hatayi motifinin zemini açık kobalt mavisi ile boyanmış, ortasına beyaz bırakılan karanfil motifi yerleştirilmiştir. İkinci hatayi motifinde benzer zemin rengi kullanılarak aynı saptan çıkan üç lale motifi çizilmiştir. Her iki hatayi örneğinde de fırça oyunlarından yararlanılarak motiflerin içi küçük kobalt mavisi noktalarla kaplanmıştır. Böylelikle tasarımın görünümü çok etkileyici hale getirilmiştir. Tasarım bir sıra karanfilli bir sıra laleli hatayilerle yukarı doğru devam etmektedir. Hatayilerin kenarlarından sağlı sollu lale motifleri ve pençler de çıkış yapmaktadır. Kompozisyon zemini mercan kırmızısı, bezemesi bulut motifi olan paftalarla son bulur.

Resim 177: Takkeci İbrahim Ağa Camii iç mekân duvar çinisi

Bir önceki paragrafta anlattığımız kompozisyon içerisinde yer alan karanfil motifi iki çanaklı ve sivri dişlidir. Çanakların hemen üzerinde altı dilimli, sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların üzerinde kırmızı renkli küçük birer damlada bulunur. Motifin taç yaprakları zemin renginin açık kobalt mavisi olmasından dolayı beyaz bırakılmıştır. Çanakların her ikisi de yeşile yakın turkuaz ile boyanmıştır. (Resim-178, Çizim-111)

Resim 178: Cami iç mekân duvar çinisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 111: Cami iç mekân duvar çinisinde yer alan karanfil motifi

Cami içerisinde simetrik düzende tasarlanmış görkemli bir pano da yer alır. Bu pano doğu-batı duvarının pencere arasında eksik bir şekilde bulunmaktadır. Panonun diğer bir eşi de karşı duvarda bütün olarak bulunur. Tasarım, kâse içine yerleştirilmiş bir vazo ile başlar. İnce zarif kulplu olan vazo mercan kırmızısı rengindedir. Vazo içerisine mavi konturlu beyaz rumiler simetrik yerleştirilmiştir. Vazonun içerisinden yukarı doğru simetrik bir şekilde çıkan nar, erik çiçekleri, hatayi üsluplu motifler helezon çizerek köşe dolgularına doğru ilerler. Tasarımı sonlandıran köşe dolguları birbiri içinden geçecek şekilde ayırma rumilerin kullanılması ile ustalıkla düzenlenmiştir.

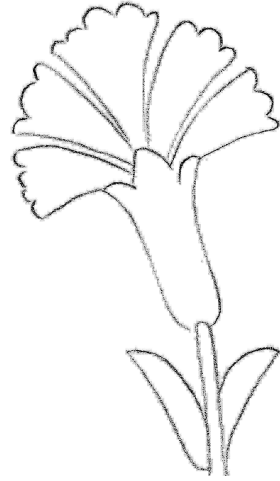
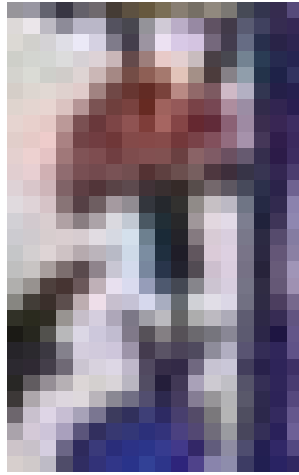
Ayrıca vazonun her iki yanından yeşil renkli yaprak grupları arasından vazonun saplarına kadar natüralist üsluplu çiçekler çıkar. Bunlar sümbüller, gül, gül goncaları, karanfil, zambak ve lalelerdir. Tasarımda kobalt mavisi, kırmızı, turkuaz ve yeşil renkler dengeli ve başarılı bir görüntü oluşturmaktadır.

Bir önceki paragrafta tasarım içerisinde yer alan karanfil motifi, tek çanaklı olup, sivri dişlidir. Çanaktan hemen sonra beş dilimli ve sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yapraklar kırmızı ile renklendirilmiştir. Motifin çanak ve sap kısmı ise yeşil renkle boyanmıştır. (Resim-180, Çizim-112)

Resim 179: Takkeci İbrahim Ağa Camii iç mekân panosu

Resim 180: Cami iç mekân panosu içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 112: Cami iç mekân panosu içerisinde yer alan karanfil motifi

Karşılaştırma: Çini bezemelerinin yanı sıra ahşap süslemeleri ile önem kazanan, mimarisinde Mimar Sinan'ın imzası olan Takkeci İbrahim Ağa Cami XVI. yüzyıl çini sanatının tüm güzelliklerini yansıtmaktadır. Takkeci İbrahim Ağa Cami'sinin dört duvarını mükemmel bir şekilde bezeyen çok çeşitli kompozisyonlara sahip bu çiniler, devrinin en güzel renk ve sır kalitesine de sahiptir.

Cami içerisinde yer alan karanfiller, XVI. yüzyıl İznik çiniciliğinin renk ve motif özelliklerini çok iyi yansıtmaktadır. Bu karanfiller süpürgelik çinileri ile pencere alınlığı içerisinde bulunmaktadır. Karanfil motiflerine turkuaz, kobalt mavisi, beyaz ve kırmızı renkler hâkimdir. Aynı zamanda yapının süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfili, II. Selim Türbesi'nin süpürgelik karanfili ile birebir aynıdır.

2. 20. III. Murat Türbesi (1595–1599)

Katalog No: 20

Resim, Çizim No: 181–183, 113

İnşaa Tarihi: 1546–1565

Yeri: İstanbul - Sultanahmet

Banisi: Mimar Davut Ağa

Mimarı: Davut Ağa-Dalgıç Ahmet

Ayasofya Camisi haziresinde II. Selim ile Şehzadegan Türbeleri arasında yer alan III. Murat Türbesi, 1546 yılında Mimar Davut Ağa ve Dalgıç Ahmet Ağa tarafından inşa edilmiştir¹³⁴.

Yapı esasen altıgen planlıdır. Ancak, revakın iki yanında yer alan pahlı köşelerden dolayı bozuk sekizgene dönüşmüştür. Türbenin revakı dört yarım ve dört kırmızı porfir sütunun sivri kemerlerle birbirine bağlanması ile oluşmuştur¹³⁵. Kuzey-doğu kenarında tertip edilmiş olan üç kemer gözlü revakın orta gözü yanlardakilerden daha yüksek ve geniştir. Revak duvarının tam ortasında türbenin giriş porteli yer alır. Basık kemerli olan kapı mukarnas yaşmaklı bir niş içerisine yerleştirilmiştir. Yapının iç kubbesi altı sütuna dayandırılmıştır¹³⁶. Mermerden yapılmış bu sütunlar sivri kemerlerle taşınırken, duvarların önünde sekilerle belirlenmiş geniş bir galeri ortaya çıkmıştır. Mekânı üç sıra halinde açılmış pencereler aydınlatır. Alt sıradaki düz atkılı ve ahşap kapaklı pencerelerin aralarına ahşap kapaklı dolaplar yerleştirilmiştir. Giriş açıklığının bulunduğu kenarın iki ucundaki kırılmış iki kenara birer pencere açılmış, bu kenarlarla bitişik duvarlara ise ikişer dolap ve birer pencere yerleştirilmiştir. Diğer üç kenarda ise üçer pencere bulunur¹³⁷.

---

¹³⁴ ÖNKAL, Hakkı (1999), *Selçuklu-Osmanlı Sultanları ve Türbeleri*, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, s.53

¹³⁵ ORMAN, İsmail (2006), Murat III. Türbesi, *İslam Ansiklopedisi*, T.D.V. Yayınları, İstanbul, C.31, s.176

¹³⁶ ÖNKAL, Hakkı (1992), *Osmanlı Hanedan Türbeleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, s.178–179

¹³⁷ ASLANAPA, Oktay (1988), *Mimar Sinan'ın Hayatı ve Eserleri*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara, s.181

Türbede kalem işi ve ahşap süslemeler de çok dikkat çekicidir. Giriş kapısının üzerinde Dalgıç Ahmet Ağa imzasını taşıyan kapı kapakları ahşap işinin şaheserlerindedir. Büyük sivri kemerler kalem işiyle mermer geçme tarzında boyanmıştır. Aynı tarzda boyanmış pandantiflerde birer madalyon bulunur. Bu madalyonlar içerisinde Esmâ-i Hünsâ yazılıdır. Kubbe de yazı ve çeşitli motiflerle süslenmiştir¹³⁸. Bugün yapıda elli sanduka bulunmakta olup, eser iyi durumdadır.

Çini Programı: Eserde giriş kapısının iki yanı, iç mekânda dolap ve pencere aralarında kalan satırlar alt pencerelerin üst hizasına kadar XVI. yüzyılın sıraltı teknikli en güzel çinileri ile bezelidir.

Resim 181: III. Murat Türbesi iç mekânı

Çinilerin duru beyazlığı, sırlarının kalitesi, renklerinin parlaklığı, motiflerinin resmedilmesinde gösterilen özen bu türbenin çinilerini çok özel kılmıştır. Türbenin giriş kapısının her iki yanında yer alan ve birbirinin aynı olan iki adet çini pano mükemmel güzelliktedir. Bu panoların beyaz zeminli kompozisyonu hatayi, penç ve yaprak motiflerinden oluşmuştur. Özellikle hatayi motifinin bol çeşitliliği hemen dikkatleri üzerine toplar. Panoların ortasında oldukça büyük bir şemse motifi yer alır. Bu

¹³⁸ ÖNKAL, Hakkı (1992), *Osmanlı Hanedan Türbeleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, s.178–180

şemselerin zeminleri kobalt mavisi ile renklendirilmiş, içleri ise beyaz bırakılmış bulut motifleri ile bezelidir. Panolar tıpkı ortalarında yer alan şemselerde olduğu gibi bulut motifleri ile süslü köşe dolguları ile sonlandırılır. Her iki panonun üzerinde çinili ayet kuşakları da bulunmaktadır.

Türbenin içerisinde yer alan çiniler en az dış portalını süsleyen çiniler kadar kıymetlidir. Türbe içerisine girildiğinde bizleri tüm görkemini ile mekânı dört yönde dolanan çinili ayet kuşağı karşılar. Koyu kobalt mavisi zeminli bu ayet kuşağı içerisinde Besmele ve Mülk suresinin bir bölümü celi sülüsle yazılıdır. Ayet kuşağının içerisinde harflerin arasından çıkan çoğunluğunu rumi motiflerinin oluşturduğu zarif süslemelere de yer verilmiştir. İç mekânı yazı kuşağının dışında dörtgen panolar içerisinde yer alan hatayi, penç, yaprak, bulut ve rumi motifleri ile bezeli tasarımlar süslemektedir. Bu panolar iç mekânda tekrarlanarak kullanılmıştır.

III. Murat Türbesi çinilerinin renk skalası mercan kırmızısı, açık kobalt mavisi, turkuaz ve yeşildir. Özellikle mercan kırmızısı renk iç mekânda panoların içerisinde yer alan bulut motifinde havalı bir şekilde kullanılmıştır. Ayrıca yazı kuşağında gözlü harflerin içleri de mercan kırmızısı ile süslenmiştir. Bugün türbenin çinileri oldukça iyi durumdadır.

Karanfil motifinin yer aldığı çiniler: III. Murat Türbesinde tek çeşit karanfil motifi tespit edilmiştir. Motif, iç mekân panolarının çevresini dolana bordür içerisinde yer almakta olup, defalarca tekrarlanmıştır. Bordürün tasarımı, iri yapraklar, penç ve hatayi motiflerinden oluşmuştur. İrice resmedilen hatayi motiflerinin içi zarif karanfil ve lalelerle oluşturulmuş simetrik bir kompozisyon ile süslenmiştir. Karanfil motifi iki çanaklı olup, uçları sivri dişlidir. Çanakların hemen üzerinde beyaz bırakılmış, ortalarında küçük birer kırmızı nokta bulunan dört dilimli, uçları sivri dişli taç yapraklar yer alır. İkinci çanağın rengi yeşildir. İlk çanak ve sap kısmı beyaz bırakılmıştır. (Resim-183, Çizim-113)

Resim 182: III. Murat Türbesi iç mekân bordürü

Resim 183: III. Murat Türbesi iç mekân bordür çinisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 113: III. Murat Türbesi iç mekân bordür çinisinde yer alan karanfil motifi

Karşılaştırma: Ayasofya Camisi içerisinde yer alan bir diğer yapı olan III. Murat Türbesi'nde giriş kapısının iki yanı, iç mekânda dolap ve pencere aralarında kalan satırlar alt pencerelerin üst hizasına kadar XVI. yüzyılın sıraltı teknikli en güzel çinileri ile bezelidir.

Türbe içerisinde karanfil motifi iç mekân panolarının çevresini dolanan bordür içerisinde yer almakta olup, defalarca tekrarlanmıştır. Bu karanfil motifi XVI. yüzyıl çini sanatının renk ve motif özelliklerini çok iyi yansıtmaktadır. Cami içerisindeki karanfillere turkuaz, beyaz, kırmızı renkler hâkimdir.

2. 21. Yeni Camii (1597)

Katalog No: 21

Resim, Çizim No: 184–234, 114–149

İnşaa Tarihi:1597–1663

Yeri: İstanbul - Eminönü

Banisi: Hatice Turhan Valide Sultan

Mimarı: Davut Ağa-Ahmet Ağa-Mustafa Ağa

Mimari: Yeni Cami XVII. yüzyıl sonu Klasik Türk – Osmanlı Mimarisinin en güzel yapıtları arasında yer alır. Yapı, içerisinde Hünkâr Kasrı, Darülkurra, türbe, arasta, sıbyan mektebi, çeşme ve sebilden oluşan bir külliye topluluğu niteliğindedir.

Caminin ilk tasarımı Baş mimar Davut Ağa'ya aittir. İnşaata başlanmasından bir sene kadar sonra vebadan Davut Ağa'nın ölmesi üzerine baş mimarlığa Ahmet Ağa getirilmiştir. Ancak Sultan III. Mehmet'in ölümü sonucu gelişen olaylarla inşaat yüz üstü kalmış, altmış üç yıl sonra binayı Mimar Mustafa Ağa tamamlamıştır¹³⁹.

Yeni Caminin planı otuz altı metre yükseklikte bir orta kubbe ile dört yarım kubbeden meydana gelmiştir. Yarım kubbelerin köşelerindeki boşluklar küçük kemerlerle örtülmüştür. Caminin içi kare bir düzen oluşturmaktadır¹⁴⁰.

Yapı, güney doğu köşesinde yer alan hünkâr kasrı ile bitişik inşa edilmiştir. Bu kasır doğrudan caminin ikinci katında yer alan hünkâr mahfeline bağlanır. Caminin kare şeklindeki avlusu, her kenarında beş kemer gözü olan yirmi dört kubbe ile örtülü revaklarla çevrilmiştir. Mermer döşenmiş olan bu avlunun ortasında, kubbesi mukarnaslı başlıklara ve kemerlere dayanan sekiz köşeli bir şadırvan yer almaktadır¹⁴¹.

Caminin son cemaat yeri altı sütunun taşıdığı yedi kubbe ile örtülüdür. Son Cemaat yerinde sağlı ve sollu olarak birer mihrap bulunmaktadır¹⁴². Camii'nin içini aydınlatan

¹³⁹ YETKİN, Suut Kemal (1954), *İslam Sanatı Tarihi*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Türk İslam Sanatları Tarihi Enstitüsü Yayınları:2, Ankara, s.281

¹⁴⁰ ÖZ, Tahsin (1962), *İstanbul Camileri*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, C:1, Ankara, s. 154

¹⁴¹ ASLANAPA, Oktay (1965), *Anadolu'da Türk Çini ve Keramik Sanatı*, İstanbul, s.252

¹⁴² ÜLGEN, Aygün (1996), *Klasik Devir Minareleri*, Alfa Basım Yayım Dağıtım, s. 221- 224

195 tane büyüklü küçüklü pencere bulunmaktadır¹⁴³. Bunlardan mihrap üzerinde yer alanlardan 9 tanesi alçıdan yapılmıştır. Ayrıca girişte sağda kalan ilk fil ayağına bitişik inşa edilmiş müezzin mahfeli de yer almaktadır. Mahfil İki büyük mermer sütun ve sekiz küçük mermer direkler üzerine oturmuştur. Yeni Caminin ikinci katına güney ve kuzey cephesindeki giriş kapısının yanındaki merdivenlerden çıkılır. İkinci katın güneybatı kısmındaki koridorun sonunda Hünkâr Mahfeli yer alır. Kapıdan içeri girildiğinde kare bir alanı kaplayan bölümde iki mihrap hemen göze çarpar. Yeni caminin her biri üçer şerefeli olan iki minaresi vardır. Minarelerin gövdeleri, şerefeleri on altıgen şema üzerine inşa edilmiş olup, üzerleri sivri külahlarla örtülüdür. Her şerefenin altında XVI. yüzyıldan farklı olan, sık sarkıtlı mukarnaslar yer alır¹⁴⁴.

Yeni Cami mimarisi kadar süsleme programı ile de adından sıkça bahsettirmektedir. Özellikle yapının iç ve dış yüzeylerini süsleyen XVII. yüzyıl mavi beyaz çinileri görenleri büyülemektedir¹⁴⁵. Çini süslemelerin yanı sıra ahşap ve sedef işçiliğine de yer verilmiş olan Yeni Cami ziyarete açık durumdadır.

Resim 184: Yeni Camii İç mekân görünüşü

¹⁴³ ÖZ, Tahsin (1962), *İstanbul Camileri*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, C:1, Ankara, s. 154

¹⁴⁴ İstanbul Yeni Cami ve Hünkâr Kasrı, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayını; s. 10- 14

¹⁴⁵ CEZER, Mustafa (2002), *Osmanlı Başkenti İstanbul*, Erol Kerim Aksoy Kültür Eğitim Spor ve Sağlık Vakfı Yayınları, İstanbul, s.195

Çini Programı: Cami duvarları, destekleri, kubbe kemerleri, galerileri, hünkâr mahfeli ve son cemaat yeri çok iyi kalitede olmayan XVII. yüzyıl sıraltı Kütahya ve İznik çinileri ile kaplıdır.

Yeni Cami çinileri üzerinde daha çok hatayi gurubu, bulut, rumi ve yarı sivilize çiçeklerden oluşan desenler uygulanmıştır. Desenler, ulama, simetrik, yürüyen ulama ve serbest kompozisyon plan şemasına göre yapılmışlardır. Ulama kompozisyonlar daha çok caminin alt katında ikinci katında ve pencere içlerinde görülür. Bunlar Hatayi gurubu motiflerinden oluşan desen arasına, şemseler, servi ağacı, sivilize çiçekler konularak $\frac{1}{4}$ veya $\frac{1}{2}$ simetrik düzene göre çizilmişlerdir. Genel olarak çinilerin desenleri işçiliği ile kıyaslandığında çok gelişmiş tasarımlar olduğu dikkati çekmektedir. XVII. yüzyılın en başarılı kompozisyonlarının bu çinilerde olduğu söylenebilir. Ayrıca çinilerde geleneksel motiflerin hemen hemen hepsinin kullanıldığı göze çarpmaktadır. Bu çini panolar içinde hat yazılı pencere alınlıkları ve çini ayet kuşakları ayrı bir sanatsal özelliğe sahiptir. Panoların içerisinde yer alan yazı karakterlerinin etrafında serbest çıkışlı, hatayi, penç, natüralist çiçekler, bulutlar kullanılmıştır.

Karanfil motifinin yer aldığı çiniler: Yeni Cami içerisinde karanfil motifi, hünkâr mahfeli ile iç ve dış mekânı süsleyen çiniler içerisinde görülmektedir. Bu karanfillerden hünkâr mahfelinde yer alanlar hariç diğerleri yapı içerisinde defalarca tekrarlanmaktadır.

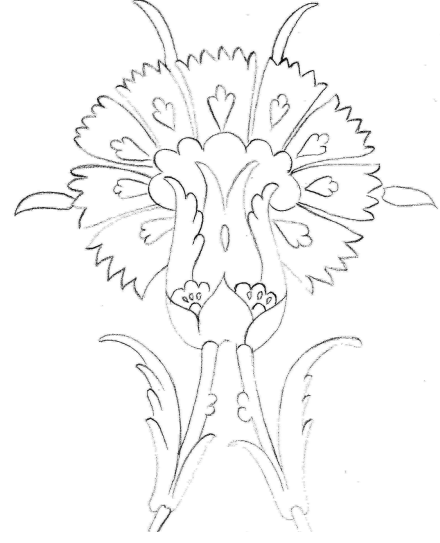
Hünkâr mahfelinde mihrabın solunda vazodan çıkış yapan natüralist üsluplu çiçeklerle bezeli panoda, yukarıya doğru ilerleyen tasarımın ortasında irice resmedilen karanfil motifi, yan yana üç bölüme ayrılan tek çanaktan oluşur. Çanağın üç bölümü de sivri dişlere ayrılarak turkuaz renkle boyanmıştır. Çanağın anatomik görünümü lale motifinin şeklini anımsatır niteliktedir. Çanağın çift sapa bağlı alt kısmında çanağı içine alan ve sarmalayan üç küçük yaprak bulunur. Sivri olan bu yapraklar açık kobalt mavisi ile boyanmıştır. Bu yaprakların hemen üzerinde yaprak aralarını dolduran iki adet minik, beyaz bırakılmış, içleri kobalt mavisi ile taranmış pençler yer almaktadır. Çanağın hemen üzerinde ise beyaz bırakılmış küçük bombelere yer verilmiştir. Bu bombeler motifin tohum kısmı gibi resmedilmiştir. Bombelerden sonra dokuz dilimli, sivri dişli taç yapraklar motifi zenginleştirmektedir.

Resim 185: Yeni Camii Hünkâr Mahfilinde yer alan pano

Taç yapraklar bir yelpaze gibi tüm çanağın çevresini sarmalayarak motifin görkemli görünümüne büyük katkı sağlamıştır. Taç yapraklar açık kobalt mavisi ile renklendirilmiş, yaprakların içerisinde turkuaz boyalı küçük damlalar unutulmamıştır. Taç yaprakların içerisinde kobalt mavisi ile yapılan küçük taramalar ve fırça oyunları motifin görünümünü daha da zenginleştirmiş ve özel kılmıştır. Karanfil motifi, açık kobalt mavisi ile boyalı çift sap ile bağlanmıştır. (Resim-186, Çizim-114)

Resim 186: Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifi
Çizim 114: Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifi

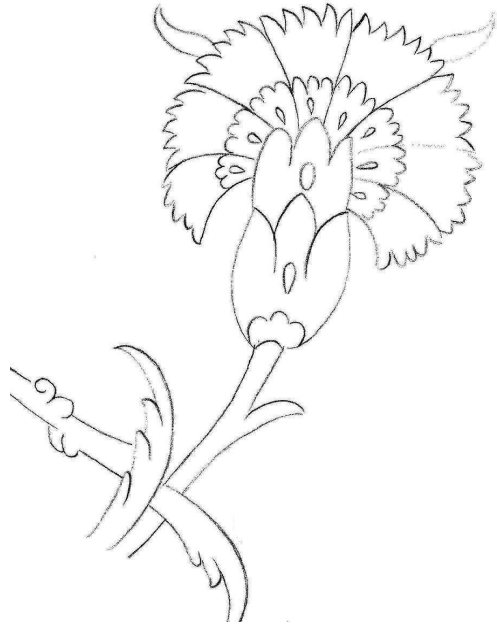
Aynı pano içerisinde simetrik olarak yer alan ve bir önceki paragrafta anlatılan karanfil motifinin sapından çıkış yapan karanfil goncaları da bulunur. Motif, üç çanaklı ve sivri dişlidir. İlk çanak diğer iki çanağa göre oldukça küçüktür. Üçüncü çanağın hemen üzerinde ince, oldukça uzun, hafif kıvrımlar yaparak biri diğerinin üzerine düşen iki diş bulunmaktadır. Motife hâkim renkler turkuaz ve açık kobalt mavisidir. Birinci ve üçüncü çanak açık kobalt mavisi, ikinci çanak ve uzun dişler turkuaz ile renklendirilmiştir. Karanfil motifi, açık kobalt mavisi bir sap ile bağlanmıştır. Bu sap üzerinde karanfilin kobalt mavisi ile renklendirilmiş dişli yaprağı bulunur. (Resim-187, Çizim-115)

Resim 187: Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifi
Çizim 115: Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifi

Aynı pano içerisinde simetrik bir şekilde yer alan diğer karanfil motifi ise, iki çanaklı ve üç sivri dişlidir. Çanakların her ikisi de en az taç yaprakları kadar irice resmedilmiştir. İlk çanağın sapa bağlanan kısmında üç bombeli içi turkuaz boyalı küçük bir yarım mine şekli yer alır. İlk çanak açık kobalt mavisi ile renklendirilmiş, içine koyu kobalt mavisi ile fırçayla taramalar yapılmıştır. İkinci çanak ise turkuaz ile boyanmıştır. (Resim-188, Çizim-116)

Resim 188: Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifi
Çizim 116: Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifi

Her iki çanağın ortasında küçük birer damla yer almaktadır. Bu damlalar ilk çanakta turkuaz renk, ikinci çanakta ise beyazla renklendirilmiştir. İkinci çanağın hemen üzerinde sekiz dilimli ve sık dişli taç yapraklar yer alır. Bu motifte taç yaprakların görüntüsü oldukça etkileyicidir. Taç yapraklar açık kobalt mavisi ile boyanmış, içlerine ise yine kobalt mavisi ile çok zarif ve ince bir şekilde taramalar yapılmıştır. Taç yaprakların çanağa doğru daralan kısımları ise sivri dişli, beyaz renkli ve dilimli resmedilerek motife katmerli bir görüntü de kazandırılmıştır. Karanfil motifi açık kobalt mavisi renkle boyanmış bir sap ile bağlıdır. Bu sap üzerinde karanfilin turkuaz renkli yaprakları bulunmaktadır.

Aynı pano içerisinde simetrik bir şekilde yer alan başka bir karanfil motifi de üç çanaktan ve sivri dişlerden meydana gelmiştir. İlk çanak diğer iki çanağa göre oldukça küçüktür. Çanakların görünümü küçükten büyüğe doğru sıralanmış izlenimini verir.

Zarif bir şekilde resmedilen çanaklardan birincisi ve üçüncüsü açık kobalt mavisi ile boyanmış, içlerine yine aynı renkten noktacıklar ve taramalar yapılmıştır. İkinci çanak ise diğer iki çanaktan farklı bir renkle turkuaz ile renklendirilmiş, ortasında da beyaz bırakılmış minik bir damlaya yer verilmiştir. Üçüncü çanağın hemen üzerinde diğer karanfillerde de farklı şekillerde görülen tohumluk diye adlandırılabilir beş boğumlu, içi turkuaz boyalı yarım penç motifini andıran hazne yer alır. Bu haznenin üzerinde sık bir düzenle yerleştirilmiş sekiz dilimli, sivri dişli taç yapraklar bulunur. Taç yaprakların çanağa doğru daralan kısımlarında motifin beyaz bırakılan katmerli kısmı yer alır. Bu kısmın içleri kobalt mavisi ile boyanmış damlalarla süslenmiştir. Taç yaprakların asıl gelişmiş yaprakları ise açık kobalt mavisi ile boyanmış, koyu kobalt mavisi ile ince zarif taramalar yapılarak motifin görselliği tamamlanmak istenmiştir. Ayrıca taç yaprakların üzerinde turkuaz renkli büyükçe bir yaprakta bulunmaktadır. Karanfil motifi açık kobalt mavisi ile renklendirilmiş bir sapa bağlanmıştır. (Resim-189 Çizim-117)

Resim 189: Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifi
Çizim 117: Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifi

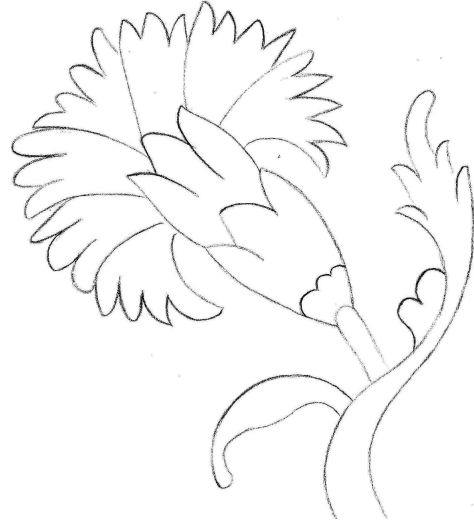

Anlattığımız karanfilin sağında yer alan bir diğer karanfil motifi de tek çanaklı olup, turkuaz ile renklendirilmiştir. Çanağın ortasında beyaz bırakılmış bir damla yer alır. Ayrıca çanağın sol yanında kobalt mavisi ile boyanmış ince uzun küçük salyangozlarla süslü çıkıntı bulunmaktadır. Çanağın hemen üzerinde ise iki dilimli taç yapraklar yer almaktadır. Taç yaprakların rengi kobalt mavisidir. Aynı renk ile taç yapraklar içerisine

taramalar yapılmıştır. Çanakların ortasında beyaz birer damla bulunmaktadır. Aynı özellikleri taşıyan taç yaprak sayısı tek olan bir diğer karanfil ise anlattığımız karanfilin solunda gonca şeklinde yer almaktadır.

Aynı pano içerisinde simetrik yer alan diğer bir karanfil motifi de iki çanaklı ve sivri dişlidir. Birinci çanağın içerisinde motifin sapa bağlanan kısmında üç küçük bombe yer alır. Her iki çanağa açık kobalt mavisi renk hâkim olup, içleri koyu kobalt mavisi ile yoğun bir şekilde taranarak süslenmiştir. İkinci çanağın hemen üzerinde yedi dilimli ve sivri dişli sade, yelpaze gibi açılmış taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların rengi turkuazdır. Karanfil motifi son olarak açık kobalt mavisi renk ile boyanmış bir sapa bağlanmıştır. (Resim-190, Çizim-118)

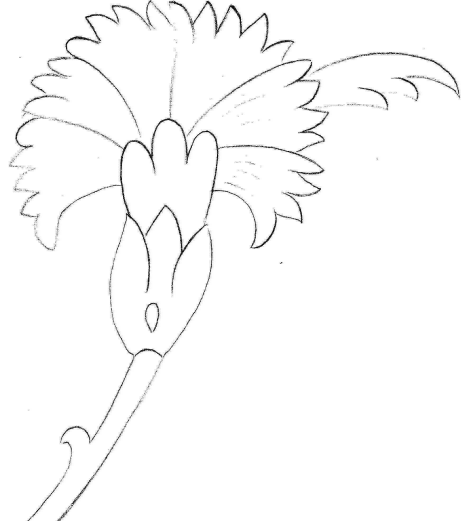
Resim 190: Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifi
Çizim 118: Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifi

Geneli karanfillerle süslenmiş olan panonun ilgi çekici bir diğer karanfil motifi ise pano içerisine yine simetrik bir düzenle yerleştirilmiştir. Motif, sade bir görünüme sahip olup, iki çanaklı ve sivri dişlidir. İlk çanak içerisinde beyaz bırakılmış küçük bir damla bulunmaktadır. İkinci çanağın hemen üzerinde altı dilimli, sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların sık görünümü çok ilgi çekicidir. Çünkü burada taç yaprakların dilimleri arasında belirgin bir dilim boşluğu bulunmaz. İlk çanakla birlikte kobalt mavisi renkle boyanan taç yaprakların içleri fırça oyunlarına gidilerek yoğun bir şekilde kobalt mavisi renk ile taranmıştır. Taç yaprakların üzerinde sağa doğru kıvrılan turkuaz renkli küçük bir yaprakta yer alır. Motif açık kobalt mavisi renk ile boyanmış bir sap ile bağlanmıştır. (Resim-191, Çizim-119)

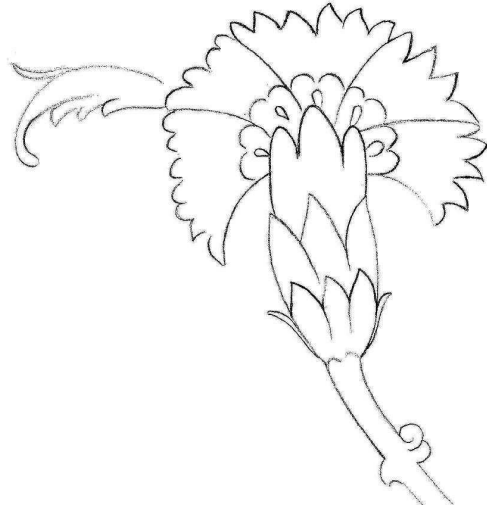

Resim 191: Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifi
Çizim 119: Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifi

Aynı pano içerisinde simetrik düzenle yerleştirilmiş farklı bir görünüme sahip bir diğer karanfil motifi ise iki çanaktan meydana gelmiştir. Motifin ilk çanağı üst üste gelen birçok sivri dişe ayrılmıştır. Çanak bu görünümü ile servi ağacının yapraklarına benzemektedir. İkinci çanak ise sıradan bir görünüme sahip olup, turkuaz renklidir. İkinci çanağın hemen üzerinde beş dilimli, sivri dişli taç yapraklar yer alır. Bu motifte de taç yapraklar sık bir şekilde yerleştirilerek aralarında dilim boşluğu bırakılmamıştır. Ayrıca motifin çanağa doğru daralan kısımlarında katmer şeklinde düşünülmüş yapraklar da yer alır. (Resim-192, Çizim-120)

Resim 192: Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifi
Çizim 120: Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifi

Bu yapraklar beyaz bırakılmış, içleri koyu kobalt mavisi renk ile boyanmış birer damla ile süslenmiştir. Taç yaprakların gelişmiş kısımlarında yine fırça oyunlarına gidilmiş

koyu kobalt mavisi ile nokta ve taramalar yapılmıştır. Çok dilimli ilk çanağın ve taç yaprakların gelişmiş kısmı ile motifin bağlandığı sap açık kobalt mavisi ile boyanmıştır. Taç yaprakların üzerinde sola doğru kıvrımlı turkuaz boyalı küçük bir yaprağa da yer verilmiştir.

Aynı pano içerisinde bir kez daha tekrarlanmayan oldukça görkemli bir karanfil motifi daha tespit edilmiştir. Karanfil motifi, yan yana dört bölüme ayrılan tek çanaktan oluşur. Çanağın dört bölümü de sivri dişlere ayrılarak turkuaz renkle boyanmıştır. Çanağın anatomik görünümü lale motifinin şeklini anımsatır niteliktedir. Çanağın çift sapa bağlı alt kısmında çanağı içine alan ve sarmalayan dört küçük yaprak bulunur. Bu yaprakların sapa bağlanan kısımları ise turkuaz ile renklendirilmiştir. Sivri olan bu yapraklar açık kobalt mavisi ile boyanmıştır. Bu yaprakların hemen üzerinde yaprak aralarını dolduran üç adet minik, beyaz bırakılmış, içleri kobalt mavisi ile renklendirilmiş pençler yer almaktadır. Çanağın hemen üzerinde ise beyaz bırakılmış küçük bombelere yer verilmiştir. Bu bombeler motifin tohum kısmı gibi resmedilmiştir. Bombelerden sonra dokuz dilimli, sivri dişli taç yapraklar motifi zenginleştirmektedir. (Resim-193, Çizim-121)

Resim 193: Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifi
Çizim 121: Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifi

Taç yapraklar bir yelpaze gibi tüm çanağın çevresini sarmalayarak motifin görkemli görünümüne büyük katkı sağlamıştır. Taç yapraklar açık kobalt mavisi ile renklendirilmiş, yaprakların içerisinde turkuaz boyalı küçük damlalar unutulmamıştır. Taç yaprakların içerisinde kobalt mavisi ile yapılan küçük taramalar ve fırça oyunları motifin görünümünü daha da zenginleştirmiş ve özel kılmıştır. Ayrıca taç yaprakların üzerinde S kıvrımlı turkuaz renkli iki yaprakta bulunmaktadır. Karanfil motifi, açık kobalt mavisi ile boyalı çift sap ile bağlanmıştır. Bu sap üzerinde karanfilin turkuaz renkli, uzun ve sivri dişli yaprakları yer almaktadır.

Aynı pano içerisinde vazo kenarlarından çıkış yapan, farklı özelliklere sahip, simetrik düzenle yerleştirilmiş karanfil motifleri de tespit edilmiştir. Bu motiflerden ilki ve kompozisyona hâkim olanı iki çanaklı ve sivri dişlidir. İlk çanak bir buketin vazoda duruşu gibi ikinci çanağı içerisine almıştır. İlk çanak açık kobalt mavisi renkli, kısa ve yayvan, ikinci çanak turkuaz renkli, diğer çanağa göre hafif tombul ve uzuncadır. İkinci çanağın üzerinde muhtemelen tohum kısmı gibi düşünülen beş dilimli basit bir penç motifi yer alır. Beyaz bırakılan tohum kısmının üzerinde ise beş dilimli taç yapraklar bulunmaktadır. Taç yapraklar iyice açılarak penç motifini çepe çevre sarmalamıştır. Motif kobalt mavisi ile boyanmış bir sap üstünde bulunur. Bu sap üzerinde karanfilin turkuaz renkli yaprakları da yer almaktadır. (Resim-195, Çizim-122)

Resim 194: Yeni Cami Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifi

Resim 195: Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifi
Cizim 122: Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifi

Aynı panoda solda yer alan karanfil motifi de iki çanaklıdır. İlk çanak kobalt mavisi, ikinci çanak turkuaz renklidir. İkinci çanağın üzerinde beş dilimli penç görünümünde tohumluk kısmı yer alır. Tohumluk kısmının üzerinde ise dört dilimli ve sivri dişli taç yapraklar bulunmaktadır. Taç yapraklar açık kobalt mavisi ile boyanmış, içlerine koyu kobalt mavisi ile noktalama ve taramalar yapılmıştır. Taç yaprakların üzerinde açık kobalt mavisi ile boyanmış yaprağa da yer verilmiştir. Karanfil motifi açık kobalt mavisi ile boyanmış sapa bağlanmıştır.

Anlattığımız karanfilin sağında yer alan bir diğer karanfil motifi de tek çanaklı olup, turkuaz renklidir. Beyaz bırakılmış daire şeklindeki tohumluk kısmından sonra yedi dilimli taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların rengi kobalt mavisidir. Taç yaprakların içerisinde kobalt mavisi renkli birer nokta bulunmaktadır. Ayrıca taç yaprakların üzerinde karanfilin turkuaz renkli yaprağı da görülmektedir. Karanfil motifi açık kobalt mavisi ile boyanmış sapa bağlanmıştır.

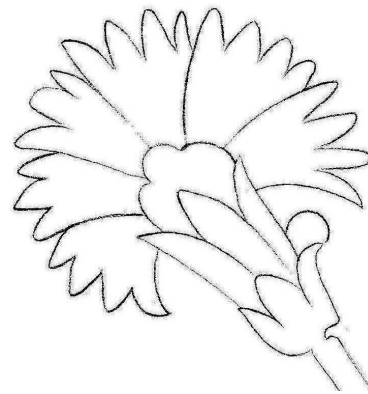
Çeşitli karanfillerle süslenmiş yukarıda ifade ettiğimiz panonun etrafı da karanfil, hatayi, gonca gül ve yapraklardan oluşan bir kompozisyon ile çevrelenmiştir. Tasarım aşağı ve yukarı yönde kıvrılarak asimetrik bir kompozisyon özelliği göstermektedir. Motifler üç iplik dal üzerine yerleştirilmiştir. Bordürün zemini kobalt mavisi ile boyanmış, motifler üzerinde kısmen beyaz bırakılmıştır. Bu bordür içerisinde iki değişik

özelliklere sahip karanfil motifi bulunmaktadır. Bu karanfiller bordür içerisinde defalarca tekrarlanmaktadır. Bordür içerisindeki karanfil motifi, iki çanaklı ve sivri dişlere sahiptir. İkinci çanağın üzerinde yarım daire şeklinde tohumluk kısmı bulunur. Tohum bölümünün hemen üzerinde ise altı dilimli, sivri dişli taç yapraklar yer alır. Motifin sadece tohumluk ve ilk çanağı turkuaz ile boyanmış, geriye kalan kısımları beyaz bırakılmıştır. (Resim-197, Çizim-123)

Resim 196: Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifi

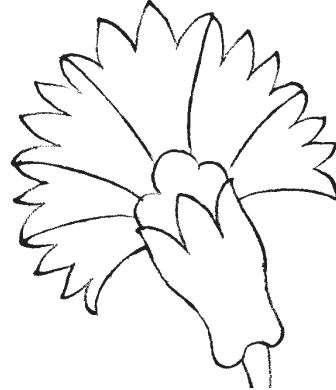

Resim 197: Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifi
Çizim 123: Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifi

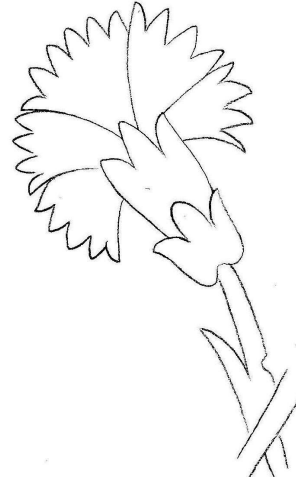
Bordür içerisindeki diğer bir karanfil motifi ise tek çanaktan oluşur. Çanağın üzerinde üç dilimli tohumluk kısmı bulunmaktadır. Tohum kısmının hemen üzerinde altı dilimli ve sivri dişli taç yapraklar yer alır. Motifin sadece tohumluk kısmı turkuaz ile boyanmış, geri kalan kısımları beyaz bırakılmıştır. (Resim-198, Çizim-124)

Resim 198: Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifi
Çizim 124: Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifi

Bordür içerisindeki bir başka karanfil motifi de iki çanaklıdır. Birinci çanak turkuaz, ikinci çanak ise beyaz bırakılmıştır. İkinci çanağın hemen üzerinde beş dilimli ve sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların rengi beyazdır. Karanfil beyaz bırakılmış bir sap üstünde bulunmaktadır. (Resim-199, Çizim-125)

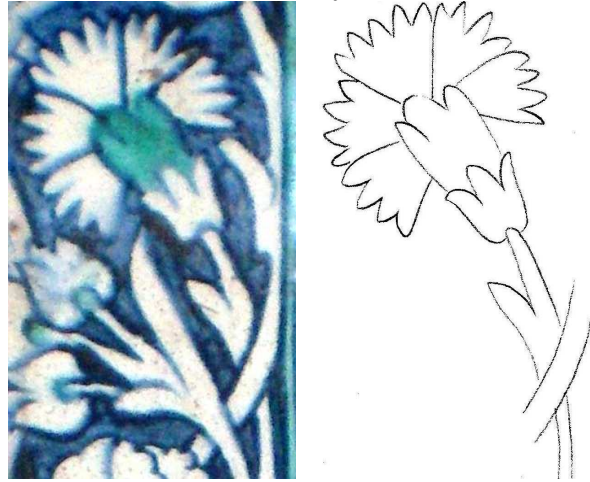
Resim 199: Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifi
Çizim 125: Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifi

Hünkâr mahfilinde bulunan mihrabın sağ ve sol duvarlarında yer alan panonun bordüründe de karanfil motifleri görülmektedir. Pano ½ simetrik kompozisyon özelliği taşır. Desen hatayi grubu motiflerinin Rumili bir vazodan yapraklarla çıkış yapması ile oluşur. Tasarım rumi bezeli köşebentler ile son bulur. Panonun bordür, karanfil, yaprak ve hatayi grubu motiflerinden oluşmakta olup aşağı ve yukarı yöne kıvrılarak asimetrik bir kompozisyon özelliği göstermektedir. Motifler üç iplik dal üzerine yerleşmiştir.

Bordür içerisinde tek çeşit olarak yer alan karanfil motifi tasarım içerisinde defalarca tekrarlanmıştır. Karanfil motifi, iki çanaklı ve sivri dişlerden oluşmuştur. İkinci çanağın hemen üzerinde beş dilimli ve sivri dişli taç yapraklar yer alır. İkinci çanak turkuaz ile boyanmış, motifin geriye kalan kısımları beyaz bırakılmıştır. Bordür içerisinde anlatılan karanfilin aynı özelliklerini taşıyan ancak taç yaprak sayısı altı olan karanfil motifleri de yer alır. (Resim-200, Çizim-126)

Resim 200: Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifleri
Çizim 126: Hünkâr mahfilinde yer alan karanfil motifleri

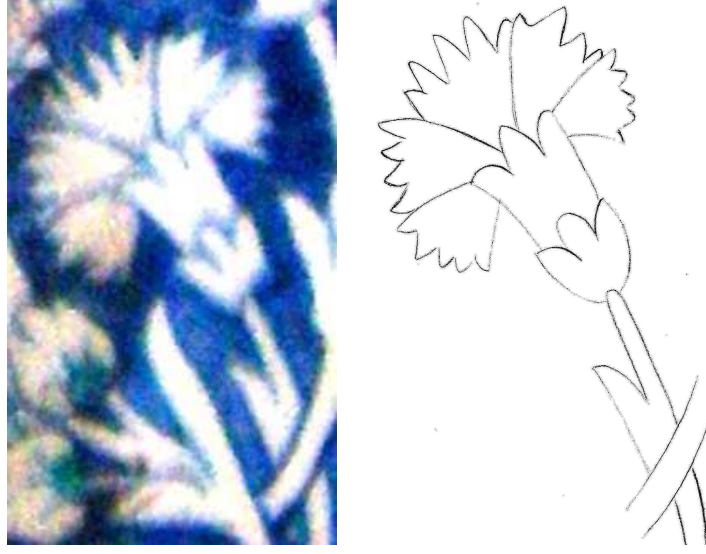

Hünkâr mahfilinde panoların çevresini dolanan bir başka bordürde de farklı bir karanfil motifi tespit edilmiştir. Karanfil iki çanaklı olup, sivri dişlidir. İkinci çanağın hemen üzerinde beş dilimli ve sivri dişli taç yapraklar yer almaktadır. Karanfilin çanak, sap ve taç yaprakları beyaz bırakılmıştır. Karanfil motifi, ince bir sap ile bağlıdır. (Resim-202, Çizim-127)

Resim 201: Hünkâr Mahfilinde yer alan bordür

Resim 202: Hünkâr mahfilinde yer alan bordür içerisinde bulunan karanfil motifi
Çizim 127: Hünkâr mahfilinde yer alan bordür içerisinde bulunan karanfil motifi

Hünkâr mahfelinden girince solda yer alan pencere alınlığı panosu içerisinde de karanfil motifleri bulunmaktadır. Bu karanfiller beyaz sülüs yazılardan arta kalan boşlukları süslemektedir.

Resim 203: Hünkâr Mahfilinde yer alan pencere alınlığı

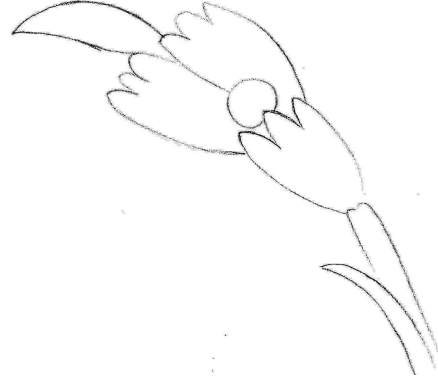

Alınlık içerisindeki bir diğer karanfil motifi de tek çanaklı olup, turkuaz renklidir. Bu çanağın hemen üzerinde dilimsiz, dört sivri dişli taç yaprak yer alır. Taç yaprağın rengi beyazdır. Taç yaprağın ortasında siyah renkli üç çentik yer almaktadır. Karanfil motifi yine turkuaz renkli bir sap üstünde bulunur. Bu sap üzerinde motifin zarif yaprakları yer almaz. Alınlığı süsleyen bir diğer karanfil motifi de tek çanaklı olup, turkuaz renklidir. Çanağın üzerinde küçük bir daire şeklinde turkuaz renkli tohum kısmı bulunur. Tohum kısmının üzerinde ise iki dilimli ve sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yaprağın rengi

beyazdır; üzerinde sola doğru kıvrımlı, turkuaz renkli bir yaprak yer alır. Karanfil motifi yine turkuaz renkli bir sap üzerinde bulunur. Bu sap üzerinde motifin zarif yaprakları yer almaz. (Resim-204, Çizim-128)

Resim 204: Hünkâr Mahfili pencere ahnlığı içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 128: Hünkâr Mahfili pencere ahnlığı içerisinde yer alan karanfil motifi

Caminin üst kat giriş kapısının sağında bulunan ayet kuşağının içerisinde de karanfil motifi görülmektedir. Karanfil, iki çanaklı olup, sivri dişlidir. İlk çanak turkuaz, ikinci çanak beyaz bırakılmıştır. İkinci çanağın hemen üzerinde turkuaz renkli küçük bir tohum kısmı yer alır.

Resim 205: Yeni Camii üst kat giriş kapısının sağında yer alan pencere ahnlığı

Dokuz dilimli ve sivri dişli olan taç yapraklar, tohum kısmının hemen üzerinde bulunmaktadır. Yalpaze gibi açılmış olan taç yaprakların üzerinde ise turkuaz renkli biri büyük, diğeri küçük iki yaprak bulunmaktadır. Motif, ince, uzun, turkuaz renkli bir sap üzerinde bulunmaktadır. (Resim-206, Çizim-129)

Resim 206: Üst kat giriş kapısı sağ, pencere alınlığı içerisindeki karanfil motifi
Çizim 129: Üst kat giriş kapısı sağ, pencere alınlığı içerisindeki karanfil motifi

Resim 207: Yeni Camii üst kat sol tarafta yer alan pencere alınlığı

Resim 208: Üst kat sol tarafta pencere alınlığı içerisinde bulunan karanfil motifi
Çizim 130: Üst kat sol tarafta pencere alınlığı içerisinde bulunan karanfil motifi

Üst kat giriş kapısının solunda beşinci pencere alınlığı içerisinde de karanfil motifi yer almaktadır. Karanfil, tek çanaklı olup, turkuaz renklidir. Çanağın hemen üzerinde yelpaze gibi açılmış yedi dilimli ve sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların rengi beyazdır; üzerinde biri sağa diğeri sola kıvrılmış olan oldukça büyük, turkuaz renkli iki yaprak bulunmaktadır. Ayrıca karanfil motifi, ince, turkuaz renkli bir sap üstünde yer almaktadır.

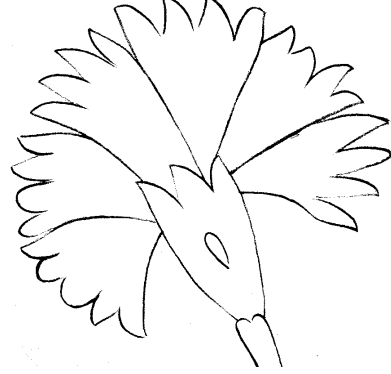
Yeni caminin ikinci katında girişte solda yer alan bir diğer pencere alınlığında ise birbirinden farklı karanfil motifleri tespit edilmiştir. Bu karanfillerden biri tek çanaklı

olup, turkuaz renklidir. Çanağın ortasında küçük, beyaz bırakılmış bir damla yer alır. Çanaktan hemen sonra ise altı dilimli ve sivri dişli taç yapraklar bulunmaktadır. Oldukça sade olan karanfilin taç yaprakları üzerinde sola doğru kıvrımlı, turkuaz renkli yapraklar bulunur. Motif, ince, uzun, turkuaz renkli bir sap ile bağlıdır. (Resim-210-211, Çizim-131-132)

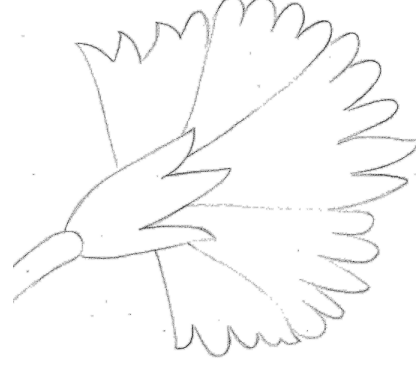
Resim 209: Yeni Camii üst kat girişi solunda yer alan pencere alınlığı

Resim 210: Üst kat girişi solunda pencere alınlığı içerisinde bulunan karanfil motifi
Çizim 131: Üst kat girişi solunda pencere alınlığı içerisinde bulunan karanfil motifi

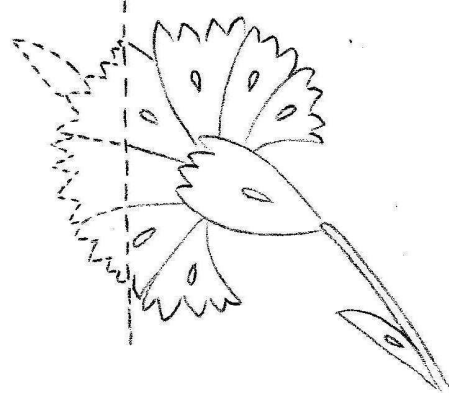
Resim 211: Üst kat girişi solunda pencere alınlığı içerisinde bulunan karanfil motifi
Çizim 132: Üst kat girişi solunda pencere alınlığı içerisinde bulunan karanfil motifi

Bir sonraki karanfil motifi tek çanaklı olup, turkuaz renklidir. Çanaktan hemen sonra ise beş dilimli ve sivri dişli taç yapraklar bulunmaktadır. Oldukça sade olan karanfilin taç

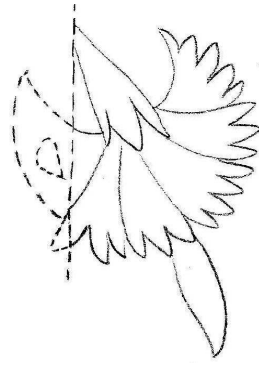
yaprakları üzerinde sağa doğru kıvrımlı, turkuaz renkli bir yaprak bulunur. Motif, ince, uzun, turkuaz renkli bir sap ile bağlıdır. (Resim-212, Çizim-133)

Resim 212: Üst kat girişi solunda pencere alınlığı içerisinde bulunan karanfil motifi
Çizim 133: Üst kat girişi solunda pencere alınlığı içerisinde bulunan karanfil motifi

Başka bir karanfil motifi tek çanaklı olup, turkuaz renklidir. Çanağın ortasında küçük, beyaz bırakılmış bir damla yer alır. Çanaktan hemen sonra ise yedi dilimli ve sivri dişli taç yapraklar bulunmaktadır. Oldukça sade olan karanfilin taç yaprakları üzerinde turkuaz renkli yaprak bulunmaktadır. Motif, ince, uzun, turkuaz renkli bir sap ile bağlıdır. (Resim-213, Çizim-134)

Resim 213: Üst kat girişi solunda pencere alınlığı içerisinde bulunan karanfil motifi
Çizim 134: Üst kat girişi solunda pencere alınlığı içerisinde bulunan karanfil motifi

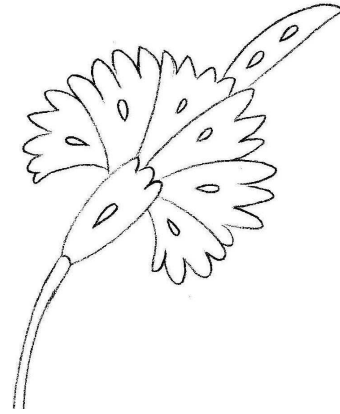

Diğer bir karanfil motifi ise tek çanaklı olup, turkuaz renklidir. Çanaktan hemen sonra ise altı dilimli ve sivri dişli taç yapraklar bulunmaktadır. Oldukça sade olan karanfilin taç yaprakları üzerinde turkuaz renkli bir yaprak bulunur. Motif, ince, uzun, turkuaz renkli bir sap ile bağlıdır.

Beşinci karanfil motifi tek çanaklı olup, turkuaz renklidir. Çanağın ortasında küçük, beyaz bırakılmış bir damla yer alır. Çanaktan hemen sonra ise altı dilimli ve sivri dişli taç yapraklar bulunmaktadır. Taç yaprakların ortasında birer küçük nokta da

unutulmamıştır. Oldukça sade olan karanfilin taç yaprakları üzerinde turkuaz renkli bir yaprak bulunmaktadır. Motif, ince, uzun, turkuaz renkli bir sap ile bağlıdır. (Resim-214, Çizim-135)

Resim 214: Üst kat girişi solunda pencere alınlığı içerisinde bulunan karanfil motifi
Çizim 135: Üst kat girişi solunda pencere alınlığı içerisinde bulunan karanfil motifi

Başka bir karanfil motifi ise tek çanaklı olup, turkuaz renklidir. Karanfilin çanak ve taç yapraklarının birleşim yerlerinde bir fyonk gibi turkuaz renkli küçük çıkıntılar bulunmaktadır. Bu fyonklar üzerinde üç dilimli ve sivri dişli taç yapraklar yer alır. (Resim-215, Çizim-136)

Resim 215: Üst kat girişi solunda pencere alınlığı içerisinde bulunan karanfil motifi
Çizim 136: Üst kat girişi solunda pencere alınlığı içerisinde bulunan karanfil motifi

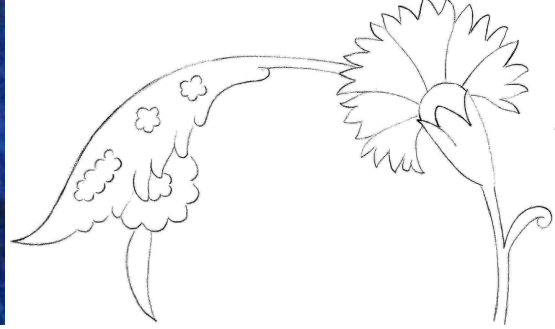

Taç yaprakların ortasında küçük birer nokta bulunmaktadır. Ayrıca taç yaprakların üzerinde turkuaz renkli küçük bir yaprakta yer alır. Motif, ince, uzun, turkuaz renkli bir sap ile bağlıdır.

Bir başka karanfil motifi ise tek çanaklı ve sivri dişli olup, turkuaz renklidir. Çanağın hemen üzerinde yarım daire şeklinde beyaz bırakılmış bir tohum kısmı yer alır. Bu tohum kısmının üzerinde altı dilimli ve sivri dişli taç yapraklar bulunmaktadır. Taç yapraklar oldukça sade olup, beyaz bırakılmıştır. Taç yaprağın üzerinde karanfil

motifinden daha büyük turkuaz renkli bir yaprak bulunmaktadır. Karanfil motifi, ince, uzun, turkuaz renkli bir yaprak üzerinde bulunur. (Resim-216, Çizim-137)

Resim 216: Üst kat girişi solunda pencere alınlığı içerisinde bulunan karanfil motifi
Çizim 137: Üst kat girişi solunda pencere alınlığı içerisinde bulunan karanfil motifi

Caminin ikinci katının sol tarafında yer alan bir diğer pencere alınlığında da farklı bir karanfil motifi tespit edilmiştir. Karanfil iki çanaklıdır. İlk çanak turkuaz renkli olup, sivri dişli değildir. İkinci çanak ise beyaz olup, sivri dişlidir. İkinci çanağın hemen üzerinde sekiz dilimli ve sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların rengi turkuazdır. Taç yaprağın üzerinde sağa doğru kıvrımlı, turkuaz renkli büyükçe bir yaprak bulunur. Karanfil motifi, ince, uzun, turkuaz renkli bir sap üstünde bulunur. Bu sapın üzerinde karanfilin turkuaz renkli, sivri dilimli iki yaprağı bulunmaktadır.

Resim 217: Yeni Camii üst kat sol tarafta yer alan pencere alınlığı

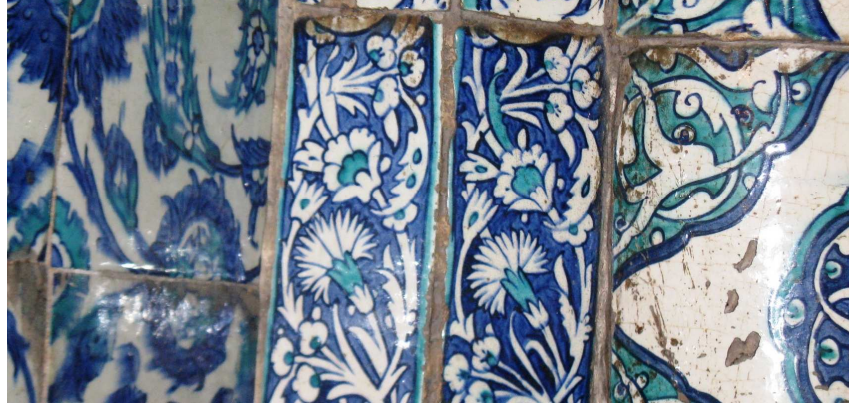

Resim 218: Üst kat sol tarafta pencere alınlığı içerisinde bulunan karanfil motifi
Çizim 138: Üst kat sol tarafta pencere alınlığı içerisinde bulunan karanfil motifi

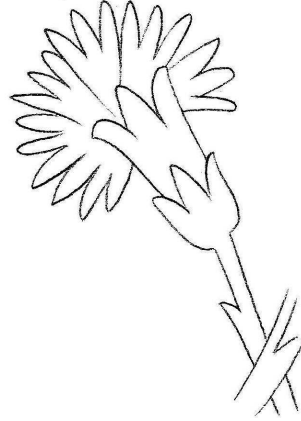
Yeni cami içerisinde fil ayaklarının üzerini süsleyen panoların çevresini dolanan bordür içerisinde de farklı tarza sahip karanfil motifleri tespit edilmiştir.

Resim 219: Yeni Camii iç mekân bordürü

Karanfil motifi, iki çanaklı ve sivri dişlidir. İlk çanak beyaz, ikinci çanak ise turkuaz renklidir. İkinci çanağın hemen üzerinde altı dilimli ve sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların rengi beyazdır. Karanfil motifi, ince, beyaz bırakılmış bir sapa bağlanmıştır. (Resim-220, Çizim-139)

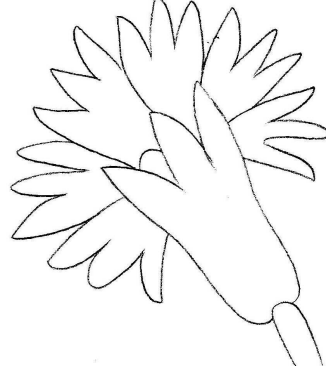
Resim 220: Yeni Camii iç mekân bordürü içerisinde bulunan karanfil motifi
Çizim 139: Yeni Camii iç mekân bordürü içerisinde bulunan karanfil motifi

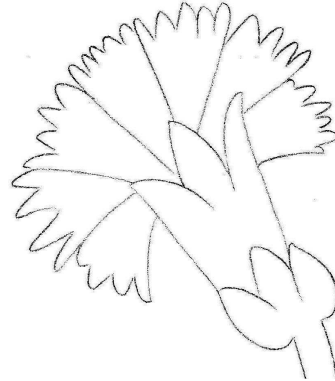
Caminin iç ve dış mekânını çevreleyen bir diğer bordür içerisinde de farklı bir karanfil motifi tespit edilmiştir. Bu karanfillerden bir tanesi tek çanaklı olup, sivri dişlidir. Çanağın rengi turkuazdır. Çanaktan hemen sonra altı dilimli ve sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların rengi beyazdır. Karanfil motifi, ince, uzun, beyaz bırakılmış bir sap ile bağlıdır.

Bordür içerisindeki bir başka karanfil motifi ise, iki çanaklı ve sivri dişlerden oluşmuştur. İlk çanak beyaz, ikinci çanak turkuaz renklidir. İkinci çanağın hemen üzerinde yedi dilimli ve sivri dişli taç yapraklar yer alır. İkinci çanak turkuaz ile boyanmış, motifin geriye kalan kısımları beyaz bırakılmıştır. Karanfil motifi, ince, beyaz bırakılmış bir sap üzerinde bulunmaktadır. (Resim-221-222, Çizim-140-141)

Resim 221: Yeni Camii iç mekân bordürü içerisinde bulunan karanfil motifi
Çizim 140: Yeni Camii iç mekân bordürü içerisinde bulunan karanfil motifi

Resim 222: Yeni Camii iç mekân bordürü içerisinde bulunan karanfil motifi
Çizim 141: Yeni Camii iç mekân bordürü içerisinde bulunan karanfil motifi

Caminin ikinci katında giriş kapısından itibaren altıncı, yedinci, sekizinci ve yirmi ikinci panolar hatayi gurubu, karanfil, bahar dalı ve rumi motiflerinden oluşturulmuş ulama pano ile kaplıdır.

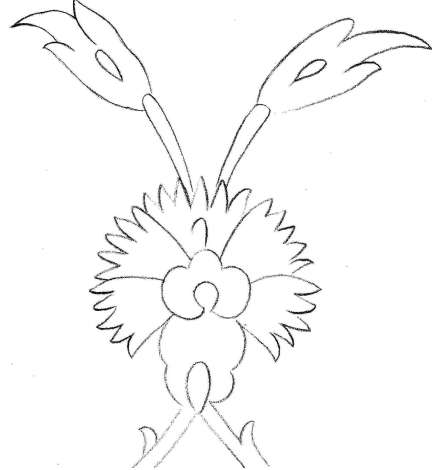

Resim 223: Yeni Camii üst katında yer alan ulama pano

Ulama kompozisyon içerisinde yer alan karanfil motifi, tek çanaklı olup, turkuaz renklidir. Çanağın sapa bağlanan kısmında beyaz bırakılmış, küçük bir damla bulunur. Çanağın üzerinde ise kenarları beyaz bırakılmış, ortası kobalt mavisi ile boyanmış küçük bir penç motifi yer alır. Penç motifi karanfilin tohum kısmı gibi düşünülmüş gibidir. Penç motifinin üzerinde beş dilimli ve sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların rengi turkuazdır. Taç yaprakların üzerinde ise sağ ve sola doğru kıvrılan turkuaz renkli iki yaprak bulunmaktadır. Motif, kobalt mavisi renkli ince bir sap ile bağlıdır. (Resim-224, Çizim-142)

Resim 224: Üst katında yer alan ulama pano içerisinde bulunan karanfil motifi
Çizim 142: Üst katında yer alan ulama pano içerisinde bulunan karanfil motifi

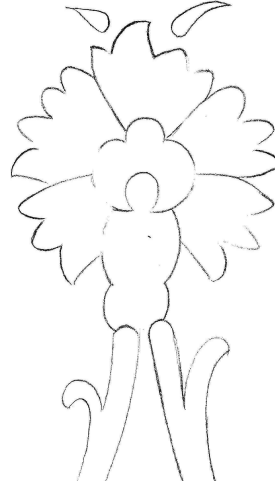

Bir önceki paragrafta anlattığımız karanfille benzer özellikler gösteren bir başka karanfil motifi de hünkâr mahfelinde yer alan pano içerisinde bulunur. (Resim-226, Çizim-143)

Resim 225: Yeni Camii Hünkâr Mahfelinde yer alan pano

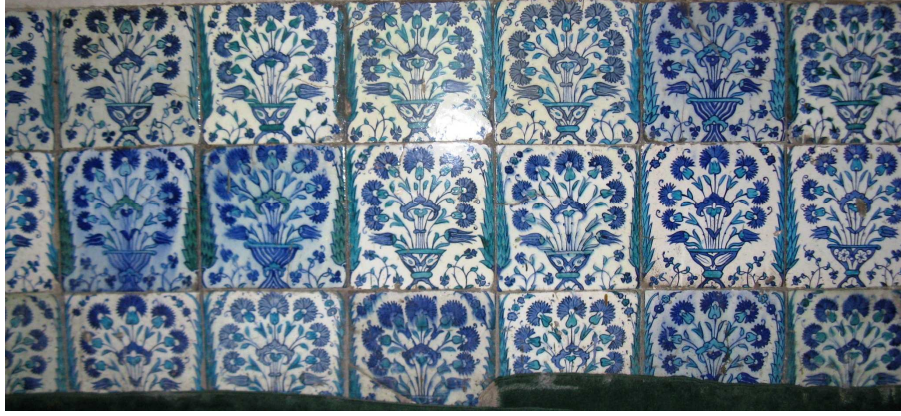

Resim 226: Yeni Camii Hünkâr Mahfelinde yer alan pano içerisindeki karanfil motifi
Çizim 143: Yeni Camii Hünkâr Mahfelinde yer alan pano içerisindeki karanfil motifi

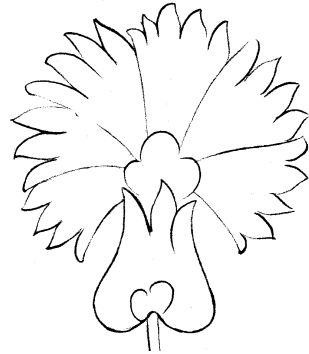
Cami içerisinde süpürgelik çiniler de iç ve dış mekânında bolca kullanılmıştır. Bu çinilerin kompozisyonunda karanfiller kullanılmıştır. Tasarım içerisinde karanfiller ayaklı bir vazodan lalelerle birlikte çıkış yapar. Motiflerin sapları bir gerdanlık ile bağlıdır. Kompozisyon simetrik özellik taşır. Tek tip olan karanfil motifi yapıda defalarca kullanılmıştır.

Resim 227: Yeni Cami süpürgelik çinileri

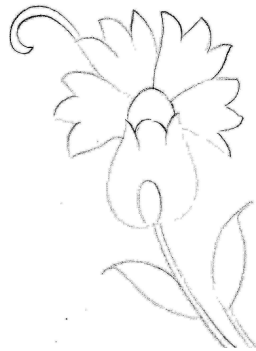

Karanfil motifi, tek çanaklı ve turkuaz renklidir. Tohumluk kısmı ise küçük yarım daire şeklindedir. Taç yapraklar ise altı dilimli ve üç sivri dişlidir. Fakat beş ve dört dilimli taç yapraklı olanları da tasarım içinde mevcuttur. Taç yapraklar açık kobalt mavisi ile renklendirilmiştir. Küçük benekler yapraklar üzerinde görülmez. Bu karanfil motifinde tohum kısmının çanak ve taç yapraklar arasında sıkışmış gibi çok küçük bir alanı kapladığı görülür. Motif gövdesinde küçük zarif yapraklara sahiptir.

Resim 228: Yeni Cami süpürgelik çinileri içerisinde bulunan karanfil motifi
Çizim 144: Yeni Cami süpürgelik çinileri içerisinde bulunan karanfil motif

Resim 229: Yeni Cami süpürgelik çinileri içerisinde bulunan karanfil motifi
Çizim 145: Yeni Cami süpürgelik çinileri içerisinde bulunan karanfil motif

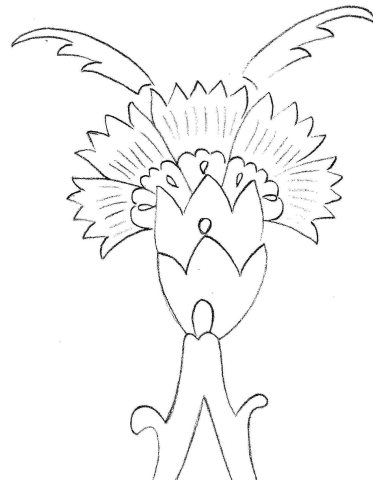

Caminin son cemaat yerinin solunda yer alan mihrabın içi ise karanfil, zambak, gül motifleri ile oluşturulmuş tasarım ile süslüdür. Bu tasarım içerisinde yer alan bir karanfil motifi, iki çanaklı olup, sivri dişlidir. İlk çanak kobalt mavisi, ikinci çanak ise turkuaz ile boyanmıştır. İkinci çanağın hemen üzerinde beş dilimli ve sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların çanağa doğru daralan kısımlarında beyaz bırakılmış penç yaprakları bulunur. Bu yaprakların içi birer nokta ile süslenmiştir. Taç yaprakların geniş yüzeyleri ise koyu kobalt mavisi ile yapılmış taramalar ile süslenmiştir. Ayrıca taç yaprakların üzerinde sağ ve sola doğru kıvrımlı, turkuaz renkli iki yaprak bulunmaktadır. Motif, ince, kobalt mavisi renkli bir dal üzerinde bulunmaktadır. (Resim-226, Çizim-146)

Resim 230: Yeni Cami son cemaat yeri solunda yer alan mihrap çinileri

Resim 231: Son cemaat yeri mihrap çinileri içerisinde bulunan karanfil motifi
Çizim 146: Son cemaat yeri mihrap çinileri içerisinde bulunan karanfil motifi

Aynı pano içerisinde yer alan bir sonraki karanfil motifi, iki çanaklı olup, sivri dişlidir. İlk çanak kobalt mavisi, ikinci çanak ise turkuaz ile boyanmıştır. Her iki çanağın ortasında beyaz, küçük bir nokta bulunur. İkinci çanağın hemen üzerinde beş dilimli ve sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların çanağa doğru daralan kısımlarında beyaz bırakılmış penç yaprakları bulunur. Bu yaprakların içi birer nokta ile süslenmiştir. Taç yaprakların geniş yüzeyleri ise koyu kobalt mavisi ile yapılmış taramalar ile süslenmiştir. Ayrıca taç yaprakların üzerinde turkuaz renkli bir yaprak bulunmaktadır. Motif, ince, kobalt mavisi renkli bir dal üzerinde bulunmaktadır. (Resim-232, Çizim-147)

Resim 232: Son cemaat yeri mihrap çinileri içerisinde bulunan karanfil motifi
Çizim 147: Son cemaat yeri mihrap çinileri içerisinde bulunan karanfil motifi

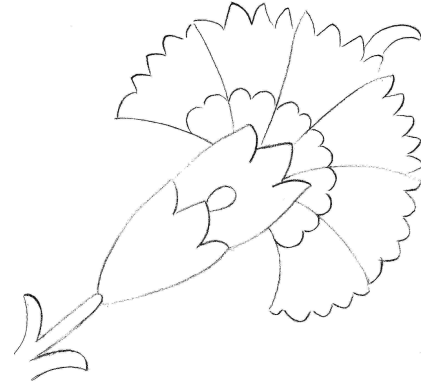
Diğer bir karanfil motifi, iki çanaklı olup, sivri dişlidir. İlk çanak kobalt mavisi, ikinci çanak ise turkuaz ile boyanmıştır. Her iki çanağın ortasında küçük bir nokta bulunur. Bu noktalardan ilk çanakta olanı turkuaz, ikinci çanakta olanı ise kobalt mavisi ile renklendirilmiştir. İkinci çanağın hemen üzerinde altı dilimli ve sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların çanağa doğru daralan kısımlarında beyaz bırakılmış yapraklar bulunur. Bu yaprakların içi birer nokta ile süslenmiştir. Taç yaprakların geniş yüzeyleri ise koyu kobalt mavisi ile yapılmış taramalar ile süslenmiştir. Ayrıca taç yaprakların üzerinde kobalt mavisi ile renklendirilmiş bir yaprak bulunmaktadır. Motif, ince, kobalt mavisi renkli bir dal üzerinde bulunmaktadır. (Resim-233, Çizim-148)

Resim 233: Son cemaat yeri mihrap çinileri içerisinde bulunan karanfil motifi
Çizim 148: Son cemaat yeri mihrap çinileri içerisinde bulunan karanfil motifi

Başka bir karanfil motifi ise iki çanaklı olup, sivri dişlidir. İlk çanak turkuaz, ikinci çanak ise kobalt mavisi ile boyanmıştır. İkinci çanağın ortasında beyaz küçük bir nokta bulunur. İkinci çanağın hemen üzerinde altı dilimli ve sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların çanağa doğru daralan kısımlarında beyaz bırakılmış penç yaprakları bulunur. Taç yaprakların geniş yüzeyleri ise sade olup, turkuaz ile renklendirilmiştir. Motif, ince, kobalt mavisi renkli bir dal üzerinde yer almaktadır. (Resim-234, Çizim-149)

Resim 234: Son cemaat yeri mihrap çinileri içerisinde bulunan karanfil motifi
Çizim 149: Son cemaat yeri mihrap çinileri içerisinde bulunan karanfil motifi

Karşılaştırma: Yeni Cami Osmanlı mimarisinin en güzel yapılarından birisidir. Cami göz dolduran mimarisi ile birlikte, iç ve dış yüzeylerini süsleyen XVII. yüzyıl mavi beyaz çinileri ile görenleri büyülemektedir. Cami duvarları, destekleri, kubbe kemerleri, galerileri, hünkâr mahfeli ve son cemaat yeri çok iyi kalitede olmayan XVII. yüzyıl sıratlı Kütahya ve İznik çinileri ile kaplıdır.

Yeni Cami içerisinde etkileyici tasarımlar içerisinde yer alan karanfil motifleri, hünkâr mahfeli ile iç ve dış mekânı süsleyen çiniler içerisinde görülmektedir. Özellikle Hünkâr Mahfilinde yer alan tasarımlar içerisinde bulunan karanfiller çok başarılı bir şekilde üsluplaştırılmıştır. Bu üsluplaşmış karanfillere incelenen diğer yapılarda

rastlanmamaktadır. Karanfil motiflerinde gözlenen bu kendine has tarzlar, çini sanatında üsluplaşmanın geldiği noktaya örnek teşkil etmesi bakımından çok önemlidir. Bu karanfiller XVII. yüzyıl çini sanatının renk ve motif özelliklerini çok iyi yansıtmaktadır. Cami içerisindeki karanfillere turkuaz, kobalt mavisi, beyaz renkler hâkimdir. Ayrıca, incelenen diğer yapıların karanfillerine göre bu karanfillerde ciddi derecede ölçek farkı mevcuttur. İrice resmedilmiş ve geliştirilmiş karanfillere bolca rastlanmaktadır. Bununla birlikte karanfillerin taç yapraklarında noktalama, tarama gibi çeşitli fırça oyunları yapılarak görüntü çok zenginleştirilmiştir. Yapının süpürgelik çinileri içerisinde yer alan karanfili, içinde yer aldığı tasarımı ile birlikte Topkapı Sarayındaki Gözdeler Taşlığı, Revan Köşkü, Hırka-i Sadet Dairesi, Valide Sultan Dairesi, IV. Mehmet Kasrı, Şehzade Dairesi ve Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi ile birebir aynıdır.

2.22. Bosnalı İbrahim Paşa Türbesi (1603)

Katalog No: 22

Resim, Çizim No: 235–239, 150–153

İnşaa Tarihi: 1603

Banisi: Dalgıç Ahmed Ağa

Mimarı: Bilinmemektedir.

Yapı Şehzadebaşı'nda, Şehzade Camii haziresinde yer alır. Bosnalı İbrahim Paşa Türbesi doğrudan duvarlara oturan bir kubbe ile örtülü, dışta sekizgen, içten ise her iki pencere arasına oturtturulan birer dolap nişi sayesinde onaltıgene dönüştürülmüş plana sahip, kesme taştan inşa edilmiş bir yapıdır¹⁴⁶. Türbenin kuzeye bakan giriş cephesinde düz saçaklı bir revak yer alır. Revak, dördü serbest, ikisi duvara gömülü, mukarnas başlıklı sütunlar tarafından taşınmaktadır. Giriş cephesi hariç her cephede altlı üstlü birer pencere bulunmakta, bunlardan alt hizadakiler düz, üstekiler sivri kemerlidir. Cepheler birbirlerinden dışa taşkın daire kesitli payelerle birbirlerinden ayrılmakta, saçak üzerinde kubbe alemi gibi mermer alemlerle sonlandırılmaktadır. Türbe içerisinde çini, ahşap, kalemişi süslemelerine de yer verilmiştir. Türbede İbrahim Paşa'ya ait ahşap sanduka yanında biri kavuklu, diğeri hotozlu, kızı ve oğluna ait iki küçük mermer lahit bulunmaktadır¹⁴⁷.

Çini Programı: Bosnalı İbrahim Paşa Türbesi'nde alt pencerelerin üst hizasından kubbe eteğine kadar kesintisiz tüm yüzeyler, dikdörtgen pencerelerin aralarındaki ahşap kapaklı nişlerin içleri, pencere ve nişlerin alt kısımları çini ile kaplıdır. Bu çiniler XVI. yüzyıl sıralı teknikli İznik çinileri ile çok renkli bir görünüme büründürülmüştür. Pencere ve nişlerin alt kısımlarını çepeçevre değişik kompozisyonlara sahip parça çiniler dolanmaktadır. Bu çinilerden bazıları yapraktan çıkış yapan karanfil ve sümbül motiflerinin kullanıldığı süpürgelik çiniler, hatayi, penç ve yapraklardan oluşan değişik ebatlarda ulama çiniler, yine yapraklardan çıkış yapan penç, sümbül, lale motiflerinden oluşmuş farklı tarza sahip süpürgelik çiniler dönüşümlü olarak kullanılmıştır.

¹⁴⁶ ÖZ, Tahsin (1997), *İstanbul Camileri*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, s.140–141

¹⁴⁷ DEMİRSAR, Belgin (1993), "İbrahim Paşa Türbesi", *İstanbul Ansiklopedisi*, Tarih Vakfı Yayınları, C.4, s.131–132

Türbe içerisinde giriş kapısının sağında yer alan dolap nişinin iç yüzeyi bulut motifleri ile bezeli şemse, penç, hatayi ve yaprak motiflerinin oluşturduğu bir çinili kompozisyonla kaplıdır. Şemselerin zemin rengi turkuazdır. Bulut motifi, şemsenin zemin renginden dolayı beyaz bırakılmıştır. Penç ve hatayi çiçeklerinde açık kobalt mavisi ve kırmızı renkler kullanılmıştır. Giriş kapısının karşısında yer alan dolap nişinin iç yüzeyi ise iri yapraklar ve hatayi motiflerinden oluşan bir tasarımla bezelidir. Bu tasarımda kullanılan renkler açık kobalt mavisi ve turkuazdır.

Bosnalı İbrahim Paşa Türbesi içerisinde çinili yüzeylerden en ilgi çekeni, alt ve üst pencerelerin arasında dolanan iki sıralı lacivert zemin üzerine beyaz celi hatla yazılmış ayet frizleri ortasında yer alan, mercan kırmızısının hâkim olduğu, on köşeli yıldızların kesişmesiyle oluşturulan ve çeşitli çiçek motifleriyle zenginleştirilen geometrik kuşaktır. Kullanılan çiçek motifleri küçük kompozisyonlar halinde penç, hatayi ve yaprak motiflerinden tasarlanmıştır. Kullanılan renkler açık kobalt mavisi, kırmızı ve turkuazdır. Türbeyi çepeçevre dolanan ayet kuşaklarının çevresi hatayi, penç ve rumi motiflerinden oluşan zengin bir kompozisyona sahip bir bordürle kaplıdır. Bordürde rumi motifleri oldukça iri resmedilmiş, zemini mercan kırmızısı renk ile boyanmış, içlerinde lale ve penç motifleri beyaz bırakılarak görsel bir şölen sağlanmıştır. Türbe içerisinde özellikle mercan kırmızısı rengin yoğun olarak kullanıldığı gözlenmektedir. Motiflerin belli yüzeyleri, yazı kuşağında harflerin gözleri, on köşeli yıldızların şeritleri mercan kırmızısı ile renklendirilmiştir.

Bugün türbenin pencere üstlerinde yer alan yazı ve geometrik kuşaklı çinileri oldukça bakımlı durumdadır. Buna karşın, pencere altlarında yer alan çiniler oldukça karmaşık bir düzende ilgisiz kompozisyonların bir arada kullanılması ile oluşturulmuştur. Bu çiniler oldukça bakımsızdır. Renkler sınırlarından taşarak akmış, çiniler sökülmiş ve kırılmıştır.

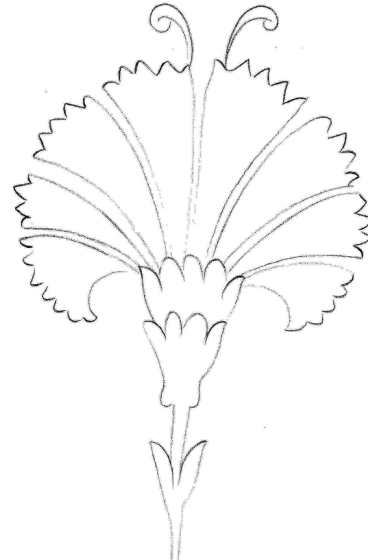
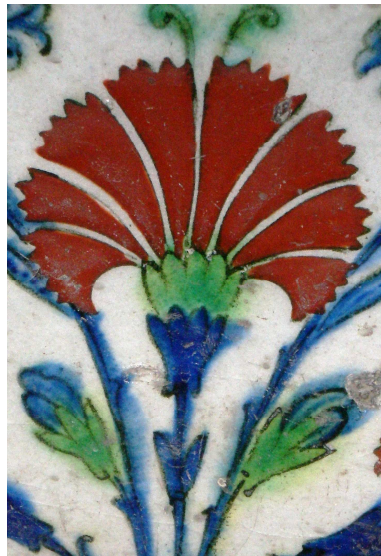
Karanfil motifinin yer aldığı çiniler: Bosnalı İbrahim Paşa Türbesi'nde dört çeşit karanfil motifi tespit edilmiştir. Bu karanfil motifleri aynı süpürgelik çinisi içerisinde bulunmaktadır. Simetrik olan tasarım, yapraklardan çıkış yapan lale, karanfil, sümbül motiflerinden oluşturulmuştur. Süpürgelik çinisi türbede pencere altlarında defalarca tekrarlanarak kullanılmıştır. Kompozisyonda sümbül ve laleler açık kobalt mavisi, karanfiller kırmızı ile renklendirilmiştir. Tasarım içerisinde yer alan karanfil motifi, iki

çanaklı olup, uçları, sivri dişlidir. İkinci çanak birinci çanağa göre daha yayvandır. Çanaklardan hemen sonra sekiz dilimli taç yapraklar yer alır. Kırmızı ile renklendirilmiş olan taç yapraklar yelpaze gibi açılmış bir görünüm sergiler. Taç yapraklar üzerinde turkuaz renkle boyanmış salyangozlarda unutulmamıştır. Birinci çanağı kobalt mavisi, ikinci çanağı turkuaz ile boyanmış bu karanfil motifi, kobalt mavisi renkli bir sap üstünde bulunur. Bu sap üstünde karanfilin küçük, kobalt mavisi renkli yaprakları da görülmektedir. (Resim-236, Çizim-150)

Resim 235: Bosnalı İbrahim Paşa Türbesi, süpürgelik çinisi

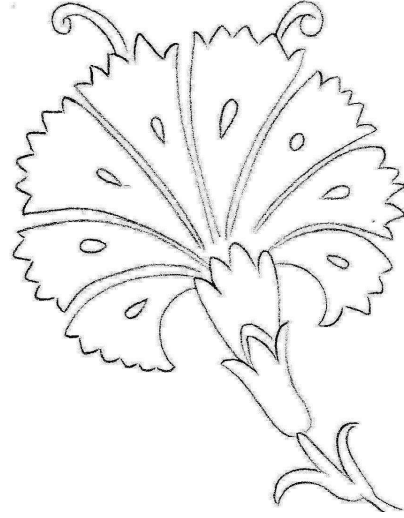
Resim 236: Bosnalı İbrahim Paşa Türbesi, süpürgelik çinisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 150: Bosnalı İbrahim Paşa Türbesi, süpürgelik çinisinde yer alan karanfil motifi

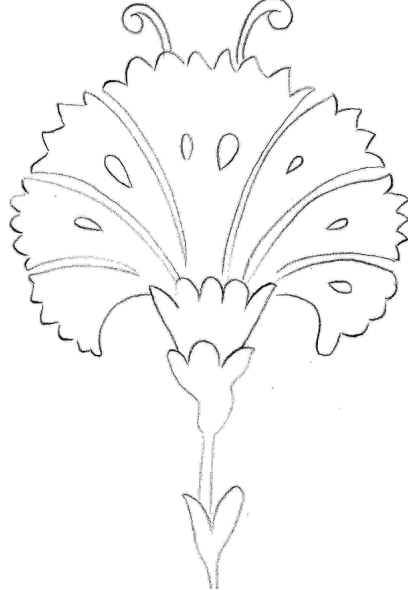
Aynı tasarım içerisinde yer alan bir başka karanfil motifi de iki çanaklı ve uçları sivri dişlidir. Bu motifte her iki çanak daha uzuncadır. Çanaklardan hemen sonra sekiz

dilimli, uçları sivri dişli taç yapraklar yer alır. İyice açılmış olan taç yapraklar, oldukça etkileyici bir görüntüye sahiptir. Yaprakların üzerinde küçük, ince, salyangozlar turkuaz renkleriyle motifi zenginleştirir. Yukarıda anlattığımız karanfil motifi ile aynı renk özelliklerini taşıyan bu motifte farklı olarak taç yapraklarda beyaz damlalar bulunur. Çiçek kobalt mavisi ile renklendirilmiş bir sap ile bağlıdır. Bu sap üzerinde yine açık kobalt mavisi ile renklendirilmiş ince, küçük yapraklar bulunur. Yukarıdaki anlattığımız karanfil ile aynı özellikleri taşıyan yalnızca ilk çanağı muntazam olmayan, taç yaprakları içerisinde beyaz bırakılmış çift damlalara sahip olan karanfil motifi de tasarımda bulunmaktadır. (Resim-237-238, Çizim-151-152)

Resim 237: Bosnalı İbrahim Paşa Türbesi, süpürgelik çinisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 151: Bosnalı İbrahim Paşa Türbesi, süpürgelik çinisinde yer alan karanfil motifi

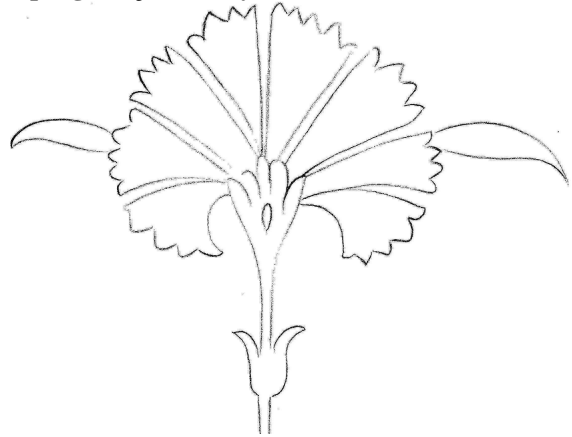
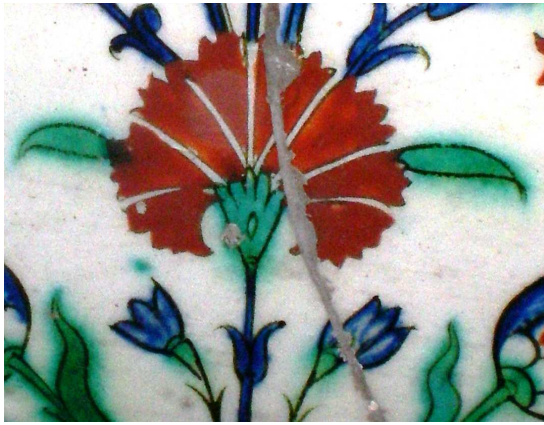

Resim 238: Bosnalı İbrahim Paşa Türbesi, süpürgelik çinisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 152: Bosnalı İbrahim Paşa Türbesi, süpürgelik çinisinde yer alan karanfil motifi

Aynı tasarım içerisinde yer alan bir başka karanfil motifi ise tek çanaklı olup, turkuaz ile renklendirilmiştir. Çanağın ortasında beyaz bir damla yer alır. Çanağın hemen üzerinde sekiz dilimli taç yapraklar bulunmaktadır. Taç yaprakların rengi kırmızıdır. Ayrıca taç yaprakların üzerinde turkuaz renkli küçük yapraklar da bulunmaktadır. Motif kobalt mavisi bir sap üzerinde yer alır. Bu sap üstünde motifin kobalt mavisi yaprağı da bulunmaktadır. (Resim-239, Çizim-153)

Resim 239: Bosnalı İbrahim Paşa Türbesi, süpürgelik çinisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 153: Bosnalı İbrahim Paşa Türbesi, süpürgelik çinisinde yer alan karanfil motifi

Karşılaştırma: Şehzade Camisi haziresinde yer alan Bosnalı İbrahim Paşa Türbesi'nde alt pencerelerin üst hizasından kubbe eteğine kadar kesintisiz tüm yüzeyler, dikdörtgen pencerelerin aralarındaki ahşap kapaklı nişlerin içleri, pencere ve nişlerin alt kısımları çini ile kaplıdır. Bu çiniler XVI. yüzyıl sıratlı teknikli İznik çinilerinin tüm özelliklerini yansıtmaktadır.

Türbe içerisinde karanfil motifleri süpürgelik çinileri içerisinde bulunmaktadır. Bu karanfillere turkuaz, kobalt mavisi, beyaz ve kırmızı renkler hâkimdir. Özellikle karanfillerin taç yapraklarında görülen etkileyici kırmızı renk çok dikkat çekici olup, karanfillerin tüm güzelliklerini ortaya koymaktadır. Ayrıca türbede karanfillerin yelpaze gibi açılmış halleri, yine aynı yüzyıl çini sanatının temsilcileri olan Rüstem Paşa Camii, Sokullu Mehmet Paşa Camii, Sultan Ahmet Camii, Rüstem Paşa Camii, Piyale Mehmet Paşa Camii, Selimiye Camii, Topkapı Sarayı Sünnet Odası, Manisa Muradiye Camii'ni süsleyen bazı karanfillerde de görülmektedir.

2.23. Sultan I. Ahmet Has Odası (1608)

Katalog No: 23

Resim, Çizim No: 240–262, 154–167

İnşaa Tarihi: 1608

Yeri: Topkapı Sarayı

Banisi: I Ahmet

Mimarı: Sedefkâr Mehmet Ağa

III. Osman Taşlığı, Yemiş Odası ve III. Murat Has Odası arasında ve Fil Bahçesine bakan mevkide yer alan oda, I Ahmet Han tarafından 1608’de bir kasır olarak inşa edilmiştir. Padişahın burada bir kitap dolabı yaptırmış olması nedeni ile Mütalaa/Okuma Odası adı ile de anılmaktadır¹⁴⁸.

Resim 240: Sultan I.Ahmet Has Odası iç mekânı

¹⁴⁸ ŞİMŞİRGİL, Ahmet (2005), *Taşa Yazılan Tarih Topkapı Sarayı*, Tarih Düşünce Kitapları/13, İstanbul, s.205

Kare planlı odanın üzeri bir kubbe ile örtülüdür. Odanın girişinin sağında ve karşısında üçer pencere, solda gömme dolap ve nişler ile duvar içine yerleşmiş nefis bir çeşmesi vardır. Pencere ve dolap kapakları, çekmeceleri klasik sedef bağa işçiliğinin güzel örneklerindedir. Odanın duvarları kubbeye kadar XVI. yüzyıl çinileri ile kaplıdır. Çinilerin üzerinde mavi ve yeşil çizgi ve daireler içerisinde sülüs, nesih yazıları, ayetler, kasrı öven ifadeler, Ahmet Han'a ait dua beyitleri bulunmaktadır¹⁴⁹.

Çini Programı: Sultan I.Ahmet Has Odası'nın tüm duvarları ve pandantifleri kubbe eteğine kadar XVI yüzyılın kaliteli İznik Çinileri ile kaplıdır. Odanın alt pencere hizasında kalan bölümleri, nişlerin içi natüralist üsluplu çiçeklerle (karanfil, lale, zambak) oluşturulmuş çinilerle süslenmiştir. Odanın alt pencere içleri ile üst pencere hizasını ise vazodan çıkış yapan hatayi, penç motiflerinden oluşturulmuş tasarımlar süslemektedir. Yapının pandantifleri de çeşitli sülüs ve nesih yazıların yer aldığı çinilerle kaplıdır. Odanın çini süslemelerine kırmızı, kobalt mavisi, turkuaz ve beyaz renkler hâkimdir.

Karanfil motifinin yer aldığı çiniler: Sultan I.Ahmet Has Odasında karanfil motifi, alt pencerelerin içlerinde ve altında, nişlerin içerisinde, üst pencerelerin aralarında kalan yüzeyi dolduran panolar da görülmektedir. Odayı süsleyen karanfil çeşitleri yapıda bolca tekrar edilmiştir. Odanın zeminini tamamen dolanan çiniler bulunmaktadır. Bu çinilerin tasarımı penç karanfil, lale, zambak motiflerinden oluşmaktadır. Sağa ve sola ulama kompozisyon özelliği ile çoğalarak devam eden bu tasarım içerisinde yer alan ilk karanfil motifi tek çanaklıdır.

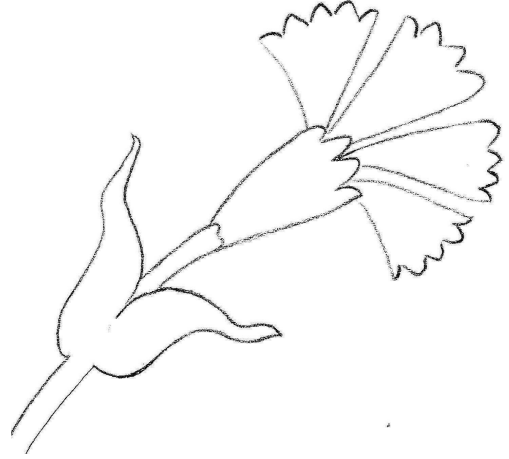
Resim 241: Sultan I. Ahmet Has Odası zeminin de yer alan çinilerden detay

¹⁴⁹ SAKAOĞLU, Necdet (2005), *Tarihi Mekânları Kitabeleri ve Anıları ile Saray-ı Hümayun Topkapı Sarayı*, Deniz Bank Yayınları, s.377

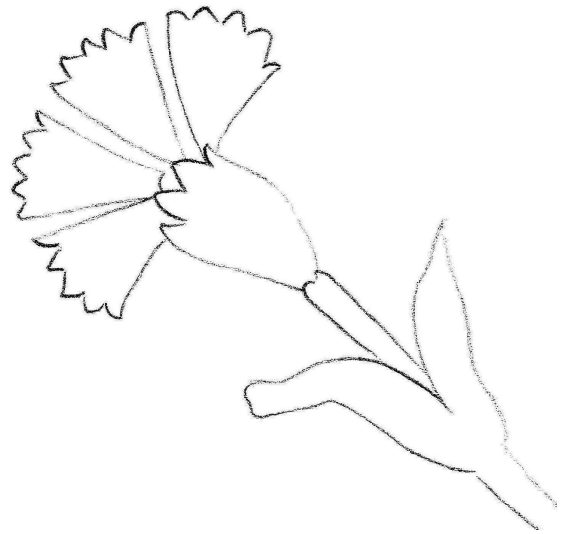
Çanağın rengi turkuazdır. Çanağın hemen üzerinde dört dilimli ve sivri dişli, kırmızı renkli taç yapraklar yer alır. Karanfil açık kobalt mavisi renkli bir sap üstünde yer alır. Bu sap üstünde karanfilin turkuaz renkli hafif S kıvrımlı yaprağı bulunur. (Resim-242, Çizim-154)

Resim 242: Zemin de yer alan çiniler içerisinde karanfil motifi
Çizim 154: Zemin de yer alan çiniler içerisinde karanfil motifi

Tasarım içerisinde yer alan bir başka karanfil motifi ise tek çanaklıdır. Çanağın rengi turkuazdır. Çanağın hemen üzerinde dört dilimli ve sivri dişli, kırmızı renkli taç yapraklar yer alır. Karanfil açık kobalt mavisi renkli bir sap üstünde yer alır. Bu sap üstünde karanfilin turkuaz renkli hafif S kıvrımlı yaprağı bulunur. (Resim-243, Çizim-155)

Resim 243: Zemin de yer alan çiniler içerisinde karanfil motifi
Çizim 155: Zemin de yer alan çiniler içerisinde karanfil motifi

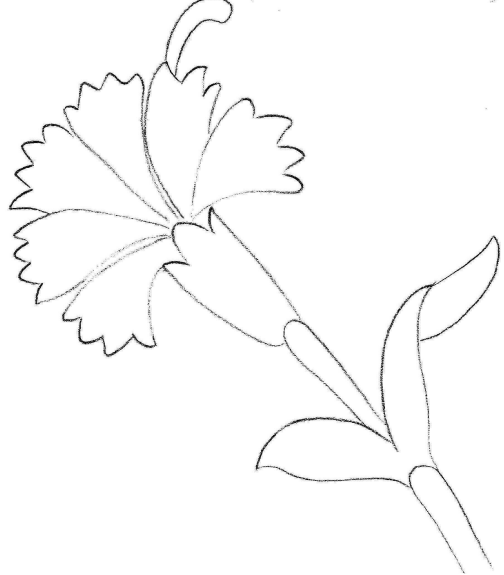
Odanın giriş kapısının solunda genişçe bir dolap bulunur. Bu dolabın yüzeyleri de lale, karanfil, zambak, motiflerinden oluşturulmuş ulama kompozisyon ile kaplıdır.

Resim 244: Sultan I.Ahmet Has Odasında sağ tarafta bulunan dolap çinileri

Bir önceki paragrafta anlatılan karanfille aynı özellikleri taşıyan ancak taç yaprak sayısında değişiklik gösteren karanfiller bu dolap içerisinde bolca kullanılmıştır. Aynı tasarım içerisinde yer alan bir diğer karanfil ise tek çanaklıdır. Turkuaz renkle boyanmış olan çanağın uçları sivri dilimlidir. (Resim-245, Çizim-156)

Resim 245: Odanın sağ taraftaki dolap çinileri içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 156: Odanın sağ taraftaki dolap çinileri içerisinde yer alan karanfil motifi

Çanaktan hemen sonra altı dilimli taç yapraklar yer alır. Kırmızı renk ile renklendirilmiş olan taç yaprakların uçları da sivri dilimlidir. Taç yaprakların üzerinde sola doğru kıvrımlı, açık kobalt mavisi ile renklendirilmiş küçük bir helezon bulunur. Karanfil motifi bu özellikleri ile oldukça sade bir görünüm sergilemektedir. Karanfil motifi açık

kobalt mavisi renkli bir sap üstünde bulunur. Bu sap üzerinde karanfilin turkuaz ve açık kobalt mavisi renkli yaprağı bulunmaktadı.

Odanın sol tarafında niş içerisinde yer alan bir diğer karanfil motifi ise, ince turkuaz renkli bir sap üzerinde yer alır. Motif, iki çanaklıdır. Her iki çanağın uçları sivri dilimlidir. İkinci çanak birinci çanağın içerisine oturtulmuş gibi bir görünümü vardır. İlk çanak yeşile yakın turkuaz ile boyanmıştır. İkinci çanak ise açık kobalt mavisi ile boyanmış olup, içi koyu kobalt mavisi taramalar ve küçük noktacıklarla süslenmiştir. İkinci çanaktan sonra altı dilimli taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların uçları sivri dilimlidir.

Resim 246: Sultan I.Ahmet Has Odası sol tarafında yer alan niş çinisi

Taç yaprakların siyah olan kontur çizgilerinin yanında açık kobalt mavisi ile bir nevi ikinci kontur sayılabilecek incecik boyalı sınırlar bulunur. Taç yaprakların içleri beyaz alanlar kalacak şekilde kırmızı renk ile boyanmıştır. Anlattığımız karanfilin sağında yer alan bir diğer karanfil motifi de tek çanaklı ve turkuaz renklidir. Çanaktan sonra iki dilimli ve sivri dişli taç yapraklar yer almaktadır. Taç yaprakların siyah olan kontur çizgilerinin yanında açık kobalt mavisi ile bir nevi ikinci kontur sayılabilecek incecik boyalı sınırlar bulunur. Taç yaprakların içleri beyaz alanlar kalacak şekilde kırmızı renk ile boyanmıştır. Karanfil motifleri açık kobalt mavisi renkli bir sap üstünde bulunur. Bu sap üzerinde motifin turkuaz renkli S kıvrımlı yaprağı yer almaktadır. (Resim-247, Çizim-157)

Resim 247: Odanın sol tarafında yer alan niş çinisi içerisindeki karanfil motifi
Çizim 157: Odanın sol tarafında yer alan niş çinisi içerisindeki karanfil motifi

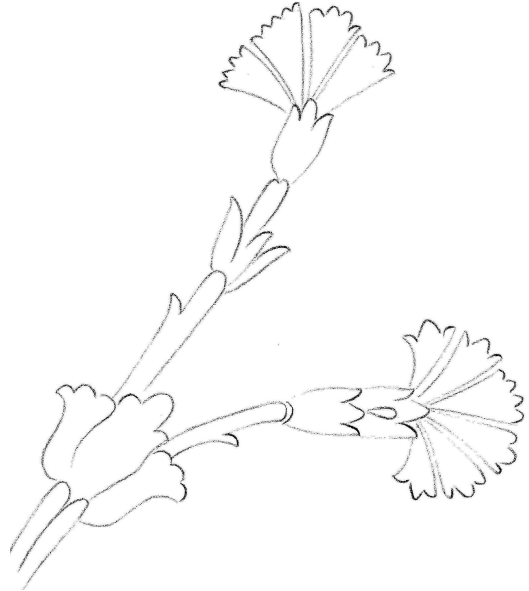
Odanın solunda yer alan bir diğer nişin içini süsleyen çinilerin içerisinde de karanfil motifi bulunmaktadır. Niş içerisindeki tasarım hatayı, sümbül, lale, zambak, karanfil, motiflerinden oluşmaktadır. Tasarımda zaman zaman kopukluklar mevcuttur. Bunun nedeni nişin iç yüzeyinin çiniler ile bezenmesinde karşılaşılan zorluklar olabilir.

Resim 248: Sultan I.Ahmet Has Odası sol tarafında yer alan niş çinisi

Niş içerisinde yer alan karanfil motifi iki çanaklıdır. İlk çanak turkuaz, ikinci çanak açık kobalt mavisi ile boyanmıştır. İkinci çanağın içerisinde yine kobalt mavisi ile renklendirilmiş bir damla bulunur. Çanakların hemen üzerinde altı dilimli ve sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların rengi kırmızıdır. Anlattığımız karanfilin solunda aynı özellikleri taşıyan bir başka karanfil motifi daha bulunmaktadır. Bu karanfilin taç yaprak sayısı dördtür. Her iki karanfil de açık kobalt mavisi renkli bir sap üzerinde bulunur. Ayrıca bu sap üzerinde karanfillerin turkuaz renkli yaprakları da yer almaktadır. (Resim-249, Çizim-158)

Resim 249: Odanın sol tarafında yer alan niş çinisi içerisindeki karanfil motifi
Çizim 158: Odanın sol tarafında yer alan niş çinisi içerisindeki karanfil motifi

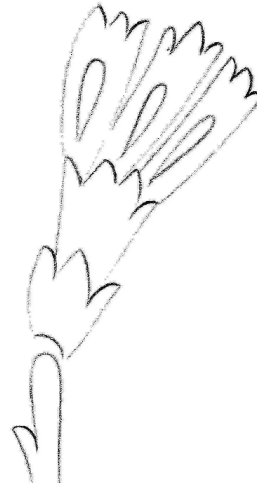

Odanın girişinde solda yer alan bir başka nişin içerisinde ise hatayi ve karanfil motiflerinden oluşturulmuş fakat yarım bırakılmış tasarım süslemektedir. Bu niş içerisinde yer alan karanfil motifi, iki çanaklıdır. Her iki çanağın ucu sivri dişlidir. İlk çanak yeşile yakın turkuaz, ikinci çanak açık kobalt mavisi ile boyanmıştır. İkinci çanağın üzerinde üç dilimli taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların uçları da sivri dişlidir. Taç yapraklar kenarları beyaz kalacak şekilde kırmızı renk ile renklendirilmiştir. Karanfil motifi ince, açık kobalt mavisi bir sap ile bağlanmıştır. (Resim-251, Çizim-159)

Resim 250: Sultan I.Ahmet Has Odası sol tarafında yer alan niş çinileri

Resim 251: Odanın sol tarafında yer alan niş çinisi içerisindeki karanfil motifi
Çizim 159: Odanın sol tarafında yer alan niş çinisi içerisindeki karanfil motifi

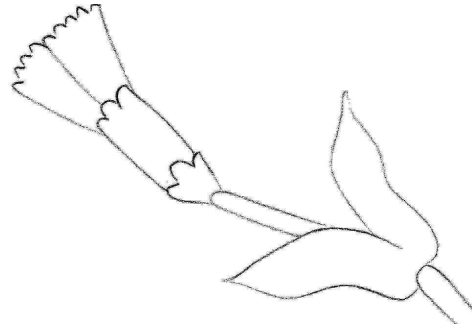
Odanın girişinde solda yer alan bir başka nişin içerisi ise vazodan çıkış yapan lale, zambak, yaprak motiflerinden oluşturulmuş tasarım ile süslüdür. Ayrıca vazo kenarından karanfil ve zambak motifleri de çıkış yapmaktadır. Bu niş içerisinde yer alan karanfil motifleri yapının farklı yerlerinde de tekrarlanmıştır.

Resim 252: Sultan I.Ahmet Has Odası sol tarafında yer alan niş çinisi

Bu niş içerisinde anlatacağımız karanfil motifi iki çanaklıdır. İlk çanak yeşile yakın turkuaz ile ikinci çanak ise açık kobalt mavisi ile boyanmıştır. İkinci çanağın üzerinde iki dilimli taç yapraklar yer alır. Taç yapraklar kırmızı ile renklendirilmiştir. Karanfil motifi, ince, açık kobalt mavisi ile renklendirilmiş bir sapa bağlanmıştır. Karanfil oldukça sade bir görünümündedir. (Resim-253, Çizim-160)

Resim 253: Odanın sol tarafında yer alan niş çinisi içerisindeki karanfil motifi
Çizim 160: Odanın sol tarafında yer alan niş çinisi içerisindeki karanfil motifi

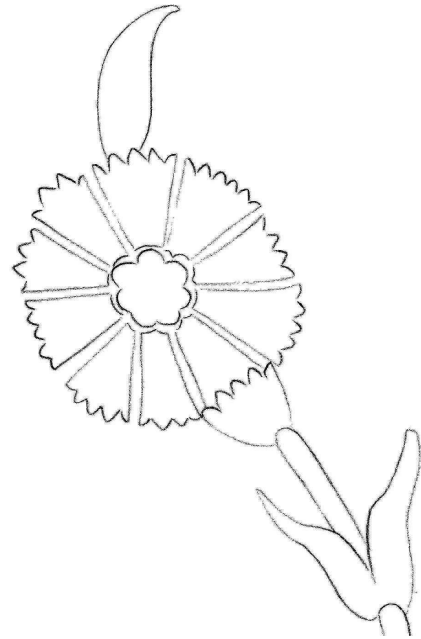

Odanın giriş kapısını tam karşısında üst pencerelerin hizasında, vazodan çıkış yapan, tasarımı hatayi, penç ve yapraklardan oluşturulmuş panolar da yer alır. Eş olan bu panolar giriş kapısının karşısında kalan üst pencere yüzeylerini kubbeye kadar tamamen süslemektedir. Yukarı doğru helezoni kıvrımlarla ilerleyen bu panoların tasarımında vazodan kenarlarında natüralist üsluplu çiçeklerden karanfil, zambak kullanılmıştır. Panolara hâkim renkler kobalt mavisi, turkuaz ve kırmızıdır. (Resim-255, Çizim-161)

Resim 254: Sultan I.Ahmet Has Odası'nın giriş kapısının karşısında üstte yer alan çini pano

Resim 255: Sultan I.Ahmet Has Odası'nın giriş kapısı karşısı, üst panoda ki karanfil motifi
Çizim 161: Sultan I.Ahmet Has Odası'nın giriş kapısı karşısı, üst panoda ki karanfil motifi

Bu panolar içerisinde yer alan karanfil motifi, tek çanaklıdır. Açık kobalt mavisi ile boyanmış çanağın uçları sivri dişlidir. Çanaktan hemen sonra taç yapraklara yer verilmiştir. Karanfilin taç yaprakları oldukça ilginçtir. Çünkü burada genelde alıştığımız yelpaze gibi açılmış olan taç yapraklar tam bir daire görünümünü almıştır.

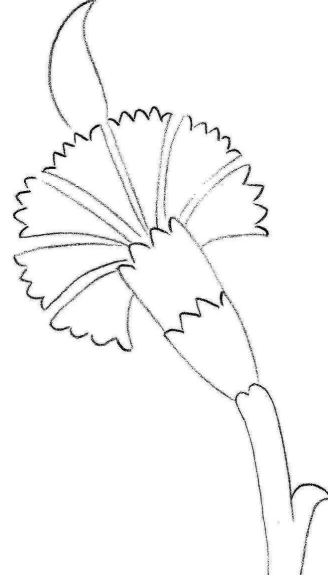
Papatya çiçeğini andıran motifte tohumluk kısmı taç yaprakların ortasında bulunur. Açık kobalt mavisi ile boyanmış olan tohumluk kısmını on dilimli ve uçları sivri dişli taç yapraklar çevrelemektedir. Taç yaprağın rengi kırmızıdır. Taç yaprakların üzerinde sağa doğru kıvrımlı içi turkuaz ile renklendirilmiş küçük bir yaprakta bulunmaktadır. Karanfil, açık kobalt mavisi ile boyanmış, ince bir sapa bağlıdır. Bu sap üzerinde motifin cılız, turkuaz boyanmış yaprakları bulunur. (Resim-256, Çizim-162)

Resim 256: Sultan I.Ahmet Has Odası'nın giriş kapısı karşısı, üst panoda ki karanfil motifi
Çizim 162: Sultan I.Ahmet Has Odası'nın giriş kapısı karşısı, üst panoda ki karanfil motifi

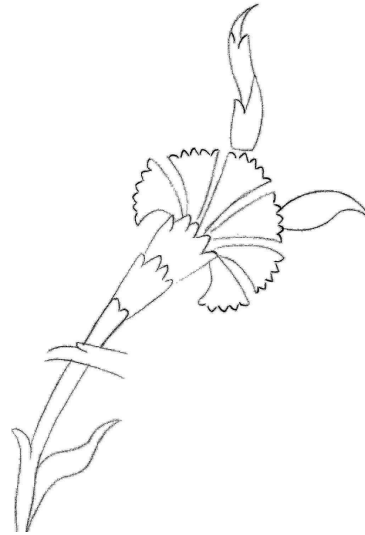
Aynı pano içerisinde yer alan diğer bir karanfil motifi de iki çanaklıdır. İç içe oturtulmuş olan bu çanaklardan ilki açık kobalt mavisi, ikincisi yeşile yakın turkuaz renklidir. Çanakların her ikisinin de uçları sivri dilimlidir. İkinci çanaktan sonra yelpaze gibi açılmış dokuz dilimli taç yapraklar yer alır. Kırmızı ile renklendirilmiş olan taç yaprakların uçları sivri dişlidir. Karanfil, ince, uzun, açık kobalt mavisi boyanmış bir sap ile bağlanmıştır. (Resim-257, Çizim-163)

Resim 257: Sultan I.Ahmet Has Odası'nın giriş kapısı karşısı, üst panoda ki karanfil motifi
Çizim 163: Sultan I.Ahmet Has Odası'nın giriş kapısı karşısı, üst panoda ki karanfil motifi

Bir önceki paragrafta anlatılan karanfile aynı özellikleri taşıyan yalnızca taç yaprak sayısı yedi ve altı dilimli olan karanfil de bu panolar içerisinde yer almaktadır. (Resim-258, Çizim-164)

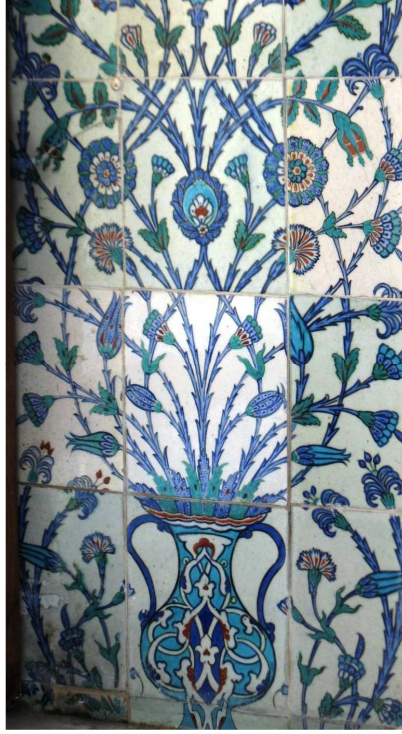
Resim 258: Sultan I.Ahmet Has Odası'nın giriş kapısı karşısı, üst panoda ki karanfil motifi
Çizim 164: Sultan I.Ahmet Has Odası'nın giriş kapısı karşısı, üst panoda ki karanfil motifi

Giriş kapısının sağında yer alan pencerenin iç yüzeyi de çinilerle kaplıdır. Bu çinilerin tasarımı rumi motifleri ile süslenmiş bir vazodan çıkış yapmaktadır. Yukarıya doğru ilerleyen simetrik kompozisyonda hatayi, penç, lale, zambak ve karanfil motifi kullanılmıştır. Hâkim renkler kırmızı, kobalt mavisi ve turkuazdır. Bu tasarım içerisinde daha önce ifade edilen karanfil çeşitleri ile farklı tarza sahip karanfil çeşitleri bir arada bulunmaktadır.

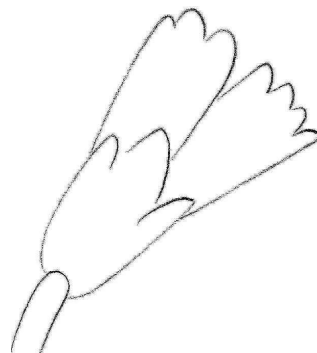
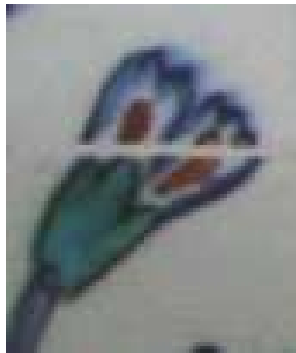

Resim 259: Sultan I.Ahmet Has Odası'nın giriş kapısı sağ tarafında pencere içerisinde ki çini pano

Vazonun kenarlarında yer alan karanfil motifi tek çanaklıdır. Çanağın uçları sivri dilimlidir. Yeşile yakın turkuaz ile boyanan çanağın hemen üzerinde iki dilimli taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların içleri kenarları beyaz kalacak şekilde kırmızı ile renklendirilmiştir. Motif, ince, turkuaz renkli bir sap ve yapraklar üzerinde yer alır. (Resim-260, Çizim-165)

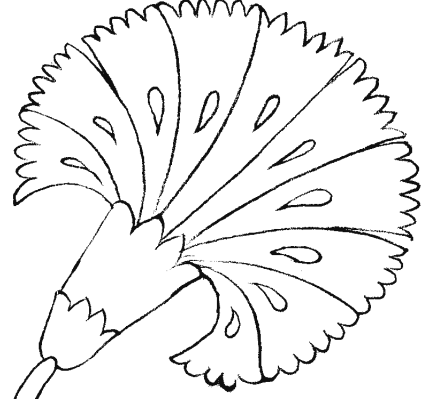
Resim 260: Giriş kapısı sağ pencere içerisinde çini panoda ki karanfil motifi
Çizim 165: Giriş kapısı sağ pencere içerisinde çini panoda ki karanfil motifi

Aynı pano içerisinde bulunan bir diğer karanfil motifi ise iki çanaklıdır. İlk çanak yeşile yakın turkuaz, ikinci çanak açık kobalt mavisi ile boyanmıştır. İkinci çanağın hemen üzerinde yelpaze gibi iyice açılmış dokuz dilimli taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların uçları sivri dişlidir. Ayrıca taç yaprakların kontur çizgilerinin hemen yanında kobalt

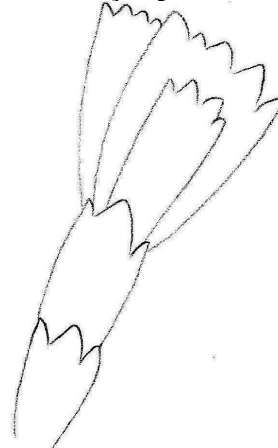
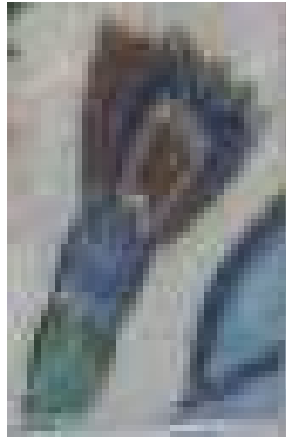
mavisi ile gölgelendirme yapılmış olup, içleri kırmızı damlalarla süslenmiştir. Karanfil, ince, uzun, açık kobalt mavisi bir sap ile bağlanmıştır. (Resim-261, Çizim-166)

Resim 261: Giriş kapısı sağ pencere içerisinde çini pano da karanfil motifi
Çizim 166: Giriş kapısı sağ pencere içerisinde çini pano da karanfil motifi

Aynı pano içerisinde bulunan bir başka karanfil motifi de iki çanaklıdır. Her iki çanağın uçları sivri dişlidir. İlk çanak yeşile yakın turkuaz ile çanak açık kobalt mavisi ile renklendirilmiştir. İkinci çanağın üzerinde iki dilimli taç yapraklar yer almaktadır. Bu dilimlerden ilki açık kobalt mavisi ile renklendirilmiş olup, ortasında kenarları beyaz bırakılmış içi kırmızı ile boyanmış küçük bir dikdörtgen bulunur. İkinci taç yaprağın rengi kırmızıdır. Birinci yaprak, ikinci yaprağın üstüne düşerek yaprağın büyük bir bölümünü kapatmıştır. Motif, ince, uzun, açık kobalt mavisi bir sap ile bağlanmıştır. (Resim-262, Çizim-167)

Resim 262: Giriş kapısı sağ pencere içerisinde ki çini panoda karanfil motifi
Çizim 167: Giriş kapısı sağ pencere içerisinde ki çini panoda karanfil motifi

Karşılaştırma: Sedefkâr Mehmet Ağa'nın inşa etmiş olduğu Sultan I.Ahmet Has Odası içerisinde yer alan güzel çiniler ile adından sıkça söz ettirmektedir. Odanın tüm yüzeyi

kubbeye kadar tamamen çiniler ile kaplıdır. Bu çiniler XVI. yüzyıl İznik çinilerinin renk ve motif özelliklerini çok iyi yansıtmaktadır. Kullanılan renkler çok canlı ve parlak, sır kalitesi oldukça yüksektir.

Sultan I.Ahmet Has Odasında karanfil motifi, alt pencerelerin içlerinde ve altında, nişlerin içerisinde, üst pencerelerin aralarında kalan yüzeyi dolduran panolar da görülmektedir.Odayı süsleyen karanfil çeşitleri yapıda bolca tekrar edilmiştir. Karanfil motiflerine turkuaz, kobalt mavisi, beyaz ve kırmızı renkler hâkim olup, bazı karanfiller çok başarılı bir şekilde üsluplaştırılmıştır. Öyle ki üsluplaşmış bu karanfillere incelenen diğer yapılarda rastlanmamaktadır.

2.24. Gözdeler Taşlığı / İkballer (1608)

Katalog No: 24

Resim, Çizim No: 263–269, 168–171

İnşaa Tarihi: 1608

Yeri: Topkapı Sarayı

Banisi: I Ahmet

Mimarı: Belli Değil

Mabeyn taşlığı ile üçüncü avlu arasında Altın yol üzerinde sıralı beş odadan oluşan bir yapıdır. L plan şeması şeklinde inşa edilen yapı I.Ahmet dönemine aittir¹⁵⁰. Eser, İki katlı olup, özellikle üst katında yoğun bir şekilde batı üsluplu süslemeler göze çapraktadır. Yapının terasa bakan sıra odaları konsollarla revaka bağlanmıştır¹⁵¹.

Resim 263: İkballer/Gözdeler Taşlığı dış mekân genel görünüm

¹⁵⁰ ŞİMŞİRGİL, Ahmet (2005), *Taşa Yazılan Tarih Topkapı Sarayı*, Tarih Düşünce Kitapları/13, İstanbul, s.210

¹⁵¹ SEVİN, Necla Arslan (2002), “İlk Osmanlı Sarayları ve Topkapı Sarayı”, *Türkler Ansiklopedisi*, Ankara, s.209

Odaların tamamı ahşaptan yapılmıştır. Yapının yoğun süslemeli iki büyük sofası bulunur. Uç kısmındaki sofaya Rokoko tarza sahip bir ocak yerleştirilmiş, odalar sofalara nazaran daha sade bir şekilde düzenlenmiştir.

Çini Programı: İkballer/Gözdeler taşlığının dış mekânında pencereler arasında kalan tüm yüzeyler tamamen XVI ve XVII. yüzyıl sıraltı teknikli çiniler ile kaplıdır. Yüzeyi dolduran panolarda başarılı kompozisyonlar içerisinde hatayi, penç, rumi motifleri kullanılmıştır. Panoların altında karanfil ve lale motiflerinden oluşturulmuş süpürgelik çinileri de bulunmaktadır. Çinilere hâkim renkler kobalt mavisi, turkuaz ve kırmızıdır.

Karanfil motifinin yer aldığı çiniler: Yapının dış yüzeyinde pencere altlarını tamamen kaplayan süpürgelik çinileri bulunmaktadır. Bu çinilerin kompozisyonunda karanfiller kullanılmıştır. Tasarım içerisinde karanfiller ayaklı bir vazodan lalelerle birlikte çıkış yapar. Motiflerin sapları bir gerdanlık ile bağlıdır. Kompozisyon simetrik özellik taşır. Tek tip olan karanfil motifi yapıda defalarca kullanılmıştır.

Karanfil motifi, tek çanaklı ve turkuaz renklidir. İnce bir çizgi şeklinde olan sap kısmının çanağa bağlandığı noktada ufak bir halka bulunur. Tohumluk kısmı ise küçük yarım daire şeklindedir. Taç yapraklar ise genellikle altı dilimlidir. Fakat tasarım içerisinde aynı özelliklere sahip karanfilin yedi dilimli taç yaprağı olanı da bulunmaktadır. Taç yapraklar açık kobalt mavisi ile renklendirilmiştir. Küçük benekler yapraklar üzerinde görülmez. Bu karanfil motifinde tohum kısmının çanak ve taç yapraklar arasında sıkışmış gibi çok küçük bir alanı kapladığı görülür. Motif gövdesinde küçük zarif yapraklara sahiptir. (Resim-265-267, Çizim-168-170)

Resim 264: İkballer/Gözdeler Taşlığı dış mekân süpürgelik çinisi

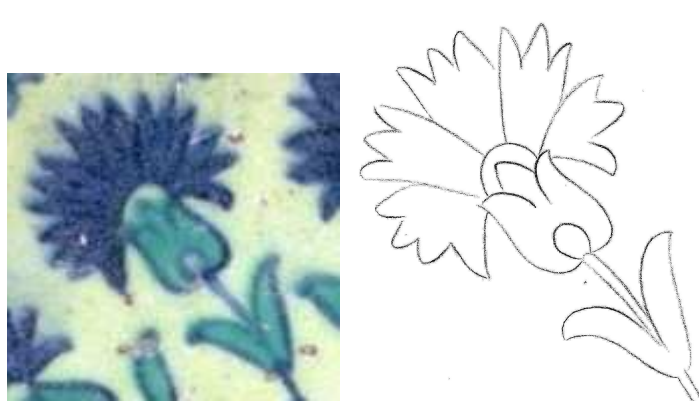
Resim 265: Dış mekân süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 168: Dış mekân süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi

Resim 266: Dış mekân süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 169: Dış mekân süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi

Resim 267: Dış mekân süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 170: Dış mekân süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi

Ayrıca gözdeler taşlığının yan duvarlarını süsleyen çini panoların çevresini dolanan bordür içerisinde de karanfil motifi görülmektedir. (Resim-269, Çizim-171)

Resim 268: Gözdeler Taşlığı yan duvarında yer alan panodan detay

Resim 269: Gözdeler Taşlığı yan duvarı, pano bordüründeki karanfil motifi
Çizim 171: Gözdeler Taşlığı yan duvarı, pano bordüründeki karanfil motifi

Karanfil motifi, tek çanaklıdır. Beyaz bırakılmış çanağın ortasında kırmızı bir nokta yer alır. Çanağın hemen üzerinde nar şeklinde, turkuaz renkli bir tohum kısmı bulunur. Tohum kısmının içerisinde küçük, beyaz bırakılmış, üç boğumlu damla görülmektedir. Çanağın üzerinde ise altı dilimli ve sivri dişli taç yapraklar bulunmaktadır. Beyaz bırakılmış olan taç yaprakların içerisinde birer kırmızı nokta ile süslenmiştir. Ayrıca taç yaprakların üzerinde kırmızı ile renklendirilmiş olan gonca motifi de yer almaktadır. Karanfil motifi, beyaz bırakılmış bir sap üzerinde bulunur. Bu sap üzerinde karanfilin

beyaz bırakılmış bir yaprağı da görülmektedir. Bordür içerisinde karanfil motifi defalarca tekrarlanmaktadır.

Karşılaştırma: I Ahmet dönemi yapılarından olan İkballer/Gözdeler taşlığının dış mekânında pencereler arasında kalan tüm yüzeyleri tamamen XVI ve XVII. yüzyıl sıraltı teknikli çiniler ile kaplıdır. Çinilerin sıraları parlak, renkleri canlıdır.

Yapının dış yüzeyinde pencere altlarını tamamen kaplayan süpürgelik çinileri bulunmaktadır. Bu süpürgelik kompozisyonu içerisinde yer alan karanfiller, XVII. yüzyıl çini sanatının renk ve motif özelliklerini çok iyi yansıtmaktadır. Taşlık içerisindeki karanfillere turkuaz, kobalt mavisi, beyaz ve kırmızı renkler hâkimdir. Ayrıca yapının süpürgelik çinisi tasarımı ve içerisinde yer alan karanfil Yeni Cami, Topkapı Sarayındaki Revan Köşkü, Hırka-i Sadet Dairesi, Valide Sultan Dairesi, IV. Mehmet Kasrı, Şehzade Dairesi ve Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi süpürgelikleri ile birebir aynıdır. Bununla birlikte yapının panolarını çevreleyen bordür içerisindeki karanfil motifi Şehzadeler Dairesi, Kara ağalar Taşlığı, Araba Kapısı, Hırka-i Sadet Dairesi içerisindeki çini panoları çevreleyen bordürlerde görülen karanfil motifleri ile benzerlikler göstermekte olup, birbirlerinden çok küçük farklarla ayrılmaktadırlar.

2.25. Sultan Ahmet Camii (1609)

Katalog No: 25

Resim, Çizim No: 270–310, 172–202

İnşaa Tarihi: 1609

Yeri: İstanbul - Sultanahmet

Banisi: Sultan I.Ahmed

Mimarı: Sedefkâr Mehmed Ağa

Kendi adı ile anılan semtte, tam Ayasofya'nın karşısında oturturulmuş olan Sultan Ahmet Camii, XVII. yüzyılda, Mimar Sinan'ın yapı anlayışı içinde inşa edilmiş bir şaheserdir¹⁵². Yapı, bünyesinde cami, hünkâr kasrı, darülhadis medresesi, darülkurra, arasta, dariüşşifa, sıbyan mektebi, imaret, tekke, türbe, iki hamam, dört adet sebil bulunduran külliye topluluğundan oluşmaktadır¹⁵³.

Osmanlı mimarisinde özel bir yeri olan Sultan Ahmet Camii, geniş revaklı avlu, bu avluya eş boyutta olan iç mekândan oluşmuştur¹⁵⁴. Caminin revaklı avlusu kareye yakın dikdörtgendir. Tamamıyla mermer döşeli ve kapı önleri mozaiklerle kaplı olan avlunun revaklı bölümü üç yönden on sekiz sütun üzerinde yükselen yirmi bir kubbe ile örtülmektedir.

Caminin asıl ibadet yeri kareye yakın bir dikdörtgendir. Üst örtüyü taşıyan ayaklar ve destekleme elemanlarıyla bu alan bölgelere ayrılmıştır. Ortada büyük kubbe ile örtülü alan, yarım kubbe ve onu izleyen eksedrarlarla örtülü alanlara doğru dört yönde açılmaktadır. Cami strüktüründe payandaların düzeni, yarım kubbe ayaklarıyla duvar arasında kalan bölgelerde iç mekân bütünlüğünü bozmayan bir galeri katının yapılmasına imkân vermiştir. Sultan Ahmet Cami'sinin iç mekânı nerede bulunursa bulunsun, her yerden bütün mekâna hâkim bir görüş sağlayabilmektedir. Kubbeden aşağıya doğru mekân gittikçe yayılmaktadır. Caminin son cemaat yerini sekiz porfir

¹⁵² Eminönü Camileri, Türkiye Diyanet Vakfı, s.180

¹⁵³ AHUNBA, Y. Zeynep (1995), *Sultan Ahmet Külliyesi*, İstanbul Ansiklopedisi, C.7, Tarih Vakfı Yayınları, s.58

¹⁵⁴ AHUNBA, Y. Zeynep (1995), a.g.e., s.57

sütunun taşıdığı dokuz küçük kubbe örter¹⁵⁵. Caminin üst katı, yarım kubbe ayakları ile duvar arasında kalan payanda bölgeleri ile iç mekânın bütünlüğünü zedelemeyen yerleştirilmiştir. Camiyi üç kenar boyunca çevreleyen bu döşemenin yalnız ana girişindeki bölümü cami içine doğru bir çıkıntı ile genişletilmiştir. Diğer bölümlerden iki basamak yüksek olan bu kısmı kuzeybatı köşesinde sınırlayan duvar, caminin giriş katı üzerinde olması sebebi ile sağır bırakılmıştır. Galerilerin kible duvarı ile ona yakın payanda arasındaki bölümleri hünkâr mahfili ve kitaplık olarak düzenlenmiştir. Üst katta son cemaat yerine açılan iki mükebbire yer almaktadır¹⁵⁶.

Sultan Ahmet Camisi minarelerinin konumu ile de ilgi çekicidir. Osmanlı cami mimarisinde altı minareli olan ilk ve tek cami Sultan Ahmet'tir. Burada hem cami hem de avlu köşelerinde minareler bulunmaktadır. Avlu ile cami kütlelerinin birleştiği köşelerdeki iki minare üçer şerefelidir.

Yapı pencerelerinin çokluğu nedeni ile Osmanlı mimarisinin en aydınlık camisi olarak tanımlanmaktadır. Caminin iç mekânı çok özenle yapılmış minber, mihrap, hünkâr ve müezzin mahfili gibi mimari ayrıntılarla süslenmiştir.

Çini Programı: Sultan Ahmet Cami'sinde çinili yüzeyler, mihrap duvarlarını, alt pencere üstleri ile orta pencere aralarını, duvara yaslanmış ayakların üstünü, alt katta yapıyı üç yönden çevreleyen mahfilin pencere üstlerini, üst katta mekânı çevreleyen mahfil duvarlarını ve ayaklarını duvara yaslayan dayanakları kaplamaktadır. Bu çinilerde XVI. ve XVII. yüzyıl sıralı teknikli İznik ve Kütahya çinilerinin gelişme çizgisini izlemek mümkündür.

Tahsin Öz'ün Sultan Ahmet Camii için yorumu şöyledir: “Çiniler Topkapı sarayındakiler istisna olmak üzere çeşitlilik bakımından tüm çini yapıların hepsinden üstündür. Bu çeşitliliği aynı zamanda miktarın çokluğu da temin etmektedir. Sultan Ahmet'te her biri on altı-on sekiz akçeye satın alınmak üzere 21043 çini kullanılmıştır. Camide elli den fazla çeşit kompozisyon bulunmaktadır. Benzerine rastlanmayan bu durum tezyini sanatlar için bir hazine değerini taşımaktadır.” Camide üst kat çinileri, içerisinde barındırdığı birbirinden güzel tasarımları neticesinde bir hazine değeri taşımaktadır. Çünkü caminin en kıymetli ve özel çini panoları burada yer almaktadır.

¹⁵⁵ ASLANAPA, Oktay (2004), *Osmanlı Devri Mimarisi*, T. İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, s.375

¹⁵⁶ ASLANAPA, Oktay (1993), *Türk Sanatı*, Remzi Kitap Evi, İstanbul, s.271

Mahfil duvarlarını iki kat halinde kaplayan bu panolar, çeşitli kompozisyonlar halinde birbirlerinden ortak bir pervazla ayrılarak yan yana sıralanmıştır.

Resim 270: Sultan Ahmet Camii iç genel görünüşü

Çok yüksek kalitede olan bu çinilerde başarılı tasarımlar içerisinde üzüm salkımlı asma, hatayi, penç, servi ağacı, lale, sümbül, gül, gül goncası, karanfil, rumi, zambak, narçiçeği, bahar dalları, uzun kıvrık dişli yapraklar, çintemani, geometrik geçmeler, şemse motifleri kullanılmıştır. Özellikle bahar dalı, natüralist çiçekli tasarım ve servi ağacından oluşan kompozisyonlar görenleri kendine hayran bırakmaktadır.

Ayrıca üst katta sağ tarafta giriş kapısının yanında yer alan beyaz zemin üzerine açık kobalt mavisi boyanarak süslenmiş ve irice çizilmiş çintemani motifinden oluşan tasarımda sadeliği ile göz kamaştırmaktadır. Cami içerisinde çok yoğun tasarımların yanında sade kompozisyonlarında varlığı çok dikkat çekicidir. Üst mahfilin solunda kalan çiniler günümüze kadar yıpranmadan gelebilmiş durumdadır. Bu durumun İznik üretimi çiniler ile bir bağlantısı olduğu açıktır. Ancak üst mahfilin sağında kalan çiniler yer yer kompozisyon dışı çini parçalarının görüldüğü, yıpranmış, renkleri birbiri içerisine akmış çinileri içerisinde barınır. Bu sebeplerden dolayı burada yer alan çinilerin büyük çoğunluğunun XVII. yüzyıl Kütahya çinileri olduğu düşünülebilir.

Caminin iç bezemesinin muhteşemliği karşısında dış cephede hiç çini süslemesi bulunmaması da Sultan Ahmet Cami'sinin bir diğer mühim özelliğidir.

Karanfil motifinin yer aldığı çiniler: Cami içerisinde alt katta fazla çinili yüzeylerin olmadığı görülür. Sadece pencere üstlerini dolanan ulama kompozisyonlu çiniler alt katta yer alır. Bu kompozisyon içerisinde üç çeşit karanfil motifi tespit edilmiştir. Tasarımda karanfil motifi defalarca tekrarlanmaktadır. Motifin çanak kısmı alışık olunan çanaklardan çok farklıdır. Servi ağacı görünümünde dilimlere ayrılan çanak içerisinde kırmızı damlalar bulunur.

Resim 271: Sultan Ahmet Camii zemin katta yer alan iç mekân panosu

Çanağın sivri ucu üzerinde altı dilimden oluşan taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların çanağa doğru daralan kısımları kırmızı ile boyanarak katmerli bir görüntü elde edilmiştir. Geriye kalan taç yapraklar açık kobalt mavisi ile renklendirilmiştir. Motifin çanağının rengi ise yeşile yakın turkuazdır. Motif açık kobalt mavisi renkli kalın bir sap ile bağlanmıştır. Bu sap üstünde motifin turkuaz renkli yaprağı da bulunmaktadır. Anlatılan karanfille aynı özellikleri taşıyan yalnızca taç yaprakları üzerinde turkuaz renkli yaprağı olan karanfil çeşidi de mevcuttur. (Resim-272-273, Çizim-172-173)

Resim 272: Zemin kat iç mekân panosu içerisinde yer alan karanfiller
Çizim 172: Zemin kat iç mekân panosu içerisinde yer alan karanfiller

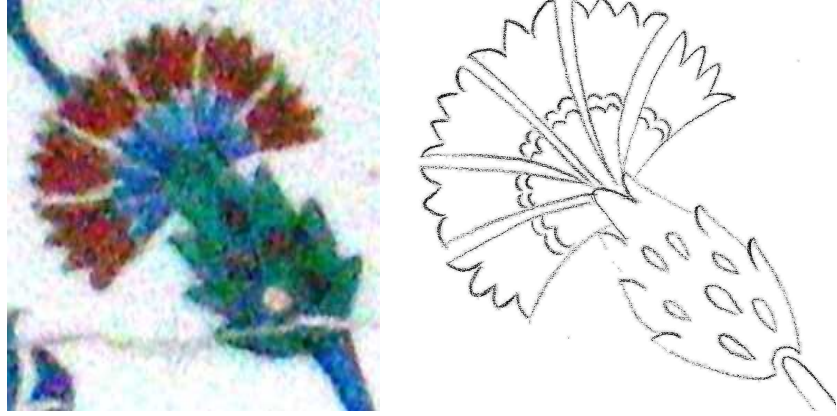

Resim 273: Zemin kat iç mekân panosu içerisinde yer alan karanfiller
Çizim 173: Zemin kat iç mekân panosu içerisinde yer alan karanfiller

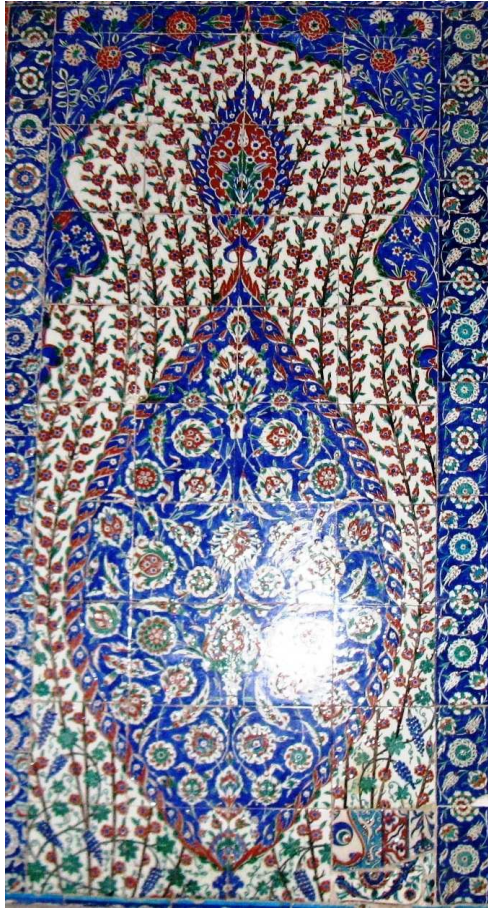
Tasarım içerisinde yer alan bir diğer karanfil motifinin de çanak kısmı alışık olunan çanaklardan çok farklıdır. Servi ağacı görünümünde dilimlere ayrılan çanak içerisinde kırmızı damlalar bulunur. Çanağın sivri ucu üzerinde altı dilimden oluşan taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların çanağa doğru daralan kısımları açık kobalt mavisi ile boyanarak katmerli bir görüntü elde edilmiştir. Geriye kalan taç yapraklar kırmızı ile renklendirilmiştir. Motifin çanağının rengi ise yeşile yakın turkuazdır. Motif açık kobalt mavisi renkli kalın bir sap ile bağlanmıştır. Bu sap üstünde motifin turkuaz renkli yaprağı da bulunmaktadır. (Resim-274, Çizim-174)

Resim 274: Zemin kat iç mekân panosu içerisinde yer alan karanfiller
Çizim 174: Zemin kat iç mekân panosu içerisinde yer alan karanfiller

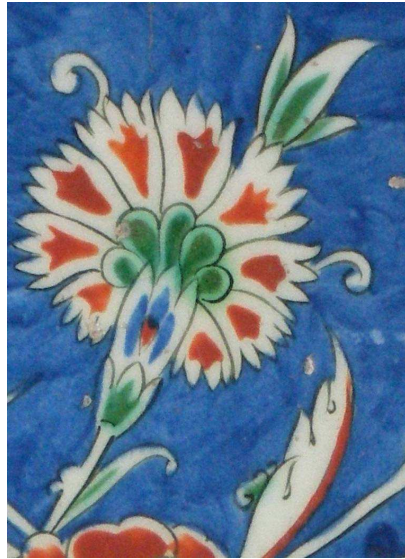
Sultan Ahmet Camii'nde üst katta yer alan bahar dallı pano ince bir zevkin ürünüdür. Zeminden yukarıya doğru yükselen bahar dalları devasal göbeğin altından geçerek beyaz zeminli alanı tamamıyla kaplamaktadır. Zemini koyu kobalt mavisi olan göbek formu, içeriye doğru kıvrılan sırtlı yapraklardan oluşmuştur. Göbeğin içerisinde iri hatayilerden ve yapraklardan oluşan bir tasarım yer alır.

Resim 275: Sultan Ahmet Camii üst kat panosu

Ayrıca panonun alt kısmında bulunan üzüm salkımları ince kıvrımları ile göz doldurmaktadır. Panonun köşelikleri serbest kompozisyon anlayışı ile natüralist üsluplu çiçeklerden lale, karanfil, gül ile bezelidir. Simetrik olan köşeliklerde birbirinden farklı karanfil motifleri tespit edilmiştir. Bu karanfillerden biri iki çanaklı, uçları sivri dişlidir. İkinci çanak birinci çanağa göre daha uzun ve geniştir. İlk çanak kenarları beyaz kalacak şekilde kırmızı ile ikinci çanak ise kobalt mavisi ile renklendirilmiştir. İkinci çanağın kobalt mavisi ile boyalı yüzeyinde kırmızı renkli bir nokta bulunur. Çanakların hemen üstünde birbirleri üstüne düşen beş dilimden oluşan bombeler bulunur. Bu bombelerin rengi turkuazdır. Dokuz dilimden ve uçları sivri dişten oluşan taç yapraklar tam bu tohumluk gibi tasarlanan kısmın üzerinde açılmış bir yelpaze gibi yerini alır. Taç yapraklarının bu görünümü oldukça etkileyicidir. Taç yaprakların ortasında motiften küçük yapraklarda çıkmaktadır. Ayrıca bu yaprakların sağ ve solunda yine taç yapraklar üzerinde çok küçük salyangoz şeklinde kıvrımlarda bulunur. Kobalt mavisi zemin renginden dolayı taç yapraklar beyaz bırakılmıştır. Taç yaprakların ortası küçük bir alanı kaplayacak şekilde mercan kırmızısı ile boyanmıştır. Karanfil motifi zarif kıvrımlar yapan beyaz bırakılmış ince bir sap ile bağlanmıştır. Bu sap üstünde karanfilin sağa doğru kıvrımlı küçük turkuaz ile hafifçe renklendirilmiş yaprağı bulunur. (Resim-276, Çizim-175)

Resim 276: Üst kat panosunun köşe dolgusu içerisinde karanfil motifi
Çizim 175: Üst kat panosunun köşe dolgusu içerisinde karanfil motifi

Aynı pano içerisinde bulunan başka bir karanfil motifi ise bir önceki paragrafta anlattığımız motife çok benzemekle birlikte küçük nüanslarla ayrılır. Motif iki çanaklı, uçları sivri dişlidir. İkinci çanak birinci çanağa göre daha uzun ve geniştir. İlk çanak kenarları beyaz kalacak şekilde kırmızı ile ikinci çanak ise kobalt mavisi ile renklendirilmiştir. İkinci çanağın kobalt mavisi ile boyalı yüzeyinde kırmızı renkli bir nokta bulunur. Ayrıca birinci çanağın sağ ve sol kenarında turkuaz renkli küçük yapraklar da yer alır. Çanakların hemen üstünde birbirleri üstüne düşen beş dilimden oluşan bombeler bulunur. Bu bombelerin rengi turkuazdır. Beş dilimden ve uçları sivri dişten oluşan taç yapraklar tam bu tohum gibi tasarlanan kısmın üzerinde açılmış bir yelpaze gibi yerini alır. Taç yapraklarının bu görünümü oldukça etkileyicidir. Taç yaprakların ortasında motiften küçük yaprak çıkmaktadır. Kobalt mavisi zemin renginden dolayı taç yapraklar beyaz bırakılmıştır. Taç yaprakların ortası küçük bir alanı kaplayacak şekilde mercan kırmızısı ile boyanmıştır. Karanfil motifi zarif kıvrımlar yapan beyaz bırakılmış ince bir sap ile bağlanmıştır. (Resim-277, Çizim-176)

Resim 277: Üst kat panosunun köşe dolgusu içerisinde karanfil motifi
Çizim 176: Üst kat panosunun köşe dolgusu içerisinde karanfil motifi

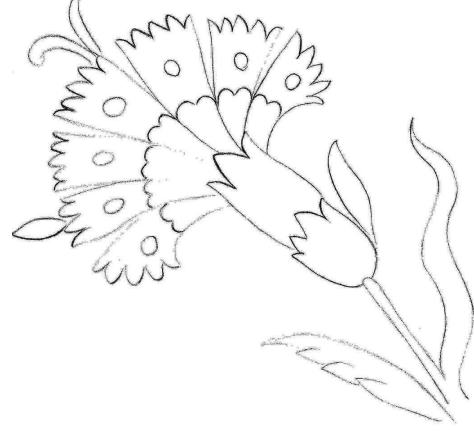
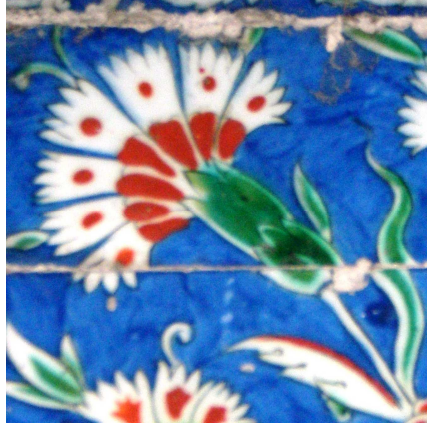

Aynı pano içerisindeki bir diğer karanfil motifi de iki çanaklı, uçları üç sivri dişlidir. Daha irice çizilmiş olan bu çanaklardan ikincisi birincisinden uzundur. Çanakların hemen üzerinde ise taç yapraklara yer verilmiştir. Yedi dilimden oluşan taç yapraklar katmerlidir. Çanağa doğru daralan kısımlarından genişleyen kısımlara doğru bir bölümünü kaplayan katmer, kırmızı renk ile süslenmiştir. Geriye kalan taç yapraklar beyaz bırakılmış, ortasına kırmızı renkli noktalar konulmuştur. Ayrıca taç yaprakların üzerinde turkuaz renkli küçük iki helezonda bulunmaktadır. Çanakların her ikisinin

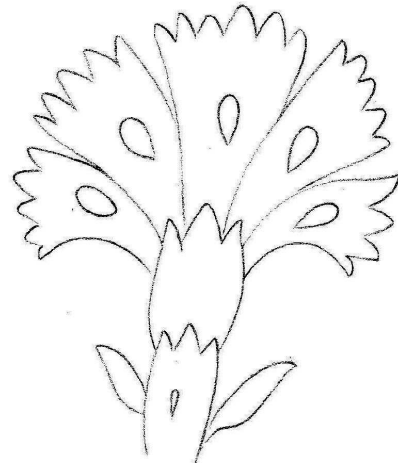
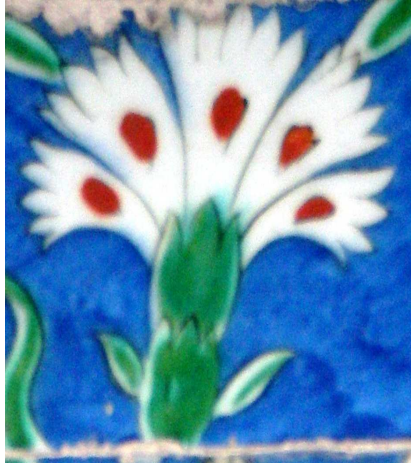
rengi ise turkuazdır. Motif beyaz bırakılmış bir sap ile bağlıdır. Bu sap üzerinde karanfilin turkuaz renkli yaprağı bulunur. (Resim-278, Çizim-177)

Resim 278: Üst kat panosunun köşe dolgusu içerisinde karanfil motifi
Çizim 177: Üst kat panosunun köşe dolgusu içerisinde karanfil motifi

Köşe dolgusunun bir başka karanfili diğer motiflerde olduğu gibi iki çanakdan ve uçları sivri dişlerden oluşmuştur. İkinci çanağın hemen üzerinde beş dilimli, uçları sivri dişli olan katmersiz taç yapraklar bulunur. Taç yapraklar ve motifin bağlandığı ince sap beyaz bırakılmıştır. Yalnızca taç yaprakların ortasında kırmızı renkli birer nokta bulunmaktadır. Çanakların her ikisi de turkuaz renklidir. (Resim-279, Çizim-178)

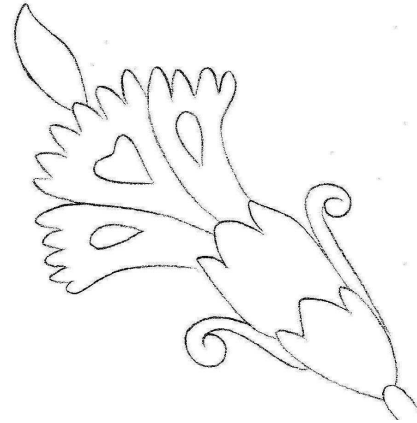
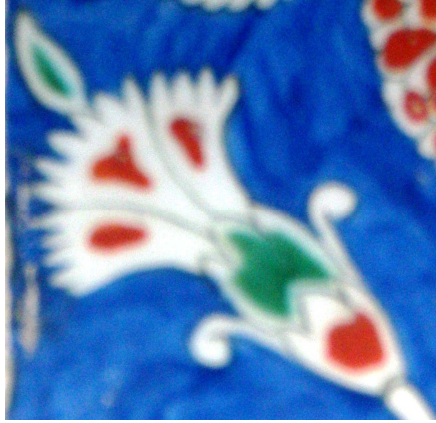
Resim 279: Üst kat panosunun köşe dolgusu içerisinde karanfil motifi
Çizim 178: Üst kat panosunun köşe dolgusu içerisinde karanfil motifi

Aynı tasarım içerisinde yer alan diğer bir karanfil motifi ise ince, uzun, zarif görümlü uçları sivri dişli iki çanakdan meydana gelmiştir. İki çanağın birleşim yerlerinden sağlı sollu küçük beyaz bırakılmış salyangozlar çıkış yapmaktadır. Çanakların hemen üzerinde üç dilimli taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların açılmamış görüntüsü motifin çanakları ile çok uyumlu bir görüntü oluşturmaktadır. Ortada yer alan taç yaprağın

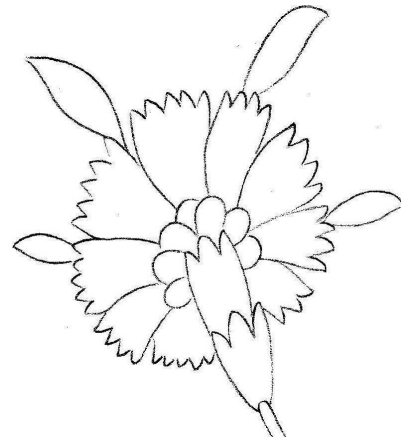
üzerinde zarif, küçük yeşil renk ile boyanmış bir yaprak bulunur. Motifin beyaz bırakılmış ilk çanağı içerisinde irice bir kırmızı nokta yer alır. İkinci çanak ise yeşil renk ile uçları beyaz kalacak şekilde boyanmıştır. Beyaz bırakılan taç yaprakların ortasında da kırmızı birer damla unutulmamıştır. Son olarak motif beyaz bırakılan bir sap ile bağlanmıştır. (Resim-280, Çizim-179)

Resim 280: Üst kat panosunun köşe dolgusu içerisinde karanfil motifi
Çizim 179: Üst kat panosunun köşe dolgusu içerisinde karanfil motifi

Aynı pano içerisinde yer alan bir diğer karanfil motifi ise iki çanaklı, uçları sivri dişlidir. İkinci çanak birinci çanağa göre daha uzun ve geniştir. İlk çanak kenarları beyaz kalacak şekilde kırmızı ile ikinci çanak ise kobalt mavisi ile renklendirilmiştir. (Resim-281, Çizim-180)

Resim 281: Üst kat panosunun köşe dolgusu içerisinde karanfil motifi
Çizim 180: Üst kat panosunun köşe dolgusu içerisinde karanfil motifi

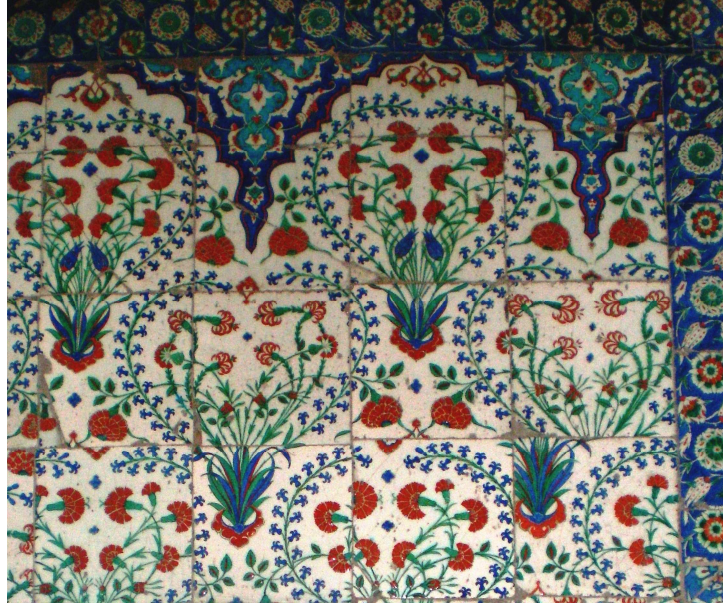

Çanakların hemen üstünde birbirleri üstüne düşen yedi dilimden oluşan bombeler bulunur. Bu bombelerin rengi kırmızıdır. Dokuz dilimden ve uçları sivri dişten oluşan taç yapraklar tam bu tohum gibi tasarlanan kısmın üzerinde açılmış bir yelpaze gibi

yerini alır. Taç yapraklarının bu görünümü oldukça etkileyicidir. Taç yaprakların üzerinden turkuaz renkli küçük yapraklarda çıkmaktadır. Kobalt mavisi zemin renginden dolayı taç yapraklar beyaz bırakılmıştır. Taç yaprakların ortası küçük bir alanı kaplayacak şekilde mercan kırmızısı ile boyanmıştır. Karanfil motifi zarif kıvrımlar yapan beyaz bırakılmış ince bir sap ile bağlanmıştır.

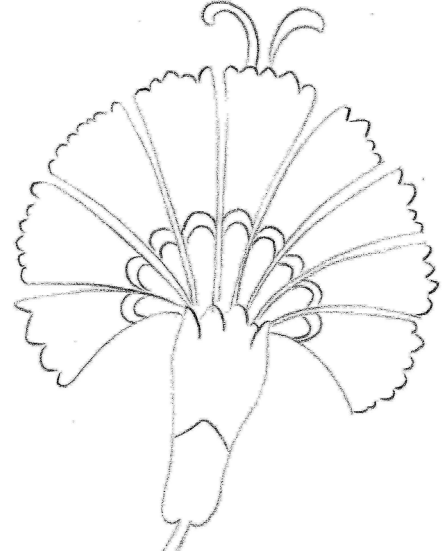
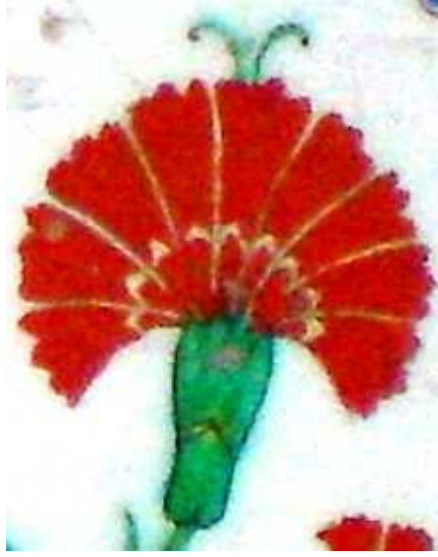
Üst katta eşsiz güzellikte olan bir diğer tasarım, zarif yapraklardan çıkış yapan natüralist çiçeklerden zambak, gül, karanfil, sümbül motiflerinden oluşmaktadır. Tasarım çiçek demetleri ile adeta saray bahçelerini yansıtan niteliktedir. Beyaz bir zeminde yer alan bu çiçekler sümbül hariç mercan kırmızısı ile renklendirilmiştir. Sümbül motifi ise açık kobalt mavisi ile boyanmıştır. Tasarımda yer alan yapraklarda yer yer turkuaz ve yeşil renk kullanılmıştır. Panoda dört farklı çeşit karanfil motifi yer alır. Bu karanfiller tasarım içerisinde defalarca tekrarlanmıştır.

Resim 282: Sultan Ahmet Cami üst kat sol giriş kapısında yer alan pano

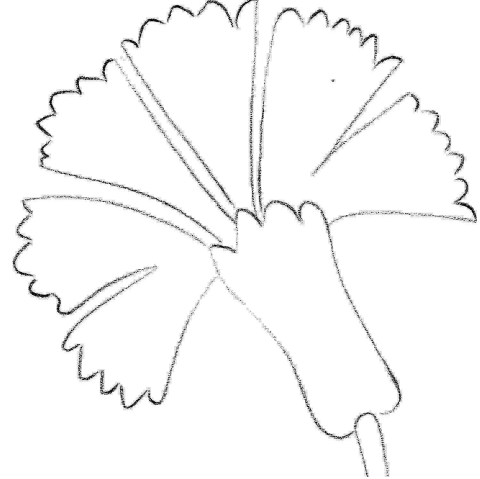
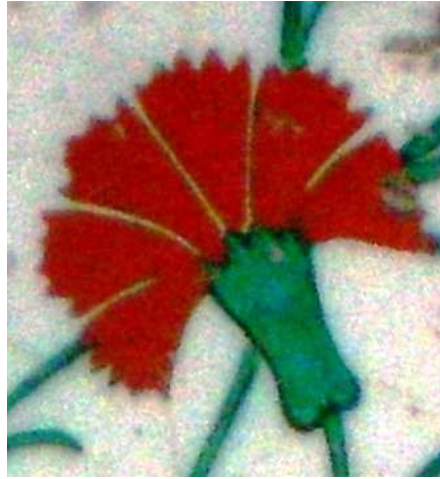
Panoda yer alan karanfil motifi, iki çanaklı olup, uçları sivri dişlidir. Çanakların hemen üzerinde dokuz dilimden ve uçları sivri dişlerden oluşan, katmerli taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların katmeri birbirlerinden çok küçük bir hava payı ile ayrılır. Taç yaprakların tamamı mercan kırmızısı ile boyanmıştır. Çanaklar ve motifin bağlandığı ince sap, yeşile çalan turkuaz rengi ile renklendirilmiştir. Motifin sapı üzerinde karanfil çiçeğine özgü ince, zarif, düz yapraklar bulunur. Yaprakların rengi turkuazdır. (Resim-283, Çizim-181)

Resim 283: Üst kat sol giriş kapısındaki panoda yer alan karanfil motifi
Çizim 181: Üst kat sol giriş kapısındaki panoda yer alan karanfil motifi

Aynı pano içerisindeki bir başka karanfil motifi renk bakımından yukarıda anlatılan karanfil çiçeği ile aynı özellikleri taşımakta, anatomik bakımından sadece çanak ve taç yaprak sayısından dolayı küçük farklılıklar göstermektedir. (Resim-284, Çizim-182)

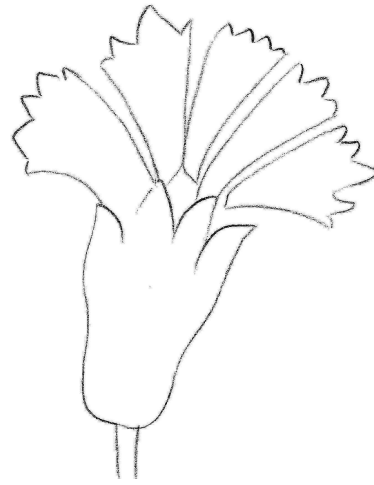
Resim 284: Üst kat sol giriş kapısı yan duvarlarında bulunan karanfil motifi
Çizim 182: Üst kat sol giriş kapısı yan duvarlarında bulunan karanfil motifi

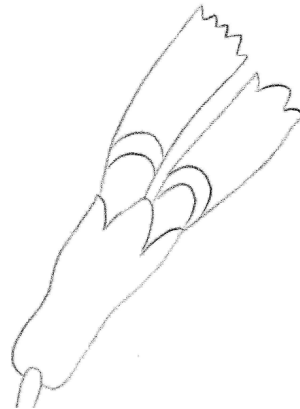
Bu motifte çanak tek, ince, uzun bir yapıya sahiptir. Taç yaprak sayısı ise altı dilimli olup, katmersizdir. Tasarım içinde anlatılan tüm özellikleri taşıyan yalnızca taç yaprak sayısı değişen karanfillerde mevcuttur. Taç yaprak sayısı azaldıkça karanfil motifine özgü yelpaze modeli de kaybolmakta ilginç görüntülerde ortaya çıkmaktadır.

Aynı tasarım içerisindeki bir diğer karanfil motifi renk bakımından yukarıda anlatılan karanfil çiçeği ile aynı özellikleri taşımakta, anatomik bakımından sadece çanak ve taç yaprak sayısından dolayı küçük farklılıklar göstermektedir. Bu motifte çanak tek, ince, uzun bir yapıya sahiptir. Taç yaprak sayısı ise beş dilimli olup, katmersizdir. Taç yaprakların rengi kırmızıdır. Karanfil motifi, ince, uzun, turkuaz renkli bir sap üzerinde bulunur. Bu sap üstünde motifin zarif iki yaprağı da yer almaktadır. (Resim-285-286, Çizim-183-184)

Resim 285: Üst kat sol giriş kapısı yan duvarlarında bulunan karanfil motifi
Çizim 183: Üst kat sol giriş kapısı yan duvarlarında bulunan karanfil motifi

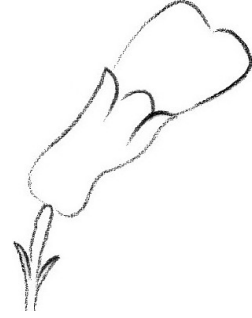
Resim 286: Üst kat sol giriş kapısı yan duvarlarında bulunan karanfil motifi
Çizim 184: Üst kat sol giriş kapısı yan duvarlarında bulunan karanfil motifi

Aynı pano içerisinde bulunan başka bir karanfil motifi ise tek çanaklı olup, ince, uzun bir yapıya sahiptir. Çanağın hemen üzerinde iki dilimli taç yapraklar yer almaktadır. Taç yaprakların rengi kırmızıdır. Karanfil motifi, ince, uzun, turkuaz renkli bir sap üzerinde bulunur.

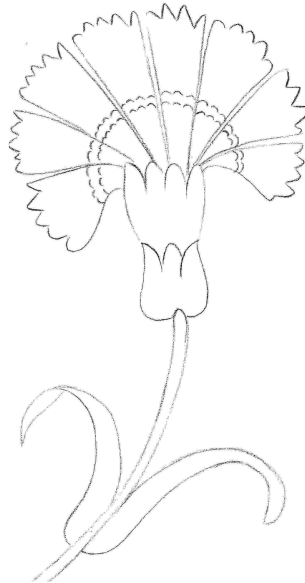
Aynı panoyu süsleyen başka bir karanfil motif ise aynı tasarım içerisinde karanfil goncası olarak yer alır. Karanfil kavisli dilimli bir çanaktan oluşmaktadır. Çanağın hemen üzerinde tek yapraklı, açmamış taç yaprak yer alır. Motifin sergilediği bu görüntü oldukça zariftir. Taç yaprak mercan kırmızısı, çanak yeşil renk ile renklendirilmiştir. (Resim-287, Çizim-185)

Resim 287: Üst kat sol giriş kapısı üst duvarlarda bulunan karanfil motifi
Çizim 185: Üst kat sol giriş kapısı üst duvarlarda bulunan karanfil motifi

Panoda yer alan bir başka karanfil motifi, iki çanaklı olup, uçları sivri dişlidir. Çanakların hemen üzerinde sekiz dilimden ve uçları sivri dişlerden oluşan, katmerli taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların katmeri birbirlerinden çok küçük bir hava payı ile ayrılır. Taç yaprakların tamamı mercan kırmızısı ile boyanmıştır. Çanaklar ve motifin bağlandığı ince sap, yeşile çalan turkuaz rengi ile renklendirilmiştir. Motifin sapı üzerinde karanfil çiçeğine özgü ince, zarif, düz yapraklar bulunur. Yaprakların rengi turkuazdır. (Resim-288, Çizim-186)

Resim 288: Üst kat sol giriş kapısı üst duvarlarda bulunan karanfil motifi
Çizim 186: Üst kat sol giriş kapısı üst duvarlarda bulunan karanfil motifi

Uzun yaşamın simgesi olan servi ağacı bu cami içerisinde üzüm salkımlı asma ile birlikte kullanılarak tasarım zenginliğine diğer motifler kadar büyük katkıda bulunmuştur.

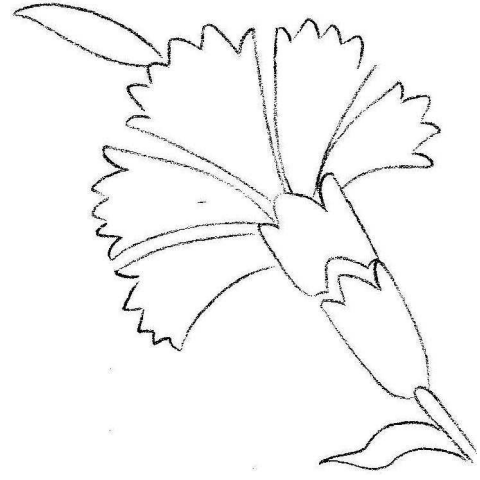
Resim 289: Sultan Ahmed Cami üst katta yer alan servi-üzüm salkımlı asma pano

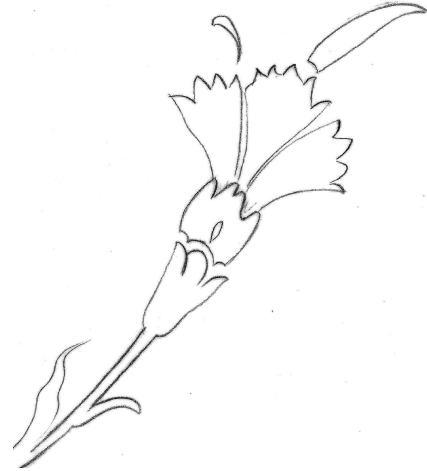
Tasarımda servi ağacı, mozaiği andıran görünümüne sahip, küçük karelere bölünmüş, dikdörtgen bir kaide üzerinde yükselir. Bu kaide üzerinde ve hemen yanlarında karanfil, lale motiflerine yer verilmiştir. Panoda simetri eksenini üstlenen servi ağacı kenarlarında yapraktan çıkış yapan asma dalları ve üzüm salkımları ağaç boyunca yükselerek kompozisyonunu tamamlar. Pano simetrikmiş gibi görünen ancak simetrik olmayan bir kompozisyon özelliği taşır. Asma ve üzüm salkımları serbest düzende panonun yüzeyini doldurur. Pano son olarak zemini mercan kırmızısı ile boyanmış çiçekleri beyaz bırakılmış bahar dallarının bulunduğu köşe dolguları ile son bulur. Tasarımda üzümler mercan kırmızı, yapraklar turkuaz renkle boyanmıştır. Servi ağacı, üzüm salkımlı asmadan oluşan panoda ağacın dibinden çıkış yapan üç farklı çeşit karanfil motifi tespit edilmiştir.

Pano içerisindeki karanfil motifi, son derece klasik bir görünüme sahiptir. Motif, iki çanaklı olup, sivri dişlidir. Çanaklardan hemen sonra beş dilimli taç yaprak yer alır. Taç yapraklar kırmızı, çanaklar turkuaz renk ile boyanmıştır. Ayrıca taç yaprağın üzerinde turkuaz renkli bir yaprakta bulunmaktadır. Çanakların ortasında kırmızı renkli birer nokta bulunur. Çiçek turkuaz renkli bir sap ile bağlıdır. Aynı pano içerisinde taç yaprak dilimi üç olan, sadece ikinci çanak içinde kırmızı nokta taşıyan, ikinci karanfil çeşidi olarak da tanımlanabilecek çiçekte yer alır. (Resim-290-291, Çizim-187-188)

Resim 290: Servi-üzüm salkımlı asma pano içerisinde yer alan karanfil motifleri
Çizim 187: Servi-üzüm salkımlı asma pano içerisinde yer alan karanfil motifleri

Resim 291: Servi-üzüm salkımlı asma pano içerisinde yer alan karanfil motifleri
Çizim 188: Servi-üzüm salkımlı asma pano içerisinde yer alan karanfil motifleri

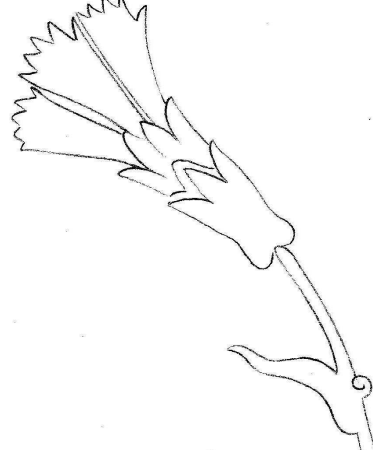

Servili pano içerisindeki bir başka karanfil motifi de iki çanaklı olup, uçları sivri dilimlerden oluşmuştur. Çiçeğin çanak kısmı ince uzun, zarif bir görünüme sahiptir. Çanaklardan sonra üç dilimli taç yapraklar yer alır. Taç yapraklar kırmızı, çanaklar ve

sap turkuaz ile boyanmıştır. Karanfil bu görünümü goncayı andırır. Karanfil motifi turkuaz renkli bir sap üstünde bulunur. Bu sap üzerinde motifin aynı renkli yaprağı da yer almaktadır.(Resim-292, Çizim-189)

Resim 292: Servi-üzüm salkımlı asma panosu içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 189: Servi-üzüm salkımlı asma panosu içerisinde yer alan karanfil motifi

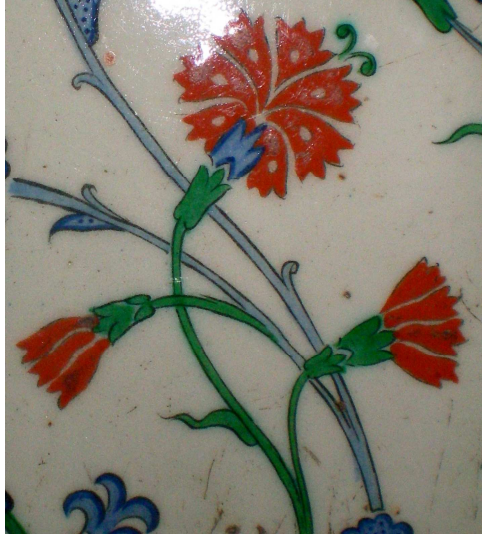
Sultan Ahmet Camii içerisinde yer alan tasarımlardan başka sümbül, hatayi, lale, karanfil, zambak motiflerinden oluşan bir başka tasarımda göz doldurur. Yukarı doğru yükselen “S” kıvrımları üzerine orantılı bir şekilde yerleşen bu motiflerde mercan kırmızısı natüralist çiçeklerin taç yapraklarını, açık kobalt mavisi hatayi çiçeğini sümbülleri ve sapları, turkuaz renk yaprakları süslemektedir. Bu tasarım caminin muhtelif yerlerinde bolca kullanılmıştır. Bu kompozisyon içerisinde üç çeşit karanfil motifi tespit edilmiştir.

Resim 293: Sultan Ahmet Camii, üst kat sol giriş kapısı yan duvarlarında bulunan karanfilli pano

Bu karanfil motiflerinden biri iki çanaklı, uçları sivri dişlidir. Çanaklar arasında küçük bir hava payı bırakılmıştır. İkinci çanak iyice açılmış olan taç yaprakların içerisine gömülmüş durumdadır. İkinci çanaktan hemen sonra yedi dilimden oluşan taç yapraklar yer alır. (Resim-294, Çizim-190)

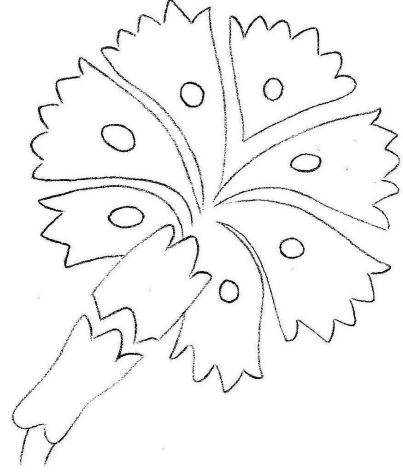
Resim 294: Üst kat sol giriş kapısı yan duvarlarında bulunan karanfil motifleri
Çizim 190: Üst kat sol giriş kapısı yan duvarlarında bulunan karanfil motifleri

Taç yapraklar kırmızı ile renklendirilmiştir. Taç yaprakların içerisinde beyaz bırakılmış noktalarda bulunur. İlk çanak yeşil, ikinci çanak açık kobalt mavisi ile boyanmıştır. Motif, turkuaz renkli ince bir sap ile bağlıdır. Tasarımın içerisinde tüm bu anlatılan özellikleri taşıyan taç yapraklarda beyaz nokta yerine yeşil noktaların yer aldığı karanfil motifi de bulunur.

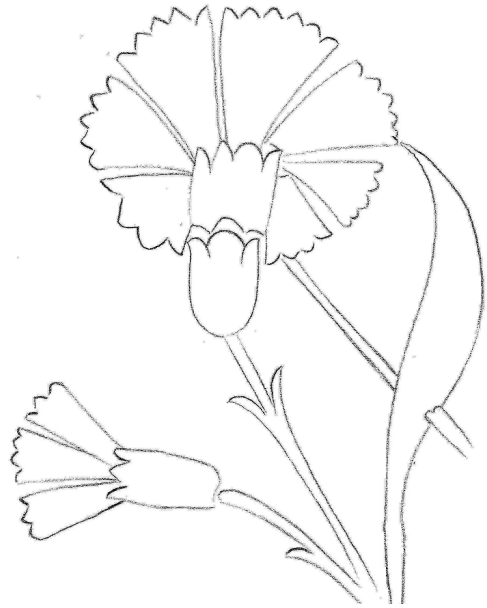
Aynı pano içerisindeki bir başka karanfil motifi, iki çanaklı olup, uçları sivri dişlidir. Çanaklar arasında küçük bir hava payı burada da yer alır. Çanakların hemen üzerinde dört dilimli, uçları sivri dişli, hafifçe “S” şeklinde dalgalanma gösteren taç yapraklar yer alır. Taç yapraklar kırmızı, çanaklar ve sap turkuaz renk ile renklendirilmiştir. Aynı pano içerisindeki bir başka karanfil motifi ise iki çanaklıdır. Çanakların rengi turkuazdır. Çanakların hemen üzerinde dört dilimli, uçları sivri dişli, hafifçe “S” şeklinde dalgalanma gösteren taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların rengi kırmızıdır. Karanfil turkuaz renkli bir sap üstünde yer alır. (Resim-295, Çizim-191)

Resim 295: Üst kat sol giriş kapısı yan duvarlarında bulunan karanfil motifleri
Çizim 191: Üst kat sol giriş kapısı yan duvarlarında bulunan karanfil motifleri

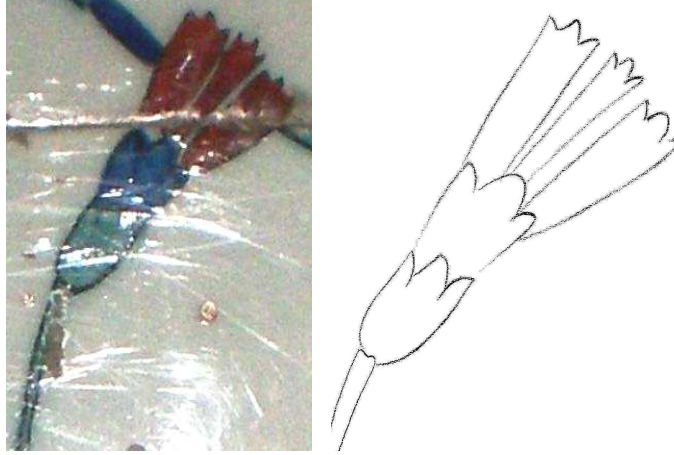
Aynı pano içerisinde yer alan bir başka karanfil motifi de iki çanaklı olup, uçları sivri dişlidir. Çanaklar arasında küçük bir hava payı burada da yer alır. Çanakların hemen üzerinde yedi dilimli, uçları sivri dişli, hafifçe “S” şeklinde dalgalanma gösteren taç yapraklar yer alır. Taç yapraklar kırmızı, çanaklar ve sap turkuaz renk ile renklendirilmiştir. Ayrıca sap üzerinde turkuaz renkli iri bir yaprakta bulunmaktadır. Aynı pano içerisindeki bir başka karanfil motifi ise tek çanaklıdır. Çanağın rengi turkuazdır. Çanakların hemen üzerinde üç dilimli, uçları sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların rengi kırmızıdır. Karanfil turkuaz renkli bir sap üstünde yer alır.

Resim 296: Üst kat sol giriş kapısı yan duvarlarında bulunan karanfil motifleri
Çizim 192: Üst kat sol giriş kapısı yan duvarlarında bulunan karanfil motifleri

Aynı pano içerisinde yer alan bir başka karanfil motifi de iki çanaklı olup, uçları sivri dişlidir. Çanaklar arasında küçük bir hava payı burada da yer alır. Çanakların hemen üzerinde üç dilimli, uçları sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yapraklar kırmızı, çanaklar ve sap turkuaz renk ile renklendirilmiştir. (Resim-297, Çizim-193)

Resim 297: Üst kat sol giriş kapısı yan duvarlarında bulunan karanfil motifleri
Çizim 193: Üst kat sol giriş kapısı yan duvarlarında bulunan karanfil motifleri

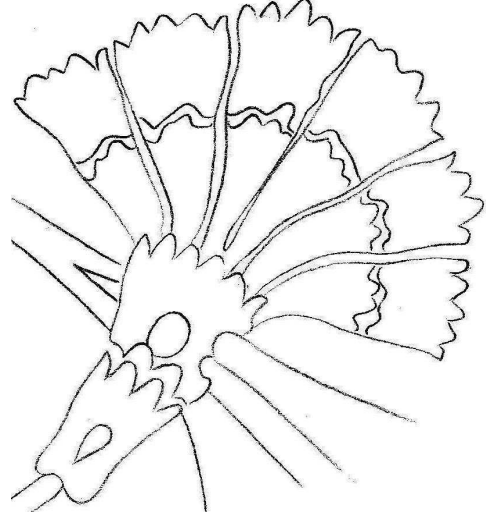
Resim 298: Sultan Ahmet Camii, üst kat sol giriş kapısı duvarlarında bulunan karanfil motifli pano

Üst kat mahfilinde anlatılan karanfil motifinin daha gelişmiş şekli başka bir pano içerisinde de tespit edilmiştir. Pano içerisinde karanfil motifi defalarca tekrarlanmaktadır. Motif, iki çanaklı olup, uçları sivri dişlidir. Çanaklardan ilki turkuaz, ikincisi kobalt mavisi ile boyanmıştır. Her iki çanağın ortasında kırmızı birer nokta yer alır. Çanaklardan sonra yer alan taç yapraklar katmerli, altı dilimlidir. Taç yapraklar

kırmızı ile renklendirilmiştir. Taç yaprakların dalgalı S şekli hemen dikkat çekmektedir. Motif, turkuaz renkli zarif sap ve yapraklara bağlanmıştır. (Resim-299, Çizim-194)

Resim 299: Üst kat sol giriş kapısı yan duvarlarında bulunan karanfil motifi
Çizim 194: Üst kat sol giriş kapısı yan duvarlarında bulunan karanfil motifi

Caminin üst katında giriş kapısının solunda üçüncü açıklık içerisinde üst duvarları boydan boya kaplayan çiniler, şemse içerisinde yerleştirilmiş natüralist üsluplu çiçeklerden oluşmuştur.

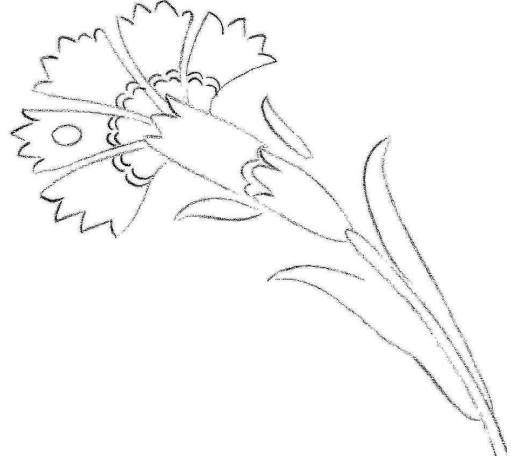
Resim 300: Sultan Ahmed Cami, üst kat üçüncü açıklık üst duvarlarında şemseli pano

Bu karanfil motifi duvarları kaplayan şemseler içerisinde defalarca tekrarlanmaktadır. Motif uçları sivri dişli iki çanaktan meydana gelmiştir. İkinci çanak ilk çanağa göre daha geniş ve uzundur. Her iki çanak arasında küçük bir hava payı ve bu hava payının olduğu yerde dışa doğru hafif kavis yapan minik yapraklar sağlı sollu yer alır. Çanaklardan hemen sonra beş dilimli taç yapraklar resmedilmiştir. Taç yapraklara katmerli bir görünümde verilmiştir. Motife üç ana renk hâkimdir. Her iki çanağın rengi

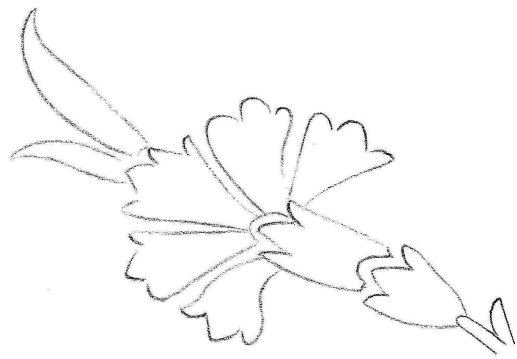
turkuaz, ta yaprakların katmerleri kobalt mavisi, yaprakları mercan kırmızısı ile renklendirilmiştir. Motif turkuaz renkli ince bir sap ile bağlanmıştır. Bu sap üzerinde karanfilin yine turkuaz renkli yaprağı bulunur. (Resim-301, Çizim-195)

Resim 301: Şemse içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 195: Şemse içerisinde yer alan karanfil motifi

Aynı şemse içerisinde yer alan bir başka karanfil motifi ise uçları sivri dişli iki çanaktan meydana gelmiştir. İkinci çanak ilk çanağa göre daha geniş ve uzundur. Her iki çanak arasında küçük bir hava payı yer alır. Çanaklardan hemen sonra beş dilimli taç yapraklar bulunmaktadır. Ta yaprakların üzerinde turkuaz renkli bir yaprakta yer alır. Motife üç ana renk hâkimdir. Her iki çanak turkuaz, taç yapraklar mercan kırmızısı ile renklendirilmiştir. Motif turkuaz renkli ince bir sap ile bağlanmıştır. Bu sap üzerinde karanfilin yine turkuaz renkli yaprağı bulunur. (Resim-302, Çizim-196)

Resim 302: Şemse içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 196: Şemse içerisinde yer alan karanfil motifi

Aynı şemse içerisinde yer alan bir başka karanfil motifi ise uçları sivri dişli iki çanaktan meydana gelmiştir. İkinci çanak ilk çanağa göre daha geniş ve uzundur. Her iki çanak arasında küçük bir hava payı yer alır. Çanaklardan hemen sonra beş dilimli taç yapraklar bulunmaktadır. Ta yaprakların ortasında beyaz bırakılmış birer damla da

bulunmaktadır. Motife üç ana renk hâkimdir. Her iki çanak turkuaz, taç yapraklar mercan kırmızısı ile renklendirilmiştir. Motif turkuaz renkli ince bir sap ile bağlanmıştır. Bu sap üzerinde karanfilin yine turkuaz renkli yaprağı bulunur. (Resim-303, Çizim-197)

Resim 303: Şemse içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 197: Şemse içerisinde yer alan karanfil motifi

Caminin üst katında giriş kapısının solunda, ikinci açıklık içerisinde, üst duvarlarda bulunan şemseler içerisinde de iki farklı karanfil motifi tespit edilmiştir. Bu motifler buldukları kompozisyon içinde defalarca tekrarlanmıştır.

Resim 304: Sultan Ahmet Camii, üst kat ikinci açıklık üst duvarlarında bulunan şemseli pano

Bu motiflerin her ikisi de iki çanaklı olup, sivri dişlidir. Çanaklar arasında küçük bir hava payı bulunur. Çanaklardan hemen sonra taç yapraklara yer verilmiştir. Ancak iki karanfil motifi taç yapraklarında görülen küçük farklarla birbirlerinden ayrılmaktadır. Motifin birinde taç yapraklar düz yalın bir şekilde resmedilmişken diğerinde katmerek yer verilmiş ve iki farklı renkle boyanmıştır. Bu renkler kobalt mavisi ve mercan

kırmızısıdır. Diğer karanfilin yalın taç yaprağı ise sadece mercan kırmızısından ibarettir. Her iki motifin çanakları yeşil renk ile renklendirilmiştir. Son olarak motifler açık kobalt mavisi renk ile boyalı saplara bağlanmıştır. Şemse içerisinde yer alan karanfillerden ilki iki çanaklı olup, uçları sivri dişlidir. Çanaklardan ilki turkuaz, ikincisi kobalt mavisi ile boyanmıştır. Çanaklardan sonra yer alan taç yapraklar beş dilimli ve sivri dişlidir. Taç yapraklar kırmızı ile renklendirilmiştir. Taç yaprakların üstünde turkuaz renkli bir yaprakta yer almaktadır. Karanfil motifi turkuaz renkli bir sap ile bağlıdır. (Resim-305-306, Çizim-198-199)

Resim 305: Sultan Ahmet Camii Şemse içerisinde yer alan karanfil motifleri
Çizim 198: Sultan Ahmet Camii Şemse içerisinde yer alan karanfil motifleri

Resim 306: Sultan Ahmet Camii şemse içerisinde yer alan karanfil motifleri
Çizim 199: Sultan Ahmet Camii şemse içerisinde yer alan karanfil motifleri

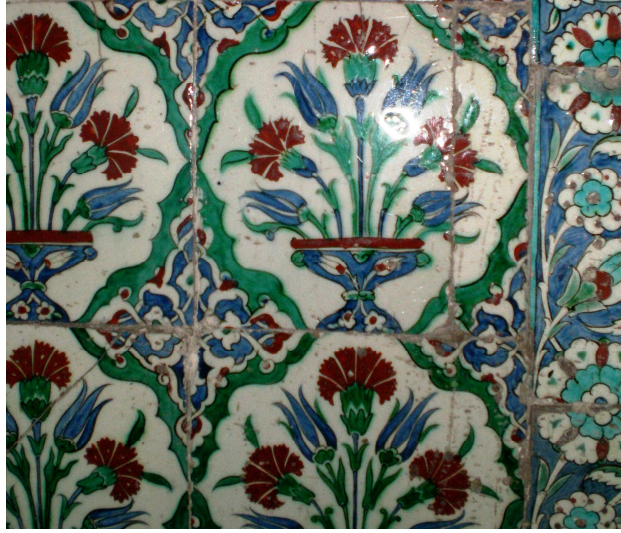

Aynı şemse içerisinde yer alan bir başka karanfil motifi ise uçları sivri dişli iki çanaktan meydana gelmiştir. İkinci çanak ilk çanağa göre daha geniş ve uzundur. Her iki çanak arasında küçük bir hava payı yer alır. Her iki çanağın rengi turkuazdır. İkinci çanağın ortasında kırmızı renkli bir nokta yer alır. Çanaklardan sonra beş dilimli, uçları sivri dişli, kırmızı renkli taç yapraklar bulunmaktadır. Taç yaprakların üzerinde sağ ve sola

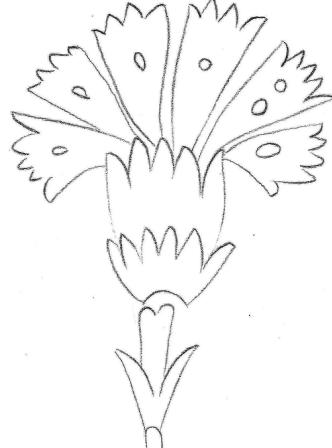
doğru kıvrım yapan küçük yapraklar bulunur. Karanfil motifi kobalt mavisi renkli bir sap üzerinde yer alır. Bu sap üstünde karanfilin turkuaz renkli zarif, uzun yaprakları bulunmaktadır. Cami içerisinde üst katta süpürgelik kompozisyon örneklerine de yer verilmiştir. Tasarım içerisinde karanfil motifleri defalarca tekrarlanmaktadır.

Resim 307: Sultan Ahmed Cami üst kat süpürgelik Panosu

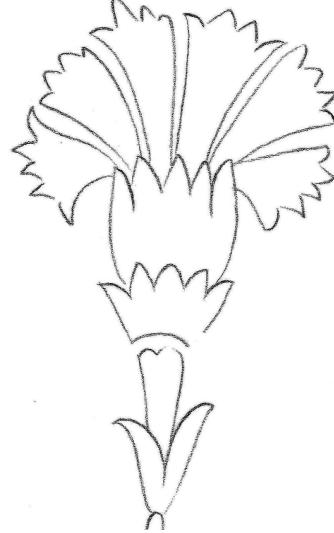
Bu tasarımda karanfil motifleri lalelerle birlikte ayaklı bir vazodan çıkış yapmaktadır. Kompozisyonda birbirinden farklı üç çeşit karanfil bulunmaktadır. İlk karanfil motifi iki çanaklı ve sivri dişlidir. İlk çanağın diş sayısı ikinci çanağa göre fazladır. İlk çanak açık kobalt mavisi, ikinci çanak turkuaz ile boyanmıştır. Çanaklardan sonra altı dilimli ve sivri dişli, kırmızı renkli taç yapraklar bulunur. Taç yaprakların üzerinde birer beyaz bırakılmış nokta da yer almaktadır. Karanfil kobalt mavisi renkli bir sap üstünde yer alır. (Resim-308, Çizim-200)

Resim 308: Üst kat süpürgelik Panosu içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 200: Üst kat süpürgelik Panosu içerisinde yer alan karanfil motifi

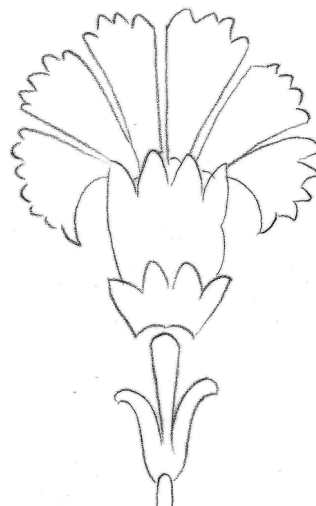
Bir diğer karanfil motifi ise iki anaklı ve sivri dişlidir. İlk çanağın diş sayısı ile ikinci çanağın diş sayısı eşittir. İlk anak açık kobalt mavisi, ikinci çanak turkuaz ile boyanmıştır. anaklardan sonra altı dilimli ve sivri dişli, kırmızı renkli taç yapraklar bulunur. Karanfil kobalt mavisi renkli bir sap üstünde yer alır. Bu sap üzerinde motifin turkuaz renkli yaprakları bulunmaktadır. (Resim-309, izim-201)

Resim 309: st kat süpürgelik Panosu içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 201: st kat süpürgelik Panosu içerisinde yer alan karanfil motifi

Bir başka karanfil motifi ise iki anaklı ve sivri dişlidir. İlk çanağın diş sayısı ile ikinci çanağın diş sayısı eşittir. Her iki çanağın rengi turkuazdır. anaklardan sonra altı dilimli ve sivri dişli, kırmızı renkli taç yapraklar bulunur. Karanfil kobalt mavisi renkli bir sap üstünde yer alır. Bu sap üzerinde motifin turkuaz renkli yaprakları bulunmaktadır. (Resim-310, izim-202)

Resim 310: st kat süpürgelik Panosu içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 202: st kat süpürgelik Panosu içerisinde yer alan karanfil motifi

Karşılaştırma: Ayasofya Camisi karşısında yer alan, Mimar Sinan'ın öğrencilerinden Sedefkâr Mehmet Ağa tarafından inşa edilen Sultan Ahmet Camii'nde çinili yüzeyler, mihrap duvarlarını, alt pencere üstleri ile orta pencere aralarını, duvara yaslanmış ayakların üstünü, alt katta yapıyı üç yönden çevreleyen mahfilin pencere üstlerini, üst katta mekânı çevreleyen mahfil duvarlarını ve ayaklarını duvara yaslayan dayanakları kaplamaktadır. Bu çinilerde XVI. ve XVII. yüzyıl sıratlı teknikli İznik ve Kütahya çinilerinin çok güzel tasarımlarını görmek mümkündür. Bu çinilerde kullanılan sır son derece parlak, renkler ise çok canlıdır.

Cami içerisinde karanfil motiflerine alt katta pencere üstlerini dolanan ulama kompozisyon içerisinde rastlanmaktadır. Üst kat ise hem kompozisyon hem de karanfil motiflerinin zenginliği açısından bir hazine değeri taşımaktadır. Çünkü caminin en güzel ve çeşitli çinileri burada yer almaktadır.

Cami içerisinde yer alan karanfil motifleri XVI. ve XVII. yüzyıl sıratlı teknikli İznik ve Kütahya çinilerinin renk ve motif özelliklerini çok iyi yansıtmaktadır. Cami içerisindeki karanfillere turkuaz, kobalt mavisi, beyaz ve kırmızı renkler hâkimdir. Öyle ki üsluplaşmış bu karanfillere incelenen diğer yapılarda rastlanmamaktadır. Özellikle karanfil motiflerinin taç yapraklarında kullanılan kırmızı rengin canlılığı çok etkileyicidir. Ayrıca üst kat çinilerinde stilize çiçeklerden oluşan tasarımların ağırlıklı olması ve bu kompozisyonlar içerisinde çeşit çeşit karanfillerin bulunuyor olması camiye gezen kişide bir çiçek bahçesinde dolaşıyormuş duygusunu yaratır. Sultan Ahmet Camisi, incelenen yapılar içerisinde kaliteli ve bol çeşitli karanfillerin bulunduğu kıymetli yapılardan birini temsil etmesi açısından ayrıca önemlidir.

2.26. Destarî Mustafa Paşa Türbesi (1611)

Katalog No: 26

Resim, Çizim No: 311–314, 203

İnşaa Tarihi: 1611

Yeri: Eminönü/İstanbul

Banisi: Destarî Mustafa Paşa

Mimarı:

İstanbul Eminönü ilçesi, Şehzadebaşı'nda, Şehzadebaşı Camisi'nin avlusunda bulunan bu türbe 1611 yılında Destarî Mustafa Paşa'nın sağlığında kendisi tarafından yaptırılmıştır. Yapı kesme taştan, dikdörtgen planlı olarak inşa edilmiştir. İçte sivri kemerle iki birime bölünen türbe, ortada pandomentlerle geçişi sağlanan, dışta sekizgen kasnaklı kubbe, yanlarda ise birer aynalı tonozla örtülüdür. Türbenin kısa kenarı önünde, avlu duvarının üzerindeki kapının hemen solunda, iki yanda zemini yükseltilmiş, biri paye, üçü baklavalı başlıklı mermer sütun ile taşınan sivri kemerli sakıf yer almaktadır.

Resim 311: Destarî Mustafa Paşa Türbesi iç genel görünüşü

Caddeye bakan yönde, solda dikdörtgen açıklıklı bir pencereye sahip olan sakıf, bir sütunla, köşede duvara gömülü, konsollarla oturan sivri kemerlerle yapıya bağlanmıştır. Türbede cephe ortasında basık kemerli bir kapı yer alır. Kapı kemeri üzerinde sülüs hat ile üç satır halinde altı beyitlik kitabe vardır. Ayrıca caddeye bakan cephede sakıfa açılan pencerelerin alınlığında beş satır halinde sülüs hat ile yazılı on beyitlik bir kitabede bulunur. Türbenin içerisinde kapının iki yanında birer tane dolap nişi, karşı duvarda ise bir dolap nişi ile dikdörtgen açıklıklı bir pencere yer alır. Yapının caddeye ve Şehzadebaşı Camii'nin avlusuna bakan uzun kenarlarında çift sıra pencere düzeni mevcuttur. Alt pencereler dikdörtgen açıklıklı, içten ve dıştan mermer söveli, üst sıra pencereler ise sivri kemerlidir. Son olarak türbede Destarî Mustafa Paşa ve hanımına ait olan iki ahşap sandukadan başka, iki kız ve bir oğluna ait olan üç mermer lahit bulunmaktadır¹⁵⁷.

Çini Programı: Destarî Mustafa Paşa türbesinde çiniler, giriş kapısının bulunduğu duvarlar hariç geriye kalan üç duvarı ve pencerelerin çevresini kaplamaktadır. Bu çiniler XVII. yüzyıl devrinin sıraltı teknikli kaliteli örneklerinden çok uzak olup, artık bozulmaya yüz tutmuştur.

Alışılan zeminin duru beyazlığı bu türbe çinilerinde yerini büyük küflü lekelerin bulunduğu, çatlaklı, kirli beyaza bırakmıştır. Kullanılan renklerde ciddi akmalar gözlenmiştir. Öyle ki renklerin bu kötü görüntüsü motiflerin tüm güzelliklerini bozmuş, netliklerinin algılanması güçleştirmiştir. Saptanan bozulmalar motiflerin çizimlerinde de bulunmaktadır. Kullanılan motifler kabalaşmış, orantılı bir çizim kullanılmamıştır. Özellikle karoların birleşim yerlerinde bulunan motifler birbirleri ile örtüşmediklerinden çok çirkin bir görüntü sergilemektedir.

Türbenin kompozisyonlarda hatayi, penç, yapraklar, natüralist üsluplu çiçeklerden karanfil, lale, bulut, rumi motifleri kullanılmıştır. Yapıda iri hatayilerden ve sivri dişli yapraklardan oluşan pano türbe içerisinde muhtelif yerlerde bulunmaktadır. Turkuaz, yeşil ve kırmızı rengin kullanıldığı panoda köşe dolgusu bulut motifi ile bezelidir. Kimi yerlerde bütün olarak yer alan bu pano kimi yerlerde de yarım bulunmakta duvarın sıvalarının tüm çirkinliği görüntüye hâkim olmaktadır. Hatayi, lale, karanfil ve

---

¹⁵⁷ ÇOBANOĞLU, Ahmet Vefa (1995), "Mustafa Paşa Türbesi", *İstanbul Ansiklopedisi*, Cilt:5, Tarih Vakfı Yayınları, s.565

şemseden oluşan ulama çinilerde türbede oldukça fazla yer kaplamaktadır. Bu kompozisyon içerisinde hantallık ve kabalık hemen göze çarpar. İnce zarif kıvrımlı dallar bu kompozisyonda yerini kalın, özensiz dönüşlere bırakmıştır. Tasarımda hatayiler de kullanılan çok açık kobalt mavisi, karanfil ve lalelerde görülen kahverengiye yaklaşmış cansız kırmızı renk, kirli beyaz zeminde görülen çatlaklar, renklerin birbiri içerisinde akarak karışması, bizlere bu türbenin çinilerinin XVII. yüzyıl çiniciliğinin görkemli güzelliklerinin artık bittiğine dair güzel bir kanıt niteliğindedir. Türbenin çinileri bugün oldukça harap durumdadır. Yer yer alt sıralardan dökülmüş olan çiniler çivilerle tutturulmuştur. Çinilerin dökülen yerleri de sıvanmıştır.

Destarî Mustafa Paşa Türbesi'nde çininin dışında süsleme ögesi olarak mermere de yer verilmiştir. Türbe içerisinde bulunan bu mermer lahitler rumi, karanfil, rozet motifleriyle süslenerek tüm dikkatleri üzerine toplar. Lahitlerin üzerinde yer alan karanfil motifi, çinilerinde görülen motiften daha zarif bir görünüm sergiler.

Resim 312: Lahitler üzerinde yer alan karanfil motifi

Karanfil motifinin yer aldığı çiniler: Destarî Mustafa Paşa türbesinde tek çeşit karanfil motifi tespit edilmiştir. Motif, türbenin sağ duvarında hatayi, lale, yaprak, şemse ve karanfil motiflerinden oluşturulmuş ulama kompozisyon şemasına sahip çini pano içerisinde yer alır. Panoda hâkim renkler açık kobalt mavisi, kirli kırmızı ve turkuazdır. Çoğalarak devam eden bu ulama çiniler türbenin çini süslemelerine hâkim durumdadır.

Panoda birçok kez tekrar edilen karanfil motifi iki çanaklı olup, sivri dişlidir. İlk çanak açık kobalt mavisi, ikinci çanak ise turkuaz renklidir. Çanaklardan hemen sonra üç

dilimden ve sivri dişten oluşan taç yapraklar yer alır. Ta yapraklarda kendi içinde katmerli bir görüntüye sahiptir.

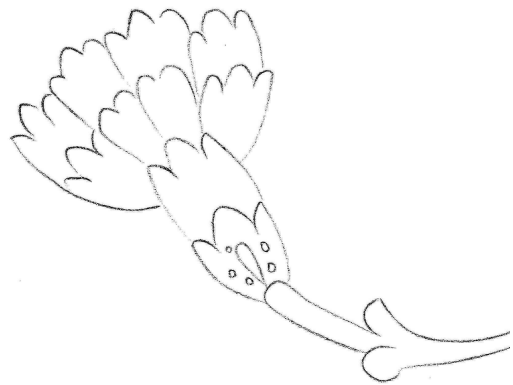
Resim 313: Destarî Mustafa Paşa Türbesi i mekân panosu

anakların daralan kısımları belli bir genişliğe kadar kenarları beyaz kalacak şekilde kırmızı ile renklendirilmiştir. Ta yaprakların geriye kalan yüzeyleri açık kobalt mavisi ile boyanmıştır. İlk anak ve ta yaprakların açık kobalt mavisi boyalı kısımlarında motifi güzelleştirmek için koyu kobalt mavisi ile taramalar yapılmıştır. Motif, kalın bir görünüşe sahip bir sapa bağlanmıştır. (Resim-314, izim-203)

Resim 314: İ mekân panosunda yer alan karanfil motifi

Çizim 203: İ mekân panosunda yer alan karanfil motifi

Karşılaştırma: şehzadebaşı Camisi'nin avlusunda bulunan Destarî Mustafa Paşa Türbesi'nde inili yüzeyler giriş kapısının bulunduğu duvarlar hariç geriye kalan üç

duvarı ve pencerelerin çevresini kaplamaktadır. Bu çiniler XVII. yüzyıl devrinin sıraltı teknikli kaliteli örneklerinden çok uzak olup, artık bozulmaya yüz tutmuştur.

Türbe içerisinde karanfil motifi, türbenin sağ duvarında hatayi, lale, yaprak, şemse ve karanfil motiflerinden oluşturulmuş ulama kompozisyon şemasına sahip çini pano içerisinde yer alır. Karanfil motifine turkuaz, kobalt mavisi ve kırmızı renkler hâkim olup, kaba bir görünüme sahiptir. Ayrıca karanfilin kobalt mavisi ile renklendirilmiş olan taç yapraklarının içlerinin koyu kobalt mavisi ile taramalarla süslenmesi XVII. yüzyıl çiniciliğinin özelliklerinden birini yansıtmaları açısından önemlidir. Yapıdaki bu karanfilin bir başka örneğine incelenen diğer yapılarda rastlanmamaktadır.

2.27. Sultan I. Ahmed Türbesi (1617)

Katalog No: 27

Resim, Çizim No: 315–318, 204–205

İnşaa Tarihi: 1617–1618

Yeri: İstanbul - Eminönü

Banisi:

Mimarı: Sedefkâr Mehmet Ağa

Sultanahmet meydanında bulunan türbe, Sultan I Ahmet'in ölümünden sonra Sultan I.Mustafa döneminde 1617–1618 yılları arasında inşasına başlanmış, Sultan II. Osman döneminde 1619 yılında tamamlanmıştır. Türbenin mimarı Sedefkâr Mehmet Ağadır¹⁵⁸.

Resim 315: I. Ahmet Türbesi iç genel görünüşü

Yapı, önünde revakın yer aldığı kübik bir gövdenin kubbeye oturmasından ibarettir. Türbe, revak ve mermer kaplamasıyla diğer bazı sultan türbelerine benzemekle beraber

¹⁵⁸ ÖNKAL Hakkı (1999), *Selçuklu-Osmanlı Sultanları ve Türbeleri*, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, s.58

batı yönündeki çıkıntısıyla diğer türbelerden ayrılır. Türbenin iç mekânı batı kenarında dışa doğru çıkıntı yapan kare planlı bir yapıya sahiptir¹⁵⁹. Türbenin kare bölümü, duvarların üzerinde kurulmuş sekiz sivri kemer üzerine oturan yüksek ve büyük bir kubbeyle örtülüdür. Kemerler duvar satırlarından dışa taşmaktadır.

Türbenin revakı üç kemer gözlüdür. Revak önde dört müstakil, dipte iki yarım sütunun taşıdığı sivri kemerlere oturan iki kubbe ve bir tonozla örtülüdür. Revakın iki yan bölümü pandantifli kubbelerle, orta bölümü ise aynalı tonozla kaplanmıştır. Revakın dip duvarının sonunda yer alan portalı, istiridyeye kabuğu şeklinde dilimlenmiş bir kavsara ile sonlanır. Türbe değişik ebatlarda olan elli iki pencere ile aydınlanır. Türbenin batı kenarının ortasında yer alan büyük, yüksek ve sivri kemerli açıklık dışa çıkıntı yapan bölümü ana mekâna bağlar. Üç yönde pencerelerle düzenlenmiş olan bu bölüm düz bir tavanla örtülmüştür. Bu bölümün iki yan duvarlarına yedi sıra mukarnasla son bulan yedi satırlı birer niş açılmıştır. Türbe süslemeleri ile de dikkat çekicidir. Yapıda çini süslemelerin yanı sıra ahşap, kalem işi, malakari bezemelere de yer verilmiştir. Üstteki pencerelerin ara satırları ve kemerler, pandantifler ve kubbe zengin bir kalemişi tezyinatına sahiptir. Pandantifler ve kubbe sarının, alt kısımda mavinin hâkim olduğu süslemelerde kullanılan motifler arasında karanfiller, narçiçekleri, laleler ve rumiler dikkat çekicidir¹⁶⁰ Pandantiflerin ortasına yerleştirilmiş yuvarlak madalyonlara Esmâ-ül Hüsna yazılmıştır. Türbenin giriş kapısı üzerinde zengin sedef ve fildişi kakmalara da yer verilmiştir¹⁶¹. Yapının her cephesi mermer kaplamadır. Zemini kare tuğlalarla döşeli türbede otuz altı sanduka mevcuttur.

Çini Programı: Eserde iç mekânda dolap ve pencere aralarında kalan satırlar alt pencerelerin üst hizasına kadar yazı kuşağı da dâhil olmak üzere XVII. yüzyılın sıralı teknikli kaliteli çiniler ile bezelidir. Bu satırları kaplayan panolar, beyaz zemin üzerine turkuaz, yeşil, kobalt mavisi, kırmızı ile renklendirilmiş hatayi, penç, hançer yapraklar, karanfil, sümbül ve lale, rumi, narçiçeği motifleri ile süslenmiştir. Türbenin giriş kapısının her iki yan duvarlarında yer alan panolar eşittir. Bu panoların içerisinde duru beyaz zemin üzerinde lacivert, mavi, yeşil, kırmızı, turkuaz renklerle lale, sümbül, çiçek

¹⁵⁹ ÖNKAL, Hakkı (1992), *Osmanlı Hanedan Türbeleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, s. 178–179

¹⁶⁰ ASLANAPA, Oktay (1993), *Türk Sanatı*, Remzi Kitap Evi, İstanbul, s.288

¹⁶¹ AHUNBAY, Zeynep (1993), "Sultan Ahmet Külliyesi", *İstanbul Ansiklopedisi*, Tarih Vakfı Yayınları, C.7, s.58

demetleri ve yapraklardan oluşturulmuş simetrik kompozisyon görülür¹⁶². Alt pencerelerle ikinci sıra pencereler arasındaki satır, lacivert zeminli beyaz celi harflerden oluşmuş geniş bir çini yazı kuşağı ile kaplıdır. Bu yazı kuşağı, batıdaki çıkıntı bölümü de dâhil olmak üzere bütün mekânı dolandır. Yazı kuşağının harf dolguları kırmızı ve yeşildir. Türbenin pencere içleri de çini kaplamadır. Bu çiniler karışık düzende yerleştirilmiş artık çinilerdir. I. Ahmet Türbesi'nin çinileri günümüze kadar döneminin özelliklerini koruyarak gelebilmiştir. Tüm çinilerde kullanılan motifler oldukça iri resmedilmiştir. Çinilerin beyaz zeminlerinde küçük lekeler ve sır çatlakları tespit edilmiştir. Bunların dışında bugün türbenin çinileri gayet iyi bir görünüme sahiptir.

Karanfil motifinin yer aldığı çiniler: Türbede sağ ve sol duvarlarda, eş olarak yer alan panolar içerisinde karanfil motifleri bulunmaktadır. Bu panolarda tasarım vazodan çıkış yapan, hatayiler ve karanfillerle oluşturulmuştur. Simetrik bir kompozisyona sahip panolarda hâkim renkler turkuaz, yeşil, kırmızı ve açık kobalt mavisidir. Panolar içleri rumi motifleri ile bezeli köşebentlerle sonlandırılmıştır. Panoların etrafı zemini koyu kobalt mavisi ile boyanmış, tasarımı lale ve hatayilerden oluşturulmuş bir bordürle çevrenmektedir. (Resim-317, Çizim-204)

Resim 316: Sultan I. Ahmed Türbesi, iç mekân panosu

¹⁶² ÖNEY, Gönül (1976), *Türk Çini Sanatı*, Yapı Kredi Bankası Yayınları, s.104

Resim 317: İç mekân panosunda yer alan karanfil motifleri
Çizim 204: İç mekân panosunda yer alan karanfil motifleri

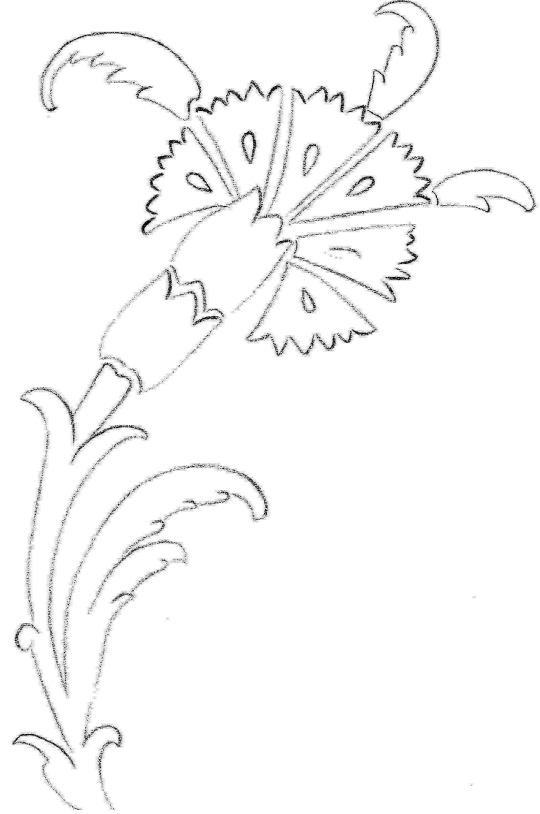

Bir önceki paragrafta anlatılan pano içerisinde iki farklı çeşit karanfil motifi yer almaktadır. Bu karanfiller panolar içerisinde tekrarlanarak kullanılmıştır. Bu karanfil motiflerinden biri oldukça ilginç bir çanaktan oluşur. Çanak uzun, hafif ince, kendi içinde üç kavisten oluşan, balık pulu görünümlü bir yapıya sahiptir. Balık pulu şeklini andıran düzenleme aralarında hava payı bırakılarak oluşturulmuştur. Çanağın hemen üzerinde yelpaze gibi iyice açılmış sekiz dilimden ve kendi içinde sivri dişlerden oluşan taç yapraklar yer alır. Taç yapraklar kırmızı ile renklendirilmiştir. Her taç yaprağın ortasında beyaz bırakılan birer damla şeklide unutulmamıştır. Motifin çanağı yeşil, sapı ise kobalt mavisi renkleri ile süslenmiştir. Ayrıca kobalt mavisi sapın üzerinde yine aynı renkli iri, dilimli yaprağı da bulunmaktadır.

Aynı pano içerisinde vazodan çıkış yapan, kıvrılarak başını aşağıya doğru sarkıtan başka bir karanfil motifi daha görülmektedir. Bu motifte iki çanaklı, kendi içinde sivri dişlere sahiptir. Çanakların hemen üzerinde altı dilimli taç yapraklar yer alır. Taç yapraklar kırmızı ile renklendirilmiştir. Her taç yaprağın ortasına birer küçük damlalar, kobalt mavisi renk ile boyanarak yerleştirilmiştir. Taç yaprakların üzerinde üç yönde kıvrılan minik yapraklardan ikisi yeşil, biri açık kobalt mavisi ile boyanarak motifi

süslemiştir. Motifte ikinci çanak yeşil, birinci çanak ve sap kısmı kobalt mavisi ile renklendirilmiştir. (Resim-318, Çizim-205)

Resim 318: İç mekân panosunda yer alan karanfil motifi
Çizim 205: İç mekân panosunda yer alan karanfil motifi

Karşılaştırma: Sedefkâr Mehmet Ağa'nın inşa ettiği yapılardan biri olan Sultan Ahmet Türbesi'nde dolap ve pencere aralarında kalan satırlar alt pencerelerin üst hizasına kadar yazı kuşağı da dâhil olmak üzere XVII. yüzyılın sıratlı teknikli kaliteli çiniler ile bezelidir. Bu çiniler XVI. yüzyıl çiniciliğinin kalitesini göstermemekle birlikte renkler canlı, kullanılan sır parlaktır.

Türbe içerisinde bulunan karanfil motifleri sağ ve sol duvarda yer alan vazodan çıkış yapan bir tasarım içerisinde yer almaktadır. Bu karanfil motifleri XVII. yüzyıl Çini Sanatının renk ve motif özelliklerini çok iyi yansıtmaktadır. Türbe içerisindeki karanfillere turkuaz, kobalt mavisi ve kırmızı renkler hâkim olup, bazı karanfiller çok başarılı bir şekilde üsluplaştırılmıştır. Öyle ki üsluplaşmış bu karanfillere incelenen diğer yapılarda rastlanmamaktadır. Üsluplaşmış karanfil motiflerinin irice resmedilmiş olması çok dikkat çekicidir. Yapının üsluplaşmış karanfillerini andıran karanfiller Sultan Ahmed Camisi ve Şehzadeler Dairesi içerisinde de görülmektedir.

2.28. Revan Köşkü (1635)

Katalog No: 28

Resim, Çizim No: 319–326, 206–210

İnşaat Tarihi: 1635

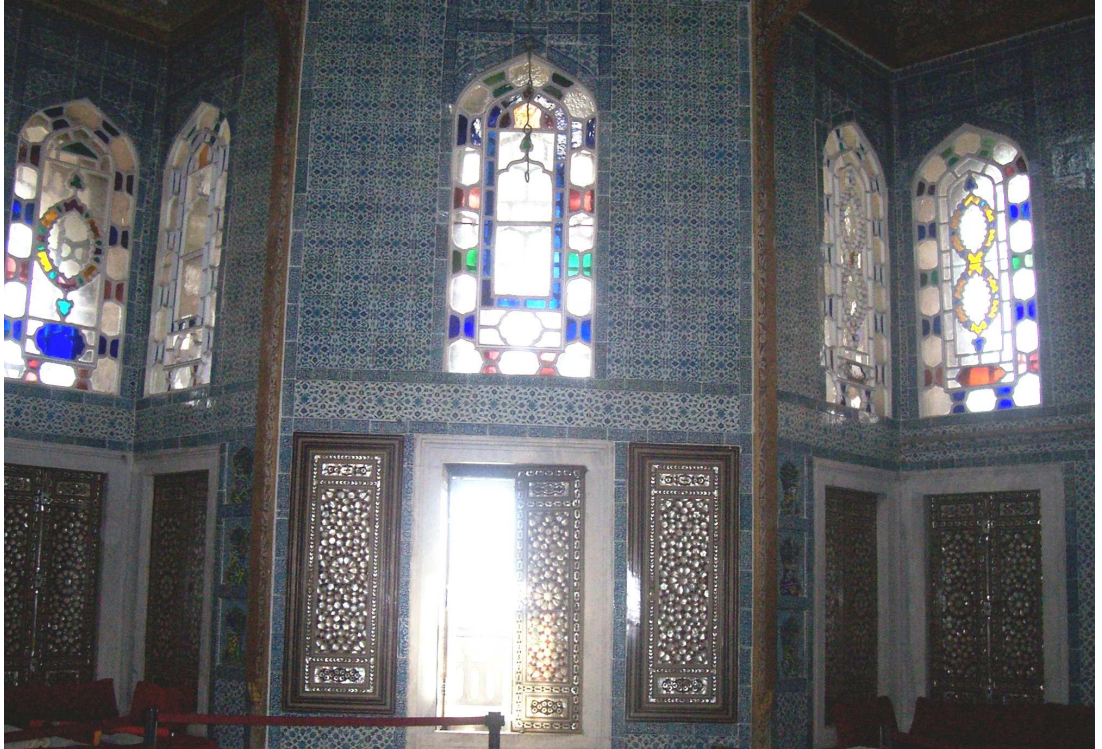
Yeri: İstanbul - Topkapı Sarayı

Banisi: IV. Murat

Mimarı: Koca Kasım

Topkapı Sarayı Hırka-i Saat dairesinin önünde ve fiskiyesi havuzunun yanında bulunan Revan Köşkü 1635 (h.1045) senesinde Erivan kalesinin alınmasından sonra IV. Sultan Murat tarafından Mimar Koca Kasım'a yaptırılmıştır. Revan Odası, Sarık, Destar Odası adlarıyla bilindiği gibi Çifte Köşkler diye de anılır. Haliç manzaralı köşk, Hırka-i Saadet dairesinin karşısındadır¹⁶³.

Resim 319: Revan Köşkü iç genel görünüşü

¹⁶³ SAKAOĞLU, Necdet (2005), *Tarihi Mekânları Kitabeleri ve Anıları ile Saray-ı Hümayun Topkapı Sarayı*, Deniz Bank Yayınları, s.255

Eski Türk evlerindeki köşk geleneğinin saray mimarisine uyarlanmış bir örneği kabul edilen Revan Köşkü, sekiz köşeli, üstü kubbe ile örtülü, üç eyvanlıdır¹⁶⁴. Merkezi mekânda kubbe sekizgen kaideye geçiş elemanı olmadan doğrudan oturmaktadır. Dış cephelerde kubbe etekleri eyvanların üzerinde geniş bir saçak olarak devam etmektedir. Eyvanlar cephe çıkıntıları şeklindedir. Dördüncü çıkıntının yerine klasik üslupta tombak yaşmaklı oda ocağı yapılmıştır. Eyvanlar, altta dikdörtgen biçimli ve kepenkli, üst seviyede kemerli ve revzenli pencerelerden ışık almaktadır¹⁶⁵.

Eyvanların dış cephe çıkıntıları nedeni ile köşk çevresinin revak ve saçakları fasılalıdır. Havuz başı ve Hırka-i Saadet tarafındaki revaklar, Sofa-i Hümayun revakları ile bütünleştirilmiştir¹⁶⁶. Köşkün Lale Bahçesi'ne bakan çok muhteşem bir balkonu vardır. Dört burmalı ahşap sütun üzerine gene ahşap çatılı olan bu balkonu köşkün en güzel kısımlarından biridir. Küçük, çok sevimli olan bu köşkün bir de Haliç'e bakan üçgen biçimli minik bir balkonu daha vardır.

Revan köşkünün aydınlatan pencereler alt, üst ve kubbede olmak üzere otuz dört tanedir. Alttaki pencereler demir parmaklı, içten ise ahşap üzerine sedef bağa kakmalı olup geometrik motiflerle bezelidir¹⁶⁷. Bu pencerelerin iç duvarları çinilerle kaplıdır. Ayrıca, köşkün iç ve dış yüzeyi de XVII. Yüzyılın görkemli mavi-beyaz çinileri ile bezelidir. Köşkte Çini Sanat'ının güzel örneklerinin yanı sıra kubbe ve eyvan uzun bir bakımsızlık dönemi geçiren köşkün yirminci yüzyıla çeşitli restorasyonlar geçirerek ulaştığı bilinmektedir.

Çini Programı: Yükseltmiş mermer kaide üzerinde inşa edilen köşkün cepheleri, iç ve dış mekânda açıklıkların dışında kalan yerler hariç kubbe altına kadar tümüyle çini ile kaplanmıştır. XVII. yüzyıl sıraltı tekniği ile yapılmış olan bu çiniler döneminin tüm özelliklerini yansıtan başarılı kompozisyonlarla doludur. Kompozisyonlar, grubu motifleri; yarı sivilize edilmiş çiçekler (lale, karanfil), rumiler, yazı, şemse formu ve

---

¹⁶⁴ ELDEM, Sedat H. (1969–73), *Köşkler ve Kasırlar*, Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Yüksek Mimarlık Bölümü Rölöve Kürsüsü, İstanbul, s.257

¹⁶⁵ NADİDE Seçkin,(1998), *Topkapı Sarayı'nın Biçimlenmesine Egemen Olan Tasarım Gelenekleri Üzerine Bir Araştırma*, (1453–1755), Ankara, s.139

¹⁶⁶ ELDEM, Sedat H. (1969–73), *a.g.e.*, s.257

¹⁶⁷ KOÇU, Reşad Ekrem (1960), *Topkapı Sarayı*, İstanbul Ansiklopedisi Kütüphanesi Yayınları, İstanbul, s.107

bulut motifleri kullanılarak oluşturulmuştur¹⁶⁸. Kompozisyonlara hâkim renkler turkuaz, kobalt mavisi ve beyazdır.

Revan Köşkünün ilgi çekici bir başka yönü ise duvarlarını süsleyen nişlerdir. Bu nişler önde mihrap formunda kesilmiş, yüzeyi rumi motifli, mavi-beyaz çinilerle bezenmiştir. Nişlerin içleri ise ulama ve serbest kompozisyon özelliği göstermekte olup, renkli sır tekniği ile yapılmıştır. Ayrıca bazı nişlerin içlerinde yer alana parçalar depo çinisi dir. Çünkü parçalar ayrı ayrı tasarımlara ait olduğu bariz şekilde görülmektedir. Karolardaki desenler birbirini tamamlamamaktadır.

Renkli sır tekniğinin sarayda bulunan en güzel örnekleri ise 1526–1528 tarihleri arasında yenilenen Topkapı Sarayındaki Sünnet Odası'nın cephesi ile Arz Odası cephesi çinileri ve Bağdat, Revan Köşkleri'nde nişlerin içindeki çinilerdir. Bütün bu çinilerin İstanbul'da Usta Ali'nin yönettiği saray atölyelerinde yapıldığı tahmin edilir¹⁶⁹.

Revan Köşkündeki bu çinilerin XVI. Yüzyılda İstanbul'da yapılmış olması mümkündür. Fakat bu bir varsayımdır, bunun doğrulanması, laboratuvar ortamında yapılacak incelemelerle kesinlik kazanacaktır.

Karanfil motifinin yer aldığı çiniler: Revan Köşkünde karanfil motifleri, dış cephede yer alan balkonun yüzeylerinde görülmektedir. Karanfil motif, bordürlerde ve Süpürgelik kompozisyonu içerisinde bulunmaktadır. Köşte birbirinden farklı üç karanfil motifi görülmektedir. Karanfiller kullanıldıkları kompozisyon içerisinde defalarca tekrarlanmaktadır.

Karanfil motifinin görüldüğü Süpürgelik kompozisyonlu tasarım servi ağacı yardımı ile sağ sol yöne doğru ½ simetrik ulama kompozisyon özelliği gösterir. Simetri eksenini servi ağacının ortasından geçer. Tasarım, ortada ayaklı bir vazodan, sapların bir kısmının serbest bir kısmının da gerdanlık motifiyle bağlandığı yarı stilize çiçeklerden oluşan karanfil demeti ve lale motifi ile oluşturulmuştur. Ayrıca kompozisyonun alt kısımlarında serbest menekşe motifleri de görülmektedir. Tasarıma hâkim renkler turkuaz ve açık kobalt mavisidir.

---

¹⁶⁸ BAKIR, Sitare Turan, *İznik Çinileri ve Gülbenkyan Koleksiyonu*, s.188–189

¹⁶⁹ TEZCAN, Hülya (1978), *Köşkler*, Yapı Kredi Bankası Yayınları, İstanbul, s.91

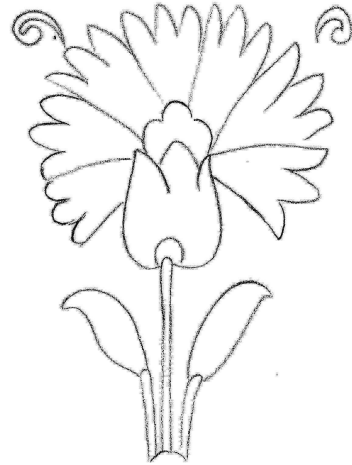

Tasarım içerisinde yer alan karanfil motifi, tek çanaklı, turkuaz renkli ve kendi içinde sivri dişlidir. Çanağın hemen üzerinde yer alan tohumluk kısmı küçük yarım daire şeklindedir. Bu karanfil motifinde tohum kısmının çanak ve taç yapraklar arasında sıkışmış gibi çok küçük bir alanı kapladığı görülür. Taç yapraklar ise genellikle altı dilimli ve sivri dişlidir. Fakat beş ve yedi dilimli örnekleri de tasarım içerisinde mevcuttur. Taç yapraklar açık kobalt mavisi ile renklendirilmiştir. Taç yaprakların üzerinde motifi süsleyen, sola doğru kıvrımlı açık kobalt mavisi ile boyalı küçük bir bulunur. Motif, ince açık kobalt mavisi ile renklendirilmiş bir sap ile bağlanmıştır. Bu sap üzerinde karanfil çiçeğinin küçük zarif yaprakları bulunmaktadır. (Resim-321-323, Çizim-206-208)

Resim 320: Revan Köşkü balkon süpürgelikleri

Resim 321: Revan köşkü balkon süpürgeliği içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 206: Revan köşkü balkon süpürgeliği içerisinde yer alan karanfil motifi

Resim 322: Revan köşkü balkon süpürgeliği içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 207: Revan köşkü balkon süpürgeliği içerisinde yer alan karanfil motifi

Resim 323: Revan köşkü balkon süpürgeliği içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 208: Revan köşkü balkon süpürgeliği içerisinde yer alan karanfil motifi

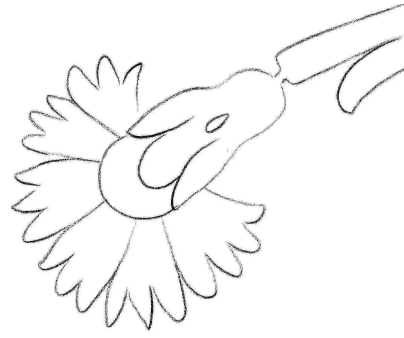

Aynı tasarım içerisinde yer alan bir başka karanfil motifi ise bazı iç mekân panolarını çevreleyen bordür içerisinde yer almaktadır. Bordürün tasarımı yarı sivilize edilmiş çiçeklerden, karanfil, kır çiçeği ile hatayi gurubu motiflerinden olan gonca güllerden oluşmakta, dallar aşağı ve yukarı yöne kıvrılarak asimetrik bir kompozisyon özelliği göstermektedir. Motifler üç iplik dal üzerine yerleşmiştir. Bordürde hâkim renkler beyaz, turkuaz ve açık kobalt mavisidir. Bordürün tasarımında yer alan karanfil motifi, tek çanaklı ve sivri dişlidir. Çanak zemin renginin koyu kobalt mavisi olması sebebi ile beyaz bırakılmıştır. Çanaktan hemen sonra yarım daire şeklinde turkuaz ile renklendirilmiş tohumluk kısmı yer alır. Tohum kısmı ise altı dilimli taç yapraklara bağlanmıştır. Taç yapraklar kendi içinde sivri dişli ve beyaz renklidir. Motif beyaz bırakılmış kalınca bir sap ile bağlanmıştır. (Resim-325, Çizim-209)

Resim 324: Revan Köşkü iç mekân bordürü

Resim 325: Revan Köşkü iç mekân bordürü içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 209: Revan Köşkü iç mekân bordürü içerisinde yer alan karanfil motifi

Bir diğer karanfil motif, Revan Köşkünün balkon yüzeylerini kaplayan panoların çevrelerini süsleyen bordür içerisinde yer alır. Bordürün tasarımı yarı stilize çiçeklerden oluşmakta olup, motifler aşağı ve yukarı yöne doğru kıvrımlar yaparak asimetrik bir kompozisyon özelliği göstermektedir. Motifler üç iplik dal üzerine yerleştirilmiştir.

Revan Köşkü iç mekân bordürü

Bordür içerisinde yer alan karanfil motifi, tek çanaklıdır. Motifin çanağı boğumlu bir yapıya sahip olup, içerisine siyah kontur ile üç çentik atılmıştır. Çanağın hemen üzerinde üç bombeden oluşan tohum bölümü yer alır. Turkuaz ile renklendirilmiş olan

tohum kısmının içersinde kalp şeklinde, beyaz bırakılmış küçük bir parça da bulunur. Tohum kısmını sekiz dilimli ve sivri dişli taç yapraklar takip eder. Taç yaprakların her birinde kobalt mavisi ile yapılmış birer nokta bulunmaktadır. Motifte taç yapraklar, sap ve çanak kısmı bordürün koyu kobalt mavisi zemin renginden dolayı beyaz bırakılmıştır. (Resim-326, Çizim-210)

Resim 326: Revan Köşkü balkon bordüründe yer alan karanfil motifi
Çizim 210: Revan Köşkü balkon bordüründe yer alan karanfil motifi

Karşılaştırma: Topkapı Sarayı'nda Fıskiyesi havuzunun yanında bulunan Revan Köşkü'nün cepheleri, iç ve dış mekânda pencerelerin dışında kalan yerleri hariç kubbe altına kadar tümüyle çini ile kaplanmıştır. XVII. yüzyıl sıraltı tekniği ile yapılmış olan bu çiniler döneminin tüm özelliklerini yansıtan başarılı kompozisyonlarla bezenmiştir.

Revan Köşkü'nde karanfil motifleri, dış cephede yer alan balkonun yüzeylerinde görülmektedir. Karanfil motif, bordürlerde ve süpürgelik kompozisyonu içerisinde bulunmaktadır. Bu karanfil motifleri XVII. yüzyıl çini sanatının renk ve motif özelliklerini çok iyi yansıtmaktadır. Köşk içerisindeki karanfillere turkuaz, kobalt mavisi, beyaz renkler hâkimdir. Ayrıca yapının süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfili, içinde yer aldığı tasarımı ile birlikte Yeni Cami, Topkapı Sarayındaki Gözdeler Taşlığı, Hırka-i Sadet Dairesi, Valide Sultan Dairesi, IV. Mehmet Kasrı, Şehzade Dairesi ve Hatice Turhan Valide Sultan Türbesinde bulunan süpürgelikler ile birebir aynıdır.

2.29. Sünnet Odası (1640)

Katalog No: 29

Resim, Çizim No: 327–335, 211–216

İnşaa Tarihi: 1640

Yeri: Topkapı Sarayı

Banisi: Sultan İbrahim

Mimarı:

Topkapı Sarayında Hırka-i Saadet dairesi önünde bulunan Sünnet Odası tek bir oda ve onun arkasındaki müştemilattan ibarettir. Köşke, Sünnet Odası adı daha sonra verilmiştir. III. Ahmed'in (1703–1730) şehzadelerinin sünneti sırasında bu oda kullanılmış ve bu nedenle de köşkün adı Sünnet Odası olarak kalmıştır¹⁷⁰.

Resim 327: Sünnet Odası genel görünüşü

¹⁷⁰ ELDEM, Sedat H. (1969–73), *Köşkler ve Kasırlar*, Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Yüksek Mimarlık Bölümü Rölöve Kürsüsü, İstanbul, s. 319

Kaynaklar köşkün daha eski bir yapı olduğunu belirtmektedir. XVI. yüzyıl başlarına ait olduğu bilinen ilk yapıda Sunnet Odası beş ve yedi metre ebadında ufak bir odadır. Havuza bakan cephesi bir ocak ve iki yanındaki pencereden ibarettir.

İkinci yapı devri ise daha sonra bir çıkmanın ilave edildiği devirdir. Cumba Haliç tarafında ve köşk cephesinin ortasında inşa edilmiştir. Çıkmanın oturması için incirlik bahçesi zemini üzerine iki mermer sütun dikilmiş ve bunlar mermer bir kemer ile birbirine bağlanmıştır.

Üçüncü ve son inşaat Sultan İbrahim zamanında yapılmıştır. Tadilat, ilaveler ve eski kısımların onarılması ile köşk Sultan İbrahim'e mal edilmiştir. Sultan İbrahim, Revan ve Bağdat köşklarine İtfaiye köşkünü de ilave ettirmiş, cesim havuzunu biraz küçültülerek Sunnet Köşkünün önündeki taşlığı genişletmiş, odanın Eski Haliç cephesini yıktırılmış yeni duvar içine dört pencere açmış, örtü tonozu yeniden inşa ettirmiş, ilave edilen pencere sövelerini zengin çeşmelerle süsleterek Sunnet Odasına bugünkü son şeklini vermiştir¹⁷¹.

Yapı kare planlıdır. Girişin sağında ve solunda XVI. ve XVII. yüzyıllara ait İznik çinileri son derece dikkat çekicidir. Yapının içi de aynı dönemin renkli ve desenli kıymetli İznik çinileri ile kaplıdır. Köşkün tek odalı bölümünü kalem işleri ile süslenmiş aynalı bir tonoz örtmektedir. Odanın çift kat halinde dört penceresi olup, alt pencerelerin iç kısımlarında mermer çeşmeler yer almaktadır. Eser bugün ziyarete açık konumdadır¹⁷².

Çini Programı: Sunnet Odasının iç ve dış cephesi, XVI, XVII yüzyılın çeşitli dönemlerine ait sıraltı, renkli sır teknikli en başarılı İznik çinileri ile bezenmiştir. Bu çinilerin ya saray depolarından çıkarıldıkları ya da başka yerlerden sökülerek getirildikleri belirtilmektedir¹⁷³.

Sunnet Odası dış cephesi çinilerinin XVI. yüzyılın ilk yarısına ait olduğu anlaşılmaktadır. Büyüleyici güzellikte olan bu çini panolar renk yelpazesi ve tasarımları ile adından sıkça söz ettirir. Özellikle yapının cephesinde giriş kapısının iki yanında

¹⁷¹ TEZCAN, Hülya (1978), *Köşkler*, Yapı Kredi Bankası Yayınları, İstanbul, s.3

¹⁷² ŞİMŞİRGİL, Ahmet (2005), *Taşa Yazılan Tarih Topkapı Sarayı*, Tarih Düşünce Kitapları/13, İstanbul, s.143

¹⁷³ TEZCAN, Hülya (1978), *Köşkler*, Yapı Kredi Bankası Yayınları, İstanbul, s.4

karşılıklı simetrik düzende ve uzunlamasına aynı kompozisyonda çalışılmış dört adet çini pano ilk bakışta fark edilir.

Saz üslubunun karakteristik birçok motifini bir arada içeren bu dört pano ince bir fırça çalışması ile meydana getirilmiştir. Tasarımda profilden ikişer ch'ilin, hançer yapraklar, hatayiler, tomurcuklar ve türlü cephelerden ele alınmış ancak başları hep profilden bir yana dönük olarak işlenmiş sülün kuşlarının oluşturduğu kompozisyon görülür. Saz üslubundaki resimlerin genel özelliklerine uygun olarak, kırılan ve kıvrılan yaprak dalların, hatayilerin birbirini delerek geçtikleri boyut kazandırıcı hatların kalın fırça darbeleri ile vurgulandığı ve tüm motiflerin daha çok spiralimsi bir düzende birbirini keserek oluşturulmuş bir alt yapıyı yansıtan dallar üzerine yerleştirildiği izlenir¹⁷⁴. Bu düzenleme, en üste niş şekline bir sınırlama ile son bulur. Niş köşelikleri ise çin bulutları ile bezenmiştir.

Sünnet Odası cephesinin dış kaplama çinileri arasında en solda yer alan beşinci büyük pano ise, tek örnek olarak değişik niteliktedir. Bu panoda rumi desenli çift kulplu, dekoratif bir vazodan çeşitli çiçek, tomurcuk, hatayi, hançer yapraklar ve dallar üzerinde sülün kuşlarının oluşturduğu kompozisyonun pano boyunca uzunlamasına bir alanı doldurduğu görülür. Bahsedilen tüm bu panolarda ayrıntıların işlenişi ve fırça üslubu bizlere Tebriz'den gelme ressam Şah Kulu'nun üslubunu hatırlatır.¹⁷⁵.

Ayrıca giriş kapısının hemen solunda renkli sır tekniği ile yapılmış bir panoda yer almaktadır. Bu pano özellikle yoğun sarı rengi ile çok dikkat çekicidir. Yine giriş kapısının sağında yer alan ikinci pano ise bahar dalı ve natüralist çiçeklerden oluşan tasarımı ile göz doldurur. Konusu geçen tüm bu panoların üzeri ise ulama kompozisyon şeması ile çoğalarak tüm yüzeyi kaplayan altıgen, mavi beyaz çiniler ile bunların arasında kalan üçgen, zemini koyu kobalt mavisi üzeri altın yıldızla süslü çiniler ile kaplıdır.

Yapını iç cephesi en az dış cephesi kadar zengin çini süslemelere sahiptir. İç mekân, üst pencere hizalarına kadar boydan boya sıratlı teknikli çiniler ile kısmen de renkli sır teknikli çiniler ile kaplıdır. İç mekânda ocağın iki tarafındaki pencerelerin üstündeki

---

¹⁷⁴ MAHİR, Banu (1986), *Saray Nakkaşhanesinin Ünlü Ressamı Şah Kulu ve Eserleri*, Topkapı Sarayı Müzesi Yıllık 1, s.127-129

çini panolar XVI. yüzyıla aittir. Ayrıca direkli sofaya bakan cephedeki XVI. ve XVII. yüzyıl çinileri toplama parçalardır. İç cephe genel anlamda ulama kompozisyon şemasına sahip çiniler ile bezelidir. Çinilere hâkim renkler kobalt mavisi, turkuaz ve beyazdır. Sıkça kullanılan motifler ise hatayi, penç ve değişik çeşitte yapraklardır. Ayrıca köşkün zemin kısmında panoların sonlandığı yerde süpürgelik çinilerinin yapıyı çepe çevre dolandığı görülmektedir.

Karanfil motifinin yer aldığı çiniler: Yapıda karanfil motifleri, dış cephede giriş kapısının sağında yer alan bahar ağaçlı panoda, dış cephede giriş kapısının solunda bulunan panoların alt kısımlarında yer alan süpürgelik çinileri ile iç cepheyi dolanan süpürgelik çinileri içerisinde görülmektedir. Süpürgelik içerisinde yer alan karanfil motifleri yapı içerisinde defalarca tekrarlanır iken, dış cephede girişin sağında yer alan panodaki karanfil motifleri yapının başka herhangi bir yerinde tekrarlanmaz.

Bu panonun tasarımı, koyu kobalt mavisi zemin üzerine yerleştirilmiş iki bahar ağacı ile bu ağaçların ortasında yer alan vazodan çıkış yapan simetrik kompozisyonlu karanfil ve lale motifleri kullanılarak oluşturulmuş çiçek demetinden oluşmaktadır.

Resim 328: Sünnet Odası dış cephe panosu

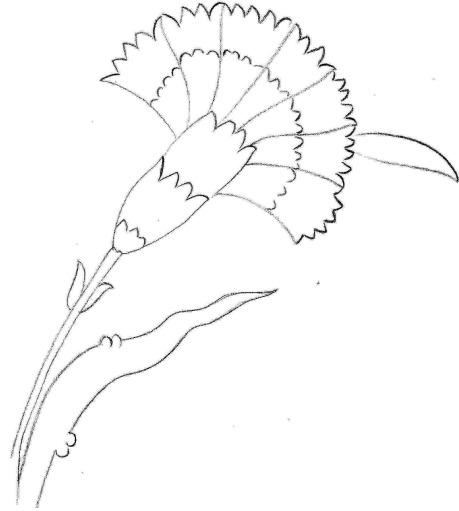
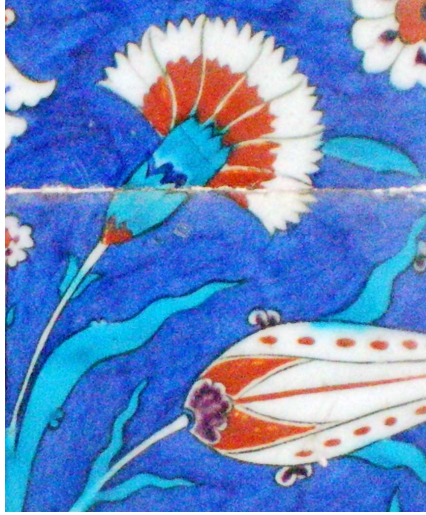

Serbest kompozisyonlu bahar ağaçlarının gövdesi kahverengi, çiçekleri beyazdır. Çiçeklerin ortaları kırmızı ile renklendirilmiştir. Ağaçların ortasında yer alan natüralist üsluplu çiçeklere hâkim renkler kırmızı, beyaz ve turkuazdır. Pano zemini koyu kobalt mavisi ile renklendirilmiş, içi beyaz bırakılmış bulut motifleri ile bezenmiş köşebentlerle sonlandırılmıştır.

Bu pano içerisinde üç çeşit karanfil motifi görülmektedir. Bu karanfillerden biri iki çanaklı olup, uçları sivri dişlidir. Çanakların her ikisi de turkuaz renk ile renklendirilmiştir. İlk çanağın sapa bağlanan kısmında kırmızı küçük bir nokta yer almaktadır. Çanaklardan hemen sonra yedi dilimli ve uçları sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların çanaklara doğru daralan kısımları kırmızı ile boyanmış, geriye kalan kısımları ise beyaz bırakılmıştır. Taç yaprakların üzerinde sağa doğru kıvrımlı, içi turkuaz ile boyalı bir yaprak da bulunur. Motif ince beyaz bırakılmış bir sap ile bağlanmıştır. Bu sap üzerinde karanfilin küçük ve büyük turkuaz renkli yaprakları bulunmaktadır. (Resim-329, Çizim-211)

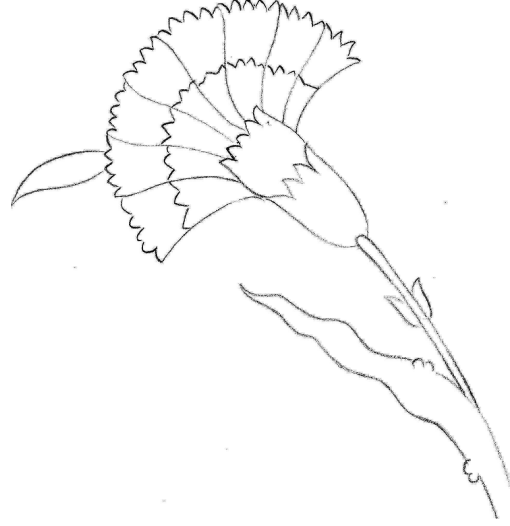
Resim 329: Dış cephe panosu karanfil motifi
Çizim 211: Dış cephe panosu karanfil motifi

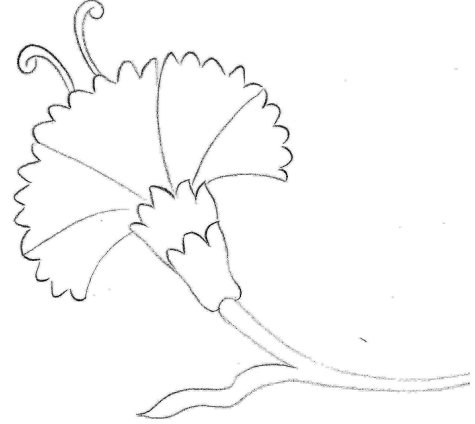
Aynı pano içerisindeki bir başka karanfil motifi de iki çanaklı olup, uçları sivri dişlidir. İlk çanak turkuaz, ikinci çanak ise yeşile yakın turkuaz renk ile boyanmıştır. Çanaklardan hemen sonra yelpaze gibi açılmış sekiz dilimli ve sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların çanağa doğru daralan kısımları kırmızı renk ile boyanmış, geriye kalan kısımları beyaz bırakılmıştır. Bu yaprakların üzerinde sola doğru kıvrılmış, turkuaz ile boyanmış küçük bir yaprak da yer alır. Motif beyaz bırakılmış, ince bir sap

ile bağlanmıştır. Bu sap üzerinde karanfilin küçük ve büyük turkuaz renkli yaprakları bulunmaktadır. (Resim-330-331, Çizim-212-213)

Resim 330: Dış cephe panosu karanfil motifi
Çizim 212: Dış cephe panosu karanfil motifi

Resim 331: Dış cephe panosu karanfil motifi
Çizim 213: Dış cephe panosu karanfil motifi

Bu panoda yer alan son karanfil de iki çanaklı ve sivri dişlidir. Yukarıda anlatılan karanfillerin küçük bir kopyası gibi olan motifte çanaklardan hemen sonra taç yapraklar yer alır. Taç yapraklar beş dilimli ve uçları sivri dişlidir. Bu yaprakların çanağa doğru daralan kısımları kırmızı renk ile boyanış, geriye kalan kısımları beyaz bırakılmıştır. Taç yaprakların üzerinde ince, uzun, sağ ve sola kıvrımlı iki küçük helezon bulunur. Motif beyaz bırakılmış bir sap ile bağlanmıştır. Bu sap üzerinde karanfil motifinin turkuaz renkli “S” şeklinde kıvrımlı bir yaprağı bulunur.

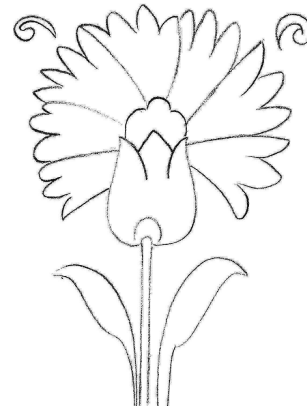
Yapının hem iç hem dış mekânında görülen süpürgelik çinileri içerisinde de karanfil motifi bulunmaktadır. Karanfil motifinin görüldüğü süpürgelik kompozisyonlu tasarım, servi ağacı yardımı ile sağ ve sol yöne doğru $\frac{1}{2}$ simetrik ulama kompozisyon özelliği gösterir. Simetri eksenini servi ağacının ortasından geçer. Tasarım, ortada ayaklı bir vazodan, sapların bir kısmının serbest bir kısmının da gerdanlık motifleriyle bağlandığı yarı stilize çiçeklerden oluşan karanfil demeti ve lale motifi ile oluşturulmuştur. Ayrıca kompozisyonun alt kısımlarında serbest menekşe motifleri de görülmektedir. Tasarıma hâkim renkler turkuaz ve açık kobalt mavisidir.

Resim 332: Sünnet Odası, iç mekân süpürgelik çinileri

Tasarım içerisinde yer alan karanfil motifi, tek çanaklı, turkuaz renkli ve uçları sivri dişlidir. Çanağın hemen üzerinde yer alan tohum kısmı küçük yarım daire şeklindedir. Bu karanfil motifinde tohum kısmının çanak ve taç yapraklar arasında sıkışmış gibi çok küçük bir alanı kapladığı görülür. (Resim-333-335, Çizim-214-216)

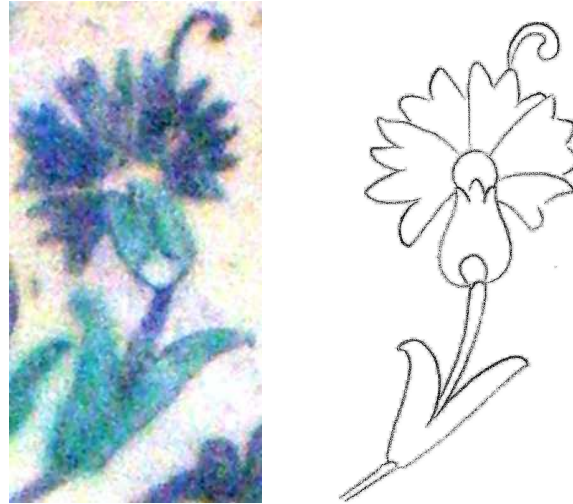
Resim 333: Süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 214: Süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi

Resim 334: Süpürgecik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 215: Süpürgecik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi

Resim 335: Süpürgecik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 216: Süpürgecik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi

Taç yapraklar ise genellikle altı dilimli olup, uçları sivri dişlidir. Fakat tasarım içerisinde aynı özellikleri taşıyan karanfilin beş ve yedi dilimli taç yaprağa sahip olanları da vardır. Taç yapraklar açık kobalt mavisi ile renklendirilmiştir. Taç yaprakların üzerinde motifi süsleyen, sola doğru kıvrımlı açık kobalt mavisi ile boyalı küçük bir helezon bulunur. Motif, ince açık kobalt mavisi ile renklendirilmiş bir sap ile bağlanmıştır. Bu sap üzerinde karanfil çiçeğinin küçük zarif yaprakları bulunmaktadır.

Karşılaştırma: Topkapı Sarayında Revan Köşkü'nün sağında yer alan Sünnet Odası'nın iç ve dış cephesi, XVI, XVII yüzyılın çeşitli dönemlerine ait sıraltı, renkli sır teknikli en başarılı İznik çinileri ile bezenmiştir. Bu çinilerin saray depolarından veya başka yerlerden sökülerek getirildikleri söylenmektedir. Özellikle dış cephede yer alan

büyüleyici kompozisyonlara sahip çiniler XVI. yüzyıl çini sanatının özelliklerini yansıtmaktadır.

Yapıda karanfil motifleri, dış cephede giriş kapısının sağında yer alan bahar ağaçlı panoda, dış cephede giriş kapısının solunda bulunan panoların alt kısımlarında yer alan süpürgelik çinileri ile iç cepheyi dolanan süpürgelik çinileri içerisinde görülmektedir. İç cephede görülen süpürgelik kompozisyonu XVII. yüzyıl çini sanatının tüm özelliklerini yansıtmaktadır.

Yapıda tüm karanfil motiflerine turkuaz, kobalt mavisi, beyaz renkler hâkimdir. Ayrıca odada bazı karanfillerin yelpaze gibi açılmış hali, yine aynı yüzyıl çini sanatının temsilcileri olan Rüstem Paşa Camii, Sokullu Mehmet Paşa Camii, Sultan Ahmet Camii, Selimiye Camii, Bosnalı İbrahim Paşa Türbesi'ni süsleyen bazı karanfillerde de görülmektedir. Aynı zamanda yapının süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfili, içinde yer aldığı tasarımı ile birlikte Yeni Camii, Topkapı Sarayındaki Gözdeler Taşlığı, Revan Köşkü ve Hırka-i Sadet Dairesi ile birebir aynıdır.

2.30. Üsküdar Çinili Cami (1640)

Katalog No: 30

Resim, Çizim No: 336–339, 217–218

İnşaa Tarihi: 1640–1641

Yeri: İstanbul - Üsküdar

Banisi: Kösem Valide Sultan

Mimarı: Kasım Ağa

Cami, Sultan I.Ahmet'in eşi, Sultan IV. Murat'ın ve Sultan İbrahim'in annesi Mahpeyker Kösem Sultan tarafından 1640 yılında yaptırılmıştır. Bir avlu içerisinde yer alan cami, medrese, sebil, avlu dışındaki çifte hamam, sıbyan mektebi ve çeşmeden meydana gelir. Yapının mimarı Kasım Ağadır. Eser, kare planlı ve tek kubbelidir¹⁷⁶.

Kare mekân, kible yönü hariç üç taraftan sekizgen kesitli ve başlıkları baklavali yirmi mermer sütuna oturan, ahşap çatılı geniş bir son cemaat yeri ile çevrelenmiştir. Son cemaat yerine batıdan ve kuzeyden olmak üzere iki yönden basamaklarla çıkılarak ulaşılır. Caminin mahfili önde iki tane sekizgen gövdeli mermer sütun, arkada yine sekizgen gövdeli iki ahşap sütun ile taşınmaktadır. Yapıda doğu duvarı ortasında pencere açıklığı büyüklüğünde, mihrabın iki yanında da daha küçük boyutlu olan toplam üç tane kapaklı dolap nişi yer almaktadır. Ayrıca, kuzeyde kapının iki yanında, doğuda ve batıda pencere aralarında ikişer tane olmak üzere toplam altı adet sivri kemerli niş bulunmaktadır.

Camide aydınlatmayı on iki pencere sağlamaktadır. Caminin dışında kuzeybatı köşesinde ise kare kaideli, silindirik gövdeli ve tek şerefeli minare bulunur. Eserde çini, ahşap ve kalem işi süslemelerine de yer verilmiştir. Ahşap malzemeden yapılan vaaz kürsüsünde aynalıklar künde kari tekniğinde dikdörtgen ve kare parçaların birleştirilmesi ile oluşturulmuştur¹⁷⁷. Kubbe içerisinde, pandantiflerde, minber

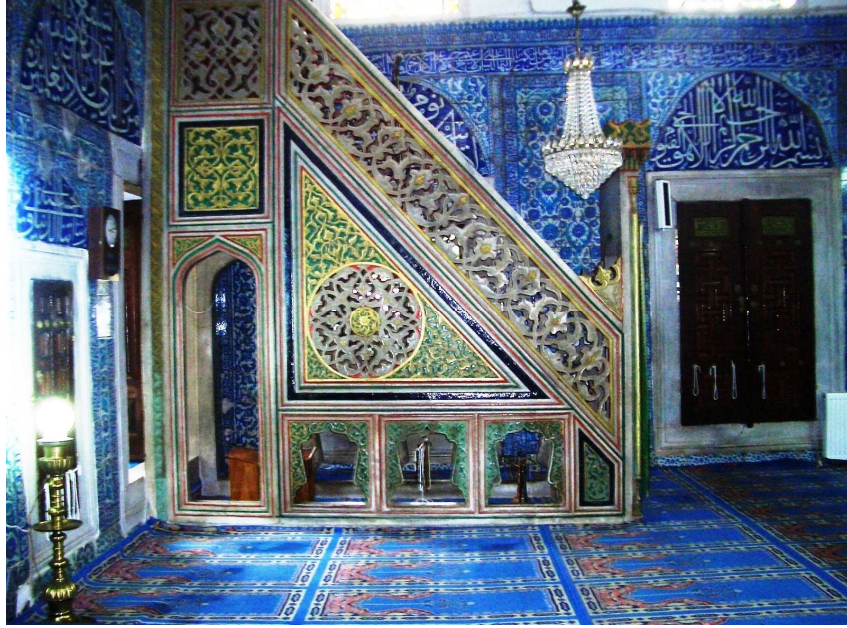
¹⁷⁶ EROL, Gülçin (1993), "Çinili Cami ve Külliyesi", *İslam Ansiklopedisi*, T.D.V. Yayınları, İstanbul Cilt:8, s.335

¹⁷⁷ TANMAN, M.Baha (1993), "Çinili Cami Külliyesi", *İstanbul Ansiklopedisi*, C.3, Tarih Vakfı Y., s.202

köşkünün tavanında yenilenmiş kalem işi süslemeler yer almaktadır. Cami bugün ziyarete açık ve iyi durumdadır.

Çini Programı: Cami içerisinde mihrap dâhil iç mekânının bütün duvarları üst sıra pencerelerinin altına kadar çini ile kaplıdır. Ayrıca son cemaat yeri duvarlarında ve minber külahında da yüzeyler çini ile örtülüdür.

Resim 336: Üsküdar Çinili Cami iç mekân görünüşü

Bu cami içerisinde kullanılan çiniler XVII. yüzyılda Kütahya ve İznik atölyelerinde üretilen sıraltı teknikli çinilerdir. Cami içerisinde yer alan çinilerde kompozisyonlar natüralist üsluplu çiçeklerden lale, karanfil, narçiçekleri, sümbüller, kıvrık dallar, bahar dalları, hançer yapraklar, çiçek tomurcukları, sivilize olarak hatayi, penç ve bulut, rumi motiflerinden oluşturulmuştur. Bu motifler ise kobalt mavisi, turkuaz, beyaz, yeşil, mor ve kahverengiye yaklaşan bir kırmızı ile renklendirilmiştir. Ayrıca camide pencere ve dolap nişi üzerindeki pencere alınlıklarında mavi zemin üzerinde beyaz harflerle celi sülüs hatla yazılmış "Ayet el Kürsi" çepe çevre dolanmaktadır. Yine çini ile oluşturulmuş Fetih suresinin yazılı olduğu kitabe harimi dolanmaktadır. Tamamen çini ile kaplı olan mihrapta iri hançer yapraklar ve hatayi motifleri çok başarılı bir kompozisyon içerisinde bizlere sunulmuştur.

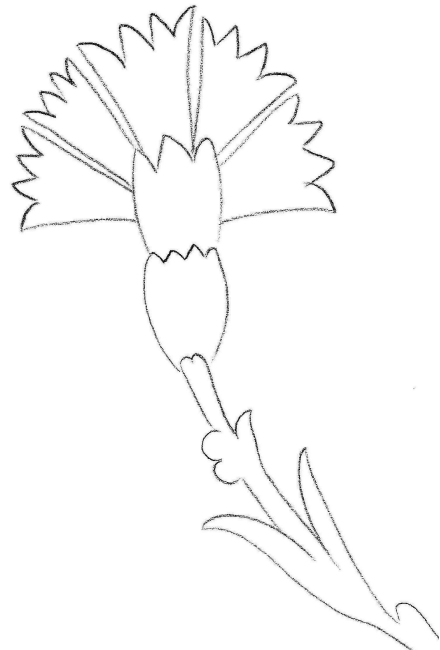
Karanfil motifinin yer aldığı çiniler: Çinili cami içerisinde karanfil motifi sadece minber külahı içerisindeki hatayi, penç ve yapraklardan oluşan kompozisyon içerisinde yer alır. Motif kompozisyon içerisinde defalarca tekrarlanmaktadır. Klasik bir görünüm

sergileyen ilk motif, iki çanaklıdır. Çanakların uçları sivri dişlidir. Çanaklardan hemen sonra altı dilimli ve kendi içinde sivri dişli taç yaprakları yer alır. Taç yapraklar ve birinci çanak turkuaz, ikinci çanak ise açık kobalt mavisi ile renklendirilmiştir. Karanfil açık kobalt mavisi renk ile boyanmış bir sapa bağlıdır. Bu sap üzerinde karanfilin açık kobalt mavisi ile renklendirilmiş cılız küçük yaprakları bulunur. (Resim-338, Çizim-217)

Resim 337: Çinili Cami minber külâhı

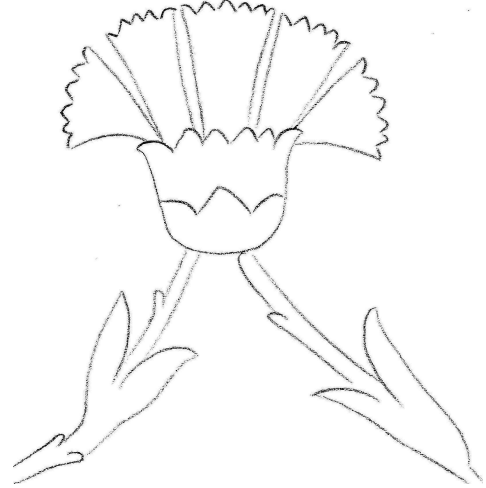
Resim 338: Çinili Cami minber külâhı içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 217: Çinili Cami minber külâhı içerisinde yer alan karanfil motifi

Kompozisyon içerisindeki bir diğerkaranfil motifi ise İki çanaklıdır. Çanakların rengi kobalt mavisidir. Çanaklardan hemen sonra beş dilimli ve sivri dişli taç yaprakları yer alır. Taç yaprakların ve sapının rengi de çanaklarda olduğu gibi kobalt mavisidir. Bu sap üzerinde karanfilin açık kobalt mavisi ile renklendirilmiş cılız küçük yaprakları da görülmektedir. (Resim-339, Çizim-218)

Resim 339: Çinili Cami minber külâhı içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 218: Çinili Cami minber külâhı içerisinde yer alan karanfil motifi

Karşılaştırma: İstanbul'un Üsküdar semtinde Kasım Ağa tarafından inşa edilen Çinili Cami'nin mihrap dâhil iç mekânının bütün duvarları üst sıra pencerelerinin altına kadar çini ile kaplıdır. Ayrıca son cemaat yeri duvarlarında ve minber külâhında da yüzeyler çini ile örtülüdür. Bu çiniler XVII. yüzyıl Kütahya ve İznik atölyelerinde üretilen sıraltı teknikli çinilerdir. Çinili cami içerisinde karanfil motifi sadece minber külâhını süsleyen tasarım içerisinde görülmektedir. Karanfil motifine turkuaz, kobalt mavisi, renkleri hâkimdir. Çinili Cami, İncelenen yapılar içerisinde minber külâhı karanfil motifi ile süslü tek yapı olması bakımından da önemlidir.

2.31. Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi (1663)

Katalog No: 31

Resim, Çizim No: 340–360, 219–231

İnşaa Tarihi: 1663

Yer: İstanbul - Eminönü

Banisi: Hatice Turhan Valide Sultan

Mimarı: Mustafa Ağa

İstanbul'un Eminönü ilçesinde bulunan türbe 1663 yılında Hatice Turhan Valide Sultan tarafından Mustafa Ağa'ya yaptırılmıştır.

Yapı, üç kemer gözlü revaklı, batı kısmında taşıntı yapan eyvana sahip, kare planlı kubbeli kübik bir eserdir. Türbe, ana hatlarıyla ve plan düzenlemesi ile I. Sultan Ahmed türbesinin tekrarı niteliğindedir. Ana mekân, köşelerde birer sivri kemerin bulunması ile elde edilen sekiz pandantife oturtulan büyük bir kubbe ile kaplıdır¹⁷⁸. Üç kemer gözlü revakı, önde iki sütuna dipte ve yanlarda duvarlara dayanan kemerler üzerinde yükselen kubbe ve tonozlarla örtülmüştür. Bunlardan ortada bulunanı yarım küre şeklinde bir kubbe olup, yanlarda yer alanlar ise aynalı tonozlardır. Şekilleri altıgen tuğla, orta kısmı mermer döşeme olan revak üste bir sıra baklavalı frizle kaplanmıştır. Revak, dönemin en güzel motifleri ile süslenmiş saçağa sahiptir¹⁷⁹.

Doğuya bakan türbenin giriş kapısı, basık kemerli olup revakın orta kemerinin gerisinde yer almaktadır. Mermerden tek parça bir kemere sahip olan kapı, dörtgen şeklindeki, satırları baklava motifleri ile süslenmiş köşeleri pahlanmış olan nişin içersine yerleştirilmiştir¹⁸⁰. Basık kemerli kapı açıklığından geçilince kapı sahanlığına girilir. Sahanlığın yan duvarları çini kaplama olup güneydekine üst kata çıkışı sağlayan merdivenin kapı açıklığı yerleştirilmiştir. Türbe, üç sıra halinde toplam 47 pencere ile aydınlatılarak ferah bir iç mekân elde edilmiştir. Alt sırada yer alan on altı pencereden

¹⁷⁸ ASLANAPA, Oktay, (1993), *Türk Sanatı*, Remzi Kitap Evi, İstanbul, s.288

¹⁷⁹ ÖNKAL, Hakkı (1999), *Selçuklu-Osmanlı Sultanları ve Türbeleri*, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, s.61

¹⁸⁰ ÖNKAL, Hakkı (1999), *Selçuklu Osmanlı Sultanları ve Türbeleri*, Vakıfları Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, s. 61 – 62

dört tanesi kuzey ve güney kenarlarda, karşılıklı ikişer tanesi ise doğu ve batı kenarlarında yer almaktadır¹⁸¹. Son dört pencere ise dışa çıkıntı yapan kısımları aydınlatmaktadır Türbenin zemin döşemesinde tuğla kullanılmıştır. Yapı bugün iyi durumda ve ibadete açıktır.

Çini programı: Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi'nde ayet kuşağı dâhil revakın tamamı, giriş kapısı, iç mekânda tüm pencere içleri, alt sıra pencerelerinin arasında kalan iç yüzeyler, kubbeğe geçiş öğelerine kadar muazzam çinilerle kaplıdır. XVII. yüzyıl sıraltı tekniği ile yapılmış olan bu çiniler döneminin tüm özelliklerini yansıtan başarılı kompozisyonlarla doludur. Kompozisyonlar, hatayi grubu motifleri, yarı silitize edilmiş çiçekler, (sümbül, lale, karanfil, gül, bahar dalları, yapraklar, üzüm salkımlı asma, zambak, menekşe, servi), rumiler, vazo, yazı, şemse formu ve bulut motifleri kullanılarak oluşturulmuştur¹⁸².

Resim 340: Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi iç genel görünüşü

Türbede revak kısmında yer alan altı adet çini pano ve ayet kuşağı türbenin dış mekân çinilerini oluşturmaktadır. Dış mekân çinileri, muhteşem görüntüsüne karşılık, renkleri

¹⁸¹ ÖNKAL, Hakkı, “Osmanlı Hanedan Türbeleri”, Kültür Bakanlığı Yayınları, s.204

¹⁸² BAKIR, Sitare Turan, “İznik Çinileri ve Gülbenkyan Koleksiyonu”, s.188–189

yer yer motiflerden taşarak akmış ve yıpranmıştır. Yüzeylerde eksik olan yerlere Avrupalı çiniler denilen renk ve desen bakımından daha kaba yapılmış olan çini parçaları monte edilmiştir. Bunun dışında eksik kalan tüm yüzeyler kompozisyonla alakası olmayan çini parçaları ile kapatılmaya çalışılmıştır. Revakı çepeçevre dolanan çini kitabe kuşağında “Haşr Süresi”nin bazı ayetleri ile “Esmâ-i Hüsnâ” yazılıdır. Sağ revakta yer alan panolardan birinin köşebendinin zemini kırmızı renkle boyalıdır ve bu renk türbenin başka çinili panolarında yer almamaktadır. Dış mekân çinilerinin hepsi ve iç mekân çinilerinin çoğu simetrik kompozisyona sahiptir.

Türbenin iç yüzeyi kubbeye geçiş öğelerine kadar çini panolar ile kaplanmıştır. Giriş kapısının sağında ve solunda yer alan panolar dış mekânda bulunan çiniler kadar büyük ve görkemlidirler. İç mekân çinileri dış mekânda olduğu gibi çini ayet kuşağı ile son bulmaktadır. Kitabe kuşağında “Mülk Süresi” yazılıdır. İç mekânda bulunan on altı adet pencerenin iç yüzeylerde çinilerle süslenmiştir. Bu çinilere ulaşabilmek için kilitli olan ahşap kapılı pencerelerin açılması gerekmektedir. Türbeden girince sağda yer alan birinci pencere içerisindeki panolar kompozisyon özellikleri bakımından diğer pencere çinilerinden ayrılır.

Karanfil motifinin yer aldığı çiniler: Türbede karanfil motifi, iç ve dış mekânı süsleyen panoların bordürlerinde, genellikle boş olan yüzeyleri doldurma amaçlı kullanılan süpürgelik çinilerinde ve iç mekân panolarının bazılarında desen içerisinde yer almaktadır.

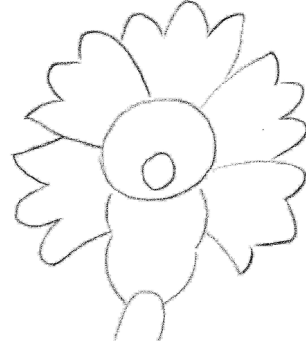
Bu karanfiller kullandıkları kompozisyonlar içerisinde birçok kez tekrarlanmaktadır. Revaktaki her panonun etrafını yan yana yer alan üç değişik bordür çevrelemektedir. Orta bölümde yer alan bordür hatayı, penç, yaprak ve karanfil motifi ile süslenmiştir. Motifler üç iplik dal üzerine yerleştirilmiştir.

Bu bordürde karanfil motifi kullanılan renk ve zarif kıvrımıyla dikkat çeker. Koyu lacivert zeminin boyanması ile beyaz renk özelliğini kazanan bu motif, boğumlu tek bir çanağa sahiptir. Yalpaze şeklini andıran taç yaprakları beş dilimli ve sivri dişlidir. Karanfil motifinde taç yaprakları hemen çanağın üstünde yer alan, bir nevi ikinci bir çanak görevini üstlenen küçük bir daireye bağlanır. Bu daire canlı bir turkuaz rengi ile boyanmıştır. Karanfil beyaz bırakılmış bir sap ile bağlanmıştır. Bu sap üzerinde karanfilin yine beyaz bırakılmış yaprakları bulunur. (Resim-342, Çizim-219)

Resim 341: Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi sağ revakında yer alan pano

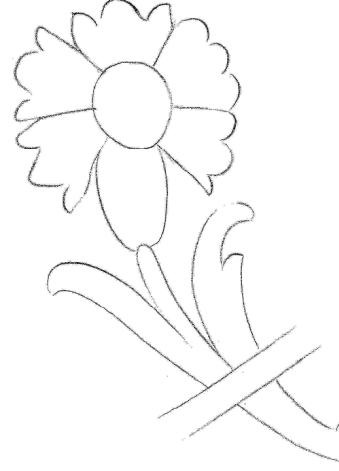

Resim 342: Sağ revakında yer alan panodaki karanfil motifi
Çizim 219: Sağ revakında yer alan panodaki karanfil motifi

İç mekân çinilerinin hemen hepsini çevreleyen bordürde karanfil motifinin bir diğer çeşidi görülür. Bu bordürde tasarım yarı stilize edilmiş çiçeklerden oluşmaktadır. Motifler aşağı ve yukarı doğru kıvrımlar yaparak asimetrik bir kompozisyon özelliği taşır. Kompozisyon içerisinde yer alan karanfil motifi, iki boğumlu bir çanaktan oluşmaktadır. Çanağın ortasında turkuaz renkli bir nokta yer alır. (Resim-343, Çizim-220)

Resim 343: Sağ revakında yer alan panodaki karanfil motifi
Çizim 220: Sağ revakında yer alan panodaki karanfil motifi

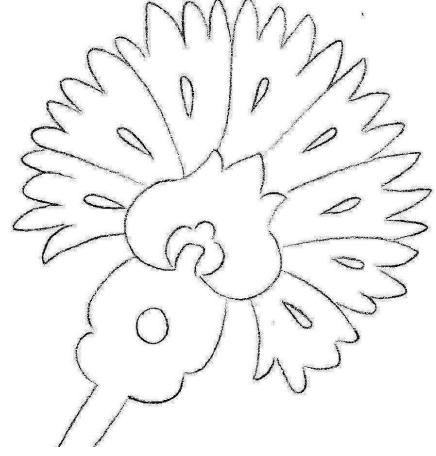
Resim 344: Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi, iç mekânının sağında yer alan pano

Çanağın üst kısmında yer alan tohum kısmı narın dişli kısımlarına benzeyen kavisler içerir. Bu bölüm turkuaz ile boyalıdır. Bu kavislerin içerisinde çanak kısmının üç kavisle son bulduğu çıkıntısı yer alır. Çanak kısmı ve bu çıkıntı beyaz bırakılmıştır. Tohum kısmından sonra sekiz dilimli ve dişli taç yapraklar yer almaktadır. Taç yaprakların ortası kobalt mavisi renkli birer nokta ile süslenmiştir. Karanfil motifi beyaz

bırakılmış bir sap üstünde yer alır. Bu sap üstünde karanfilin beyaz bırakılmış yaprakları da bulunmaktadır. (Resim-345, Çizim-221)

Resim 345: İç mekânının sağında yer alan pano bordüründeki karanfil motifi
Çizim 221: İç mekânının sağında yer alan pano bordüründeki karanfil motifi

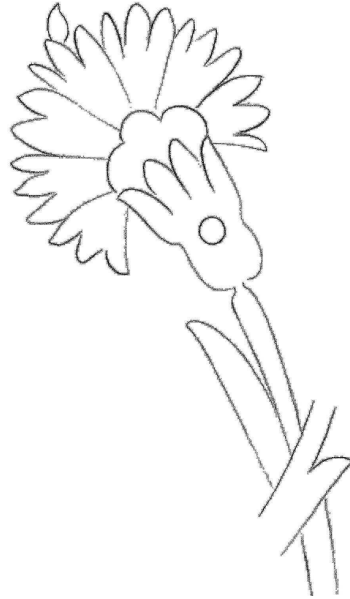
Türbenin içerisinde yer alan panoların bir kısmını çepeçevre dolanan bir diğer bordürde karanfil motifi içerir. Motif bordür içerisinde defalarca tekrarlanmaktadır. Bu bordürde karanfil motifi hatayi ve goncalarla birlikte kullanılmıştır. Karanfil, dört dişli uzunca, beyaz bırakılmış bir çanağa sahiptir.

Resim 346: Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi giriş kapısının sağında yer alan üst kat kapısı çinileri

Çanağın tam ortasında turkuaz renkli bir nokta vardır. Bu nokta diğer karanfillerde görülen noktalardan daha belirgindir. Çanaktan sonra yer alan tohum kısmı genişçe üç kavisten oluşmaktadır ve turkuaz renklidir. Tohum kısmından sonra yedi dilimli taç yapraklar yer almaktadır. Zemin renginden dolayı burada da karanfilin taç yaprakları ve sapı beyaz bırakılmıştır. Karanfilin beyaz sapı üstünde yine aynı renkten yaprağı da bulunmaktadır. (Resim-347, Çizim-222)

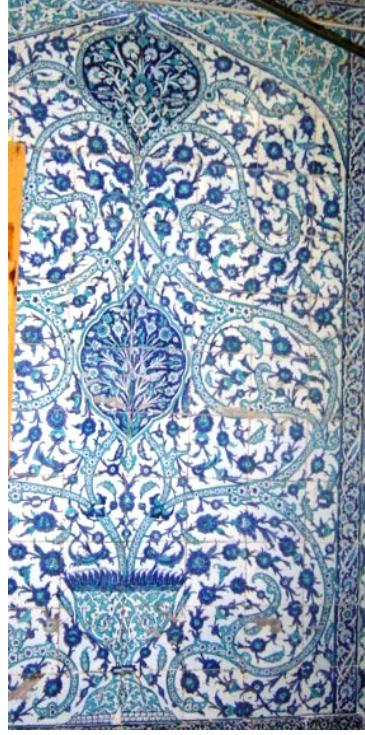
Resim 347: Türbe giriş kapısı sağ, üst kat kapısı çinilerindeki karanfil motifi
Çizim 222: Türbe giriş kapısı sağ, üst kat kapısı çinilerindeki karanfil motifi

Türbe içerisinde girişte hem sağ hem sol duvarda görkemli desenleri ile hemen dikkat çeken bir pano yer alır. Dikdörtgen pano ½ simetrik kompozisyon özelliği taşır. Hatayi ve penç grubu motiflerinden hazırlanan desen, içerisinde bahar dallarının bulunduğu hurdelenmiş ayırma rumi helezonları ayaklı bir vazodan çıkış yapmaktadır. Natüralist üsluplu çiçek çeşitlerinden oluşturulan şemseler, tasarımın alt ve üst kısımlarında yer alır. Bu şemseler içerisinde karanfil motifi de bulunmaktadır. Panonun alt kısmında yer alan şemsede görülen karanfilin bazıları revakta yer alan bordürde görülen karanfille aynı özellikleri taşımaktadır. Fakat şemse içerisinde küçük farklılıklarla karanfil çeşitlemesine katılan motifi de bulunmaktadır.

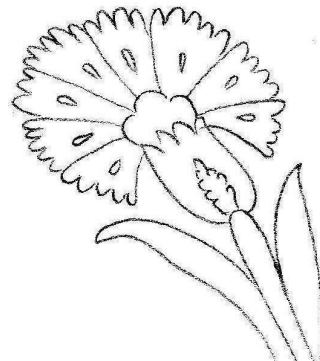

Resim 348: Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi giriş kapısının sağ ve solunda yer alan pano

Panonun üst şemse içerisinde yer alan karanfili boğumlu bir çanağa sahiptir. Çanağın ortasında kobalt mavisi renkli küçük bir damla bulunur. Çanaktan sonra turkuaz ile renklendirilmiş, daire şeklinde tohum kısmı yer alır. Tohum kısmı sekiz dilimli ve sivri dişli taç yapraklar ile bağlanmıştır. Taç yaprakların rengi beyaz olup, ortalarında kobalt mavisi renkli bir damla bulunur. Karanfil turkuaz renkli bir sap üzerinde yer alır. Bu sap üzerinde motifin beyaz bırakılmış, ince, uzun yaprakları görülmektedir.

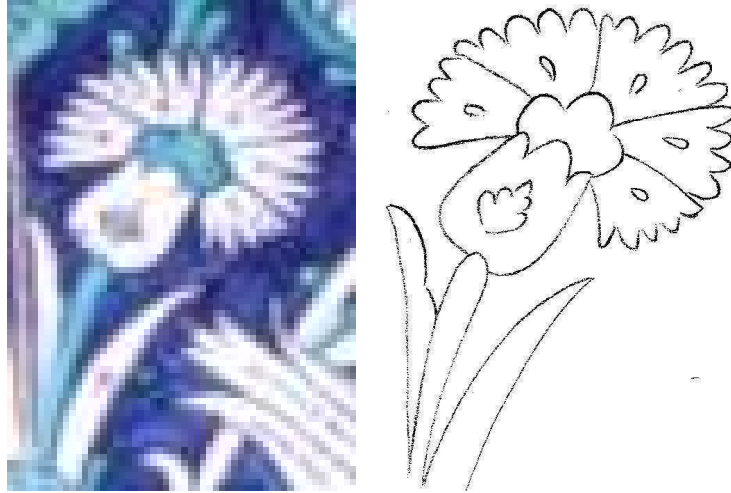
Resim 349: Şemse içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 223: Şemse içerisinde yer alan karanfil motifi

Aynı şemse içerisinde yer alan bir başka karanfil motifi ise tek çanaklıdır. Çanağın ortasında kobalt mavisi renkli küçük bir damla bulunur. Çanaktan sonra turkuaz ile

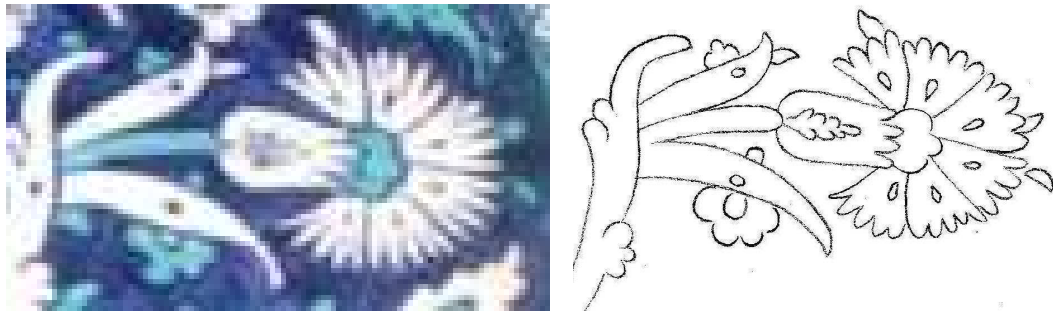
renklendirilmiş, daire şeklinde tohum kısmı yer alır. Tohum kısmı beş dilimli ve sivri dişli taç yapraklar ile bağlanmıştır. Taç yaprakların rengi beyaz olup, ortalarında kobalt mavisi renkli bir damla bulunur. Karanfil turkuaz renkli bir sap üzerinde yer alır. Bu sap üzerinde motifin beyaz bırakılmış, ince, uzun yaprakları görülmektedir. (Resim-350, Çizim-224)

Resim 350: Şemse içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 224: Şemse içerisinde yer alan karanfil motifi

Aynı şemse içerisinde yer alan bir başka karanfil motifi ise tek çanaklıdır. Çanağın ortasında kobalt mavisi renkli küçük bir damla bulunur. Çanakdan sonra turkuaz ile renklendirilmiş, daire şeklinde tohum kısmı yer alır. Tohum kısmı altı dilimli ve sivri dişli taç yapraklar ile bağlanmıştır. Taç yaprakların rengi beyaz olup, ortalarında kobalt mavisi renkli bir damla bulunur. Karanfil turkuaz renkli bir sap üzerinde yer alır. Bu sap üzerinde motifin beyaz bırakılmış, ince, uzun yaprakları görülmektedir. (Resim-351, Çizim-225)

Resim 351: Şemse içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 225: Şemse içerisinde yer alan karanfil motifi

Aynı panonun birinci şemse içerisinde de farklı karanfil motifleri görülmektedir. Karanfil, lale formunu andıran hafifçe şişkin ve uzun, beyaz bırakılmış bir çanaktan oluşmaktadır. Çanağın ortasında kobalt mavisi renkli bir damla bulunmaktadır. Çanağın üzerinde daire şeklinde, turkuaz renkli tohum kısmı bulunur. Altı dilimli ve sivri dişli taç yapraklar tohum kısmından hemen sonra yer almaktadır. Beyaz bırakılmış olan taç yaprakların ortasında kobalt mavisi renkli bir damla bulunmaktadır. Motif turkuaz renkli bir sap üstünde bulunur. Bu sap üstünde karanfilin beyaz renkli yaprakları da yer almaktadır. Şemse içinde yer alan karanfiller yapısal olarak aynı olup, birbirlerinden sadece taç yaprak sayısı bakımından farklılık gösterir. Taç yaprak sayıları beş, altı, yedi dilimli olabilmektedir. (Resim-352-353, Çizim-226-227)

Resim 352: Türbe giriş kapısı sağ ve solunda yer alan panoda ki karanfil motifi

Çizim 226: Türbe giriş kapısı sağ ve solunda yer alan panoda ki karanfil motifi

Resim 353: Türbe giriş kapısı sağ ve solunda yer alan panoda ki karanfil motifi
Çizim 227: Türbe giriş kapısı sağ ve solunda yer alan panoda ki karanfil motifi

Türbe içerisinde bulunan simetrik kompozisyon özelliğine sahip bir pano çok güzel ve değişik bir karanfil örneği sunmaktadır. Çok zengin bir görünüme sahip bu karanfil, iki çanaklıdır. Birinci çanak üç dişli ve turkuaz renklidir. Çanağın içerisinde beyaz bırakılmış bir damla bulunur. İkinci çanak ise açık kobalt mavisi renklidir ve içerisinde diğer çanakta olduğu gibi beyaz bırakılmış ufak bir damla vardır. Karanfil motifine asıl güzelliğini ve farklılığını kazandıran çanaklardan sonra yer alan tohum kısmı olmuştur.

Resim 354: Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi iç mekânının solunda yer alan pano

Tepeden görünümüne sahip bu karanfilin tohum kısmı penç motifi görünümündedir. Sekiz yapraklı olan penç motifi beyaz, orta bölümü ise turkuaz renklidir. Penç motifinin tohum kısmında kullanılması alışılmadık bir durum değildir. Pençin beyaz bırakılan yaprakları kobalt mavisi birer damla ile süslenmiştir. On dilimli taç yapraklar görkemli görünümü ile anlatılan penç motifine bağlanmıştır. Taç yapraklar açık kobalt mavisi ile renklendirilmiştir. Yapraklarda turkuaz renkli minik damlalar ve koyu kobalt mavisi ile yapılan minik noktacıklarla fırça oyunlarına gidilerek zengin bir görüntü oluşturulmaya çalışılmış ve bunda da son derece başarılı olunmuştur. Karanfilin sap rengi ise açık kobalt mavisidir. Bu sap üzerinde motifin sırtlı yoğun yaprakları bulunmaktadır. Bu panoda görülen karanfil motifi normal standartlardan daha büyük çizilmiştir. Bu durum XVII. yüzyıl çini sanatı ile ilişkilidir. (Resim-355, Çizim-228)

Resim 355: Türbe iç mekânının solunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi
Çizim 228: Türbe iç mekânının solunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi

Türbe içerisinde vazodan çıkış yapan hatayi, penç ve iri yapraklardan oluşan bir başka tasarımı çevreleyen bordür içerisinde de farklı bir karanfil motifi bulunmaktadır.

Resim 356: Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi iç mekânının solunda yer alan pano

Karanfil motifi, tek çanaklıdır. Beyaz bırakılmış çanağın ortasında üç küçük çizgi yer alır. Çanağın hemen üzerinde nar şeklinde, turkuaz renkli bir tohum kısmı bulunur. Tohum kısmının içerisinde küçük, beyaz bırakılmış, bir damla görülmektedir. Çanağın üzerinde ise sekiz dilimli ve sivri dişli taç yapraklar bulunmaktadır. Beyaz bırakılmış olan taç yaprakların içerisi birer kobalt mavisi nokta ile süslenmiştir. Ayrıca taç yaprakların üzerinde turkuaz ile renklendirilmiş olan gonca motifi de yer alır. Karanfil motifi, beyaz bırakılmış bir sap üzerinde bulunmaktadır. Bu sap üstünde karanfilin yine beyaz bırakılmış yaprağı yer alır. (Resim-357, Çizim-229)

Resim 357: Türbe iç mekânının solunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi
Çizim 229: Türbe iç mekânının solunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi

Türbenin hem iç hem dış mekânında görülen süpürgelik çinileri içerisinde de karanfil motifi bulunmaktadır. Kompozisyon içerisinde ise karanfiller ayaklı bir vazodan

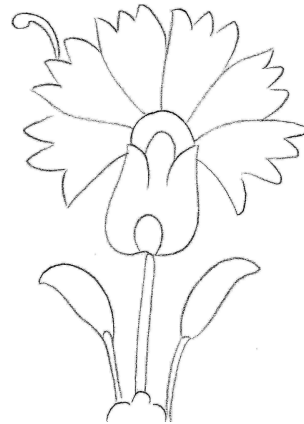
lalelerle birlikte çıkış yapar. Motiflerin sapları bir gerdanlık ile bağlıdır. Kompozisyon simetrik özellik taşır.

Motif, tek çanaklı ve turkuaz renklidir. İnce bir çizgi şeklinde olan sap kısmının çanağa bağlandığı noktada ufak bir halka bulunur. Tohum kısmı ise küçük yarım daire şeklindedir. Taç yapraklar genellikle altı dilimli ve üç sivri dişlidir. Fakat tasarım içerisinde beş ve yedi dilimli taç yapraklı olanları da vardır. Taç yapraklar açık kobalt mavisi ile renklendirilmiştir. Bu karanfil motifinde tohum kısmının çanak ve taç yapraklar arasında sıkışmış gibi çok küçük bir alanı kapladığı görülür. Motif gövdesinde küçük zarif yapraklara sahiptir. (Resim-359-360, Çizim-230-231)

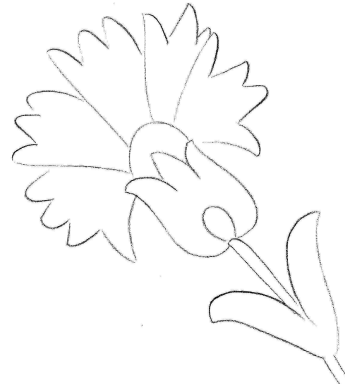
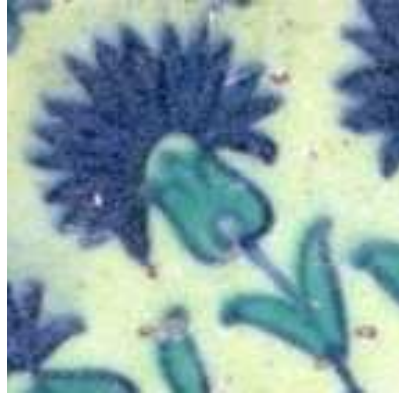
Resim 358: Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi süpürgelik çinileri

Resim 359: Süpürgelik çinisi içerisindeki karanfil motifi
Çizim 230: Süpürgelik çinisi içerisindeki karanfil motifi

Resim 360: Süpürgelik çinisi içerisindeki karanfil motifi
Çizim 231: Süpürgelik çinisi içerisindeki karanfil motifi

Karşılaştırma: İstanbul'un en büyük türbesi olan Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi'nin revakı, giriş kapısı, iç mekânda tüm pencere içleri, alt sıra pencerelerinin arasında kalan iç yüzeyler, kubbeye geçiş öğelerine kadar XVII. yüzyıl sıraltı tekniği ile yapılmış muazzam kompozisyonlu çinilerle kaplıdır.

Türbede karanfil motifi, iç ve dış mekânı süsleyen panoların bordürlerinde, genellikle boş olan yüzeyleri doldurma amaçlı kullanılan süpürgelik çinilerinde ve iç mekân panolarının bazılarında desen içerisinde yer almaktadır. Bu karanfiller, XVII. yüzyıl çini sanatının renk ve motif özelliklerini çok iyi yansıtmaktadır. Türbe içerisindeki karanfillere turkuaz, kobalt mavisi, beyaz renkler hâkimdir. Ayrıca, incelenen diğer yapıların karanfillerine göre bu karanfillerde ciddi derecede ölçek farkı mevcuttur. İrice resmedilmiş ve geliştirilmiş karanfillere bolca rastlanmaktadır. Bununla birlikte karanfillerin taç yapraklarında noktalama, tarama gibi çeşitli fırça oyunları yapılarak görüntü çok zenginleştirilmiştir. Yapının süpürgelik çinileri içerisinde yer alan karanfili, tasarımı ile birlikte Yeni Cami, Topkapı Sarayındaki Gözdeler Taşlığı, Revan Köşkü, Hırka-i Sadet Dairesi, Valide Sultan Dairesi, IV. Mehmet Kasrı, Şehzade Dairesi'nde bulunan süpürgelik ile birebir aynıdır. Ayrıca türbede tepeden görünümüne sahip karanfil örneğinin yer alması da çok önemlidir.

2.32. III. Ahmet Kütüphanesi (1718)

Katalog No: 32

Resim, Çizim No: 361–363, 232

İnşaa Tarihi:1718

Yeri: Sultanahmet/İstanbul

Banisi: Sultan III. Ahmet

Mimarı: Şehremini Bekir Ağa

III. Ahmet Kütüphanesi, sarayın içine girilmeyen üçüncü avlusunda Arz odasının kuzeydoğusunda ve bu avludaki hiçbir yapının ekseninde olmayan bir konumda inşa edilmiştir. Sarayda dağınık bir halde bulunan kitapları bir çatı altında toplamak isteyen III. Ahmet, Mimar Sinan'ın II. Selim döneminde yaptığı Havuz Köşkünü yıktırıp yerine bu kütüphaneyi yaptırmıştır. Kütüphanenin bir diğer adı da Enderun Kitaplığı'dır¹⁸³.

Resim 361: III. Ahmet Kütüphanesi iç mekânı

¹⁸³ SEÇKİN, Nadide (1998), *Topkapı Sarayı'nın Biçimlenmesine Egemen Olan Tasarım Gelenekleri Üzerine Bir Araştırma (1453–1755)*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara, s.187

Kütüphaneye ön cepheden iki taraflı mermer merdiven ile girilmektedir. Merdivenlerden çıkılınca istalaktitli başlıklı dört sütunun taşıdığı sivri kemerlerle çevrilmiş, üzeri üç kubbeli bir sahanlığa girilir. Tam ortada fildişi ve bağa ile bezenmiş kapının üzerinde binanın yapılış tarihini gösteren kitabe yer alır. Binaya girilince, mermer işçiliklerin, alçı kabartmaların, çinilerin, alçı camların, sedef ve bağa işlerinin, kullanılan renklerin, kitabelerin her şeyi ile Lale Devrini yansıttığı görülmektedir¹⁸⁴.

Kütüphane genişçe bir alana, kitapların nemden korunması amacı ile hava cereyanlı bir bodrum katı üzerine kurulmuştur. Yapı mimari olarak kesme taş ve mermerden yapılmış olup, dikdörtgen planlıdır. Merkezde bir kubbe, bunun arka ve iki yanında birer tekne kubbe, önünde üç ufak kubbe bulunmaktadır. Kitaplığın merkez kubbesi altı tam ve dört yarım sütuna oturtulmuştur. Yüksek kubbenin içi, göbekten başlayarak kısım kısım kabartma alçı motiflerle süslenmiştir. Bunlar istalaktitlerle köşe uçlarına kadar yayılmaktadır. Kurşun kaplı kubbelerin lale, nar şekillerinde bakır alemleri son derece nadir bulunan alemlerdendir¹⁸⁵. Kütüphanenin her cephesinde bulunan altlı üstlü pencerelerden içerisinin bol ışık alması sağlanmıştır. Yapının günümüze kalan ahşap dolapları XIX. yüzyılda yapılmıştır. III. Ahmet Kütüphanesi'nde yirmi konuya taksim edilmiş 4364 cilt kitap bulunmaktaydı. Bunların yirmi dokuzu murakka, on üçü basma kitap, yüz on beş cildi Yunanca, Latince, İbranice, Slavca ve başka dillerde eserler idi. Günümüzde Topkapı Sarayı Müze Müdürlüğü bünyesinde bulunan III. Ahmet Kütüphanesinin dermesi Saray Kütüphanesine devredilmiştir¹⁸⁶.

Çini Programı: İç mekânı üst pencere hizalarına kadar çini ile kaplıdır. Sıraltı teknikli bu çiniler XVII. yüzyıl ile tarihlendirilmektedir. Çiniler Boğaziçi'ndeki Kara Mustafa Paşa Yalısı'ndan ve diğer köşklere sökülerek buraya getirilmiştir. Tasarımlar, hatayi grubu motifleri, yarı silitize edilmiş çiçekler (zambak, lale, karanfil), rumiler, şemse formu ve bulut motifleri kullanılarak oluşturulmuştur¹⁸⁷. Kütüphanenin geneline ulama kompozisyonlu çiniler hâkimdir.

---

¹⁸⁴ ŞİMŞİRGİL, Ahmet (2005), *Taşa Yazılan Tarih Topkapı Sarayı*, Tarih Düşünce Kitapları/13, İstanbul, s.107

¹⁸⁵ SAKAOĞLU, Necdet (2005), *Tarihi Mekânları Kitabeleri ve Anıları ile Saray-ı Hümayun Topkapı Sarayı*, Deniz Bank Yayınları, s.196

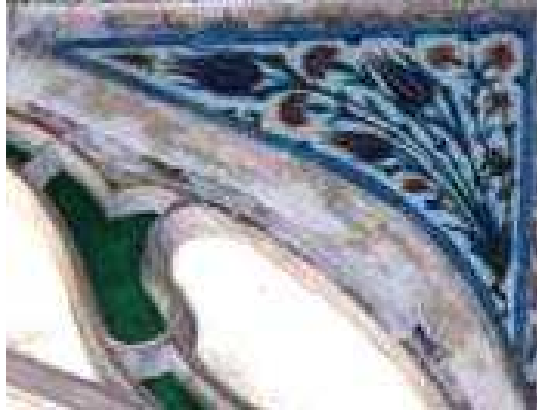
¹⁸⁶ SEÇKİN, Nadide (1998), *Topkapı Sarayı'nın Biçimlenmesine Egemen Olan Tasarım Gelenekleri Üzerine Bir Araştırma (1453-1755)*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara, s.187

¹⁸⁷ BAKIR, Sitare Turan (1999), *"İznik Çinileri ve Gülbenkyan Koleksiyonu"*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, s.188-189

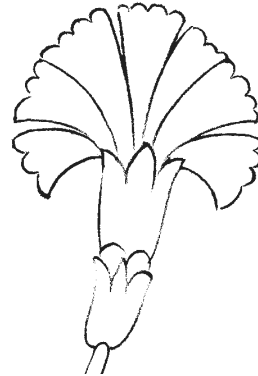
Karanfil motifinin yer aldığı çiniler: Kütüphanede karanfil motifi, giriş kapısının tam karşısında bulunan iki adet üst pencerenin köşebentlerinde, serbest tasarım içerisinde bulunmaktadır. Bu köşebentler her pencerede simetrik olarak ikişer kez, toplamda dört kez tekrarlanmıştır. XVII. yüzyıl sıralı teknikli çinilerin tüm özelliklerini yansıtan bu köşebent çinilerinde tasarım, yapraktan çıkış yapan zambak, lale, karanfil motiflerinden oluşturulmuştur. Laleler koyu kobalt mavisi, zambak ve karanfiller kırmızı renk ile renklendirilmiştir.

Köşebent çinisinde tek çeşit karanfil motifi tespit edilmiştir. Karanfil, iki çanaklıdır. Her iki çanağın uçları sivri dişlidir. İlk çanak kobalt mavisi, ikinci çanak turkuaz ile boyanmıştır. Çanaklardan hemen sonra yedi dilimli taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların rengi kırmızı olup, uçları sivri dişlidir. Motif, turkuaz renkli bir sap ile bağlanmıştır. (Resim-363, Çizim-232)

Resim 362: III. Ahmet Kütüphanesi Pencere Köşebent Çinisi

Resim 363: Pencere köşebent çinisi içerisinde yer alan karanfil motif
Çizim 232: Pencere köşebent çinisi içerisinde yer alan karanfil motif

Karşılaştırma: Enderun Kitaplığı adı ile de anılan Sultan III. Ahmet'in yaptırmış olduğu Kütüphanenin iç mekânı üst pencere hizalarına kadar çini ile kaplıdır. Sıralı teknikli bu çiniler XVII. yüzyılın renk ve motif özelliklerin çok iyi yansıtmaktadır.

Kütüphanede karanfil motifi, giriş kapısının tam karşısında bulunan iki adet üst pencerenin köşebentlerinde, serbest tasarım içerisinde bulunmaktadır. Kütüphane pencerelerinin çok yüksek olması, karanfil motiflerinin net bir şekilde görüntülenmesine olanak vermemiştir. Bu karanfil motifleri, XVII. yüzyıl çiniciliğinin renk ve motif özelliklerini çok iyi yansıtmaktadır. Karanfil motiflerine turkuaz, kobalt mavisi ve kırmızı renkler hâkimdir.

2.33. I. Mahmut Ayasofya Kütüphanesi (1739)

Katalog No: 33

Resim, Çizim No: 364–375, 233–242

İnşaa Tarihi:1739

Yeri: Sultanahmet/İstanbul

Banisi: I.Mahmud

Mimarı: Bilinmiyor

Ayasofya Kütüphanesi, Ayasofya Camii içerisinde Sultan I.Mahmud tarafından kurulmuştur. Kütüphane bir bina olarak tasarlanmış olup, caminin güney tarafındaki iki payanda arasına sıkıştırılmıştır¹⁸⁸. Giriş ve okuma odası beş kemerin oturduğu sütunlarla ayrı bir bölüm halinde inşa edilmiş ve barok üslupta mükemmel bir işçilikle dökülmüş tunç şebekelerle cami hariminden ayrılmıştır. Daha geride ve kubbeli olan geniş holünün kemerleri ve kapısı da tunç şebekelidir. Kemerinde besmele yazılı olan dar bir koridordan kitapların korunduğu hazine bölümüne geçilir. Burası ince mermer sütunlara ayrılmış iki bölüm halinde olup, bunlardan ilki kubbe diğeri ise ayna tonoz ile örtülüdür¹⁸⁹. Kubbeli bölümün ortasında sedef kakmalı, nakışlı ahşap kitap dolabı bulunmaktadır. Ayasofya Kütüphanesi, tunç şebekelerin güzelliği kadar içindeki süslemeleri ve duvarlarının bir kısmını kaplayan çinilerle de adından sıkça söz ettirmiştir.

Çini Programı: Ana kütüphane odası ve odanın giriş koridoru kubbe kasnağına kadar çok kaliteli XVI., XVII. ve XVIII. yüzyıl sıraltı teknikli çiniler ile kaplıdır. Bu çinilerin kütüphaneye nereden getirildiği bilinmemektedir. Zengin çini bezemeye sahip kütüphanenin duvarları natüralist üsluplu çiçekler, şemseler, rumi, çintemani, bahar ağaçlarından oluşturulmuş çeşitli kompozisyonlar ile süslenmiştir. Ayrıca çini panoların üzerini koyu lacivert zeminli bir yazı kuşağı da dolanmaktadır.

---

¹⁸⁸ EYİCE Semavi, Ayasofya Kütüphanesi, İstanbul Ansiklopedisi, Cilt:1, s.458

¹⁸⁹ EYİCE Semavi, Ayasofya Kütüphanesi, T.D.V, İslam Ansiklopedisi, Cilt:4,İstanbul, s.212

Karanfil motifinin yer aldığı çiniler: Ayasofya kütüphanesi içerisinde karanfil motifi, koridorda yer alan bahar ağaçlı pano içerisinde ve kütüphane odasının üst duvarlarını süsleyen ulama kompozisyonlu şemselerde görülmektedir.

Resim 364: I. Mahmud Kütüphanesi giriş koridorunda yer alan pano

Koridor da yer alan beyaz zemin üzerine yerleştirilmiş, yaprakların ortasından çıkış yapan, simetrik bahar ağacı, yukarı doğru serpilerek tüm yüzeye hâkim motif durumundadır. Bahar ağacının dalları açık kahverengi, çiçekleri ise kobalt mavisi ve kırmızı ile renklendirilmiştir. Tasarımın alt köşeleri natüralist çiçeklerle süslenmiştir. Bu çiçekler içerisinde ağırlığı karanfil ve lale oluşturmaktadır. Natüralist çiçekleri süsleyen renk çok çarpıcı bir kırmızıdır. Kompozisyonun üst köşeleri ise paftalara ayrılmış köşebentlerle süslüdür. Bu köşebentler içerisinde rumiler kullanılmıştır.

Köşebentlerin zemin renginin koyu lacivert olması ve rumilerinde beyaz ve kırmızı renk ile süslenmesi tasarımı çok dikkat çekici hale getirmiştir.

Bu panonun alt köşelerini süsleyen on çeşit karanfil motifi mevcuttur. Bu karanfillerden biri iki çanaklıdır. Çanakların rengi turkuaz olup, sivri dişlidir. Çanakların birleşim yerlerinde kırmızı renkli iki küçük damla bulunur. Bu damlaların aynısından ikinci çanağın ortasında da bir tane bulunur. Çanaklardan hemen sonra sekiz dilimli ve sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların rengi kırmızıdır. Ayrıca taç yaprakların ortasında beyaz bırakılmış birer damla da bulunmaktadır. Karanfil motifi ince, turkuaz renkli bir sap ile bağlıdır. Bu sap üzerinde karanfilin turkuaz renkli dışa doğru kıvrımlı zarif yaprakları bulunmaktadır. (Resim-365, Çizim-233)

Resim 365: Giriş koridorunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi
Çizim 233: Giriş koridorunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi

Aynı pano içerisinde yer alan bir başka karanfil motifi de iki çanaklıdır. Çanakların rengi turkuaz olup, sivri dişlidir. Çanakların birleşim yerlerinde kırmızı renkli üç küçük damla bulunur. Bu damlaların aynısından birinci çanağın sap ile birleşim yerinde de bir tane bulunur. Çanaklardan hemen sonra sekiz dilimli ve sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların rengi kırmızıdır. Taç yaprakların ortasında beyaz bırakılmış birer damla bulunmaktadır. Ayrıca taç yaprakların üzerinde sağa ve sola kıvrımlı turkuaz renkli küçük helezonlar da yer alır. Karanfil motifi ince, turkuaz renkli bir sap ile bağlıdır. Bu sap üstünde karanfil motifinin zarif, turkuaz renkli yaprağı bulunur. (Resim-366, Çizim-234)

Resim 366: Giriş koridorunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi

Çizim 234: Giriş koridorunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi

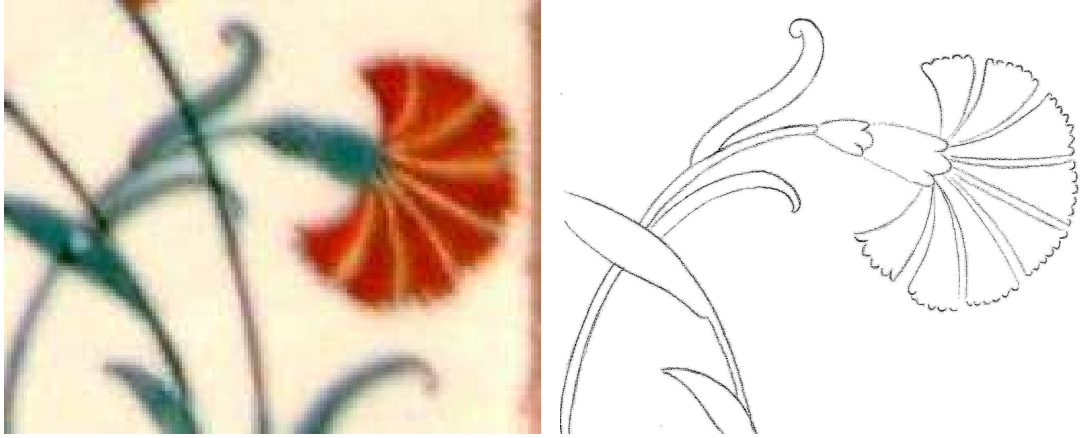
Aynı pano içerisinde yer alan bir başka karanfil motifi de iki çanaklıdır. Çanakların rengi turkuaz olup, sivri dişlidir. Çanakların birleşim yerlerinde kırmızı renkli iki küçük damla bulunur. Çanaklardan hemen sonra sekiz dilimli ve sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların rengi kırmızıdır. Taç yaprakların ortasında beyaz bırakılmış birer damla bulunmaktadır. Ayrıca taç yaprakların üzerinde sağa ve sola kıvrımlı turkuaz renkli küçük helezonlar da yer alır. Karanfil motifi ince, turkuaz renkli bir sap ile bağlıdır. Bu sap üstünde karanfil motifinin zarif, turkuaz renkli yaprağı bulunur. (Resim-367, Çizim-235)

Resim 367: Giriş koridorunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi
Çizim 235: Giriş koridorunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi

Aynı pano içerisinde yer alan bir diğer karanfil motifi de iki çanaklıdır. Çanakların rengi turkuaz olup, sivri dişlidir. Çanaklardan hemen sonra sekiz dilimli ve sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların rengi kırmızıdır. Karanfil motifi ince, turkuaz renkli bir sap ile bağlıdır. Bu sap üstünde karanfil motifinin zarif, turkuaz renkli yaprağı bulunur. (Resim-368, Çizim-236)

Resim 368: Giriş koridorunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi
Çizim 236: Giriş koridorunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi

Aynı pano içerisinde yer alan bir başka karanfil motifi de iki çanaklıdır. Çanakların rengi turkuaz olup, sivri dişlidir. Çanakların birleşim yerlerinde kırmızı renkli iki küçük damla bulunur. Çanaklardan hemen sonra yedi dilimli ve sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların rengi kırmızıdır. Taç yaprakların ortasında beyaz bırakılmış birer damla bulunmaktadır. Ayrıca taç yaprakların üzerinde sağa ve sola kıvrımlı turkuaz renkli küçük helezonlar da yer alır. Karanfil motifi ince, turkuaz renkli bir sap ile bağlıdır. Bu sap üstünde karanfil motifinin zarif, turkuaz renkli yaprağı bulunur. (Resim-3690, Çizim-237)

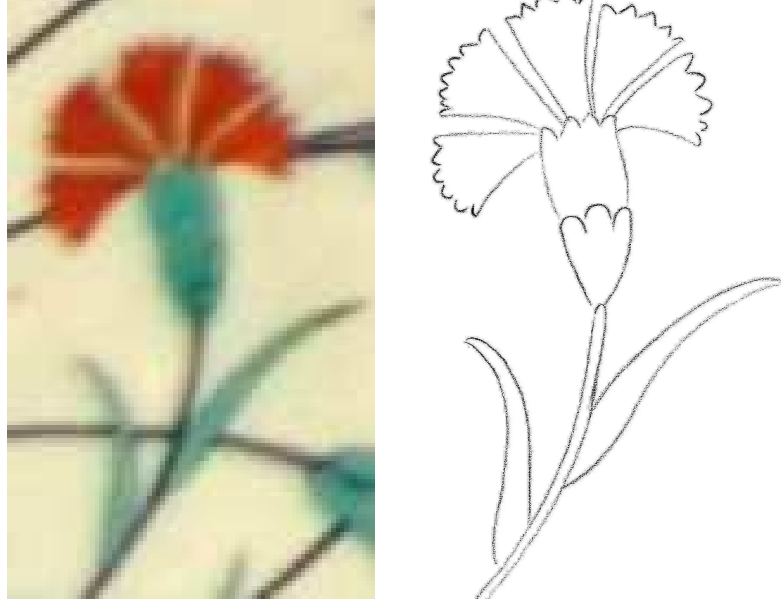
Resim 369: Giriş koridorunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi
Çizim 237: Giriş koridorunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi

Aynı pano içerisinde yer alan bir başka karanfil motifi de iki çanaklıdır. Çanakların rengi turkuaz olup, sivri dişlidir. Çanaklardan hemen sonra beş dilimli ve sivri dişli taç yaprakları yer alır. Taç yaprakların ortasında beyaz bırakılmış birer damla bulunmaktadır. Ayrıca taç yaprakların üzerinde sağa ve sola kıvrımlı turkuaz renkli küçük helezonlar da yer alır. Karanfil motifi ince, turkuaz renkli bir sap ile bağlıdır. Bu sap üstünde karanfil motifinin zarif, turkuaz renkli yaprağı bulunur. (Resim-3690, Çizim-237)

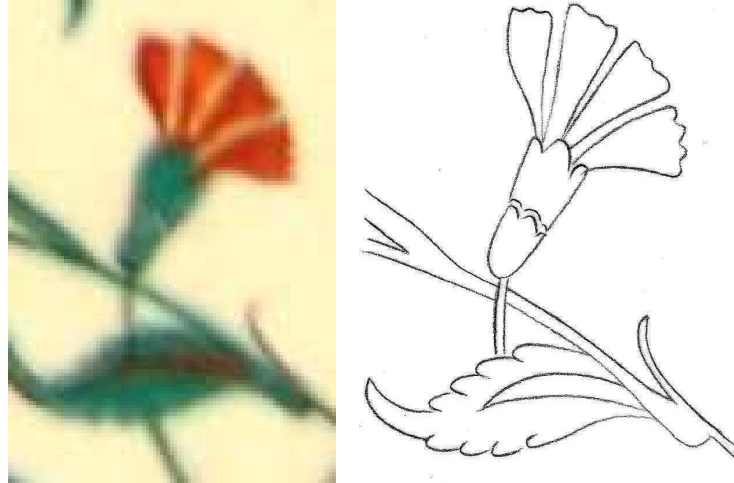
yapraklar yer alır. Taç yaprakların rengi kırmızıdır. Karanfil motifi ince, turkuaz renkli bir sap ile bağlıdır. Bu sap üstünde karanfil motifinin zarif, turkuaz renkli yaprağı bulunur. (Resim-370, Çizim-238)

Resim 370: Giriş koridorunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi
Çizim 238: Giriş koridorunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi

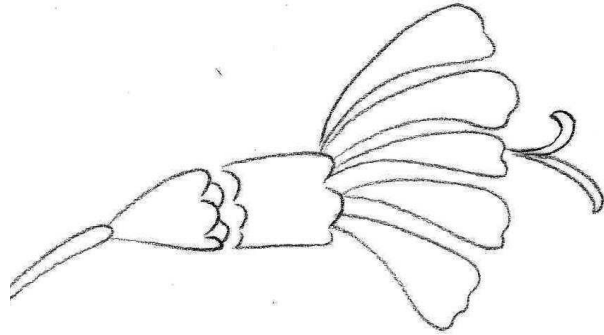
Aynı tasarım içerisinde yer alan bir başka karanfil motifi de tek çanaklıdır. Çanağın rengi turkuaz olup, sivri dişlidir. Çanaktan hemen sonra dört dilimli ve sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların rengi kırmızıdır. Karanfil motifi ince, turkuaz renkli bir sap ile bağlıdır. Bu sap üstünde karanfil motifinin zarif, turkuaz renkli yaprağı bulunur. (Resim-371, Çizim-239)

Resim 371: Giriş koridorunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi
Çizim 239: Giriş koridorunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi

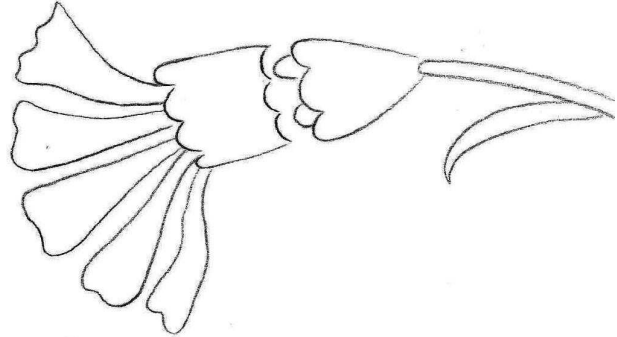
Aynı tasarım içerisinde yer alan bir başka karanfil motifi de iki çanaklıdır. Çanakların rengi turkuaz olup, sivri dişlidir. Çanakların birleşim yerlerinde kırmızı renkli iki küçük damla bulunur. Çanaklardan hemen sonra beş dilimli ve sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların rengi kırmızıdır. Taç yaprakların görünümü ince ve uzun damla görünümündedir. Ayrıca taç yaprakların üzerinde sağa ve sola kıvrımlı turkuaz renkli küçük helezonlar da yer alır. Karanfil motifi ince, turkuaz renkli bir sap ile bağlıdır. Bu sap üstünde karanfil motifinin zarif, turkuaz renkli yaprağı bulunur. (Resim-372, Çizim-240)

Resim 372: Giriş koridorunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi
Çizim 240: Giriş koridorunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi

Aynı tasarım içerisinde yer alan bir başka karanfil motifi de iki çanaklıdır. Çanakların rengi turkuaz olup, sivri dişlidir. Çanakların birleşim yerlerinde kırmızı renkli iki küçük damla bulunur. Çanaklardan hemen sonra beş dilimli ve sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların rengi kırmızıdır. Taç yapraklar S şeklinde hafif dalgalı görünümündedir. Karanfil motifi ince, turkuaz renkli bir sap ile bağlıdır. Bu sap üstünde karanfil motifinin zarif, turkuaz renkli yaprağı bulunur. (Resim-373, Çizim-241)

Resim 373: Giriş koridorunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi
Çizim 241: Giriş koridorunda yer alan pano içerisindeki karanfil motifi

Kütüphanenin üst pencere hizalarını süsleyen şemselerden oluşturulmuş ulama kompozisyon içerisinde de karanfil motifi yer almaktadır. Simetrik olan tasarımda

laleler ve karanfiller kullanılmıştır. Laleler, açık kobalt mavisi ile boyanmıştır. Sade bir görüntü sergileyen karanfil motifi ise iki çanaklı, uçları sivri dişlidir. Çanaklar birbirlerinden küçük bir hava payı ile ayrılmıştır. Çanaklardan hemen sonra yer alan taç yapraklar dört dilimli ve uçları sivri dişlidir. Karanfil motifinde çanaklar turkuaz, taç yapraklar ise kırmızı ile boyanmıştır. Motif açık kobalt mavisi ile renklendirilmiş bir sap ile bağlanmıştır. Bu sap üzerinde fazla biçimli olmayan turkuaz renkli karanfil yaprakları da bulunmaktadır. (Resim-375, Çizim-242)

Resim 374: I. Mahmud Kütüphanesi okuma odasında yer alan ulama pano

Resim 375: Okuma odasında yer alan ulama pano içerisindeki karanfil motifi
Çizim 242: Okuma odasında yer alan ulama pano içerisindeki karanfil motifi

Karşılaştırma: Ayasofya Camii içerisinde yer alan Kütüphane’de ana kütüphane odası ve odanın giriş koridoru kubbe kasnağına kadar çok kaliteli XVI, XVII ve XVIII. yüzyıl sıraltı teknikli çiniler ile kaplıdır.

Ayasofya Kütüphanesi içerisinde karanfil motifi, koridorda yer alan bahar ağaçlı pano içerisinde ve kütüphane odasının üst duvarlarını süsleyen ulama kompozisyonlu şemselerde görülmektedir. Karanfil motiflerine kırmızı, turkuaz ve beyaz renkler hâkimdir. Özellikle bahar ağaçlı pano içerisinde yer alan karanfil motiflerinin tasarım içerisindeki zarif kıvrımları ve taç yapraklarında kullanılan canlı, parlak kırmızı renk çok dikkat çekici ve etkileyicidir. Ayrıca kütüphane odasının üst duvarlarını süsleyen içerisinde karanfil motiflerinin yer aldığı ulama kompozisyonlu şemseler Beylerbeyi Camii’ndeki ile birebir aynıdır.

2.34. Kandilli Camii (1751)

Katalog No: 34

Resim, Çizim No: 376–388, 243–252

İnşaa Tarihi:1751

Yeri: İstanbul - Kandilli

Banisi: I.Mahmud

Mimarı: Bilinmemektedir.

Kandilli iskelesinin sağında yer alan caminin ilk inşası 1632 yılına dayandırılmış olsa da eser, 1741 yılında I. Mahmut'un emri ile yeniden yapılmıştır.

Cami, dikdörtgen planlı olup, ahşap bir tavanla örtülüdür. Cami avlusuna mihrap penceresinden sokağa açılan bir geçit ve ayrıca cümle kapısına ulaşan basamaklarla girilmektedir. Burada ufak bir şadırvan bulunur. Yapının taş minaresi bu küçük avlunun bir bölümünü kaplamaktadır. Oldukça sade bir görünüme sahip olan Kandilli Cami'nin harim bölümü sivri kemerlerle aydınlatılmaktadır. Caminin alçı malzeme ile yapılmış çini mihrabı eski bir camiden buraya nakledilmiştir. Yapı içerisinde çini süslemelerinin yanı sıra kalem işine de yer verilmiştir.

Çini Programı: Kandilli Cami'sinde çinili yüzeyler sadece mihrap ve mihrap yan duvarları ile sınırlıdır Bu çinilerin tamamı yeşilimsi beyaz sırları, batı sanatı etkili çiçekleri, tepede yer alan panolarda görülen ince lale desenleri ve sarı renkleri ile tipik Tekfur Sarayı imalatıdır¹⁹⁰. Mihrap nişi, dilimli sivri kemerli bir niş içerisinde kirli beyaz zemin üzerine iri bir vazodan çıkan çiçek buketleri ile doldurulmuştur. Ayrıca mihrabın yan duvarlarında ayaklı bir kâse üstüne oturmuş, lale ve penç motifleri ile süslü bir vazodan çıkış yapan yaprak, lale ve karanfillerden oluşan panolar süslemektedir. Caminin çini süslemelerine turkuaz, sarı, kobalt mavisi, kırmızı renkler hâkimdir.

---

¹⁹⁰ ÖNEY, Gönül (1976), *Türk Çini Sanatı*, Yapı Kredi Bankası Yayınları, İstanbul, s.95

Resim 376: Kandilli Camii iç mekân görünüşü

Karanfil motifinin yer aldığı çiniler: Kandilli Cami'sinde karanfil motifi, mihrap çinilerinde ve mihrap sofasında yer alan eş iki panonun kompozisyonları içerisinde yer alır. Mihrapta yer alan karanfil motifi süpürgelik çinisi içerisinde bulunmaktadır. Süpürgelik çinilerinde desen simetrik tasarlanmıştır. Ana kompozisyon ayaklı bir kâse üstüne oturmuş, lale ve penç motifleri ile süslü bir vazodan çıkış yapan yaprak, lale ve karanfillerden oluşmuştur. Laleler kırmızı, karanfiller açık kobalt mavisi ile boyanmıştır. Tasarım sağ ve sol yana doğru çoğalarak ilerlemektedir. Her karonun birleşim yerinde ise turkuaz renkli servi ağacı bulunmaktadır.

Karanfil motifi, tek çanaklı ve turkuaz renklidir. İnce, açık kobalt mavisi renkli olan sap kısmının çanağa bağlandığı noktada ufak bir halka bulunur. Çanağın hemen üzerinde Taç yapraklar ise beş dilimli ve sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yapraklar açık kobalt mavisi ile renklendirilmiştir. Taç yaprakların üzerinde sağ ve sola doğru kıvrım

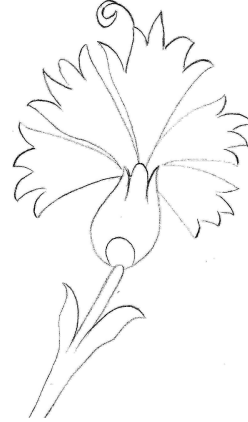

yapmış iki küçük helezon bulunur. Motif gövdesinde küçük, zarif turkuaz renkli yapraklara sahiptir. (Resim-387, Çizim-243)

Resim 377: Kandilli Cami Mihrabı çinileri

Resim 378: Mihraptaki çinilerinde yer alan karanfil motifi
Çizim 243: Mihraptaki çinilerinde yer alan karanfil motifi

Mihrabın sağ ve sol yan duvarlarını süsleyen ayaklı bir vazodan çıkış yapan hatayı, penç ve karanfil motiflerinden oluşmuş tasarım, rumili bir köşebentle son bulur. Bu tasarım içerisinde birbirinden farklı on çeşit karanfil bulunmaktadır.

Bu karanfil motiflerinden biri tek çanaklı ve turkuaz renklidir. İnce, kobalt mavisi renkli olan sap kısmının çanağa bağlandığı noktada ufak, soluk kırmızı renkli bir halka bulunur. Çanağın hemen üzerinde ise beş dilimli ve sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yapraklar açık kobalt mavisi ile renklendirilmiştir.

Resim 379: Kandilli Camii mihrabı yan duvarlarında yer alan çini pano

Ayrıca taç yaprakların içleri koyu kobalt mavisi ile yapılmış noktacılarla doldurulmuştur. Taç yaprakların üzerinde sağ ve sola doğru kıvrım yapmış iki küçük helezon bulunur. Bu helezonların içleri kırmızı ile renklendirilmiştir. Motifin kobalt mavisi renkli sapının üzerinde küçük, zarif turkuaz renkli yapraklar bulunmaktadır. (Resim-380, Çizim-244)

Resim 380: Mihrap yan duvarlarındaki pano içerisindeki karanfil motifi
Çizim 244: Mihrap yan duvarlarındaki pano içerisindeki karanfil motifi

Aynı pano içerisindeki bir başka karanfil motifi, iki çanaklı olup, sivri dişlidir. İlk çanak kırmızı, ikinci çanak ise turkuaz ile boyanmıştır. İkinci çanağın hemen üzerinde üç dilimli, penç motifinin yapraklarına benzeyen yapraklar yer alır. Bu yapraklar beyaz bırakılmış olup, ortalarında birer kırmızı nokta bulunmaktadır. Asıl taç yapraklar ise bu küçük üç yaprağın üzerinde yer alır. Altı dilimli olan taç yapraklar, açık kobalt mavisi ile boyanmıştır.

Ayrıca taç yaprakların içleri koyu kobalt mavisi ile yapılmış küçük noktacıklarla hareketlendirilmiştir. Her taç yaprağın ortasında kırmızı renkli birer noktada unutulmamıştır. Karanfil motifi, ince, koyu kobalt mavisi renkli bir sap üzerinde bulunmaktadır. (Resim-381, Çizim-245)

Resim 381: Mihrap yan duvarlarındaki pano içerisindeki karanfil motifi
Çizim 245: Mihrap yan duvarlarındaki pano içerisindeki karanfil motifi

Aynı pano içerisindeki bir başka karanfil motifi, iki çanaklı olup, sivri dişlidir. İlk çanak turkuaz ikinci çanak ise kırmızı ile boyanmıştır. İkinci çanağın hemen üzerinde üç dilimli, penç motifinin yapraklarına benzeyen yapraklar yer alır. Bu yapraklar beyaz bırakılmıştır. Asıl taç yapraklar ise bu küçük üç yaprağın üzerinde yer alır. Yedi dilimli olan taç yapraklar, açık kobalt mavisi ile boyanmış olup, koyu kobalt mavisi ile tarama ve noktalamalar yapılmıştır. Karanfil motifi kobalt mavisi ile renklendirilmiş bir sap üzerinde yer alır. Bu sap üzerinde motifin turkuaz renkli küçük yaprakları bulunmaktadır. Aynı özellikteki yapraklar taç yaprakların üzerinde de görülmektedir. (Resim-382-383, Çizim-246-247)

Resim 382: Mihrap yan duvarlarındaki pano içerisindeki karanfil motifi
Çizim 246: Mihrap yan duvarlarındaki pano içerisindeki karanfil motifi

Resim 383: Mihrap yan duvarlarındaki pano içerisindeki karanfil motifi
Çizim 247: Mihrap yan duvarlarındaki pano içerisindeki karanfil motifi

Aynı pano içerisindeki bir başka karanfil motifi ise iki çanaklı olup, sivri dişlidir. İlk çanak turkuaz ikinci çanak ise kırmızı ile boyanmıştır. İlk çanağın sap ile birleşim yerinde kırmızı bir nokta yer alır. İkinci çanağın hemen üzerinde üç dilimli, peç motifinin yapraklarına benzeyen yapraklar yer alır. Bu yapraklar beyaz bırakılmış olup, içleri kırmızı nokta ile süslenmiştir. Asıl taç yapraklar ise bu küçük üç yaprağın üzerinde yer alır. Altı dilimli olan taç yapraklar, açık kobalt mavisi ile boyanmış olup, koyu kobalt mavisi noktalamalar yapılmıştır. Ayrıca taç yaprakların içleri kırmızı birer

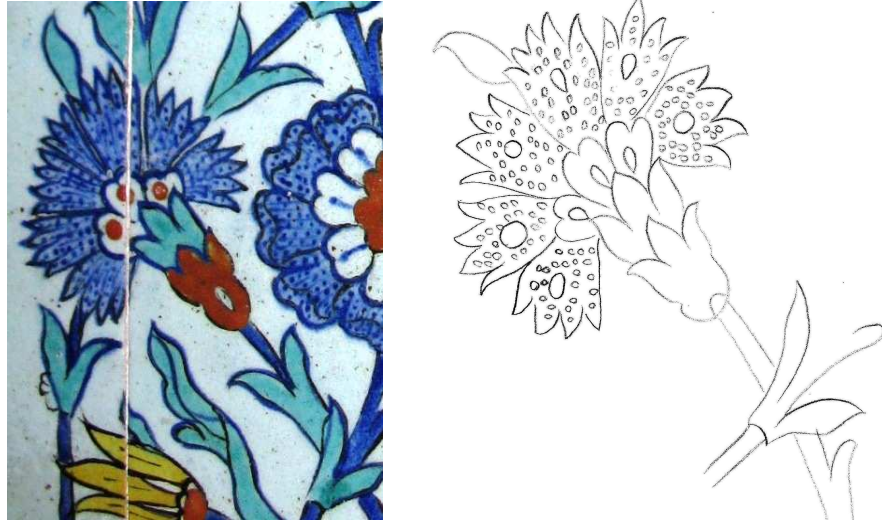
nokta ile de süslenmiştir. Karanfil motifi kobalt mavisi ile renklendirilmiş bir sap üzerinde yer alır. Bu sap üzerinde motifin turkuaz renkli küçük yaprakları bulunmaktadır. Aynı özellikteki yapraklar taç yaprakların üzerinde de görülmektedir.

Aynı pano içerisindeki bir başka karanfil motifi de iki çanaklı olup, sivri dişlidir. İlk çanak kırmızı, ikinci çanak ise turkuaz ile boyanmıştır. İlk çanağın içerisinde beyaz bırakılmış bir nokta bulunur. İkinci çanağın hemen üzerinde üç dilimli, penç motifinin yapraklarına benzeyen yapraklar yer alır. Bu yapraklar beyaz bırakılmış olup, ortalarında birer kırmızı nokta bulunmaktadır. Asıl taç yapraklar ise bu küçük üç yaprağın üzerinde yer alır. Altı dilimli olan taç yapraklar, açık kobalt mavisi ile boyanmıştır.

Ayrıca taç yaprakların içleri koyu kobalt mavisi ile yapılmış küçük noktacıklarla hareketlendirilmiştir. Karanfil motifi, ince, koyu kobalt mavisi renkli bir sap üstünde bulunmaktadır. Bu sap üzerinde karanfilin turkuaz renkli küçük yaprakları bulunur.

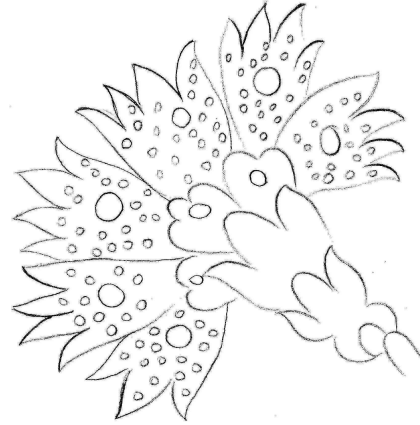
(Resim-384, Çizim-248)

Resim 384: Mihrap yan duvarlarındaki pano içerisindeki karanfil motifi
Çizim 248: Mihrap yan duvarlarındaki pano içerisindeki karanfil motifi

Aynı pano içerisindeki bir diğer karanfil motifi, iki çanaklı olup, sivri dişlidir. İlk çanak turkuaz, ikinci çanak ise kırmızı ile boyanmıştır. İlk çanağın içerisinde kırmızı bir nokta bulunur. İkinci çanağın hemen üzerinde üç dilimli, penç motifinin yapraklarına benzeyen yapraklar yer alır. Bu yapraklar beyaz bırakılmış olup, ortalarında birer kırmızı nokta bulunmaktadır. Asıl taç yapraklar ise bu küçük üç yaprağın üzerinde yer alır. (Resim-385, Çizim-249)

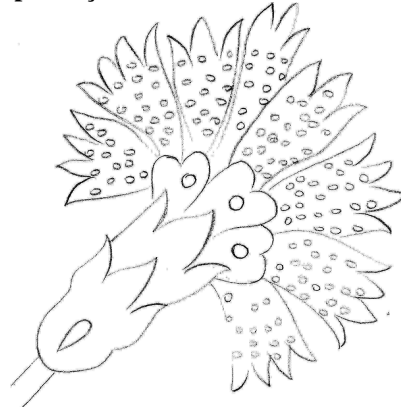
Resim 385: Mihrap yan duvarlarındaki pano içerisindeki karanfil motifi
Çizim 249: Mihrap yan duvarlarındaki pano içerisindeki karanfil motifi

Altı dilimli olan taç yapraklar, açık kobalt mavisi ile boyanmıştır. Ayrıca taç yaprakların içleri koyu kobalt mavisi ile yapılmış küçük noktacıklarla hareketlendirilmiştir. Her taç yaprağın ortasında ise beyaz bırakılmış birer nokta da yer almaktadır. Karanfil motifi, ince, koyu kobalt mavisi renkli bir sap üstünde bulunmaktadır.

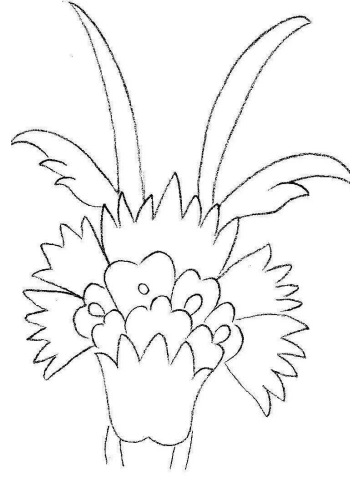
Aynı pano içerisinde bulunan bir başka karanfil motifi, iki çanaklı olup, sivri dişlidir. İlk çanak kırmızı, ikinci çanak ise turkuaz ile boyanmıştır. İlk çanağın içerisinde beyaz bir nokta bulunur. İkinci çanağın hemen üzerinde üç dilimli, penç motifinin yapraklarına benzeyen yapraklar yer alır. Bu yapraklar beyaz bırakılmış olup, içlerinde birer kırmızı nokta yer almaktadır. Asıl taç yapraklar ise bu küçük üç yaprağın üzerinde yer alır. Sekiz dilimli olan taç yapraklar, açık kobalt mavisi ile boyanmıştır. Ayrıca taç yaprakların içleri koyu kobalt mavisi ile yapılmış küçük noktacıklarla hareketlendirilmiştir. Karanfil motifi, ince, koyu kobalt mavisi renkli bir sap üstünde bulunmaktadır. Bu sap üzerinde karanfilin turkuaz renkli küçük yaprakları bulunur. (Resim-386, Çizim-250)

Resim 386: Mihrap yan duvarlarındaki pano içerisindeki karanfil motifi
Çizim 250: Mihrap yan duvarlarındaki pano içerisindeki karanfil motifi

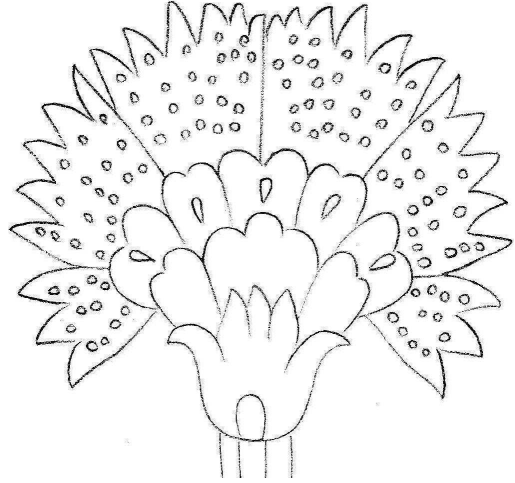
Aynı pano içerisinde bulunan diğer bir karanfil motifi ise tek çanaklıdır. Çanağın rengi kırmızıdır. Çanağın hemen üzerinde üç dilimli, penç motifinin yapraklarına benzeyen turkuaz renkli yapraklar yer alır. Bu yaprakların üzerinde ise aynı tarz yaprakların dört dilimli, beyaz bırakılmış, içleri birer kırmızı nokta ile süslenmiş yapraklar bulunur. Asıl taç yapraklar ise bu küçük dört yaprağın üzerinde yer alır. Altı dilimli olan taç yapraklar, açık kobalt mavisi ile boyanmıştır. Ayrıca taç yaprakların içleri koyu kobalt mavisi ile yapılmış küçük noktacıklarla hareketlendirilmiştir. Karanfil motifi, ince, koyu kobalt mavisi renkli iki sap üstünde bulunmaktadır. (Resim-387, Çizim-251)

Resim 387: Mihrap yan duvarlarındaki pano içerisindeki karanfil motifi
Çizim 251: Mihrap yan duvarlarındaki pano içerisindeki karanfil motifi

Aynı pano içerisinde bulunan bir diğer karanfil motifi, tek çanaklı olup, sivri dişlidir. Çanağın rengi turkuazdır. Çanağın hemen üzerinde beş dilimli, penç motifinin yapraklarına benzeyen yapraklar yer alır. Bu yapraklar beyaz bırakılmış olup, ortalarında birer kırmızı nokta ve açık kobalt mavisi ile çizgiler bulunmaktadır. Asıl taç yapraklar ise bu küçük beş yaprağın üzerinde yer alır. Altı dilimli olan taç yapraklar, açık kobalt mavisi ile boyanmıştır. Ayrıca taç yaprakların içleri koyu kobalt mavisi ile yapılmış küçük noktacıklarla hareketlendirilmiştir. Karanfil motifi, ince, koyu kobalt mavisi renkli iki sap üstünde bulunmaktadır. (Resim-388, Çizim-252)

Resim 388: Mihrap yan duvarlarındaki pano içerisindeki karanfil motifi
Çizim 252: Mihrap yan duvarlarındaki pano içerisindeki karanfil motifi

Karşılaştırma: I. Mahmud'un Kandilli iskelesinde inşa ettirdiği Kandilli Camii'nde çinili yüzeyler sadece mihrap ve mihrap yan duvarları ile sınırlıdır. Süslemede kullanılan çiniler Tekfur Sarayı çinileridir.

Kandilli Camii'nde karanfil motifi, mihrap çinilerinde ve mihrap sofasında yer alan eş iki panonun kompozisyonları içerisinde bulunmaktadır. Bu karanfillere turkuaz, kobalt mavisi, beyaz ve kırmızı renkler hâkim olup, son derece kaba bir görünüme sahiptirler. Özellikle karanfil motiflerinin taç yapraklarının kobalt mavisi ile renklendirilmiş olması ve daha koyu kobalt mavisi ile içlerine noktalamaların yapılarak süslenmesi çok dikkat çekicidir. Bununla birlikte karanfil motiflerinin formlarındaki bozukluklarda gözden kaçırılmaması gereken ayrıntılardandır. Yapıdaki bu karanfillerin bir başka örneğine incelenen diğer yapılarda rastlanmamaktadır.

2.35. Beylerbeyi Camii (1777)

Katalog No: 35

Resim, Çizim No: 389–400, 253–260

İnşaa Tarihi: 1777

Yeri: İstanbul - Beylerbeyi

Banisi: I.Abdülhamit

Mimarı: Mehmet Tahir Ağa

Beylerbeyi Camii, Anadolu yakasında, Beylerbeyi İskelesi'nin önündeki meydanın doğusunda, deniz kıyısında yer almaktadır. Cami I.Abdülhamit tarafından annesi Rabia Sultan'ın anısına dönemin baş mimarı Mehmet Tahir Ağa'ya 1777 yılında yaptırılmıştır. Yalı camilerinin en güzellerinden olan eser, hamam, sıbyan mektebi, muvakkithane ve iki çeşme ile birlikte küçük bir külliye niteliğine büründürmüştür¹⁹¹.

Beylerbeyi camisini meydana getiren yapı kütleleri, ana mekân, hünkâr mahfili, mihrap nişi, minareler ve batı kısmında yer alan girişi örten saçak olmak üzere beş temel unsurdan oluşmuştur. Caminin bir kubbe ve beş yarım kubbeden oluşan ana mekânı, kare bir plana sahiptir. Ana kubbe dışta kütleyle hâkim olurken, içte mihrap önündeki kubbe ile yükünü paylaşır. Cami planında yan mekânlarla ana mekân arasında organik bir bütünlük yoktur. Buna rağmen herhangi bir bağımsız destek kullanılmadığından yapıda toplu mekân etkisi elde edilebilmiştir.

Beylerbeyi camisinde en dikkat çekici özelliklerden biriside ibadet mekânını örten kubbenin ahşap iskeletli olarak tasarlanmasıdır. Bu ahşap kubbe içeriden bağdadî sıva, dışarıdan ise kurşun ile kaplanarak kâgir bir kubbe gibi gösterilmiştir. Kubbenin yükü beden duvarlarına sekiz noktadan aktarılmaktadır. Yapıda son cemaat yeri, altı sütunla desteklenen bir cephe ve iki mihrabı ile önemli bir giriş mekânı halindedir. Hünkâr mahfili bölümüne giriş kısmı yapının doğusunda yer almaktadır. Buraya hem denizden hem karadan ulaşılabilir. Hünkâr odası üç sütun ve bunları birbirine ve duvara bağlayan dört kemer üzerinde kuzeye doğru uzanmaktadır. Yapının kara tarafına doğru

¹⁹¹ SELÇUK, Batur (1995), "Beylerbeyi Cami", *İstanbul Ansiklopedisi*, C. 2, Tarih Vakfı Yayınları, s.203–204

dikdörtgen bir çıkıntı halinde taşkınlık yapan kısmı mihrap önüne ayrılmış, daire planlı mihrap hücresi bu alanın orta kesiminde duvar içine yerleştirilmiştir¹⁹². Beylerbeyi Camii mimarisinde çeşitli malzeme ve teknikler kullanılmıştır. Ana mekânın yapısı yığmadır. Barok üslupta olan caminin dış yüzeyinde ise oldukça kaba kesilmiş taşlar görülmektedir. Derzler, çoğu yerlerde düzgün ve sürekli değildir. Hünkâr mahfilinin, son cemaat yerinin ve galerilerin strüktür sistemi ise düz atkıdır. Cami içerisinde kalem işi ve çinilerden oluşan süsleme programı da mevcuttur. Bu çiniler hem Osmanlı hem de Avrupa çinileri olması bakımından önemlidir. Beylerbeyi Camii 1983'te yanında yer alan yalıda çıkan bir yangından büyük ölçüde zarar görmüş, ahşap olan kubbesi tamamen, diğer bölümleri ise kısmen yanmıştır. Aynı yıl içerisinde Vakıflar idaresince tamir ettirilen cami bugün iyi durumdadır.

Çini Programı: Caminin iç yüzeyi doğu ve batı duvarlarının da zemininden başlanarak yaklaşık 37 cm.lik bir bölümü çinilerle bezelidir. Cami içerisinde çinili yüzeylerin büyük bir bölümü birbirleri ile ilgisiz birçok çini parçasının bir arada kullanılması ile oluşmuştur. Kullanılan XVI. XVII. XVIII. yüzyıl sıralı teknikli parça çinileri yapıda gelişi güzel olarak yerleştirilmiştir. Caminin bu görünümü farklı yerlerden toplanan çinilerin sergisi niteliğini taşımaktadır¹⁹³.

Mihrap nişlerindeki çiniler, pencerelerin üst hizasına kadar yükselen kısmında ki bordürler, Osmanlı çinileri ile panolar Avrupa çinileri ile kaplıdır. Ayrıca bütün birinci sıra pencerelerin zemini ve mihrap duvarları değişik dönemlere ait çini parçaları ile süslüdür. Mihrabın sağında ve solunda, koyu kobalt mavisi zemin üzerinde beyaz bırakılan celi sülüs harflerle yazılı Ayetü'l-Kürsi yapıyı çepeçevre dolanmaktadır. Mihrabın en üstünde celi sülüsle yazılı bir ayet panosu da yer alır. Bu panonun etrafı, şemse içerisinde yer alan rumiler, kıvrık yaprak ve pençlerle süslenmiştir. Ayet yazılı panolar XVI. yüzyılın kaliteli çinilerinden oluşmaktadır. Pencere etrafını kuşatan bordürlerde hatayi, penç ve değişik çiçek motiflerinin örnekleri kullanılarak yine XVI. yüzyıl çinilerinin kalitesi yansıtılmıştır.

---

¹⁹² "Beylerbeyi Camii ve Külliyesi", *İslam Ansiklopedisi*, Cilt:6, T.D.V Yayınları, İstanbul, s.75

¹⁹³ SELÇUK, Batur (1995), "Beylerbeyi Camii", *İstanbul Ansiklopedisi*, C.2, Tarih Vakfı Yayınları, s.203-204

Resim 389: Beylerbeyi Camii iç mekân görünüşü

Karanfil motifinin yer aldığı çiniler: Motifin görüldüğü parça çiniler cami duvarlarına farklı kompozisyonlu diğer parça çiniler ile birlikte geliş güzel bir şekilde yerleştirilmiştir. Sıralı teknikli bu parça çiniler bazı yerlerde kompozisyon bütünlüğü gösteremeyerek yarım kalmış, kimi yerlerde ise daha da karmaşık bir hal alarak tasarımın anlaşılmasını güçleştirmiştir. Yapıda dört değişik çeşitte karanfil motifi tespit edilmiştir. Bu karanfillerden şemselerin içerisinde yer alanlarının cami içerisinde birçok defa tekrarlandığı görülmektedir.

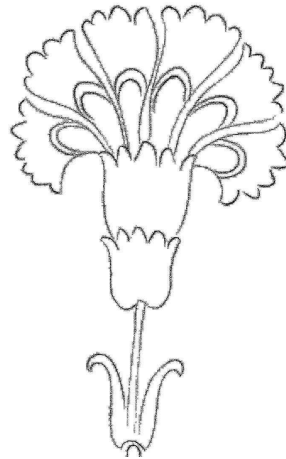
Karanfil motifi, caminin sağ alt duvarında, kompozisyonu yarım olan süpürgelik çinisi içerisinde yer alır. Karanfil ve lale motiflerinin kullanılması ile oluşan tasarım, muhtemelen bir vazodan çıkış yapmaktadır. Simetrik olan tasarımda laleler açık kobalt mavisi, karanfiller kırmızı renk ile boyanmıştır. XVI. yüzyıl çinilerinin özelliklerini taşıyan bu süpürgelik çinisi caminin başka bir yerinde tekrarlanmaz.

Resim 390: Beylerbeyi Camii, süpürgelik çinilerinden

Karanfil motifi, iki geniş, uçları sivri dilimli çanaktan meydana gelmiştir. Birinci çanak açık kobalt mavisi, ikinci çanak ise yeşile yakın bir turkuaz renk ile boyanmıştır. Çanaklardan sonra yer alan taç yapraklar altı dilimli ve uçları sivri dişlidir. Yelpaze şeklini çok iyi yansıtan taç yapraklar çanak kısmına doğru daralmaktadır. Daralan kısımlar açık kobalt mavisi ile hava payı bırakılarak renklendirilmiştir. Taç yaprakların geniş yüzeyleri, nefis bir kırmızı ile boyanmıştır. Motif, açık kobalt mavisi ile boyalı ince bir sap ile bağlanmıştır. Bu sap üzerinde küçük zarif turkuaz ile renklendirilmiş yapraklar da bulunur. (Resim-391, Çizim-253)

Resim 391: Süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 253: Süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi

Aynı süpürgelik çinisi içerisinde yer alan bir başka karanfil ise iki çanaklı olup, uçları sivri dişlidir. İlk çanak açık kobalt mavisi, ikinci çanak turkuaz renk ile boyanmıştır.

İkinci çanağın hemen üzerinde yelpaze gibi açılmış, altı dilimli ve kendi içinde sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların rengi kırmızıdır. Taç yaprakların üzerinde sola ve sağa doğru kıvrım yapan, içi turkuaz renkle boyanmış iki yaprak bulunur. Motif, açık kobalt mavisi boyalı bir sap ile bağlanmıştır. Bu sap üzerinde turkuaz renkli yapraklar yer almaktadır. (Resim-392, Çizim-254)

Resim 392: Süpürgecik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 254: Süpürgecik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi

Bir diğer karanfil motifi ise, caminin sağ alt duvarında, bir şemse içerisinde lale motifleri ile birlikte yer alır. XVI. yüzyılın özelliklerini taşıyan bu çiniler cami duvarlarına yerleştirilirken karoların birleşim yerlerinde kompozisyon kaydırılmış, hatta tasarımın çeşitli yerleri birbirinden alakasız parçalar halinde duvara yerleştirilmiştir. Bu durum yapının duvarında oldukça çirkin bir görüntü oluşturmuştur. Simetrik olan tasarımda laleler ve karanfiller kullanılmıştır. Laleler, açık kobalt mavisi ile boyanmıştır. Sade bir görüntü sergileyen karanfil motifi ise iki çanaklı, uçları sivri dişlidir. Çanaklar birbirlerinden küçük bir hava payı ile ayrılmıştır. Çanaklardan hemen sonra yer alan taç yapraklar beş dilimli ve uçları sivri dişlidir. Karanfil motifinde çanaklar turkuaz, taç yapraklar ise kırmızı ile boyanmıştır. Motif açık kobalt mavisi ile renklendirilmiş bir sap ile bağlanmıştır. Bu sap üzerinde fazla biçimli olmayan turkuaz renkli karanfil yaprakları da bulunmaktadır.

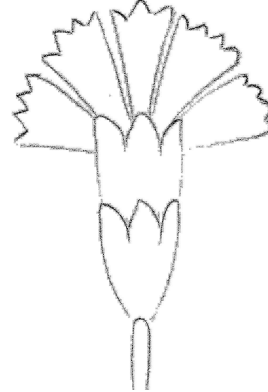
Şemse içerisinde yer alan bir diğer karanfil motifi ise iki çanaklı olup, uçları sivri dişlidir. Çanaklar birbirlerinden küçük bir hava payı ile ayrılmıştır. Çanaklardan hemen sonra yer alan taç yapraklar beş dilimli ve uçları sivri dişlidir. Karanfil motifinde çanaklar turkuaz, taç yapraklar ise kırmızı ile boyanmıştır. Motif açık kobalt mavisi ile renklendirilmiş bir sap ile bağlanmıştır. Bu sap üzerinde fazla biçimli olmayan turkuaz

renkli karanfil yaprakları da bulunmaktadır. Anlattığımız karanfile aynı özellikleri taşıyan sadece taç yaprak sayısı dört olan karanfil de şemse içerisinde mevcuttur. (Resim-394-396, Çizim-255-257)

Resim 393: Beylerbeyi Camii İç mekân şemse motifi

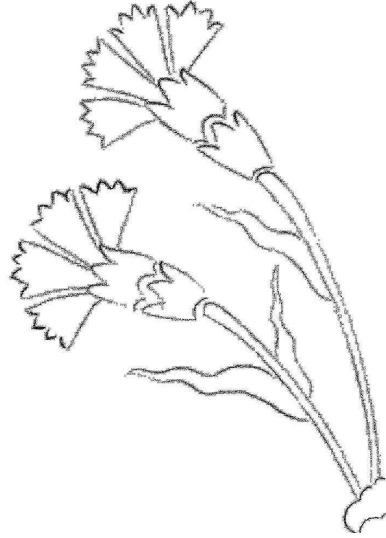
Resim 394: Şemse içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 255: Şemse içerisinde yer alan karanfil motifi

Resim 395: Şemse içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 256: Şemse içerisinde yer alan karanfil motifi

Resim 396: Şemse içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 257: Şemse içerisinde yer alan karanfil motifi

Şemse içerisinde yer alan bir diğer karanfil motifi ise iki çanaklı olup, uçları sivri dişlidir. Çanaklar birbirlerinden küçük bir hava payı ile ayrılmıştır. Çanaklardan hemen sonra yer alan taç yapraklar dört dilimli ve uçları sivri dişlidir. Karanfil motifinde birinci çanak turkuaz, ikinci çanak kobalt mavisi, taç yapraklar ise kırmızı ile boyanmıştır. Motif kobalt mavisi ile renklendirilmiştir bir sap ile bağlanmıştır. Bu sap üzerinde fazla biçimli olmayan turkuaz renkli karanfil yaprakları da bulunmaktadır. (Resim-397, Çizim-258)

Resim 397: Şemse içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 258: Şemse içerisinde yer alan karanfil motifi

Bir önceki paragrafta anlatılan karanfille kısmen aynı özellikleri taşıyan bir diğer motifte, caminin sağ duvarında, gelişi güzel yerleştirilen çiniler içerisinde yer alır. XVI.

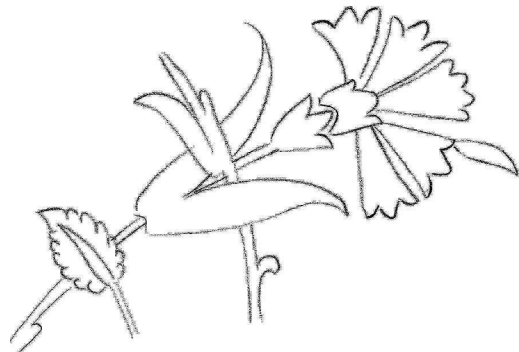
yüzyıl çinilerinin özelliklerini taşıyan bu çiniler, hatayi, penç, lale ve karanfillerden oluşan bir tasarım sergilemektedir.

Cami içerisinde tekrarlanmayan bu çini parçası içerisinde yer alan karanfil motifi, İki çanaklı olup, uçları sivri dişlidir. İlk çanak açık kobalt mavisi, ikinci çanak turkuaz ile boyanmıştır. Çanaklardan hemen sonra yer alan taç yapraklar ise beş dilimli, uçları sivri dişli ve kırmızı renklidir. Son olarak motif açık kobalt mavisi boyalı bir sap ile bağlanmıştır. Bu sap üzerinde zarif, turkuaz boyalı yapraklar da yer alır. (Resim-399, Çizim-259)

Resim 398: Beylerbeyi Camii, parça çiniler içerisinde yer alan karanfil motifi

Resim 399: Parça çiniler içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 259: Parça çiniler içerisinde yer alan karanfil motifi

Bir diğer karanfil motifi ise motifi ise üç çanaklı olup, uçları sivri dişlidir. İlk çanak turkuaz, ikinci çanak kobalt mavisi, üçüncü çanak turkuaz ile boyanmıştır. Çanaklardan hemen sonra yer alan taç yapraklar ise yedi dilimli, uçları sivri dişli ve kırmızı renklidir. Son olarak motif açık kobalt mavisi boyalı bir sap ile bağlanmıştır. (Resim-400, Çizim-260)

2.36. IV. Mehmet Kasrı (Velihat Dairesi) (?)

Katalog No: 36

Resim, Çizim No: 401–408, 261–265

İnşaa Tarihi:

Yeri: Harem/Topkapı Sarayı

Banisi: IV. Mehmet

Mimarı: Bilinmemektedir.

Kasır bir kapısı ile III. Murat Has Odasına öteki kapısı ile Veliaht dairesine bağlı olan bir yapıdır. Bu Kasır, XVII. yüzyılın ikinci yarısının mimari ve çini özelliklerini taşımaktadır. Kasırın çinileri olduğu gibi günümüze kadar gelebilmiştir. Çiniler özel olarak bu kasır için İznik'te yaptırılmıştır¹⁹⁴.

Resim 401: IV. Mehmed Kasrı/ Veliaht Dairesi iç görünüşünden

¹⁹⁴ EYÜBOĞLU, Mualla Anhegger, (1986), Topkapı Sarayı'nda Padişah Evi (Harem), Sandoz Kültür Yayınları, İstanbul, s.75

IV. Mehmed Kasrı düz tavanlı ve dikdörtgen biçimli olup, altın yıldızlı kalem işi süslemeli nefis bir ahşap kubbe ile örtülüdür. Burada yaşmağı bakır üzerine altın yıldızlı ocakla, kanatları sedef işli dört pencere bulunmaktadır¹⁹⁵.

Çini Programı: IV. Mehmet Kasrı, zemininden tavana kadar XVII. yüzyılın sıralı teknikli görkemli çini panoları ile kaplıdır. Panoların kompozisyonları ağırlıklı olarak natüralist üsluplu çiçekler, hatayi, penç, rumi motiflerinden oluşturulmuştur. Kasırda çinilere hâkim renkler ise turkuaz, kobalt mavisi, beyaz ve kırmızıdır.

Karanfil motifinin yer aldığı çiniler: IV. Mehmet Kasrında karanfil motifleri üst pencere hizasında yer alan panoların içerisinde ve giriş kapısının solunda bulunan süpürgelik çinileri içerisinde görülmektedir.

Resim 402: IV. Mehmed Kasrı üst kat panosu

¹⁹⁵ ŞİMŞİRGİL, Ahmet (2005), *Taşa Yazılan Tarih Topkapı Sarayı*, Tarih Düşünce Kitapları/13, İstanbul, s.209

Üst pencere hizasında iç içe oturtulmuş üç vazodan çıkış yapan, natüralist çiçekler ile karmaşık bir şekilde süslenmiş olan bir pano yer alır. Bu pano içerisinde yer alan karanfil motifi, tek çanaklı olup, turkuaz renklidir. Çanağın hemen üzerinde üç boğumlu, koyu kobalt mavisi ile renklendirilmiş olan tohumluk kısmı yer alır. Tohum kısmından sonra ise sekiz dilimli ve sivri dişli taç yapraklar bulunmaktadır. Taç yaprakların rengi kırmızıdır. Karanfil motifi, ince, uzun, açık kobalt mavisi renkli bir sap ile bağlıdır. Bu sap üzerinde karanfilin ince, uzun, turkuaz renkli iki yaprağı bulunmaktadır. (Resim-403, Çizim-261)

Resim 403: IV. Mehmed Kasrı üst kat panosu içerisindeki karanfil motifi
Çizim 261: IV. Mehmed Kasrı üst kat panosu içerisindeki karanfil motifi

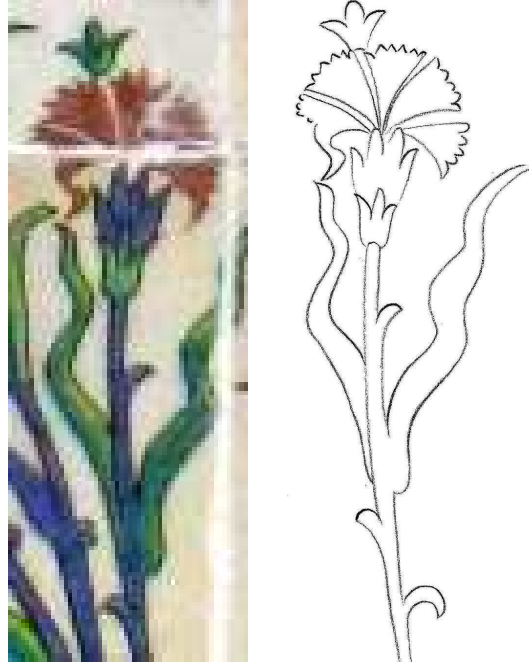
Aynı pano içerisinde yer alan bir başka karanfil motifi de tek çanaklı olup, turkuaz renklidir. Çanağın hemen üzerinde altı dilimli ve sivri dişli taç yapraklar yer almaktadır. Taç yaprakların rengi kobalt mavisidir. Taç yaprakların üzerinde turkuaz renkli bir çıkıntı ve bir yaprak bulunmaktadır. Karanfil motifi, ince, uzun, açık kobalt mavisi renkli bir sap ile bağlıdır. Bu sap üzerinde karanfilin ince, uzun, turkuaz renkli iki yaprağı bulunmaktadır. (Resim-404, Çizim-262)

Resim 404: IV. Mehmed Kasrı üst kat panosu içerisindeki karanfil motifi
Çizim 262: IV. Mehmed Kasrı üst kat panosu içerisindeki karanfil motifi

Aynı pano içerisinde yer alan bir diğer karanfil motifi ise iki çanaklıdır. Birinci çanak turkuaz, ikinci çanak kobalt mavisi ile boyanmıştır. Çanağın hemen üzerinde beş dilimli ve sivri dişli taç yapraklar yer almaktadır. Taç yaprakların rengi kırmızıdır. Taç yaprakların üzerinde turkuaz renkli kalın bir çıkıntı bulunmaktadır. Karanfil motifi, ince, uzun, açık kobalt mavisi renkli bir sap ile bağlıdır. Bu sap üzerinde karanfilin ince, uzun, turkuaz renkli iki yaprağı bulunmaktadır. (Resim-405, Çizim-263)

Resim 405: IV. Mehmed Kasrı üst kat panosu içerisindeki karanfil motifi
Çizim 263: IV. Mehmed Kasrı üst kat panosu içerisindeki karanfil motifi

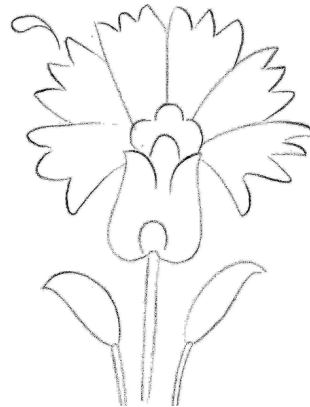
Yapının giriş kapısının solunda süpürgelik çinileri yer almaktadır. Bu çinilerin tasarımında karanfiller ayaklı bir vazodan lalelerle birlikte çıkış yapar. Motiflerin sapları bir gerdanlık ile bağlıdır. Kompozisyon simetrik özellik taşır. Tek tip olan karanfil motifi yapıda defalarca kullanılmıştır.

Resim 406: IV. Mehmed Kasrı giriş kapısında yer alan süpürgelik çinisi

Karanfil motifi, tek çanaklı ve turkuaz renklidir. İnce bir çizgi şeklinde olan sap kısmının çanağa bağlandığı noktada ufak bir halka bulunur. Tohumluk kısmı ise küçük yarım daire şeklindedir. (Resim-407, Çizim-264)

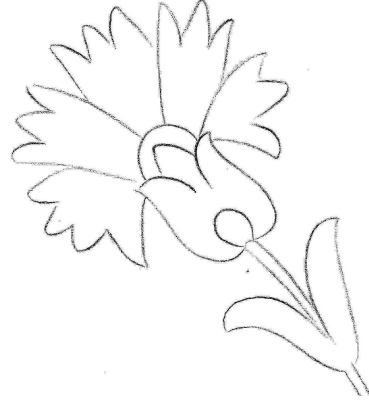
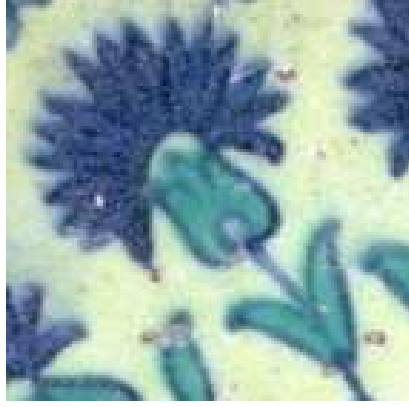
Resim 407: Giriş kapısında yer alan süpürgelik çinisindeki karanfil motifi
Çizim 264: Giriş kapısında yer alan süpürgelik çinisindeki karanfil motifi

Taç yapraklar ise genellikle altı dilimlidir. Fakat tasarım içerisinde aynı özellikleri taşıyan karanfillerin beş ve yedi dilimli taç yaprağa sahip olanları da vardır. Taç yapraklar açık kobalt mavisi ile renklendirilmiştir. Küçük benekler yapraklar üzerinde görülmez. Bu karanfil motifinde tohumluk kısmının çanak ve taç yapraklar arasında

sıkışmış gibi çok küçük bir alanı kapladığı görülür. Motif gövdesinde küçük zarif yapraklara sahiptir. (Resim-408, Çizim-265)

Resim 408: Giriş kapısında yer alan süpürgelik çinisindeki karanfil motifi
Çizim 265: Giriş kapısında yer alan süpürgelik çinisindeki karanfil motifi

Karşılaştırma: Topkapı Sarayı Harem dairesinin en önemli odalarından biri olan IV. Mehmed Kasrı'nın zemininden tavana kadar XVII. yüzyılın sıraltı teknikli görkemli çini panoları ile kaplıdır.

IV. Mehmet Kasrında karanfil motifleri üst pencere hizasında yer alan panoların içerisinde ve giriş kapısının solunda bulunan süpürgelik çinileri içerisinde görülmektedir. Kasrın pencerelerinin çok yüksek olması, karanfil motiflerinin net bir şekilde görüntülenmesine olanak vermemiştir. Bu karanfil motifleri XVII. yüzyıl çini sanatının renk ve motif özelliklerini çok iyi yansıtmaktadır. Kasır içerisindeki karanfillere turkuaz, kobalt mavisi ve kırmızı renkler hâkimdir. Ayrıca yapının süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfili, bulunduğu tasarımı ile birlikte Yeni Cami, Topkapı Sarayındaki Gözdeler Taşlığı, Revan Köşkü, Hırka-i Sadet Dairesi, Valide Sultan Dairesi, Şehzade Dairesi ve Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi süpürgelikleri ile birebir aynıdır. Bununla birlikte dairenin üst kat çini panoları içerisinde yer alan karanfilleri, Valide Sultan Dairesinin panoları içerisinde yer alan karanfillerle bire bir aynıdır.

2.37. Şehzade Dairesi (Kubbeli Kasır/II. Osman Kasrı) (?)

Katalog No: 37

Resim, Çizim No: 409–424, 266–276

İnşaa Tarihi:

Yeri: Topkapı Sarayı

Banisi: Bilinmemektedir.

Mimarı: Bilinmemektedir.

Şehzade Dairesi II. Osman'ın Hotin zaferinden sonra tamamlanmıştır. Bu odaya IV. Mehmet Kasrı'ndan başka Meşveret yerindeki taş basamaklı kapıdan girilmektedir. Kapı Kitabeliğinde Kur'an-ı Kerim'den ayetler vardır¹⁹⁶. Şehzadeler Dairesi sonradan eklenen çatı katı dışında üç katlı bir binadır. Alt kat en büyük şehzadeye aittir. Üst kattaki odalara Altın Yol'daki merdivenlerden çıkılarak girilmektedir. Şehzade Dairesi'nin ana mekânı kare planlı olup, etrafı işlemeli bir kubbe ile örtülüdür. Yapı I.Mahmut döneminde günün anlayışına uygun olarak tekrar düzenlenmiştir¹⁹⁷.

Çini Programı: Şehzade Dairesi zeminden kubbeye kadar XVII. yüzyılın en güzel çinileri ile kaplıdır. Bu çinilerin kompozisyonlarında ağırlıklı olarak vazodan çıkış yapan hatayi grubu motifleri ve rumi kullanılmıştır. Tasarımlara hâkim renkler ise kobalt mavisi, turkuaz ve yeşildir.

Karanfil motifinin yer aldığı çiniler: Şehzadeler dairesinde karanfil motifi, üst pencerelerin aralarını dolduran bazı çini panoların bordürlerinde, alt pencere yüzeylerini dolduran çinilerin zemininde yer alan süpürgelik çinilerinde ve odanın görkemli ocağının çini süslemelerinde görülmektedir.

Odanın ocağını hatayi grubu motifleri ile karanfil motifinden oluşturulmuş bir tasarım süslemektedir. Bu tasarım içi rumi ile bezenmiş paftalar ile sonlandırılmıştır. Ocak üzerinde yer alan karanfil motifi defalarca tasarım içerisinde tekrarlanmaktadır. Karanfil

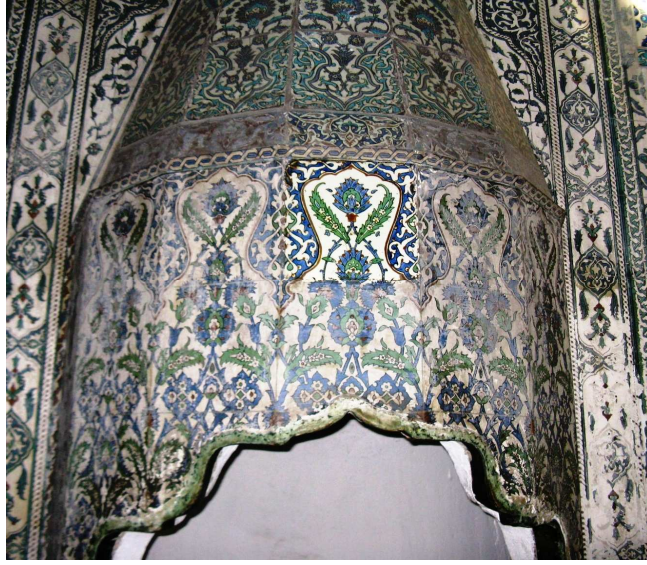
¹⁹⁶ ŞİMŞİRGİL, Ahmet (2005), *Taşa Yazılan Tarih Topkapı Sarayı*, Tarih Düşünce Kitapları/13, İstanbul, s.208

¹⁹⁷ SEVİN, Necla Arslan (2002), "İlk Osmanlı Sarayları ve Topkapı Sarayı", *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s.209

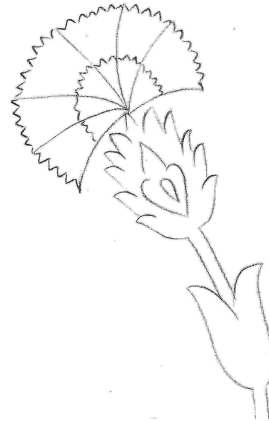

motifi, tek çanaklıdır. Servi ağacı görünümünde olan turkuaz renkli, sivri dişli çanak içerisinde beyaz bırakılmış iç içe geçmiş iki damla bulunmaktadır. Çanaktan hemen sonra altı dilimli ve sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların çanağa doğru daralan kısımları beyaz bırakılmıştır. Geriye kalan geniş yüzeyleri ise kobalt mavisi ile renklendirilmiştir. Karanfil motifi, kalın açık kobalt mavisi renkli bir sap üstünde bulunur. Bu sap üzerinde karanfilin kobalt mavisi renkli, kaba yaprakları yer almaktadır. (Resim-409, Çizim-266)

Resim 409: Şehzade Dairesi çinili ocağı

Resim 410: Şehzade Dairesi çinili ocağı üzerinde yer alan karanfil motifi
Çizim 266: Şehzade Dairesi çinili ocağı üzerinde yer alan karanfil motifi

Yapının alt pencere yüzeyleri genellikle süpürgelik çiniler ile kaplanmıştır. Bu çinilerin kompozisyonunda karanfiller kullanılmıştır. Tasarım içerisinde karanfiller ayaklı bir vazodan lalelerle birlikte çıkış yapar. Motiflerin sapları bir gerdanlık ile bağlıdır.

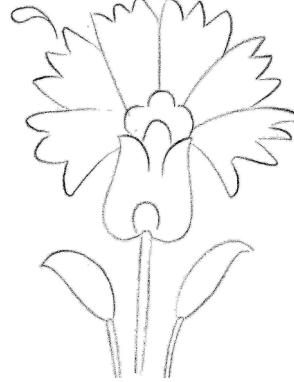
Kompozisyon simetrik özellik taşır. Tek tip olan karanfil motifi yapıda defalarca kullanılmıştır.

Resim 411: Şehzade Dairesi süpürgelik çinisi

Karanfil motifi, tek çanaklı ve turkuaz renklidir. İnce bir çizgi şeklinde olan sap kısmının çanağa bağlandığı noktada ufak bir halka bulunur. Tohum kısmı ise küçük yarım daire şeklindedir. (Resim-412-413, Çizim-267-268)

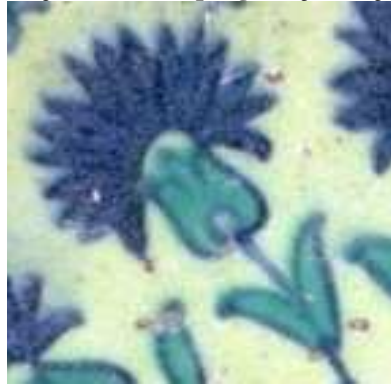
Resim 412: Süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi

Çizim 267: Süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi

Resim 413: Süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi

Çizim 268: Süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfil motifi

Taç yapraklar ise genellikle altı dilimlidir. Fakat aynı özellikleri taşıyan karanfilin altı ve yedi dilimli taç yaprağına sahip olanları da vardır. Taç yapraklar açık kobalt mavisi ile renklendirilmiştir. Küçük benekler yapraklar üzerinde görülmez. Bu karanfil motifinde tohum kısmının çanak ve taç yapraklar arasında sıkışmış gibi çok küçük bir alanı kapladığı görülür. Motif gövdesinde küçük zarif yapraklara sahiptir.

Yapıda üst pencere aralarında, tasarımı vazodan çıkış yapan, hatayi grubu motifleri ve rumi ile bezeli şemseden oluşturulmuş çini panolarda bulunmaktadır. Bu panonun bordürlerinde de farklı bir karanfil motifi tespit edilmiştir.

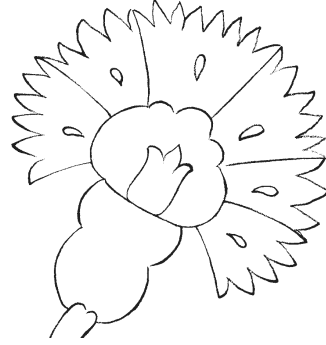
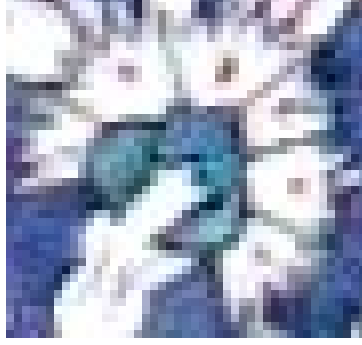
Resim 414: Şehzade Dairesi üst pencere aralarında yer alan çini pano

Karanfil motifi, tek çanaktan oluşmaktadır. Çanağın üst kısmında yer alan tohumluk kısmı narın dişli kısımlarına benzeyen kavisler içerir. Bu bölüm turkuaz ile boyalıdır. Bu kavislerin içerisinde çanak kısmının üç kavisle son bulduğu çıkıntısı yer alır. Çanak kısmı ve bu çıkıntı beyaz bırakılmıştır. Oldukça belirgin olan taç yaprakları altı dilimlidir. Bu dilimler ise beyaz bırakılmış olup, sivri dişlere sahiptir. Taç yaprakların

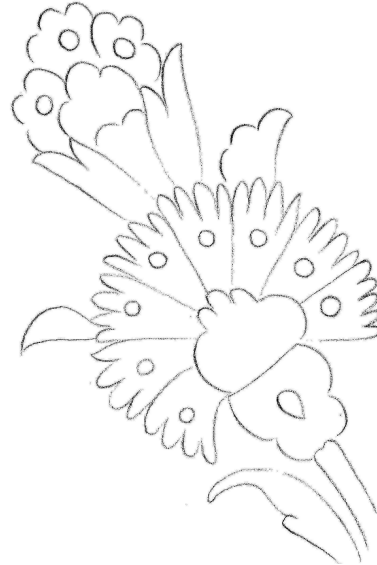
içleri birer kırmızı nokta ile süslenmiştir. Karanfil motifi beyaz bırakılmış, ince bir sap ile bağlanmıştır. (Resim-415, Çizim-269)

Resim 415: Üst pencere aralarında yer alan çini pano içerisindeki karanfil motifi
Çizim 269: Üst pencere aralarında yer alan çini pano içerisindeki karanfil motifi

Bir diğer karanfil motifi de tek çanaktan oluşmaktadır. Çanağın üst kısmında yer alan tohumluk kısmı narın dişli kısımlarına benzeyen kavisler içerir. Bu bölüm turkuaz ile boyalıdır. Bu kavislerin içerisinde çanak kısmının üç kavisle son bulduğu çıkıntısı yer alır. Çanak kısmı ve bu çıkıntı beyaz bırakılmıştır. Çanağın ortasında kırmızı birer nokta da yer almaktadır. Tohum kısmından sonra sekiz dilimli ve sivri dişli taç yapraklar bulunmaktadır. Taç yaprakların içlerinde de kırmızı birer nokta ile süslenmiştir. Ayrıca taç yaprakların üzerinde beyaz ve kırmızı ile süslenmiş gonca motifi de görülmektedir. Karanfil motifi beyaz bırakılmış, ince bir sap ile bağlanmıştır. (Resim-416, Çizim-270)

Resim 416: Üst pencere aralarında yer alan çini pano içerisindeki karanfil motifi
Çizim 270: Üst pencere aralarında yer alan çini pano içerisindeki karanfil motifi

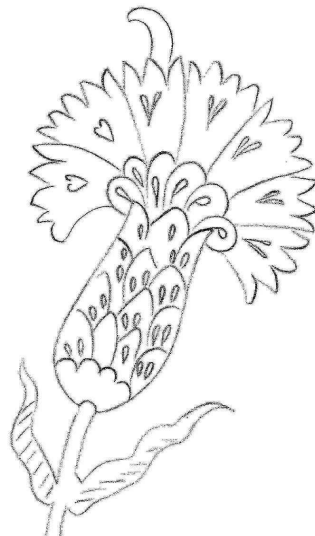

Şehzadeler dairesinin devamında yer alan oda içerisinde şemse, karanfil ve yapraklardan oluşan görkemli pano içerisinde de birbirinden farklı iki karanfil motifi görülmektedir. (Resim-418, Çizim-271)

Resim 417: Şehzadeler Dairesi'nin devamında yer alan oda içerisinde bulunan pano

Resim 418: Şehzadeler Dairesi'nin devamı odada bulunan panonun karanfili
Çizim 271: Şehzadeler Dairesi'nin devamı odada bulunan panonun karanfili

Pano içerisindeki karanfil motifi, tek çanaklıdır. Lale formunu andıran çanağın içi birbirinin üstüne gelen yuvarlak dilimlere ayrılmıştır. Bu dilimlerin içi açık kobalt mavisi ile renklendirilmiş olup, koyu kobalt mavisi ile taramalar yapılarak içleri süslenmiştir. Çanağın sap ile bağlanan ufak bir bölümü ise kobalt mavisi ile renklendirilmiş olan geniş kısmından, yuvarlak dilimler ve turkuaz rengi ile ayrılmaktadır. Çanağın üzerinde altı dilimli, beyaz bırakılmış, içlerinde koyu kobalt

mavisi ile çentikler atılmış, birbirinin sırtına düşen bombeler bulunmaktadır. Bu bombelerin üzerinde de yedi dilimli ve sivri dişli, turkuaz renkli taç yapraklar yer almaktadır. Taç yaprakların içlerine koyu kobalt mavisi ile çentikler atılmıştır. Karanfil motifi, ince, kobalt mavisi renkli bir sap üstünde bulunur. Bu sap üzerinde karanfilin hafif dalgalı, kobalt mavisi renkli iki yaprağı bulunmaktadır.

Bir önceki paragrafta anlatılan karanfille çok küçük bir farkla ayrılan diğer bir karanfil motifi ise tek çanaklıdır. Lale formunu andıran çanağın içi birbirinin üstüne gelen yuvarlak dilimlere ayrılmıştır. Bu dilimlerin içi açık kobalt mavisi ile renklendirilmiş olup, koyu kobalt mavisi ile taramalar yapılarak içleri süslenmiştir. Çanağın sap ile bağlanan ufak bir bölümü ise kobalt mavisi ile renklendirilmiş olan geniş kısmından yuvarlak dilimler ve turkuaz rengi ile ayrılmaktadır. Çanağın üzerinde altı dilimli, beyaz bırakılmış, birbirinin sırtına düşen bombeler bulunmaktadır. Bu bombelerin üzerinde de yedi dilimli ve sivri dişli, turkuaz renkli taç yapraklar yer almaktadır. Taç yaprakların içlerine koyu kobalt mavisi ile çentikler atılmıştır. Karanfil motifi, ince, kobalt mavisi renkli bir sap üstünde bulunur. Bu sap üzerinde karanfilin hafif dalgalı, kobalt mavisi renkli iki yaprağı bulunmaktadır. (Resim-419, Çizim-272)

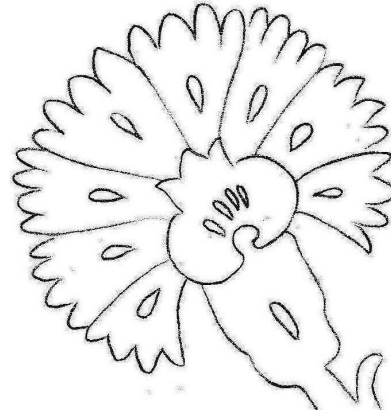
Resim 419: Şehzadeler Dairesi'nin devamı odaki içerisinde bulunan panonun karanfil
Çizim 272: Şehzadeler Dairesi'nin devamı odaki içerisinde bulunan panonun karanfil

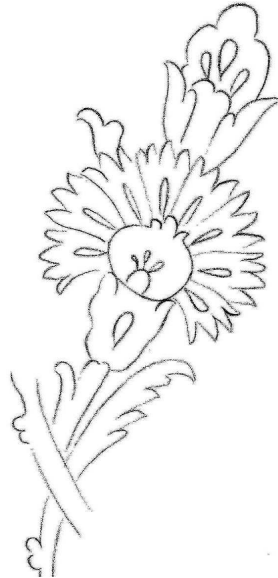
Aynı panoyu çevreleyen bordür içerisinde bulunan başka bir karanfil motifi ise tek çanaklıdır. Beyaz bırakılmış çanağın ortasında turkuaz renkli bir nokta yer alır. Çanağın hemen üzerinde nar şeklinde, turkuaz renkli bir tohum kısmı bulunur. Tohum kısmının içi küçük çentikler ile süslenmiştir. Tohumluk kısmının üzerinde sekiz dilimli ve

sivri dişli taç yapraklar bulunmaktadır. Beyaz bırakılmış olan taç yaprakların içerisinde birer kırmızı nokta yer alır. Ayrıca taç yaprakların üzerinde kırmızı ve turkuaz ile renklendirilmiş olan gonca motifi de bulunmaktadır. Karanfil motifi, beyaz bırakılmış bir sap üzerindedir. Bu sap üstünde karanfilin, beyaz bırakılmış, ince bir yaprağı bulunmaktadır. (Resim-420-421, Çizim-273-274)

Resim 420: Şehzadeler Dairesi'nin devamı odaki içerisinde bulunan bordürün karanfil
Çizim 273: Şehzadeler Dairesi'nin devamı odaki içerisinde bulunan bordürün karanfil

Resim 421: Şehzadeler Dairesi'nin devamı odaki içerisinde bulunan bordürün karanfil
Çizim 274: Şehzadeler Dairesi'nin devamı odaki içerisinde bulunan bordürün karanfil

Aynı panoyu çevreleyen bordür içerisinde bulunan başka bir karanfil motifi ise tek çanaklıdır. Beyaz bırakılmış çanağın ortasında turkuaz renkli bir nokta yer alır. Çanağın hemen üzerinde nar şeklinde, turkuaz renkli bir tohum kısmı bulunur. Tohum kısmının içerisinde küçük, beyaz bırakılmış bir daire yer alır. Tohumluk kısmının üzerinde sekiz dilimli ve sivri dişli taç yapraklar bulunmaktadır. Beyaz bırakılmış olan taç yaprakların

içerisinde birer kırmızı nokta yer alır. Ayrıca taç yaprakların üzerinde kırmızı ve turkuaz ile renklendirilmiş olan gonca motifi de bulunmaktadır. Karanfil motifi, beyaz bırakılmış bir sap üzerindedir. Bu sap üstünde karanfilin, beyaz bırakılmış, ince bir yaprağı bulunmaktadır.

Şehzadeler Dairesi'nin devamında yer alan oda içerisinde diğer bir görkemli pano da simetrik, vazodan çıkış yapan hatayi grubu motifleri ile oluşturulmuş tasarımdır. Tasarımın vazo kenarları ise karanfil ile süslenmiştir. Ayrıca panonun çevresini yine hatayi grubu motifleri ve karanfilden oluşturulmuş olan bir kompozisyon çevrelemektedir.

Resim 422: Şehzadeler Dairesi'nin devamı odaki içerisinde bulunan pano

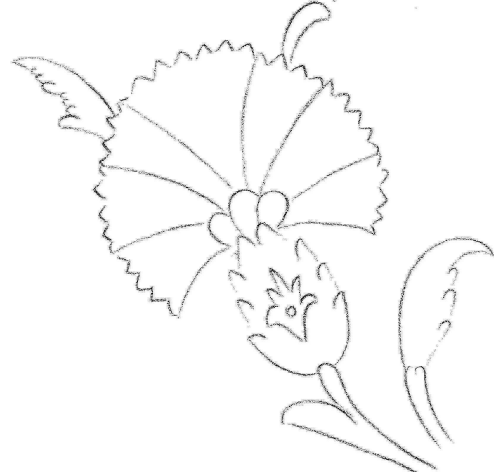

Karanfil motifi, tek çanaklıdır. Damla şeklinde olan, turkuaz renkli çanağın dış yüzeyleri tırtıklıdır. Çanağın ortasında kobalt mavisi ile yapılmış çentikler bulunmaktadır. Çanağın üstünde beyaz bırakılmış, sırtları birbiri üstüne düşen üç dilimli bombeler yer alır. Bu bombelerin içerisinde kobalt mavisi ile yapılmış birer çentik bulunmaktadır. Bombelerin üzerinde ise yedi dilimli ve sivri dişli taç yapraklar yer almaktadır. Taç yaprakların rengi kobalt mavisidir.

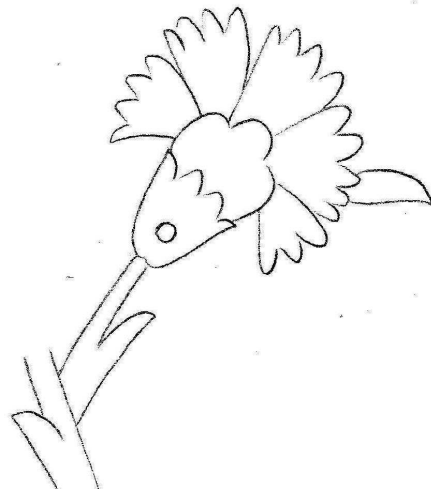
Taç yaprakların üzerinde yine aynı renkli küçük bir yaprak bulunmaktadır. Karanfil motifi, ince, uzun, kobalt mavisi renkli bir sap ile bağlanmıştır. Bu sap üzerinde yine kobalt mavili küçük bir yaprak bulunmaktadır. (Resim-423, Çizim-275)

Resim 423: Şehzadeler Dairesi'nin devamı odaki içerisinde bulunan panonun karanfil
Çizim 275: Şehzadeler Dairesi'nin devamı odaki içerisinde bulunan panonun karanfil

Aynı pano içerisindeki bir diğer karanfil motifi ise tek çanaklıdır. Çanağın ortasında turkuaz renkli bir nokta bulunur. Beyaz bırakılmış olan çanağın üzerinde turkuaz renkli, üç yuvarlak dilimli tohum kısmı yer almaktadır. Tohum kısmının hemen üzerinde ise beş dilimli ve sivri dişli, beyaz bırakılmış taç yapraklar yer alır. Karanfil motifi, ince, beyaz bırakılmış bir sap üstünde bulunmaktadır. (Resim-424, Çizim-276)

Resim 424: Şehzadeler Dairesi'nin devamı odaki içerisinde bulunan panonun karanfil
Çizim 276: Şehzadeler Dairesi'nin devamı odaki içerisinde bulunan panonun karanfil

Karşılaştırma: Topkapı Sarayı'nın önemli bir diğer yapısı olan Şehzadeler Dairesi zeminden kubbeye kadar XVII. yüzyıl çinileri ile kaplıdır. Bu çinilerin sır kalitesi düşük olup, renklerinde akmalar ve cansızlık gözlenmiştir.

Şehzadeler Dairesi'nde karanfil motifi, üst pencerelerin aralarını dolduran bazı çini panoların bordürlerinde, alt pencere yüzeylerini dolduran çinilerin zemininde yer alan süpürgelik çinilerinde ve odanın görkemli ocağının çini süslemelerinde görülmektedir. Şehzadeler Dairesi'nin pencerelerinin çok yüksek olması, karanfil motiflerinin net bir şekilde görüntülenmesine olanak vermemiştir. Bu karanfil motifleri, XVII. yüzyıl çini sanatının renk ve motif özelliklerini çok iyi yansıtmaktadır. Daire içerisindeki karanfillere turkuaz, kobalt mavisi, beyaz ve kırmızı renkler hâkimdir. Ayrıca yapının süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfili Yeni Cami, Topkapı Sarayındaki Gözdeler Taşlığı, Revan Köşkü, Hırka-i Sadet Dairesi, Valide Sultan Dairesi, IV. Mehmet Kasrı ve Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi süpürgelik karanfili ile birebir aynıdır. Bununla birlikte yapının panolarını çevreleyen bordür içerisindeki karanfil motifi Gözdeler Taşlığı, Kara Ağalar Taşlığı, Araba Kapısı, Hırka-i Saadet Dairesi içerisindeki çini panoları çevreleyen bordürlerde görülen karanfil motifleri ile benzerlikler göstermekte olup, birebir aynı olanları da vardır.

2.38. Karaağalar Taşlığı (?)

Katalog No: 38

Resim, Çizim No: 425–437, 277–286

İnşaa Tarihi:

Yer:

Banisi:

Mimarı: Mimar Sinan

Şadırvanlı Sofa'dan asıl Harem kapısına kadar olan uzun koridora Kara Ağalar Taşlığı denilmektedir. Bu kısım altı sütuna dayandırılan revakı nedeni ile Revaklı Yol ismi ile de bilinmektedir. Bu mekânda Şehzadeler Mektebi, Harem Ağaları Koğuşu, Dürüsade Ağası Dairesi, Hazinedar Dairesi ve Nöbet Yeri yer almaktadır. Kara Ağalar Taşlığının sağ ve sol duvarları renkli çiniler ile süslüdür. Ayrıca taşlığa bakan cephelerin çini kaplamalarında Kaside-i Bürde'den parçalar bulunmaktadır¹⁹⁸.

Çini Programı: Kara Ağalar Taşlığı duvarları boydan boya XVII. yüzyılın en görkemli çinileri ile kaplıdır. Bu çinilerin kompozisyonlarında ağırlıklı olarak hatayi gurubu motifleri, natüralist üsluplu çiçekler, bahar ve servi ağaçları ile rumi kullanılmıştır. Tasarımlara hâkim renkler ise kobalt mavisi, turkuaz ve yeşildir.

Karanfil motifinin yer aldığı çiniler: Yapının sol tarafında servi ağaçları ile oluşturulmuş tasarımın ortasında görkemli bir vazodan çıkış yapan, natüralist üsluplu çiçeklerle tasarlanmış bahar dallı pano yer alır. Kobalt mavisi ve turkuaz renklerin hâkim olduğu pano rumi bezeli köşebentlerle son bulmaktadır. Oldukça karmaşık bir süsleme programına sahip simetrik panoda bahar dallarının aralarında vazodan çıkış yapan karanfillere de yer verilmiştir. Bu karanfiller birbirinin aynı olup pano içerisinde dört kez tekrarlanmaktadır.

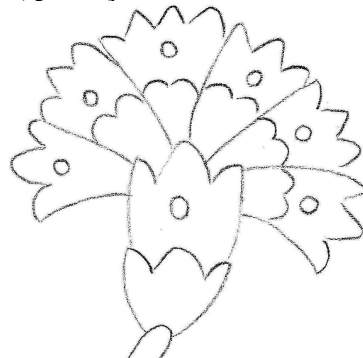
¹⁹⁸ ŞİMŞİRGİL, Ahmet (2005), *Taşa Yazılan Tarih Topkapı Sarayı*, Tarih Düşünce Kitapları/13, İstanbul, s.181

Resim 425: Kara Ağalar Taşlığı'nın sol tarafında yer alan pano

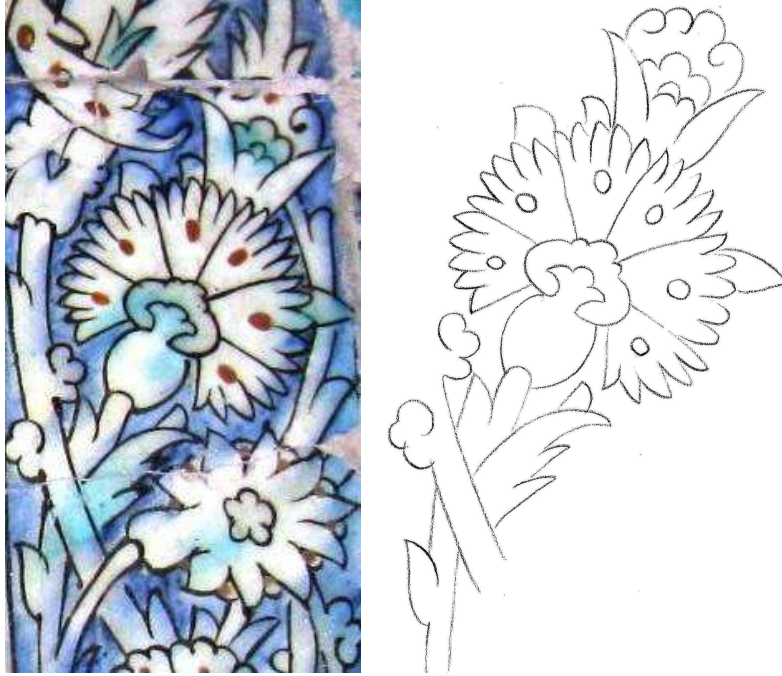
Pano içerisinde yer alan karanfil motifi, iki çanaklı ve sivri dişlidir. İlk çanak kobalt mavisi, ikinci çanak turkuaz ile renklendirilmiştir. İkinci çanağın üzerinde altı dilimli ve sivri dişli taç yapraklar yer almaktadır. Taç yaprakların çanağa doğru daralan kısımları kobalt mavisi, geniş yüzeyleri ise turkuaz ile renklendirilmiştir. Karanfil motifi, kobalt mavisi ile renklendirilmiş bir sap üzerinde bulunmaktadır. Bu sap üzerinde motifin turkuaz renkli bir yaprağı görülmektedir. (Resim-426, Çizim-277)

Resim 426: Kara Ağalar Taşlığı sol taraf, pano içerisindeki karanfil motifi
Çizim 277: Kara Ağalar Taşlığı sol taraf, pano içerisindeki karanfil motifi

Bir diğerkaranfil motifi de tek çanaktan oluşmaktadır. Çanağın üst kısmında yer alan tohumluk kısmı narın dişli kısımlarına benzeyen kavisler içerir. Bu bölüm turkuaz ile boyalıdır. Bu kavislerin içerisinde çanak kısmının üç kavisle son bulduğu çıkıntısı yer alır. Çanak kısmı ve bu çıkıntı beyaz bırakılmıştır. Tohum kısmından sonra altı dilimli ve sivri dişli taç yapraklar bulunmaktadır. Taç yaprakların içleri de kırmızı birer nokta ile süslenmiştir. Ayrıca taç yaprakların üzerinde beyaz ve kırmızı ile süslenmiş gonca motifi de görülmektedir. Karanfil motifi beyaz bırakılmış, ince bir sap ile bağlanmıştır. Bu sap üstünde motifin turkuaz ile renklendirilen yaprağı bulunur. (Resim-427, Çizim-278)

Resim 427: Kara Ağalar Taşlığı sol taraf, pano içerisindeki karanfil motifi
Çizim 278: Kara Ağalar Taşlığı sol taraf, pano içerisindeki karanfil motifi

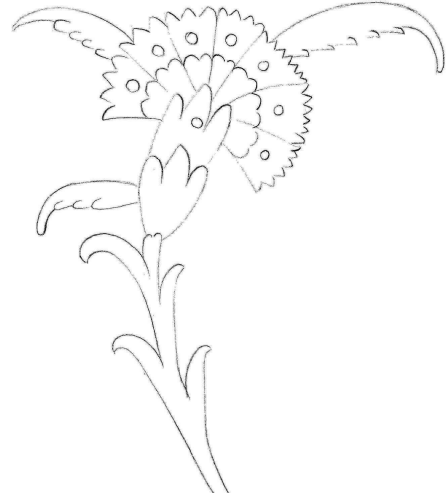
Kara Ağalar Taşlığında bahar dalları ve vazodan çıkış yapan natüralist çiçeklerle oluşturulmuş başka bir panoda yer alır. Pano içerisinde iki karanfil motifi bulunmaktadır. Bahar dallı panoda yer alan karanfil motifi, iki çanaklı ve sivri dişlidir. İlk çanak kobalt mavisi, ikinci çanak turkuaz ile renklendirilmiştir. Birinci çanağın yan kısmında turkuaz renkli küçük bir yaprak çıkmaktadır. İkinci çanağın üzerinde yedi dilimli ve sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların çanağa doğru daralan kısımları kobalt mavisi ile geniş yüzeyleri ise turkuazla renklendirilmiş olup, içlerinde birer küçük, beyaz bırakılmış nokta bulunmaktadır.

Resim 428: Kara Ağalar Taşhımın sol tarafında yer alan pano

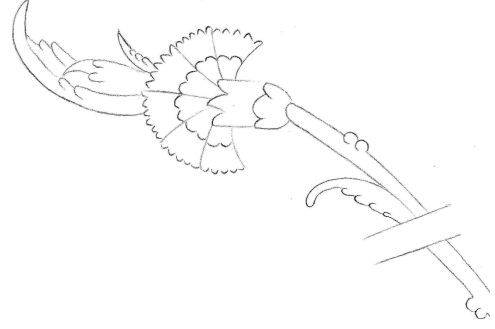

Ayrıca, taç yaprakların üzerinde sağ ve sola doğru kıvrımlı, kobalt mavisi renkli iki dişli yaprakta yer almaktadır. Karanfil motifi, kobalt mavisi ile renklendirilmiş bir sap üstünde yükselmektedir. Bu sap üzerinde motifin turkuaz renkli yaprağı da bulunmaktadır. Anlattığımız karanfille aynı özellikleri taşıyan taç yaprak sayısı altı dilimli olan karanfil motifi de kompozisyon içerisinde yer almaktadır. (Resim-429-430, Çizim-279-280)

Resim 429: Kara Ağalar Taşlığı sol taraf, pano içerisindeki karanfil motifi
Çizim 279: Kara Ağalar Taşlığı sol taraf, pano içerisindeki karanfil motifi

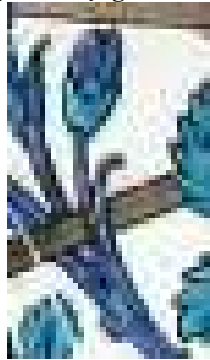

Resim 430: Kara Ağalar Taşlığı sol taraf, pano içerisindeki karanfil motifi
Çizim 280: Kara Ağalar Taşlığı sol taraf, pano içerisindeki karanfil motifi

Bir önceki anlatılan karanfille aynı sap üzerinde yer alan karanfil goncası, turkuaz renkli tek bir çanağa sahiptir. Çanağın hemen üzerinde kobalt mavisi renkli tek taç yaprağı yer alır. Karanfil goncası kobalt mavisi renkli bir sap üstünde bulunmaktadır. (Resim-431, Çizim-281)

Resim 431: Kara Ağalar Taşlığı sol taraf, pano içerisindeki karanfil motifi
Çizim 281: Kara Ağalar Taşlığı sol taraf, pano içerisindeki karanfil motifi

Kara Ağalar Taşlığında solda yer alan bir diğer pano ise şemselerden oluşturulmuştur. Bu pano içerisinde şemseler 20 x 20 cm. karonun yüzeyini doldurup diğer karoya da taşacak şekilde yerleştirilmiştir. Ayrıca panonun köşelerinde şemsenin dörtte biri de yer almaktadır. Şemselerin içleri ise iki farklı kompozisyon ile süslenmiştir. Bunlardan ilki karanfilli ve zambaklı, ikincisi ise rumili simetrik tasarımlardır. Panoya hâkim renkler beyaz, turkuaz ve açık kobalt mavisidir.

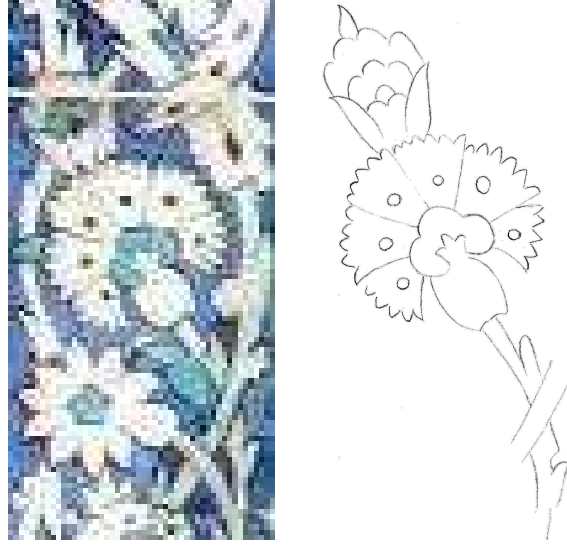
Resim 432: Kara Ağalar Taşlığının sol tarafında yer alan pano

Panonun bordüründe yer alan karanfil motifi tek çanaktan oluşmaktadır. Çanağın üst kısmında yer alan tohumluk kısmı narın dişli kısımlarına benzeyen kavisler içerir. Bu bölüm turkuaz ile boyalıdır. Bu kavislerin içerisinde çanak kısmının üç kavisle son bulduğu çıkıntısı yer alır. Çanak kısmı ve bu çıkıntı beyaz bırakılmıştır. Tohum kısmından sonra altı dilimli ve sivri dişli taç yapraklar bulunmaktadır. Taç yaprakların içleri de kırmızı birer nokta ile süslenmiştir. Ayrıca taç yaprakların üzerinde beyaz ve turkuaz ile süslenmiş gonca motifi de görülmektedir. Karanfil motifi beyaz bırakılmış, ince bir sap ile bağlanmıştır. Bu sap üstünde motifin turkuaz ile renklendirilen yaprağı bulunur. (Resim-433, Çizim-282)

Resim 433: Kara Ağalar Taşlığı bordür içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 282: Kara Ağalar Taşlığı bordür içerisinde yer alan karanfil motifi

Şemselerin içerisinde yer alan karanfil motifi ise tek çanaklıdır. Beyaz bırakılmış olan çanağın sap ile bağlanan kısmında kırmızı bir nokta yer alır. Çanağın üzerinde ise beş dilimli, turkuaz renkli tohumluk kısmı bulunmaktadır. Tohum kısmı altı dilimli ve sivri dişli taç yapraklar ile bağlıdır. Taç yaprakların içleri kırmızı birer nokta ile süslenmiştir. Karanfil beyaz bırakılmış bir sap üstünde bulunur. Bu sap üstünde motifin yine beyaz bırakılmış yaprakları yer almaktadır. (Resim-434, Çizim-283)

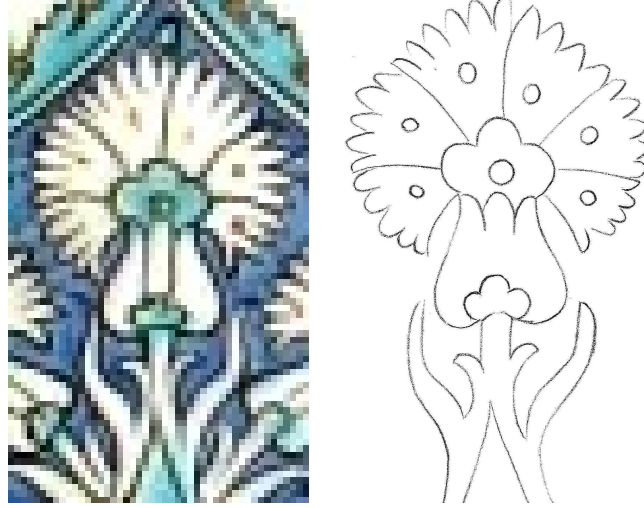
Resim 434: Kara Ağalar Taşlığı Şemse içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 283: Kara Ağalar Taşlığı Şemse içerisinde yer alan karanfil motifi

Şemselerin içerisinde yer alan bir diğer karanfil motifi ise tek çanaklıdır. Beyaz bırakılmış olan çanağın sap ile bağlanan kısmında turkuaz renkli bir nokta yer alır. Çanağın üzerinde ise üç dilimli, turkuaz renkli tohumluk kısmı bulunmaktadır. Tohum kısmının içerisinde ise beyaz bırakılmış bir nokta yer almaktadır. Tohumluk kısmı altı dilimli ve sivri dişli taç yapraklar ile bağlıdır. Taç yaprakların içleri kırmızı birer nokta

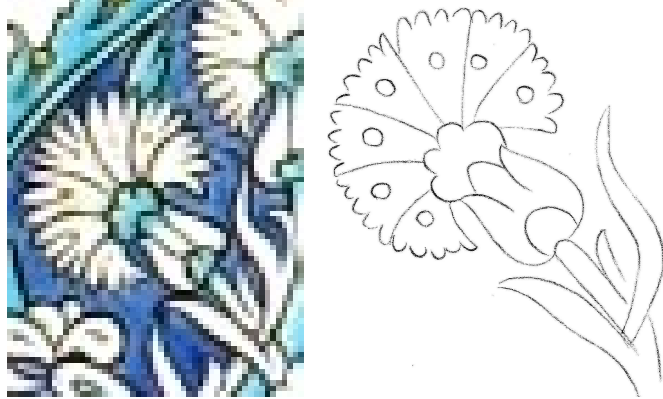
ile süslenmiştir. Karanfil beyaz bırakılmış bir sap üstünde bulunur. Bu sap üstünde motifin yine beyaz bırakılmış yaprakları yer almaktadır. (Resim-435, Çizim-284)

Resim 435: Kara Ağalar Taşlığı Şemse içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 284: Kara Ağalar Taşlığı Şemse içerisinde yer alan karanfil motifi

Şemselerin içerisinde yer alan bir diğer karanfil motifi ise tek çanaklıdır. Beyaz bırakılmış olan çanağın sap ile bağlanan kısmında turkuaz renkli bir nokta yer alır. Çanağın üzerinde ise üç dilimli, turkuaz renkli tohumluk kısmı bulunmaktadır. Tohum kısmının içerisinde ise beyaz bırakılmış bir nokta yer almaktadır. Tohum kısmı yedi dilimli ve sivri dişli taç yapraklar ile bağlıdır. Taç yaprakların içleri kırmızı birer nokta ile süslenmiştir. Karanfil beyaz bırakılmış bir sap üstünde bulunur. Bu sap üstünde motifin yine beyaz bırakılmış yaprakları yer almaktadır. (Resim-436, Çizim-285)

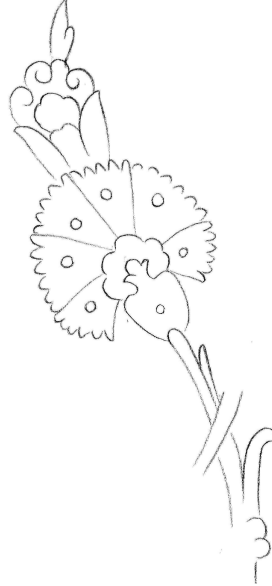
Resim 436: Kara Ağalar Taşlığı Şemse içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 285: Kara Ağalar Taşlığı Şemse içerisinde yer alan karanfil motifi

Panoyu çevreleyen bordür içerisinde bulunan bir başka karanfil motifi de tek çanaktan oluşmaktadır. Çanağın üst kısmında yer alan tohumluk kısmı narın dişli kısımlarına benzeyen kavisler içerir. Bu bölüm turkuaz ile boyalıdır. Bu kavislerin içerisinde çanak

kısımının üç kavisle son bulduğu çıkıntısı yer alır. Çanak kısmı ve bu çıkıntı beyaz bırakılmıştır. Çanağın ortasında kırmızı renkli bir nokta da yer alır. Tohum kısmından sonra altı dilimli ve sivri dişli taç yapraklar bulunmaktadır. Taç yaprakların içleri de kırmızı birer nokta ile süslenmiştir. Ayrıca taç yaprakların üzerinde beyaz ve turkuaz renkler ile süslenmiş gonca motifi de görülmektedir. Karanfil motifi beyaz bırakılmış, ince bir sap ile bağlanmıştır. Bu sap üstünde motifin turkuaz ile renklendirilen yaprağı bulunur. (Resim-437, Çizim-286)

Resim 437: Kara Ağalar Taşlığı bordür içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 286: Kara Ağalar Taşlığı bordür içerisinde yer alan karanfil motifi

Karşılaştırma: Revaklı Yol ismi ile de anılan Kara Ağalar Taşlığı'nın duvarları boydan boya XVII. yüzyılın en görkemli çinileri ile kaplıdır. Kara ağalar taşlığının loş bir atmosferinin olması görüntülerin netliğini de bozmuştur.

Kara Ağalar Taşlığında karanfil motifleri, natüralist üsluplu, bahar dalı kompozisyonlarda ve ulama tasarımlı şemse içerisinde bulunmaktadır. Bu karanfil motifleri XVII. yüzyıl çini sanatının renk ve motif özelliklerini çok iyi yansıtmaktadır. Yapı içerisindeki karanfillere turkuaz, kobalt mavisi, beyaz ve kırmızı renkler hâkimdir. Ayrıca yapının panolarını çevreleyen bordür içerisindeki karanfil motifi Şehzadeler Dairesi, Araba Kapısı, Hırka-i Sadet Dairesi içerisindeki çini panoları çevreleyen bordürlerde görülen karanfil motifleri ile benzerlikler göstermektedir.

2.39. Hünkâr Sofası (?)

Katalog No: 39

Resim, Çizim No: 438–439, 287

İnşaa Tarihi:

Yeri: Topkapı Sarayı - Harem

Banisi:

Mimarı: Mimar Sinan ve Davut Ağa

Çeşmeli Sofa ile III. Murad Köşkü, Hünkâr Hamamı ile III. Osman Taşlığı Arasında bulunan büyük bir sofadır. Haremde padişahların tören ve kabul salonu olarak kullanılan bu mekân Mimar Sinan ve Davut Ağa tarafından XVI. yüzyıl sonlarında inşa edildiği sanılmaktadır¹⁹⁹.

Hünkâr Sofası dört köşede kalın birer ayağa ve geniş kemerlere oturan büyük bir kubbenin örttüğü orta mekânı, Sultan Osman Taşlığı tarafında bir sütun ve kemere bağlı, tonozlarla örtülü şirvanı, karşı tarafta da kubbeli orta mekândan enli bir kemerle ayrılan basık kubbeli pabuçluk kısmından oluşmaktadır. Hünkâr Sofası'nın kubbe, kemer ve ayaklarının inşa tarzı klasik Osmanlı mimarisinin özelliklerini, süsleme programı ise XVIII. yüzyıl ikinci yarısını yansıtmaktadır²⁰⁰.

Sofanın içerisi yirmi altı pencere aydınlatmaktadır. Duvarların kubbeye kadar olan kısmı uygun biçimde yatay ve dik, çok görkemli, yaldız ve boyalı ahşap süslemelidir. Bunların araları mavi-beyaz Hollanda çinileri ile kaplanmıştır. Hünkâr Sofası'nı taht girişinin solundan itibaren I.Abdülhamid Has Odası, III. Selim Odası, III. Osman Taşlığı ve Köşkü, I Ahmed Okuma Odası, III. Ahmet Yemek Odası ile III. Murat Has odası yarım daire şeklinde çevrelemektedir²⁰¹.

¹⁹⁹ SAKAOĞLU, Necdet (2005), *Tarihi Mekânları Kitabeleri ve Anuları ile Saray-ı Hümayun Topkapı Sarayı*, Deniz Bank Yayınları, s.198

²⁰⁰ SAKAOĞLU, Necdet (2005), *a.g.e.*, s.367

²⁰¹ ESEMENLİ, Deniz (1999), "Topkapı Sarayı Mimarisi", *Osmanlı Ansiklopedisi*, Cilt.11, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s.598

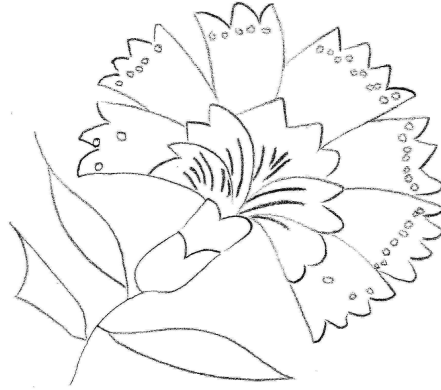
Çini Programı: Hünkâr Sofası duvarları zeminden kubbeye kadar XVI. ve XVII. yüzyıl sıraltı teknikli çiniler ile kaplıdır. Ayrıca bu çiniler içerisinde siyah beyaz Avrupa çinileri de yer almaktadır. Bu çinilerin kompozisyonlarında ağırlıklı olarak hatayi gurubu motifleri, natüralist üsluplu çiçekler ile rumi kullanılmıştır. Tasarımlara hâkim renkler ise kobalt mavisi, kırmızı, turkuaz ve yeşildir.

Karanfil motifinin yer aldığı çiniler: Hünkâr Sofasında karanfil motifi sofanın sağında yer alan nişin içerisinde görülmektedir. Karanfil, tek çanaklıdır. Çanağın üzerinde yedi dilimli ve sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların çanağa doğru daralan kısımları beyaz bırakılmış olup, içlerine siyah kontörle taramalar yapılmıştır. Karanfile hâkim renk kirliliği, beyaza yakın gri tonlarıdır. Karanfil ince bir çizgi şeklinde olan sap üstünde bulunur. Bu sap üzerinde motifin küçük yaprakları da yer almaktadır. Karanfil tasarım içerisinde defalarca tekrarlanmaktadır. (Resim-439, Çizim-287)

Resim 438: Hünkâr Sofası'nın sağ tarafında yer alan niş çinilerinden

Resim 439: Hünkâr Sofası sağ tarafı, nişin içerisindeki karanfil motifi
Çizim 287: Hünkâr Sofası sağ tarafı, nişin içerisindeki karanfil motifi

Karşılaştırma: Mimar Sinan ve Davut Ağa'nın birlikte inşa ettiği Topkapı Sarayı'ndaki Hünkâr Sofası'nın duvarları zeminden kubbeye kadar XVI. ve XVII. yüzyıl sıraltı teknikli çiniler ile kaplıdır. Bu çiniler içerisinde siyah beyaz Avrupa çinileri de bulunmaktadır. Sofanın çinileri parlak sırlı ve canlı renklere sahiptir.

Hünkâr Sofasında karanfil motifleri sofanın sağında yer alan nişin içerisinde görülmektedir. Bu karanfil motifleri Avrupa çinilerinin özelliklerini yansıtmaktadır. Karanfillere siyah, beyaz ve gri renkler hâkimdir. Karanfiller üsluplaştırılmış olup, incelenen diğer yapılarda başka bir örneğine rastlanmamaktadır. Özellikle karanfil motiflerinin taç yapraklarının kirli gri renkte olması çok dikkat çekicidir. Bu durumun sadece Hünkâr Sofası karanfillerine özgü olması da ayrıca önem taşımaktadır.

2.40. Sultan Reşad Türbesi (1910–12)

Katalog No: 40

Resim, Çizim No: 439–445, 288–291

İnşaa Tarihi: 1910–1912

Yeri: Eyüp/İstanbul

Banisi: Sultan Reşad

Mimarı: Ahmet Kemalettin

İstanbul'un Eyüp ilçesinde, Boyacı Sokağı ile Haliç arasında, bahçe içerisinde bulunan Sultan V. Mehmed Reşat Türbesi Mimar Kemalettin tarafından 1913–1914 yılında Neo-Klasik üslupta yapılmıştır.

Türbe, Kuzey ve güney doğuda dışa taşan bir taç kapı, yanlarda iki hücre ile genişletilmiş sekizgen gövdenin bir kubbe ile örtülmesinden oluşmaktadır. Yapı içte sekizgen bir plan özelliğine sahiptir. Girişin iki yanındaki kenarlarda açılmış düz atkılı girişlerde ön taraftaki üstü birer kubbe ile örtülü hücrelere geçiş sağlanmıştır. Kenarları eşit olmayan birer altıgen plan gösteren bu hücrelerin doğrudan dışarıya açılan birer kapıları ile birer pencereleri mevcuttur²⁰². Türbenin her yüzünde üstte iki, altta da bir olmak üzere on dört penceresi vardır. Sivri kemerli alt sıra pencereler birer atkı ile ikiye bölünmüştür. Bu pencerelerin üzerine gösterişli birer başlıklar yerleştirilmiştir. Köşelerdeki yarım silindirler duvar payeleri ile cepheleri hareketlendirilmiştir. Ayrıca kubbe eteğinde mermer bir silme türbeyi çepeçevre dolaşmaktadır.

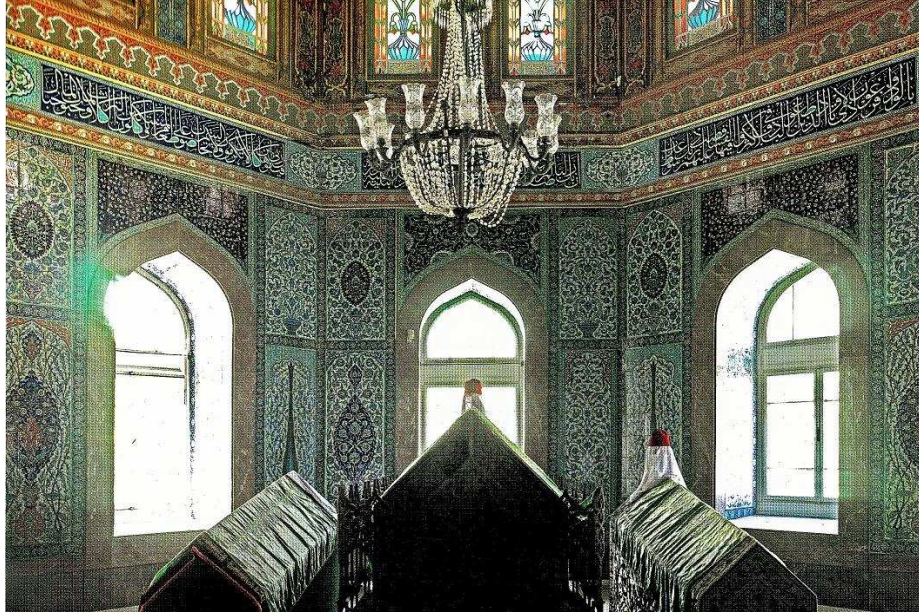
Sultan Reşad Türbesi sanatsal özellikleri bakımından da en az mimarisi kadar gösterişlidir. Özellikle iç mekân süslemelerinde bu ihtişam kendini göstermektedir. Türbe XX. Yüzyıla ait zengin çini örnekleri ile göz doldurmaktadır. Ayrıca türbede çininin yanı sıra kalemişi süslemeleri de bulunmaktadır. Yapının kasnak ve kubbesi görkemli kalemişi ve malakari ile bezenmiştir.

---

²⁰² ÖNKAL, Hakkı (1999), *Selçuklu Osmanlı Sultanları ve Türbeleri*, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, s.76

Çini Programı: Türbenin iç yüzeyi zeminden kubbeye kadar zengin sıraltı teknikli çini süslemeleri ile kaplıdır. Bu çiniler XX. yüzyıl başlarında Kütahya’da yapılmış olup, desenleri XVI. yüzyıl çinilerinin kopyasıdır²⁰³.

Resim 440: Sultan Reşad Türbesi iç genel görünüşü

Karanfil motifinin yer aldığı çiniler: Türbede karanfil motifleri, giriş kapısının sağında ve solunda birbirinin eşi olarak yer alan simetrik iki panoda görülmektedir. Giriş kapısının sağında ve solunda birbirinin eşi olarak yer alan dikdörtgen pano ½ simetrik kompozisyon özelliği taşır. Bahar dalı motifi ile hazırlanan desen, yapraklardan çıkış yapmaktadır. Zarif kıvrımlarla yükselen kahverengi dallar üzerinde ortaları mercan kırmızısı, yaprakları mavi olan bahar çiçekleri ile küçük yeşil yapraklar tüm kompozisyona hâkimdir.

Panonun alt köşelerinde serbest olarak tasarlanan lale, karanfil, gonca, kır çiçeği motifleri yer alır. Mercan kırmızısı zemin üzerine, beyaz rumilerle süslü bir vazodan, birbirine bağlı biri büyük biri küçük iki şemse motifi çıkmaktadır. Şemselerin içerisinde koyu kobalt zemin üzerine beyaz, mercan kırmızısı ve koyu yeşille renklendirilmiş laleler, karanfiller, güller, goncalar, birtakım ufak çiçekler ve yapraklar oldukça karmaşık bir düzende yerleştirilmiştir.

²⁰³ TEKSARI, Serhat (2005), *İstanbul Türbeleri*, İstanbul’da Tüm Ziyaret Yerleri Rehberi, İstanbul, s.225

Resim 441: Sultan Reşad Türbesi'nin giriş kapısının sağ ve solunda yer alan pano

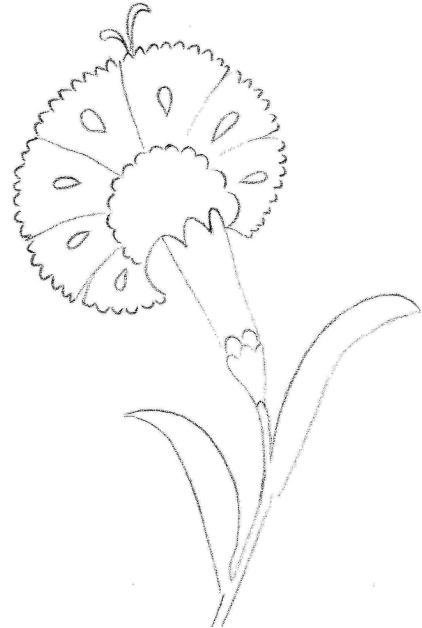
Bu kompozisyon içerisinde birbirinden farklı üç karanfil motifi tespit edilmiştir. Panonun zemin kısmında yer alan ve yapraklardan çıkış yapan ilk karanfil motifi, iki çanaklıdır. Her iki çanağın uçları sivri dişlidir. Çanakların hemen üzerinde yedi dilimli taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların rengi kırmızı olup, uçları sivri dişlidir. Ayrıca, taç yaprakların içerisinde beyaz bırakılmış damlalar da bulunmaktadır. Karanfil motifi, ince, uzun turkuaz renkli bir sap ile bağlıdır. Bu sap üzerinde karanfilin zarif, turkuaz renkli yaprakları bulunur. (Resim-442, Çizim-288)

Resim 442: Panonun içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 288: Panonun içerisinde yer alan karanfil motifi

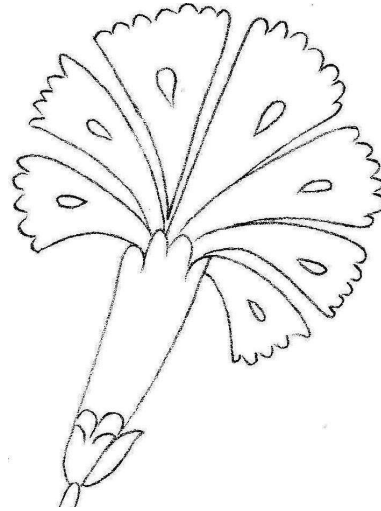
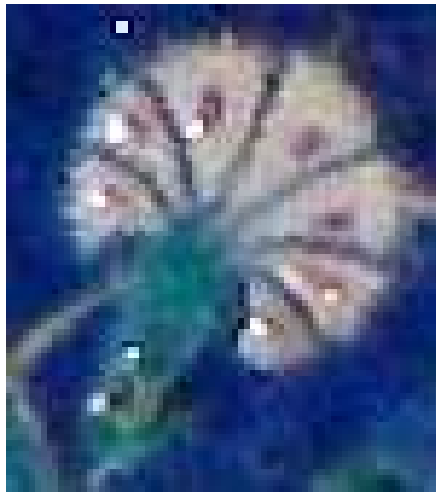
Tasarımda şemselerin içerisinde birbirinden farklı üç karanfil motifi bulunmaktadır. Bu karanfiller tasarımın içerisindeki diğer küçük şemse süslemelerinde de aynen tekrarlanmaktadır. (Resim-443, Çizim-289)

Resim 443: Panonun içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 289: Panonun içerisinde yer alan karanfil motifi

Karanfillerden ilki tek çanaklı ve uçları sivri dişlidir. Motifin çanağı turkuaz renk ile boyanmıştır. Çanağın hemen üzerinde yedi dilimli ve uçları sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yaprakların çanağa doğru daralan kısımları çiçeğin katmeri gibi düşünülmüş olup, kırmızı renk ile boyanmıştır. Taç yaprakların geriye kalan yüzeyleri ise beyaz bırakılmış, içleri kırmızı damlalarla süslenmiştir. Karanfil motifi, ince, turkuaz renkli bir sap ile bağlanmıştır. Bu sap üzerinde motifin zarif, turkuaz renkli yaprakları bulunur. (Resim-444-445, Çizim-290-291)

Resim 444: Panonun içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 290: Panonun içerisinde yer alan karanfil motifi

Resim 445: Panonun içerisinde yer alan karanfil motifi
Çizim 291: Panonun içerisinde yer alan karanfil motifi

İkinci karanfil motifi ise, iki çanaklı ve uçları sivri dişlidir. Çanağın hemen üzerinde yedi dilimli, uçları sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yapraklar beyaz bırakılmış içleri

kırmızı damlalarla süslenmiştir. Motif beyaz renkli bir sap ile bağlanmıştır. Panoda anlatılan karanfile aynı özellikleri taşıyan yalnızca taç yaprak sayısı beş olan karanfilede yer alır. Üçüncü karanfil motifi ise, iki çanaklı ve uçları sivri dişlidir. Çanağın hemen üzerinde beş dilimli, uçları sivri dişli taç yapraklar yer alır. Taç yapraklar beyaz bırakılmış içleri kırmızı damlalarla süslenmiştir. Motif beyaz renkli bir sap ile bağlanmıştır.

Karşılaştırma: Mimar Kemalettin tarafından inşa edilmiş olan Sultan Reşat Türbesi'nin iç yüzeyi zeminden kubbeye kadar zengin sıratlı teknikli çini süslemeleri ile kaplıdır. Bu çiniler XX. yüzyıl başlarında Kütahya'da yapılmış olup, desenleri XVI. yüzyıl çinilerinin kopyasıdır.

Türbede karanfil motifleri, giriş kapısının sağında ve solunda birbirinin eşi olarak yer alan simetrik iki panoda görülmektedir. Bu panonun birebir aynısı Nurbanu Sultan Valide-i Atik Camii'nin mihrap sofasında da bulunmaktadır. Karanfil motiflerine kobalt mavisi, beyaz, turkuaz ve kırmızı renkler hâkim olup, çok başarılı bir şekilde yansıtılmıştır. Ayrıca Camide bazı karanfillerin yelpaze gibi açılmış hali, yine aynı yüzyıl çini sanatının temsilcileri olan Rüstem Paşa Camii, Sokullu Mehmet Paşa Camii, Sultan Ahmet Camii, Selimiye Camii, Topkapı Sarayı Sünnet Odası, Manisa Muradiye Camii, Piyale Paşa Camii, Ramazan Efendi Camii'ni süsleyen bazı karanfillerde de görülmektedir.

DEĞERLENDİRME - SONUÇ

Osmanlı Devleti'nin en güçlü ve parlak devri olan XVI. yüzyılda zengin kültür ve sanat ortamı içinde meydana getirilen eserler, tezeynatımızda klasik dönemin doğuşunu gerçekleştirmektedir.

Bu dönemde devletin başında olan Kanuni Sultan Süleyman'ın sanata ve sanatçıya verdiği destek ile saray nakkaşhanesi geniş bir usta kadrosu ile çeşitli sanat kolları için her türlü deseni tasarlayıp hazırlayan yetkili atölye haline gelmiştir.

Ortak bir atölyede hazırlanan bu desenlerin ilk örneklerine genellikle kitap sanatlarında rastlanmaktadır. Daha sonra bunlar diğer sanat kollarında işlenmek üzere, o sanatın teknik ve desen gereksinimlerinde dikkate alınarak saray atölyelerinde yapıldı. XVI. yüzyıl ortasından itibaren bütün Osmanlı sanatında görülen natüralist sanat akımının kaynağını da bu atölyeler oluşturmuştur. Natüralist üslubun oluşmasında saraya baş nakkaş olan, Şah Kulu'nun öğrencisi Karamemi'nin rolü büyüktür. Sanatkâr, Türk bezeme sanatına yeni bir üslup ve anlayış kazandırarak, süsleme sanatında klasik kuralların dışına çıkan canlı motiflerle, o güne kadar görülmemiş bir üslubun öncüsü olmuştur. Karamemi, kalıpcılıktan uzak durarak sivilize çiçekleri geliştirmiş ve natüralist çiçeklerle birlikte kullanmıştır. Karamemi başta gül, lale, karanfil, süsen, zerrin gibi has bahçelerin popüler çiçekleri ile meyve ağaçlarını Osmanlıya özgü bir naturalizm ile bezeme sanatına mal etmiştir. Sanat kollarında olduğu gibi Türk çini sanatında da natüralist üslubun seçkin örnekleri mevcuttur. Bu kıymetli çiniler özellikle cami, türbe ve Topkapı Sarayını süslemektedir.

Duvar çinilerinde gözlenen natüralist akımın oluşturduğu motiflerdeki zenginliğinin paralelleri, XVI. ve XVII. yüzyılda kap kacak seramiklerinden olan şamdan, tabak, kâse, vazo, gibi çeşitli formlara sahip seramiklerde de görmekteyiz. Kabarik kırmızının da katkısı ile karanfil, sümbül, lale gibi natüralist çiçeklerin formların dekorunda sıkça kullanıldığı görülmektedir. XVI. yüzyıl seramiklerinin etkileyiciliğini natüralist dekorunun yanı sıra sert, beyaz hamurlu seramiğin sır ile uyumlu sağlamıştır. Duvar çinilerinde olduğu gibi seramiklerde de gövde ile dekor üzerini kaplayan sır arasında müthiş bir denge vardır. Bu durum çatlaksız, parlak, pürüzsüz bir yüzeyin oluşmasını, dekorunda bu yüzey üzerinde kendini en güzel şekilde sergilemesini sağlamıştır.

Osmanlı sanatının çeşitli dallarında tercih edilen çiçekler arasında karanfilin ayrı bir önemi vardır. Karanfil motifi, ilkbahar çiçeklerinin topluca kullanıldığı kompozisyonlarda olmazsa olmaz öğelerinden bir tanesidir. Çok çeşitli şekillerde çizilmiş ve renklendirilmişlerdir. Beyazdan kırmızıya kobalt maviden mor rengine kadar çini sanatındaki tüm renklerle boyanmışlar, tarama noktalama gibi fırça oyunları ile çeşitli şekillerde dönemine göre güzellik kazanmışlardır.

Bazı araştırmalarda çinide karanfil motifine ilk defa Hürrem Sultan Türbesi'nde rastlandığı dair bilgiler verilmiştir²⁰⁴. Yaptığımız katalog çalışmasında Hürrem Sultan Türbesi'nden daha da erken tarihli yapıların olduğu tespit edilmiştir. Bu yapılar Eyüp Sultan Türbesi (1458), Hırka-i Sadet Dairesi (1465), Hadım İbrahim Paşa Camii (1551), Şehzade Mehmet Türbesi(1555)'dir. Bahsedilen yapılarda değişik kompozisyonlar içerisinde karanfil motifleri bulunmaktadır. En erken tarihli yapı olan Eyüp Sultan Türbesinin çinilerinin İznik, Kütahya ve Avrupa kaynaklı olması, XV. yüzyıldan XVIII yüzyıl sonuna kadar olan geniş bir dönemi kapsamı, türbenin geçirdiği tadilatlar sırasında başka yerlerden sökülüp getirilmiş ve depolarda bulunan değişik dönemlere ait çinilerin kullanılmış olması, karanfil motifinin ilk kez burada görüldüğü düşüncesini desteklemeye yetmez. Aynı şekilde Hırka-i Sadet Dairesi (1465) çinilerinin de XVI ve XVII. yüzyıla ait karma çinilerden oluşması ve karanfil motiflerinin genellikle XVII. yüzyıl çini sanatının özelliklerini taşıması ilk karanfilin bulunduğu yer olması için yeterli kanıtı bize sunamaz. Hadım İbrahim Paşa Camii'nde (1551) ise XVI. yüzyıl sıratlı teknikli çinilerin güzel örneklerinin yer alıyor olması, son cemaat yerinin sol tarafında bulunan pencere alınlığındaki karanfil motifinin XVI. yüzyıl çinilerde ilk kez bu yapıda görüldüğünü doğrular niteliktedir. Hadım İbrahim Paşa Camii'ni yine XVI. yüzyıl çinileri ile süslü Şehzade Mehmet Türbesi takip etmektedir. Dolayısı ile Hürrem Sultan Türbesi (1555)'nden önce XVI. yüzyıl çinileri ile süslü yapılarda karanfil motiflerinin yer almış olduğu belirlenmiştir.

Mimari eserler içerisinde özellikle Mimar Sinan dönemine ait pek çok yapıda karanfillerin birçok örneğine rastlanmaktadır. Karanfillerin özelliklerini belirlemek için yapmış olduğumuz katalog çalışmamız mimari eserlerin çini süslemelerinin XVI. yüzyıl, XVII. yüzyıl, XVIII. yüzyıl, XX. yüzyıl Tekfur Sarayı ve Avrupa işlerinin tüm

---

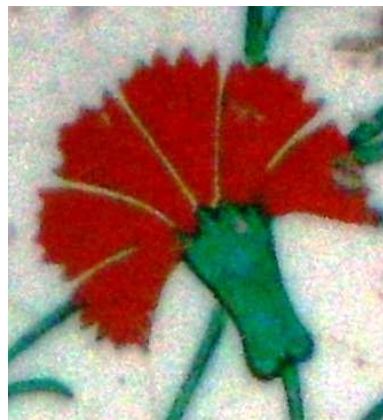
²⁰⁴ SİNEMOĞLU, Nermin (1996), "Onaltıncı Yüzyıl Çinilerinde Motif Zenginliği", *Prof. Dr. Şerare Yetkin Anısına Çini Yazıları*, Sanat Tarihi Derneği Yayınları, İstanbul, s.132

özelliklerini yansıtmaktadır. Karanfile kimi yapılarda bolca rastlanmakta iken, kiminde ise çok az örneği görülmektedir.

Değerlendirilen yapılarda karanfil motiflerinin çeşitliliğini sağlayan, özgün şekilleri ile göz dolduran öğeleri çanak, tomurcuk, taç yapraklar, sap ve bu sap üstünde yer alan yapraklardır. Tespitlerimiz neticesinde ortaya çıkan karanfillerin çeşitli öğelerine, renklerine ve başka özelliklerine göre sınıflandırmak mümkün gözükmemektedir. Sayılan bu öğelerin renk ve boyut çeşitliliği katalog çalışmamızda farklı birçok karanfilin yer almasını sağlamıştır.

Tespit ettiğimiz bazı karanfiller tek çanaklı iken, bazıları iki, üç çanaktan oluşmaktadır. Tek çanaklar ince, uzun veya hafifçe tombul görünümlü olup, genellikle beyaz, turkuaz ya da kobalt mavisi ile renklendirilmiştir. Fakat bazı yapılarda bu renklerin dışına çıkılarak çanak beyaz bırakılmış, içleri kırmızı veya kobalt mavisi, noktalarla süslenmiştir. Kandilli Camii içerisinde yer alan bir kısım tek çanaklı karanfillerin kırmızı ile renklendirilmiş olması önemlidir. Çünkü çanaklarda kırmızı rengin kullanıldığı tek yapı Kandilli Camii'dir. İncelenen yapılar içerisinde balık pulu görünümlü tek çanaktan meydana gelmiş karanfiller oldukça etkileyicidir. Bu çanaklar Sultan Ahmet Camii, Sultan Ahmet Türbesi ve Topkapı Sarayı Şehzade Dairesi'nde görülmektedir. Ayrıca üsluplaşmanın çok iyi gözlendiği Yeni Camii içerisinde hünkâr mahfilinde tek çanaklı karanfillerin güzel örnekleri bulunmaktadır.

Tek çanaklı karanfil örnekleri: 1- Sultan Ahmet Camii, 2- Şehzade Dairesi

İki çanaktan meydana gelen karanfillerde çanaklar ya birbirleri üzerine oturtulmuştur ya da birbirleri arasında küçük bir hava payı bırakılmıştır. Bazı karanfillerde iki çanağın araları yaprak, küçük bombeler ya da küçük penç motifleri ile süslenmiştir. Çanakların

renklendirilmesinde yalnızca tek bir renk kullanılmış olmakla birlikte her iki çanak farklı renklerle de boyanmıştır. Kullanılan renkler genellikle turkuaz, kobalt mavisi, kırmızı ve beyazdır. Renkler çok çeşitli şekillerde çanaklarda kullanılmıştır. İki çanağa sahip karanfillerin örnekleri değerlendirdiğimiz tüm yapılarda bulunmaktadır.

Çift çanaklı karanfil örnekleri: 3- Rüstem Paşa Camii, 4- III. Murat Has Odası

Bir ve iki çanaktan meydana gelen karanfiller yapılarda bolca bulunmasına karşın üç çanaklı karanfiller sayılabilecek kadar azdır. Üç çanağa sahip karanfiller Rüstem Paşa Camii, Sokullu Mehmet Paşa Camii, Yeni Cami ve Beylerbeyi Camii'nde görülmektedir. Çanakların renklendirilmesinde yalnızca tek renk kullanılmış olmakla birlikte, ortada yer alan çanak farklı diğer çanaklar aynı renklere de boyanabilmiştir. Kullanılan renkler genellikle turkuaz ve kobalt mavisidir. Renkler değişik şekillerde kullanılmıştır.

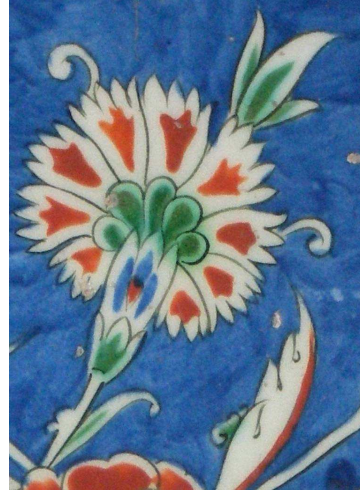
Bir ve iki çanaklı karanfil örnekleri: 5- Rüstem Paşa Camii, 6- Beylerbeyi Camii

Karanfilleri birbirlerinden ayıran bir başka önemli öge ise tohumluk kısmıdır. Tohum kısmı çanak ve taç yapraklar arasında bulunmakta olup, karanfil motifinin şekillenmesine etkisi vardır. Tohum kısmı bulunan karanfiller III. Murat Has Odası, Sultan Ahmet Camii, Yeni Camii, Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi, Eyüp Sultan Türbesi, Hırka-i Sadet Dairesi, Araba Kapısı, Nurbanu Valide-i Atik Camii, Sultan Ahmet Camii, Gözdeler Taşlığı'nda görülmektedir. Bu yapılarda görülen tohumluk kısımları daire, yarım daire, küçük bombeler, penç ve nar şekillerini andıran yapılara sahiptir. Tohum kısımlarında kullanılan renkler beyaz, turkuaz, kırmızı ve kobalt mavisidir.

7- Yeni Camii, 8- Sultan Ahmet Camii

Karanfillerin çeşitliliğine katkıda bulunan bir diğer öge ise taç yapraklardır. Taç yapraklar kullanılan renkler ve sahip oldukları dilim sayıları açısından farklılıklar göstermektedir. Karanfillerin taç yapraklarında ağırlıklı olarak kırmızı ve kobalt mavisi kullanılmıştır. Bunun yanı sıra turkuaz, beyaz, sarı, mor, gri renklerin kullanıldığı örnekler de görülmektedir. Kırmızı renkli taç yapraklar Eyüp Sultan Türbesi, Hırka-i Sadet Dairesi, Hürrem Sultan Türbesi, Rüstem Paşa Camii, Selimiye Camii, Nurbanu Valide-i Atik Camii, Sokullu Mehmet Paşa Camii, Piyale Paşa Camii, II. Selim Türbesi, III. Murat Has Odası, Valide Sultan Dairesi, Manisa Muradiye Camii, Ramazan Efendi Camii, Takkeci İbrahim Ağa Camii, Bosnalı İbrahim Paşa Türbesi, Sultan I.Ahmet Has Odası, Sultan Ahmet Camii, Destari Mustafa Paşa Türbesi, Sultan I.Ahmet Türbesi, Sünnet Odası, III. Ahmet Kütüphanesi, Beylerbeyi Camii, IV. Mehmet Kasrı karanfillerinde görülmektedir. Taç yaprakların kırmızı ile renklendirilenlerinin yanı sıra

yaprakların içleri beyaz, kobalt mavisi damlalarla da süslenmiş örnekleri de vardır. Ayrıca kobalt mavisi, kırmızı ve turkuaz gibi değişik renklerin bir arada kullanıldığı taç yapraklarda görülmektedir.

9- Ramazan Efendi Camii, 10-III. Murat Has Odası

9

10

Kobalt mavisi ile renklendirilmiş taç yapraklar ise Yeni Camii, Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi, Hırka-i Sadet Dairesi, Gözdeler Taşlığı, Revan Köşkü, Şehzade Dairesi, Sünnet Odası, IV. Mehmet Kasrı, Kara Ağalar Taşlığı, Kandilli Camii, Destarî Mustafa Paşa Türbesi, Sultan Ahmet Camii, Sultan I.Ahmet Has Odası, Rüstem Paşa Camii, Hırka-i Sadet Dairesi, Eyüp Sultan Türbesi karanfillerinde görülmektedir. Ayrıca bazı taç yaprakların içlerinin turkuaz ya da kırmızı damlalarla süslenmiş örnekleri de bulunmaktadır. Taç yapraklarda kobalt mavisinin yanı sıra kırmızı ve turkuaz renklerin de kullanıldığı değişik örneklerde vardır. Taç yapraklarda Kobalt mavisinin yoğun olarak kullanıldığı Yeni Cami, Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi ve Kandilli Camii karanfillerinin yapraklarında noktalama ya da tarama gibi koyu kobalt mavisinden yapılan fırça oyunları da çok dikkat çekicidir.

11-12- Yeni Camii

11

12

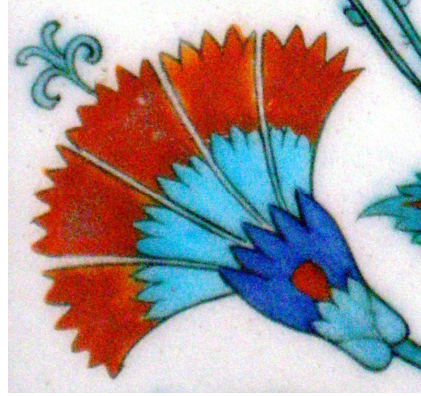
Turkuaz rengin taç yapraklarda ağırlıklı olarak görüldüğü yapılar ise Yeni Camii, Çinili Camii, Topkapı Sarayı Şehzade Dairesi, Sünnet Odası, Kandilli Camii, Hırka-i Sadet Dairesi, Rüstem Paşa Camii, Sultan Ahmet Camii, Kara Ağalar Taşlığıdır. Turkuaz renk taç yapraklarda tek renk olarak kullanılabildiği gibi kırmızı ve kobalt mavisi ile birlikte değişik şekillerde taç yaprakları süsleyen örnekleri de bulunmaktadır.

30- Yeni Camii, 32- Rüstem Paşa Camii

13

14

Taç yaprakları tamamen beyaz bırakılmış karanfiller ise Rüstem Paşa Camii, Kılıç Ali Paşa Camii, Yeni Camii, Revan Köşkü, Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi içerisinde görülmektedir. Bu yapılarda karanfil motiflerinin yer aldığı tasarımların zemini çeşitli renklerle boyandığı için karanfillerin taç yaprakları beyaz bırakılmıştır. Ayrıca taç yapraklarda beyaz rengin ağırlıklı olduğu ve kırmızı, kobalt mavisi renk ile değişik süslemelerin yapıldığı örnekler de bulunmaktadır. Bu örneklerin yer aldığı yapılar ise Eyüp Sultan Türbesi, Hırka-i Sadet Dairesi, Rüstem Paşa Camii, Selimiye Camii, Nurbanu Valide-i Atik Camii, II. Selim Türbesi, Çarşamba Mehmet Ağa Cami, Araba Kapısı, Sultan Ahmet Camii, Sünnet Odası, Kara Ağalar Taşlığı'dır.

15- Eyüp Sultan Türbesi, 16- Yeni Camii

15

16

Taç yapraklarda sarı renk sadece Çarşamba Mehmet Ağa Camii ve Eyüp Sultan Türbesi karanfillerinde görülmektedir. Kırmızı, kobalt mavisi ve turkuaz renklerin taç yapraklarda birçok örneklerine karşın, sarı rengin yapraklarda çok az kullanılmış olması son derece dikkat çekicidir.

17- Hırka-i Sadet Dairesi, 18-Çarşamba Mehmet Ağa Camii

İncelenen yapılar içerisinde taç yaprakların mor ile renklendirildiği tek yapı ise Hadım İbrahim Paşa Camii'dir. Bu durum Hadım İbrahim Paşa Camii'nin karanfil motifini çok özel kılmıştır. İncelemeler sonucunda bu rengin karanfillerde çok nadir kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu rengin uzaktan bakıldığında diğer renkler arasında zayıf kalması zamanla yok olmasına neden olduğu düşünülmektedir..

19- Hadım İbrahim Paşa Camii

Değerlendirilen yapılar içerisinde taç yaprakların gri olarak renklendirildiği tek yapı ise Topkapı Sarayı Hünkâr Sofası'dır. Bu durum karanfil motifinin yer aldığı kompozisyonun Avrupa Çinisi olmasından kaynaklanmaktadır.

Karanfilleri birbirlerinden ayıran bir diğer önemli özellik ise taç yaprak sayısının değişkenlik göstermesidir. İncelenen yapılarda birden ona kadar değişik şekillerde taç yaprak örnekleri bulunmaktadır. Karanfillerde kullanılan taç yaprakların sayıları değiştikçe karanfilin görüntüsünün etkileyiciliği de değişmektedir. Taç yapraklarında sayı küçüldükçe karanfil motifleri gonca görünümü sergilemekte, sayı büyüdükçe yelpaze gibi açılmış karanfillerin etkileyici görünümleri ortaya çıkmaktadır. Çeşitli sayılara sahip taç yaprak örneklerini en çok Yeni Camii, Sultan Ahmet Camii, Rüstem Paşa Camii, Eyüp Sultan Türbesi karanfillerinde görülmektedir.

43- Yeni Camii, 44- Rüstem Paşa Camii

21

22

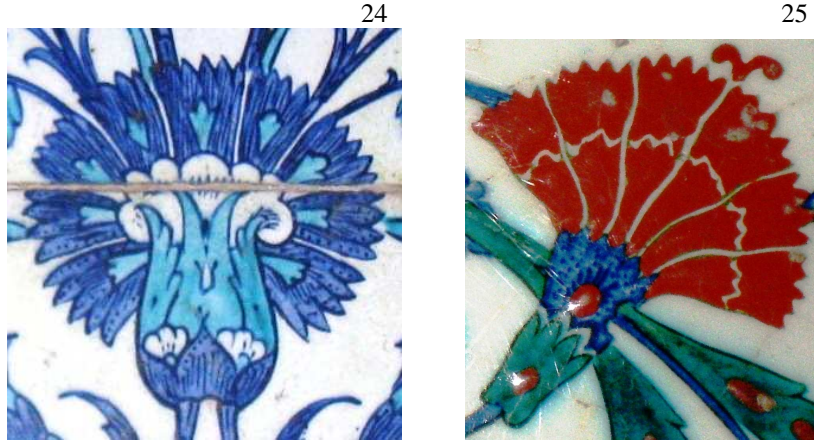
Çeşitli görünümlere sahip taç yaprakların üzerinde küçük yapraklar ya da helezonlar yer almaktadır. Küçük yaprakların yanı sıra irice çizilmiş, karanfil motifinden daha büyük yapraklar da bulunmaktadır. Fakat bu durum genellikle XVII. yüzyıl yapılarını süsleyen karanfillerde görülmektedir. Yapraklar ve helezonlara turkuaz, kobalt mavisi ve kırmızı renkler hâkimdir. Bu küçük detaylar karanfil motiflerinin görsel zenginliğini arttırmaktadır.

22- Bosnalı İbrahim Paşa Türbesi, 23- Bosnalı İbrahim Paşa Türbesi

Değerlendirdiğimiz yapılarda karanfillerin irili ufaklı birçok örneği bulunmaktadır. Özellikle Yeni Camii, Sultan Ahmet Camii, süsleyen karanfiller çeşitli boyuttaki karanfilleri sergilemeleri bakımından ayrıcalıklıdır. XVII. yüzyıl yapılarının karakteristik özelliklerinden olan motiflerdeki ölçek farkı karanfiller içinde geçerli olup çok irice çizilmiş karanfiller Yeni Camii, Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi ve Sultan Ahmet Türbesi'nde bulunmaktadır.

24- Yeni Camii, 25- Sultan Ahmet Camii

Karanfil motifleri genellikle profilden alınan görüntüleri ile stilize edilmiştir. Fakat Sultan I. Ahmet Has Odası, Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi'nde karanfillerin tepeden görünümüne örnek oluşturabilecek karanfiller de tespit edilmiştir. Her üç yapıda görülen karanfillerin ortak özellikleri taç yaprak sayılarının fazlalığı ve yelpaze gibi iyice açılmış taç yaprakların penç motifini anımsatmasıdır.

26- Sultan I. Ahmet Has Odası, 27- Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi

26

27

Karanfil motifleri genellikle ince, uzun, kobalt mavisi, turkuaz veya beyaz renkli bir sap üstünde yer almaktadır. Bu sap üzerinde karanfil motiflerinin değişik çeşitlere sahip yaprakları bulunmaktadır. Uygulamalarda dolgun ve geniş yapraklarla, tırtıklı ve boğumlu olanlar azınlıkta kalmakta, çoğunluğu uzun ve düz olanlar ile kısa ve S kıvrımına sahip yapraklar oluşturmaktadır. Bazı örneklerde yaprakların içinden geçirilmiş karanfillerde göze çarpmaktadır. Bu yapraklar genellikle turkuaz ve kobalt mavisi ile boyanmış olup, beyaz bırakılmış olanlar da mevcuttur.

28- Şehzadeler Dairesi, 29- I.Mahmut Kütüphanesi

28

29

İncelenen yapılar içerisindeki karanfil motifleri ağırlıklı olarak süpürgelik kompozisyonu içerisinde görülmektedir. Yeni Camii, Topkapı Sarayındaki Gözdeler Taşlığı, Revan Köşkü, Hırka-i Sadet Dairesi, Valide Sultan Dairesi, IV. Mehmet Kasrı, Şehzade Dairesi ve Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi'nde yer alan süpürgelik tasarımları, içerisindeki karanfil motifleri ile birlikte birebir aynıdır. Şehzade Dairesi'nin panolarını çevreleyen bordür içerisindeki karanfil motifi Gözdeler Taşlığı, Kara Ağalar Taşlığı, Araba Kapısı, Hırka-i Sadet Dairesi bordürlerinde görülen karanfil motifleri ile benzerlikler göstermekte olup, birebir aynı olanları da vardır. Bununla birlikte Sultan Reşat Türbesi'nde karanfil motifleri, giriş kapısının sağında ve solunda birbirinin eşi olarak yer alan simetrik iki panoda görülmektedir. Bu panonun birebir aynısı Nurbanu Sultan Valide-i Atik Camii'nin mihrap sofasında da bulunmaktadır. İçerisinde karanfil motifinin yer aldığı birebir tekrarlanan başka panolar IV. Mehmet Kasrı ile Valide Sultan Dairesi'nde görülmektedir. Ayrıca Hırka-i Sadet Dairesi'nde şemse içerisinde yer alan karanfil motifinin bulunduğu kompozisyonu ile birlikte Beylerbeyi Camii'ndeki ile II. Selim Türbesi süpürgelik çinisi içerisinde yer alan karanfil, Takkeci İbrahim Ağa Camii'nin süpürgelik karanfili ile birebir aynıdır. Şehzade Mehmet Türbesi'ni çepe çevre dolanan kompozisyon ve bu kompozisyon içerisinde yer alan karanfilleri, Sultan Ahmet Camii üst katının sol tarafında yer alan panonun kompozisyonu ve karanfilleri ile birbirlerine çok yakın olup küçük farklarla ayrılırlar.

Karanfil motifleri Süpürgelik kompozisyonunun yanı sıra simetrik ya da serbest pano tasarımları, ulama kompozisyonları ile bordür tasarımları içerisinde de bulunmaktadır. Özellikle bahar dalları ve servi ağacı ile birlikte kullanıldığı tasarımlar çok görkemli ve etkileyicidir. Bu tasarımlar içerisinde zarif kıvrımları ve renkleri ile karanfil motifleri diğer natüralist çiçeklerle birlikte kullanılmıştır.

İncelenen camiler, türbeler ve Topkapı Saray'ında karanfil motifleri duvarlar, son cemaat yeri, kadınlar mahfeli, mihrap sofası, mihrap, Hünkâr Mahfili, pencere alınlıkları, Ocak (Şehzade Dairesi), ocağın külahı (Çinili Camii) ve bordürler içerisinde görülmektedir.

Üsluplaşmanın görüldüğü en özel karanfiller ise Eyüp sultan Türbesi, Topkapı Sarayı Hırka-i Sadet Dairesi, Çarşamba Mehmet Ağa Camii, Yeni Camii, Sultan I. Ahmet Has

Odası, Sultan Ahmet Türbesi ve Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi'nde görülmektedir. Bu eserlerde yer alan karanfillerin genellikle bol ve çok çeşitli olması, kendine özgü tarzlarının hiçbir yapıda tekrarlanmamış olması çok önemlidir.

Sonuç olarak karanfil motiflerinin uygulandıkları yüzyılın renk ve motif özelliklerini tamamen yansıttığı görülmüştür. Desenin oluşmasına zengin çeşitleri ile büyük katkı sağlayan karanfillerin, bazen yalnız bazen de diğer yarı sivilize çiçeklerle birlikte uyum içinde kullanıldığı gözlenmiştir. Ayrıca incelenen karanfiller sivilize edilip sadeleşmesine rağmen çiçeğin ana özelliği kaybedilmeden doğal hali ile verilmiştir. Karanfil motifinin Çini sanatında kullanılan karakteristik çiçeklerden biri olması tez çalışmamızın önemini arttırmıştır. Daha önce lale, sümbül gibi sivilize çiçeklerin üzerinde çalışılmasına karşın karanfil motifinin detaylı bir şekilde değerlendirilmemiş olması yapılan çalışmanın araştırmacılara ışık tutması açısından da ayrıca değer taşımaktadır.

KAYNAKLAR

- ACUN, Hakkı (1999), *Manisa'da Türk Devri Yapıları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara
- AHUNBA, Y. Zeynep (1995), "Sultan Ahmet Külliyesi", *İstanbul Ansiklopedisi*, C.7, Tarih Vakfı Yayınları
- ARIK, Rüçan - Oluş, *Anadolu Toprağının Hazinesi Çini Selçuklu ve Beylikler Çağı Çinileri*, Kale Gurubu Kültür Yayınları
- ARSEVEN, Celal Esat (1984), *Türk Sanatı*, Cem Yayınları
- ARSEVEN, Celal Esat (1950), "Lale", *Sanat Ansiklopedisi*, İstanbul, Cilt:3
- ASLANAPA, Oktay (1949), *Osmanlı Devrinde Kütahya Çinileri*, Üçler Basımevi, İstanbul
- ASLANAPA, Oktay (1965), *Anadolu'da Türk Çini ve Keramik Sanatı*, İstanbul
- ASLANAPA, Oktay (1989), *Çini ve Keramik Sanatı*, Remzi Kitapevi, İstanbul
- ASLANAPA, Oktay (1993), *Türk Sanatı El Kitabı*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul
- ASLANAPA, Oktay, (1993), *Türk Sanatı*, Remzi Kitap Evi, İstanbul
- ASLANAPA, Oktay (1988), *Mimar Sinan'ın Hayatı ve Eserleri*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara
- ASLANAPA, Oktay (2004), *Osmanlı Devri Mimarisi*, T. İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul
- ATASOY, Nurhan, Julian RABY (1989), *İznik Seramikleri*, Türkiye Ekonomi Bankası Yayınları, London
- BAKIR, Sitare Turan (1999), *İznik Çinileri ve Gülbenkyan Koleksiyonu*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara
- BAYINDIR, Ahmet (2003), *"Eyüp Sultandaki Anıtsal Kültür Varlıklarımızdan Örnekler"*, Eyüp Sultan Sempozyumu 6, İstanbul

- BİROL, İnci A., Çiçek Derman (1991), *Türk Tezyini Sanatlarında Motifler*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul
- BİROL, İnci Ayan (2000), “Türklerin Sanata Bakışı ve Tezyini Sanatlarda Desen Çizme Tekniği”, *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, Cilt: 12 Ankara
- CEZER, Mustafa (2002), *Osmanlı Başkenti İstanbul*, Erol Kerim Aksoy Kültür Eğitim Spor ve Sağlık Vakfı Yayınları, İstanbul
- ÇOBANOĞLU, Ahmet Vefa (1995), “Mustafa Paşa Türbesi”, *İstanbul Ansiklopedisi*, Cilt:5, Tarih Vakfı Yayınları
- DEMİRİZ, Yıldız, Tanman, M.Taha (1995), “Piyale Paşa Külliyesi”, *İstanbul Ansiklopedisi*, Tarih Vakfı Yayınları, Cilt:6
- DEMİRİZ, Yıldız (2000), “Osmanlı Çini Sanatı”, *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, Cilt: 12 Ankara
- DEMİRİZ, Yıldız (1986), *Osmanlı Kitap Sanatında Natüralist Üslupta Çiçekler*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul
- DEMİRSAR, Belgin (1993), “İbrahim Paşa Türbesi”, *İstanbul Ansiklopedisi*, Tarih Vakfı Yayınları, C.4
- DÖNMEZ, Naza Emine (2002), “Osmanlı Dönemi Türk Çini Sanatı”, *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, Cilt: 12 Ankara
- DIYARBEKİRLİ, Nejat (1993), *İslamiyet’ ten Önceki Türk Sanatı, Başlangıcından Bugüne Türk Sanatı*, İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara
- EFENDİOĞLU, Mehmet (2004), *Eyyüp’e Adını Veren Sahabi Ebu Eyyud el-Ensari*, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul
- ELDEM, Sedat H. (1969–73), *Köşkler ve Kasırlar*, Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Yüksek Mimarlık Bölümü Rölöve Kürsüsü, İstanbul
- EROL, Gülçin (1993), “Çinili Cami ve Külliyesi”, *İslam Ansiklopedisi*, T.D.V. Yayınları, İstanbul Cilt:8

- ESEMENLİ, Deniz (1999), “Topkapı Sarayı Mimarisi”, *Osmanlı Ansiklopedisi*, Cilt.11, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara
- EYİCE, Semavi, “Kılıç Ali Paşa Külliyesi”, *İstanbul Ansiklopedisi*, Cilt:4
- EYİCE, Semavi, *İslam Ansiklopedisi*, 12. Cilt
- EYÜBOĞLU, Mualla Anhegger, (1986), Topkapı Sarayı’nda Padişah Evi (Harem), Sandoz Kültür Yayınları, İstanbul
- GÜNDÜZ, Filiz (2003), “Mehmet Ağa Külliyesi”, *İslam Ansiklopedisi*, C. 28, T.D.V. Yayınları, Ankara
- HASKAN, Mehmet Nermi (1993), *Eyüp Tarihi I*, Turing Yayınevi, İstanbul
- KARAKAYA, Enis, (2006), *Çinili Cami ve Külliyesi*, İslam Ansiklopedisi Cilt:31, T.D.V. Yayınları, İstanbul
- KOÇU, Reşad Ekrem (1960), *Topkapı Sarayı*, İstanbul Ansiklopedisi Kütüphanesi Yayınları, İstanbul
- KUBAN, Doğan (1995), “Sokullu Mehmet Paşa Külliyesi”, *İstanbul Ansiklopedisi*, Cilt:7, Tarih Vakfı Yayınları
- KUBAN, Doğan (1997), “Topkapı Sarayı”, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Cilt:7, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul
- KUBAN, Doğan (2007), *Osmanlı Mimarisi*, Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul, Eminönü Camileri, Türk Diyanet Vakfı Yayınları
- KUBAN, Doğan, “Rüstem Paşa Cami”, İstanbul Ansiklopedisi, Cilt:6, *İstanbul Ansiklopedisi*, Tarih Vakfı Yayınları
- KURAN, Aptullah (1986), *Mimar Sinan’ın İstanbul’daki Eserleri Külliye Camiler ve Mescitler*, İstanbul
- KURAN, Aptullah (1986), *Mimar Sinan*, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul
- NADİDE Seçkin,(1998), *Topkapı Sarayı’nın Biçimlenmesine Egemen Olan Tasarım Gelenekleri Üzerine Bir Araştırma*, (1453–1755), Ankara

- MAHİR, Banu (1986), *Saray Nakkaşhanesinin Ünlü Ressamı Şah Kulu ve Eserleri*, Topkapı Sarayı Müzesi Yıllık 1
- MAHİR, Banu (1988), “Saz Yolu”, *Türkiyemiz*, Sayı:54, Yıl: 18
- MÜLAYİM, Selçuk (1989), “Erken Devir Türk Sanatı”, *Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C.2, S.5, İstanbul
- MÜLAYİM, Selçuk (1993), “Geometrik Süslemeler”, *Thema Larousse*, Cilt:6, Milliyet Yayınları
- OKÇUOĞLU, Tarkan (1995), “Mehmet Ağa Külliyesi”, *İstanbul Ansiklopedisi*, Cilt:5, Tarih Vakfı Yayınları
- İstanbul Yeni Cami ve Hünkâr Kasrı, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayını
- ORMAN, İsmail (2006), Murat III. Türbesi, *İslam Ansiklopedisi*, T.D.V. Yayınları, İstanbul, C.31
- ÖNEY, Gönül (1976), *Türk Çini Sanatı*, Yapı Kredi Bankası Yayınları, İstanbul
- ÖNEY, Gönül (1987), *İslam Mimarisinde Çini*, Ada Yayınları, İzmir
- ÖNEY, Gönül, “Çini ve Seramik Sanatı”, *Geleneksel Türk Sanatları*, Kültür Bakanlığı Yayınları
- ÖNKAL, Hakkı (1992), *Osmanlı Hanedan Türbeleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara
- ÖNKAL, Hakkı (1999), *Selçuklu-Osmanlı Sultanları ve Türbeleri*, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara
- ÖZ, Tahsin (1962), *İstanbul Camileri*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, C:1, Ankara
- SAKAOĞLU, Necdet (2005), *Tarihi Mekânları Kitabeleri ve Anıları ile Sarayı Hümayun Topkapı Sarayı*, Deniz Bank Yayınları
- SAKAOĞLU, Necdet - Nuri AKBAYAR, “Osmanlı’da Zanaattan Sanata”

- SEÇKİN, Nadide (1998), *Topkapı Sarayı'nın Biçimlenmesine Egemen Olan Tasarım Gelenekleri Üzerine Bir Araştırma (1453-1755)*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara
- SEÇKİNÖZ, Mine (1986), *Süsleme Resmi ve Süsleme Sanatları Tarihi*, M. E.G.S.B., Ankara
- ŞEN, Ferize (2003), "Eyüp Sultan Türbesi Çinileri", *Eyüp Sultan Sempozyumu 6*, İstanbul
- SELÇUK, Batur (1995), "Beylerbeyi Cami", *İstanbul Ansiklopedisi*, C. 2, Tarih Vakfı Yayınları
- SEVİM, Sıdika Sibel (2003), *Seramik Dekorları*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir
- SEVİN, Necla Arslan (2002), "İlk Osmanlı Sarayları ve Topkapı Sarayı", *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara
- ŞİMŞİRGİL, Ahmet (2005), *Taşa Yazılan Tarih Topkapı Sarayı*, Tarih Düşünce Kitapları/13, İstanbul
- SİNEMOĞLU, Nermin (1996), "Onaltıncı Yüzyıl Çinilerinde Motif Zenginliği", *Prof. Dr. Şerare Yetkin Anısına Çini Yazıları*, Sanat Tarihi Dergisi Yayınları, İstanbul
- TANMAN, M. Baha (1991), "Atik Valide Sultan Külliyesi", *İslam Ansiklopedisi*, C.4, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul
- TANMAN, M. Baha (1993), "Çinili Cami Külliyesi", *İstanbul Ansiklopedisi*, C.3, Tarih Vakfı Y.
- TANMAN, M. Baha (1995), *Ramazan Efendi Camisi ve Tekkesi*, İstanbul Ansiklopedisi, C.7
- İstanbul Ansiklopedisi, Tarih Vakfı Yayınları
- TEKSARI, Serhat (2005), *İstanbul Türbeleri*, İstanbul'da Tüm Ziyaret Yerleri Rehberi, İstanbul
- TEZCAN, Hülya (1978), *Köşkler*, Yapı Kredi Bankası Yayınları, İstanbul

- ÜLGEN, Aygün (1996), *Klasik Devir Minareleri*, Alfa Basım Yayım Dağıtım
- ÜNAL, Serap (1999), “Farklı bir çini merkezi Diyarbakır”, *Antik Dekor Dergisi*, Sayı:50, İstanbul
- YETKİN, Suut Kemal (1954), *İslam Sanatı Tarihi*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Türk İslam Sanatları Tarihi Enstitüsü Yayınları:2, Ankara
- YETKİN, Şerare (1986), *Anadolu’da Türk Çini Sanatının Gelişmesi*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul
- YETKİN, Şerare (1989), “İstanbul Rüstem Paşa Camii Çinileri Üzerinde Bazı Gözlemler Ve Saray Nakkaşlarının Bu Çiniler Üzerinde Etkisi”, *Kültür ve Sanat Dergisi*, Yıl:1, Sayı:4
- YÜCEL, Erdem (1989), “Ayasofya’nın Çinileri”, *Kültür ve Sanat Dergisi*, S.2, Y.1, Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı, İstanbul
- YÜKSEL, Aydın (1995), “Takkeci İbrahim Ağa Camii”, İstanbul Ansiklopedisi, Cilt:7, Tarih Vakfı Yayınları

EKLER

EK-1

TEK ÇANAKLI KARANFİLLER

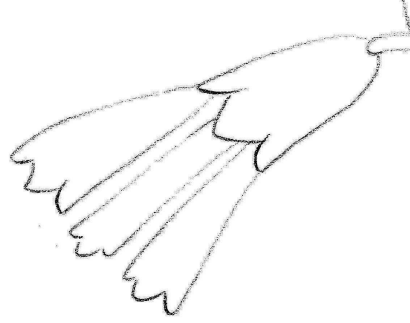
Hırka-i Sadet Dairesi (1465)

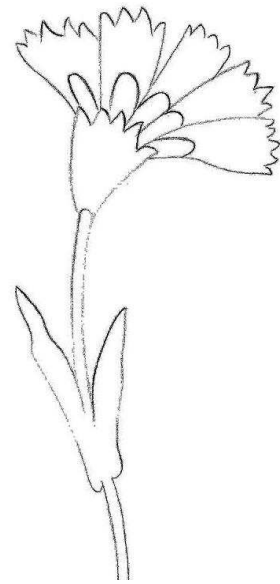
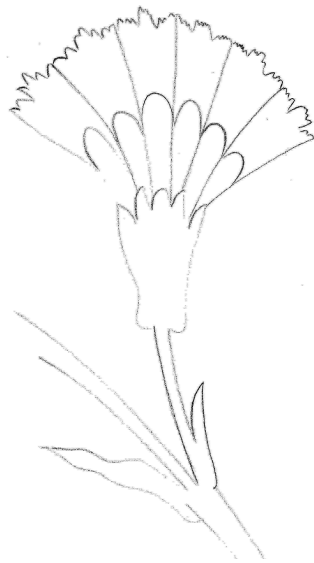
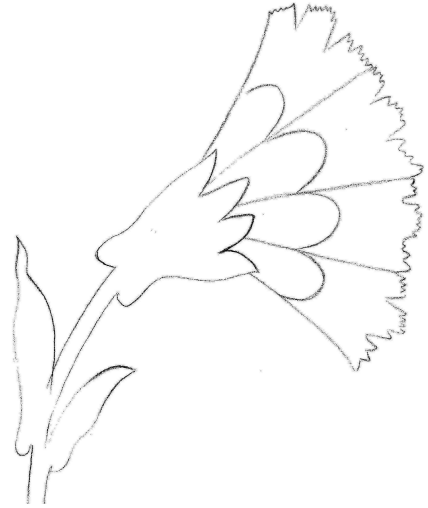
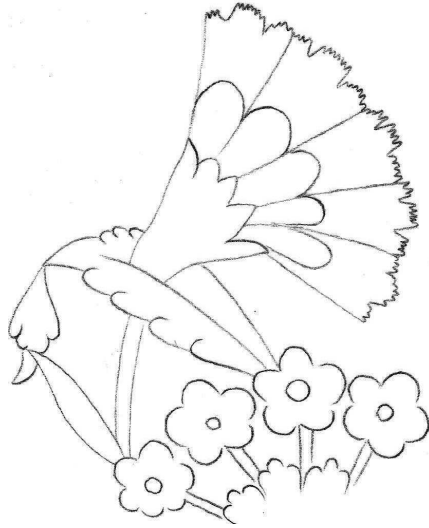

EK-2

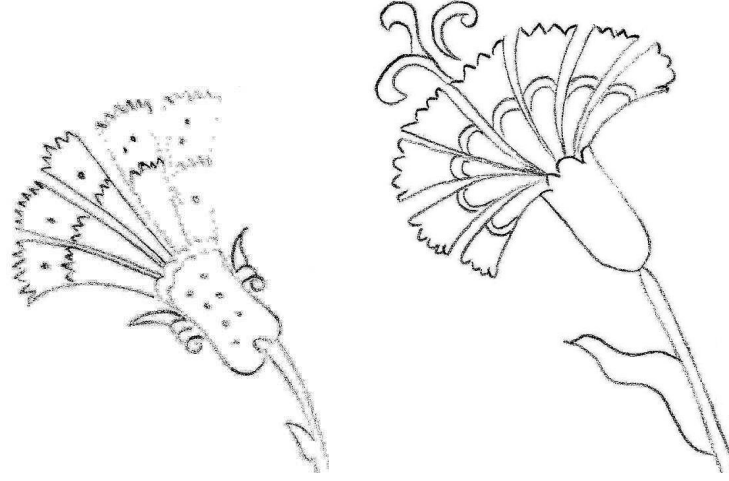
Şehzade Mehmet (Mustafa-i Cedid) Türbesi (1555)

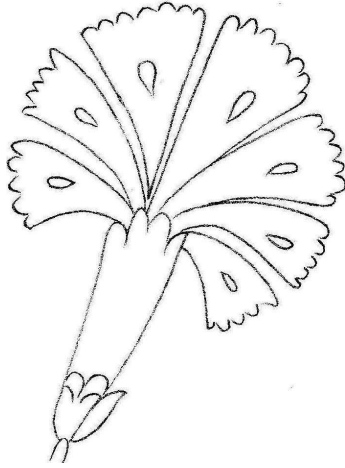
Hürrem Sultan Türbesi (1557)

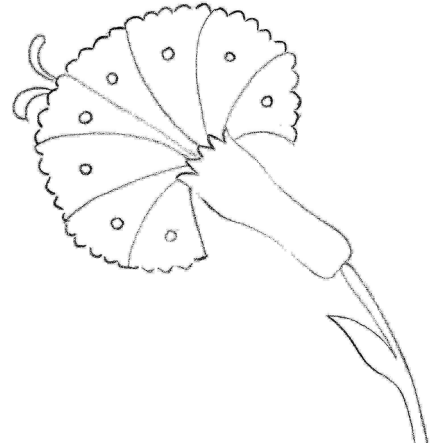
Rüstem Paşa Camii (1561)

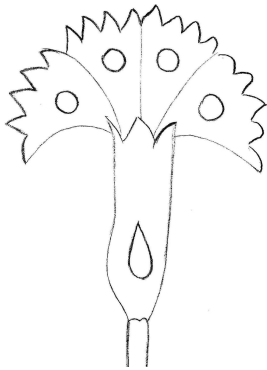
Nurbanu Valide-i Atik Camii (1570)

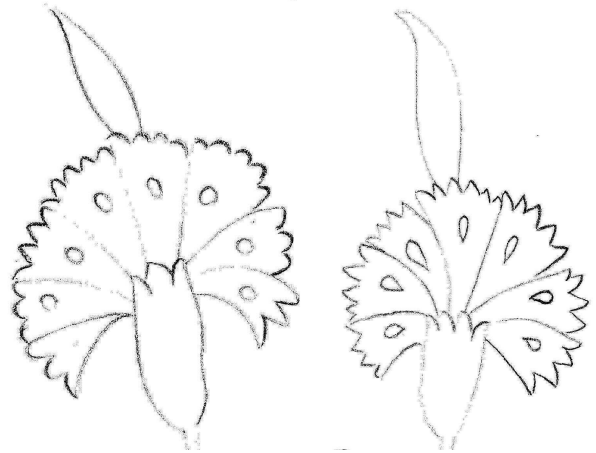
Piyale Paşa Camii (1573)

II. Selim Türbesi (1574)

III. Murat Has Odası (1579)

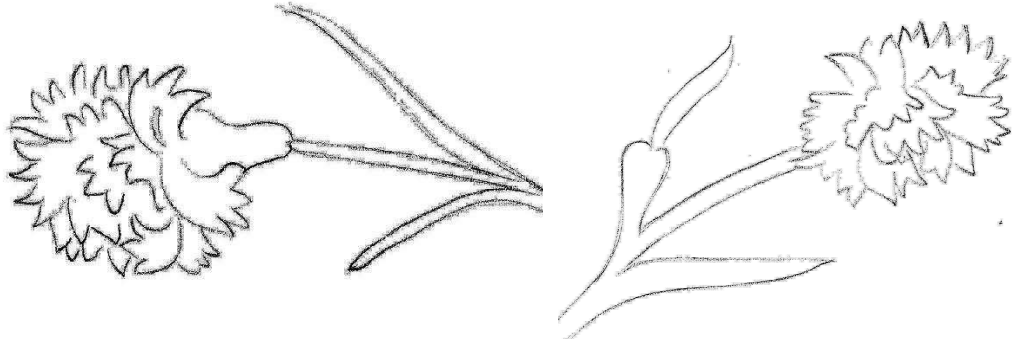

EK-4

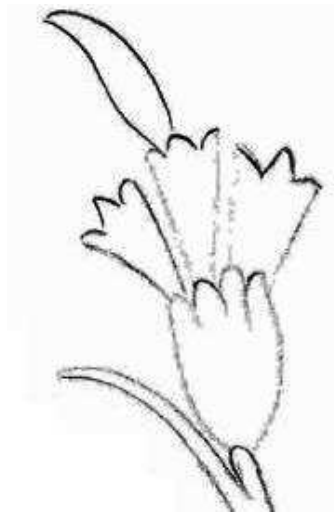
Valide Sultan Dairesi (1580)

Mehmet Ağa Camii (Çarşamba) (1585)

Ramazan Efendi Camii (1586)

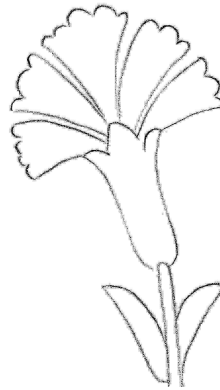

EK-5

Araba Kapısı (1587)

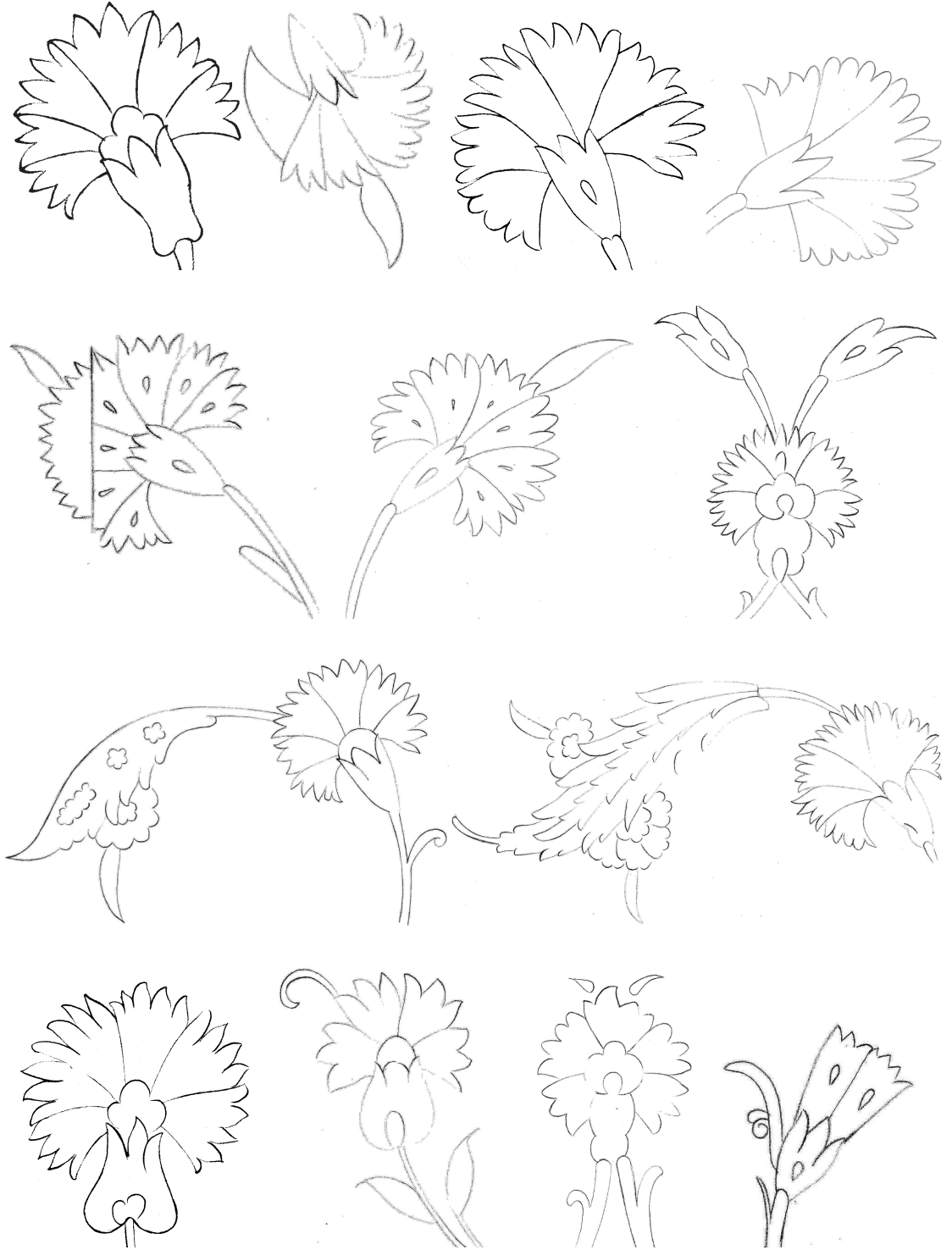

Takkeci İbrahim Ağa Camii (1591-1592)

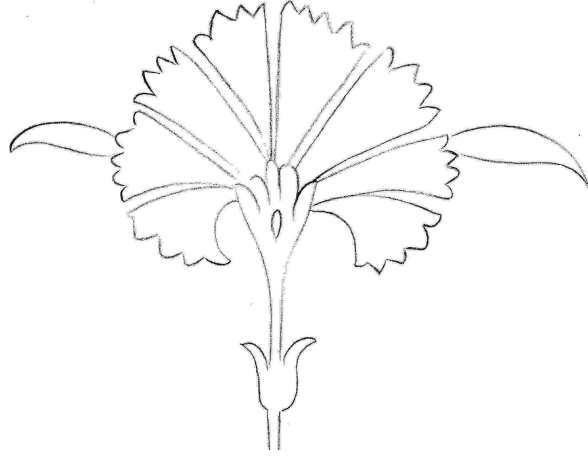
EK-6

Yeni Camii(1597)

EK-7

Bosnalı İbrahim Paşa Türbesi (1603)

Sultan I. Ahmet Has Odası (1608)

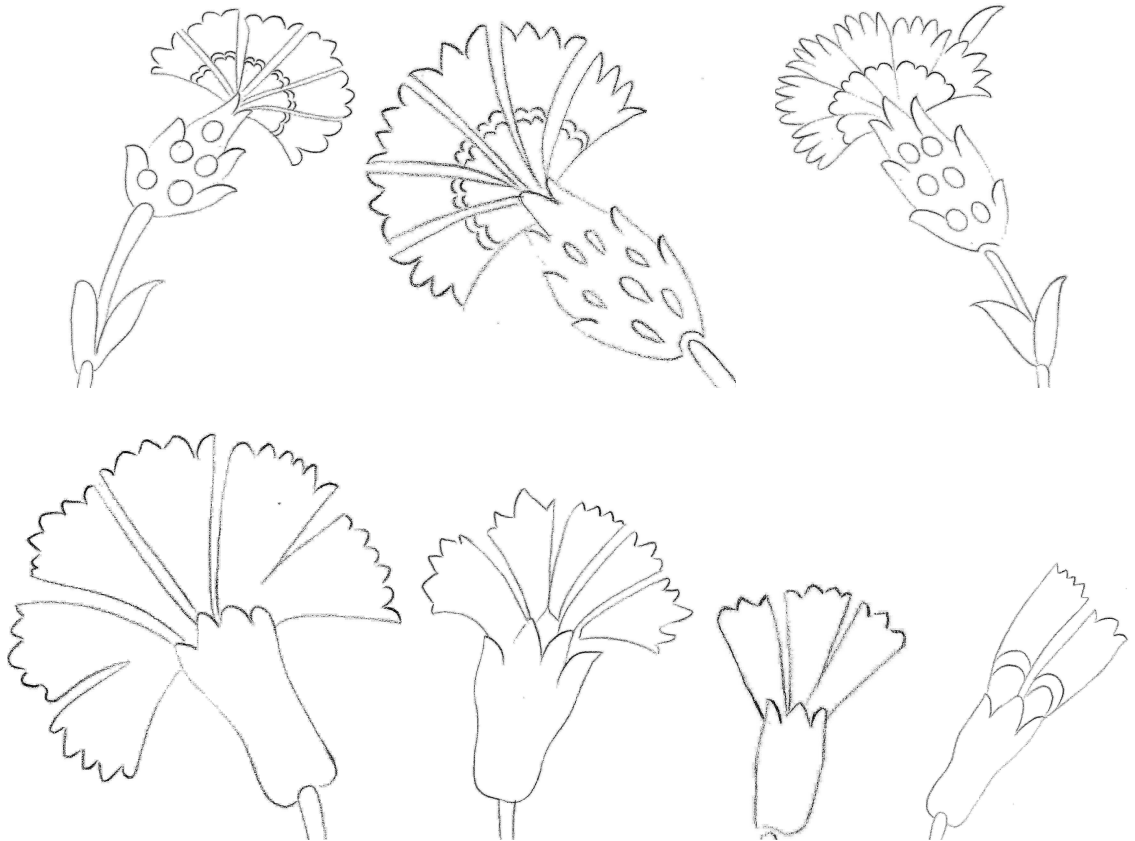

EK-8

Gözdeler Taşlığı / İkballer (1608)

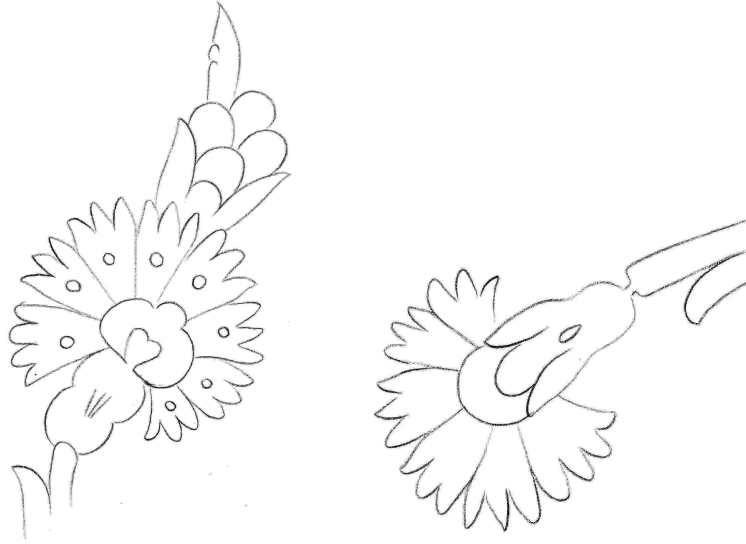

Sultan Ahmet Camii (1609)

EK-9

Revan Köşkü (1635)

Sünnet Odası (1640)

EK-10

Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi (1663)

I. Mahmut Ayasofya Kütüphanesi (1739)

EK-11

Kandilli Camii (1751)

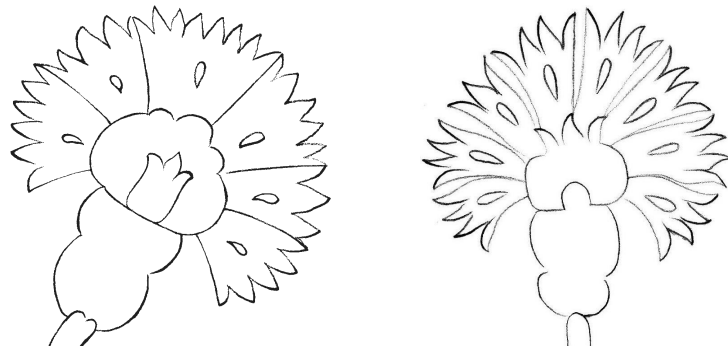
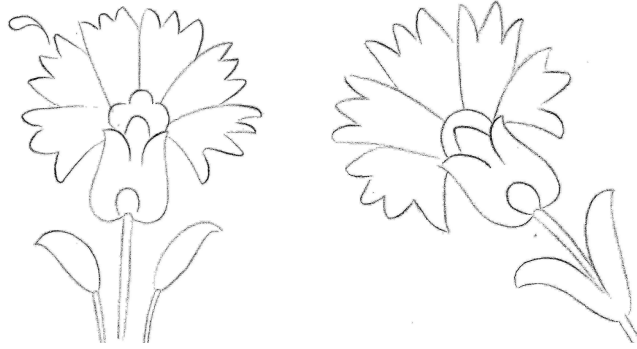

IV. Mehmet Kasrı (Velihat Dairesi) (?)

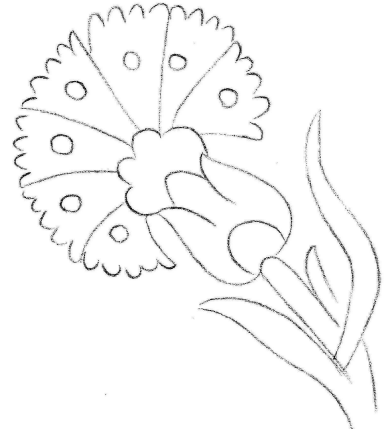
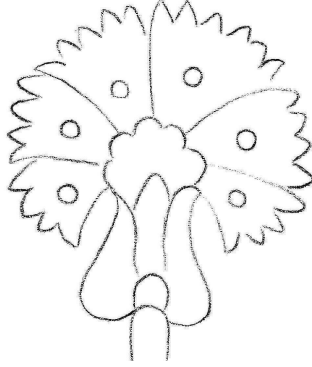
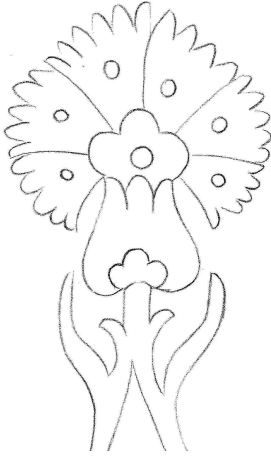
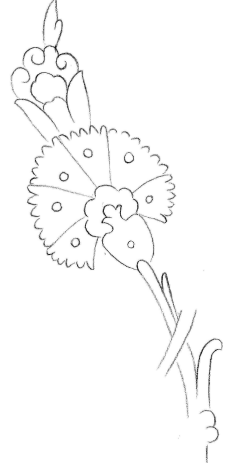
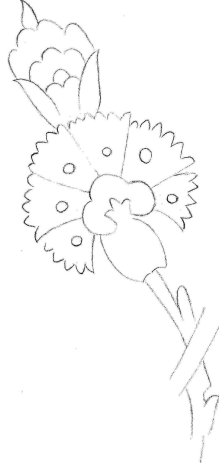
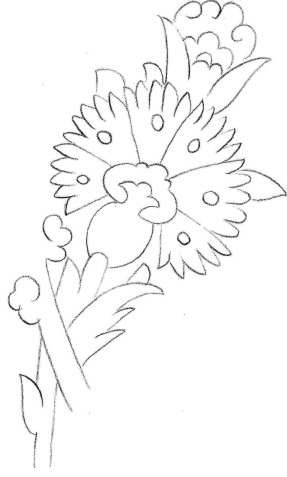
EK-12

Şehzade Dairesi (Kubbeli Kasır/II. Osman Kasrı) (?)

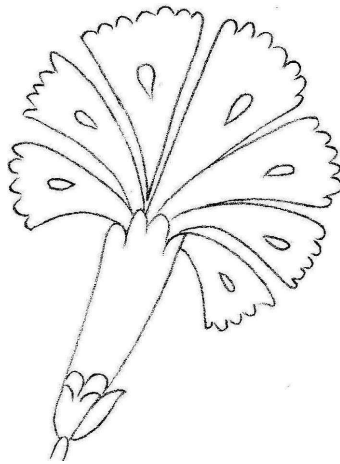

EK-13

Karaağalar Taşlığı (?)

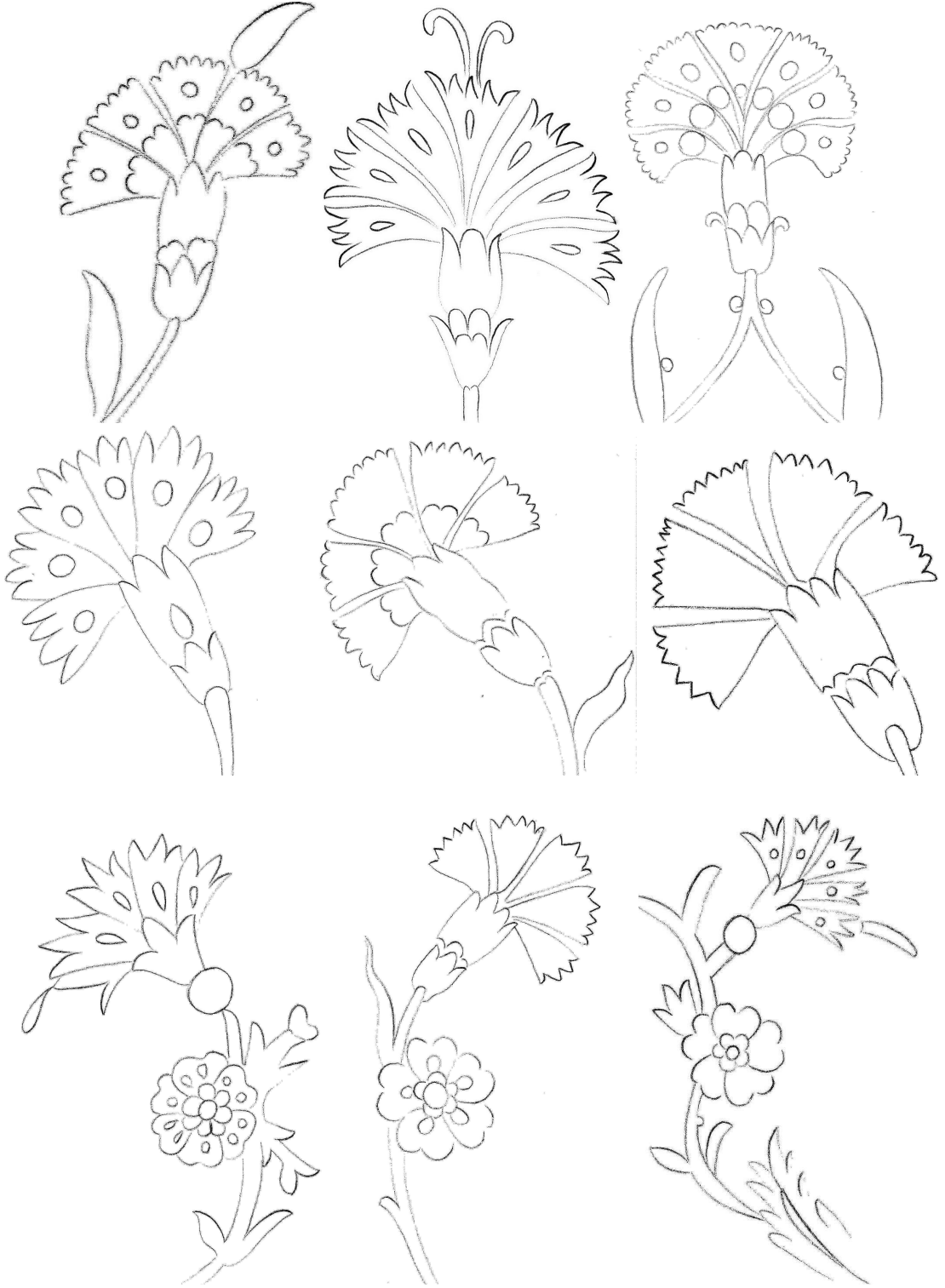
Sultan Reşad Türbesi (1910-12)

EK-14

İKİ ÇANAKLI KARANFİLLER

Eyüp Sultan Türbesi (1458)

EK-15

EK-16

Hırka-i Sadet Dairesi (1465)

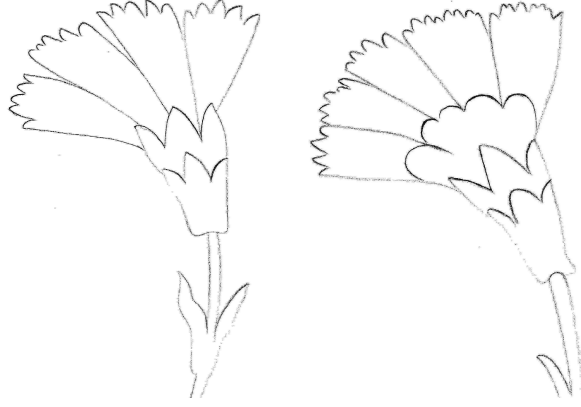

Şehzade Mehmet (Mustafa-i Cedid) Türbesi (1555)

EK-17

Hürrem Sultan Türbesi (1557)

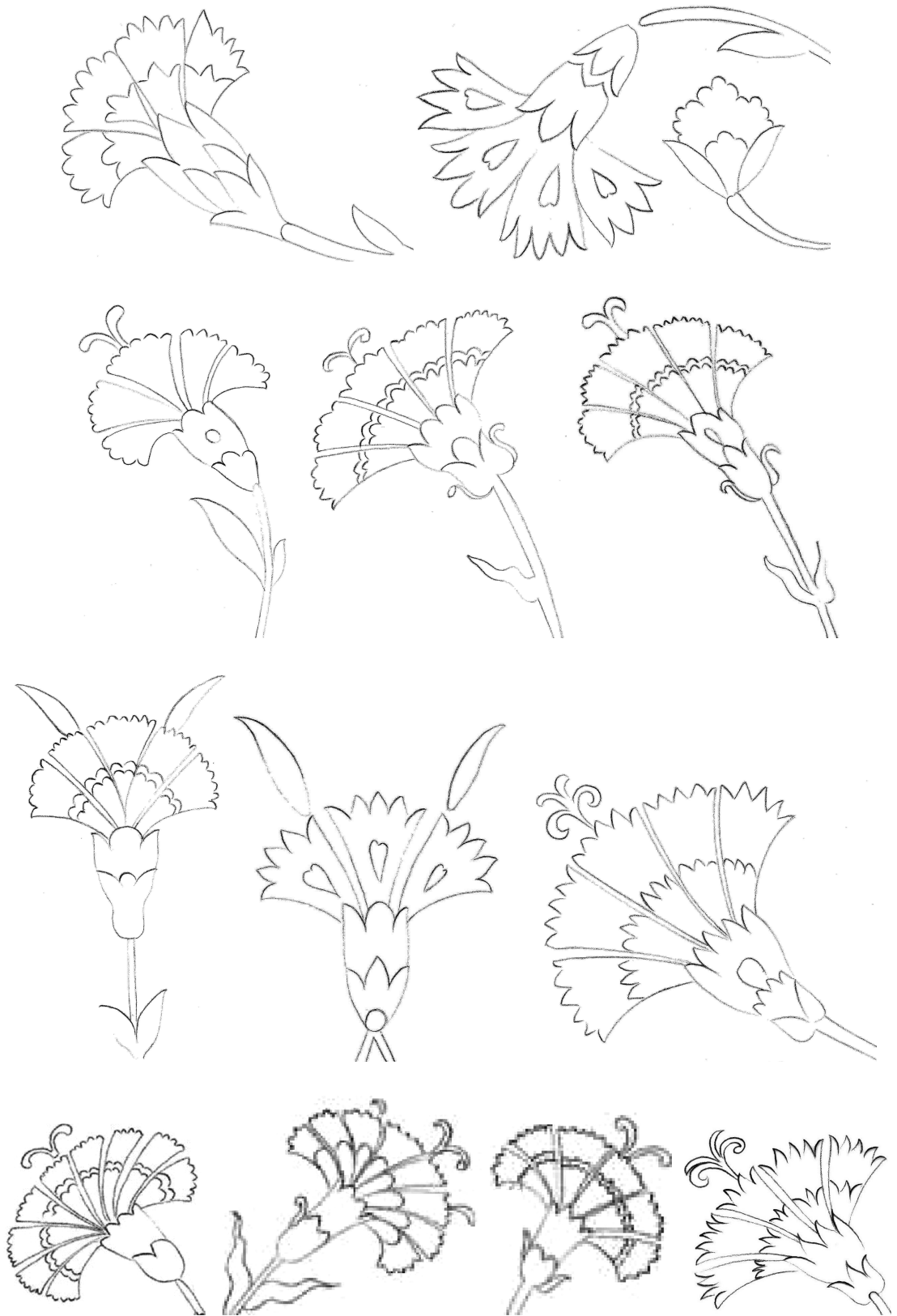

Rüstem Paşa Camii (1561)

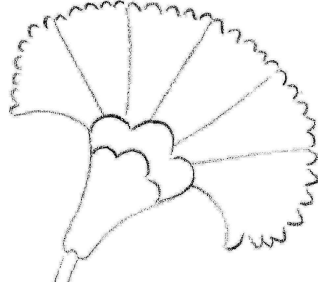

EK-18

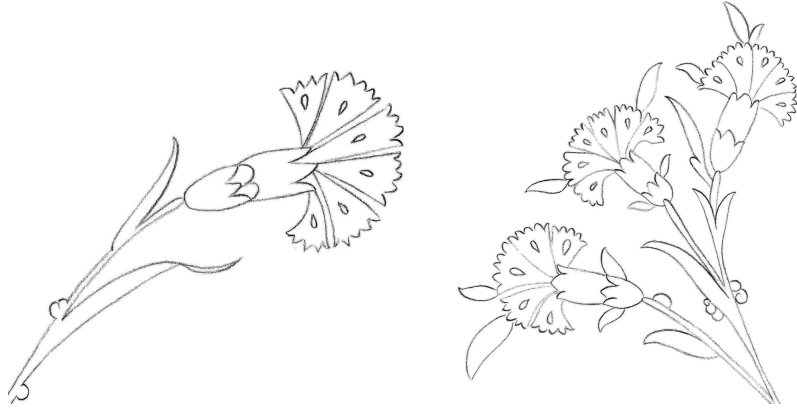

EK-19

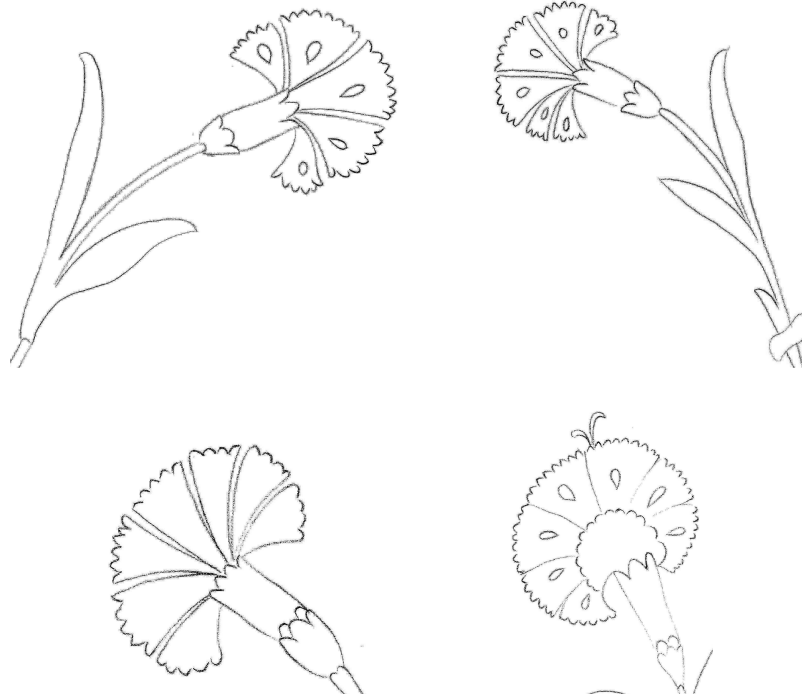
Hadım İbrahim Paşa Camii (1551)

Selimiye Camii (1569)

Nurbanu Valide-i Atik Camii (1570)

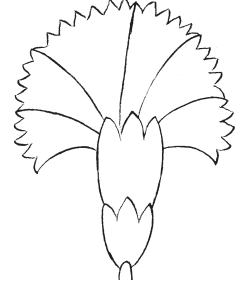

EK-20

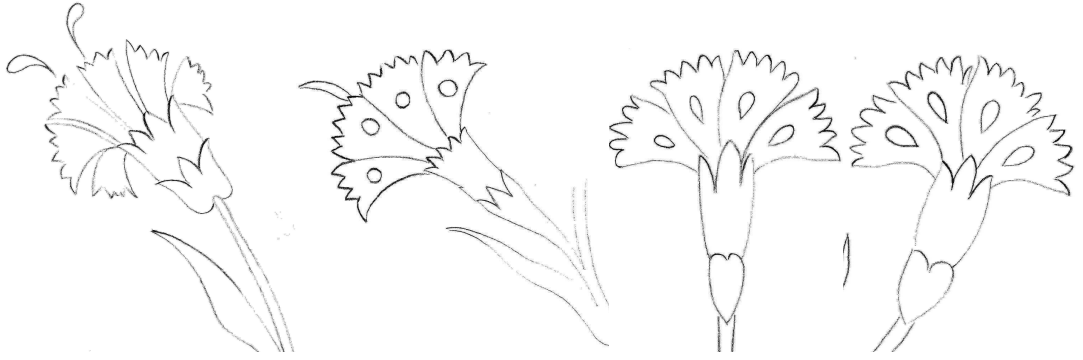
Sokullu Mehmet Paşa Camii (1571)

Kılıç Ali Paşa Camii(1578)

II. Selim Türbesi (1574)

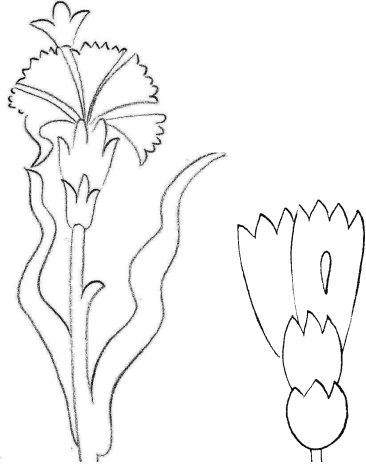

III. Murat Has Odası (1579)

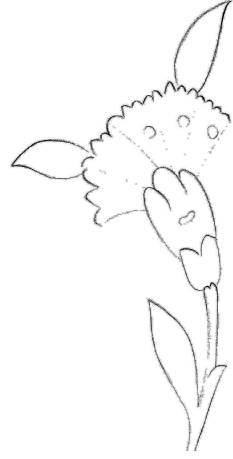

EK-21

Valide Sultan Dairesi (1580)

Mehmet Ağa Camii (Çarşamba) (1585)

Manisa Muradiye Camii (1585)

Ramazan Efendi Camii (1586)

EK-22

Takkeci İbrahim Ağa Camii (1591-1592)

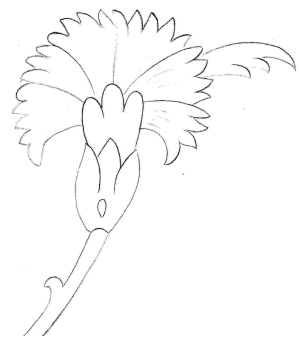
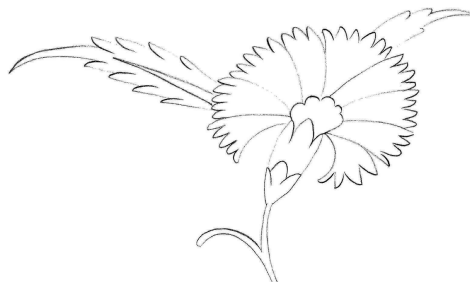
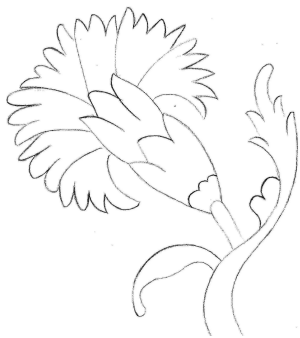
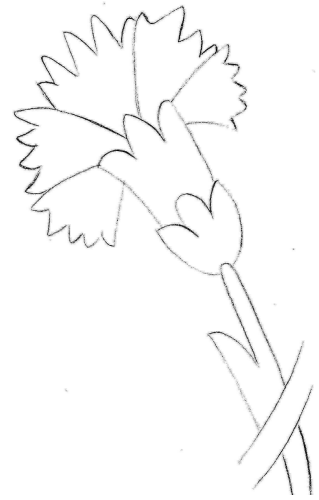
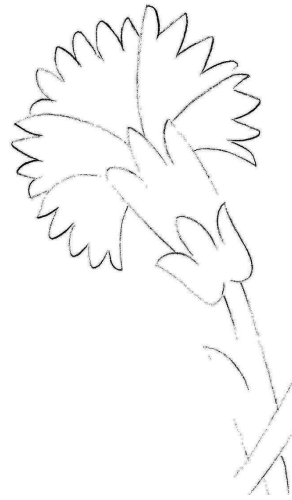
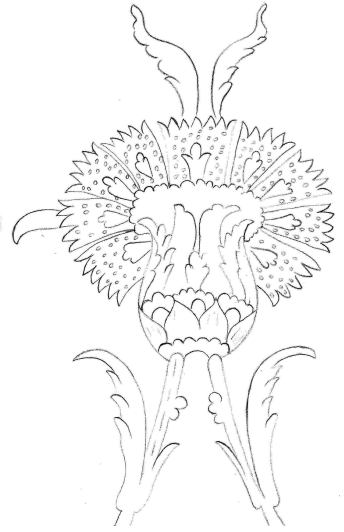
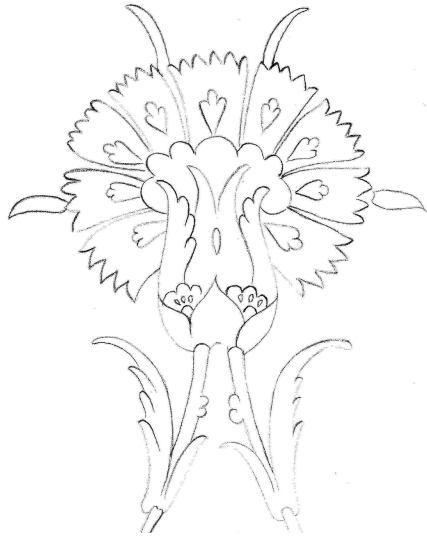

III. Murat Türbesi (1595-1599)

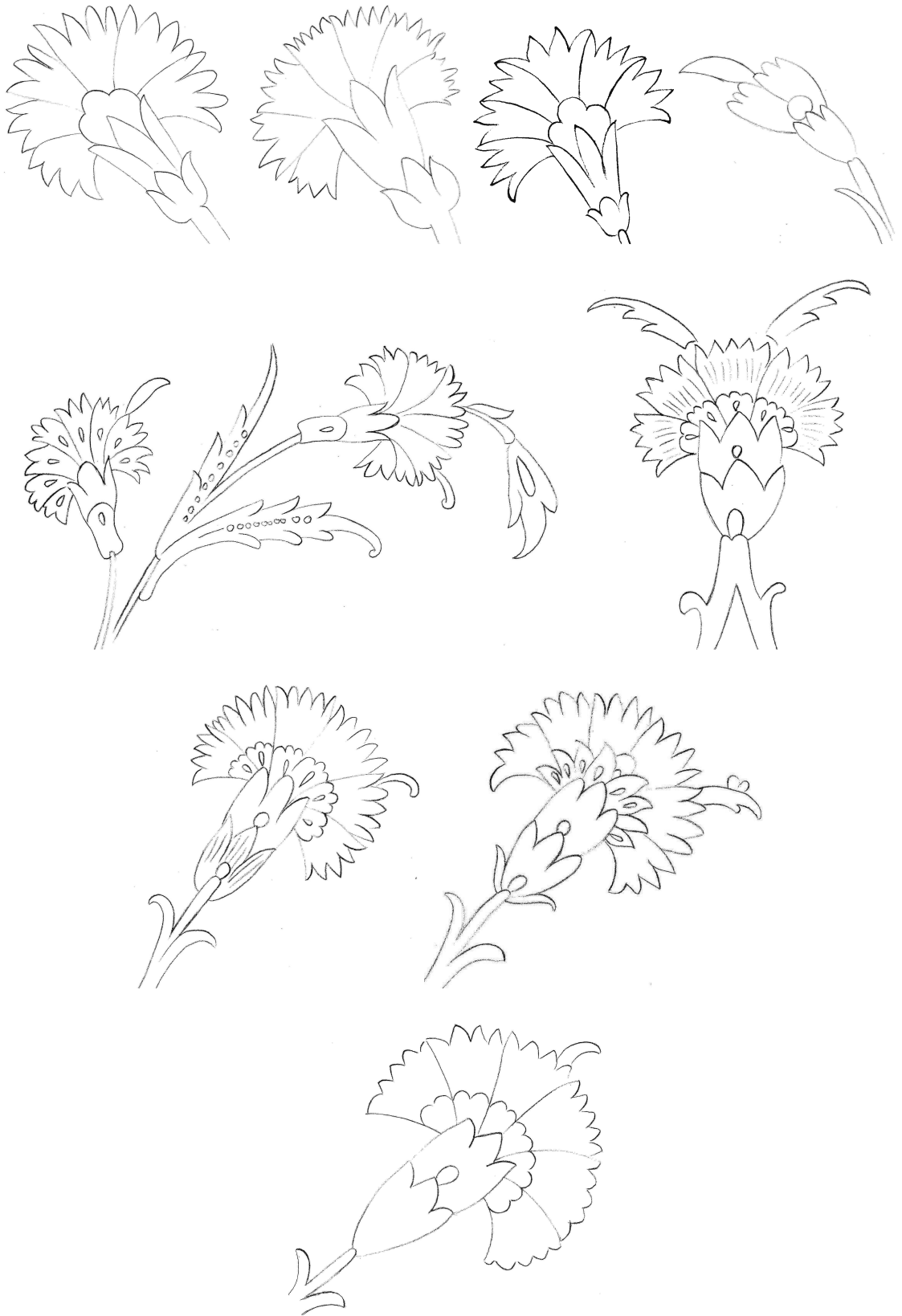

EK-23

Yeni Camii(1597)

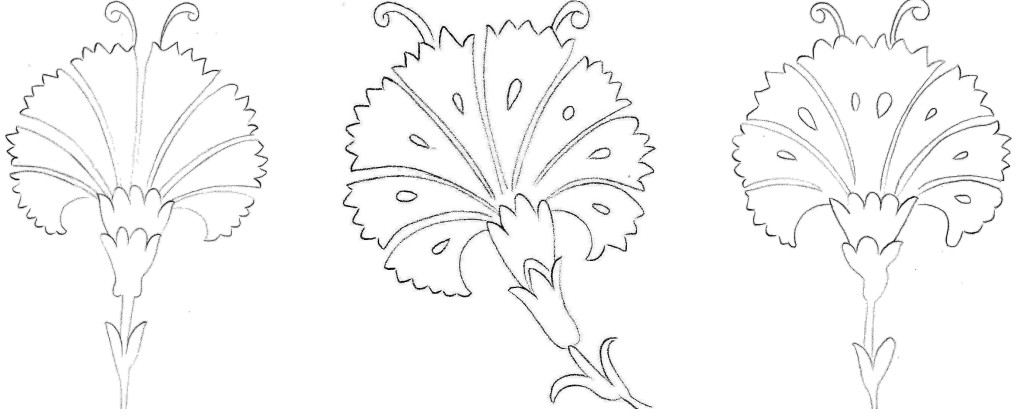

EK-24

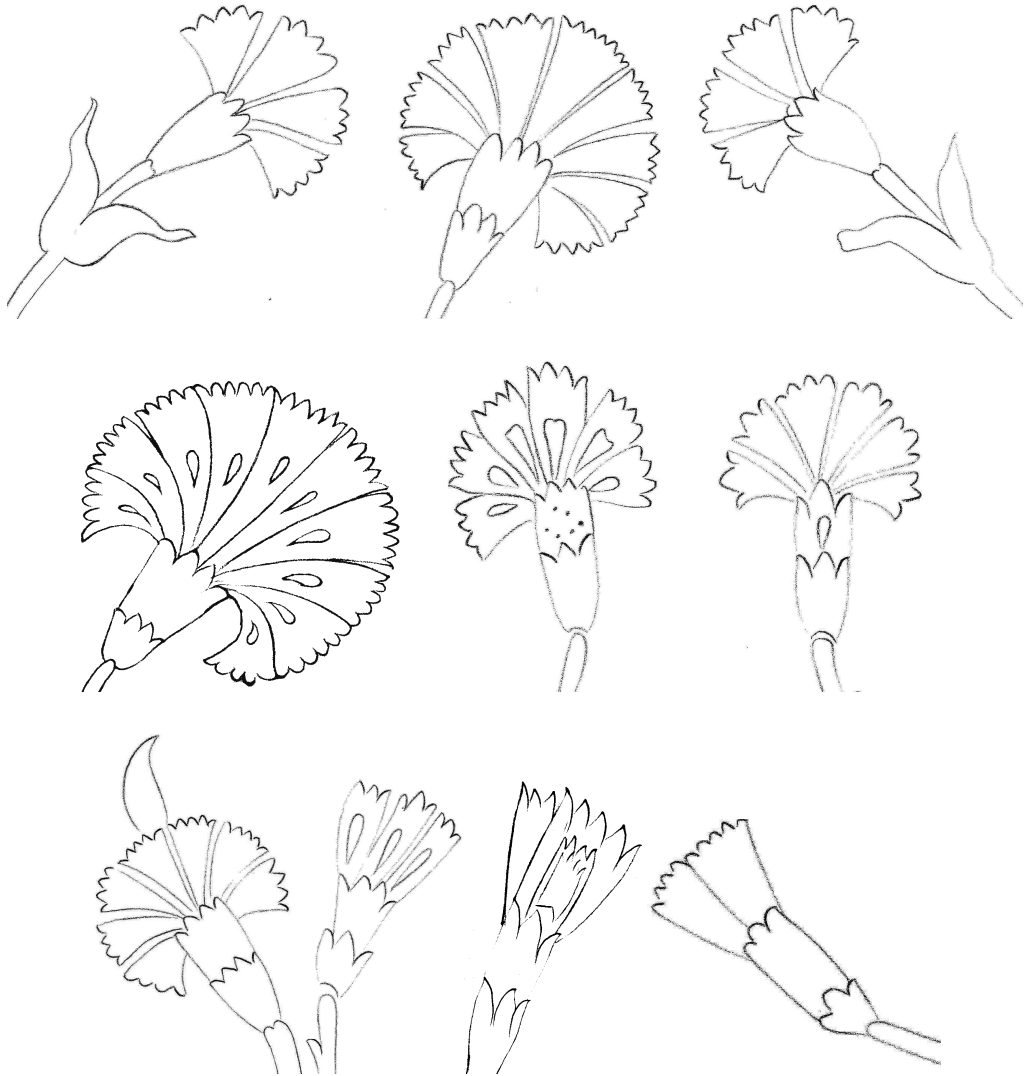

EK-25

Bosnalı İbrahim Paşa Türbesi (1603)

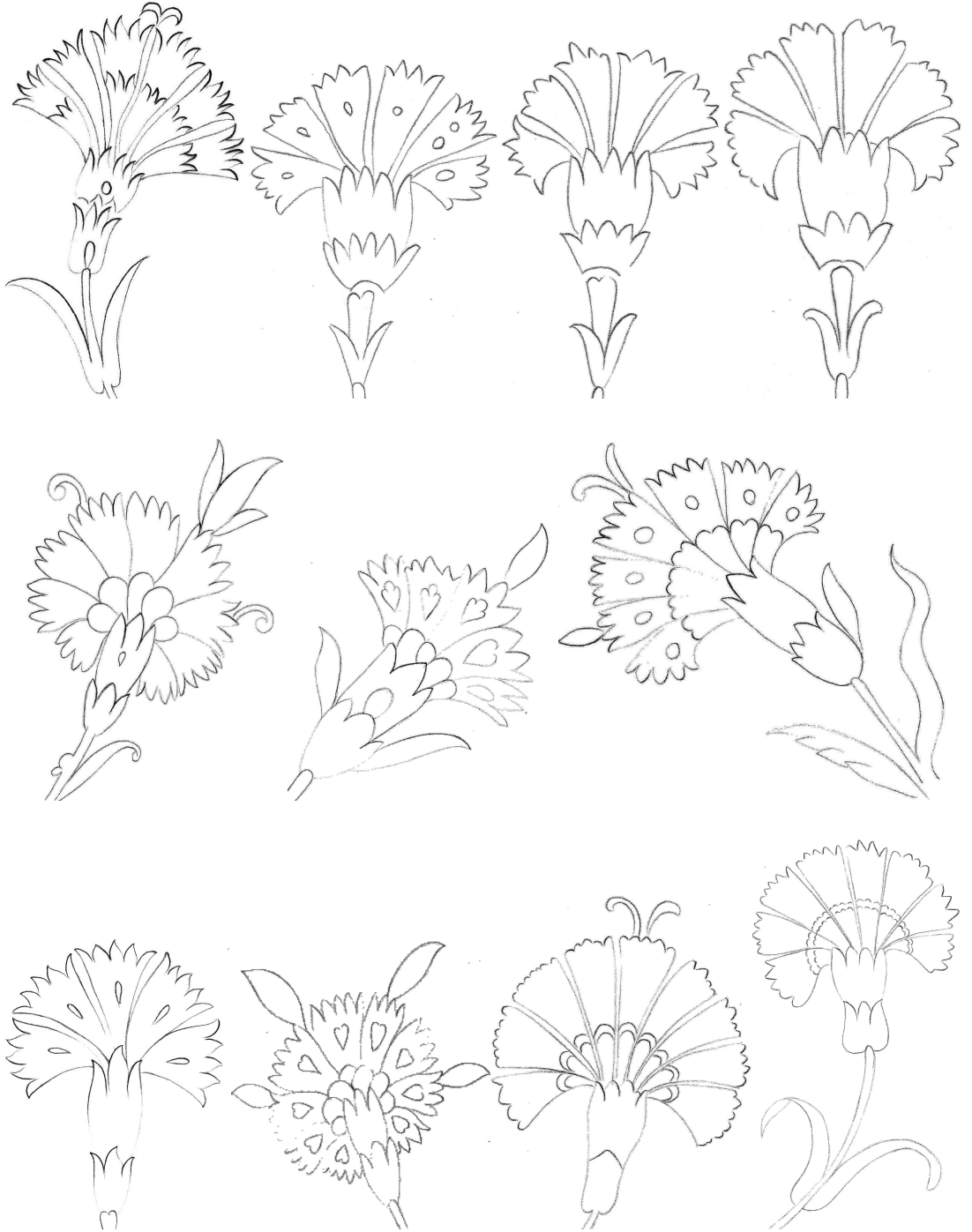
Sultan I. Ahmet Has Odası (1608)

EK-26

Sultan Ahmet Camii (1609)

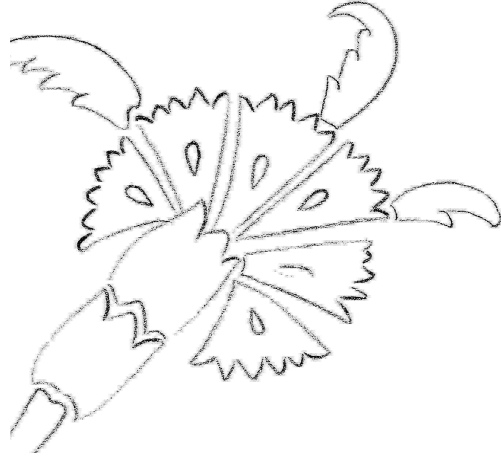

EK-27

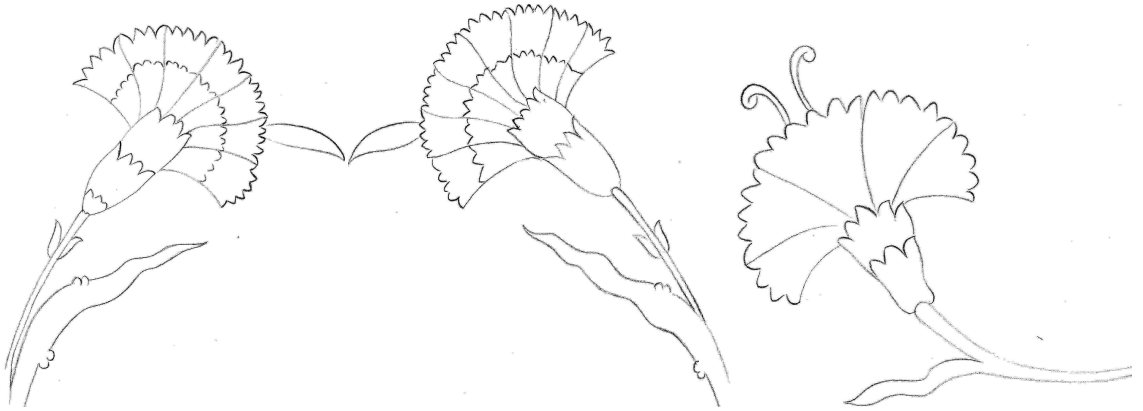

EK-28

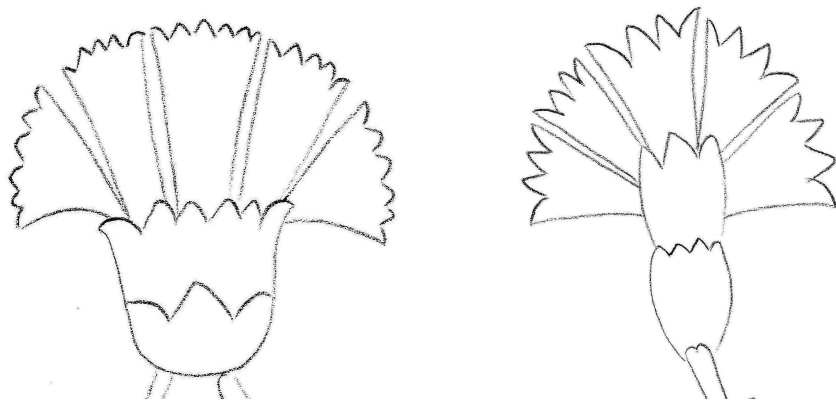
Sultan I. Ahmed Türbesi (1617)

Sünnet Odası (1640)

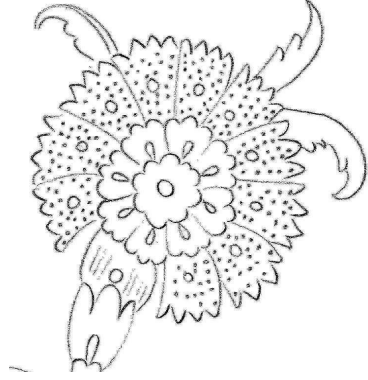

Üsküdar Çinili Camii (1640)

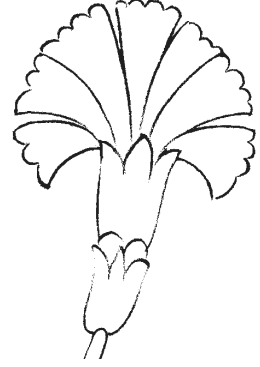

EK-29

Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi (1663)

III. Ahmet Kütüphanesi (1718)

I. Mahmut Ayasofya Kütüphanesi (1739)

EK-30

Kandilli Camii (1751)

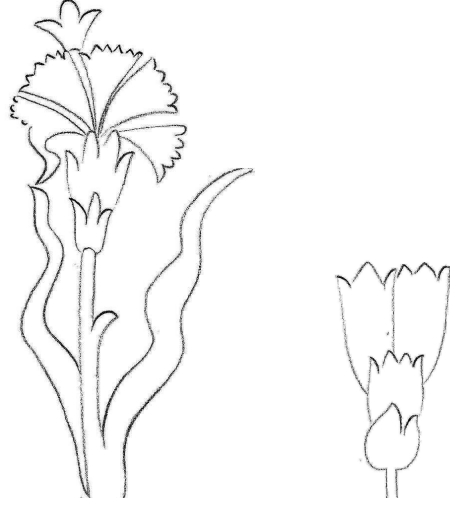

Beylerbeyi Camii (1777)

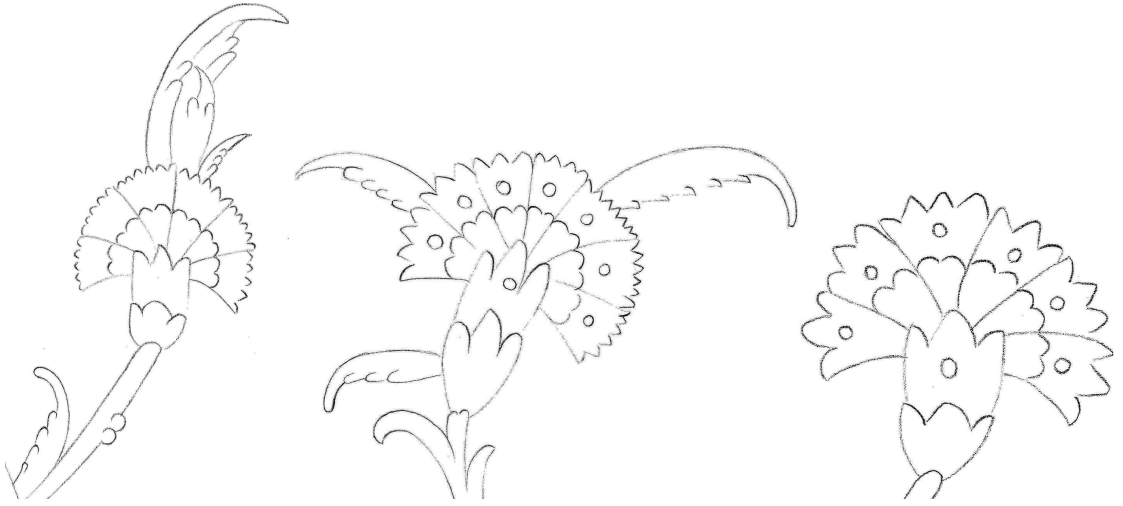

EK-31

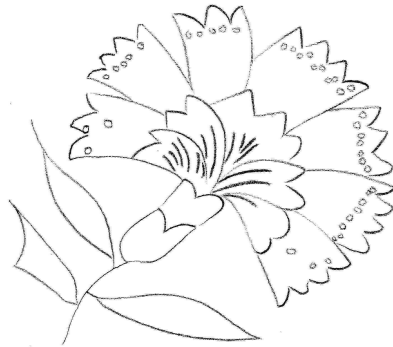
IV. Mehmet Kasrı (Velihat Dairesi) (?)

Karaağalar Taşığı (?)

Hünkâr Sofası (?)

EK-32

Sultan Reşad Türbesi (1910-12)

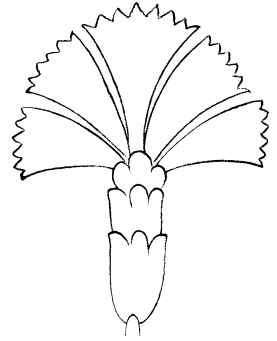
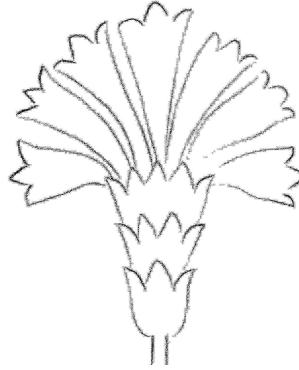
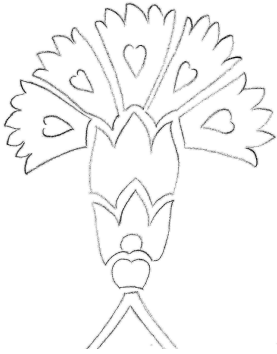

ÜÇ ÇANAKLI KARANFİLLER

Rüstem Paşa Camii (1561)

Beylerbeyi Camii

Sokullu Mehmet Paşa Camii (1571)

Yeni Camii

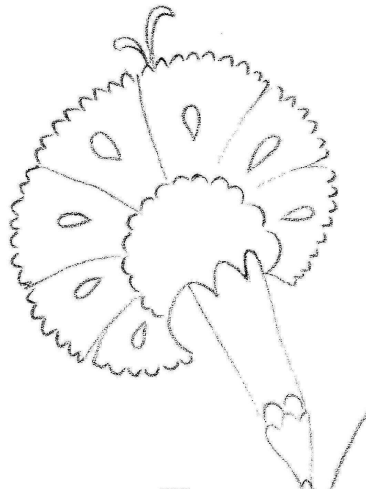
EK-33

TOHUM KISMI BULUNAN KARANFİLLER

Hırka-i Sadet Dairesi (1465)

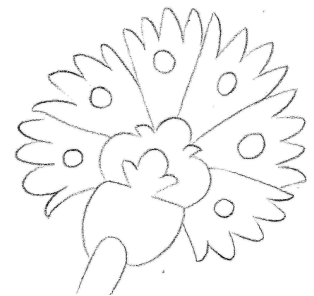
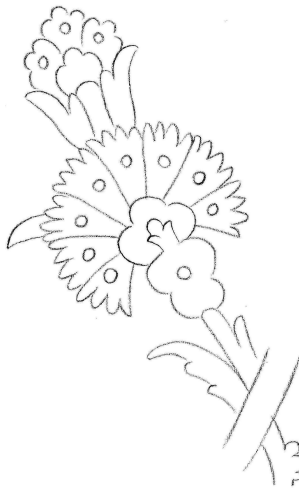
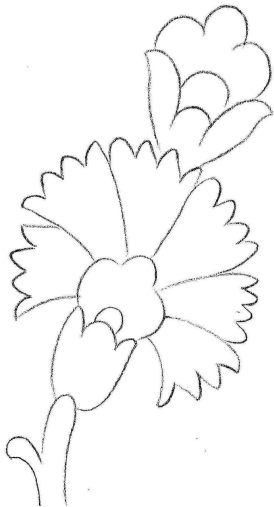
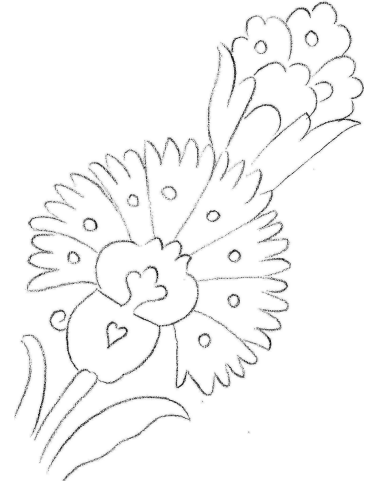
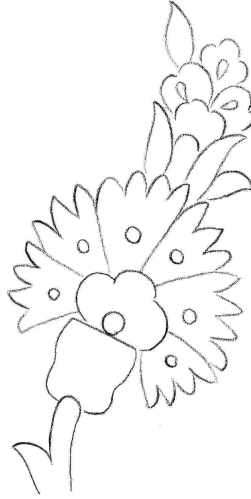
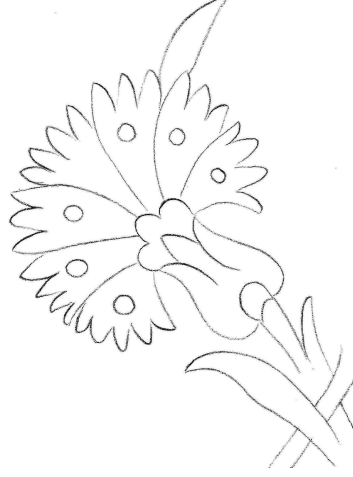
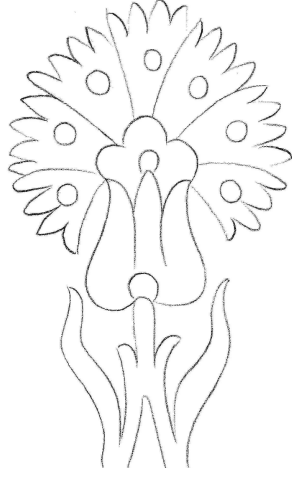
Nurbanu Valide-i Atik Camii (1570)

EK-34

Araba Kapısı (1587)

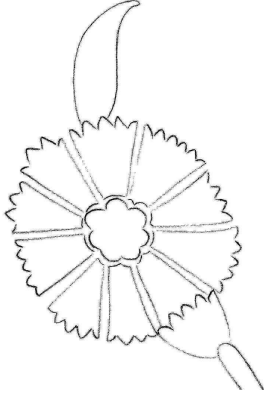
EK-35

Yeni Camii(1597)

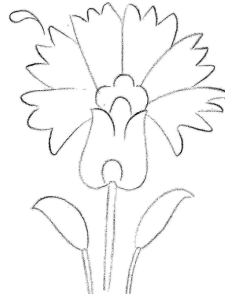

EK-36

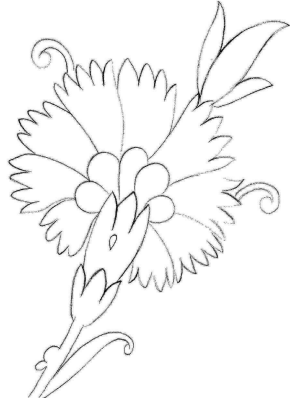
Sultan I. Ahmet Has Odası (1608)

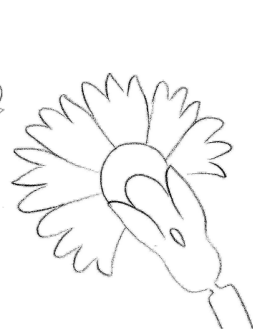
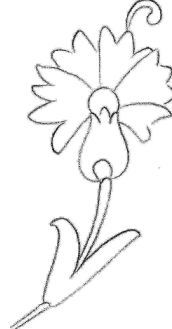
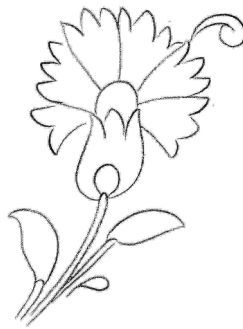
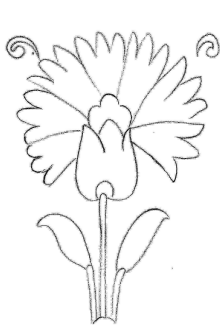
Gözdeler Taşlığı / İkballer (1608)

Sultan Ahmet Camii (1609)

Revân Köşkü (1635)

EK-37

Sünnet Odası (1640)

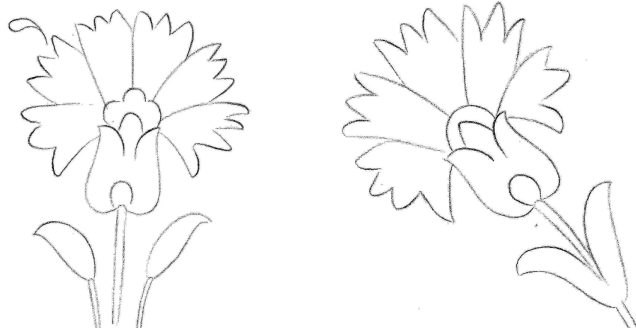
Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi (1663)

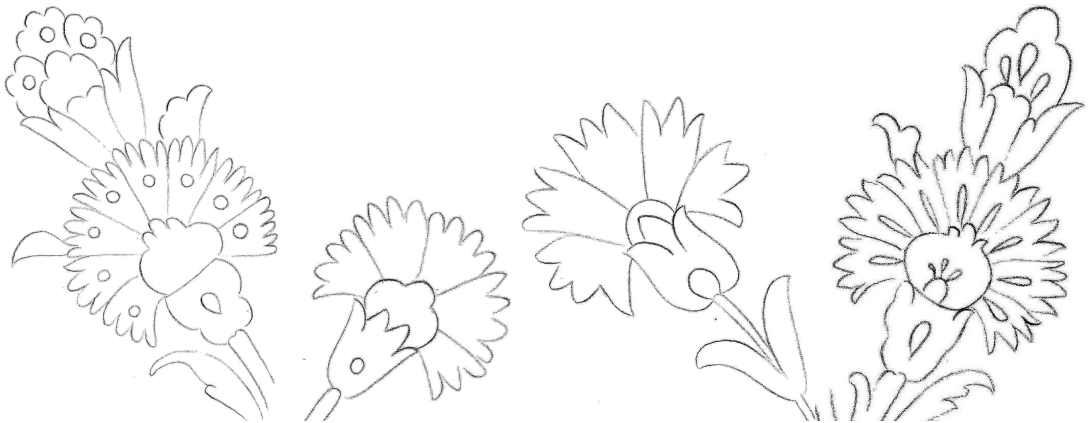
EK-38

IV. Mehmet Kasrı (Velihat Dairesi) (?)

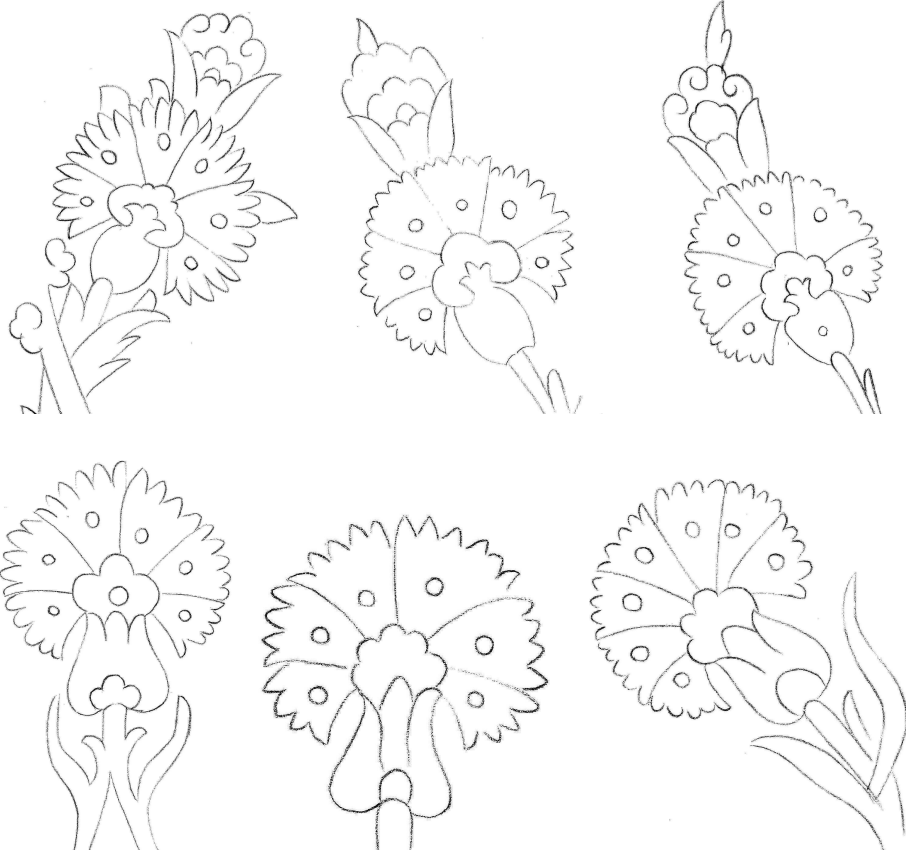
Şehzade Dairesi (Kubbeli Kasır/II. Osman Kasrı) (?)

EK-39

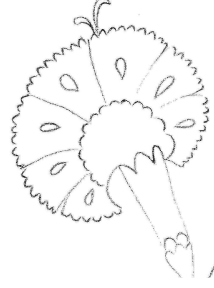

Karaağalar Taşığı (?)

EK-40

Sultan Reşad Türbesi (1910-12)

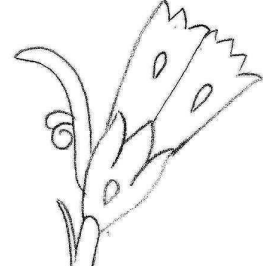

İKİ TAÇ YAPRAKLI KARANFİLLER

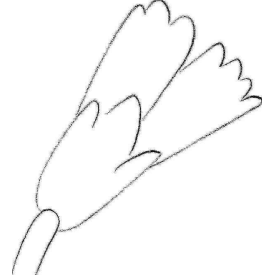
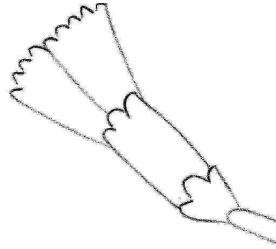
Valide Sultan Dairesi (1580)

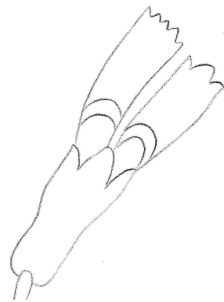
Yeni Camii(1597)

Sultan I. Ahmet Has Odası (1608)

Sultan Ahmet Camii (1609)

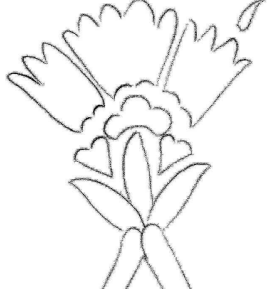

IV. Mehmet Kasrı (Velihat Dairesi) (?)

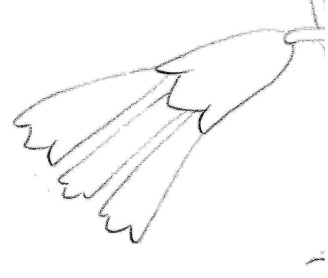

ÜÇ TAÇ YAPRAKLI KARANFİLLER

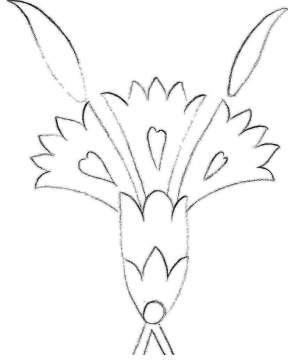
Hırka-i Sadet Dairesi (1465)

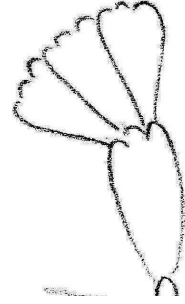
Şehzade Mehmet Türbesi (1555)

Rüstem Paşa Cami (1561)

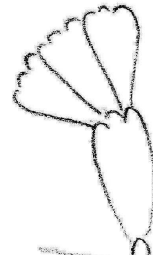
Nurbanu Valide-i Atik Cami (1570)

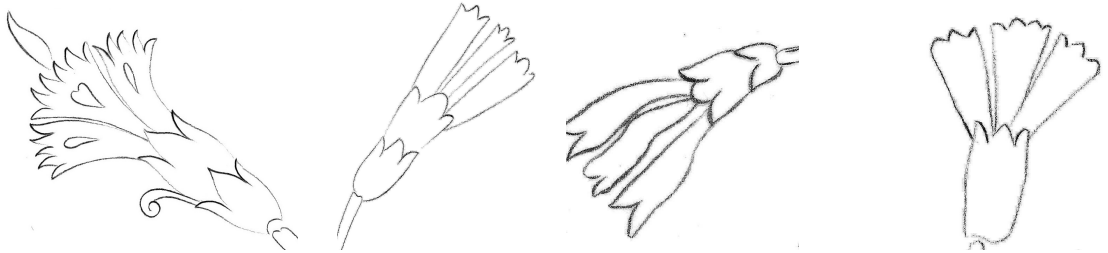
Sultan I. Ahmet Has Odası (1608)

Sultan Reşad Türbesi (1910-12)

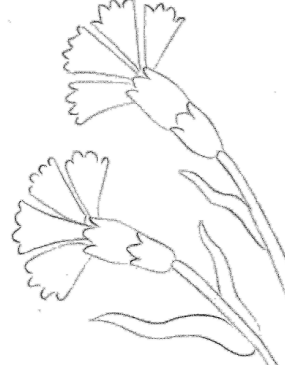
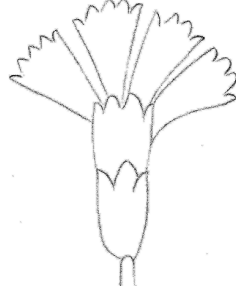
Sultan Ahmet Cami (1609)

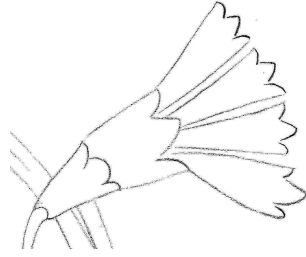

DÖRT TAÇ YAPRAKLI KARANFİLLER

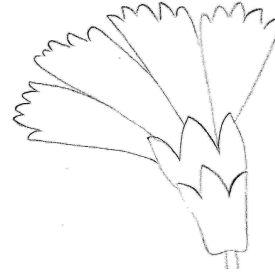
Hırka-i Sadet Dairesi (1465)

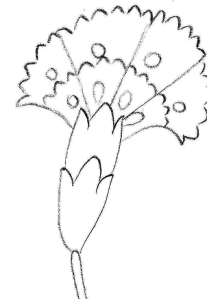
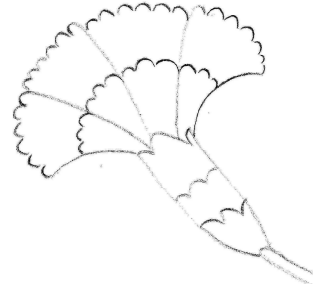
Şehzade Mehmet Türbesi (1555)

Hürrem Sultan Türbesi (1557)

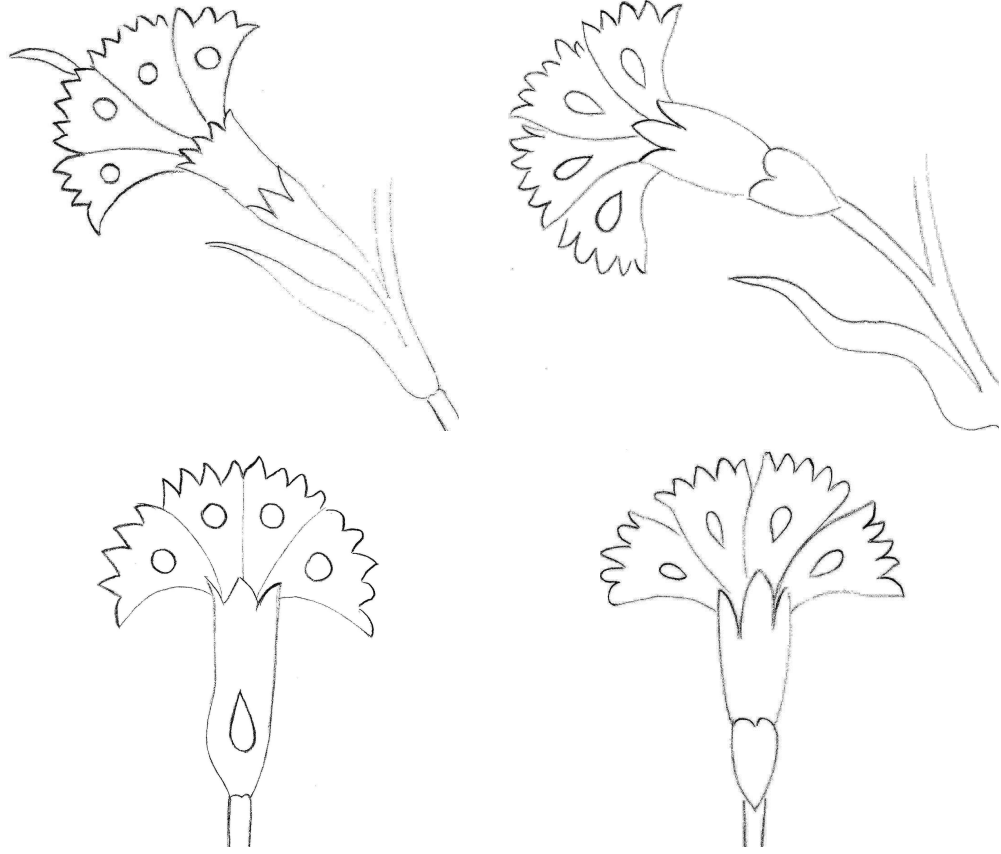

Rüstem Paşa Camii (1561)

EK-43

II. Selim Türbesi (1574)

III. Murat Türbesi (1595-1599)

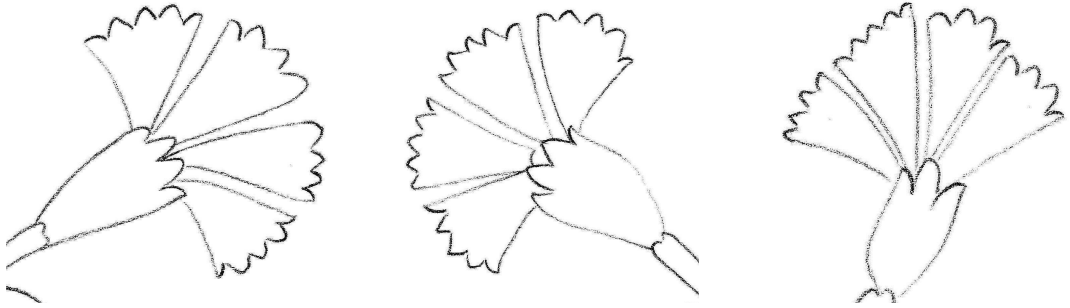

EK-44

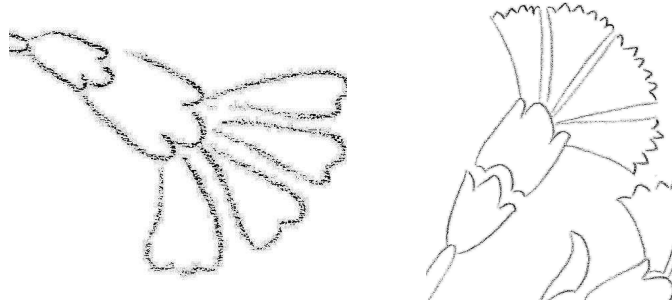
Yeni Cami

Sultan I. Ahmet Has Odası (1608)

I. Mahmut Ayasofya Kütüphanesi (1739)

Beylerbeyi Cami (1777)

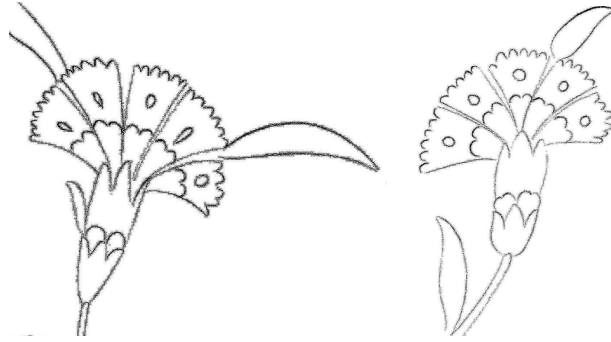
EK-45

BEŞ TAÇ YAPRAKLI KARANFİLLER

Eyüp Sultan Türbesi

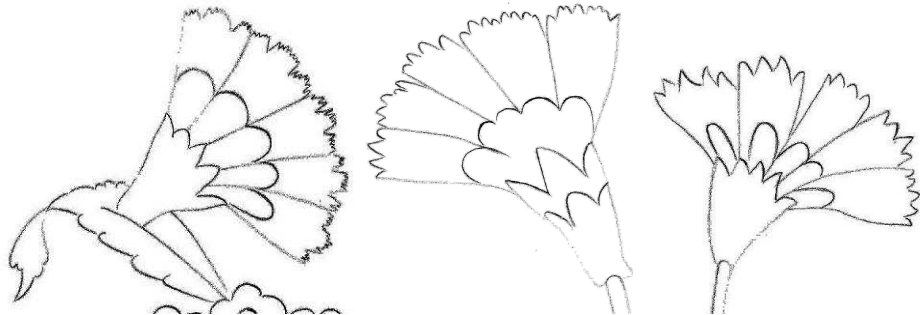
EK-46

Hırka-i Sadet Dairesi (1465)

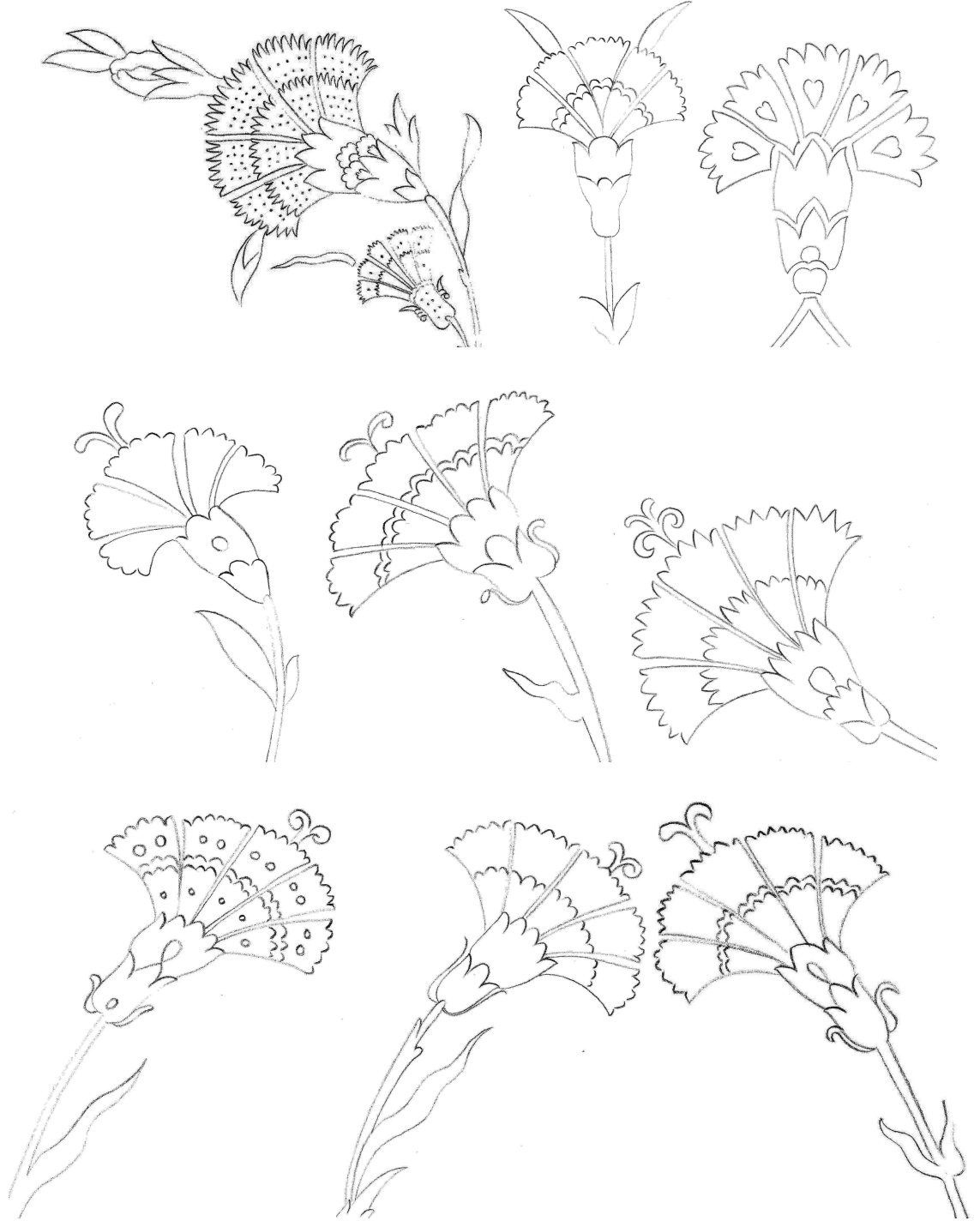

Hürrem Sultan Türbesi (1557)

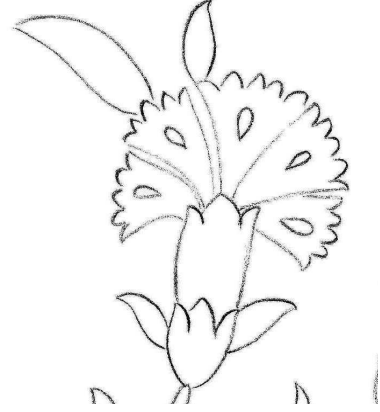
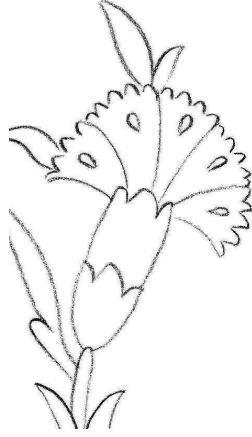
EK-47

Rüstem Paşa Cami (1561)

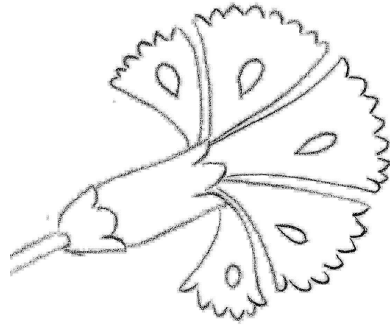

EK-48

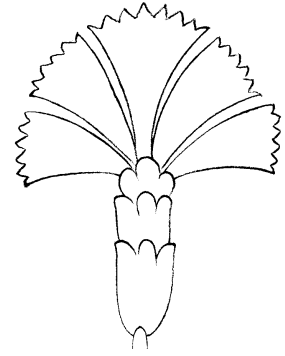
Selimiye Cami (1569)

Nurbanu Valide-i Atik Cami (1570)

Sokullu Mehmet Paşa Cami (1571)

III. Murat Has Odası (1579)

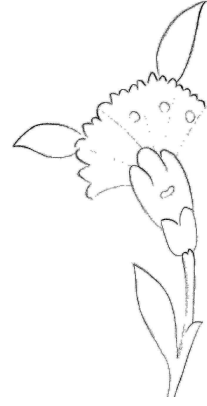

EK-49

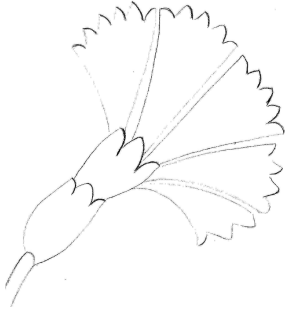
Valide Sultan Dairesi (1580)

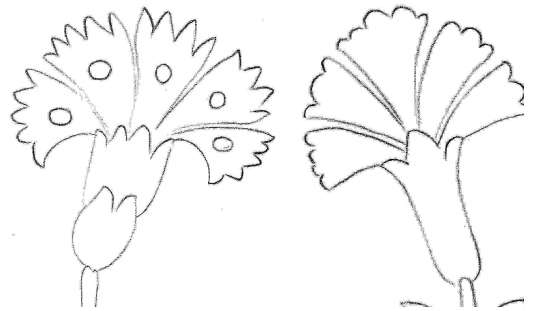
Mehmet Ağa Camii (Çarşamba) (1585)

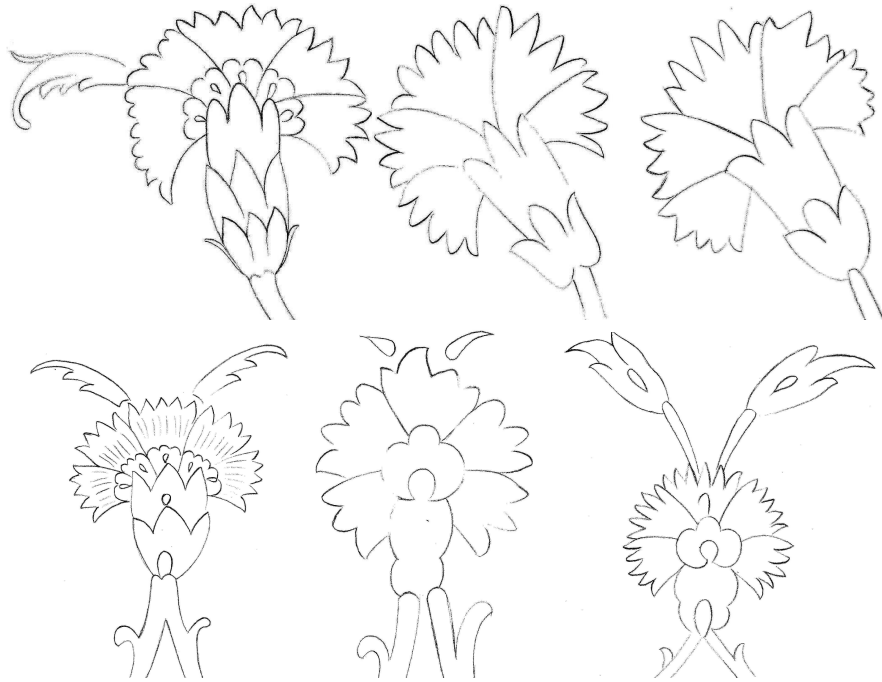
Ramazan Efendi Cami (1586)

Takkeci İbrahim Ağa Camii (1591-1592)

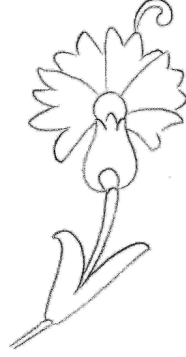
Yeni Cami(1597)

EK-50

Gözdeler Taşığı / İkballer (1608)

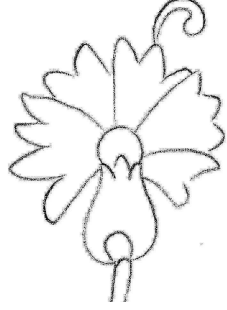

Sultan Ahmet Cami (1609)

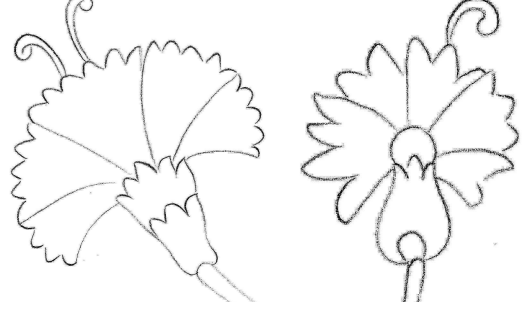

EK-51

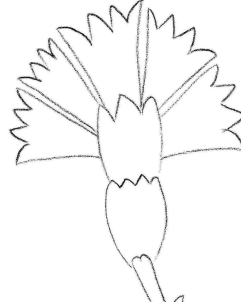
Revân Köşkü (1635)

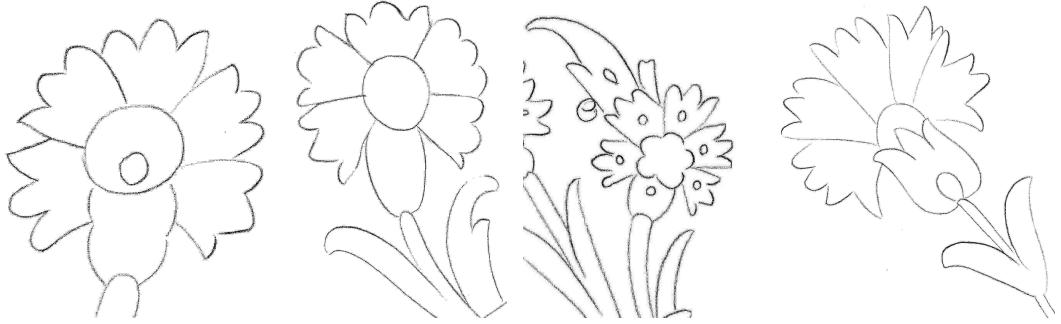
Sünnet Odası (1640)

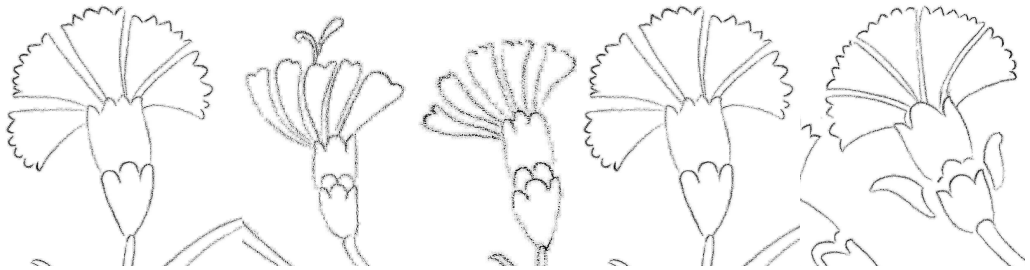
Üsküdar Çinili Camii (1640)

Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi (1663)

I. Mahmut Ayasofya Kütüphanesi (1739)

EK-52

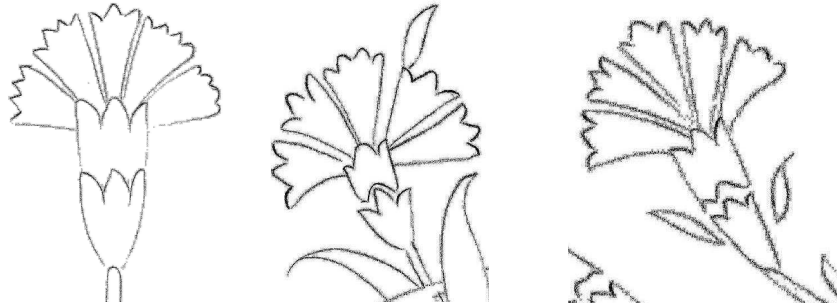
Kandilli Cami (1751)

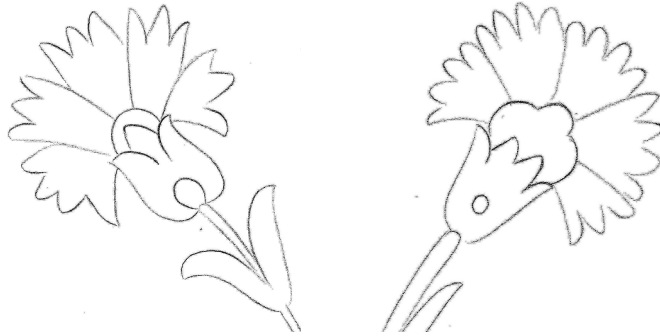
IV. Mehmet Kasrı (Velihat Dairesi) (?)

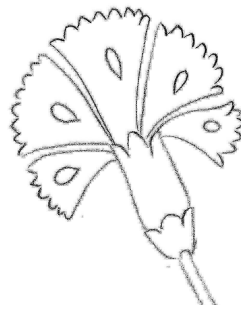
Beylerbeyi Cami (1777)

Şehzade Dairesi (Kubbeli Kasrı/II. Osman Kasrı) (?)

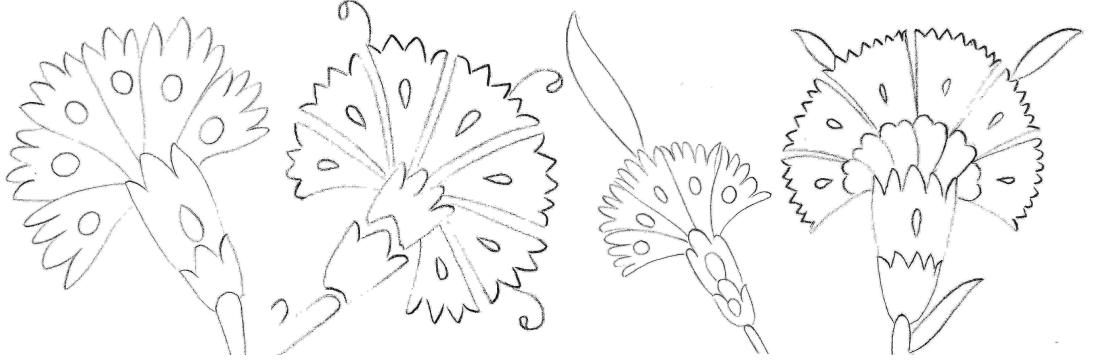
Sultan Reşad Türbesi (1910-12)

EK-53

ALTI DİLİMLİ TAÇ YAPRAKLAR

Eyüp Sultan Türbesi

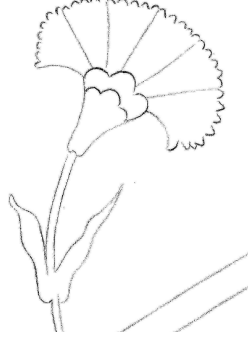

Hırka-i Sadet Dairesi (1465)

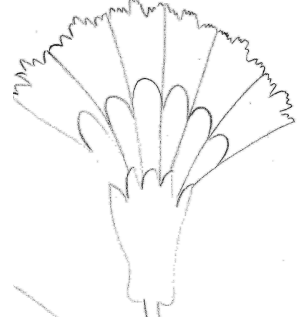

EK-54

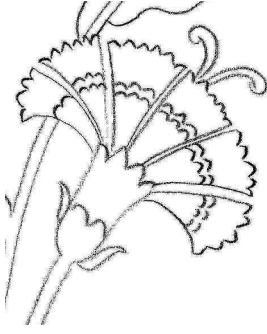
Hadım İbrahim Paşa Cami (1551)

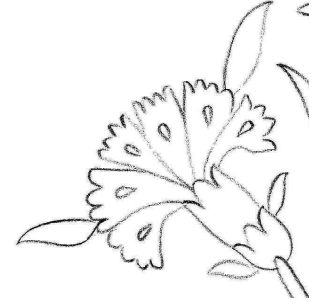
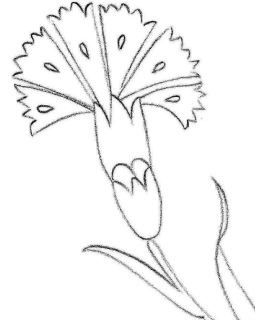
Hürrem Sultan Türbesi (1557)

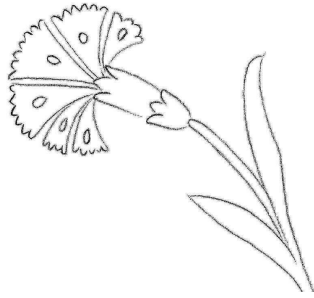
Rüstem Paşa Cami (1561)

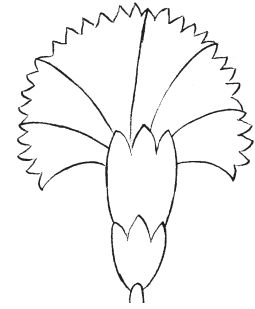
Selimiye Cami (1569)

Nurbanu Valide-i Atik Cami (1570)

Kılıç Ali Paşa Cami(1578)

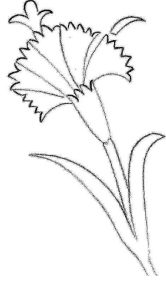

II. Selim Türbesi (1574)

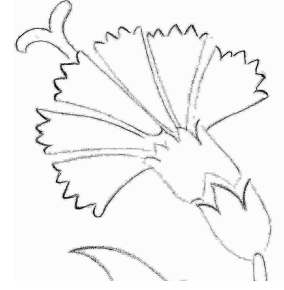

EK-55

Valide Sultan Dairesi (1580)

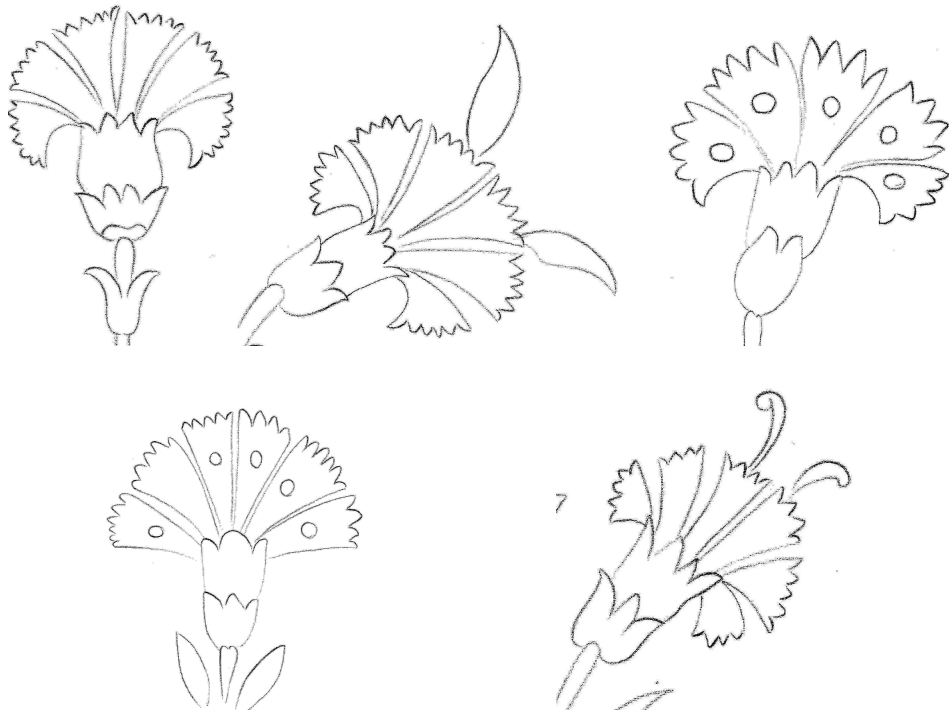
Ramazan Efendi Cami (1586)

Araba Kapısı (1587)

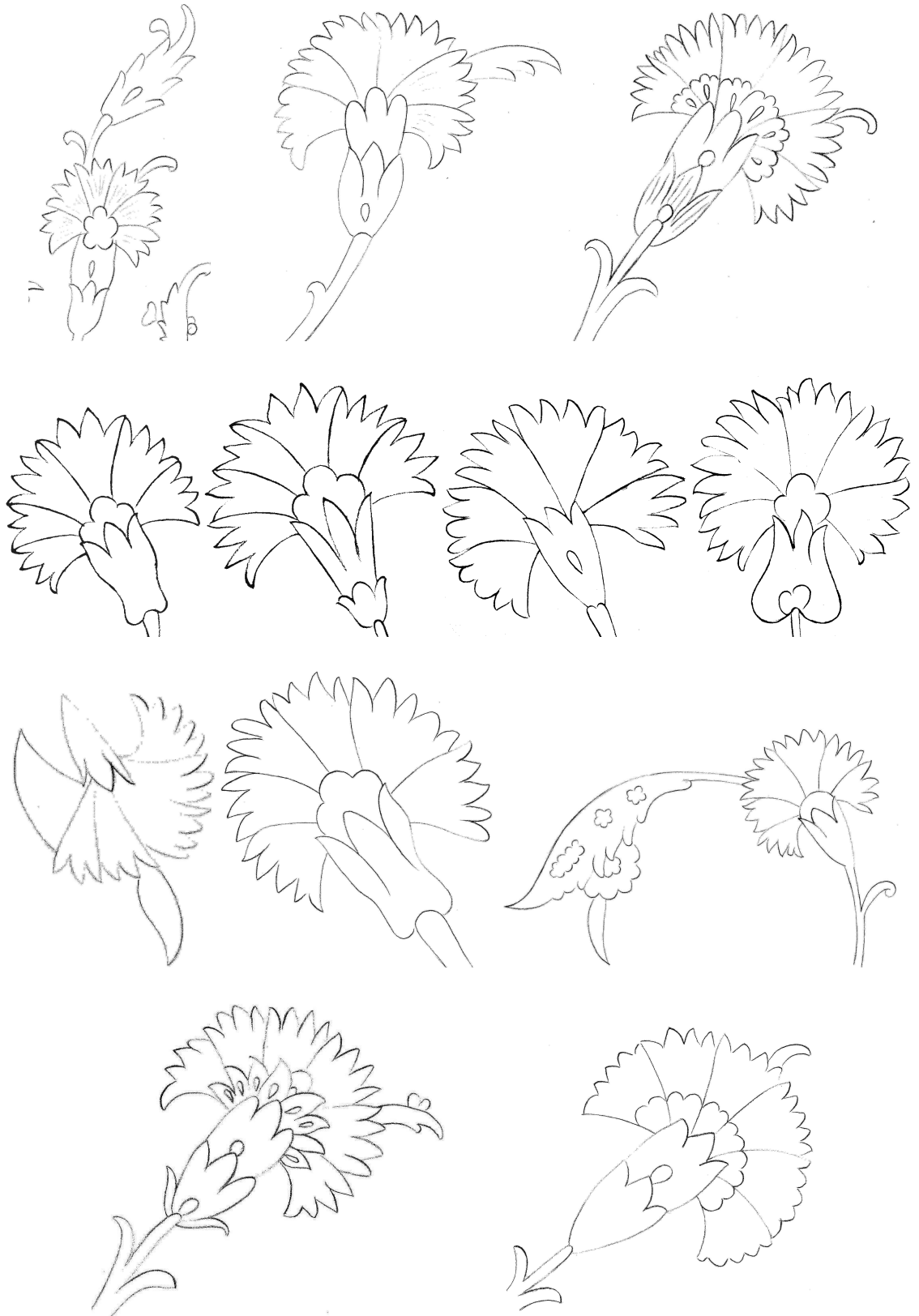

Takkeci İbrahim Ağa Camii (1591-1592)

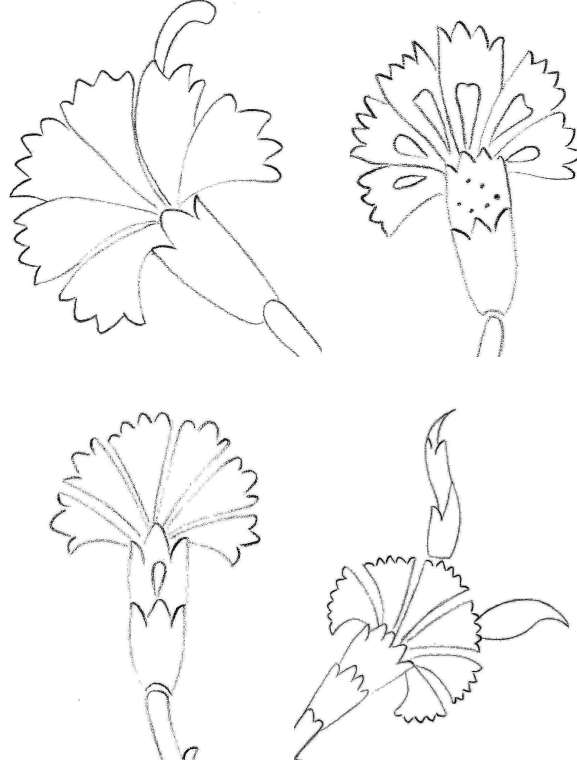
EK-56

Yeni Cami(1597)

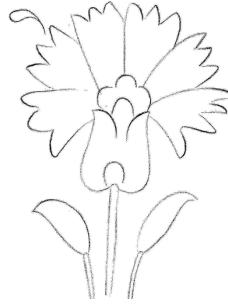

EK-57

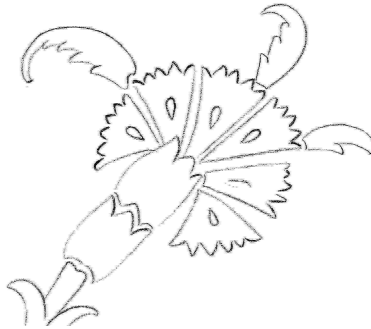
Sultan I. Ahmet Has Odası (1608)

Gözdeler Taşlığı / İkballer (1608)

Sultan I. Ahmed Türbesi (1617)

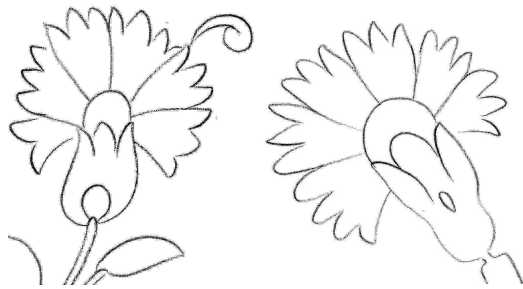

EK-58

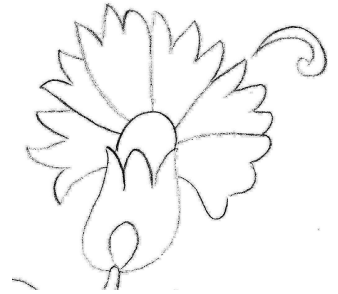
Sultan Ahmet Cami (1609)

Revan Köşkü (1635)

Sünnet Odası (1640)

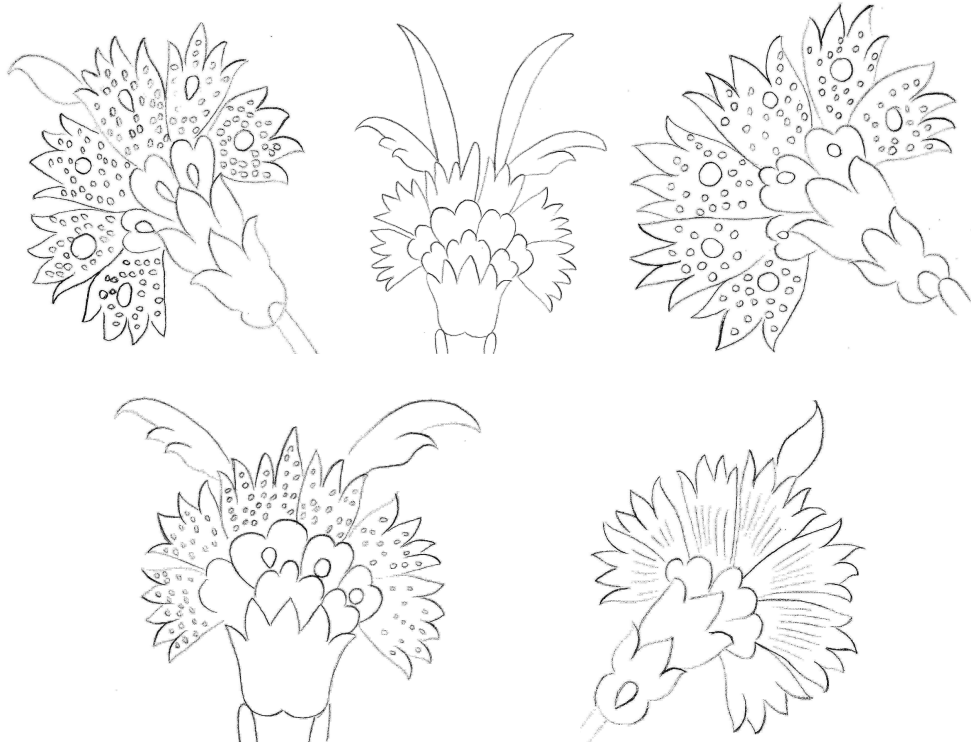

EK-59

Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi (1663)

Kandilli Cami (1751)

Beylerbeyi Cami (1777)

EK-60

IV. Mehmet Kasrı (Velihat Dairesi) (?)

Şehzade Dairesi (Kubbeli Kasır/II. Osman Kasrı) (?)

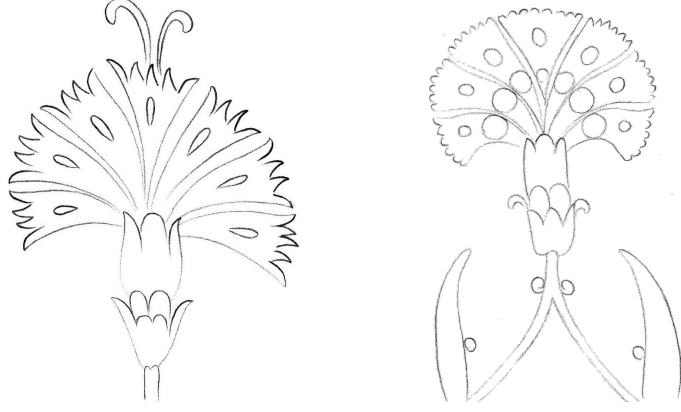
Karaağalar Taşlığı (?)

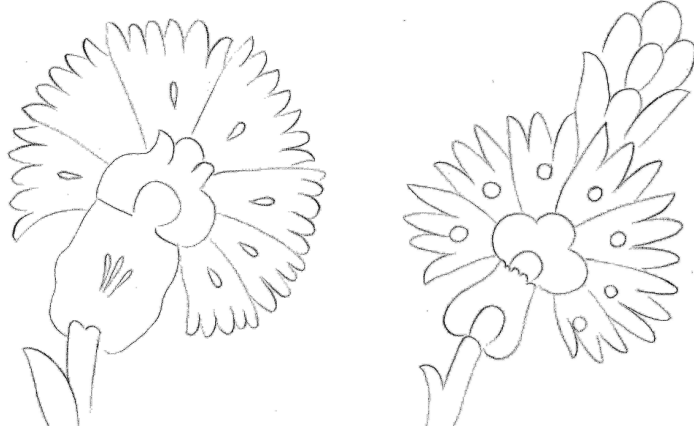
EK-61

YEDİ DİLİMLİ TAÇ YAPRAKLAR

Eyüp Sultan Türbesi

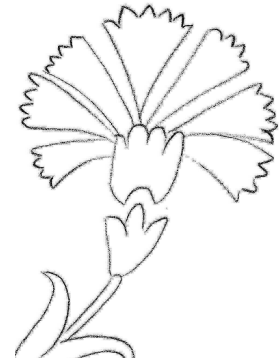
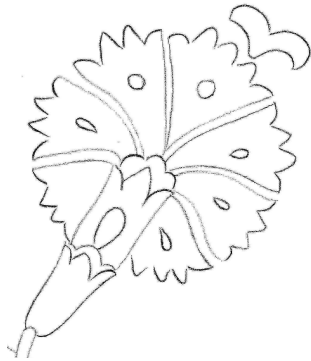

Hırka-i Sadet Dairesi (1465)

Şehzade Mehmet (Mustafa-i Cedid) Türbesi (1555)

Manisa Muradiye Cami (1585)

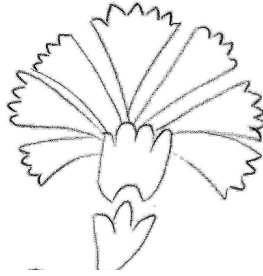

EK-62

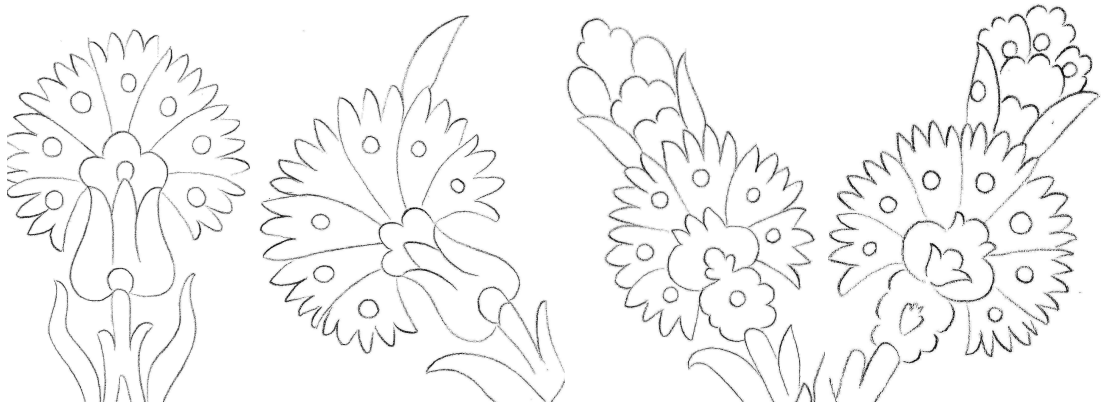
Nurbanu Valide-i Atik Cami (1570)

Manisa Muradiye Cami (1585)

Araba Kapısı (1587)

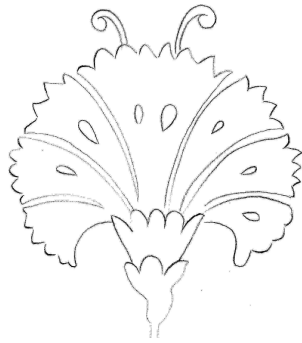

EK-63

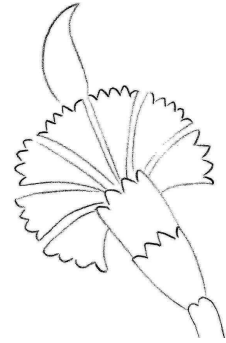
Yeni Cami(1597)

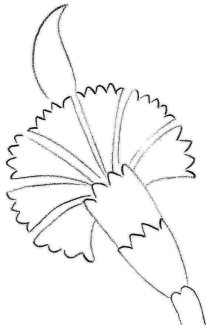
Bosnalı İbrahim Paşa Türbesi (1603)

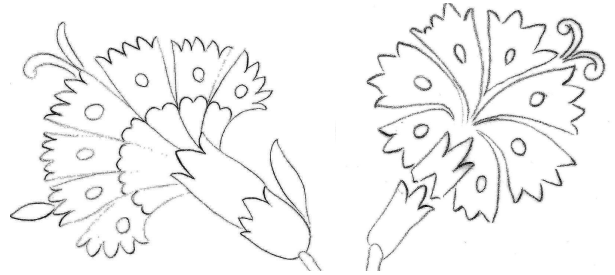
Sultan I. Ahmet Has Odası (1608)

Sultan I. Ahmet Has Odası (1608)

Sultan Ahmet Cami (1609)

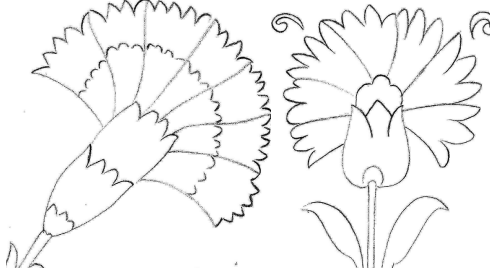

Sultan Ahmet Cami (1609)

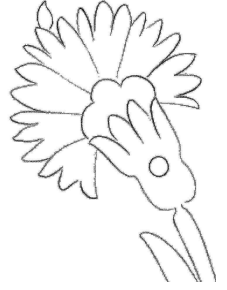

EK-64

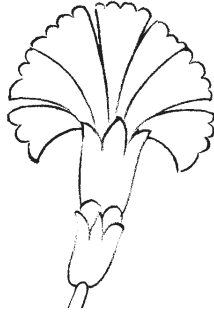
Sünnet Odası (1640)

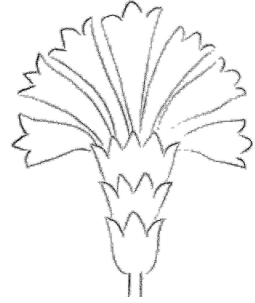
Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi (1663)

III. Ahmet Kütüphanesi (1718)

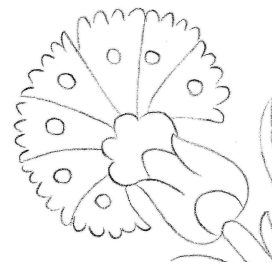
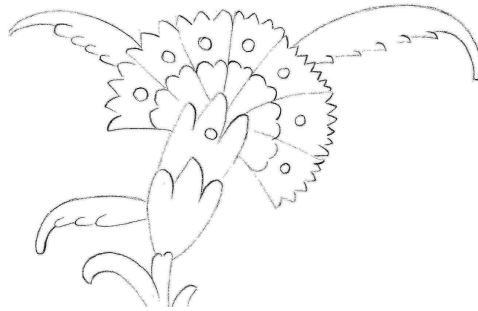
Beylerbeyi Cami (1777)

Şehzade Dairesi (Kubbeli Kasır/II. Osman Kasrı) (?)

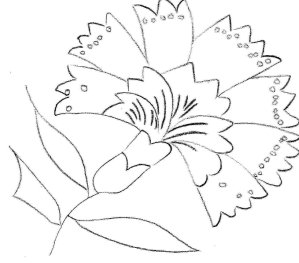

Karaağalar Taşlığı (?)

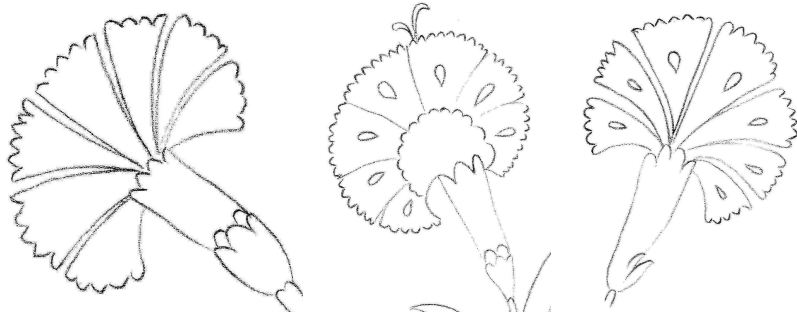

EK-65

Hünkâr Sofası (?)

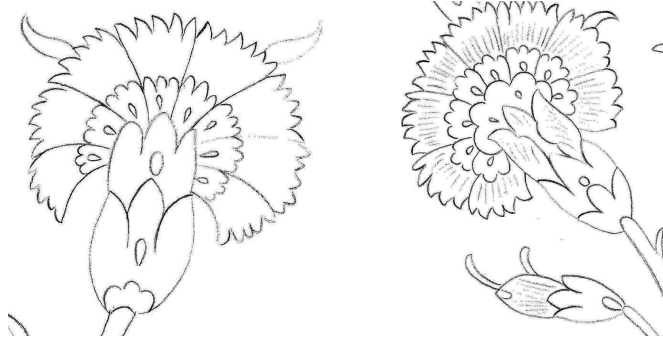

Sultan Reşad Türbesi (1910-12)

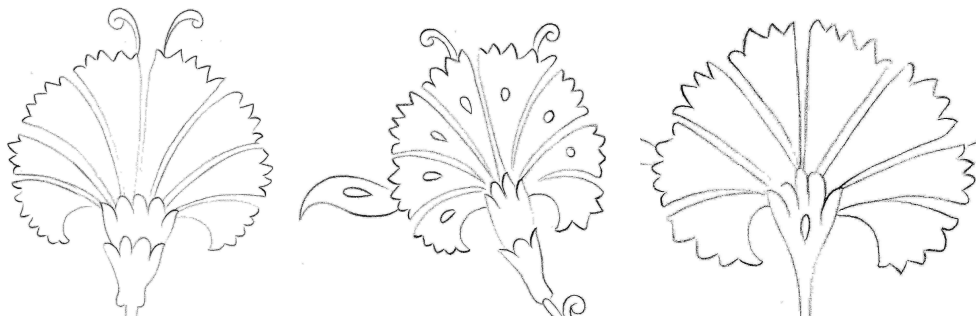

SEKİZ TAÇ YAPRAKLI KARANFİLLER

Yeni Cami(1597)

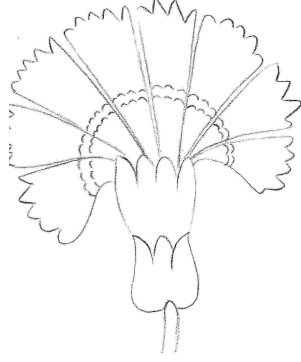
Bosnalı İbrahim Paşa Türbesi (1603)

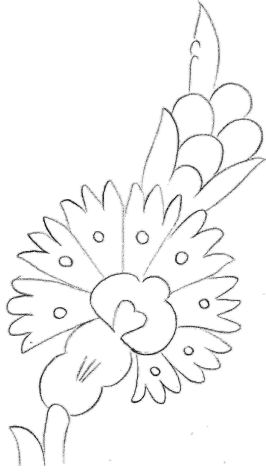

EK-66

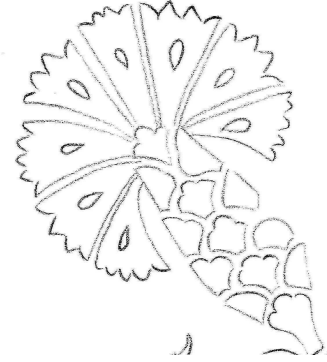
Sultan Ahmet Camii

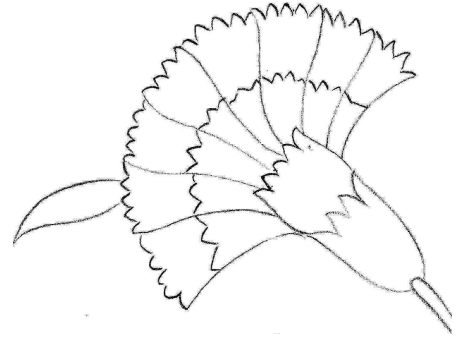
Revan Köşkü (1635)

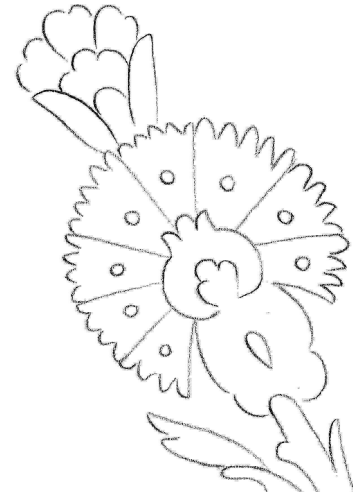
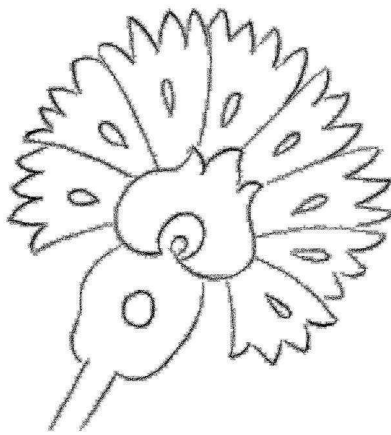
Sultan I. Ahmed Türbesi (1617)

Sünnet Odası (1640)

Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi (1663)

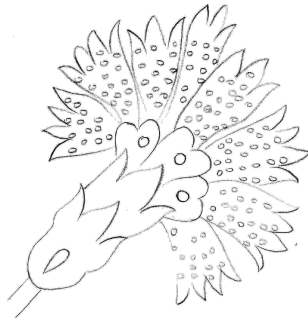

EK-67

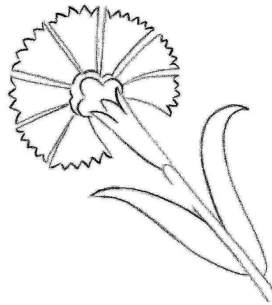
I. Mahmut Ayasofya Kütüphanesi (1739)

Kandilli Cami (1751)

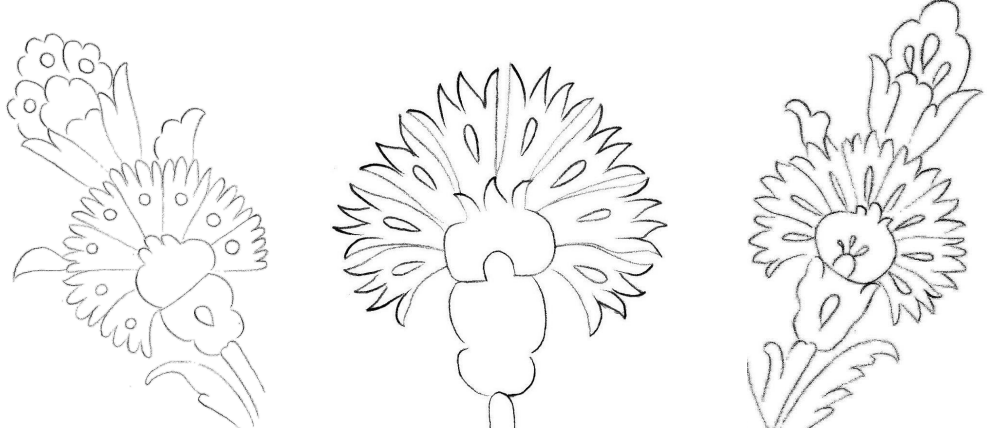

IV. Mehmet Kasrı (Velihat Dairesi) (?)

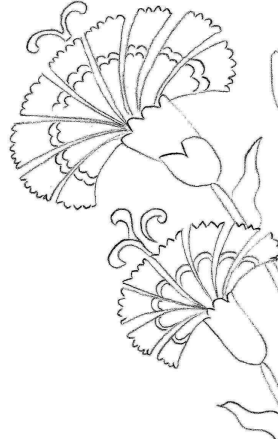
EK-68

Şehzade Dairesi (Kubbeli Kasır/II. Osman Kasrı) (?)

DOKUZ DİLİMLİ TAÇ YAPRAKLI KARANFİLLER

Rüstem Paşa Cami (1561)

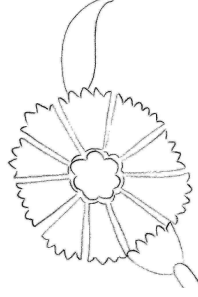

Yeni Cami(1597)

EK-69

Sultan I. Ahmet Has Odası (1608)

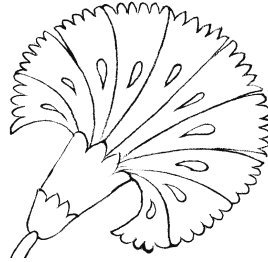

Sultan Ahmet Cami (1609)

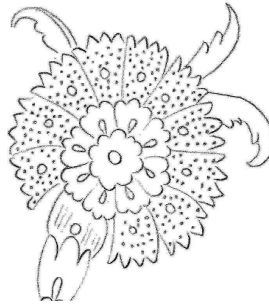

ON DİLİMLİ TAÇ YAPRAKLI KARANFİLLER

Sultan I. Ahmet Has Odası (1608)

Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi (1663)

EK-70

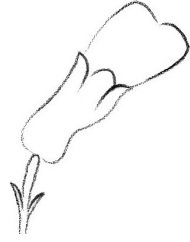
KARANFİL GONCALARI

Yeni Cami(1597)

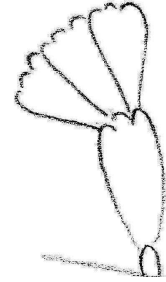
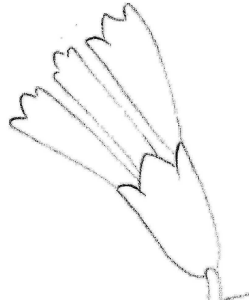
Sultan Ahmet Cami (1609)

Karaağalar Taşlığı (?)

Şehzade Mehmet (Mustafa-i Cedid) Türbesi (1555)

Nurbanu Valide-i Atik Cami (1570)

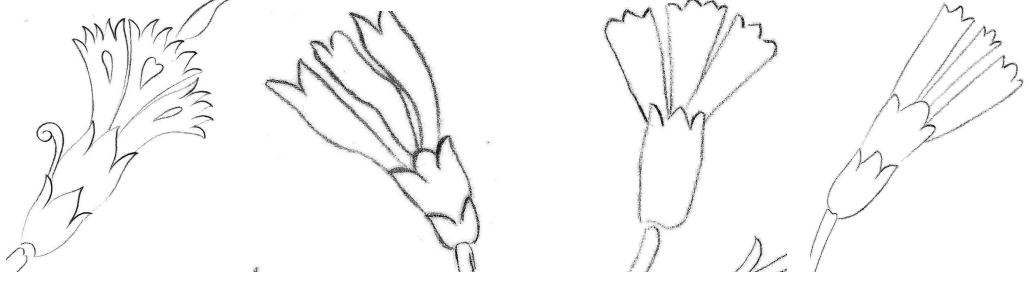

Sultan 520-I. Ahmet Has Odası (1608)

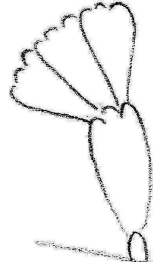

EK-71

Sultan Ahmet Cami (1609)

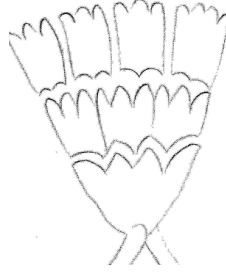

Sultan Reşad Türbesi (1910-12)

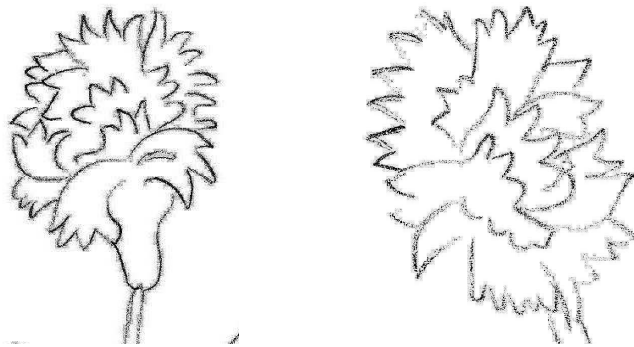

KATEGORİYE ALAMADIĞIMIZ TAÇ YAPRAKLI KARANFİLLER

Hırka-i Sadet Dairesi (1465)

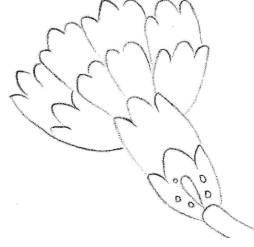

Mehmet Ağa Camii (Çarşamba) (1585)

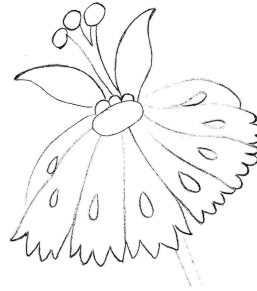
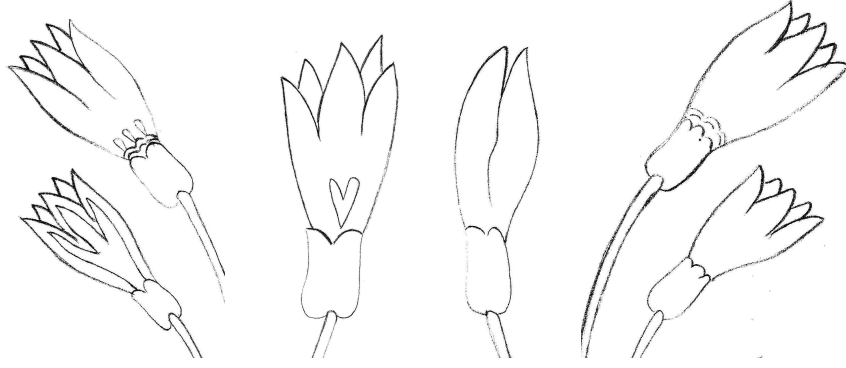
EK-72

Destarî Mustafa Paşa Türbesi (1611)

**KARANFİL OLDUĞUNU KONUSUNDA KESİN YARGIYA VARILMAYAN
ÇİÇEKLER**

III. Murat Has Odası (1579)

Yeni Cami(1597)

EK-73

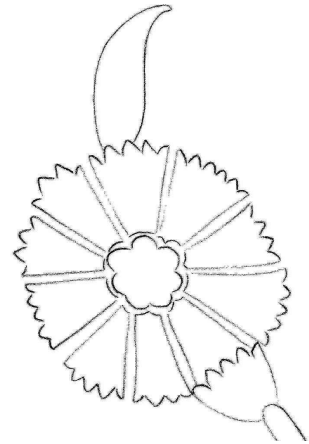
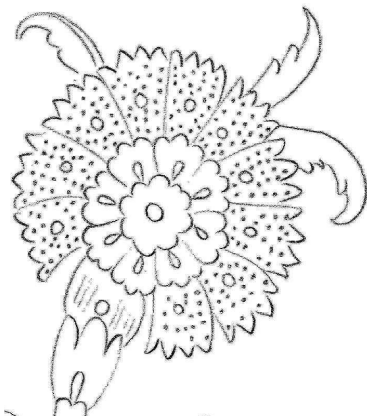
Sultan I. Ahmet Has Odası (1608)

TEPEDEN GÖRÜNÜMLÜ KARANFİLLER

Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi (1663)

Sultan I. Ahmet Has Odası (1608)

ÖZGEÇMİŞ

Ekim 1976'da Samsun'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini İzmir'de tamamladı.1999 yılında Sakarya Üniversitesi, Sakarya Meslek Yüksek Okulu Seramik ön lisans programından mezun oldu. İzmir'de çeşitli anaokullarında Seramik öğretmenliği yaptıktan sonra 2001 yılında Sakarya Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü, Eski Çini Onarımları Ana Sanat Dalı'nda lisans Eğitimine başladı.2005 yılında lisans eğitimini tamamladı. Ege Seramik, T.B.M.M Milli Saraylar Yıldız Porselen, T.B.M.M Milli Saraylar Dolmabahçe, İzmir'de bulunan Sır Kapısı Sanat Evinde staj çalışmaları yapmış olan Serap YILDIRIM, Halen Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eski Çini Onarımları Ana Sanat Dalı'nda Yüksek lisans tezi hazırlamaktadır.